RAFAELLO GIOVAGNOLI

SPARTACUS

www.virtual-project.eu

Raffaello Giovagnoli

SPARTACUS

Traducerea Magda Roşu şi Dan Faur
Editura Tineretului, 1953

CAPITOLUL I. MĂRINIMIA LUI SULLA

Încă nu se luminase bine de ziuă şi străzile Romei începuseră să forfotească de lume în acea zi de noiembrie, ziua a patra dinaintea idelor[1] lui noiembrie ale anului 675 de la întemeierea Romei[2], în timpul consulatului lui Publius Servilius Vatia Isauricus şi Appius Claudius Pulcher. Din toate colţurile cetăţii, lumea se îndrepta spre Circul Mare.

O mulţime din ce în ce mai compactă cobora pe străzile înguste, întortocheate şi suprapopulate, mai ales de sărăcime, ale Esquilinului şi Suburrei[3] şi o apuca pe arterele principale - Via Tabernaria, Via Argiletum şi Via Nova - către circ.

Treceau fără contenire, valuri-valuri, cetăţeni de vază, meşteşugari, liberţi, gladiatori bătrâni - schilozi sau brăzdaţi de

---

1 Ide - a cincisprezecea zi a lunilor martie, mai, iulie şi octombrie şi a treisprezecea zi a celorlalte luni, în calendarul vechilor romani. În cazul de faţă, 10 noiembrie. (n.r.)

2 Întemeierea Romei este socotită a se fi înfăptuit în anul 754 î.e.n., de către Romulus, care a fost şi primul rege roman. Acţiunea cărţii începe deci în anul 79 î.e.n. (n.r.)

3 Esquilinul şi Suburra - numele a două din cele şapte coline pe care se înalţă Roma; în vechime, aici erau cartierele locuite de populaţia săracă. (n.r.)

cicatrice - veterani care aparţinuseră cândva falnicelor legiuni, dar care acum ajunseseră infirmi şi cerşetori, oameni de rând, măscărici, histrioni, dansatoare şi cete de ştrengari. Se vedea după veselia întipărită pe feţele tuturor, după scânteierea privirilor, după seninătatea vorbei, după verva şi glumele care nu mai conteneau, că jocurile la care se duceau să asiste erau spectacolul lor favorit.

Circul Mare, care fusese clădit în anul 138 de la întemeierea Romei[4] de către regele Tarquiniu cel Bătrân, era cunoscut sub acest nume numai din anul 533[5], de când Quintus Flaminius, cenzorul, clădise un alt circ, denumit Circul Flaminius.

În vremea întâmplărilor povestite în această carte, Circul Mare, care se afla aşezat în valea Murcia, între colina Palatină şi dealul Aventinului, deşi nu atinsese încă proporţiile uriaşe, nici strălucirea ce i-au dat-o mai târziu Iulius Caesar şi Octavian August, era totuşi o construcţie mare şi impunătoare. Avea două mii o sută optzeci de paşi lungime, nouă sute nouăzeci şi opt de paşi lăţime şi o sută douăzeci de mii de locuri.

Circul era construit aproximativ oval, cu o latură dreaptă spre apus şi cu marginea dinspre răsărit de formă semicirculară. Pe latura dinspre apus se găsea clădirea *oppidum*-ului, alcătuită din treisprezece arcade. Sub arcada centrală erau aşa-numitele Porţi Mari - una dintre cele două intrări principale ale arenei. Pe Porţile Mari îşi făcea intrarea cortegiul tradiţional, care simboliza divinităţile cetăţii, a cărui apariţie în arenă era semnalul pentru începerea jocurilor. Sub celelalte douăsprezece arcade erau amenajate grajdurile sau „carcerele”, cum li se mai spunea. Aici se adăposteau carele de curse şi caii, când arena servea pentru alergări, iar când aveau loc lupte - gladiatorii şi fiarele sălbatice.

De la oppidum porneau în cercuri aproape complete nenumărate rânduri de trepte, care serveau de bănci pentru spectatori. Rândurile de bănci se terminau printr-un portic cu arcade. Aici erau locurile rezervate pentru femeile nobile.

De cealaltă parte a arenei, faţă în faţă cu Porţile Mari, erau Porţile Triumfale. Pe aici îşi făceau intrarea învingătorii. La

---

4 616 î.e.n. (n.r.)

5 221 î.e.n. (n.r.)

dreapta oppidum-ului se afla Poarta Morţii. Pe sub bolţile ei lugubre, slujitori anume desemnaţi târau afară din arenă, cu ajutorul unor căngi lungi, trupurile sfârtecate ale gladiatorilor ucişi sau muribunzi.

Un zid nu prea înalt, lung de cinci sute de paşi, numit „*spina*”, tăia arena de-a curmezişul, între oppidum şi Porţile Triumfale. Când aveau loc alergări, acest zid servea la măsurarea distanţelor.

În centrul „*spinei*” se ridica un obelisc închinat soarelui, iar la dreapta şi la stânga obeliscului se înşirau turnuleţe, coloane, altare şi statui.

Arena propriu-zisă era încinsă de jur împrejur eu un parapet. După parapet urma un şanţ cu apă, iar dincolo de şanţ, un grilaj de fier. Scopul acestor trei îngrădituri succesive era să-i apere pe spectatori de eventualele atacuri ale fiarelor sălbatice dezlănţuite în arenă.

Aşa arăta măreaţa construcţie destinată jocurilor în aer liber spre care se îmbulzea mulţimea nesfârşită a locuitorilor Romei.

Dar ce era în ziua aceea? Ce sărbătoare? Ce spectacol extraordinar atrăgea la circ atâta omenire?

Cu câteva săptămâni înainte, dictatorul Italiei şi spaima Romei, Lucius Cornelius Sulla Felix, poruncise să se facă cunoscut locuitorilor Romei că trei zile în şir îi va ospăta şi-i va desfăta cu lupte, pe cheltuiala sa.

În ajunul zilei hotărâte pentru începerea luptelor, întreaga populaţie a Romei s-a adunat pe Câmpul lui Marte, pe malul Tibrului, în jurul meselor aşternute din ordinul temutului dictator. Mulţimea a mâncat şi a băut până la căderea nopţii, petrecerea transformându-se în cele din urmă într-o adevărată orgie. Luxul împărătesc, bogăţia şi belşugul mâncărurilor şi băuturilor servite la acest ospăţ oferit de neîmpăcatul duşman al lui Caius Marius au fost de neînchipuit.

Dărnicia de care a dat dovadă cu prilejul acestor ospeţe şi jocuri închinate lui Hercule l-a costat pe Sulla Felix o zecime din averea sa.

De fapt, Sulla nu făcea decât să dăruiască cu stânga o parte din bogăţiile pe care le prădase cu dreapta, iar cetăţenii Romei, care în adâncul sufletului îl urau de moarte pe Lucius Cornelius

Sulla, se prefăceau doar că primesc cu plăcere ospeţele şi jocurile pe care le oferea el.

Se făcuse ziuă de-a binelea. Străpungând norii, razele strălucitoare ale soarelui poleiau cu aur culmile celor şapte coline şi făceau să sclipească marmurile albe şi scumpe ale templelor, bazilicelor şi ale palatelor patricienilor. Cu căldura lui înviorătoare, soarele încălzea oamenii aşezaţi pe treptele Circului Mare.

Mai bine de o sută de mii de oameni aşteptau începerea luptelor de gladiatori, spectacolul preferat, al poporului roman.

Măreţia priveliştii oferite de imensul circ ocupat de peste o sută de mii de spectatori, bărbaţi şi femei, tineri şi bătrâni, aparţinând tuturor claselor sociale, e greu de închipuit. Larma mulţimii, asemănătoare vuietului unui vulcan, şi agitaţia neîntreruptă a capetelor şi braţelor, care amintea frământarea furioasă şi ameninţătoare a talazurilor mării pe vreme de furtună, nu erau decât detalii neînsemnate ale tabloului viu, de neasemuit în măreţia lui, pe care-l oferea în acea clipă Circul Mare.

Oamenii de rând din amfiteatru mâncau gustările aduse de acasă. Înfulecau cu poftă şuncă, carne rece, cârnaţii lor preferaţi - un fel de caltaboşi umpluţi cu tocătură şi sânge - plăcinte cu brânză sau cu miere şi pesmeţi. Gustarea se împletea cu vorbe de duh, cu glume piperate şi era însoţită de o trăncăneală fără sfârşit, de hohote de râs şi udată cu băuturică nu tocmai puţină.

Vânzătorii ambulanţi de bob prăjit şi plăcinte găseau mulţi muşterii printre plebeii care îşi răsfăţau bucuroşi soţiile şi copiii, cumpărând aceste bunătăţi.

Simandicoase şi protocolare, familiile bogătaşilor, cavalerilor şi patricienilor stăteau deoparte, formând grupuri însufleţite. Pe băncile de piatră, tineri eleganţi aşterneau rogojini şi covoare pentru frumoasele matroane şi pentru fecioarele fermecătoare şi deschideau apărătoare din pânză, pentru a le feri de razele arzătoare ale soarelui mediteranean.

Undeva, pe al treilea rând de trepte, în faţa Porţilor Triumfale, aşezată între doi cavaleri, putea fi văzută o matroană de o frumuseţe neobişnuită. După silueta ei zveltă şi mlădioasă, după umerii ei superbi, recunoşteai dintr-o singură privire că era o

adevărată fiică a Romei. Trăsăturile armonioase, fruntea înaltă, nasul frumos, gura mică, ochii negri, mari şi expresivi îi dădeau un farmec irezistibil. Avea părul negru ca pana corbului, bogat, mătăsos şi lins. Părul lung îi flutura în voie pe umeri, dar pe frunte era strâns cu o diademă bătută cu nestemate.

Tunica, ţesută dintr-o lână albă, foarte fină, şi împodobită pe poale cu un chenar subţire de aur, lăsa să se întrevadă toată graţia trupului ei. Peste tunică purta o palla[6]cu dungi purpurii, ce cădea în falduri moi.

Această femeie atât de elegantă şi frumoasă, care nu părea să aibă nici treizeci de ani, era Valeria, fiica lui Lucius Valerius Mesala şi soră bună cu Quintus Hortensius, vestitul orator, rival al lui Cicero.

Cu câteva luni în urmă, Valeria fusese repudiată de bărbatul ei, sub cuvânt că ar fi sterilă. În realitate, adevăratul motiv al divorţului nu fusese acesta, ci moravurile ei, despre care se vorbea de mult pe faţă la Roma. Gura lumii spunea că Valeria ar fi o femeie desfrânată. Oricum însă, datorită împrejurărilor în care se despărţise de bărbatul ei, formal, onoarea Valeriei era pusă la adăpost de bârfeli.

În ziua aceea, Valeria avea lângă ea, într-o parte, pe Helvinius Medullius, un bărbat înalt, palid, slab, pomădat şi parfumat. Faţa lui nemişcată, fără nici o expresie, purta pecetea plictiselii şi apatiei. La treizeci şi cinci de ani, viaţa îi părea lipsită de interes. Helvinius Medullius era unul din acei patricieni romani răsfăţaţi care lăsa plebeilor dreptul de a se jertfi pentru patrie şi pentru glorie, ei preferind să-şi irosească averile şi pământurile strămoşeşti trăind în lux şi trândăvie.

De partea cealaltă, Valeria Mesalina îl avea pe Marcus Decius Cedicius, un patrician de vreo cincizeci de ani, de statură mijlocie, frumos, dar cam grăsun, cu obrazul rotund şi deschis, vesel din fire. Pentru el, cea mai mare fericire era să petreacă cât mai mult timp la masă, în triclinium. Irosea jumătate din zi savurând diferitele mâncăruri alese pe care i le prepara bucătarul său, unul din cei mai renumiţi bucătari din Roma.

---

[6] [6] Manta traiţională romană purtată de femei şi fixată cu broşe. Palla este o singură bucată de material drapată peste umeri şi în jurul corpului sau peste cap.

Restul zilei era cu gândul la masa de seară. Într-un cuvânt, digerând prânzul, Marcus Decius Cedicius visa la cină.

Ceva mai târziu veni să se aşeze lângă Valeria şi Quintus Hortensius, care, deşi nici nu împlinise încă treizeci şi şase de ani, îşi câştigase mare renume pentru măiestria sa oratorică. Studiase îndelung şi amănunţit feluritele moduri de vorbire şi mişcare şi se pricepea să-şi armonizeze de minune fiecare gest cu fiecare cuvânt. La Senat, în triclinium şi în orice loc, mişcările lui arătau o nobleţe şi o măreţie izbitoare, parcă înnăscute. Hortensius era un actor iscusit; succesele sale se datorau, cel puţin pe jumătate, glasului său melodios şi artei declamaţiei, ale cărei procedee le stăpânea atât de desăvârşit, încât, ori de câte ori rostea o cuvântare, chiar cunoscutul actor de tragedie Esop şi celebrul Roscius luau drumul Forum-ului, pentru a învăţa declamaţia de la el.

Nu departe de locul unde se afla Valeria şedeau, sub supravegherea unui educator, doi băieţandri, unul numai de vreo doisprezece ani şi altul de vreo paisprezece. Băieţandrii, din care unul se numea Scipio, iar celălalt Cato, erau fraţi. Ei aparţineau clasei patricienilor, fiind membri ai familiei Porcia şi nepoţi ai faimosului Cato Cenzorul, care, pe vremea celui de-al doilea război punic, ceruse stăruitor dărâmarea Cartaginei.

Fratele mai mic, Scipio, părea mai vorbăreţ şi mai prietenos şi se adresa mereu educatorului lor, Sarpedon. Celălalt frate, Marcus Porcius Cato, tăcea însă îmbufnat. Pe faţa lui se putea citi o expresie de îndârjire surprinzătoare pentru vârsta lui. De pe acum se simţeau tăria şi fermitatea caracterului, cât şi dârzenia şi inflexibilitatea convingerilor sale. Prin agerimea înnăscută a minţii sale, prin cunoştinţele de filozofie greacă şi îndeosebi de filozofie stoică şi, în sfârşit, prin păstrarea dârză a tradiţiei legate de numele neînduplecatului său bunic, acest băiat de paisprezece ani putea fi socotit de pe acum un adevărat cetăţean. Mai târziu, Marcus Porcius Cato avea să-şi curme viaţa la Utica, luând cu el în mormânt stindardul libertăţii latine, în care s-a înfăşurat ca într-un giulgiu.

Ceva mai încolo, deasupra Porţilor Triumfale, pe o treaptă aproape de ieşire, şedea, alături de educatorul său, alt copil de neam patrician. Copilul era adâncit într-o discuţie înflăcărată cu

un adolescent care părea să aibă vreo şaptesprezece ani. Adolescentul, cu ochi negri, mari, scânteietori de inteligenţă, faţa palidă şi părul negru şi lucios, nu era altcineva decât Titus Lucretius Carus, care, mai târziu, avea să-şi câştige o faimă nepieritoare prin opera sa „*De rerum natura*”[7]. Copilul care vorbea cu Carus era un băiat de doisprezece ani, voinic şi îndrăzneţ - Caius Cassius Longinus, fiul fostului consul Cassius. El avea să joace un rol de frunte în lanţul evenimentelor istorice care au premers şi au însoţit prăbuşirea republicii romane.

Lucretius şi Cassius discutau aprins.

Ceva mai departe şedea odrasla lui Sulla, Faustus, un copil viclean şi fudul. Pe faţa lui gălbejită se vedeau vânătăi şi alte urme de lovituri primite nu de mult. Din întreaga atitudine a acestui copil sfrijit, roşcat şi cu ochii albaştri spălăciţi se degaja parcă o nespusă mulţumire că soarta îi hărăzise fericirea de a fi odrasla norocosului dictator.

Spectatorii aşteptau sosirea consulilor şi a lui Sulla, care organizase pe cheltuiala lui luptele ce urmau să aibă loc în acea zi pentru desfătarea cetăţenilor Romei. Între timp elevii şcolilor de gladiatori, tironii, îşi făcuseră intrarea în arenă şi se luptau cu avânt remarcabil, lovindu-se fără a se putea răni, cu ghioage uşurele şi săbii de lemn.

Acest joc inofensiv nu interesa pe spectatori, cu excepţia bătrânilor legionari, a gladiatorilor şi retiarilor care îşi riscaseră de sute de ori viaţa în lupte.

Deodată, un ropot de aplauze puternice, aproape unanim, făcu să răsune amfiteatrul. Mii de voci strigau:

— Trăiască Pompeius!... Trăiască Cneus Pompeius!... Trăiască Pompeius Magnus!

Pompeius tocmai intrase în amfiteatru şi se îndrepta spre locul său de pe platforma oppidum-ului. Salutului mulţimii el îi răspunse cu o elegantă înclinare a capului şi apoi, cu vârful degetelor la gură, trimise, în semn de mulţumire, sărutări în toate direcţiile.

Cneus Pompeius avea aproape douăzeci şi opt de ani. Era înalt şi avea o constituţie herculeană. Părul, extraordinar de des, îi cădea până pe sprâncenele de sub care te priveau ochii lui

---

[7] De rerum natura - Despre natura lucrurilor. (n.r.)

mari, negri, în formă de migdală, dar ficşi şi lipsiţi de expresie. Duritatea, adâncimea şi imobilitatea trăsăturilor feţei, statura impunătoare şi vigoarea lui trupească îl făceau să fie un tip remarcabil prin frumuseţea sa virilă şi marţială.

La vârsta de numai douăzeci şi cinci de ani, Pompeius gustase gloria unei primiri triumfale la Roma, după campania din Africa. Tot atunci, însuşi, Sulla, probabil într-un acces de neobişnuită bunăvoinţă, îi conferise titlul de „Magnus”.

Iar legiunile de veterani, cărora ştiuse să le câştige dragostea şi pe care le condusese prin primejdiile şi greutăţile a treizeci de campanii, îl proclamaseră „imperator”.

Puternică aclamaţie cu care cetăţenii Romei, adunaţi în Circul Mare, îl întimpinau acum pe Pompeius se datora în parte şi urei ce i-o purtau lui Sulla. Prin aplauzele şi aclamaţiile adresate lui Pompeius, capabil să repurteze victorii egale victoriilor lui Sulla, cetăţenii Romei îşi exprimau în mod implicit şi ură pe care nu cutezau s-o manifeste deschis.

Câteva clipe după sosirea lui Pompeius îşi făcură intrarea solemnă cei doi consuli în funcţiune. Publius Servilius Vatia Isauricus şi Appius Claudius Pulcher, a căror magistratură avea să expire la 1 ianuarie următor. Servilius, căruia îi aparţineau prerogativele pe lună în curs, intră cel dintâi, precedat de un grup de lictori. Apoi intră Claudius, care exercitase prerogativele luna trecută, urmat de alt grup de lictori, purtând fasciile.

În momentul apariţiei consulilor pe platforma oppidum-ului, spectatorii se ridicară în picioare cu toţii ca un singur om, în semn de respect faţă de organele puterii supreme ale republicii.

Imediat după aceea divertismentul oferit de elevii şcolilor de gladiatori se încheie şi gladiatorii care urmau să se înfrunte în lupte nu mai aşteptau decât un semnal pentru a defila prin faţa conducătorilor republicii, conform tradiţiei. Privirile erau aţintite toate spre oppidum, asupra consulilor, care aveau să dea semnalul pentru începerea luptelor. Consulii, la rândul lor, căutau din ochi pe cineva de la care parcă aşteptau şi ei să primescă încuviinţarea de a da semnalul. Într-adevăr, ei aşteptau sosirea lui Lucius Cornelius Sulla, care, deşi renunţase la titlul de dictator, continua totuşi să fie deţinătorul puterii supreme la Roma.

Deodată se auziră din nou aplauze, la început slabe şi răzleţe, apoi din ce în ce mai puternice şi mai însufleţite. Toate privirile se întoarseră spre Porţile Triumfale, prin care, în acea clipă, îşi făcea intrarea, însoţit de numeroşi senatori, prieteni şi clienţi, Lucius Cornelius Sulla.

Acest ilustru personaj era acum în vârstă de cincizeci şi nouă de ani. Deşi destul de înalt, bine făcut şi robust, păşea încet şi fără vlagă, ca un om sleit de puteri. Slăbiciunea lui era consecinţa vieţii de desfrâu şi de orgii pe care o dusese totdeauna şi pe care o ducea şi acum mai mult decât oricând. Însă cauza principală care îi sleia puterile era o boală cumplită, fără leac, care pusese stăpânire pe întreaga-i fiinţă, săpând pe chipul lui semnele unei bătrâneţi timpurii şi chinuite.

Faţa lui Sulla era respingătoare, dar nu pentru că trăsăturile ei ar fi fost urâte. Dimpotrivă, avea trăsături plăcute şi proporţionale; luate împreună, fruntea înaltă, nasul proeminent, gura mare, ca de leu, şi buzele energice îl făceau aproape frumos. Părul roşcat şi des îi încadra faţa luminată de doi ochi albaştri-cenuşii, adânci, pătrunzători şi vii, care aveau când scânteieri de vultur, când uitătura piezişă şi falsă a hienei. Obişnuinţa de a comanda şi setea de sânge se puteau citi în fiecare clipire a ochilor săi cruzi şi autoritari.

Portretul lui Sulla, aşa cum e schiţat mai sus, desigur că nu merita calificativul de respingător. Totuşi, datorită unei spuzeli greţoase de culoare roşie-pămîntie, punctată ici-colo cu pete albe, chipul lui era cu adevărat respingător. Cum spusese cândva în batjocură un atenian glumeţ, faţa lui Sulla arăta ca obrazul stropit cu făină al unui locuitor de prin Mauritania.

Cu aerul unui om sătul de viaţă, Sulla coborî încet treptele amfiteatrului. Peste albul ca de nea al tunicii de lână, împodobită în partea de jos cu desene brodate cu fir, Sulla nu purta palla sau tradiţionala togă albă. Purta purpura roşie-aprinsă a unei hlamide elegante, cu marginile cusute cu fir de aur, prinsă de umărul drept într-o pafta de aur bătută cu pietre preţioase. Ca unul care nu se ferea să-şi arate deschis dispreţul faţă de oameni, în general, şi faţă de concetăţenii săi, în special, Sulla fusese cel dintâi dintre puţinii care pe acea vreme începuseră să îmbrace hlamida grecească.

La auzul aplauzelor mulţimii, Sulla strâmba din buze, schiţând un surâs răutăcios şi şoptind printre dinţi:

— Aplaudaţi, aplaudaţi, turmă de dobitoace!

Între timp, consulii dădură semnalul pentru începerea jocurilor. O sută de gladiatori ieşiră din carcere şi, încolonaţi câte doi, porniră să defileze în jurul arenei.

În frunte mergeau un retiar şi un mirmilon. Între aceşti doi gladiatori urma să aibă loc prima luptă din program. Discutau liniştit, deşi peste câteva clipe aveau să se bată pe viaţă şi pe moarte. În urma lor veneau nouă lacveatori, înarmaţi numai cu tridenţii şi plasele pe care aveau să le arunce asupra celor nouă secutori armaţi cu scuturi şi săbii.

Celor nouă perechi de gladiatori le urmau alte treizeci. Aceştia, treizeci de o parte, treizeci de alta, aveau să se măsoare unii cu alţii, realizând în faţa spectatorilor, în proporţii reduse, o adevărată bătălie.

Erau treizeci de traci şi treizeci de samniţi, toţi tineri, înalţi, voinici, izbitor de frumoşi şi având o impresionantă ţinută marţială.

Tracii erau înarmaţi cu săbii scurte, încovoiate la vârf, şi cu scuturi mici, bombate, dreptunghiulare; pe cap purtau coifuri nu prea mari, fără vizieră. Într-un cuvânt, aveau portul de război al poporului căruia aparţineau. În plus, falnicii traci purtau tunici scurte de purpură, iar la coifurile lor fâlfâiau câte două pene negre. La rândul lor, cei treizeci de samniţi erau echipaţi cu armamentul obişnuit al Samnium[8]-ului: săbii scurte, drepte, căşti având viziere în faţă şi aripioare pe lături, scuturi mici, pătrate, apărătoare din zale de fier pentru antebraţul drept, care nu era apărat de scut, şi, în sfârşit, apărătoare, tot de zale, pentru piciorul stâng. Samniţii purtau tunici albastre, iar coifurile le erau împodobite cu două pene albe.

Coloana gladiatorilor o încheiau zece perechi de andabaţi cu tunici scurte, albe şi înarmaţi numai cu un fel de lame, care semănau mai mult a cuţite decât a săbii. Andabaţii purtau pe cap coifuri cu vizierele lăsate şi imobilizate în această poziţie, neavând pentru vedere decât două orificii foarte mici, aşezate neregulat. Aceşti douăzeci de nenorociţi erau condamnaţi să se

8 regiunea muntoasă a Apeninilor.

bată orbeşte, căutându-se unii pe alţii ca la baba-oarba şi stârnind râsul şi veselia spectatorilor, până când anumiţi slujitori ai circului - lorarii - aveau să-i împingă pe unii asupra altora şi să-i întărite cu răngi de fier înroşite în foc, pentru a se omorî unii pe alţii.

Cei o sută de gladiatori făceau înconjurul arenei în aplauzele şi strigătele spectatorilor. Potrivit poruncii lanistului Actianus, când ajunseră în dreptul locului unde şedea Sulla, gladiatorii ridicară capetele şi strigară în cor:

— *Ave, dictator*!

După ce măsură gladiatorii cu privirea de expert a învingătorului încercat în numeroase bătălii, Sulla exclamă, adresându-se celor care-l înconjurau:

— Nu-s răi, nu-s răi! Tinerii ăştia îndrăzneţi şi puternici făgăduiesc pare-se un spectacol frumos. Vai de Actianus dacă spectacolul va fi sub aşteptări! Două sute de mii de sesterţi mi-a luat, pungaşul, pentru aceste cincizeci de perechi de gladiatori.

Coloana gladiatorilor termină de făcut ocolul arenei şi, după ce salută pe consuli, se întoarse în carcere. În arenă scânteietoare ca argintul rămaseră faţă în faţă numai doi oameni - mirmilonul şi retiarul.

Se făcu o linişte adâncă şi toate privirile se aţintiră asupra celor doi gladiatori gata de luptă.

Mirmilonul era un tânăr frumos, blond, înalt, ager şi puternic, originar din Galia. Purta un coif împodobit cu un peşte de argint. Într-o mână ţinea un scut mic, iar în cealaltă - o sabie scurtă şi lată. Retiarul, îmbrăcat într-o tunică simplă, albastră, înarmat cu un trident şi cu o plasă, se oprise la vreo douăzeci de paşi de mirmilon şi părea că chibzuieşte cum să-l prindă mai bine în plasă.

Mirmilonul luase poziţie cu piciorul stâng înainte, aplecat cu toată greutatea corpului pe genunchii uşor îndoiţi. Ţinea sabia în jos, paralel cu şoldul drept, şi aştepta atacul retiarului.

Deodată, făcând o săritură uriaşă spre mirmilon, cu iuţeala fulgerului, retiarul aruncă asupra lui plasă de la o distanţă de numai câţiva paşi. Mirmilonul sări repede în lături, spre dreapta, şi, aplecându-se până la pământ, izbuti să evite plasa, apoi se năpusti asupra retiarului. Acesta, văzând că a dat greş, o rupse

la fugă. Mirmilonul, după el. Retiarul însă, mult mai iute şi mai sprinten, făcu ocolul întregii arene, ajunse la locul unde-i căzuse plasă şi o ridică. În momentul în care apucă plasa, mirmilonul aproape că-l ajunsese. În clipa în care mirmilonul se aruncă asupra lui, retiarul făcu o întoarcere bruscă şi aruncă peste el plasa.

Mirmilonul reuşi din nou să scape, aruncându-se cu faţa la pământ. Se ridică însă dintr-o săritură, şi vârful tridentului, cu care retiarul voia tocmai să-l izbească, nu atinse decât scutul.

Din nou retiarul o luă la fugă, însoţit de murmurele de nemulţumire ale mulţimii, care era revoltată că retiarul îndrăznise să apară în arenă fără a şti să mânuiască plasa cum se cuvine.

De astă dată, mirmilonul în loc să se ia după retiar, porni să-şi întâmpine adversarul în direcţia opusă şi se opri la câţiva paşi de plasă. Observând manevra mirmilonului, retiarul se întoarse din drum, ţinându-se tot timpul pe lângă spina, zidul din mijlocul arenei. În dreptul Porţilor Triumfale sări peste spina şi se trezi în cealaltă jumătate a circului, foarte aproape de plasă. Mirmilonul, care îl aştepta, se aruncă asupra lui.

Mii de glasuri răcneau:

— Loveşte-l!... Loveşte-l! Ucide-l pe retiar!... Ucide-l pe mototolul ăsta!... Ucide-l pe fricosul ăsta!... Taie-l... Junghie-l!... Trimite-l să prindă broaşte pe malurile Aheronului.

Încurajat de strigătele mulţimii, mirmilonul îl atacă pe retiar tot mai vârtos. Alb ca varul, acesta încerca să-şi ţină adversarul la distanţă, agitând tridentul şi, în acelaşi timp, dădea roată mirmilonului, încercând în fel şi chip să pună mâna pe plasă. Pe neaşteptate, mirmilonul dădu la o parte tridentul cu o lovitură de scut şi se apropie de retiar. Era gata să-i înfigă sabia în piept, când brusc, acesta, lăsând tridentul să cadă pe scutul adversarului, se repezi cu toată iuţeala spre plasă, nu destul de repede însă ca să evite tăişul săbiei; deşi rănit la umărul stâng, din care ţâşnea cu putere un şuvoi de sânge, retiarul se îndepărtă, fugind cu plasa în mână. După vreo treizeci de paşi, se întoarse către adversar şi strigă cu glas tare:

— Rana-i uşoară! O nimica toată!... Şi peste o clipă începu să cânte: Vino-ncoace, vin', galul meu, frumosul meu, că eu nu pe

tine te vreau, ci la peştele tău poftesc, peştele tău îl râvnesc!... Vino, vino-ncoa', frumosul meu gal!...

Cântecul stârni o explozie de hohote de râs: retiarul reuşise să-şi recâştige simpatia spectatorilor. Un puternic ropot de aplauze izbucni în semn de simpatie. Dezarmat, rănit şi cu sângele curgând şiroaie, retiarul găsise putere să mai glumească şi să râdă.

Înfuriat la culme că adversarul îl lua peste picior, mirmilonul se năpusti asupra lui ca turbat. Bătând în retragere în salturi, şi ferindu-se cu îndemânare de lovituri, retiarul îi striga:

— Vino încoace, galule! Am să-i trimit deseară un peşte prăjit bunului Charon[9]!

Această nouă ironie, care fu pe placul mulţimii, provocă un nou atac din partea mirmilonului. De astă dată, retiarul aruncă plasa cu atâta dibăcie, încât mirmilonul se trezi complet prins în ochiurile ei. Mulţimea începu să aplaude cu frenezie.

Mirmilonul se zbătea, făcând sforţări supraomeneşti să scape din plasă. Se încurca însă tot mai rău în ea, provocând risul zgomotos al spectatorilor. Profitând de imobilizarea adversarului, retiarul dădu o fugă până la locul unde lăsase să-i cadă tridentul. Ajunse într-o clipită, ridică tridentul şi, întorcându-se în pas alergător spre mirmilon, strigă:

— O să capete un peşte Charon!... Charon o să capete un peşte!...

Dar când să ajungă în faţa adversarului, acesta, cu o sforţare herculeană a braţelor sale atletice, izbuti să rupă plasa. Ea continua să-i învăluie picioarele şi nu-i îngăduia să se mişte din loc; mâinile însă îi erau libere şi putea să se apere de atacul retiarului.

Aplauzele izbucniră din nou. Mulţimea urmărea încordată toate mişcările şi stratagemele celor doi adversari. Rezultatul duelului lor atârna acum de cele mai mici amănunte; în clipa în care mirmilonul izbutise să rupă plasa, retiarul, încordându-şi

9 În mitologia greacă, *Charon* este luntraşul lui Hades. El îi trecea pe cei proaspăt morţi peste râul Acheron dacă îşi puteau plăti călătoria. În Grecia antică, cadavrelor le era adesea pusă o monedă sub limbă pentru a putea plăti luntraşului *Charon*. Cei care nu puteau plăti aveau de pribegit o sută de ani pe malurile râului Acheron.

toate puterile, îi aplică o lovitură zdravănă cu tridentul. Mirmilonul pară lovitura cu scutul, care se făcu ţăndări. Totuşi fu rănit de trident, şi din braţ sângele ţâşni în trei locuri. Aproape în aceeaşi secundă, mirmilonul apucă tridentul cu mâna stângă şi, aruncându-se cu toată greutatea trupului, înfipse până la jumătate lama paloşului în şoldul stâng al retiarului.

Rănit, acesta lăsă tridentul în mâinile adversarului şi fugi înroşind arena de sânge. Dar la vreo patruzeci de paşi căzu într-un genunchi, apoi se prăbuşi pe nisip. Între timp, mirmilonul, care căzuse şi el în virtutea inerţiei propriului său trup în urma loviturii puternice pe care o dăduse, se ridică, îşi eliberă picioarele din plasă şi se năpusti asupra duşmanului căzut.

Aceste ultime clipe ale luptei fură însoţite de aplauze furtunoase, care nu conteniră nici când retiarul, sprijinindu-se în cotul mâinii stângi, îşi întoarse către spectatori faţa de o paloare cadaverică. Deşi gata să întâmpine moartea cu demnitate şi fără frică, se întorsese către spectatori pentru a le cere să-i dăruiască viaţa, nu pentru că ar fi nădăjduit să se salveze, ci fiindcă aşa cerea obiceiul.

Mirmilonul puse piciorul pe trupul adversarului, îi propti sabia în piept şi, ridicând capul, începu să-şi rotească privirea printre rândurile de spectatori, spre a afla verdictul lor.

Peste nouăzeci de mii de bărbaţi, femei şi copii arătau cu degetul mare al mâinii drepte în jos - semnul morţii - iar restul, mai puţin de cincisprezece mii de oameni, mai îndurători, ridicau degetul în sus - semn că doresc să lase viaţa gladiatorului învins. Printre cei nouăzeci de mii de oameni care arătau cu degetul în jos erau nenumărate vestale neprihănite şi „miloase”, care nu doreau altceva decât să-şi satisfacă gustul de a asista la spectacolul agoniei unui nefericit gladiator.

În momentul în care mirmilonul se pregătea să-i străpungă pieptul, retiarul îi smulse sabia din mână şi, cu putere, şi-o înfipse singur în inimă, până în plasele. În clipa următoare, cu o mişcare iute, mirmilonul trase din rană sabia însângerată, iar retiarul, în chinurile agoniei, se săltă puţin şi strigă cu un glas înfricoşător, care nu mai avea nimic omenesc:

— Fiţi blestemaţi!...

Apoi căzu pe spate şi muri.

CAPITOLUL II. SPARTACUS ÎN ARENĂ

Mulţimea aplauda frenetic şi discuta cele întâmplate, umplând circul cu larmă a o şuta de mii de glasuri.

Mirmilonul se îndreptă spre carcere, de unde tocmai ieşiseră în acea clipă doi slujitori, deghizaţi unul ca Pluto, altul ca Mercur, şi câţiva lorari, pentru a trage cu eăngile cadavrul retiarului şi a-l scoate din arenă prin Poarta Morţii. Locul unde rămăsese o băltoacă mare de sânge fu presărat cu o pulbere fină şi strălucitoare de marmură, adusă în saci mici de la carierele învecinate, de la Tivoli, şi acum arena, strălucea din nou în soare ca argintul.

Mulţimea continua să aplaude şi făcea să răsune amfiteatrul de strigătul:

— Trăiască Sulla!

Adresându-se lui Cneus Cornelius Dolabella, care fusese consul cu doi ani în urmă şi şedea acum alături de dânsul. Sulla comentă:

— Pe Apolo din Delfi, care mă ocroteşte, slugarnic mai e poporul ăsta! Îţi închipui oare că mă aplaudă pe mine? Nici gând! Îl aplaudă pe bucătarul meu, care, ieri, le-a gătit mâncăruri alese şi din belşug.

— Dar de ce nu ţi-ai rezervat loc pe *oppidum*? îl întrebă Cneus Dolabella pe Sulla.

— Nu cumva-ţi închipui că un loc pe oppidum mi-ar putea aduce mai multă consideraţie! răspunse Sulla şi adăugă apoi: Ei, ce zici? Nu-i aşa că-i destul de bună marfă pe care mi-a vândut-o Actianus lanistul?

Titus Aquitius, un senator care şedea şi el lângă Sulla, spuse:

— O, cât eşti de darnic, cât eşti de mare!

Ex-dictatorul, care-şi dusese mâna dreaptă la umărul stâng şi se scărpina de zor ca să-şi potolească mâncărimea provocată de nesuferita boală de piele care-l chinuia, exclamă:

— Trăsnească-i fulgerul lui Jupiter până la unul pe ticăloşii de linguşitori! O clipă mai târziu adăugă: Am renunţat la dictatură, m-am întors la viaţa privată şi voi tot nu vreţi să vedeţi în mine altceva decât un stăpân. Netrebnici! Altfel decât în robie nici nu puteţi trăi.

Un patrician din suita lui Sulla, care şedea pe aproape, interveni cu îndrăzneală:

— Nu toţi oamenii, o, Sulla, sunt născuţi pentru robie.

Îndrăzneţul nu era altul decât Lucius Sergius Catilina. Număra douăzeci şi şapte de ani pe atunci. Era înalt, cu pieptul larg şi puternic, cu umeri laţi şi braţe musculoase. Avea un cap mare, acoperit cu o claie de păr negru şi des; faţa - brună, bărbătească şi energică, cu partea superioară, de la tâmple în sus, mai dezvoltată. De-a curmezişul frunţii late, spre rădăcina nasului, se vedea puternic reliefată o vină totdeauna umflată; ochii lui cenuşii-întunecaţi aveau în permanenţă o sticlire crudă şi înfricoşătoare, iar contractările nervoase ale tuturor muşchilor feţei sale autoritare şi aspre dezvăluiau observatorului atent cele mai mici frământări ale sufletului.

La data când începe povestirea noastră, Lucius Sergius Catilina îşi şi câştigase o faimă de om cumplit. Violenţa lui nestăpânita făcea pe toată lumea să tremure. Îl ucisese pe patricianul Gratidianus, care trecea liniştit pe malul Tibrului, pentru că refuzase să-i împrumute pe gaj o sumă mare de bani, de care avea nevoie ca să-şi plătească imensele sale datorii, din pricina cărora nu putea obţine nici o funcţie de stat.

Faptul acesta se întâmplase pe vremea prescripţiilor, adică pe vremea când, în cruzimea lui fără margini, Sulla înecase Roma în sânge. Gratidianus nu numai că nu figura pe listele proscrişilor, dar făcea chiar parte din partidul lui Sulla; era însă extrem de bogat, şi averile celor trecuţi în listele de proscrişi se confiscau. De aceea, când Catilina îi aduse lui Sulla, care participa la o şedinţă a Curiei, cadavrul lui Gratidianus şi-l aruncă la picioarele dictatorului, declarând că-l ucisese pe patrician pentru că fusese duşmanul lui Sulla şi al patriei, acesta nu se arătă prea încântat. Lăsă însă că omorul să treacă neobservat, pentru a putea pune mâna pe imensele bogăţii ale lui Gratidianus.

Într-o zi, la scurt timp după acest omor, Catilina avu cu fratele său un conflict atât de violent, încât ajunseră să încrucişeze săbiile. Sergius Catilina însă, pe lângă că era foarte puternic, era meşter la duel cum nu mai era altul la Roma. El îşi ucise fratele în acest duel şi, moştenindu-i averea, scăpă de sărăcia în care-l aduseseră risipa, chefurile şi desfrâul. Sulla lăsă şi fratricidul neobservat, la fel cum făcuse şi cu celălalt asasinat; şi pentru acest motiv nici chestorii nu s-au mai legat de Catilina.

Acum, Lucius Cornelius Sulla, auzind cuvintele îndrăzneţe ale lui Catilina, se întoarse liniştit către el şi-l întrebă:

— Ia spune, Catilina, ce crezi: citi cetăţeni cutezători ca tine, inimoşi, gata şi la bune, şi la rele, or fi în toată Roma?

— Nu-mi stă în putere, slăvite Sulla - răspunse Catilina - să privesc oamenii şi lucrurile de la înălţimea atotputerniciei tale. Mărturisesc însă că dragostea de libertate şi ura faţă de orice fel de tiranie, fie ea exercitată cu mărinimie, fie ascunsă cu făţărnicie, invocând pretextul fericirii patriei, sunt înnăscute în mine. Trebuie să spun că şi în perioadele de tulburări interne sau de războaie civile fericirea patriei ar fi mai trainică dacă ar fi condusă de poporul întreg decât de despotismul unuia. Fără să-ţi judec acţiunile, eu dezaprob deschis, aşa cum am făcut-o întotdeauna, dictatura ta. Cred, şi aş vrea să cred, că mai sunt în Roma încă mulţi cetăţeni gata să înfrunte orice torturi, numai să nu încapă iarăşi sub dictatura unui singur om, mai ales dacă dictatorul nu va fi Lucius Cornelius Sulla şi nu va avea capul încununat, ca al tău, cu laurii gloriei câştigate în sute de bătălii.

— Dacă e aşa - ripostă Sulla, senin, dar cu un surâs ironic pe buze - ce mai aştepţi? De ce nu mă chemi la judecată în faţa poporului liber? Am renunţat la dictatură. De ce nu m-a acuzat nimeni? De ce nu s-au depus plângeri împotriva mea? De ce n-ai venit să-mi ceri socoteală pentru faptele mele?

— Pentru a evita noi măceluri şi războaie civile ca acelea care timp de zece ani au zguduit Roma... Să nu mai vorbim însă despre asta, pentru că n-am de gând să te acuz: se prea poate să fi comis greşeli mari, dar tot tu ai săvârşit şi atâtea fapte glorioase, a căror amintire tulbură, zi şi noapte, sufletul meu, care, la fel cu al tău, e însetat de glorie şi putere. Spune-mi, nu ţi se pare şi ţie oare că în vinele poporului nostru mai curge încă sângele marilor noştri strămoşi, iubitori de libertate? Adu-ţi aminte, totuşi, că acum câteva luni, când, în faţa Senatului adunat în Curie, ai renunţat de bună voie la puterea dictatorială şi ai concediat garda de lictori, pornind spre casă urmat de prietenii tăi, s-a găsit un tânăr cetăţean care, tocmai în acea zi, a cutezat să te apostrofeze, mustrându-te că ai răpit libertatea Romei, că ai dezlănţuit măcelurile şi jafurile în cetate şi că te-ai făcut tiranul ei. Recunoaşte, Sulla, că, pentru ca să îndrăznească cineva să facă un lucru ca acesta, trebuie să aibă un caracter de oţel; acel tânăr risca să plătească cu viaţa cuvintele sale. Ai fost mărinimos cu el, nu spun asta pentru a te linguşi, căci Catilina nu linguşeşte pe nimeni, nici chiar pe marele şi atotputernicul Jupiter. Ai fost mărinimos şi nu i-ai făcut nimic, dar trebuie să fii de acord cu mine că însuşi faptul că s-a găsit un tânăr plebeu, un necunoscut - rău îmi pare că nu-i ştiu numele - în stare să facă un act ca acesta, poate îndreptăţi şi întări credinţa în salvarea patriei şi a republicii.

— Da, recunosc, a fost un act de curaj. Am admirat întotdeauna curajul şi i-am iubit pe viteji, şi numai de dragul curajului pe care l-a dovedit acest tânăr n-am vrut să mă răzbun pentru jignirile ce mi le-a adus şi am trecut cu vederea injuriile şi ocările lui. Ştii însă, Catilina, ce consecinţe vor avea atitudinea şi cuvintele acestui tânăr?

— Ce consecinţe? îl iscodi Sergius Catilina, cu privirea curioasă şi cercetătoare aţintită asupra norocosului dictator.

— De aci înainte - îl lămuri Sulla - cine va reuşi să pună mâna pe putere în republică, nu va mai renunţa la ea de bună voie.

Catilina chibzui o clipă, cu capul plecat. Apoi, ridicând privirea, întrebă cu vioiciune:

— Oare crezi că se va mai găsi cineva care să poată sau care să vrea să ia puterea supremă?

— Bine, bine - spuse Sulla, surâzând ironic, şi arătând cu un gest spre rândurile de bănci ale amfiteatrului arhiplin de oameni, adăugă: Iată mulţimea de sclavi. S-or găsi şi stăpâni!

Convorbirea aceasta se desfăşurase în mijlocul nesfârşitelor ropote de aplauze ale mulţimii, care urmărise palpitând lupta scurtă şi sângeroasa dintre lacveatori şi secutori, luptă ce se încheiase cu şapte lacveatori şi cinci secutori morţi. Răniţi şi într-o stare jalnică, cei şase supravieţuitori se înapoiau acum la carcere însoţiţi de aplauzele frenetice ale poporului.

În timp ce lorarii târau afară din arenă cele douăsprezece cadavre şi ştergeau urmele de sânge, Valeria Mesalina, care din când în când aruncase câte o privire spre Sulla, se ridică de la locul ei, nu prea depărtat de al lui, şi, apropiindu-se pe la spate de dictator, îi smulse un fir de lină din hlamidă. Surprins, Sulla întoarse capul, măsurând-o cu ochii lui scânteietori de fiară. Valeria îl atinse uşor în treacăt şi, cu zâmbet fermecător, îi spuse:

— Nu interpreta greşit gestul meu, o Sulla! Am luat acest fir ca să mă împărtăşesc şi eu din norocul tău!

După ce se înclină respectuos, ducând mâna la buze potrivit obiceiului, Valeria se întoarse la locul ei. Sulla, măgulit de cuvintele-i amabile, îi răspunse cu o plecăciune curtenitoare şi cu o privire lungă, străduindu-se să dea ochilor săi o expresie blândă.

— Cine este? îl întrebă Sulla pe Dolabella.

— Valeria - răspunse acesta - fiica lui Mesala.

— A! exclamă Sulla. Sora lui Quintus Hortensius?

— Da, chiar ea.

Şi Sulla întoarse din nou capul spre Valeria, care-l privea cu ochi de îndrăgostită.

Hortensius, fratele Valeriei, se ridică de la locul său, îndreptându-se spre cel ocupat de Marcus Crassus, un patrician

foarte bogat, a cărui zgârcenie şi ambiţie erau vestite şi care, în ciuda naturii lor contradictorii, se îmbinau la el în mod armonios.

Nu departe de Marcus Crassus şedea o tânără de o rară frumuseţe. După croiala veşmintelor, se vedea că Euthybida - acesta fiind numele tinerei - era originară din Grecia Înaltă, zveltă şi mlădioasă, avea o talie atât de delicată, încât ai fi putut s-o cuprinzi între degetele celor două mâini. Capul său era fermecător: pielea albă ca alabastrul, uşor îmbujorată în obraji; o frunte splendidă, încadrată de un păr roşcat, frumos inelat; ochi mari şi alungiţi ca nişte migdale, cu pupilele de culoarea mării şi cu scânteieri care exercitau o atracţie irezistibilă şi stârneau patimi. Expresia de impertinenţă a chipului era accentuată de nasul ei mic, frumos conturat şi puţin în vânt.

În clipa când Hortensius ajunse lângă el, Marcus Crassus era cu totul pierdut în contemplarea acestui chip fermecător. Euthybida tocmai căsca plictisită cu toată gura ei micuţă, în timp ce cu mâna dreaptă mângâia steaua de safir ce-i atârna pe piept.

Crassus avea treizeci şi doi de ani. Era de statură relativ înaltă, de constituţie robustă, dar predispus la obezitate. Avea o ceafă groasă ca de taur, pe care era aşezat un cap destul de mare, dar proporţionat cu corpul. Faţa lui, de un arămiu gălbui, era totuşi cam uscăţivă. Avea trăsături bărbăteşti, tipic romane: nasul acvilin, bărbia foarte proeminentă. Ochii lui cenuşii-gălbui când străluceau cu o extraordinară vioiciune, când deveneau ficşi şi incolori, de parcă s-ar fi stins.

Originea-i nobilă, remarcabilul talent oratoric, bogăţia imensă, precum şi purtarea lui prietenoasă şi plină de tact îi asiguraseră nu numai popularitate, ci şi glorie şi influenţă. Încă înainte de data de la care porneşte povestirea noastră, Crassus luptase în repetate rânduri, vitejeşte, de partea lui Sulla, în războaiele civile, şi ocupase diferite demnităţi în stat.

Hortensius îl trezi din visare:

— Bună ziua, Marcus Crassus! Precum văd, eşti adâncit în contemplarea stelelor.

— Pe Hercule, ai ghicit! Mărturisi Crassus. Această...

— Care?

— Grecoaica asta frumoasă... uite-o colo, cu două rânduri mai sus...

— A! O văd... E Euthybida.

— Euthybida? Ce înseamnă asta, ce vrei să spui cu asta?

— E numele ei... E într-adevăr grecoaică... şi curtezană... – răspunse Hortensius, aşezându-se lângă Crassus.

— Curtezană?!... Seamănă mai curând a zeiţă!... O adevărată Venera... Jur pe Hercule că nici nu pot să-mi închipui o întruchipare mai perfectă a frumuseţii! Dar unde locuieşte?

— Pe Via Sacră... nu departe de templul lui Ianus.

Când trâmbiţele dădură semnalul pentru începerea luptei dintre cei treizeci de traci şi treizeci de samniţi, Crassus şi Hortensius vorbeau despre Euthybida, iar Sulla, care de câteva luni devenise pentru a patra oară văduv, prin moartea Ceciliei Metella, era pe de-a-ntregul absorbit de viziunea idilică a unui roman de dragoste cu frumoasa Valeria.

Conversaţiile şi zgomotele încetară. Toate privirile se aţintiră asupra luptătorilor.

Prima ciocnire între cele două tabere fu crâncenă. În liniştea adâncă ce domnea în circ, zăngănitul metalic al scuturilor şi săbiilor răsuna asurzitor. Pene şi bucăţi de coifuri şi de scuturi sfărâmate zburau prin arenă. Înverşunaţi, gladiatorii se încolţeau gâfâind, lovindu-se cu furie unii pe alţii.

După nici cinci minute, sângele curgea şiroaie: trei gladiatori răniţi mortal îşi dădeau sfârşitul întinşi în pulberea arenei, călcaţi în picioare de ceilalţi luptători. Încordarea cu care spectatorii urmăreau sângeroasele peripeţii ale acestei lupte era aproape de neînchipuit. Din numărul total al spectatorilor, cel puţin optzeci de mii făcuseră prinsori, pe măsura mijloacelor lor: unii pe zece sesterţi, unii pe douăzeci, alţii pe cincizeci de talanţi. Unii puseseră rămăşag că vor învinge tracii cu tunicile purpurii, alţii că vor câştiga samniţii cu tunicile albastre.

Pe măsură ce rândurile gladiatorilor se răreau, aplauzele, chiotele şi strigătele de încurajare ale spectatorilor se înteţeau.

După un ceas, bătălia era pe sfârşite. Cincizeci de gladiatori înroşiseră arena cu sângele lor şi gemeau sfâşietor, zbătându-se în spasmele morţii.

Acei dintre spectatori care pariaseră pe samniţi se şi simţeau siguri de victorie. Nu mai rămăseseră în luptă decât trei traci, faţă de şapte samniţi şi, pe deasupra, cei trei traci erau înconjuraţi şi ameninţaţi din toate părţile. Aşezaţi spate în spate, formând un triunghi defensiv, cei trei ţineau piept cu îndărătnicie superiorităţii numerice a adversarului.

Unul din cei trei traci era Spartacus. Statura lui atletică, uimitoarea forţă a muşchilor, armonia neîntrecută a tuturor părţilor trupului, precum şi puterea lui de luptă impetuoasă, de neostoit, atrăgeau ca un magnet atenţia spectatorilor. Întrucât pe vremea aceea forţa fizică şi energia erau socotite drept calităţile cele mai de preţ ale omului, era firesc ca aceste însuşiri să-l scoată pe Spartacus din rândul oamenilor obişnuiţi. În plus, el posedă o cultură deosebită, fiind înzestrat cu o inteligenţă superioară şi având un caracter şi un suflet mare.

Spartacus avea pe atunci cam treizeci de ani. Era blond, cu părul lung, şi purta o barbă deasă, care îi încadra chipul bărbătesc, cu trăsături frumoase şi regulate. Când era liniştit, ochii lui mari, albaştri, strălucitori, plini de viaţă şi căldură, imprimau feţei sale o expresie de bunătate şi blândeţe. Acum însă, în toiul luptei, fiind mânios, avea o înfăţişare fioroasă şi ochii lui scăpărau fulgere.

Era născut în Tracia, în munţii Rodope. Când romanii îi cotropiseră ţara, luptase împotriva lor, dar căzuse prizonier. După un timp fusese primit în armata romană, în semn de preţuire pentru puterea şi vitejia sa. Făcu dovada unui curaj fără seamăn. În războiul împotriva lui Mitridate se distinse într-un asemenea chip, încât a fost înălţat decan, adică mai mare peste un grup de zece oameni, şi, pe deasupra, răsplătit şi cu distincţia de onoare - cunună de cetăţean. Când însă romanii reîncepură războiul împotriva tracilor, Spartacus dezertă şi ridică armele pentru a-şi apăra patria împotriva lor. Rănit şi luat prizonier de romani pentru a doua oară, în loc să fie osândit la moarte, după cum s-ar fi cuvenit, Spartacus fu condamnat să devină gladiator şi vândut unui lanist, de la care, ceva mai târziu, fusese cumpărat de Actianus.

Trecuseră doi ani de când Spartacus era gladiator. Cutreierase aproape toate oraşele Italiei cu primul lanist,

susţinând peste o sută de lupte, fără să fi suferit vreodată o rană mai grea. Se dovedise superior tuturor gladiatorilor care îi fuseseră opuşi, oricât de puternici şi de viteji ar fi fost, şi ieşise învingător în toate luptele, creându-şi prin victoriile repurtate în toate amfiteatrele şi circurile Italiei o faimă răsunătoare.

Actianus plătise pentru el un preţ considerabil - douăsprezece mii de sesterţi. Deşi Spartacus îi aparţinea de şase luni, nu-l lăsase încă niciodată să lupte în amfiteatrele Romei, fie pentru că preţuia foarte mult serviciile lui ca profesor de scrimă, luptă şi gimnastică pentru şcoala să de gladiatori, fie pentru că îl costase prea mult pentru a-i risca viaţa în lupte, în schimbul unui preţ care, în caz că ar fi fost ucis, n-ar fi compensat pagubă.

În acea zi, Actianus se hotărâse pentru prima oară să-l arunce pe Spartacus în arenă într-o luptă sângeroasă numai fiindcă de data asta, pentru cei o sută de gladiatori desemnaţi să lupte, Sulla îi numărase, în dărnicia lui, frumoasa sumă de două sute de mii de sesterţi, şi această sumă nu numai că îi acoperea cheltuiala făcută cu Spartacus, dar îi mai lăsa şi câştig chiar dacă acesta ar fi fost răpus în luptă.

Rezemat de uşa unei carcere, Actianus urmărea totuşi, palid şi încordat, ultimele momente ale luptei. Dacă cineva l-ar fi privit cu atenţie, ar fi observat cum tremură pentru soarta lui Spartacus. Urmărea cu extremă înfrigurare fiecare lovitură dată sau parată de Spartacus fiindcă, la fel ca şi gladiatorii cărora poporul le dăruia viaţa, luptătorii care supravieţuiau redeveneau proprietatea lanistului.

Miile de spectatori care puseseră rămăşag pe samniţi urlau:

— Mai cu nădejde, mai cu foc, hai, samniţilor!

— Loviţi-i, tocaţi-i pe barbarii ăştia trei! îi îndemnau alţii.

Unii spectatori, care aveau numele gladiatorilor scrise pe tăbliţe cerate, strigau:

— Izbeşte, Nebuliane!

— Nu te lăsa, Crixos!

— Doboară-i, doboară-i, Porfirius!

La fel de zgomotoase erau şi exclamaţiile celor ce ţineau partea tracilor. Deşi Spartacus nu mai avea decât şanse foarte mici, ei totuşi mai nădăjduiau în izbânda lui. Tocmai în

momentul acela, Spartacus, care era încă neatins, cu casca şi cu scutul întregi, izbuti să străpungă pe unul din cei şapte samniţi care-l încolţea. Tunete de aplauze, urmate de mii de exclamaţii puternice, izbucniră în circ:

— Mai cu curaj, Spartacus!

— Bravo, Spartacus!

— Trăiască Spartacus!

Ceilalţi doi traci erau greu răniţi, de-abia loveau şi se apărau slab, pentru că erau sleiţi de puteri.

Agitându-şi cu iuţeala fulgerului sabia scurtă cu care trebuia să pareze în acelaşi timp loviturile tuturor săbiilor samniţilor care-l atacau strâns uniţi, Spartacus le strigă:

— Apăraţi-mi spatele! Apăraţi-mi spatele... încă o clipă... şi o să învingem!

Glasul îi era întretăiat de un gâfâit puternic, broboane mari de sudoare i se prelingeau pe faţa palidă, iar ochii lui scânteietori ardeau de setea victoriei, de mânie şi deznădejde.

Puţin după aceasta, un alt samnit - primind o lovitură mortală în pântec, se rostogoli nu departe de Spartacus, înroşind arena cu sângele său; în agonia sa, răcnea sălbatic, înjura şi blestema îngrozitor. În aceeaşi clipă, unul din cei doi traci care apărau spatele lui Spartacus se prăbuşi cu ţeasta sfărâmată.

Chiotele şi strigătele de încurajare, larma din circ deveniră asurzitoare. Privirile fiecărui spectator erau aţintite asupra luptătorilor. Lucius Sergius Catilina, care pusese rămăşag că vor învinge tracii, era împietrit de emoţie şi nu mai vedea nimic afară de luptă din arenă. Ochii lui urmăreau sabia lui Spartacus ca şi cum însăşi viaţa sa ar fi atârnat de sabia acestuia.

Unui al treilea samnit, Spartacus îi tăie carotida, exact în clipa când şi ultimul trac care mai luptă alături de el cădea străpuns de lovituri, fără să scoată măcar un geamăt.

Ca un muget puternic, o rumoare străbătu întreg circul, apoi se stinse într-o linişte adâncă, atât de adâncă, încât se putea auzi limpede respiraţia grea şi neregulată a gladiatorilor. Emoţia spectatorilor ajunsese la paroxism; nici dac-ar fi fost în joc soarta Romei, încordarea n-ar fi putut fi mai mare.

Datorită îndemânării şi măiestriei sale la scrimă, în această îndelungată luptă, care durase mai bine de un ceas, Spartacus

se alesese numai cu trei răni superficiale, mai exact cu trei zgârieturi. Acum se afla singur, în faţa a patru adversari puternici, care, deşi răniţi şi sângerânzi, erau de temut tocmai pentru că erau patru.

Când îl văzuse prăbuşindu-se şi pe ultimul său tovarăş, Spartacus, în ciuda vitejiei şi puterii sale, se socotise pierdut.

Dar deodată privirea i se lumină: îi venise în minte gândul de a aplica vechea stratagemă folosită de Horaţiu împotriva buriaţilor.

Se puse pe fugă, cu samniţii după el. Nu făcu nici cincizeci de paşi, că se întoarse brusc şi, năpustindu-se asupra celui mai apropiat samnit, îi înfipse paloşul încovoiat în piept. Samnitul se clătină, întinzând şi agitând braţele în lături, de parc-ar fi căutat sprijin, apoi se prăvăli. Între timp, ajungându-l al doilea samnit, Spartacus pară cu scutul o lovitură de sabie, apoi îl răpuse pe loc. Spectatorii, acum aproape toţi de partea tracului, izbucniră în strigăte de admiraţie.

Al treilea samnit, care era o rană din cap până în picioare, se apropie şi el. Socotind că nu e nevoie să întrebuinţeze sabia şi nevrând, se vede, să-l omoare, Spartacus îl izbi doar cu scutul în cap. Ameţit de lovitură, samnitul se răsuci de două ori pe loc şi căzu grămadă. Ultimul dintre samniţi, deşi cu puterile sleite, se grăbi să-i vină într-ajutor. Spartacus îl atacă furtunos, însă, vrând să-l cruţe, se mulţumi să-l dezarmeze din câteva lovituri. Apoi îl înşfacă şi-l trânti la pământ, şoptindu-i la ureche:

— Ţin-te bine, Crixos, sper să te scap!

Apoi, cu un picior pe pieptul lui Crixos şi cu genunchiul pe pieptul celuilalt samnit, care zăcea încă ameţit, Spartacus aşteptă hotărârea poporului.

Ca un bubuit de tunet izbucniră unanime şi prelungi aplauze asurzitoare; apoi aproape toţi spectatorii făcură semn cu degetul arătător şi mijlociu că dăruiesc viaţa celor doi samniţi.

— Ce om puternic! exclamă Catilina către Sulla, cu fruntea acoperită de sudoare. Ce om puternic! Trebuia să se nască roman!

Între timp se ridicară sute de voci, care strigau:

— Libertate viteazului Spartacus!

Ochii gladiatorului scânteiau. Deveni şi mai palid şi îşi duse mâna la inimă, ca şi cum ar fi vrut să-i stăpânească bătăile nebuneşti.

— Libertate, libertate! repetau mii de glasuri.

— Libertate - şopti cu glas stins gladiatorul - libertate!... O, zei ai Olimpului, nu îngăduiţi ca aceasta să fie numai un vis!

Şi simţi cum i se umezesc genele de lacrimi.

— A dezertat din legiunile noastre! răsună un glas puternic. Nu se cade să eliberăm un dezertor!

Mulţi dintre spectatorii care-şi pierduseră rămăşagurile din pricina vitejiei lui Spartacus strigară şi ei cu răutate:

— Nu, nu se cade, e dezertor!

Faţa tracului se contractă înfricoşător şi se întoarse în direcţia de unde pornise primul strigăt de imputare împotriva lui. Cu ochii fulgerând de mânie, îl căuta pe cel care strigase.

Între timp, mii de glasuri scandau:

— Li-ber-ta-te, li-ber-ta-te, li-ber-ta-te lui Spartacus!

Sentimentele care-l frământau pe nefericitul gladiator nu pot fi descrise. Se hotăra pentru el ceva mai grav decât însăşi viaţa, şi pe faţa lui palidă se citea o imensă tulburare. Tresăririle muşchilor feţei şi scăpărările ochilor oglindeau limpede lupta dintre nădejde şi deznădejde. Omul acesta, care se luase la trântă cu moartea un ceas şi jumătate, înfruntând singur patru adversari deodată fără a trăda cel mai mic semn de teamă, simţea acum că i se moaie genunchii şi, ca să nu cadă în nesimţire în mijlocul circului, se sprijinea de umărul unuia dintre lorarii care veniseră să cureţe arena de cadavre.

— Li-ber-ta-te, li-ber-ta-te!... continua să scandeze mulţimea.

— Într-adevăr, e vrednic să fie liber - şopti Catilina la urechea lui Sulla.

— Şi va fi demn de libertate! exclamă Valeria, pe care în clipa aceea Sulla o admira fascinat.

— Bine, fie - se învoi Sulla, uitându-se întrebător în ochii Valeriei, care, duioşi, drăgăstoşi şi plini de compătimire, implorau graţierea gladiatorului. Bine... Aşa să fie!...

Sulla înclină apoi capul în semn de aprobare. În aplauzele zgomotoase ale spectatorilor, Spartacus îşi redobândise libertatea.

— Eşti un om liber - îi spuse lorarul lui Spartacus. Sulla ţi-a dăruit libertatea.

Spartacus nu răspunse şi rămase nemişcat. Ţinea ochii închişi şi nu voia să-i deschidă, de teamă că nu cumva, deschizându-i, să se destrame visul pe care şi-l făurise atâta amar de vreme şi care, acum, nu-i venea să creadă că se împlinise.

— M-ai ruinat cu vitejia ta, păcătosule! Murmură un glas lângă urechea gladiatorului.

La auzul acestor cuvinte, Spartacus se trezi. În faţa lui stătea lanistul Actianus. El se grăbise să pătrundă în arenă împreună cu lorarii, ca să-l felicite pe Spartacus, crezând că acesta avea să rămână proprietatea lui. Acum însă îl blestema pentru vitejia lui. Îl usturau cele douăsprezece mii de sesterţi plătiţi pentru Spartacus, pe care acum îi pierduse din cauza mărinimiei poporului şi a clemenţiei lui Sulla, care, după părerea lui, erau prosteşti şi nelalocul lor.

Explozia de ciudă a lui Actianus îl convinse pe Spartacus că nu visa. Se îndreptă de spate în toată măreţia staturii lui gigantice şi, după ce se înclină întâi către Sulla, apoi către popor, părăsi arena însoţit de un nou ropot de aplauze.

— Nu, nu încape îndoială că nu zeii au creat toate lucrurile - spuse în clipa aceea Titus Lucretius Carus, reluând firul convorbirii începute cu micul Cassius şi cu tânărul Caius Memmius Gemellus, prietenul său cel mai bun, căruia mai târziu avea să-i dedice poemul său „*De rerum natura*”, conceput încă de pe vremea aceea.

— Dar atunci cine a făcut lumea? întrebă Cassius.

— Mişcarea continuă a materiei şi îmbinarea corpurilor moleculare invizibile. Ah! Vezi ivindu-se pe pământ şi pe cer o mulţime de corpuri, şi tu, nepricepând cauzele ascunse care le produc, socoteşti că sunt făcute de zei. Nimeni nu poate şi niciodată nu va putea să producă ceva din nimic.

— Dar cum rămâne atunci cu Jupiter, Junona, Saturn?, întrebă Cassius mirat.

— Aceştia nu sunt decât plăsmuiri ale ignoranţei şi fricii care îi stăpâneşte pe muritori. Am să-ţi împărtăşesc, dragul meu copil, singura ştiinţă adevărată, ştiinţa marelui Epicur, care a cutezat să pătrundă cele mai ascunse taine ale naturii, dezvăluind astfel

originea şi rostul lucrurilor, fără a se teme nici de cerul care bubuie, nici de cutremurele de pământ care îngrozesc lumea întreagă, nici de puterea şi mânia pe care închipuirea o atribuie zeilor.

În clipa aceea, educatorul lui Cassius le propuse să părăsească circul. Cassius se sculă, urmat de Lucretius şi de Memmius. Trecură prin faţa locului lui Faustus, fiul lui Sulla. Pompeius Magnus, care şedea cu un rând mai jos, se întorsese către Faustus şi discuta cu el plin de blândeţe. Cassius se opri din drum şi-i spuse lui Faustus:

— Aş vrea, Faustus, să repeţi, în faţa unui cetăţean de vază ca Pompeius Magnus, cuvintele nesocotite pe care le-ai rostit acum trei zile la şcoală. Mai spune o dată că bine a făcut tatăl tău răpind libertatea romanilor şi devenind tiranul patriei noastre. În faţa lui Pompeius te-aş bate şi mai rău decât te-am bătut acum trei zile, când te-am lovit în obraz cu pumnii, ale căror urme se văd şi acum.

În zadar aşteptă Cassius un răspuns din partea lui Faustus. În faţa uimitorului curaj al băieţandrului, care din dragoste înflăcărată pentru libertate îndrăznise să-l lovească pe el, fiul stăpânitorului Romei, Faustus lăsă capul în jos.

După ce-l salută respectuos pe Pompeius, Cassius se depărtă împreună cu Memmius, cu Lucretius şi cu educatorul, părăsind amfiteatrul.

Tot atunci se ridică de la locul său un tânăr ce părea să aibă douăzeci şi cinci - douăzeci şi şase de ani, care şedea în rândul de deasupra Porţilor Morţii. Avea o înfăţişare maiestuoasă care inspira respect, deşi faţa sa era delicată şi bolnăvicioasă.

— Rămâi cu bine, Galeria - spuse el, sărutând mâna unei femei tinere şi frumoase.

— Adio, Marcus Tullius - răspunse Galeria. Nu uita că te aştept poimâine la Teatrul lui Apolo; se va reprezenta „Electra” lui Sofocle, şi joc şi eu.

— Fii încredinţată că voi veni!

— Mergi sănătos, Tullius! îi urară mai multe glasuri în cor.

— Cu bine, Cicero - îi spuse, strângându-i mâna, un bărbat chipeş, de vreo cincizeci şi cinci de ani, serios, cu gesturi elegante, machiat şi parfumat.

— Zeiţa Talia să te aibă în paza ei, preaiscusite Esop - îi răspunse Cicero, strângând şi el mâna marelui actor.

Trecând apoi pe lângă un alt bărbat arătos, ce părea să aibă patruzeci de ani şi al cărui loc era în apropierea Valeriei, Cicero îi întinse mâna spunând:

— Neasemuite Quintus Roscius, scumpul meu prieten, îţi urez ca cele nouă muze să vegheze asupra ta.

Domol şi politicos, Cicero, se strecură mai departe prin mulţime. Înzestrat cu o inteligenţă pătrunzătoare, cu o memorie extraordinară şi cu o elocvenţă înnăscută, deşi nu avea decât douăzeci şi şase de ani, Cicero îşi câştigase, prin muncă stăruitoare, pătimaşă şi dârza, un renume considerabil, atât ca filozof, cât şi ca orator şi poet.

Străbătând încă vreo câteva rânduri de bănci, el se apropie de Cato şi Scipio şi începu să discute cu Cato, pentru care nutrea o adâncă simpatie.

— E adevărat ce se spune despre tine? îl întrebă Cicero pe tânărul Cato.

— Da, e adevărat - răspunse băieţandrul. Oare n-am avut dreptate?

— Cum s-a întâmplat însă că?...

— Eram obligat să-i duc pe băieţi, cam o dată pe lună, în vizită la locuinţa lui Sulla - interveni profesorul, pentru a-l lămuri pe Cicero. Doream ca el să-i socotească pe băieţi ca pe nişte prieteni ai lui şi să-i trateze cu bunăvoinţă şi consideraţie, pentru că nu cumva să-i treacă vreodată prin gând să-i exileze. Asta numai din pricina temerii pe care o inspiră crimele ce se comit zilnic din ordinul lui Sulla. Odată, ieşind de la Sulla şi trecând prin Forum, am auzit nişte vaiete îngrozitoare venind de sub bolţile închisorii Mamertine...

— Şi atunci - îl întrerupse Cato - l-am întrebat pe Sarpedon cine ţipă. Mi-a răspuns: „Cetăţenii ucişi din ordinul lui Sulla”. Întrebând pentru ce sunt ucişi, Sarpedon mi-a răspuns: „Pentru că iubesc libertatea”.

— Atunci - îi tăie vorba Sarpedon, întrerupându-l la rândul său pe Cato - atunci, acest nebun a strigat în gura mare, în auzul celor din jur, cu o voce înfricoşător de schimbată: „*O, de ce nu*

mi-ai dat o sabie, să-l fi omorât eu înainte de asta pe crudul tiran al patriei?”

— Ceea ce am strigăt atunci - spuse Cato, încruntându-se - sunt gata să-i repet şi în faţă tiranului, care, deşi îi face pe toţi să tremure, pe mine, unul, nu mă sperie. O jur în faţa tuturor zeilor Olimpului!

Şi peste o clipă, în vreme ce Cicero şi Sarpedon îşi aruncau priviri uimite unul altuia peste capul băietan drului, acesta strigă cu putere:

— O, de-aş putea să îmbrac de pe acum toga de bărbat!...

— Ce-ai face atunci, smintitule? îl întrebă Cicero, dar, răzgândindu-se, adăugă îndată: Ai face mai bine să taci.

— Aş vrea să-l chem în judecată pe Lucius Cornelius Sulla, să-l acuz în faţa întregului popor...

— Taci din gură, taci! îl opri Cicero. Vrei să ne pui pe toţi în primejdie? Din nenorocire, frica face să îngheţe sângele în vinele romanilor şi Sulla să fie într-adevăr norocos şi atotputernic.

— Decât să-şi zică sau să se considere norocos, mai bine s-ar fi străduit să fie drept - şopti Cato.

Apoi, supunându-se rugăminţilor stăruitoare ale lui Cicero, după ce mai bombăni puţin, se linişti.

Între timp, andabaţii distrau poporul cu o farsă sângeroasă şi înfiorătoare, în care douăzeci de gladiatori nefericiţi aveau să-şi piardă viaţa.

Sulla se săturase de spectacol. Preocupat de gândul care de câteva ceasuri pusese stăpânire pe el, se ridică şi se îndreptă spre locul unde şedea Valeria. După ce se înclină curtenitor în faţa ei, mângâind-o cu o privire insistentă, pe care căuta pe cât putea s-o îndulcească, s-o facă supusă şi prietenoasă, Sulla o întrebă:

— Eşti liberă, Valeria?

— Bărbatul meu m-a repudiat de câteva luni, dar nu pentru vreo faptă ruşinoasă, dimpotrivă...

— Ştiu! răspunse Sulla, asupra căruia Valeria aruncă privirea prietenoasă a ochilor ei negri, ce radiau căldură şi dragoste. *Pe mine* însă - adăugă cu glas scăzut ex-dictatorul, după ce tăcuse o clipă - *pe mine* m-ai putea iubi?

— Din toată inima - răspunse Valeria, surâzându-i tandru, cu ochii plecaţi.

— Şi eu te iubesc, Valeria, şi cred că niciodată n-am iubit pe cineva atât de mult - spuse Sulla, cu tremur în glas.

Urmă o scurtă tăcere, după care, sărutând mână frumoasei matroane, fostul dictator al Romei adăugă:

— Peste o lună vei fi soţia mea.

Apoi, însoţit de prietenii săi, părăsi circul.

CAPITOLUL III. TAVERNA VENEREI LIBITINE

Pe una din străzile cele mai periferice, mai strâmte şi mai murdare ale Esquilinului, aproape de străvechiul zid al cetăţii, ridicat pe vremea lui Servius Tullius, se afla o tavernă deschisă zi şi noapte - şi mai ales noaptea - cunoscută sub numele de taverna Venerei Libitine, adică a Venerei Sepulcrale, zeiţa înmormântărilor şi a mormintelor. Se pare că tavernei i se pusese acest nume pentru că era situată între cimitirul destinat vulgului şi maidanul pe care se aruncau cadavrele sclavilor şi ale calicilor. Pe acest maidan avea să-şi sădească, o jumătate de veac mai târziu, bogătaşul Mecena vestitele-i grădini, care alimentau ospeţele sale îmbelşugate cu zarzavaturi şi fructe minunate, produse de pământul îngrăşat cu oasele plebeilor.

Deasupra intrării tavernei era pictată o imagine ce voia s-o reprezinte pe Venera Libitină, dar care semăna mai mult a sperietoare de ciori decât a zeiţă a frumuseţii. Imaginea fusese pictată de pensulă unui zugrav beat. Noaptea, un felinar legănat de vânt lumina imaginea acestei sărmane Venere, care, de fapt, nu avea nimic de câştigat dacă era văzută mai bine. Lumina şovăitoare a felinarului era totuşi suficientă pentru a atrage atenţia trecătorilor asupra crengii uscate înfipte deasupra intrării.

După ce se strecură prin uşa mică şi joasă şi cobora cele câteva aşa-zise trepte, alcătuite din pietre aşezate la întâmplare unele peste altele, vizitatorul nimerea într-o încăpere umedă şi afumată.

De-a lungul peretelui din dreapta intrării se înălţa vatra în care pâlpâia focul şi unde, în vase de cositor, se găteau diferitele feluri de mâncare, între care obişnuiţii caltaboşi din sânge de porc şi nelipsitele chiftele, a căror compoziţie nimeni n-ar fi poftit s-o afle. Lutaţia Chioară, stăpâna acestui local murdar, era cea care gătea.

De-a lungul celorlalţi pereţi se aflau câteva mese vechi, înconjurate de bănci lungi, necioplite şi de scăunaşe şchioape.

O uşă, aşezată faţă în faţă cu intrarea, ducea într-o a doua încăpere, mai mică, dar mai puţin murdară decât cea dintâi. Ca să se distreze, un pictor, nu prea pudic din fire, acoperise pereţii acestei încăperi, de sus până jos, cu picturile cele mai obscene.

Aproape de ceasul zorilor, taverna Venerei Libitine era plină de muşterii care vorbeau tare, făcând o larmă asurzitoare, de răsuna nu numai tavernă, ci şi strada.

Lutaţia Chioara şi sclava ei, o etiopiană neagră că funinginea, se osteneau din răsputeri că să-şi servească toţi muşteriii însetaţi şi flămânzi.

Muşteriii tavernei Venerei Libitine aparţineau păturii celei mai nevoiaşe şi mai de jos a populaţiei romane.

Printre obişnuiţii tavernei Lutaţiei se numărau tâmplari, olari, gropari, atleţi de circ, histrioni şi bufoni de bâlci, gladiatori, milogi care simulau diverse beteşuguri, cerşetori şi femei de moravuri uşoare.

Bancherii, cavalerii şi patricienii, fireşte, nu aveau ce căuta într-o asemenea speluncă. Lutaţia Chioara nu era însă mofturoasă. Inimoasă din fire, ea socotea că Jupiter pusese soarele pe cer ca să-i lumineze şi pe bogaţi şi pe săraci deopotrivă, şi că, de vreme ce pentru bogaţi existau pivniţe cu vinuri, dughene cu de-ale mâncării, ospătarii şi hanuri luxoase, trebuiau să-şi aibă şi săracii tavernele lor. Lutaţia era de asemenea convinsă că quadranţii[10] şi sesterţii săracului nu se

---

[10] Quadrans - 1/4 din unitatea monetară as sau sestertius. (n.r.)

deosebeau întru nimic de cei ai vreunui cetăţean înstărit sau ai vreunui mândru patrician.

— Ne dai odată chiftelele alea blestemate? Strigă un gladiator bătrân, cu faţa şi pieptul acoperite de cicatrice.

— Pun prinsoare pe un sesterţ că Luvenius i-a adus Lutaţiei nişte carne d-aia care se aruncă drept hrană corbilor pe maidanul Esquilinului. Altfel din ce-ar fi gătit ea chiftelele astea blestemate! exclamă cerşetorul care şedea lângă bătrânul gladiator.

Gluma cerşetorului ce simula o infirmitate de care nu suferea de fel fu urmată de un hohot de râs grosolan. Groparului Luvenius, un om scund, greoi şi gras, nu i-a fost însă pe plac glumă şi îi răspunse cerşetorului, strigând cu glas răguşit:

— Pe cinstea mea de gropar, Lutaţia, că în chifteaua nemernicului ăstuia de Velenius - acesta era numele cerşetorului - ar fi trebuit să pui carne d-aia de care-şi leagă el cu aţă de piept, ca să înduioşeze cu pretinsele lui răni pe cetăţenii slabi din fire şi să stoarcă de la ei cât mai mulţi bani.

Aceste cuvinte provocară o nouă explozie de râsete.

— Dacă Jupiter n-ar fi atât de leneş şi n-ar dormi aşa de greu, n-ar fi păcat ca Jupiter să irosească un fulger, să-l facă scrum pe groparul Venerei, sac puturos şi fără fund ce e!

— Pe sceptrul cel negru al lui Pluto, mă jur c-o să-ţi car nişte pumni peste botul tău de barbar, de-o să-ţi fac o rană să ai cu adevărat dreptul să cerşeşti milă oamenilor - ripostă groparul, ridicându-se de pe scaun ca turbat.

— Hai, vin' mai aproape, vin' mai aproape, tâmpitule! se răsti Velenius, sărind şi el de la locul lui, cu pumnii strânşi, Vin'să te trimit lui Charon.

— Hei, gloabe bătrâne, încetaţi! interveni Caius Taurivius, un atlet de circ, de statură uriaşă. Încetaţi, ori mă jur pe toţi zeii Romei că vă apuc pe amândoi şi vă izbesc unul de altul până am să vă fărâm oasele mâncate de viermi şi am să vă fac terci!

În acea clipă, din fericire, Lutaţia şi Azur, sclava ei neagră, puseră pe masă două tăvi imense, încărcate cu chiftele fumegânde. Muşteriii se aruncară asupra lor cu o lăcomie turbată.

Între timp, celelalte grupuri de muşterii discutau subiectul zilei, şi anume luptele de gladiatori ce avuseseră loc la circ. Fericiţii care asistaseră la aceste jocuri, adică cetăţenii liberi, povesteau lucruri extraordinare acelora care, sclavi fiind, nu aveau dreptul să calce în incinta circului.

Cu toţii elogiau cu căldură vitejia şi forţa lui Spartacus.

— De s-ar fi născut roman - spuse pe un ton de superioritate atletul Caius Taurivius, el fiind roman de origină - ar fi avut tot ce trebuie pentru a deveni erou...

— Păcat că e barbar! exclamă cu dispreţ Emilius Varinus, un tânăr frumos, de numai douăzeci de ani, pe faţa căruia, ca urmare a vieţii destrăbălate, apăruseră încă de pe acum cute şi zbârcituri ce-l făceau să pară îmbătrânit de timpuriu.

— E totuşi foarte norocos Spartacus ăsta! spuse un bătrân legionar din Africa, cu fruntea brăzdată de o cicatrice lată.

— Da, da, şi-a redobândit libertatea, cu toate că e dezertor! Se mai întâmpla şi lucruri d-astea nemaivăzute! E-e-e!... Se vede treaba că în clipa aceea Sulla o fi fost tare bine dispus, dacă s-a îndurat să facă o faptă atât de mărinimoasă.

— Să-l fi văzut pe Actianus, lanistul, ce se mai înfuriase! Observă un bătrân gladiator.

— Încă ce rău s-a înfuriat! urlă în gura mare, când a plecat de la circ, că l-au prădat, l-au ruinat, că l-au distrus.

— Şi totuşi Sulla i-a plătit marfă cu dărnicie.

— Când te gândeşti - spuse atletul - că, în tinereţe, Sulla a fost destul de sărac. Cunosc eu un cetăţean în casa căruia, bolnav fiind, Sulla a locuit câţiva ani, plătindu-i trei mii de sesterţi pe an pentru casă şi masă. Mai târziu şi-a luat partea leului din pradă făcută în timpul războiului împotriva lui Mitridate, ca şi cu prilejul asediului şi ocupării Atenei. A venit după asta vremea proscripţiilor şi, credeţi-mă, au fost omorâţi din porunca lui şaptesprezece foşti consuli, şapte pretori, şaizeci de edili şi chestori, trei sute de senatori, o mie şase sute de cavaleri şi şaptezeci de mii de cetăţeni. Şi toate bunurile lor au fost confiscate. Credeţi dumneavoastră că din toate acestea lui Sulla nu i-a picat nimic?

— Aş vrea să am eu măcar o fărâmiţă din câte şi-a făcut parte Sulla în perioada proscripţiilor.

— Şi cu toate astea - spuse Emilius Varinus, care în noaptea aceea părea înclinat să filozofeze - omul ăsta, care din sărac a devenit mare bogătaş şi care dintr-un oarecare a devenit dictatorul Romei, obţinând onoruri triumfale, omul ăsta atotputernic, a cărui statuie de aur, purtând inscripţia „Cernelius Sulla Felix Imperator”, se înalţă în faţa Rostrelor, e mistuit de o boală de care nu-l poate vindeca tot aurul lui şi nici un leac din lume.

— Aşa i se cuvine! strigă un legionar şchiop, care, ca unul ce participase la războaiele din Africa, venera memoria lui Caius Marius. Merită o astfel de boală fiara asta sălbatică, monstrul ăsta cu chip de om! Boala să răzbună sângele celor şase mii de samniţi care, din ordinul lui Sulla, au fost strânşi la circ şi ucişi cu săgeţile, deşi se predaseră cu condiţia să li se lase viaţa. Şi când senatorii, adunaţi în Curia lui Hostilius, au sărit înspăimântaţi de urletele sfâşietoare ale nenorociţilor samniţi, Sulla le-a spus cu sânge rece: „*Nu vă alarmaţi, părinţi senatori. Continuaţi şedinţa. Nu sunt decât câţiva răufăcători, pedepsiţi din ordinul meu*”.

— Dar masacrul de la Preneste, unde Sulla a poruncit să fie ucişi într-o noapte cei doisprezece mii de nenorociţi care locuiau în oraş, fără deosebire de sex sau vârsta, cu singură excepţie a cetăţeanului în casa căruia era încartiruit el?

— Ei, băieţi - se răsti Lutaţia de pe banca ei - pare-mi-se că-l defăimaţi pe Sulla Felix dictatorul. Vă poftesc să vă ţineţi fleanca. Nu vreau ca-n taverna mea să se aducă vreo jignire numelui celui mai mare cetăţean al Romei.

— I-auzi-o! E din partidul lui Sulla. Chioara asta blestemată! exclamă gladiatorul cel bătrân.

— I-ascultă, tu, Mucius - sări îndată Luvenius, groparul - vorbeşte cuviincios când vorbeşti de scumpă noastră Lutaţia!

Deodată se auzi apropiindu-se pe stradă un zvon de glasuri stridente, femeieşti. Toate privirile se întoarseră spre uşa speluncii. Cinci femei tinere, sulemenite, cu rochii indecent de scurte şi cu umerii goi, îşi făcură intrarea jucând şi chiuind; strigătelor cu care fură întâmpinate, ele le răspunseră cu vorbe grosolane.

Lutaţia trecuse în cealaltă încăpere, unde, ajutată de sclava ei, aşternea o masă ce se arăta a fi îmbelşugată.

— Mă rog, pe cine aştepţi astă-seară în spelunca ta ca să-l tratezi cu pisicile astea fripte în loc de iepuri? întrebă cerşetorul Velenius. Te pomeneşti că-l aştepţi la cină pe Marcus Crassus.

— Nu, n-ai nimerit-o, îl aşteaptă pe Pompeius Magnus.

În uşă se ivi în acea clipă un om de statură uriaşă, solid, încă frumos, deşi începuse să încărunţească.

— Trebonius!...

— Sănătate, Trebonius!...

— Fii binevenit, Trebonius! strigară în cor mai multe glasuri.

Trebonius fusese cândva lanist. Închisese însă de câţiva ani porţile şcolii sale de gladiatori şi trăia şi acum din economiile realizate de pe urma acestei activităţi aducătoare de mari câştiguri. Obişnuinţa şi legăturile de prietenie îl făceau să caute mereu societatea gladiatorilor, de aceea frecventa regulat mizerele ospătarii şi taverne ale Esquilinului şi Suburrei, care erau locul de întâlnire al acestor oropsiţi ai sorţii.

Se spunea despre el că ar fi unul din acei cărora, în timpul tulburărilor civile, patricienii le-ar fi dat sarcina de a recruta un cât mai mare număr de gladiatori. Mergea vorba că pe atunci el ar fi reuşit să organizeze cete întregi de gladiatori şi că, ori de câte ori patricienii aveau interes să influenţeze rezolvarea unei chestiuni importante fie prin intimidarea magistraţilor, fie provocând tulburări sau încăierări, Trebonius îşi făcea apariţia cu cetele lui în Forum sau în Comiţii la momentul decisiv. Se afirmă că de pe urma legăturilor lui cu gladiatorii, Trebonius ar fi tras mari foloase.

Oricum, un lucru era sigur, anume că Trebonius era prietenul şi protectorul gladiatorilor. După încheierea luptelor ce avuseseră loc în acea zi la circ, Trebonius se grăbise spre ieşire pentru a-l aştepta pe Spartacus. După ce îl felicitase, îmbrăţişându-l şi sărutându-l călduros, îl poftise să ia cina împreună cu el la tavernă Venerei Libitine.

O dată cu Trebonius mai intraseră în taverna Lutaţiei, Spartacus şi un grup de gladiatori. Obişnuiţii tavernei primiră pe noii sosiţi cu strigăte de bucurie. Cei care asistaseră la luptele

de la circ erau mândri că puteau să-l arate acelora care nu-l cunoşteau pe eroul zilei, pe norocosul şi viteazul Spartacus.

— Pe-aici, pe-aici, viteazule gladiator - le făcu semn Lutaţia lui Spartacus şi lui Trebonius, arătând către cealaltă încăpere. Aici v-am pregătit masa. Poftiţi, poftiţi! Lutaţia ta s-a ostenit pentru tine, Trebonius, şi crede că o friptură de iepure ca asta nu se serveşte nici la Marcus Crassus.

— Lasă, lasă, drăcoaico, vedem noi numaidecât ce ne-ai pregătit - o bătu pe spate Trebonius. Până una alta, adu-ne încă o cofă de vin de Velitre! Da' zi, e destul de vechi?

Încăperea se umplu îndată de o mare hărmălaie, în care glumele hazlii se amestecau cu conversaţiile aprinse, zgomotoase. Singur Spartacus, pe care îl cinsteau şi-l lăudau cu toţii, era mohorât, mânca fără poftă şi nu făcea haz, probabil din pricina emoţiilor prin care trecuse în acea zi. Fruntea lui părea învăluită într-un nor de tristeţe. Nici amabilităţile, nici vorbele de duh, nici veselia nu aveau efect.

— Pentru numele lui Hercule, nu te înţeleg! izbucni în cele din urmă Trebonius, văzând cupa lui Spartacus încă plină. Dar ce-i cu tine?... De ce nu bei?

— De ce eşti îngândurat? îl întrebă la rându-i unul dintre invitaţi.

— Să mă bată Junona, mama tuturor zeilor - se jură un gladiator, pe care, după accent, îl recunoşteai că e samnit - dacă nu s-ar putea crede că stăm nu la o masă prietenească, ci la o înmormântare şi că tu boceşti moartea mamei tale, în loc să sărbătoreşti libertatea pe care ai redobândit-o.

Zguduit de aceste cuvinte, Spartacus oftă adânc şi murmură:

— Măicuţa mea!

Văzând că amintirea mamei îi întunecase mai mult chipul, Trebonius se sculă şi, ridicând cupă, strigă:

— Propun să închinăm pentru libertate.

— Trăiască libertatea! strigară în cor gladiatorii, ridicând cupele şi privind înainte cu ochii numai scântei.

— Eşti fericit, Spartacus, că ai dobândit libertatea pe lumea aceasta - spuse cu amărăciune în glas un tânăr gladiator cu părul auriu.

— Noi n-o vom căpăta decât pe lumea cealaltă.

Spartacus, pe care strigătul unanim „libertate” îl înseninase, se ridicase în picioare cu faţa luminată şi, cu un zâmbet pe buze, înălţându-şi cupă, strigase cu glas limpede, puternic, răsunător:

— Trăiască libertatea!

Cuvintele întunecate ale gladiatorului cu părul auriu îi tăiară însă avântul. Duse cupa la buze parcă în silă, dar nu putu să-i soarbă tot conţinutul şi, copleşit de amărăciune şi deznădejde, lăsă capul în jos. Puse apoi cupă pe masă şi se aşeză la loc, cu buzele strânse, dus pe gânduri.

Se făcu linişte. Cu o expresie de invidie amestecată cu bucurie, privirile a zece gladiatori stăteau aţintite asupra norocosului tovarăş eliberat.

Tăcerea fu întreruptă de Spartacus. Încet de tot, de parc-ar fi fost singur sau de parc-ar fi uitat unde se găseşte, cu privirea îngândurată, pironită într-un colţ al mesei, şoptea, scandând fiecare cuvânt, o strofă din cântecul pe care gladiatorii din şcoala lui Actianus îl fredonau în orele de exerciţii şi scrimă:

Născutu-s-a liber în lume
Şi n-a vrut să-şi plece grumazul...
Departe de ţară, duşmanii
L-au prins şi-n cătuşe l-au pus.
Pe urmă-l târâră-n războaie,
Şi nu pentru scumpa lui ţară,
Şi nici pentru bunii lui zei
Murea - acum gladiatorul,
Departe de tot ce-ndrăgise.

— Cântecul nostru! şoptiră plini de bucurie şi emoţie gladiatorii.

Acum strălucirea intensă a ochilor lui Spartacus arăta că e nespus de fericit.

Dar îndată, posomorându-se şi devenind indiferent, întrebă distrat pe tovarăşii săi de suferinţă:

— Din ce şcoală de gladiatori faceţi parte?

— Din şcoala lanistului Iulius Rabecius.

Spartacus luă cupa de pe masă, o goli şi spuse cu glas potolit, parcă adresându-se sclavei care intrase în momentul acela:

— Lumină!

Gladiatorii se uitară unul la altul. Tânărul cu părul auriu adăugă însă cu o asemenea intonaţie, de parcă n-ar fi făcut decât să continue o conversaţie:

— Şi libertate... Ai binemeritat-o, preaviteazule Spartacus.

Spartacus îi aruncă o privire plină de tâlc.

În acel moment răsună puternic glasul unui om care apăruse în uşă:

— Da, invincibile Spartacus, ai binemeritat libertatea!

Capetele se întoarseră toate spre uşă. În prag stătea Lucius Sergius Catilina, semeţ, înfăşurat într-o pelerină largă şi întunecată.

Când acesta rostise cuvântul „libertate”, privirile lui Spartacus şi ale tuturor gladiatorilor se aţintiseră cercetător asupra lui Catilina.

— Catilina! strigă surprins Trebonius, care, fiind aşezat cu spatele spre uşă, nu-l văzuse imediat pe cel ce intrase.

Apoi se repezi în întâmpinarea lui. După ce se închină respectuos, ducând, după obicei, mână la buze, în semn de salut, Trebonius exclamă:

— Salut, salut, slăvite Catilina... Care este zeiţa binefăcătoare şi protectoare căreia îi datorăm cinstea de a te vedea printre noi?

— Tocmai pe tine te căutam, Trebonius - răspunse Catilina. Şi pe tine - adăugă el, întorcându-se spre Spartacus.

La auzul numelui lui Catilina, vestit în Roma întreagă pentru cruzimea, scandalurile, puterea şi îndrăzneala lui, gladiatorii se uitară unii la alţii, uimiţi şi chiar speriaţi. Câţiva se făcură palizi. Chiar Spartacus, în al cărui piept viteaz inima nu palpita niciodată de frică, tresări auzind înfricoşătorul nume al patricianului. Încruntat, îl privi în ochi pe Catilina şi-l întrebă mirat:

— Pe mine?

— Da, da, pe tine - răspunse liniştit Catilina, luând loc pe bancă ce i se oferise şi făcând tuturor semn să se aşeze. Nu ştiam şi nici nu nădăjduiam c-am să te întâlnesc chiar aci, însă

eram sigur că am să-l găsesc pe Trebonius şi că tu, Trebonuis, ai să-mi poţi indica locul unde l-aş putea afla pe omul acesta viteaz şi glorios.

Din ce în ce mai mirat, Spartacus îl privea plin de curiozitate pe Catilina.

— Ţi s-a dăruit libertatea şi nu încape nici o îndoială că eşti vrednic de ea. Bani însă, cu care să-ţi poţi lua cele de trebuinţă până-ţi vei fi găsit un mijloc sigur de trai, nu ţi s-au dat. Şi fiindcă astăzi, prin vitejia ta, m-ai făcut să câştig un rămăşag de zece mii de sesterţi de la Cneus Cornelius Dolabella, te căutam să-ţi dau o parte din câştig. Ţi se cuvine pe bună dreptate această parte, pentru că, dacă e adevărat că eu am riscat bani punând rămăşag, tu, în schimb, ţi-ai expus viaţa timp de două ceasuri.

Cei de faţă primiră cuvintele aristocratului cu murmure de aprobare şi simpatie.

Deoarece de mult se dezobişnuise de a fi tratat cu bunătate, Spartacus fu şi el mişcat de gestul lui Catilina.

— Slăvite Catilina, îţi mulţumesc din toată inima pentru nobila ta propunere. Totuşi nu pot şi nu trebuie s-o primesc. Banii de care voi avea nevoie am să mi-i câştig prin munca mea proprie: voi da lecţii de lupte, gimnastică, scrimă.

După ce, pentru a-i abate atenţia, îi întinse lui Trebonius cupă, poruncindu-i să amestece cu apă vinul de Velitre, Catilina se plecă la urechea lui Spartacus şi-i şopti în grabă:

— Clocotesc şi eu de ură împotriva oligarhilor, sunt şi eu un rob al acestei mizerabile şi putrede societăţi romane, sunt şi eu un fel de gladiator printre patricieni, doresc şi eu libertatea şi... ştiu totul...

Şi deoarece Spartacus îşi lăsase, tresărind, capul pe spate, cercetându-l cu privirea pe Catilina, acesta continuă:

— Ştiu totul şi... sunt cu voi... şi voi rămâne cu voi.

Apoi, după ce se îndreptă din spate, spuse ceva mai tare, ca să-l audă toţi:

— De dragul acestui lucru, nu refuza cele două mii de sesterţi, în monede de aur noi şi frumoase, care se află în punguliţa asta.

Şi, întinzându-i lui Spartacus o pungă mică, elegantă, adăugă:

— Îţi repet că aceşti sesterţi eu nu ţi-i dăruiesc, ci i-ai câştigat tu, sunt ai tăi. Reprezintă partea ta din câştigul nostru de azi.

În timp ce toţi cei prezenţi se întreceau în laude respectuoase şi exclamaţii admirative în legătură cu generozitatea lui Catilina, acesta luă mâna dreaptă a lui Spartacus în mâna sa şi o strânse într-un anumit fel, ceea ce îl făcu pe gladiator să tresară.

— Acum crezi că ştiu totul? întrebă patricianul, cu glas scăzut.

Deşi nedumerit de unde putuse afla Catilina unele semne şi formule secrete, Spartacus nu mai avea însă nici o îndoială că într-adevăr ştia totul. Răspunse strângerii de mână şi, ascunzând la piept, sub tunică, punga primită în dar, îi spuse:

— Sunt atât de tulburat şi plin de admiraţie în faţa gestului tău, nobile Catilina, că nici nu sunt în stare să-ţi mulţumesc cum se cuvine. Dacă încuviinţezi, am să vin mâine seară la tine acasă, să-mi exprim recunoştinţa.

Spartacus sublinie cuvintele din urmă, accentuându-le în mod deosebit, şi schimbă o privire de înţelegere cu patricianul, care înclină capul în semn de încuviinţare.

— Vei fi totdeauna binevenit în casa mea, Spartacus - răspunse Catilina.

Apoi se adresă lui Trebonius şi celorlalţi gladiatori:

— Hai să bem acum o cupă de Falern, bineînţeles dacă se găseşte asemenea vin în această speluncă.

Vinul de Falern, care fu adus şi turnat într-o clipă, era deosebit de bun, deşi nu chiar atât de vechi cât ar fi fost de dorit.

— Cum găseşti vinul, slăvite Catilina? întrebă Lutaţia.

— Nu-i rău.

Privind masa cu ochii larg deschişi, Catilina rămase câtăva vreme tăcut şi nemişcat în mijlocul comesenilor, care tăceau şi ei.

Strălucirea sângerie a pupilelor, tremurul mâinii, contractările nervoase ale tuturor muşchilor feţei şi îngroşarea subită a venei care-i brăzda fruntea arătau că o luptă crâncenă se dădea în sufletul lui Catilina şi că în creierul său roiau planuri ameninţătoare.

— La ce te gândeşti, Catilina? Ce te frământa atâta? îndrăzni în cele din urmă să întrebe Trebonius, după ce Catilina scoase un oftat asemenea unui muget.

— Mă gândesc - răspunse Catilina - că în anul când s-a turnat în amforă acest vin de Falern a fost ucis mişeleşte, sub porticul casei sale, tribunul Livius Drusus; la fel cum, câţiva ani mai înainte, fusese asasinat tribunul Lucius Apuleius Saturninus şi cum, mai înainte, fuseseră măcelăriţi cu sălbăticie Tiberius şi Caius Gracchus, doi oameni demni de admirat, care sunt fala patriei noastre. Toţi aceştia s-au jertfit pentru aceeaşi cauză, cauza celor lipsiţi şi asupriţi, şi toţi au pierit de aceeaşi mână criminală, mâna lipsită de scrupule a aristocraţiei. După o clipă de gândire exclamă: Oare scrie în poruncile zeilor atotputernici că cei asupriţi nu vor afla niciodată pace, că cei săraci nu vor căpăta niciodată pâine, scrie oare că omenirea va fi pe vecie împărţită în două tabere, a lupilor şi a mieilor, adică a celor care mănâncă pe alţii şi a celor care se lasă mâncaţi?!

— Nu! Jur pe toţi zeii Olimpului! izbucni cu glas tare Spartacus, izbind cu pumnul în masă.

În intervalul cât durase această discuţie, larma şi strigătele din cealaltă încăpere crescuseră în aceeaşi măsură cu cantitatea de vin băut.

Deodată, Catilina şi comesenii săi auziră ţipete:

— A, Rodopeia! Rodopeia!

Spartacus tresări din tot trupul la auzul acestui nume care îi aducea aminte de Tracia lui natală, de munţii, de casă şi de familia lui. Oropsitul! Câte amintiri dulci şi dureroase în acelaşi timp.

— Fii binevenită, fii binevenită, preafrumoasă Rodopeia! strigau într-un glas vreo douăzeci de beţivani...

Rodopeia era o fată de douăzeci şi doi de ani, fermecătoare, înaltă şi zveltă, cu ochi albaştri, vioi şi expresivi. Părul ei blond încadra o faţă cu trăsături regulate. Purta o tunică albastră, tivită cu argint pe margini; pe braţe - brăţări de argint, iar în jurul capului - o panglică albastră de lână. Se vedea după portul ei că nu era cetăţeană romană, ci roabă, şi era uşor de închipuit ce viaţa de chin era silită să ducă.

Purtarea atentă şi respectuoasă a obişnuiţilor tavernei Venerei Libitinei, care altfel erau atât de îndrăzneţi şi de triviali, arăta că, deşi atât de veselă în aparenţă, şi în ciuda tuturor greutăţilor vieţii, Rodopeia era nemărginit de bună şi, în acelaşi timp, nespus de nenorocită.

Odată, mai de mult, bătută până la sânge de proxenetul care-i era stăpân, Rodopeia nimerise în taverna Lutaţiei şi cerşise o picătură de vin, ca să mai prindă puteri. Din ziua aceea, Rodopeia făcea tot ce-i stă în putinţă pentru a trece, o dată la două-trei seri, pe la tavernă Lutaţiei. Un sfert de ceas de libertate petrecut aci îi părea un popas încântător în comparaţie cu iadul în care era silită să trăiască.

Încălziţi de prea multă băutură, groparul Luvenius, tovarăşul său Aresius şi cerşetorul simulant Velenius se treziră vorbind despre Catilina. Ştiau că se afla în camera vecină. Zadarnic se străduiră muşteriii ceilalţi să-i domolească; cei trei beţivani continuau să îndruge tot soiul de vorbe de ocară la adresa patricienilor.

Groparul Aresius ţipa cât îl ţinea gura:

— Nu, nu, nu, pe Hercule! Lipitorile astea mârşave, care ne sug sângele, nu trebuie lăsate să intre aci, nu trebuie să le dăm voie ca prin prezenţa lor să ne jignească şi în locurile noastre de adunare.

— Cine mai e şi acest Catilina? Nu e un bogătaş care se ţine de chefuri şi crime, nu e un ucigaş tocmit de Sulla? Vine aci cu lacticlava[11] lui somptuoasă ca să-şi bată joc de mizeria noastră, a cărui pricină este el însuşi, împreună cu toţi prietenii lui, patricienii?

Astfel perora Luvenius, care-şi ieşise din fire şi se zbătea să scape din mâinile atletului ce-l ţinea să nu se năpustească în cealaltă cameră şi să provoace scandal.

— Ţine-ţi gura odată, beţivan blestemat! De ce să jigneşti un om care nu ţi-a făcut nimic? Nu vezi că are cu el zece sau doisprezece gladiatori, care o să-ţi taie bucăţele pielea ta bătrâna?

— Puţin îmi pasă de gladiatori!... Puţin îmi pasă! Urlă la rândul său, ca un nebun, Emilius Varinus. Sunteţi cetăţeni liberi, şi ce,

11 Fâşie lată de purpură care împodobea tunica senatorilor romani.

pe fulgerele atotputernice ale lui Jupiter, tremuraţi din cauza acestor pârliţi de sclavi osândiţi să se ucidă unii pe alţii pentru desfătarea noastră?... Pe frumuseţea divină a Venerei Afrodita, vreau ca ticălosul cu toga scumpă, care întruneşte în persoana să toate viciile patricienilor şi toate viciile vulgului mizerabil, să primească o lecţie care să-l sature să mai vină vreodată să contemple nenorocirile plebei sărace.

— Să se care de aici! Pe Palatin e locul lui! răcni Velenius.

— Cât despre mine, poate să se înece şi în Stix, numai s-o şteargă de aici! strigă Aresius.

— Afară cu patricienii! Afară cu aristocraţii! Afară cu Catilina! strigară în cor opt sau zece voci.

Auzind aceste răcnete, Catilina se încruntă şi sări în picioare. Trebonius şi unul dintre gladiatori încercară să-l reţină, dar Catilina, dându-i la o parte, se repezi înainte şi se opri în uşă. Cu capul sus, cu privirea cruntă şi cu braţele încrucişate pe piept, îi apostrofă cu toată vehemenţa de care era capabilă vocea sa tunătoare:

— Hei, broscoi descreieraţi! Ce orăcăiţi acolo? De ce mânjiţi preacinstitul nume al lui Catilina cu gura voastră spurcată de robi? Ce poftiţi de la mine, viermi nesuferiţi?

O clipă s-a părut că această explozie înfricoşătoare îi speriase pe scandalagii, dar îndată cineva strigă:

— Vrem să pleci de aici, asta vrem!

— Pe Palatin! Pe Palatin! Acolo-i locul tău! izbucniră alte voci.

— Sau la Gemonie! Acolo ţi-e locul! se auzi glasul strident al lui Emilius Varinus.

— Hai, încercaţi numai să mă izgoniţi de aici! Hai, daţi-i drumul mai cu curaj, adunătură ticăloasă! urlă Catilina, întinzând braţele înainte, gata de luptă.

Plebea şovăi o clipă.

În cele din urmă, groparul Aresius izbucni:

— Pentru numele tuturor zeilor Infernului! Pe mine n-ai să mă apuci pe la spate ca pe sărmanul Gratidianus. Doar nu eşti Hercule.

Şi se năpusti asupra lui Catilina. Primi însă de la acesta, drept în mijlocul pieptului, o izbitură atât de straşnică, încât se clătină şi căzu în braţele celor dinapoi; aproape în aceeaşi clipă, celălalt

gropar, Luvenius, care şi el se năpustise asupra lui Catilina, din doi pumni vârtoşi repeziţi de acesta cu iuţeala fulgerului, unul după altul, în ţeasta-i pleşuvă, se prăvăli pe spate, lângă perete.

Înspăimântate, femeile se ascunseră după tejgheaua Lutaţiei, ţipând şi bocind în hohote. În încăperea cea mare se produse învălmăşeală. Zgomotul vaselor sparte, al băncilor răsturnate se amesteca cu ţipete, înjurături şi blesteme. Din cealaltă încăpere, Trebonius, Spartacus şi ceilalţi gladiatori îl conjurau pe Catilina să se dea la o parte din uşă, ca să poată lua şi ei parte la încăierare.

Între timp, Catilina îl doborâse la pământ, lovindu-l puternic cu piciorul în burtă, pe Velenius, cerşetorul, care se aruncase asupra lui cu pumnalul în mână. În acest moment, adversarii lui Catilina, care se îmbulziseră lângă uşa celei de-a două încăperi a tavernei, se traseră puţin înapoi, iar Lucius Sergius scoase din teacă sabia lui scurtă şi se avânta înainte, lovind din toate puterile cu latul ei spatele beţivanilor. În acelaşi timp striga cu glas răguşit şi cu accente ce semănau cu urletele unei fiare:

— Gloată nemernică, neruşinaţilor! Totdeauna gata să lingeţi tălpile cui vă calcă în picioare, totdeauna gata să ocăriţi pe cel care se coboară pe sine pentru a vă întinde mâna.

Îndată ce Catilina lăsă trecerea liberă, Trebonius, Spartacus şi tovarăşii lor năvăliră în cealaltă încăpere.

Gloata, care sub grindina loviturilor lui Catilina începuse să se retragă, acum, sub presiunea gladiatorilor, o luă la goană. Taverna se goli într-o clipă. Rămaseră numai Velenius şi Luvenius, întinşi pe podea şi gemând năuciţi, şi Caius Taurivius, care nu luase parte la încăierare şi stătuse cu braţele încrucişate la piept, într-un colţ, lângă vatră, ca spectator imparţial.

— Pleavă ticăloasă! strigă gâfâind Catilina, care-i urmărise pe fugari până la ieşire.

Întorcându-se apoi către femeile care nu mai conteneau să plângă şi să scâncească, se răsti:

— Ia mai tăceţi odată, bocitoare blestemate!

După aceea, aruncând cinci monede de aur pe tejgheaua în dosul căreia Lutaţia bocea vasele sparte, mâncarea şi băutura neplătite de trântorii care fugiseră, Catilina rosti:

— Na, ţine, ţine, bocitoare nesuferită! Catilina plăteşte pentru toată şleahta asta de netrebnici!

Rodopeia, care, cu ochii dilataţi de spaimă, privise la Catilina şi la prietenii lui, se făcu dintr-o dată albă ca varul şi se repezi la Spartacus strigând:

— Nu, nu mă înşel! Nu mă înşel! Tu eşti, Spartacus, tu, fratele meu!

La auzul acestui glas, gladiatorul se răsuci dintr-o dată şi, privind cu negrăită emoţie fata care se apropiase de el, strigă:

— Tu? E cu putinţă? Tu eşti, Myrtis?... Myrtis! Surioara mea!...

În mijlocul uimirii generale, fratele şi sora se aruncară unul în braţele celuilalt.

După multe lacrimi şi sărutări, Spartacus se desfăcu brusc din îmbrăţişare, îşi smuci sora de încheietura mâinii şi, îndepărtând-o de el, o măsură din cap până în picioare. Palid ca un mort, cu glasul tremurând, bolborosi:

— Dar tu... ah! Apoi, respingând-o cu un gest de dispreţ şi dezgust, strigă: Ai ajuns...

— Sunt sclavă - bâigui nefericită, plângând în hohote. Sunt sclava unui ticălos... Bătăi cu nuielele, torturi cu fierul înroşit... Înţelegi, Spartacus, înţelegi?

— Sărmana de tine! Nefericito! Şopti gladiatorul, cu vocea înfiorată de milă. Vino aici, lângă inima mea...

Şi trăgând-o pe Myrtis spre el, o strânse la piept şi o sărută.

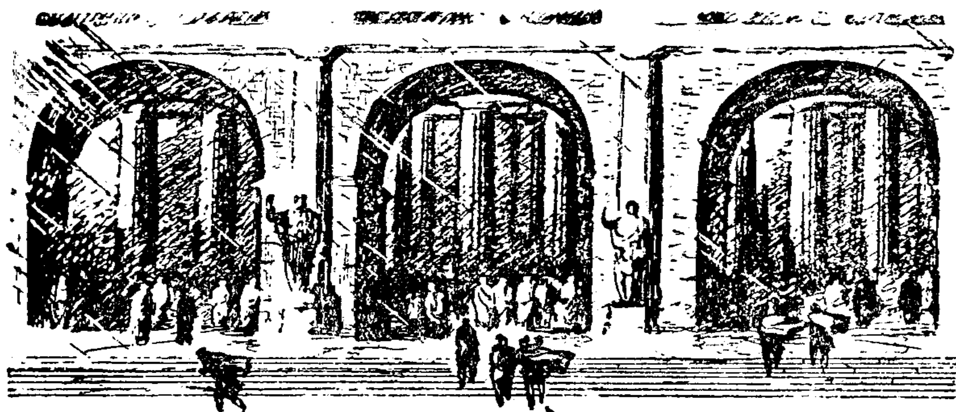
O clipă după aceea, Spartacus, cu ochii înlăcrimaţi şi aprinşi de mânie ridicaţi spre tavan, ameninţă cu pumnul lui puternic şi strigă cu patimă:

— Şi se zice că Jupiter are fulgerele în puterea lui? Că Jupiter e zeu?... Nu, Jupiter nu e decât un caraghios, Jupiter nu e decât un bufon, Jupiter este un ticălos!...

Myrtis, cu faţa lipită de pieptul herculean ai lui Spartacus, plângea hohotind.

După o clipă de tăcere apăsătoare, sărmanul trac răcni, şi răcnetul său nu avea nimic omenesc:

— O, blestemată să fie în veci, blestemată să fie memoria infamă a celui care i-a despărţit pentru prima oară pe oameni în liberi şi sclavi!

CAPITOLUL IV. CUM ÎŞI FOLOSEA SPARTACUS LIBERTATEA

Trecuseră două luni de la întâmplările povestite.

Într-o dimineaţă, în ajunul idelor lui ianuarie (12 ianuarie) ale anului 676[12], vântul de miazănoapte sufla în rafale puternice pe străzile Romei, alungind norii plumburii care dădeau cerului un aspect trist şi posomorât.

Cetăţenii, unii în grupuri, alţii singuri, treceau grăbiţi spre Forum, după treburi. În Forum, adăpostiţi sub porticurile clădirilor înconjurătoare, forfoteau mii de cetăţeni, înghesuială mare era mai ales la bazilica lui Emilius - o construcţie monumentală, care avea un vast portic central, străjuit de o splendidă colonadă, şi două portice laterale care se desprindeau din porticul central, unul la dreapta şi altul la stânga.

Aici, patricienii se îmbulzeau cot la cot cu plebeii, oratorii cu negustorii, orăşenii cu târgoveţii. În grupuri mici, discutau despre afacerile lor. Vuia aerul de zvonul glasurilor şi de zgomotul provocat de forfotă neîntreruptă a mulţimii.

---

[12] 78 î.e.n. (n.r.)

În partea din fund a porticului central, opusă intrării, era o balustradă mare. Aceasta despărţea de restul bazilicii o porţiune a porticului, formând un fel de încăpere separată, ferită de învălmăşeală. De obicei aici cercetau magistraţii procesele şi tot aici îşi dezvoltau oratorii pledoariile. Jur împrejurul întregii încăperi a bazilicii, sus, deasupra colonadei, era o galerie de unde se putea vedea tot ce se petrece jos.

În dimineaţa aceea, pietrari, zidari şi fierari lucrau la balustradă care împrejmuia această galerie: o împodobeau cu scuturi de bronz pe care erau reprezentate cu uimitoare măiestrie victoriile lui Marius în războiul cu cimbrii. Bazilica lui Emilius fusese clădită de un strămoş al lui Marcus Emilius Lepidus, care tocmai obţinuse consulatul, împreună cu Quintus Lutatius Catulus. Lepidus făcea parte din partidul lui Marius, şi de aceea primul act al magistraturii sale fu să împodobească bazilica construită de străbunul său cu aceste scuturi, numai ca să-i facă în ciudă lui Sulla, care dărâmase toate arcadele şi monumentele ridicate în cinstea gloriosului său rival.

În mijlocul celor care se învârteau pe galerie, fără treabă, privind la forfota de jos, se afla şi Spartacus, stând rezemat cu coatele pe balustradă de marmură. Se uita distrat şi indiferent la mulţimea care se agita jos.

Purta o tunică albastru-deschis, iar peste tunică, prinsă pe umăr cu o frumoasă agrafă de argint, o pelerină scurtă, după moda grecească, roşie ca vişina.

În apropierea lui discutau aprins trei cetăţeni. Pe doi dintre ei, şi anume pe atletul Caius Taurivius şi pe Emilius Varinus, cititorul îi cunoaşte. Al treilea era unul din nenumăraţii cetăţeni care se plimbau toată ziua, fără a face nimic, şi trăiau din pomană de fiecare zi a vreunui patrician; ei se declarau clienţi ai unui patrician, îl însoţeau în Forum sau la Comiţii, votau după voia lui, îl lăudau, îl linguşeau şi-l sâcâiau cu neîncetata lor milogeală.

Era după victoriile din Africa şi din Asia, când luxul şi lenea orientală începuseră să se infiltreze ia Roma şi când Grecia, îngenuncheată de armatele romane, îi subjuga la rândul ei pe biruitori prin corupţia şi descompunerea moravurilor. În acea vreme, un număr tot mai mare de sclavi era pus să execute

toate muncile pe care mai înainte le îndeplineau cetăţenii harnici şi liberi. Era momentul când romanii începuseră să dispreţuiască izvorul cel mai de seamă al puterii, al moralei şi al fericirii - munca. Sub faţada de măreţie, bogăţie şi putere a Romei începeau să devină perceptibile primele semne ale prăbuşirii fatale ce urma să vie. În perioadă la care se referă povestirea noastră, clientela era una din plăgile care provocau în cel mai mare grad putrezirea organismului statului român. Orice patrician, orice cetăţean ambiţios, suficient de bogat, hrănea cinci-şase sute de clienţi, iar cetăţenii deosebit de ambiţioşi şi bogaţi hrăneau peste o mie de clienţi. Sănătoşi şi apţi pentru muncă, clienţii îşi îndeplineau obligaţiile ce le reveneau cu aceeaşi conştiinciozitate cu care altădată strămoşii lor se îndeletniceau cu fierăria, zidăria sau cizmăria; muritori de foame, cu togele murdare, oamenii aceştia venali trăiau din intrigi, din vânzarea voturilor lor, din pomană şi slugărnicie.

Individul care pălăvrăgea cu Caius Taurivius şi Emilius Varinus pe galeria bazilicii lui Emilius făcea parte din clientela lui Marcus Licinius Crassus. Numele lui era Appuleius Tudertinus.

Cei trei oameni trăncăneau despre fel de fel de fleacuri, nu departe de Spartacus, dar el nu auzea ce vorbesc, fiind cufundat în gânduri adânci şi triste.

Prima lui grijă, primul lui gând, după ce îşi regăsise sora într-o situaţie atât de degradantă, fusese s-o smulgă din ghearele ticălosului ei de stăpân. Cu generozitatea proprie caracterului său, dar, trebuie să spunem, de data aceasta nu complet dezinteresat, Catilina pusese imediat la dispoziţia lui Spartacus restul de opt mii de sesterţi câştigaţi de la Dolabella, pentru ca s-o poată răscumpăra pe Myrtis.

Plin de recunoştinţă, Spartacus acceptase banii, făgăduindu-i lui Catilina să-i restituie. Apoi se dusese la stăpânul surorii sale, ca s-o răscumpere. Cum era de prevăzut, observând stăruinţa lui Spartacus şi ghicind cât era de vie dorinţa lui de a o vedea liberă pe sora sa, proxenetul îşi ridică pretenţiile şi ceru o sumă exorbitantă. Îi spuse lui Spartacus că Myrtis îl costase douăzeci şi cinci de mii de sesterţi, când, în realitate, îl costase jumătate din această sumă, că Myrtis era o fată frumoasă şi modestă, şi încheie pretinzând că ea ar reprezenta pe puţin un capital de

cincizeci de mii de sesterţi. Se jură pe Mercur şi pe Venera din Mursi că nu va lăsa din acest preţ nici măcar un sesterţ.

Ce se petrecu atunci în sufletul sărmanului gladiator e mai uşor de închipuit decât de descris. Îl rugă şi-l imploră pe abjectul negustor de carne vie, dar acest nemernic, tare pe drepturile sale şi sigur că legea e de partea sa, rămase neînduplecat.

Turbat de mânie, Spartacus îl apucă de beregată şi, dacă nu s-ar fi stăpânit la timp, l-ar fi sugrumat în câteva clipe. Spre norocul proxenetului, Spartacus se gândi însă la Myrtis, la patria sa şi la mişcarea secretă a cărei conducere îi fusese încredinţată şi care, cu siguranţă, s-ar fi stins o dată cu el.

Recăpătându-şi stăpânirea de sine, Spartacus îl slobozi din strânsoare pe stăpânul lui Myrtis. Acesta rămase locului năucit, aproape fără simţire, cu ochii ieşiţi din orbite, cu faţa vânătă. După câteva clipe de chibzuire, Spartacus se întoarse către el şi-l întrebă cu glas liniştit, deşi mai era palid la faţă şi încă tremura de mânie şi emoţie:

— Aşadar, vrei cincizeci de mii de sesterţi?

— Nu... nu... nu mai vreau nimic... Du-te... Du-te în Infern... sau am să... chem pe toţi sclavii mei...

— Iartă-mă... Scuză-mă... Mi-am ieşit din fire... Sărăcia mea... dragostea pentru soră-mea... Ascultă-mă, o să cădem la înţelegere.

— La înţelegere cu cineva care sare la oameni să-i sugrume?! exclamă stăpânul fetei; după ce se mai linişti puţin şi după ce făcu câţiva paşi înapoi, pipăincu-şi gâtul cu mâinile răcni: Pleacă de-aici! Afară!

Totuşi, încetul cu încetul, Spartacus izbuti să-l liniştească pe tâlhar şi ajunse cu el la următoarea înţelegere: să-i dea pe loc două mii de sesterţi, cu condiţia ca lui Myrtis să-i fie pusă la dispoziţie o încăpere separată în casa stăpânului ei, unde să locuiască împreună cu Spartacus; iar dacă până într-o lună Spartacus nu-şi va fi răscumpărat sora, proprietarul de sclavi să-şi reia toate drepturile asupra ei.

Proxenetul primise pentru că strălucirea monedelor de aur era atât de ademenitoare şi pentru că erau atât de favorabile condiţiile, el urmând să câştige cel puţin o mie de sesterţi fără să rişte nimic.

După ce se încredinţă că Myrtis a fost mutată într-o cameră mică şi comodă, Spartacus dădu fugă în Suburra, la Trebonius. Îi povesti acestuia tot ce se întâmplase şi îl rugă să-i dea ajutor şi sfat.

Trebonius căută să-l liniştească, îi făgădui să-l ajute să-şi atingă ţelul, adică să-şi vadă sora, dacă nu liberă, cel puţin la adăpost de orice ofensă.

Oarecum liniştit, Spartacus se grăbi să meargă la locuinţa lui Catilina, pentru a-i restitui, cu mulţumiri, cei opt mii de sesterţi pe care-i primise eu împrumut de la el şi de care, în momentul de faţă, nu mai avea nevoie. Mândrul patrician se închise în bibliotecă cu gladiatorul şi acolo se întreţinu îndelung cu el. Judecând după măsurile de precauţie pe care le luase Catilina, pentru a nu fi tulburaţi în timpul acestei convorbiri, se poate deduce că chestiunile discutate constituiau secrete de cea mai mare importanţă. Din ziua aceea, Spartacus începu să frecventeze des casa patricianului, şi toate aparenţele păreau să indice că între ei se înnodase o legătură întemeiată pe preţuire şi prietenie reciprocă.

În cursul celor două luni care trecuseră de la eliberarea lui Spartacus, lanistul Actianus îl urmărise neobosit, plictisindu-l cu repetate încercări de a-l convinge că situaţia lui era precară şi că trebuie să caute să-şi asigure în mod temeinic existenţa. Discuţiile se încheiau invariabil cu propunerea că Spartacus să vină să conducă şcoala lui de gladiatori sau, mai bine, să i se vândă lui, de astă dată de bună voie, ca gladiator. Pentru cea din urmă alternativă îi oferise o sumă uriaşă, o sumă mai mare decât se oferise vreodată unui om născut liber.

Trebuie să menţionăm că, afară de nefericiţii prizonieri de război care erau vânduţi ca sclavi şi desemnaţi să devină gladiatori, şi afară de cei osândiţi de magistraţi să devină gladiatori, mai existau şi gladiatori voluntari. Aceştia se recrutau de obicei dintre trântorii, chefliii sau bătăuşii înglodaţi până peste cap în datorii, care nu puteau să-şi astâmpere setea frenetică de plăceri şi care dispreţuiau viaţa. Asemenea oameni îşi vindeau viaţa, sub jurământ, unui lanist şi sfârşeau pe arena unui amfiteatru sau circ.

Spartacus respinsese hotărât toate propunerile fostului său stăpân. Acesta însă nu se lăsa; umbla fără preget după el şi-i dă târcoale ca un duh rău.

Trebonius, care ţinea mult la Spartacus şi care poate că-şi făcea planuri mari de viitor în legătură cu el, începuse între timp să se ocupe foarte energic de soarta Myrtidei. Cunoscându-l bine pe Quintus Hortensius, Trebonius izbuti să-i transmită Valeriei, sora lui Hortensius, propunerea ca aceasta s-o cumpere pe Mirtys şi s-o ia în rândul sclavelor aflate în serviciul ei. Mirtys era bine crescută şi instruită, vorbea perfect greceşte şi cunoştea unsorile şi aromele folosite pentru dichisul femeilor nobile.

Valeria declară că e dispusă s-o cumpere pe Myrtis, cu condiţia ca aceasta să-i fie pe plac, şi ceru s-o vadă. După ce stătu de vorbă cu ea şi o găsi pe gustul ei, Valeria o cumpără cu patruzeci şi cinci de mii de sesterţi, şi Myrtis se mută, laolaltă cu celelalte sclave ale Valeriei, în casa lui Sulla, cu care Valeria se căsătorise recent, anume la 15 decembrie ale anului care abia se încheiase.

Această soluţie, deşi nu corespundea dorinţei lui Spartacus de a-şi vedea sora liberă, era totuşi cea mai bună dintre cele posibile în împrejurările date, deoarece o punea, probabil pentru totdeauna, pe Myrtis la adăpost de ruşine şi batjocură.

Liniştit în privinţa surorii, Spartacus continua să se îndeletnicească cu anumite uneltiri tainice, care trebuie să fi fost deosebit de importante, judecând după numeroasele sale discuţii cu Catilina, după vizitele zilnice ce le făcea pe la toate şcolile de gladiatori din Roma şi după faptul că seară de seară dădea o raită prin toate tavernele şi ospătăriile Suburrei şi Esquilinului, unde căuta totdeauna să întreţină legături eu gladiatorii şi sclavii.

Care-i erau ţelurile? La ce se gândea? Ce punea la cale?

Cititorul va afla îndată.

Aşa cum stă acum rezemat de balustrada galeriei bazilicii lui Emilius, Spartacus era fără îndoială absorbit de gânduri foarte serioase. Nu auzea nimic din ce se vorbea în jurul lui şi nici măcar o dată nu-şi întoarse capul spre locul unde, nu departe de el, Caius Taurivius, Emilius Varinus şi Appuleius Tudertinus

sporovăiau cu voce tare, însoţindu-şi vorbele cu gesturi caraghioase.

— O să vedeţi - le spunea Varinus interlocutorilor săi - că anul ăsta are să se întâmple ceva nemaivăzut.

— De ce?

— Pentru că undeva, lângă Ariminium, s-a întâmplat un lucru aproape de necrezut.

— Ce anume?

— Un cocoş de pe un domeniu al lui Valerius, în loc să cânte, a început să vorbească cu glas de om.

— O! De-i adevărat, asta-i o minune nemaipomenită. Sigur că o asemenea minune prevesteşte întâmplări cumplite.

— Te mai îndoieşti că-i adevărat?... Dar o Romă întreagă vorbeşte despre asta; vestea s-a răspândit îndată după întoarcerea de la Ariminium a lui Valerius însuşi şi a rudelor, prietenilor şi sclavilor lui.

— Asta, într-adevăr, e o minune nemaipomenită! Murmură Appuleius Tudertinus, om din cale-afară de superstiţios şi credul, care se frămînta să descopere semnificaţia tainică a acestei minuni, fiind ferm convins că se întâmplase o minune şi că ea era un semn al zeilor.

În acea clipă, un bărbat de statură potrivită, cu pieptul şi umerii puternici, cu trăsături bărbăteşti, energice, cu barba şi ochii negri ca smoala, îl bătu uşor pe umăr pe Spartacus, trezindu-l din meditaţie.

— Atât eşti de adâncit în planurile tale, încât, deşi privesc fix, ochii tăi nu văd nimic!...

— A, Crixos! exclamă Spartacus, ducând mâna dreaptă la cap şi frecându-se cu ea pe frunte, de parcă ar fi vrut să-şi alunge gândurile. Nu te-am văzut.

— Şi te uitai totuşi la mine când am trecut pe acolo, pe jos, cu lanistul nostru, Actianus.

— Fir-ar blestemat să fie!... Dar, ia spune, ce se mai aude? îl întrebă Spartacus.

— L-am văzut pe Artorix, s-a întors din călătorie.

— A fost la Capua?

— Da.

— A întâlnit pe careva?

— S-a văzut cu un german, un anume Oinomaus, care e socotit cel mai puternic şi mai energic dintre toţi tovarăşii lui.

— Ei... şi ce-i cu el? Stărui Spartacus, din ce în ce mai curios şi cu ochii strălucind de bucurie şi nădejde. Ei, zi mai departe!

— Acest Oinomaus nutrea nădejdi şi vise asemenea alor noastre. De aceea a acceptat planul nostru din toată inima. A depus jurământ în faţa lui Artorix, făgăduind să susţină sacră şi dreapta noastră cauză - iartă-mă că spun „*a noastră*”, în loc să spun „*a ta*” - printre cei mai viteji gladiatori ai şcolii lui Lentulus Batiatus.

— Eh - exclamă încet Spartacus, cu un sentiment de imensă mulţumire - dacă zeii din Olimp vor sprijini strădaniile nenorociţilor şi asupriţilor, sunt sigur că nu mai e departe vremea fericită când sclavia va fi ştearsă de pe faţa pământului.

— Artorix mi-a spus totuşi - adăugă Crixos - că Oinomaus ăsta, deşi foarte îndrăzneţ, e cam lesne încrezător, imprudent şi nu prea copt la minte...

— Pe Hercule... asta nu e bine... nu e de loc bine.

— Şi eu tot aşa gândesc!

Amândoi tăcură. Apoi Crixos rupse tăcerea:

— Dar cu Catilina ce-i?

— Încep să mă conving - răspunse Spartacus - că niciodată n-are să se alăture mişcării noastre.

— Va să zică, faima de care se bucură e mincinoasă şi mult lăudata lui mărinimie nu e decât un basm?

— Nu, nu e aşa, Catilina are un suflet mare şi o minte şi mai mare. E însă îmbâcsit de toate prejudecăţile educaţiei sale pur romane. Ar vrea să folosească săbiile noastre ca să răstoarne pe actualii cârmuitori, dar nicidecum pentru a desfiinţa legile prin care Roma tiranizează lumea întreagă. Şi, după o pauză, Spartacus adăugă: Astă-seară, în casa lui Catilina, mă întâlnesc cu el şi cu prietenii lui, pentru a cădea la o înţelegere în privinţa unei acţiuni comune. Mă tem însă că n-o să ajungem la nici un rezultat.

— Nu cumva Catilina şi prietenii săi cunosc secretul nostru?

— Chiar dacă l-ar cunoaşte nu-i nici o primejdie; şi dacă nu vom reuşi să ne înţelegem, ei nu ne vor da în vileag în nici un caz. Romanii se tem atât de puţin de noi, sclavii, slugile şi

gladiatorii, încât nu ne socotesc în stare să reprezentăm o primejdie serioasă pentru puterea lor. Pe sclavii care s-au revoltat în Sicilia acum cincizeci şi şase de ani, sub conducerea lui Eunous, un sclav originar din Siria, şi care au dus o bătălie atât de crâncenă cu Roma, i-au luat mai în serios decât ne iau pe noi.

— Adevărat, pe aceia aproape că i-au socotit nişte oameni.

— Iar noi, pentru ei, nu suntem oameni, ci o specie inferioară.

În ochii lui Crixos scapără o mânie sălbatică.

— Ah, Spartacus, Spartacus - şopti el - dacă ai să duci la bun sfârşit această grea sarcină căreia i te-ai închinat, am să-ţi fiu mai recunoscător decât îţi sunt pentru viaţa pe care mi-ai salvat-o în arenă. Adună-ne, îndrumează-ne, ca să putem scoate sabia; caută să ne asiguri un prilej de a ne măsura puterea cu aceşti bandiţi de neam mare în luptă deschisă. O să le arătăm noi atunci că nu suntem o specie inferioară, ci oameni la fel cu ei.

— O, am să lupt pentru cauza noastră până la ultima suflare, cu dârzenie, cu voinţă de nezdruncinat, cu energie nestăvilită, cu toată puterea sufletului meu, şi ori o voi duce la izbânda, ori voi pieri luptând pentru ea.

Spartacus rostise cuvintele cu fermitate şi convingere în glas, strângând dreapta lui Crixos. Acesta, foarte emoţionat, după ce îşi duse mâna la inimă, spuse:

— O, Spartacus, salvatorul meu, eşti născut pentru fapte măreţe; din oameni ca tine se zămislesc eroii!

— Sau martirii - completă în şoaptă Spartacus, cu capul plecat în piept şi cu o expresie de adâncă mâhnire.

Cei doi gladiatori se îndreptau, vorbind, către scara exterioară, ce ducea spre porticul central al bazilicii.

Abia ajunşi la portic, un om se apropie de ei şi, adresându-se lui Spartacus, spuse:

— Ei, Spartacus, nu te hotărăşti odată să te întorci la şcoala mea?

Era lanistul Actianus.

— Înghiţi-te-ar de viu Stixul! se răsti miniat gladiatorul, întorcându-se către fostul său stăpân. Când ai să mă laşi odată

în pace? Oare n-ai să încetezi niciodată să mă sâcâi cu blestematele tale stăruinţe?

— Dar eu nu insist decât pentru binele tău - răspunse Actianus cu voce mieroasă, linguşitoare. Insist numai din grija pe care o port viitorului tău. Eu...

— Ascultă-mă, Actianus, şi întipăreşte-ţi bine în minte cuvintele mele: nu sunt copil şi n-am nevoie de tutore; şi chiar dacă ar fi să am vreodată nevoie, niciodată nu mi-aş dori să-mi fii tocmai tu tutore. Ţine minte: să nu-mi mai ieşi în cale, sau mă jur pe Jupiter din Rodope - zeul părinţilor mei - că am să-ţi pocnesc una în ţeasta asta pleşuvă şi bătrână, de-am să te trimit direct în Infern, fără să-mi pese de ce-o să urmeze. Peste o clipă, Spartacus adăugă: Cred că ştii ce putere are pumnul meu. Pe cei zece sclavi corsicani pe care i-am învăţat meseria de gladiator, ai văzut chiar tu cum i-am croit cu pumnul ăsta, când m-au atacat într-o bună zi toţi odată, înarmaţi cu săbii de lemn.

Lanistul începu să-şi ceară iertare servil, încredinţându-l pe Spartacus de prietenia lui, dar acesta îi spuse:

— Hai, pleacă, şi de-acum înainte să nu te mai văd în ochi!

Lăsându-l pe Actianus încurcat şi stânjenit în mijlocul porticului, cei doi gladiatori ieşiră în Forum, îndreptându-se către porticul lui Catulus, de pe Palatin, unde Spartcaus avea întâlnire cu Catilina.

Locuinţa lui Catulus era una din cele mai somptuoase şi mai elegante din toată Roma. Splendidul portic din faţa casei sale era decorat cu trofee de război luate de la cimbri şi cu taurul de bronz în faţa căruia cimbrii îşi depuneau jurământul. Acest portic era locul de întâlnire al femeilor romane, care obişnuiau să se plimbe aici şi să facă exerciţii de gimnastică. Floarea tineretului elegant, patricieni şi cavaleri, se aduna aici ca să privească şi să admire pe minunatele fiice ale lui Quirinus.

Când Spartacus şi Crixos ajunseră la porticul lui Catulus, bărbaţii veniţi să admire femeile formau un adevărat zid în jurul porticului. În ziua aceea, aglomeraţia era şi mai mare decât de obicei, deoarece ningea şi ploua.

În mijlocul sclipirilor aurului, smaraldelor, diamantelor, jaspurilor şi rubinelor, în mijlocul culorilor vii, de o nesfârşită

varietate, ale pallelor, peplumurilor, stofelor şi tunicilor ţesute, unele din lina cea mai fină, altele din fir de în subţire, albul orbitor al braţelor şi umerilor cu contururi de o frumuseţe divină constituia o privelişte cu adevărat minunată, seducătoare.

Aici strălucea frumuseţea Aureliei Orestilla, amanta lui Catilina, şi maiestuoasa frumuseţe a tinerei Sempronia, care avea să-şi câştige un extraordinar renume datorită meritelor ei personale şi inteligenţei ei neobişnuite, şi avea să cadă, în cele din urmă, în bătălia de lângă Pistorium, luptând, ca cel mai viteaz dintre soldaţi, alături de Catilina. Mai erau aici şi Aurelia, mama lui Caesar, Valeria, soţia lui Sulla, vestala Licinia şi sute de matroane şi tinere fete aparţinând celor mai de vază familii romane.

Unele se dădeau în leagăn în interiorul vastului şi splendidului portic, altele se jucau cu mingea – jocul preferat al romanilor de ambele sexe, de toate vârstele şi rangurile sociale.

Aşa cum se cădea să facă nişte oameni ca ei, care aparţineau claselor inferioare, Spartacus şi Crixos se opriră la câţiva paşi de mulţimea patricienilor şi cavalerilor şi începură să-l caute cu privirea pe Lucius Sergius Catilina. Îl zăriră. Era lângă o coloană, împreună cu Quintus Curius (din vina căruia avea să fie descoperit mai târziu firul conspiraţiei lui Catilina) şi cu tânărul Lucius Calpurnius Bestia (care avea să fie tribun al poporului în anul conspiraţiei).

Ferindu-se ca nu cumva să atingă pe vreunul din aristocraţii adunaţi aici şi strecurându-se binişor prin mulţime, gladiatorii se apropiară de Catilina. Surâzând sarcastic, acesta spunea în acea clipă prietenilor săi:

— Aş vrea să fac într-o zi cunoştinţă cu vestala Licinia, pe care o dezmiardă, cu mângâieri atât de dulci, grăsunul ăsta de Marcus Crassus, şi să-i povestesc despre amorul lui pentru Euthybida.

— Da, da - îl aprobă Lucius Bestia - şi să-i spui că i-a dăruit Euthybidei două sute de mii de sesterţi.

— Marcus Crassus să dea două sute de mii de sesterţi unei femei! exclamă Catilina. Asta e un fapt mai extraordinar chiar decât minunea de la Ariminium, unde, după cum se povesteşte, un cocoş a început să cânte cu glas omenesc.

— E lucru de mirare, într-adevăr, numai pentru că Marcus Crassus e de o zgârcenie legendară - observă Quintus Curius. De fapt, două sute de mii de sesterţi la el sunt cam cât ar fi un firicel de nisip faţă de tot nisipul Tibrului.

— Are dreptate - întări Lucius Bestia, holbând ochii cu o expresie de lăcomie. Asta nu înseamnă nimic pentru Marcus Crassus, care posedă peste şapte mii de talanţi.

— Asta înseamnă parcă ceva mai mult de un bilion şi jumătate de sesterţi!...

— Ai putea crede că e o cifră imaginară, dacă n-ai şti că ea există cu adevărat!

— Iată cum în republica noastră atât de bine cârmuita se deschide larg drumul spre mărire şi onoruri unui om cu sufletul meschin şi cu mintea îngustă – comentă cu amărăciune Catilina. Iar eu, care mă simt puternic şi în stare să duc orice campanie la un sfârşit glorios, nu voi putea obţine niciodată o comandă militară, pentru simplul motiv că sunt sărac şi împovărat de datorii. Mâine însă, dacă, mânat de ambiţie, Crassus va dori să fie numit undeva, în vreo provincie, unde trebuie condusă o expediţie militară oarecare, va obţine neîntârziat numirea, şi asta tocmai pentru că e atât de bogat, încât poate să cumpere nu numai poporul simplu, nenorocit şi flămând, ci chiar pe senatorii bogaţi şi lacomi.

— Şi când te gândeşti - adăugă Quintus Curius - cât de murdar a fost izvorul acestei nesfârşite bogăţii!

— Desigur - completă tânărul Bestia - când te gândeşti cum le-a dobândit! A cumpărat bunurile confiscate de Sulla de la victimele proscripţiei, la preţurile cele mai mici. A dat bani cu împrumut, percepând dobânzi uriaşe. A cumpărat aproape cinci sute de sclavi, arhitecţi şi zidari, cu care a construit un număr mare de case pe terenuri virane dobândite aproape pe nimic - terenurile unde fuseseră altădată locuinţele vulgului, mistuite cu prilejul deselor incendii...

— Aşa că acum - îl întrerupse Catilina - jumătate din casele Romei îi aparţin.

— Şi credeţi că este drept? Socotiţi că ăsta e un lucru cinstit? întrebă Bestia, înfierbântat.

— Nu, dar prinde bine - îi răspunse Catilina, zâmbind cu amărăciune.

— Şi oare aşa va rămâne totdeauna? întrebă Quintus Curius.

— N-ar trebui să rămână aşa - mormăi Catilina - dar cine ştie ce e scris în cartea neînduratului destin.

— Cine vrea poate - interveni exaltat Bestia. Patru sute treizeci şi trei de mii de cetăţeni, dintre cei patru sute şaizeci şi trei de mii care locuiesc la Roma, nu au bani nici ca să se sature o dată şi nu au destul pământ ca să-şi poată odihni măcar oasele obosite. Dacă se va găsi însă un om îndrăzneţ să le arate că toate bogăţiile restului de treizeci de mii de cetăţeni sunt uzurpate şi că prin urmare aceste averi sunt stăpânite fără nici un drept, ei bine, Catilina, atunci ai să vezi dacă cei năpăstuiţi vor reuşi sau nu să-şi arate puterea faţă de aceste caracatiţe nesuferite, care sug sângele poporului flămând şi nenorocit.

— Nu, tinere, nu trebuie să-ţi iroseşti sentimentele în plângeri neputincioase şi în strigăte deşarte - îl mustră pe un ton sever Catilina. Trebuie ca în liniştea caselor noastre să întocmim un plan vast, pe care să-l aducem la îndeplinire, când va sosi vremea, cu o mână fermă, care să nu şovăie. Taci şi aşteaptă, Bestia. Poate că nu-i departe ziua când, printr-o lovitură hotărâtă, o să putem nimici acest regim în descompunere, sub a cărui asuprire gemem. Cu toată strălucirea lui aparentă, regimul e putred tot şi plin de fisuri.

— Ia te uită, ia te uită cât de vesel e oratorul Quintus Hortensius - le atrase atenţia Curius, parcă vrând să abată convorbirea în altă direcţie. Se vede treaba că se bucură de plecarea lui Cicero, fiindcă acum rămâne fără rival în adunările din Forum.

— Ce mai fricos şi Cicero ăsta! exclamă Catilina. Cum a simţit că a căzut în dizgraţia lui Sulla, din pricina entuziasmului său tineresc pentru Marius, s-a şi grăbit să se îmbarce şi să fugă în Grecia.

— Sunt aproape două luni de când a dispărut din Roma.

— Ah, dacă aş avea elocvenţa lui Cicero! Şopti Catilina, strângând pumnul cu putere. În două luni aş fi stăpânul Romei.

— Ţie îţi lipseşte elocvenţa lui, iar lui - forţa ta.

— Dacă nu-l vom putea atrage de partea noastră, ceva ce e greu, având în vedere firea lui moderată - observă Catilina, grav şi îngândurat - asta nu-l va împiedica să devină cândva o armă groaznică în mâinile duşmanilor noştri, împotriva noastră.

Cei trei patricieni rămaseră tăcuţi.

În acea clipă, mulţimea care înconjura porticul se dădu în lături pentru a face loc cuiva. Valeria, soţia lui Sulla, se îndrepta spre lectica ei, care era toată împodobită cu purpură brodată cu aur. O însoţeau câţiva patricieni, printre care Decius Cedicius, cel bondoc, Helvinius Medullius, cel uscăţiv, şi Quintus Hortensius.

O pallă largă de un albastru-închis, dintr-o ţesătură groasă, orientală, ascundea de privirile înfocaţilor ei admiratori graţiile cu care natura o înzestrase cu atâta dărnicie.

Pe faţa ei, foarte palidă, şi în ochii ei mari şi negri, cu pupilele dilatate şi aproape fixe, se citea o melancolie ce părea stranie la o femeie măritată abia de o lună.

Răspundea la plecăciunile patricienilor cu mişcări uşoare ale capului. Ajungând la lectică, strânse mâna celor doi curtezani, Pelvinius Medullius şi Decius Cedicius, încercând să-şi ascundă căscatul cu un zâmbet. Atât de fidel o urmau pretutindeni aceşti doi patricieni, încât păreau a fi umbrele Valeriei. Şi, fireşte, ei nu voiau să lase nimănui cinstea de a-i ajuta să se urce în lectică. După ce se aşeză şi trase perdelele, Valeria făcu un semn sclavilor ce-o însoţeau să ridice lectica şi să pornească.

Sclavii capadocieni ridicară binişor lectica şi porniră. Unul, care îndeplinea funcţia de înaintaş, păşea în fruntea lor. Alţi şase, care alcătuiau suita de onoare, mergeau în urmă.

Depărtându-se de mulţimea adoratorilor, ei, Valeria lăsă să-i scape un oftat prelung de uşurare şi, acoperindu-şi faţa cu un văl, începu să privească, tristă şi plictisită, când într-o parte, când într-alta, la caldarâmul ud şi la cerul cenuşiu, ploios.

Spartacus, care, cum am spus mai sus, se oprise împreună cu Crixos la câţiva paşi în spatele mulţimii, o recunoscu îndată: frumoasa din lectică era stăpâna surorii sale. Îl trecu parcă un fior şi, făcându-i semn lui Crixos, îi şopti la ureche:

— Uită-te!... E Valeria, soţia lui Sulla!

— Jur că e frumoasă ca însăşi Venera! Jur pe dumbrava sfântă din Arelate!

Lectica consoartei norocosului ex-dictator tocmai trecea prin faţa celor doi gladiatori. Ochii Valeriei, care priveau distrat în jur prin portiţele lecticii, se opriră asupra lui Spartacus. Matroana se trezi atunci brusc din visare, de parcă ar fi scuturat-o cineva. Faţa i se îmbujoră uşor şi, aţintindu-şi ochii negri, scânteietori, asupra gladiatorului, Valeria scoase puţin capul prin perdelele lecticii, pentru ca să-l mai poată vedea şi după ce trecuse de el.

— Asta-i bună! exclamă Crixos, care surprinsese semnele de vădit interes pe care nobila matroană le arăta faţă de fericitul său prieten. Îmi pare, dragă Spartacus, că zeiţa Fortuna, ca o muiere capricioasă şi perfidă ce este, ţi-a pus mâna în cap, sau, poate mai exact, îmi pare că tu ai apucat-o de păr pe zeiţa asta nestatornică. Ţine-o bine, prietene, ţine-o atât de bine, încât, chiar dacă ar vrea să-ţi scape, să rămâi cel puţin cu ceva în mână.

Când Crixos se uită la Spartacus, acesta era palid tot de emoţie. Se stăpâni însă cu un efort de voinţă şi îi răspunse cu un zâmbet pe care căuta să-l facă cât mai nepăsător:

— Mai taci odată, smintitule! Ce tot îndrugi despre Fortuna şi părul ei. Pe ghioaga lui Hercule, dacă nu eşti orb ca un andabat!

Spre a pune capăt zeflemiselii ce nu-i era pe plac, Spartacus se depărta de Crixos pentru a se apropia de Sergius Lucius Catilina, pe care îl întrebă în şoaptă:

— Să viu astă-seară la tine, Catilina?

Întorcându-se către el, Catilina îi răspunse:

— Da, desigur. Nu spune însă „astă-seară”, ci zi mai bine „acum”, pentru că s-a şi lăsat seara.

Spartacus se înclină şi se întoarse lângă Crixos.

Vorbind încet între ei, cei doi o porniră prin Forum spre Via Sacră.

Bestia, care urmărise cu uimire cordialitatea conversaţiei lui Catilina cu Spartacus, izbucni:

— Martor mi-e Pluto!... Am pierdut firul care m-a călăuzit până acum prin complicatul labirint al sufletului tău.

— Dar despre ce e vorba? întrebă Catilina, fără a bănui ceva.

— Un patrician roman să onoreze cu prietenia lui specia josnică şi nedemnă a gladiatorilor!

— Vai, într-adevăr, ce scandal! spuse cu zâmbet şi ton sarcastic patricianul. Groaznic lucru, nu-i aşa? Şi fără a mai aştepta vreun răspuns, adăugă cu ton schimbat: Vă aştept la mine în zori. O să mâncăm, o să ne veselim şi... o să vorbim şi despre lucruri serioase.

Pe când treceau pe Via Sacră, în drum spre Palatin, lui Spartacus şi lui Crixos le ieşi în cale pe neaşteptate o tânără fermecătoare, îmbrăcată foarte luxos; venea din direcţia opusă, însoţită de o sclavă între două vârste şi de un sclav care mergea în urma ei.

Pe Crixos, frumuseţea acestei femei cu părul roşcat, cu faţa albă ca laptele şi ochii verzi ca apa mării îl paraliză. Se opri în loc şi, privind-o buimăcit, exclamă:

— Pentru numele lui Esus! Ce frumuseţe divină!

Spartacus mergea cu capul în pământ, copleşit de gânduri întunecate. Când îşi ridică privirea, tânăra se afla drept în faţa lui. Fără a băga în seamă extazul lui Crixos, femeia se uită fix la Spartacus şi, dumerindu-se deodată de unde îl cunoştea şi cine era, se opri şi-i spuse în greceşte:

— Zeii să te binecuvânteze, Spartacus!

Oarecum surprins, Spartacus îi răspunse:

— Mulţumesc din tot sufletul, prea frumoaso. Venus din Cnidos să te ocrotească.

Apropiindu-se de el, tânăra îi şopti atunci la ureche:

— Lumină şi libertate, viteazule Spartacus!

Auzind aceste cuvinte, tracul tresări şi spuse privindu-şi cu uimire interlocutoarea:

— Nu pricep acest joc de cuvinte, prea frumoaso!

— Nu e joc de cuvinte şi n-are rost să te prefaci. Vorbele acestea sunt parola asupriţilor. Mă numesc Euthybida, sunt curtezană, dar sunt originară din Grecia. Am fost şi eu sclavă. Mă număr şi eu printre asupriţi.

Şi, cu un surâs drăgălaş, încântător, strânse mâna lui mare cu mâna ei micuţă şi gingaşă.

Gladiatorul tresări din nou şi, mirat peste măsura, murmură:

— Vorbeşte serios. Cunoaşte şi ea semnul nostru secret.

— Locuiesc pe Via Sacră, lângă templul lui Ianus Superior. Vino! Pot să-ţi dau un ajutor destul de însemnat în nobila acţiune pe care ai întreprins-o.

Văzând că Spartacus şovăie, Euthybida adăugă cu duioşie în glas şi cu un gest rugător, graţios şi sincer:

— Vino!

— Am să vin - făgădui Spartacus.

— Cu bine! strigă curtezana pe latineşte, salutându-i pe cei doi gladiatori.

— Cu bine! răspunse Spartacus.

— Cu bine, o tu, cea mai divină dintre toate zeiţele frumuseţii - spuse Crixos, care stătuse tot timpul neclintit lângă ea şi nu-şi dezlipise nici o clipă ochii de pe chipul frumoasei fete.

Parcă încremenit, o urmărea fascinat pe Euthybida, care se depărta. De nu l-ar fi zgâlţâit Spartacus, cine ştie câtă vreme ar fi rămas aşa.

— Ei, Crixos, nu mai ai de gând să te mişti de-aici?

Galul se dezmetici şi o porni, întorcând necontenit capul după Euthybida. După ce făcură vreo trei sute de paşi, exclamă:

— Şi nu mă laşi nici acum să-ţi spun că eşti fiul preferat al Fortunei?... Ah, eşti un ingrat!... S-ar cădea să-i ridici un templu acestei zeiţe capricioase, care şi-a întins aripile asupra ta.

— De ce mi s-o fi adresat mie această nefericită?

— Nu ştiu şi nu vreau să ştiu nici cine este; ştiu numai că Venus, dacă există cu adevărat, nu poate fi mai frumoasă decât această fată.

În momentul acela, unul dintre sclavii care însoţeau lectica Valeriei se apropie de gladiatori şi-i întrebă:

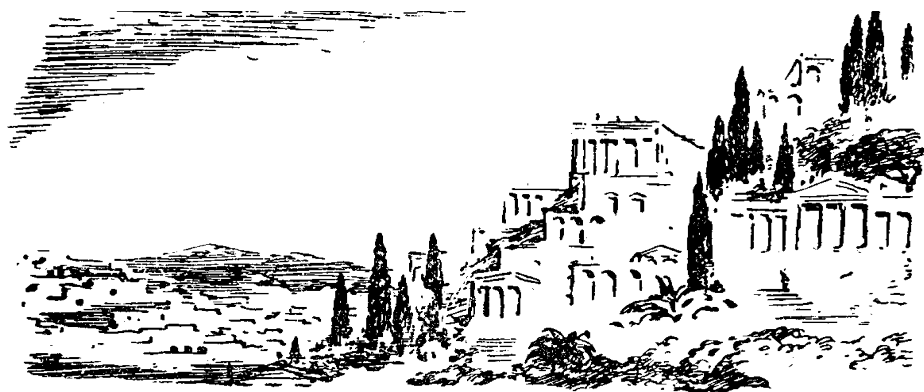
— Care dintre voi e Spartacus?

— Eu - răspunse tracul.

— Sora ta, Myrtis, te aşteaptă să vii la noapte, la ora când amuţesc toate zgomotele, în casa Valeriei. Trebuie să stea de vorbă cu tine în privinţa unei chestiuni ce nu suferă amânare.

— Bine, am să vin.

Sclavul porni îndărăt, iar cei doi prieteni, urmându-şi calea, se pierdură curând după colina Palatină.

CAPITOLUL V. TRICLINIUM-UL LUI CATILINA ŞI CONCLAVUL VALERIEI

Aşezată pe versantul de miazăzi al colinei Palatine, locuinţa lui Catilina era una din cele mai mari şi mai frumoase case ale Romei. O jumătate de secol mai târziu, ea avea să facă parte, împreună cu casa oratorului Hortensius, din complexul reşedinţei lui August. Interiorul locuinţei nu era mai puţin somptuos sau mai puţin confortabil decât interiorul locuinţelor celor mai de seamă patricieni din acea vreme, iar triclinium[13]-ul ei, unde în seara aceea benchetuiau, tolăniţi pe paturile de ospăţ, Catilina şi prietenii săi, era unul din cele mai bogate şi mai elegante din Roma de atunci.

Şase coloane din marmură de Tivoli, înfrumuseţate cu ghirlande de iederă şi trandafiri care exalau parfum şi prospeţime, despărţeau în două părţi sala triclinium-ului, care era foarte lungă şi largă.

Statui de marmură, reprezentând oameni în poziţii lipsite de decenţă şi pudoare, dar executate cu o uimitoare şi neasemuită măiestrie, erau aşezate de-a lungul zidurilor şi între coloane şi ghirlande.

---

[13] sala de ospăţ în casele din Roma antică. (vezi în Glosar)

Mozaicul care pardosea triclinium-ul înfăţişa dansurile sălbatice ale nimfelor, satirilor şi faunilor şi constituia o adevărată paradă de forme încântătoare, pe care fantezia artistului le împletise în hore dezmăţate.

În fundul sălii se afla o masă rotundă, de o marmură splendidă, iar în jurul mesei, trei paturi înalte de bronz, destul de încăpătoare, aşternute cu saltele de puf şi acoperite cu purpura cea mai fină, paturi pe care romanii obişnuiau să stea lungiţi la ospeţe. Lămpi de aur şi argint, iscusit lucrate, atârnate de tavan, ardeau luminând sala şi răspândind o mireasmă puternică, îmbătătoare, sub efectul căreia mintea era cuprinsă de o lene neasemuit de plăcută.

Rezemate de ziduri, se găseau trei dulapuri de bronz, bogat ornamentate cu ghirlande şi frunze executate cu o rafinată originalitate, în care erau rânduite vase de argint de toate formele şi dimensiunile posibile. Douăsprezece statui de bronz, reprezentând etiopieni, împodobite din belşug cu coliere şi pietre preţioase, susţineau candelabrele de argint, a căror lumină sporea strălucirea orbitoare a triclinium-ului.

Pe paturile de bronz erau tolăniţi, rezemaţi în coate pe pernele de purpură şi cu capul în mâini, Catilina, Curio, Lucius Bestia, tânărul impulsiv care avea să devină tribun al poporului, şi Caius Antonius, un tânăr patrician apatic şi împovărat de datorii, care mai târziu avea să fie complicele lui Catilina în conjuraţia din anul 691[14] şi colegul de consulat al lui Cicero. Graţie energiei lui Cicero, Caius Antonius avea să-l distrugă el însuşi pe fostul său complice, pe Catilina, în 691. Mai participa la ospăţ şi Lucius Calpurnius Piso Cesonnius, un patrician desfrânat, şi el înglodat în datorii până peste cap. În anul 691 n-a stat în puterea lui să-l salveze pe Catilina. În schimb, soarta a vrut ca, în 696[15], el să-şi poată răzbuna prietenul, izbutind, în calitate de consul, să obţină exilarea lui Cicero.

Alături de Piso era lungit un tânăr de douăzeci de ani, de o frumuseţe feminină, fardat, cu părul parfumat, încreţit cu fierul, cu obrazul supt şi cu glasul totdeauna răguşit de băutură. Acest

---

[14] 63 î.e.n. (n.r.)

[15] 58 î.e.n. (n.r.)

tânăr era Aulus Gabinius Nepos, cel mai intim prieten, al lui Catilina, care mai târziu, în 696, avea să devină şi el consul şi să contribuie, împreună cu Piso, la exilarea lui Cicero.

Locul ocupat de Gabinius, adică locul din margine pe patul aşezat în capătul mesei şi la dreaptă faţă de intrarea în triclinium, era locul de cinste; asta însemna că Gabinius îndeplinea funcţia de rege al ospăţului.

Întins pe un alt pat, lângă Gabinius, mai era un tânăr patrician, desfrânat şi risipitor ca şi ceilalţi, cu o înfăţişare robustă şi bărbătească, anume Cornelius Lentulus Sura. Acesta avea să moară în temniţă, sugrumat din ordinul lui Cicero, în anul 691, chiar în ajunul conjuraţiei lui Catilina în care urma să joace un rol însemnat. Alături de el, pe acelaşi pat, mai erau culcaţi Cethegus, un tânăr vioi şi glumeţ, şi Caius Verres, un om ambiţios, crud şi din cale-afară de hrăpăreţ.

Oaspeţii erau toţi în ţinută de ospăţ. Purtau veşminte ţesute din lina cea mai fină şi mai albă şi cununi împletite din iederă, lauri şi trandafiri. Somptuosul ospăţ oferit de Catilina prietenilor săi era pe sfârşite. Bună dispoziţie ce domnea între cei nouă patricieni care luau parte la ospăţ, gesturile, glumele, trivialităţile lor, zăngănitul cupelor şi conversaţiile însufleţite, de care răsuna triclinium-ul, arătau că bucătarul lui Catilina fusese la înălţime şi că nici sclavii însărcinaţi cu umplerea cupelor nu se lăsaseră mai prejos.

— Mai toarnă-mi Falern! strigă senatorul Curio, cu vocea răguşită de băutură, întinzând mâna în care ţinea cupa de argint spre sclavul din apropiere. Hai, toarnă-mi nişte Falern, că vreau să înalţ cupă pentru a cinsti fastul lui Catilina, ca să crape de ciudă zgârcitul de Crassus, cu toate bogăţiile lui.

— Crassus!... Crassus!... Omul acesta e coşmarul meu, e punctul în jurul căruia gravitează toate gândurile şi toate visele mele! Mărturisi oftând Caius Verres.

— Nu te lasă să dormi nemăsuratele lui bogăţii, sărmane Verres? întrebă Aulus Gabinius, aruncând o privire ironică şi cercetătoare vecinului său şi potrivindu-şi cu mâna lui albă părul ondulat şi parfumat cu rafinament.

— Oare nu va veni odată ziua egalităţii? suspină Verres.

— Nu pot înţelege ce-au avut în minte proştii aceia de Gracchi şi neghiobul de Drusus când s-au apucat să asmuţă Roma ca să împartă ogoarele între plebei - spuse Caius Antonius. Că la sărmanii patricieni de loc nu s-au gândit!... Şi totuşi, cine, cine e mai sărac decât noi, patricienii, care suntem osândiţi să vedem veniturile domeniilor noastre mistuite de lăcomia nesăţioasă a cămătarilor? Sub pretext că urmăresc încasarea dobânzilor la capitalurile ce ne-au împrumutat, ei ne popresc veniturile chiar şi înainte de termenul de plată al datoriei.

— Aşa e! Oare e cineva mai nenorocit decât noi, aceştia, pe care zgârcenia neomenoşilor noştri părinţi şi autoritatea legilor atotputernice ne constrâng să trăim cei mai frumoşi ani ai tinereţii în sărăcie, chinuiţi de dorinţe nesatisfăcute? întrebă Lucius Bestia, scrâşnind din dinţi şi strângând convulsiv cupă pe care tocmai o golise.

— Cine e mai sărac decât noi, care, prin ironia sorţii, ne-am născut patricieni şi care numai graţie rangului nostru ne bucurăm de respectul vulgului? Reflectă Lentulus Sura, cu mâhnire adâncă.

— Nu suntem decât nişte calici înveşmântaţi în toge, asta suntem!

— Oameni lipsiţi de orice drepturi, îmbrăcaţi în purpură!

— Nişte asupriţi şi nişte amărâţi nepoftiţi la ospăţul bogatei republici romane!

— Moarte cămătarilor şi bancherilor!

— Jos cu legile celor douăsprezece table[16]!

— Şi cu edictul pretorian[17]!

— Jos cu autoritatea părintească!

---

[16] În anul 449 î.e.n., o comisie specială formată din zece bărbaţi (*decemviri*), învestiţi cu cele mai mari împuterniciri, au întocmit un cod de legi care au fost săpate pe douăsprezece tăbliţe de aramă şi expuse spre a fi cunoscute de toată lumea. Legile celor douăsprezece table apărau făţiş proprietatea privată, pedepsind cu multă asprime atentatele împotriva ei. Pe incendiatori şi pe cei ce furau în timpul nopţii îi aştepta pedeapsa cu moartea. Totodată se elaborează foarte amănunţit şi sever legea asupra datoriilor. Debitorul care nu-şi plătea datoriile îşi pierdea libertatea şi putea să fie „*vândut peste Tibru*” sau chiar să-şi piardă viaţa. (n.r.)

— Prăvălească-se asupra Senatului fulgerul atotputernic al lui Jupiter Tonans şi scrum să se aleagă de el!

— Numai să-mi dea şi mie de veste Jupiter când o face una ca asta, să ştiu să lipsesc din Senat în ziua aceea! Bombăni Curio, complet ameţit de băutură.

Adâncă cugetare a chefliului stârni o explozie de râsete şi puse capăt blestemelor şi înjurăturilor.

În acea clipă intră în triclinium un sclav, care se apropie de gazdă şi îi spuse câteva cuvinte la ureche.

— A, pe toţi zeii Infernului! exclamă Catilina cu glas tare, jubilând. În sfârşit! Poftiţi-l imediat înăuntru, împreună cu prietenul lui nedespărţit.

Sclavul se înclinase şi voia să se retragă, când Catilina îl opri, adăugind:

— Cinstiţi-i cum se cuvine. Spălaţi-le picioarele, ungeţi-i cu miresme şi daţi-le veşminte de ospăţ şi cununi.

Sclavul se înclină din nou şi ieşi. Atunci, Catilina strigă tricliniarhului:

— Epafor, curăţă îndată de pe masă resturile ospăţului şi aşază în faţa patului de onoare două banchete, pentru doi prieteni pe care îi aştept. Scoate actorii, muzicanţii şi sclavii din camera asta şi pregăteşte în camera de alături cele trebuincioase pentru continuarea ospăţului într-o atmosferă veselă şi plăcută.

În timp ce se făcea rânduiala în triclinium, oaspeţii stăteau tăcuţi, continuând să bea vinul de Falern vechi de cincizeci de ani, ce spumega în cupele de argint, şi aşteptând curioşi şi nerăbdători apariţia invitaţilor. Curând, cei doi musafiri, gătiţi cu toge albe de ospăţ şi cununi de trandafiri, îşi făcură intrarea însoţiţi de un sclav.

Erau Spartacus şi Crixos.

— Zeii să ocrotească această casă şi pe nobilii oaspeţi! spuse Spartacus, păşind în triclinium.

---

[17] Fiecare pretor (magistrat roman însărcinat cu funcţiune judiciară - judecător şi legislator), intrând în funcţiune, publica un fel de manifest legislativ, în care făcea cunoscute regulile de drept pe care avea să le urmeze în perioada sa de magistratură. Acesta se numea *edictum praetoris*, adică edictul pretorian. (n.r.)

— Salut tuturor! Adăugă Crixos.

— Cinste şi slavă prietenului tău şi ţie, preaviteazule Spartacus! răspunse Catilina, ridicându-se pentru a-i în-tîmpina pe Spartacus şi Crixos. Luându-l de mână, îl conduse şi-l aşeză pe Spartacus în locul său pe patul de ospăţ. Apoi, după ce-l instală pe Crixos pe una din cele două banchete ce fuseseră aşezate în faţa patului de onoare, Catilina se aşeză lângă el, pe cealaltă banchetă. Aşadar, Spartacus - spuse Catilina - n-ai vrut să-ţi petreci seara la masa mea, cu aceşti tineri nobili şi curajoşi!

Spunând acestea, el arătă cu un gest spre oaspeţii săi.

— N-am vrut? Nu, n-am putut veni, Catilina, şi dacă ostiarul tău a îndeplinit cu punctualitate însărcinarea ce i-am dat-o, ai fost înştiinţat că nu voi putea veni.

— E drept, am fost înştiinţat că n-ai să poţi veni la ospăţul meu de astă-seară...

— N-ai ştiut însă motivul; nu ţi l-am comunicat, pentru că n-am avut încredere în discreţia ostiarului. A trebuit neapărat să trec pe la o tavernă frecventată de gladiatori, să mă întâlnesc cu nişte oameni care exercită o mare influenţă asupra acestor oropsiţi.

Lucius Bestia întrebă, pe un ton oarecum ironic:

— Care va să zică, noi, gladiatorii, ne gândim la eliberare, discutăm despre drepturile noastre şi ne pregătim să ne apărăm aceste drepturi cu sabia în mână?...

Spartacus se sculă brusc; avea faţa aprinsă de mânie şi, bătând cu pumnul în masă, strigă:

— Da, desigur, pe toate fulgerele lui Jupiter!... Se stăpâni însă brusc, şi, schimbând tonul, urmă potolit: Cu voia zeilor de sus şi a voastră, nobili patricieni, vom lua armele în mână pentru libertatea celor asupriţi!

— Gladiatorul ăsta mugeşte ca un taur - bombăni Curio, care începuse să dormiteze, legănându-şi capul pleşuv de pe un umăr pe altul.

— Asemenea ifose i-ar sta bine dictatorului Lucius Cornelius Sulla Felix - adăugă Caius Antonius.

Catilina, care întrevedea unde ar fi putut duce discuţia dacă ironiile oaspeţilor ar fi continuat, se ridică de la locul său şi cuvinta astfel:

— Nobili patricieni romani, vouă, cărora o soartă nedreaptă v-a răpit libertatea, puterea şi bogăţia la care mărinimia sufletelor voastre vă dau tot dreptul, vouă, care sunteţi atât de virtuoşi şi plini de bărbăţie şi ale căror suflete curajoase le cunosc, vouă, prietenii mei credincioşi şi cinstiţi, vi-l prezint pe Spartacus, pe preagloriosul rudiar despre care, având în vedere puterea fizică şi tăria de caracter de care a dat dovadă, pot spune că ar fi meritat pe deplin să se nască nu trac, ci cetăţean roman şi patrician. El şi-a dovedit vitejia luptând în rândurile legiunilor noastre romane şi a fost răsplătit cu cunună de cetăţean şi cu gradul de decan...

— Asta nu l-a împiedicat însă că, la primul prilej ce s-a ivit, să dezerteze din armata noastră - întrerupse Lucius Bestia.

— Ei şi, ce-are a face! ripostă repede şi din ce în ce mai înflăcărat Catilina. Oare puteţi să-i faceţi vreo vină că, pentru a-şi apăra patria, părinţii şi larii, ne-a părăsit pe noi, care pornisem război împotriva ţării sale? Care dintre voi, de-ar fi căzut prizonier la Mitridate şi-ar fi fost trecut în rândurile armatei lui, n-ar fi socotit de datoria sa, de cum ar fi văzut apărând vulturul roman, să părăsească nesuferitele steaguri ale barbarului, pentru a se întoarce la steagurile concetăţenilor săi?

Aceste cuvinte fură primite cu un murmur unanim de aprobare. Profitând de dispoziţia binevoitoare a ascultătorilor, Catilina continuă:

— La circ, am văzut şi eu, şi voi, şi Roma întreagă, cum, în luptă, acest bărbat puternic s-a dovedit viteaz şi de neînvins, săvârşind fapte vrednice nu de un simplu gladiator, ci de un comandant priceput. Ei bine, omul acesta, care e mai presus de situaţia şi de soarta lui nenorocită, şi-a propus de câţiva ani să înfăptuiască un lucru greu, primejdios, dar nobil: a urzit în taină un complot al gladiatorilor. Pe gladiatori, care sunt legaţi printr-un jurământ sfânt, el plănuieşte să-i ridice, într-o zi dinainte hotărâtă, împotriva tiraniei care-i sorteşte caznelor şi morţii şi să-i conducă înapoi în patria lor, liberi. Catilina tăcu, apoi, după o scurtă pauză, urmă: Oare noi - adică voi şi cu mine - nu

chibzuiam de mult cam la acelaşi lucru? Ce altceva cer gladiatorii decât libertate? Ce altceva cerem noi? Nu vrem noi să ne răsculăm tocmai împotriva aceleiaşi oligarhii? Ba vrem, pentru că de când republica e la cheremul unui pumn de oameni, aceştia şi numai aceştia înghit tributurile regilor, tetrahilor şi popoarelor, iar restul cetăţenilor destoinici, fie ei nobili, fie de rând, devin drojdia societăţii, nişte nenorociţi, nişte asupriţi, nişte nemernici şi nişte mizerabili.

Tinerii patricieni fremătau, ochii lor fulgerau plini de ură, de mânie şi de sete de răzbunare. Catilina adăugă:

— În casele noastre domneşte mizeria şi nu avem decât datorii. Prezentul e jalnic, iar viitorul va fi şi mai jalnic. De ce să trăim de azi pe mâine o viaţă atât de mizerabilă? N-ar fi timpul să ne trezim?...

— Da, să ne trezim! Mormăi răguşit şi pe jumătate adormit Curio, care, neauzind decât ultimele cuvinte ale lui Catilina, le interpretase greşit şi începuse să-şi frece ochii.

Deşi înflăcăraţi de cuvântarea lui Sergius, nici unul dintre conjuraţi nu se putu abţine să nu bufnească în râs la gestul lui Curio.

— Lua-te-ar să te ia Minos, să te judece cum se cuvine, momâie afurisită, îndopată cu noroi şi vin! răcni Catilina, strângând pumnii şi blestemându-l pe beţivanul cel prostănac.

— Taci şi dormi, blestemăţiile! strigă Bestia, dându-i un ghiont atât de zdravăn, încât Curio se întinse pe pat cât era de lung.

Catilina sorbi încet câteva înghiţituri de Falern şi, după o scurtă pauză, continuă:

— Şi acum, onoraţi cetăţeni, iată, v-am chemat aci ca să cântărim împreună dacă n-ar fi bine să-l câştigăm pe Spartacus şi pe gladiatorii lui pentru cauza noastră. Dacă ne-am răscula singuri împotriva oligarhilor şi a Senatului, care au în mână şi puterea supremă, şi tezaurul statului, şi invincibilele legiuni, bineînţeles că n-am putea face nimic. De aceea trebuie să căutăm să obţinem sprijinul acelora ce pot fi de folos cauzei noastre. Trebuie să facem că lupta celor care nu posedă nimic împotriva celor care posedă totul, că lupta sclavilor împotriva stăpânilor lor - într-un cuvânt, că lupta asupriţilor împotriva asupritorilor să fie şi lupta noastră. Atunci, de ce nu i-am atrage

oare şi pe gladiatori de partea noastră, de ce nu i-am lua sub conducerea noastră şi nu i-am cuprinde în legiunile romane? Nu pot înţelege de ce să nu facem acest lucru. Dacă-mi veţi dovedi contrariul, vom amâna înfăptuirea planului nostru pentru vremuri mai bune.

Un murmur confuz se ridică după această încheiere a lui Catilina, care, judecând după toate aparenţele, nu fusese pe gustul majorităţii. Spartacus, care tot timpul cuvântării gazdei urmărise cu atenţie reacţiile celor prezenţi, începu să vorbească liniştit, cu toate că era palid la faţă:

— Deşi nu am nădăjduit nici o clipă că aceşti nobili patricieni se vor lăsa convinşi de tine, m-am hotărât să vin aci numai pentru a-ţi face plăcere ţie, Catilina, pentru că te preţuiesc mult. Te rog deci să-mi îngădui, şi să încuviinţeze şi iluştrii tăi prieteni, să vorbesc pe faţă şi să-mi deschid sufletul înaintea voastră. Pe voi, cetăţeni liberi, de viţă nobilă, casta oligarhilor, care e duşmana poporului, a oamenilor îndrăzneţi şi a înnoitorilor, această castă a cărei tiranie, de mai bine de o sută de ani, împinge Roma în prăpastia discordiilor, nu vă lasă să luaţi parte la conducerea treburilor statului şi vă despoaie de averi. Din această pricină, pentru voi scopul conjuraţiei se mărgineşte la răsturnarea actualului Senat, la înlocuirea legilor existente cu alte legi, care să împartă mai echitabil bogăţiile şi drepturile şi să fie mai favorabile pentru popor, şi la înlocuirea senatorilor de azi cu oameni din mijlocul vostru. Popoarele de dincolo de Alpi şi de peste mare ar rămâne însă pentru voi, la fel ca şi pentru stăpânitorii de azi, nişte popoare barbare, pe care o să doriţi să le ţineţi mai departe sub jugul autorităţii romane şi de la care să stoarceţi tribut pentru că locuinţele voastre să fie pline de sclavi şi pentru ca în amfiteatre să se poată organiza, ca şi acum, lupte sângeroase de gladiatori. Aceste lupte vă vor face să uitaţi de grelele griji de stat, cărora, mâine, voi, învingătorii, va trebui să vă consacraţi. Nici nu vă puteţi dori altceva, pentru că pentru voi totul se reduce, pe scurt, la a vă înscăuna voi în locul stăpânitorilor de azi.

Pentru noi însă, pentru nefericiţii gladiatori, a ne răscula înseamnă cu totul altceva. Dispreţuiţi de toată lumea, fără libertate şi fără patrie, osândiţi să ne luptăm şi să ne ucidem

unii pe alţii pentru plăcerea altora, noi vrem libertate, însă o libertate deplină şi absolută; vrem prin luptă să ne recâştigăm patria şi casele noastre strămoşeşti; datorită acestor împrejurări, suntem siliţi să ne ridicăm nu numai împotriva stăpânitorilor de azi, ci şi împotriva acelora care le-ar lua locul, fie că s-ar chema Sulla sau Catilina, Cethegus sau Pompeius, Lentulus sau Crassus.

Pe de altă parte, se pune însă întrebarea: am putea oare singuri noi, gladiatorii, să sperăm în victorie, dacă ne-am ridica izolaţi împotriva puterii uriaşe, împotriva puterii de neînvins a Romei? Nu, o victorie este imposibilă. Chiar şi conjuraţia devine o imposibilitate. Cât timp am nădăjduit că tu, Catilina, împreună cu prietenii tăi, aţi putea deveni în mod sincer conducătorii noştri, cât timp mi-am putut închipui că în fruntea legiunilor de gladiatori se vor aşeza patricieni şi bărbaţi cu rang consular care vor împrumuta numele şi capacitatea lor armatelor formate, am aprins nădejdile multor tovarăşi de suferinţă cu focul propriilor mele speranţe. Acum însă, când constat că prejudecăţile cu care aţi fost crescuţi nu vă vor lăsa niciodată să deveniţi conducătorii noştri, mă conving că este imposibil să realizăm ideea noastră, idee la care am visat şi pe care am păstrat-o în taină în fundul sufletului meu. Cu nesfârşită părere de rău renunţ acum definitiv la această idee, ca la o idee nebunească, irealizabilă.

Cum altfel, decât nebunească şi irealizabilă, am putea numi răscoala noastră, chiar de-am putea ridica cinci, zece mii de oameni? Ce autoritate aş putea avea, de pildă, eu sau alţii din clasa mea, ce importanţă, ce prestigiu? În cel mult cincisprezece zile, cele două legiuni ale noastre ar fi strivite, aşa cum s-a întâmplat şi acum douăzeci de ani cu miile de gladiatori pe care un strălucit cavaler roman, Mudicius sau Decius, le adunase lângă Capua.

Impresia produsă de cuvântarea lui Spartacus, care, după părerea oaspeţilor, era un barbar, ba încă dintre cei mai de dispreţuit din ei, e greu de descris. Unii se mirau de elocvenţa lui, alţii se minunau de înălţimea gândurilor sale, alţii de adâncimea ideilor lui politice. Absolut toţi rămăseseră însă extrem de măguliţi de respectul pe care Spartacus îl arătase faţă de ei şi faţă de atotputernicul nume de roman. Orgoliul

romanilor, pe care fostul sclav îl răscolise cu atâta îndemânare, se revărsă, sub forma unor laude unanime, asupra viteazului trac, căruia toţi, şi în primul rând Lucius Bestia, îi oferiră ocrotire şi prietenie.

Dezbaterile în legătură cu răscoala se prelungiră încă multă vreme. Fură exprimate nenumărate şi variate păreri, dar până la urmă se hotărî ca dezlănţuirea ei să fie amânată pentru momente mai prielnice, aşteptând ca timpul să aducă o inspiraţie mai bună şi ca Fortuna să ofere un prilej mai potrivit pentru executarea îndrăzneţului plan.

Spartacus puse la dispoziţia lui Catilina şi a prietenilor lui braţul său şi braţele acelor puţini gladiatori care aveau încredere în el şi-l respectau. Tot timpul accentua în trecere cuvântul „puţin”. După ce el şi Crixos băură din cupa prieteniei, în care, pe măsură ce făcea ocolul mesei, fiecare oaspe arunca petale de trandafir rupte din florile cununilor, Spartacus îşi luă rămas bun de la Catilina şi de la prietenii lui şi, împreună cu Crixos, părăsi casa patricianului.

Ajunşi în stradă, se îndreptară spre locuinţa lui Sulla.

Crixos începu atunci să vorbească:

— Lămureşte-mă şi pe mine, sper că...

— Taci, pentru numele lui Hercule! îi tăie vorba Spartacus, cu vocea scăzută. Ai să afli totul mai târziu.

Făcură cam vreo trei sute de paşi în tăcere. Apoi, întorcându-se spre Crixos şi uitându-se împrejur, Spartacus îi spuse aproape în şoaptă:

— Prea erau mulţi oameni acolo şi, pe deasupra, nu toţi erau de partea noastră şi nici nu aveau cu toţii judecată limpede. Nu te poţi încrede în aceşti tineri. Pentru ei - ai auzit şi tu - complotul nostru e mort, trebuie dat uitării ca visul unui creier bolnav. Tu trebuie să te întorci îndată la şcoala de gladiatori a lui Actianus, ca să schimbi parola, salutul şi semnul de recunoaştere, în loc de „lumină şi libertate”, parola va fi „stăruinţă şi izbândă”. Semnul secret nu va mai consta în trei scurte strângeri de mână, ci în trei uşoare apăsări ale arătătorului mâinii drepte în palma mâinii drepte a celuilalt. Şi luând mâna dreaptă a lui Crixos, Spartacus apăsă de trei ori cu arătătorul mâinii drepte în palma lui Crixos. Aşa... Ai înţeles?

— Am înţeles - răspunse acesta.

— Acum du-te, nu pierde nici o clipă, şi fă în aşa fel ca fiecare şef de grupă să comunice schimbările celor cinci gladiatori ai săi. Explică-le de asemenea că complotul nostru era ameninţat de a fi descoperit şi că cine ar mai pronunţa vechea parolă şi ar mai folosi vechile semne de recunoaştere riscă să ducă la pieire cauza noastră şi să ne oblige să renunţăm definitiv chiar şi la încercarea de a pune în aplicare îndrăzneţul nostru plan. Mâine dimineaţă, devreme, ne vom întâlni la şcoala lui Iulius Tabecius.

Spartacus strânse mâna lui Crixos, apoi porni cu paşi repezi spre casa lui Sulla. Aici bătu la poartă. I se deschise şi din vestibul fu condus în cămăruţa surorii sale. Myrtis, care câştigase întreaga bunăvoinţă a stăpânei sale, avea acum o funcţie foarte importantă: în seama ei era dată găteala Valeriei.

Când îl văzu intrând în cămăruţa ei, Myrtis, care îşi aştepta nerăbdătoare fratele, se aruncă la pieptul lui, îl cuprinse de gât cu amândouă braţele şi-i acoperi obrazul de sărutări. Apoi, radioasă, îi povesti că nu l-ar fi chemat la o oră atât de nepotrivită, fără poruncă stăpânei sale. Că aceasta vorbea adeseori cu ea despre Spartacus şi că o descosea punându-i tot soiul de întrebări despre el, vădind în privinţa lui un interes mai mare poate decât s-ar fi cuvenit din partea unei matroane atât de nobile, pentru un rudiar. Aflând că Spartacus nu-şi găsise încă nici o ocupaţie, Valeria poruncise să fie poftit în seara aceasta, deoarece dorea să-i propună să ia conducerea şcolii de gladiatori organizată de curând de Sulla la vila lui de la Cume.

Auzind cuvintele Myrtidei, Spartacus fu cuprins de o nemărginită bucurie. Apoi îşi scutură, energic capul, ca şi cum s-ar fi străduit să alunge nişte gânduri stranii ce-l năpădiseră, şi în cele din urmă o întrebă:

— Dacă voi primi să conduc această mică şcoală de gladiatori, Valeria are să-mi ceară oare să mă vând din nou, sau mă va lăsa liber?

— De asta nu mi-a spus nimic - răspunse Myrtis. Dar ştiu că e foarte binevoitoare în ceea ce te priveşte şi o să consimtă probabil să rămâi liber.

— Înseamnă că Valeria e o femeie foarte bună?

— Pe cât e de frumoasă, pe atât e de bună!

— O, atunci bunătatea ei e fără margini.

— Pare-mi-se că îi porţi o dragoste deosebită.

— Eu?... O dragoste neţărmurită, pătrunsă însă de adoraţie şi de respect. Dragostea pe care poate şi trebuie să o poarte faţă de o matroană atât de nobilă un om într-o situaţie atât de tristă ca a mea.

— Bine, atunci ascultă... Jură-mi însă că faţă de ea n-ai să sufli nici un cuvânt, deoarece mi-a interzis cu cea mai mare străşnicie să-ţi destăinuiesc acest lucru. Să ştii că afecţiunea şi dragostea ce-i porţi ţi-au fost inspirate de zeii atotputernici, ca o datorie de recunoştinţă faţă de Valeria, pentru că atunci, la circ, numai ea l-a convins pe Sulla să-ţi redea libertatea.

— Cum?... Ea?... Adevărat?... exclamă Spartacus, palid şi fremătând de emoţie.

— Adevărat... Adevărat... Îţi repet însă: poartă-te faţă de ea ca şi cum n-ai şti nimic.

Lăsând capul în jos, Spartacus căzu pe gânduri.

— Acum mă duc s-o vestesc pe Valeria că ai venit şi să-i cer încuviinţarea să te conduc la ea.

Uşoară că un fluture, Myrtis dispăru printr-o uşiţă.

Spartacus era atât de cufundat în gândurile sale, încât nici nu băgă de seamă.

Pe Valeria o întâlnise întâia oară cu o lună şi jumătate în urmă. Era într-o zi când se dusese la locuinţa lui Sulla să-şi vadă sora. Valeria tocmai ieşea din casă şi se îndrepta spre lectică.

Faţa ei albă, ochii negri, strălucitori şi păru-i ca smoala făcuseră asupra lui Spartacus o impresie puternică, fulgerătoare. Simţise pe loc unul din acele ciudate şi tainice elanuri de simpatie cărora nimic nu le poate sta împotrivă. Atunci se născu subit în mintea lui, cu o aprigă dorinţă, gândul că ar putea săruta măcar poala tunicii acestei femei, care-i părea frumoasă ca însăşi Venus.

Între Spartacus şi Valeria se stabilise neîndoielnic o legătură tainică, de neînţeles. Firesc ar fi fost ca situaţia şi originea socială a Valeriei să determine cea mai mare rezervă din partea ei. Totuşi, din prima clipă şi în mod vizibil, Valeria încercă şi ea un sentiment asemănător cu acela care tulburase sufletul gladiatorului.

La început, tracul încercase să izgonească noul sentiment din inima lui. Raţiunea îi spunea că dragostea aceasta era nu numai imposibilă, dar, mai mult, că ea constituia o nebunie fără seamăn, o dragoste disperată, pentru că avea să întâmpine piedici de netrecut. Însă, în ciuda tuturor grijilor lui, imaginea acestei femei revenea mereu, Stăruitoare şi puternică, până ce, în sfârşit, puse cu desăvârşire stăpânire pe Spartacus.

Uneori, ca şi cum l-ar fi mânat pe nesimţite acolo o putere tainică, se trezea ascunzându-se după o coloană a porticului lui Sulla, pândind ieşirea Valeriei. O văzuse astfel de multe ori, fără ca ea să-l fi observat, şi de fiecare dată o găsea mai minunată.

O singură dată Valeria îl zărise şi, pentru o clipă, sărmanului rudiar i se păruse că-l priveşte cu bunăvoinţă, cu afecţiune aproape. Fusese chiar cât p-aci să creadă că-l privise cu dragoste. Dar alungase pe dată departe acest gând, ca pe o nălucire monstruoasă, provocată de dorinţele lui, ca pe un gând care, simţea bine, în starea lui sufletească, l-ar fi putut împinge în pragul nebuniei.

E lesne de înţeles deci impresia făcută de cuvintele Mtyrtidei asupra lui Spartacus.

Se afla acum în casa lui Sulla, la câţiva paşi de această femeie, de femeia, nu... de zeiţa pentru care ar fi fost gata să-şi dea sângele, gloria, viaţa. Într-o clipă avea să fie faţă în faţă cu ea, poate chiar singur cu ea, avea să-i audă glasul şi avea să-i vadă de aproape trăsăturile feţei, ochii, surâsul... Acel surâs pe care nu-l văzuse încă niciodată şi care trebuia să fie ca surâsul cerului de primăvară. Se găsea aici, şi numai câteva clipe îl mai despărţeau de o fericire neasemuită, la care nu numai că nu râvnise, dar la care nici nu cutezase să viseze... Dar ce se întâmpla totuşi cu el?... Poate visă un vis dulce, sub înrâurirea nălucirilor imaginaţiei lui biciuite de patimă?... Său începuse să-şi piardă minţile?... Ori poate că, nenorocitul de el, înnebunise de-a binelea?

La gândul acesta, Spartacus tresări şi se uită împrejur cu priviri rătăcite, căutându-şi sora. Ea însă nu mai era acolo.

Îşi strânse fruntea în palme, parcă pentru a domoli zvâcnirile nebuneşti ale tâmplelor şi pentru a alunga negura ce-i învăluia mintea, apoi şopti cu glas abia perceptibil:

— O, zei, nu mă lăsaţi să-mi pierd minţile...

Încetul cu încetul îşi veni în fire şi îşi dădu seama unde se găsea.

Fără îndoială, acesta era iatacul surorii sale: patul micuţ într-un colţ şi două banchete de lemn poleit lângă perete.

Camera era luminată de o lampă cu ulei, făurită din lut ars şi acoperită cu smalţ verde, având formă unui guşter din gura căruia ieşea fitilul aprins.

După ce îşi reveni, încă buimac şi stăpânit de ideea că sau visează, sau şi-a pierdut minţile, Spartacus atinse flacăra lămpii cu arătătorul mâinii stângi. Durerea arsurii îl convinse că nu dormea.

Atunci, cu un efort de voinţă, încercă să-şi astâmpere sângele care fierbea în el şi să pună pe de-a-ntregul stăpânire pe simţurile sale. Treptat-treptat izbuti, şi câteva minute mai târziu, când Myrtis intră şi-l chemă ca să-l conducă în camera de primire a Valeriei, Spartacus primi vestea destul de liniştit şi indiferent, numai că păli, faţa lui căpătând o culoare cadaverică.

Myrtis observă paloarea şi-l întrebă îngrijorată:

— Ce-i cu tine, Spartacus?... Te simţi cumva rău?...

— Nu, nu... Nu, nu... Nu m-am simţit niciodată atât de bine - răspunse rudiarul.

Condus de soru-sa, coborî scara îngustă (în casele romanilor, sclavii locuiau la catul de sus) şi se îndreptă spre camera de primire, unde-l aştepta Valeria.

Camera de primire era odaia în care se retrăgeau matroanele romane ca să citească, să-şi primească prietenii apropiaţi sau pentru convorbiri intime.

Camera de primire din apartamentul de iarnă al Valeriei (în casele patricienilor erau de obicei atâtea apartamente câte anotimpuri are anul) era o încăpere mică şi elegantă. Câteva ţevi din tablă răspândeau o căldură îmbietoare, cu atât mai plăcută cu cât frigul de afară era mai aspru. Ţevile erau ascunse cu iscusinţă în cutele somptuoasei draperii de pânză orientală care acoperea pereţii. O ţesătură scumpă, de mătase albastră, atârna de-a lungul pereţilor, din tavan până în podea, în falduri graţioase şi festoane măiestrit aranjate. Deasupra ei, ca un nor alb, era prinsă o pânză albă ca zăpada, subţire şi străvezie,

presărată din belşug cu trandafiri proaspeţi, care răspândeau în cameră o dulce mireasmă.

O splendidă lampă de aur cu trei braţe, care reprezenta un trandafir cu frunze învoalte - opera unui meşter grec - atârna din tavan. Pâlpâirea ei albastră, aproape mată, nu risipea decât pe jumătate întunericul şi răspândea parfumul delicat al unor arome arabe amestecate în uleiul care alimenta fitilul lămpii.

În această încăpere, atât de frumos decorată în stil oriental, nu erau alte mobile decât un pat cu saltea de fulgi, îmbrăcat cu mătase albă şi albastră, care avea o singură rezemătoare, câteva banchete tapisate cu acelaşi material şi un mic scrin de preţ, de argint masiv, cu patru sertăraşe pe care erau sculptate în basorelief cele patru victorii ale lui Sulla.

La revărsatul zorilor, în această încăpere retrasă, liniştită, plină de miresme, stătea întinsă pe pat frumoasa Valeria, îmbrăcată într-o tunică de lână albă ca neaua, garnisită pe margini cu panglici de un albastru-închis. Părul ei negru şi des, despletit în voie, aproape că-i acoperea umerii divini, braţele-i parcă sculptate din fildeş şi bustul ca marmură, pe jumătate dezgolit. Cu cotul, rezemat pe o pernă, Valeria îşi sprijinea capul cu mâna ei albă, micuţă, ca de copil.

Ochii-i erau pe jumătate închişi şi faţa nemişcată. S-ar fi crezut că doarme. Era prinsă într-un vârtej de gânduri atât de dulci şi plăcute, încât nu vedea nimic în jurul ei. Valeria nu se clinti la zgomotul uşor al uşii, când Myrtis îl introduse pe Spartacus, ci rămase nemişcată chiar şi atunci când uşa se închise în urma sclavei.

Cu faţa palidă ca marmura de Păros, cu ochii aprinşi aţintiţi asupra frumoasei matroane, Spartacus rămase o vreme nemişcat şi tăcut, adâncit într-o contemplaţie plină de veneraţie, care dezlănţui în pieptul lui zvâcniri tumultuoase şi un vălmăşag de senzaţii şi sentimente cum nu mai încercase nicicând.

Trecură astfel câteva minute. Dacă şi-ar fi revenit din visare în acest răstimp, Valeria ar fi putut auzi limpede respiraţia sacadată şi agitată a rudiarului. Deodată, Valeria tresări de parcă ar fi strigat-o cineva şi i-ar fi spus că Spartacus era acolo. Ridicându-se puţin, se aşeză în capul oaselor, întorcând către

trac faţa ei care se îmbujorase uşor şi, cu un oftat de mulţumire, spuse cu glas blând:

— Ah! Erai aici?

La auzul glasului ei, faţa lui Spartacus se aprinse ca o flacără. Făcu un pas spre Valeria şi mişcă din buze ca şi cum ar fi vrut să vorbească, dar nu putu să scoată decât un sunet nearticulat şi confuz.

Redevenind stăpână pe sine, Valeria îl întâmpină zâmbind prietenoasă.

— Zeii să te aibă în pază, viteazule Spartacus! Şi... ia loc - îl pofti ea, arătând spre una din banchete.

De data aceasta, Spartacus prinse curaj şi răspunse cu glasul încă slab şi tremurător:

— Zeii mă ocrotesc mult mai mult decât merit, divină Valeria. În clipa asta îmi hărăzesc cea mai mare bunăvoinţă ce poate fi dăruită unui muritor: îmi dăruiesc ocrotirea ta.

— Nu eşti numai viteaz, eşti şi curtenitor - îi mulţumi Valeria, cu o sclipire de bucurie în privire. Apoi îl întrebă deodată, în greceşte: În ţara ta, înainte de a fi căzut prizonier, ai fost unul din conducătorii poporului tău, nu-i aşa?

— Da - răspunse Spartacus în limba greacă, pe care o vorbea, dacă nu cu o distincţie atică, cel puţin cu fineţe alexandrină. Eram conducătorul unuia din cele mai puternice triburi trace din munţii Rodope. Aveam casă, numeroase turme de oi şi tauri, şi păşuni roditoare. Eram bogat, puternic, fericit şi, crede-mă, divină Valeria, eram iubitor de oameni, drept, milostiv şi bun... Se opri o clipă, apoi, oftând adânc, reluă cu vocea vibrând de intensitatea emoţiei: Nu eram nici barbar şi nici un gladiator josnic ori demn de dispreţ.

Răscolită de compătimire şi de elanul iubirii, Valeria îşi ridică asupra rudiarului ochii-i plini de blândeţe şi duioşie şi-i spuse:

— Vitejia ta fără seamăn mi-e cunoscută, am stat de multe ori de vorbă cu drăgălaşa ta surioară, Myrtis. Acum, când vorbesc cu tine, văd limpede că niciodată n-ai meritat să fii desconsiderat, şi văd că, după cultură, creştere şi purtări, eşti mai mult grec decât barbar.

Nu poate fi redată prin vorbe emoţia pe care i-o pricinuiră lui Spartacus aceste cuvinte rostite cu glas atât de blând; simţea că-l podidesc lacrimile. Răspunse cu vocea întretăiată:

— O, fii binecuvântată... pentru aceste cuvinte pline de omenie... tu, cea mai bună dintre femei. Să te ocrotească zeii atotputernici, să te favorizeze între toţi muritorii, aşa cum pe deplin o meriţi; să te facă cea mai fericită dintre femei!

La rândul ei, Valeria fu mişcată. Strălucirea pătimaşă a ochilor ei expresivi şi răsuflarea-i adâncă şi grăbită îi trădau tulburarea.

Spartacus era ca halucinat. O contemplă pe Valeria extaziat, cu priviri în care se citeau devotamentul şi adoraţia; îi asculta glasul melodios şi se părea că aude acordurile harfei lui Apolo; se desfăta uitându-se la ochii ei pătimaşi, plini de foc, care parcă făgăduiau necunoscute voluptăţi amoroase.

Deşi ştia că nu se putea încrede, şi nici nu se încredea în făgăduielile care pâlpâiau în ochii ei, pe care le socotea drept simple năluciri ale imaginaţiei sale înfierbântate, totuşi nu-şi dezlipea privirile-i înamorate, ce scânteiau ca lava în flăcări, de ochii divini ai Valeriei.

După ultimele cuvinte ale lui Spartacus urmă o lungă tăcere, punctată numai de respiraţia sacadată a matroanei şi a tracului. Între ei se stabilise un flux de sentimente şi gânduri care-i înfiora şi-i făcea pe amândoi să tacă stingheriţi.

Valeria simţi cea dintâi nevoia de a se elibera de povara acestei tăceri încărcate de primejdii.

— Acum, că eşti liber, n-ai vrea să conduci o şcoală de şaizeci de sclavi? În vila sa de la Cume, Sulla vrea să pregătească vreo câţiva sclavi să devină gladiatori.

— Sunt gata să fac tot ce doreşti, sunt sclavul tău şi la dispoziţia ta, fără nici o rezervă - răspunse Spartacus, cu o voce surdă, aţintind asupra Valeriei o privire plină de afecţiune şi de neţărmurit devotament.

Fără a scoate un cuvânt, Valeria îl privi ţintă un timp, apoi se ridică şi se plimbă prin cameră cu paşi nesiguri. La un moment dat se opri lângă rudiar şi îl privi iar îndelung, în tăcere. În sfârşit îl întrebă încetişor:

— Spartacus, fii sincer, spune-mi ce căutai mai deunăzi ascuns după coloanele porticului acestei case?

Chipul palid al gladiatorului se lumină deodată ca de văpaia unei flăcări. Lăsă capul în jos fără să scoată un cuvânt. Apoi, în două rânduri, încercă să-şi ridice privirea spre Valeria şi să-şi descleşteze gura ca să vorbească. Zadarnic însă. Îl paraliză un simţământ de ruşine, ruşine care-l cuprinsese la gândul că taina lui fusese descoperită şi că Valeria avea să facă haz de pornirea nebunească care-l împinsese pe-un nenorocit de gladiator să-şi înalţe privirea asupra uneia din cele mai frumoase şi mai de seamă patriciene ale Romei. Simţea toată amărăciunea situaţiei sale umilitoare şi nemeritate şi, în sinea lui, blestema războiul şi ticăloasa putere a Romei. Tremura de ruşine, de durere şi de furie.

După câteva clipe, Valeria, nepricepând de ce tăcea Spartacus, se apropie de el şi-l întrebă cu glas şi mai blând:

— Spune-mi... ce făceai?

Rudiarul căzu la picioarele ei şi, fără să ridice capul, şopti:

— Iartă-mă!... Iartă-mă!... Porunceşte să fiu biciuit! Trimite-mă să fiu răstignit pe câmpul lui Sessorius... Asta merit...

— Ridică-te!... Ce-i cu tine? îl mustră Valeria, apucându-l de mână şi îndemnându-l să se ridice.

— Îţi jur că te-am adorat ca pe Venus, ca pe Junona.

— Ah!... exclamă cu satisfacţie matroană. Veniseşi deci să mă vezi?

— Iartă-mă... Iartă-mă... Venisem să mă închin în faţa ta.

— Ridică-te, Spartacus, suflet nobil - îl rugă Valeria, cu glasul tremurând de emoţie şi strângându-i cu putere mâna.

— Nu, nu, divină Valeria... locul meu e aici, la picioarele tale - şi apucând marginea tunicii ei începu s-o sărute cu un avânt pătimaş.

— Ridică-te, ridică-te, locul acesta nu-i pentru tine - şopti Valeria, tremurând toată.

Acoperind mâinile Valeriei cu sărutări pătimaşe, Spartacus se sculă şi, privind-o cu ochi de îndrăgostit, repeta ca în delir, cu glas surd şi răguşit:

— O, divină... divină... divină Valeria!

CAPITOLUL VI. AMENINŢĂRI, INTRIGI ŞI PRIMEJDII

Hai, spune-mi odată - stărui Euthybida, rezemându-se într-un cot pe o grămadă de perne moi, îmbrăcate în purpură, *in exedra*[18] casei sale. Ştii ceva, sau nu ştii nimic? Ai găsit cheia acestei enigme?...

Omul căruia i se adresa era un bărbat spân, de vreo cincizeci de ani, cu faţa ca de femeie, plină de zbârcituri care se vedeau, în ciuda sulimanului alb şi roşu. După îmbrăcăminte îţi puteai da lesne seama că era actor.

— Vrei să-ţi spun ce părere am despre tine, Metrobius? Niciodată nu te-am preţuit prea mult; acum însă nici nu te mai socotesc om.

— O, pe masca lui Momus, care mă ocroteşte! exclamă actorul, cu glas piţigăiat. Îţi dau cuvântul meu de cinste, Euthybida, cuvântul meu de prieten apropiat al lui Cornelius Sulla, că dacă n-ai fi mai frumoasă decât Diana şi mai atrăgătoare decât Cipris[19], m-aş supăra. Îţi jur pe Hercule învingătorul, dacă altcineva mi-ar fi vorbit astfel, aş fi plecat pur şi simplu şi i-aş fi urât drum bun spre malurile Stixului!

---

[18] Sală de primire în casele romane.

[19] Cipris - epitet dat în Cipru zeiţei Venus. (n.r.)

— Spune-mi totuşi ce-ai făcut? Ce-ai aflat despre planurile lor?

— Iacă... să-ţi spun... Am aflat multe, şi totuşi nimic.

— Ce înseamnă asta?

— Ai răbdare, îţi explic totul. Sper că nu-ţi trece prin gând să crezi că eu, bătrân actor de comedie, care de treizeci de ani interpretez roluri de femeie la spectacolele populare, n-aş fi meşter în meşteşugul de a ademeni oamenii. Mai ales când e vorba numai de barbari şi sclavi ignoranţi, sau de gladiatori şi mai ignoranţi, şi când, pentru a-mi atinge ţelul, am la îndemână un mijloc atât de sigur că aurul...

— Nu mă îndoiesc de arta ta; de aceea ţi-am şi încredinţat această sarcină, dar...

— Dar... preafrumoasă Euthybida, trebuie să înţelegi că, dacă cumva trebuia să-mi arăt priceperea descoperind complotul gladiatorilor, va trebui să mă pui la încercare altfel, întrucât un asemenea complot nu există, şi deci nu poate fi descoperit.

— E cu putinţă una ca asta?

— Desigur, nu încape nici o îndoială, preafrumoaso.

— Totuşi, acum două luni, gladiatorii urzeau un complot şi organizau o asociaţie secretă, aveau parole, aveau imnuri şi semne anumite de recunoaştere şi, după toate aparenţele, puneau la cale o răscoală ca aceea a sclavilor din Sicilia.

— Şi tu ai crezut într-adevăr în posibilitatea unei răscoale a gladiatorilor?

— De ce nu? Nu sunt ei învăţaţi să lupte şi să moară!

— Ba da, dar în amfiteatre...

— Tocmai de aceea, pentru că sunt învăţaţi să se bată şi să moară pentru desfătarea poporului, ei ar putea lupta şi ar putea muri pentru a-şi cuceri libertatea.

— Ehei!... În orice caz, chiar dacă începuseră cândva să urzească un complot, te asigur că acum nu mai există nici un complot al gladiatorilor.

— Ah!... suspină uşor, dusă pe gânduri, frumoasa grecoaică. Nu cunosc pricinile acestei schimbări... şi chiar mă tem să le aflu.

— Cu atât mai bine!... Nici eu nu le cunosc şi nici nu am chef să le aflu.

— Gladiatorii erau înţeleşi între ei, şi dacă patricienii romani care sunt adversarii legilor în vigoare şi ai actualului Senat ar fi luat comanda lor, gladiatorii ar fi trecut la fapte.

— Ai dreptate, dar aceşti patricieni romani, oricât de ticăloşi sunt ei, nu s-au înjosit până acolo încât să se aşeze în fruntea gladiatorilor...

— Totuşi a existat şi un asemenea moment... Destul însă, n-avem de ce să mai vorbim despre aceasta, Metrobius. Mai bine mi-ai spune...

— Nu, mai întâi vreau să-mi astâmperi curiozitatea - o întrerupse actorul - şi să-mi spui de la cine deţii informaţiile despre complotul gladiatorilor.

— De la un grec... de la un compatriot care e şi el gladiator.

— Euthybida, ai ajuns să fii aici, pe pământ, mai puternică decât e Jupiter în cer. Stai cu un picior în Olimpul oligarhilor, iar cu celălalt în mlaştina murdară a vulgului...

— Ah, fac tot ce-mi stă în putinţă ca să dobândesc...

— Să dobândeşti ce?

— Puterea! strigă Euthybida înfiorată, ridicându-se de pe perne cu faţa schimonosită de furie, cu o lucire cumplită în ochii aprinşi şi cu o căutătură ce oglindea o îndrăzneală, o ură şi o voinţă neînduplecată, de care nimeni nu ar fi crezut-o capabilă pe această tânără gingaşă şi graţioasă. Da, ca să dobândesc puterea, să fiu bogată, atotputernică, ca să fiu invidiată... şi - adăugă ea cu glas ceva mai scăzut, dar cu exaltarea crescândă - ca să mă pot răzbuna.

Deşi deprins cu toate artificiile mimice ale scenei, Metrobius privea uluit la faţa schimonosită a Euthybidei. Aceasta însă, redevenind stăpână pe sine, pufni brusc într-un râs sonor şi exclamă:

— Nu-i aşa că aş putea declama rolul Medeei, dacă nu chiar atât de bine că Galeria Embolaria, în orice caz nu prea rău? Tu, sărmane Metrobius, deşi eşti un comediant bătrân şi încercat, te-ai anchilozat şi ai să continui să joci veşnic numai roluri de femei şi băieţaşi. Şi Euthybida continua să râdă din toată inima, dându-i lui Metrobius un nou prilej de uimire. Ca să dobândesc... ce? Reîncepu ea după o scurtă pauză. Ce să dobândesc, curcan servil şi prost? Punându-i această întrebare, îi dădu un bobârnac

peste nas şi, fără a conteni să râdă, urmă: Ca să ajung bogată ca Nicopolis, amanta lui Sulla, sau ca bătrâna curtezană Flora. Ca să ajung bogată, foarte bogată, înţelegi tu, bătrân prost? Ca să pot gusta toate bucuriile, toate plăcerile vieţii, mai presus de care, cum ne învaţă divinul Epicur, nu există nimic. Pricepi tu acum pentru ce îmi concentrez toată arta mea şi toate mijloacele de seducţie cu care m-a înzestrat natura? Tocmai pentru a sta cu un picior în Olimp, iar cu celălalt în mocirlă, şi...

— Dar în mocirlă te poţi murdări...

— După care poţi foarte bine să te speli. Sunt oare puţine terme şi băi la Roma? Şi nu am eu o baie chiar aici, în casa mea? Dar luaţi seama, o, zei atotputernici, cine se încumetă să-mi dea lecţii de morală?... Un om care toată viaţa lui s-a complăcut în cloaca celor mai neruşinate şi mai dezgustătoare fapte şi a celei mai josnice mişeiii!

— Hai, nu-mi mai zugrăvi portretul în culori atât de vii. S-ar putea să-l faci prea asemănător cu originalul şi rişti să-i faci pe oameni s-o ia la fugă la vederea unui chip atât de dezgustător. Glumeam. Morala mea e în călcâie. Ce vrei să fac cu ea? Rostind aceste cuvinte, Metrobius se apropie de Euthybida şi, luându-i mâna, începu s-o sărute, întrebând: Acum când ai să mă răsplăteşti?

— Să te răsplătesc?... Şi pentru ce vrei răsplată, satir bătrân? Se răsti Euthybida, smucindu-şi mână şi trăgându-i o palmă peste obraz. Aflat-ai ce plănuiesc gladiatorii?

— Dar cum aş putea să descopăr ceva ce nu există, preafrumoasa mea Euthybida? se jelui bătrânul, gudurându-se servil pe lângă curtezana care, înfuriată, se plimba de colo-colo prin odaie. Pot eu, oare, dulcea mea iubire, pot eu, oare...

— Bine, bine - spuse tânăra, întorcând capul şi aruncând comediantului o privire blândă şi un zâmbet fermecător. Dacă vrei să meriţi o răsplată şi dacă vrei să-ţi dovedesc recunoştinţa mea...

— Porunceşte, porunceşte, făptură divină...

— Trebuie să pândeşti şi să iscodeşti mai departe. Eu nu sunt de loc convinsă că gladiatorii ar fi renunţat cu totul la ideea răscoalei.

— Am să mai iscodesc la Cume, am să mă opresc în treacăt la Capua...

— Dacă vrei să descoperi ceva, trebuie întâi de toate să nu-l scapi din ochi pe Spartacus.

Şi, pronunţând numele lui Spartacus, obrajii Euthybidei se făcură roşii ca focul.

— O, păi pe Spartacus îl urmăresc pas cu pas de mai bine de o lună, şi asta nu numai de dragul tău, ci şi pentru mine personal, sau, mai bine zis, pentru binele lui Sulla.

— Ce!... Cum?... Ce-ai spus? izbucni curtezana cu neaşteptată însufleţire, repezindu-se spre Metrobius.

Metrobius se uită împrejur ca un om care se teme să nu-l mai audă cineva, apoi, ducând arătătorul mâinii drepte la buze, în semn că îi încredinţează un mare secret, şopti:

— E o bănuială a mea... e secretul meu; s-ar putea însă să greşesc şi să-l supăr pe Sulla prin acest amestec în treburile lui, de aceea nu voi încredinţa nimănui secretul până ce presupunerile mele nu vor fi confirmate.

Pe măsură ce Metrobius dădea aceste explicaţii, pe faţa Euthybidei apărură semnele unei tulburări adânci, de neînţeles pentru Metrobius.

— Nu-i aşa, dragul meu Metrobius, că mie ai să-mi povesteşti totul acum? îl întrebă ea deodată, luându-i mâna şi mângâindu-l pe faţă. Poţi oare să te îndoieşti de mine?... Doar tu ştii cât de serioasă sunt şi cât de deosebită de celelalte femei... Nu mi-ai spus chiar tu, de multe ori, că aş fi putut fi al optulea înţelept al Greciei?... Îţi jur pe Apolo Caldeanul, care mă ocroteşte, că de la mine nu va afla nimeni ce-mi vei spune. Hai, vorbeşte! Hai, bunul meu Metrobius, spune-i Euthybidei tale. Am să-ţi fiu nemărginit de recunoscătoare.

Ademenindu-l, mângâindu-l şi aruncându-i privirile cele mai fermecătoare şi zâmbetele cele mai dulci, Euthybida birui rezistenţa bătrânului şi scoase de la el tot ce voia să ştie.

— E cu neputinţă să scape omul de tine până nu-ţi îndeplineşte dorinţa - spuse în cele din urmă Metrobius. Află atunci că bănuiesc, şi am destule temeiuri pentru aceasta, că Spartacus e îndrăgostit de Valeria, şi ea de el.

— Ah, jur pe făcliile Eriniilor răzbunătoare! E cu putinţă aşa ceva? Strigă Euthybida, strângând sălbatic pumnii şi pălind brusc..

— Deşi nu am dovezi... toate împrejurările mă fac să cred acest lucru. Bagă însă de seamă, nu sufla nimănui vreun cuvânt despre asta...

— Ah!... scrâşni Euthybida, căzând pe gânduri şi parcă vorbind cu sine însăşi. Asta e pricina... Fireşte, nici că putea fi altceva. Doar o altă femeie... O alta... O alta! strigă ea, cuprinsă de furie sălbatică. Iată, nenorocito, nebuno, frumoasă care te-a învins... Iată cine te-a biruit!...

Îşi acoperi apoi faţa cu mâinile şi izbucni în hohote năvalnice de plâns.

E lesne de închipuit că Metrobius fu uluit de hohotele de plâns şi de cuvintele fără şir care dezvăluiau taina inimii Euthybidei. Încântătoarea Euthybida, după care suspinau cei mai nobili şi mai bogaţi patricieni, Euthybida, care până atunci nu îndrăgise pe nimeni, clocotea de dragoste pătimaşă pentru viteazul gladiator. Ea, care era obişnuită să-i dispreţuiască pe adoratorii ei sus-puşi, se vedea acum nesocotită de un gladiator de nimic.

Spre cinstea lui, Metrobius fu cuprins de un sentiment de adâncă simpatie pentru nefericita Euthybida; se apropie de ea şi încercă s-o mângâie.

— Dar poate că... nu e adevărat!... Poate că m-am înşelat... Poate că e numai o născocire a imaginaţiei mele.

— Nu, nu! N-ai greşit!... Nu, nu e o născocire... E adevărul adevărat, ştiu şi simt că e aşa - răspunse Euthybida ştergându-şi ochii înlăcrimaţi cu marginea pelerinei de pur-pur. Şi după o clipă adăugă hotărâtă, cu voce surdă: Oricum, bine că am aflat!... Bine că mi-ai dezvăluit tu adevărul.

— Te implor însă... nu mă trăda.

— Nu te teme, Metrobius, nu te teme, dimpotrivă. Am să-ţi fiu recunoscătoare atât cât voi putea şi, dacă ai să mă ajuţi să-mi duc la îndeplinire planul până la capăt, vei vedea de câtă generozitate e capabilă Euthybida. După o clipă de tăcere, reluă cu glas sacadat: Pleacă, pleacă neîntârziat la Cume... dar acum... chiar astăzi... Urmăreşte-i pas cu pas, iscodeşte-le fiecare mişcare, fiecare răsuflare... Adu-mi o dovadă şi o să

răzbunăm pe loc şi onoarea lui Sulla, şi amorul meu propriu de femeie. Şi pronunţând aceste cuvinte, Euthybida, care de ciudă tremura din tot corpul, ieşi fuga din cameră, strigându-i lui Metrobius, rămas buimac: Aşteaptă puţin... Mă întorc îndată.

Peste un minut se întoarse în exedră şi, întinzându-i o pungă grea de piele, îi spuse:

— Ia această pungă, sunt o mie de aurei. Mituieşte sclavii, ademeneşte sclavele, însă pune mâna pe o mărturie, ai înţeles?... Şi dacă mai ai nevoie de bani...

— O să-mi ajungă şi aceştia...

— Bine! Cheltuieşte banii fără să-i precupeţeşti, am să ţi-i dau înapoi... Dar pleacă... Porneşte chiar astăzi şi să nu faci nici un popas pe drum... Întoarce-te cât mai repede cu dovezi.

Vorbind, Euthybida îl împingea afară din exedră.

Îi conduse spre vestibul, prin coridorul care se întindea de-a lungul camerei de primire, trecând prin faţa altarului consacrat larilor, prin faţa bazinului în care se strângea apa de ploaie şi prin atrium. În vestibul, Euthybida se adresă sclavului care-i slujea de portar:

— Îl vezi pe omul acesta, Hermogene? Oricând ar veni, să-l conduci neîntârziat în camerele mele.

După ce îi ură drum bun lui Metrobius, Euthybida se întoarse grăbită în camera ei şi se încuie acolo. Se plimbă în lungul şi în laţul camerei vreme îndelungată. Chipul ei surescitat, care, din pricina privirilor cumplite, sticloase, ca de fiară turbată, avea o expresie sinistră, oglindea dorinţele şi sentimentele ce se perindau în sufletul ei. Apoi, izbucnind din nou în plâns, se aruncă pe pat şi, mişcându-şi braţele albe ca zăpada, bolborosi:

— Oh, Eumenidelor!... Îngăduiţi-mi să mă răzbun şi am să vă ridic un altar măreţ!... Sunt însetată de răzbunare. Vreau răzbunare!... Răzbunare!...

Pentru a lămuri cauzele furiei sălbatice care o cuprinsese pe fermecătoarea Euthybida, vom istorisi în puţine cuvinte întâmplările din cele două luni care au urmat zilei în care Valeria, biruită de pasiunea arzătoare ce pusese stăpânire pe ea, se dăruise lui Spartacus.

Pe lângă bărbăteasca frumuseţe a trupului său minunat proporţionat, gladiatorul avea un chip nobil şi atrăgător.

Căutătura îi era blajină, avea un surâs plin de bunătate şi ochi mari, albaştri, deosebit de expresivi. Nu era de mirare, că Spartacus aprinsese în inima Valeriei o pasiune la fel de adâncă şi puternică ca aceea care ardea în sufletul său. Descoperind în fiecare clipă noi virtuţi şi însuşiri în sufletul ales al lui Spartacus, Valeria ajunse foarte curând să fie cu totul subjugată de el. Nu numai că îl iubea nebuneşte, ci îl şi respecta şi îl admira, aşa cum, cu câteva luni mai înainte, crezuse că îl va putea respecta şi admiră pe Lucius Cornelius Sulla.

Fericirea lui Spartacus era nespusă. Însă în această beţie a dragostei, în plenitudinea fericirii sale, în acest extaz suprem, devenise egoist, uitase cu desăvârşire de tovarăşii de suferinţă, uitase lanţurile care îl mai încătuşau până ieri, uitase sfânta cauză a libertăţii, pe care se jurase s-o ducă la izbândă cu orice preţ.

În timp ce se găsea în această stare sufletească şi se socotea cel mai fericit om din lume, Spartacus primise din partea Euthybidei câteva invitaţii. Îl poftea stăruitor să vină la ea, invocând ca pretext unele chestiuni în legătură cu răscoala gladiatorilor. În cele din urmă, Spartacus făcu o vizită curtezanei.

Euthybida nu împlinise încă douăzeci şi trei de ani şi era născută în împrejurimile Atenei. În anul 668 de la întemeierea Romei, adică cu opt ani înainte de evenimentele relatate aici, când, după un asediu prelungit, Sulla cucerise Atena, Euthybida, care avea paisprezece ani, fusese luată ca sclavă. Căzând pe mâna unui patrician desfrânat şi fiind invidioasă şi orgolioasă din fire, şi înclinată spre rele, foarte curând ea îşi pierdu, în beţia voluptoaselor orgii, orice sentiment de cuviinţă.

Tânăra fată îşi recâştigase în scurt timp libertatea datorită dragostei ce i-o purta bătrânul depravat. Se obişnuise însă să trăiască numai în petreceri, de aceea îşi alese ocupaţia dezonorantă de curtezană, dobândind trecere şi putere şi agonisind bogăţie. Natura nu o înzestrase numai cu o rară frumuseţe, ci şi cu o deosebită inteligenţă, pe care o folosea tesind tot soiul de intrigi şi uneltiri perfide.

După ce desfrânarea n-a mai avut pentru ea nici o taină, după ce s-a săturat de toate plăcerile şi după ce a încercat toate

viciile, începuse să fie dezgustată de viaţa ei destrăbălată. Şi se nimeri ca tocmai în această perioadă să-l vadă pentru întâia oară pe Spartacus. Faptul că Spartacus îmbina o putere herculeană cu o neobişnuită frumuseţe deşteptă în inima Euthybidei un capriciu - fruct al imaginaţiei şi poftelor ei aprinse. Că ar fi putut întâmpina cea mai mică rezistenţă în satisfacerea acestui capriciu nici nu-i trecuse prin minte.

Încet-încet, pe nesimţite, acest capriciu crescuse şi căpătase proporţiile unei adevărate pasiuni, care din pricina viciilor Euthybidei, avea să se transforme într-o patimă sălbatică. Hotărâtoare a fost vizita pe care i-o făcuse Spartacus, păcălit de pretextul sub care fusese invitat. Euthybida descoperi cu acest prilej zădărnicia tuturor mrejelor pe care le putea născoci mintea ei perversă şi pricepu că pe Spartacus nu era chip să-l ispitească cu nici un fel de momeli; tot atunci se convinse că avea în faţă pe singurul bărbat din lume care nu dorea dragostea ei.

Curând după aceea, devenind instructorul gladiatorilor lui Sulla, Spartacus plecase la Cume, în împrejurimile căreia se găsea minunata vilă a dictatorului. Sulla era instalat acolo cu toată familia şi oamenii lui.

Adânc jignită în iubirea şi în amorul ei propriu, Euthybida ghicise instinctiv că pe Spartacus nu l-ar fi putut opri de a se arunca în braţele ei nimic altceva decât o altă pasiune, o legătură cu altă femeie. Se străduise în toate chipurile să-l uite pe rudiar şi să-i alunge amintirea, dar în zadar! Aşa e făcută inima omului, şi aşa a fost de când e lumea! Pofteşte ceea ce nu are şi, cu cât sunt mai mari piedicile ce stau în calea îndeplinirii unei dorinţe, cu atât mai mult stăruie în năzuinţa de a o satisface. Iată de ce Euthybida, care până atunci fusese atât de senină şi de fericită, se afla în cea mai dureroasă situaţie în care se poate găsi un om care trăieşte în mijlocul unor bogăţii şi a unei fericiri de care e sătul.

Cititorii au văzut cu câtă înflăcărare îmbrăţişase Euthybida posibilitatea de a se răzbuna dintr-o singură lovitură atât pe cel pe care-l ura şi-l iubea în acelaşi timp, cât şi pe fericită ei rivală.

În vreme ce, zăvorita în camera ei, Euthybida continua să-şi descarce sufletul murdar plângând, şi în vreme ce Metrobius,

călare pe un cal bun, gonea spre Cume, întâmplări nu mai puţin însemnate aveau loc şi în taverna Venerei Libitine.

Pe înserate, în ziua a şaptesprezecea înainte de calendele lui aprilie (16 martie) 676[20] mai mulţi gladiatori se aflau în taverna Lutaţiei Chioară, ca să se ospăteze cu cârnaţi şi friptură de porc şi să se cinstească cu vin de Velitre şi Tusculum.

Crixos, gladiatorul originar din Galia, care-i poftise la ospăţ, şedea în capul mesei. Datorită forţei şi bărbăţiei sale, el se bucura, de o binemeritată autoritate asupra tovarăşilor lui şi de încrederea şi preţuirea lui Spartacus.

Masa gladiatorilor era pusă în încăperea din fund a tavernei. Aici, gladiatorii se simţeau în largul lor şi puteau vorbi nestingheriţi despre treburile lor, cu atât mai mult cu cât în încăperea din faţă nu erau decât puţini muşterii. De altfel, puţinii clienţi care intrau în tavernă la acea oră beau la repezeală o cupă de vin de Tusculum şi plecau mai departe.

După ce se aşezase la masă cu tovarăşii săi, Crixos băgă de seamă că într-un ungher al încăperii se afla o măsuţă la care, judecând după resturile de mâncare rămase, se vedea că cu câteva clipe înainte şezuse cineva.

— Pentru numele Cibelei, maica zeilor, spune-mi, Lutaţia - se adresă Crixos stăpânei, care trebăluia în jurul mesei lor - spune-mi, te rog, cine a mâncat la măsuţa aceea?

Lutaţia se întoarse să se uite, apoi exclamă uimită:

— Da' unde o fi plecat? Ia te uită!... Şi peste o clipă adăugă: Ah!... Ajută-mă, Iuno Lucina...

— Când ţi-o făta pisica... - murmură unul din gladiatori.

— Hoţul, nu mi-a plătit!

Lutaţia se repezi la măsuţă.

Crixos întrebă din nou:

— Dar spune, cine e acela despre care tot vorbeşti?

— Vai! exclamă Chioara, uşurată. L-am învinovăţit pe degeaba... Ştiam eu că-i om cinstit. Opt sesterţi mi-a lăsat pe masă, atât cât făcea socoteala... Ba chiar mai mult decât făcea, cu patru aşi şi jumătate.

— Mânca-te-ar boala, hai, spune odată!...

---

20 78 î.e.n. (n.r.)

— Sărăcuţul - continuă Lutaţia, strângând de pe masă - şi-a uitat tăbliţa cu însemnările şi stilul.

— Scorpie bătrână! Mîncaţi-ar Proserpina limba, chiar astăzi, fiartă în oţet dulce! Ai sau n-ai de gând să ne spui cine a fost muşteriul ăsta misterios!? se răsti Crixos, scos din răbdări de trăncăneala Lutaţiei.

— La ce vă trebuie numele lui... cerşetorilor! Sunteţi mai curioşi ca muierile - răspunse Lutaţia, supărată. Aici, la masa asta, a mâncat un sabin, un negustor de grâne, venit la Roma după treburi. De câteva zile soseşte regulat aici la ora asta.

— Ia hai, arată-mi-o şi mie - îi spuse Crixos, smulgând din mână Lutaţiei tăbliţa mică de lemn, acoperită cu ceară, şi stilul de os lăsat pe masă.

Începu să citească însemnările negustorului.

Pe tăbliţă erau într-adevăr notate diverse cantităţi de grâne cu preţurile respective şi cu numele proprietarilor care primiseră, se vede, arvună de la negustor, deoarece în dreptul numelor lor erau trecute diferite cifre.

— Nu mă dumiresc însă când anume a plecat - urmă Lutaţia Chioară. Aş fi putut să jur că era încă aici în clipa când aţi intrat... A... Înţeleg! Se vede că m-a strigat când eram ocupată cu gătitul cârnaţilor pentru voi şi, fiind foarte grăbit, a plecat... Şi, ca un om cinstit, a lăsat banii pe masă.

După ce căpătă înapoi stilul şi tăbliţa cu însemnări, Lutaţia se îndreptă bodogănind:

— Dacă vine mâine... şi-o să vină cu siguranţă, am să-i dau înapoi toate astea.

Gladiatorii luară masa într-o tăcere aproape absolută şi abia după un răstimp unul întrebă:

— Nici o veste despre soare[21], nu-i aşa?

— E tot timpul acoperit de nori[22] - răspunse Crixos.

— Ciudat totuşi - comentă încă unul.

— De neînţeles - şopti altul.

---

[21] Limbaj convenţional folosit de gladiatori, ca să aibă posibilitatea să vorbească între ei fără teamă că vor fi înţeleşi, atît în şcolile de gladiatori, cât şi în prezenţa oamenilor străini de cauza lor. Soarele este marele învăţător, adică Spartacus (n.a.)

[22] N-a trimis ordine şi deocamdată păstrează tăcerea. (n.a.)

— Dar cu furnicile[23] ce mai e? întrebă un al treilea, adresându-se lui Crixos.

— Sporesc la număr şi-şi văd sârguincios de treabă. Aşteaptă venirea verii.

— O, de-ar veni mai degrabă vara[24] şi de-ar străluci soarele cu toată puterea razelor lui, ca să se înveselească furnicile harnice şi să ardă aripile viespilor[25] perfide.

— Dar, spune-mi, Crixos, cam câte stele[26] se văd?

— Până ieri, două mii două sute şaizeci.

— Şi nu mai apar altele noi?

— Ba au să apară mereu, până ce luminoasa boltă a cerului va străluci, deasupra Universului bătută cu miriade de stele.

— Ia seamă la vîslă[27] - îi vesti unul din gladiatori, văzând-o pe sclava etiopiană, care tocmai venea cu vinul.

După ce aceasta se depărtă, un alt gladiator, originar din Galia, spuse într-o latinească stâlcită:

— La urma urmei, suntem singuri aici şi putem să vorbim în voie, fără să ne mai canonim cu limbajul ăsta păsăresc. Eu, care m-am alăturat abia de curând, nici nu l-am învăţat încă aşa cum trebuie. Vă întreb deci deschis dacă numărul partizanilor noştri creşte. Când putea-vom în sfârşit să ne ridicăm, să pornim serios la luptă şi să le arătăm îngâmfaţilor noştri de stăpâni că suntem deopotrivă de viteji ca ei, ba poate chiar mai mult?

— Prea te grăbeşti, Brezovir - răspunse Crixos, zâmbind - prea te pripeşti şi te înfierbânţi. Numărul partizanilor Ligii creşte din zi în zi, numărul apărătorilor cauzei noastre sfinte sporeşte ceas de ceas, clipă de clipă... Aşa, de pildă, chiar astă-seară, la ora primei făclii, în pădurea consacrată zeiţei Furrina, de cealaltă parte a podului Sublicius, între colinele Aventin şi Ianicul, încă unsprezece gladiatori, siguri, devotaţi şi încercaţi, au să fie primiţi cu ceremonia cuvenită ca membri ai Ligii.

---

[23] Dar răsculaţii? (n.a.)

[24] Semnalul răscoalei. (n.a.)

[25] Romanii (n.a.)

[26] Numărul adepţilor. (n.a.)

[27] Atenţiune, vine cineva! (n.a.)

— În pădurea zeiţei Furrina - cuvinta înflăcărat Brezovir - acolo unde, prin frunzişul stejarilor, mai geme încă spiritul nerăzbunat al lui Caius Gracchus, cu al cărui sânge nobil ura patricienilor a udat pământul sacru şi inviolabil, în această pădure trebuie să se strângă laolaltă asupriţii pentru a-şi câştiga libertatea.

— Eu, unul - se amestecă în vorbă un gladiator, samnit de origine - aştept cu nerăbdare ceasul când va izbucni răscoala, nu pentru că aş avea prea multă încredere în succesul ei, ci pentru că abia aştept să mă bat cu romanii, ca să răzbun samniţii şi marsii ucişi în sacrul război civil.

— Păi eu, dacă n-aş fi crezut în victoria cauzei noastre drepte, bineînţeles că n-aş fi intrat în Liga asupriţilor.

— Eu însă am intrat în Ligă pentru că sunt osândit la moarte, şi prefer să cad pe câmpul de luptă, decât să pier în arenă vreunui circ.

În clipa aceea, unuia din gladiatori îi căzu sabia jos. Se aplecă s-o ridice, dar deodată strigă:

— E cineva sub bancă!

I se păruse că zăreşte sub bancă un picior şi marginea unei tunici verzi.

La strigătul gladiatorului, toţi săriră alarmaţi. Crixos exclamă:

— Ia seamă la vîslă! Brezovir şi Torquatus să gonească gângăniile[28] iar noi să prăjim peştele[29].

Cei doi gladiatori îndepliniră porunca, postându-se lângă uşă şi discutând nepăsători unul cu celălalt. Ceilalţi ridicară într-o clipă bancă şi, ghemuit sub ea, descoperiră un bărbat cam de vreo treizeci de ani. Înşfăcat de patru braţe vânjoase, acesta începu să cerşească îndurare.

— Taci - îi porunci Crixos, încet dar ameninţător. Nici o mişcare, de vrei să nu mori.

Şi zece paloşe scânteietoare întăriră aceste cuvinte, arătând iscoadei că, de-ar încerca să scoată un sunet, într-o clipă ar fi trimis pe lumea cealaltă.

---

28 Păziţi intrarea! (n.a.)

29 Să punem mâna pe iscoadă! (n.a.)

— A!... Tu eşti negustorul de grâne, tu eşti sabinul care lasă fără socoteală sesterţii pe mese? îl întrebă Crixos, cu o sumbră strălucire în ochii injectaţi.

— Credeţi-mă, vitejilor, nu eu... - încercă să se apere tânărul, îngheţat de frică, vorbind cu glas tărăgănat.

— Taci, fricosule! îi reteză vorbă un gladiator, lovindu-l zdravăn cu piciorul.

— Stai, Eumacius - îl dojeni Crixos. Trebuie să-l lăsăm să vorbească, să ne spună pentru ce a venit aici şi cine l-a trimis. Şi, adresându-se aşa-zisului negustor de grâne, adăugă imediat: Aşadar, n-ai venit pentru afaceri de grâne, ci pentru a iscodi şi a trăda...

— Să mă bată zeii atotputernici dacă nu spun adevărul... Mi s-a încredinţat... reîncepu nenorocitul, cu voce şovăitoare şi tremurată.

— Cine eşti?... Cine te-a trimis aici?

— Cruţaţi-mi viaţa... şi am să vă spun tot... Dar înduraţi-vă... fie-vă milă, lăsaţi-mi viaţa!

— Hotărâm noi asta pe urmă... deocamdată, vorbeşte.

— Mă numesc Silvius Cordenius Verres... Sunt grec... Am fost sclav... Acum sunt libert al lui Caius Verres.

— Aha! Atunci ai venit aici la porunca lui!

— Da, la porunca lui.

— Dar cu ce i-am greşit lui Caius Verres? Ce-l face să ne urmărească şi să umble să ne denunţe? Căci dacă a căutat să descopere scopul adunărilor noastre secrete, avea, de bună seamă, gând să ne denunţe Senatului.

— Nu ştiu! Despre asta... nu ştiu... - Tăgădui libertul lui Caius Verres, cu acelaşi tremur în glas.

— Nu te mai preface, hai! Nu mai face pe prostul cu noi... Dacă ţi-a încredinţat o misiune atât de delicată şi primejdioasă, înseamnă că Verres te-a crezut în stare s-o duci la bun sfârşit. Spune-ne tot ce ştii, şi bagă bine de seamă că, dacă ai să cauţi să ascunzi ceva, nu te vom ierta.

Silvius Cordenius simţea că nu era de glumit cu aceşti oameni şi că se găsea numai la câţiva paşi de moarte. Atunci, aşa cum omul care se îneacă se prinde şi de un pai, se hotărî să fie sincer, pentru a-şi salva viaţa.

Istorisi tot ce ştia.

Cu prilejul ospăţului din Triclinium-ul lui Catilina, Caius Verres aflase că exista o Ligă a gladiatorilor, care pregătea o răscoală împotriva puterii romane. Nu-i veni însă a crede că oamenii aceştia curajoşi, care dispreţuiau moartea, ar fi putut renunţa atât de uşor la o acţiune de pe urma căreia, fără a avea ceva de pierdut, ar fi putut câştiga totul. Nu dăduse crezare asigurării date de Spartacus în seara aceea, în triclinium-ul lui Catilina, că gladiatorii renunţă definitiv la orice gând de răscoală. Dimpotrivă, Caius Verres rămase cu convingerea că acest complot continua să se întindă şi să se întărească pe ascuns şi că într-o bună zi, fără colaborarea patricienilor, gladiatorii aveau să înalţe singuri steagul răscoalei.

După ce chibzui îndelung ce să facă în această împrejurare, Caius Verres, om lacom de bani, care considera că pentru câştig este bun şi permis orice mijloc, se hotărî să pună la cale spionarea mişcării gladiatorilor, pentru ca, descoperind toate iţele complotului, să le denunţe Senatului. Nădăjduia că, drept recompensă, avea să obţină fie o însemnată sumă de bani, fie numirea ca guvernator al unei provincii, unde, sub scutul legilor, să se poată îmbogăţi jefuindu-i pe locuitori. Aşa obişnuiau să facă chestorii, pretorii şi preconsulii romani, ştiind bine că plângerile celor jefuiţi nu erau niciodată luate în seamă de venalul Senat roman, totdeauna gata să primească mită.

Ca să-şi ajungă ţinta, Verres îi dăduse încă de o lună libertului său, Silvius Cordenius, sarcina de a-i spiona pe gladiatori, pentru a le afla planurile.

Aşa că, de o lună încoace, Cordenius frecventa stăruitor toate speluncile, lupanarele, tavernele şi birturile din cartierele sărace ale Romei, care erau locurile de întâlnire preferate ale gladiatorilor. Trăgând mereu cu urechea, el strânsese unele dovezi şi, în cele din urmă, ajunsese la concluzia că, dacă într-adevăr exista un complot, căpetenia trebuia să fie Crixos. Începuse în consecinţă să-l urmărească pe Crixos. Deoarece aflase că Crixos este un obişnuit al tavernei Venerei Libitine, şase sau şapte zile în şir Silvius Cordenius vizitase regulat tavernă, câteodată chiar de două ori într-o zi. Prinsese astfel de veste că în seara aceea avea să aibă loc o adunare a şefilor de

grupe, la care urma să ia parte şi Crixos, şi se hotărâse să recurgă la o stratagemă, şi anume că, în momentul când sosirea gladiatorilor avea să abată atenţia Lutaţiei Chioară, să se ascundă sub bancă.

Când Silvius Cordenius isprăvi aceste mărturisiri făcute fragmentar şi incoerent, Crixos, care-l urmărise atent, tăcu un răstimp, apoi spuse cu glas rar şi liniştit:

— Ştii că eşti un ticălos fără pereche?

— Nu, nu mă socoti mai păcătos decât sunt, nobile Crixos, şi...

— Nu, nu! Eşti un ticălos mult mai mare chiar decât pari la prima vedere. În ciuda mutrei tale de prostănac, eşti rafinat şi viclean, nu glumă.

— Dar nu v-am făcut nimic rău... N-am făcut decât să îndeplinesc porunca stăpânului meu... Aveţi în vedere sinceritatea mea. Dat fiind faptul că mă jur pe toţi zeii Olimpului şi ai Infernului să nu suflu nimănui, nici lui Verres, nimic din cele aflate, cred că mă puteţi cruţa şi că aţi putea să mă lăsaţi să plec.

— Nu te pripi, bunul meu Silvius, mai vorbim noi despre asta - îi răspunse Crixos în bătaie de joc. Făcu semn câtorva gladiatori să se apropie şi le spuse: Să mergem afară o clipă. Ieşi cel dintâi, strigând celor care rămăseseră înăuntru: Păziţi-l!... Nu-i faceţi nici un rău.

Câţiva gladiatori îl urmară afară din tavernă.

Se opriră pe ulicioară şi se strânseră în jurul lui Crixos, care-i întrebă:

— Ce să facem cu acest ticălos?

— Auzi, mai e întrebare? Exclamă Brezovir. Trebuie ucis ca un câine turbat.

— A-l lăsa să plece - spuse un altul - sau a ne denunţa singuri ar fi totuna.

— Să-i lăsăm viaţa şi să-l ţinem prizonier undeva ar fi periculos - observă al treilea.

— De altfel, unde l-am putea ascunde? Adăugă al patrulea gladiator.

— Aşadar, să-l ucidem? întrebă Crixos, cercetându-şi din ochi tovarăşii unul câte unul.

— E noapte.

— Uliţa e pustie...
— Să-l ducem în vârful dealului, în celălalt capăt al uliţei...
— *Mors sua, vita nostra*[30] - spuse Brezovir cu accent barbar, pronunţând aceste patru cuvinte latine de parc-ar fi rostit o sentinţă.
— Da, nu se poate altfel - întări Crixos şi, după ce făcu un pas spre intrarea tavernei, se opri şi întrebă: Dar, de ucis, cine are să-l ucidă?
Nu primi nici un răspuns. După o tăcere de câteva clipe, unul dintre gladiatori mormăi:
— Să ucizi un om dezarmat, care nu se poate apăra...
— Dacă ar avea măcar o sabie... - Gândi cu glas tare un altul.
— Aş lua sarcina asta asupra mea, numai de-ar putea sau ar încerca măcar să se apere - adăugă Brezovir.
— Dar să ucizi un om dezarmat... - Obiectă samnitul Torquatus.
— Sunteţi viteji şi nobili, şi meritaţi să fiţi liberi! exclamă Crixos, mişcat. Pentru binele obştesc, e totuşi necesar ca unul din noi să-şi biruie dezgustul şi să execute sentinţa pe care o pronunţă, prin gura mea, tribunalul Ligii asupriţilor.
Toţi plecară capul în semn de supunere.
— De altfel - urmă Crixos - ce, el a venit oare să se bată cu noi cu arme egale, în luptă făţişă? Nu e decât o iscoadă! De nu l-am fi descoperit în ascunzătoarea lui, peste două ceasuri ne-ar fi trădat. Mâine am fi fost zvârliţi cu toţii în închisoarea Mamertină şi, până în două zile, ne-ar fi răstignit pe cruce, pe câmpul lui Sessorius...
— Aşa e, aşa e! întăriră câteva glasuri.
— De aceea, în numele tribunalului Ligii asupriţilor, ordon lui Brezovir şi lui Torquatus să-l ucidă pe omul acesta.
Cei doi plecară capul, apoi, urmându-l pe Crixos, se întoarseră în tavernă.
Silvius Cordenius Verres continuase să dârdâie de spaimă aşteptând să i se hotărască soarta. Fiecare minut i se păruse un veac. Acum îşi ridică privirile îngrozite asupra lui Crixos şi asupra tovarăşilor săi şi păli. Expresia lor nu prevestea nimic bun.

---

[30] Moartea lui e viaţa noastră. (n.r.)

— Ei, ce... - Se rugă el, cu lacrimi în glas - mă iertaţi? Îmi dăruiţi viaţa?... Eu... în genunchi, smerit, vă conjur pe viaţa părinţilor voştri, a mamelor voastre, pe viaţa celor scumpi vouă...

— Crezi oare că mai avem mame şi taţi? întrebă lugubru Brezovir, al cărui chip se posomorâse şi devenise înfricoşător.

— Ne-a mai rămas, crezi, vreunul din cei care ne erau dragi? Adăugă alt gladiator, cu ochii aprinşi de ură şi setoşi de răzbunare.

— Ridică-te, mişelule! se răsti Torquatus.

— Tăcere! strigă Crixos. Apoi, adresându-se libertului lui Caius Verres, îi spuse: Vei merge cu noi. La capătul acestei ulicioare ne vom sfătui şi-ţi vom hotărî soarta.

Făcu semn alor săi să-l scoată din tavernă pe Silvius Cordenius, căruia îi mai dăduse această ultimă rază de nădejde că nu cumva să trezească toată uliţa cu vaietele lui. Apoi ieşi urmat de gladiatorii care-l târau după ei pe libertul mai mult mort decât viu. Verres nu făcea nici o mişcare de împotrivire şi nu scotea nici un cuvânt.

Un gladiator rămase în urmă pentru a plăti Lutaţiei socoteala. În învălmăşeala celor douăzeci de gladiatori care ieşeau, Lutaţia nici nu-l putu zări pe negustorul ei de grâne.

La ieşirea din tavernă, gladiatorii apucară la dreapta, pornind la deal pe ulicioara murdară şi şerpuită care se termina tocmai lângă zidul cetăţii.. Ceva mai departe se afla un câmp deschis. Ajungând acolo, gladiatorii se opriră. Silvius Cordenius se prăbuşi în genunchi şi începu să plângă, cerşind îndurarea gladiatorilor.

Brezovir îi întrebă pe libert, care pierduse orice nădejde:

— Vrei, ticălosule, să înfrunţi cu arme egale pe vreunul din noi?

— O, fie-vă milă!... Fie-vă milă!... Vă cer îndurare în numele fiilor mei...

— Noi nu avem fii! strigă un gladiator.

— Şi suntem osândiţi nici să nu avem vreodată! Urlă un altul.

— Altceva decât să te ascunzi şi să iscodeşti nu ştii se mânie Brezovir. Nu ştii să lupţi cinstit?

— O, cruţaţi-mă!... Vă implor, cruţaţi-mi viaţa!

— Atunci - răcni Brezovir - în Infern cu tine, laşulule! Şi înfipse pumnalul în pieptul libertului.

Şi, urmându-l pe Brezovir, Torquatus samnitul îl mai lovi şi el de două ori pe cel căzut, strigând:

— Şi cu tine o dată piară toţi sclavii mişei şi necinstiţi!

Îngrămădiţi în jurul muribundului, gladiatorii, întunecaţi la faţă şi gânditori, rămaseră parcă împietriţi, urmărind în tăcere ultimele lui convulsiuni.

Ca să şteargă urmele de sânge înainte de a se închega, Brezovir şi Torquatus înfipseră de câteva ori pumnalele în pământ, după care le puseră în teacă. Apoi, gravi şi tăcuţi, cei douăzeci de gladiatori o apucară pe uliţa pustie, îndreptându-se spre străzile mai animate ale Romei.

Într-o seară, opt zile după întâmplările povestite mai sus, la ora primei făclii, intra în Roma, prin Poarta Capena, venind dinspre Via Appia, un călăreţ înfăşurat într-o pelerină ce abia îl apăra de ploaia torenţială care de câteva ore inunda străzile Romei. Atât călăreţul cât şi calul său de rasă gâfâiau asudaţi şi obosiţi din cauza drumului lung şi erau acoperiţi de noroi din cap până în picioare.

În curând, calul şi călăreţul ajunseră în Via Sacră şi se opriră în faţa locuinţei Euthybidei. Călăreţul descălecă, apucă ciocanul de bronz de la poartă şi bătu cu putere de câteva ori. Îi răspunse imediat lătratul câinelui de pază, care nu lipsea din nici o casă romană.

Câteva minute mai târziu, călăreţul auzi paşii grăbiţi ai portarului, care, alergând să deschidă poarta, poruncea câinelui să se astâmpere.

— Zeii să te aibă în pază, bunul meu Hermogene. Sunt eu, Metrobius, vin de la Cume...

— Fii binevenit!...

— Sunt ud ca un peşte... Jupiter, stăpânul ploilor, a vrut să facă haz, arătându-mi ce bine-i merg stăvilarele... Cheamă, te rog, pe careva dintre servitori şi porunceşte să adăpostească acest biet cal în grajdul hanului vecin şi să-i dea puţin ovăz.

Portarul lipi degetul mijlociu al mâinii drepte de degetul cel mare şi apoi îl pocni în palmă - acesta era semnul cu care se

chemau sclavii. Luând după aceea calul de căpăstru, îl pofti pe vizitator:

— Intră, Metrobius! Doar cunoşti casa; ai s-o găseşti lângă galerie pe Aspasia, una din sclavele stăpânei. Ea o va înştiinţa pe stăpâna de sosirea ta. De cal am eu grijă: fac cum ai poruncit.

Metrobius trecu pragul, ţinându-se cu grijă să nu alunece, fiindcă ar fi fost semn rău dacă ar fi alunecat. Intră în vestibul, unde, la lumina unei lămpi de bronz, atârnată de tavan, citi pe pardoseala de mozaic inscripţia obişnuită: *Salve*[31]. Dintr-o colivie agăţată în perete, după obiceiul vremii, un papagal începu şi el să repete acest salut, întimpinând astfel oaspetele.

După ce trecu prin vestibul şi atrium, Metrobius ajunse în coridorul cel lung şi porunci sclavei s-o înştiinţeze pe Euthybida de sosirea sa.

Curtezana se afla în camera înmiresmată de parfumuri şi împodobită cu mobilă scumpă care îi servea drept cameră de primire în timpul iernii. Ascultă declaraţiile de dragoste ce i le făcea un tânăr, aşezat la picioarele ei. Euthybida îl alinta, jucându-se cu mâna prin părul lui moale şi negru, iar el, cu pâlpâiri pătimaşe în priviri, îi vorbea despre sentimentele sale. Tânărul era Titus Lucretius Carus.

Pătruns încă din copilărie de învăţătura lui Epicur, el înfăptuia în viaţă preceptele acestuia, ferindu-se să aspire la pasiuni intense şi adânci.

„Dorinţi care mocneau în el îşi aţiţau din nou văpaia,
Atunci când spre râvnita ţintă cumplite patimi îl mânau.”

El căuta dragostea capricioasă şi trecătoare.

... „săgeţile iubirii noi să o alunge pe cea veche.”

Aceste precepte însă nu l-au împiedicat să moară la patruzeci şi patru de ani, sinucigându-se, după toate aparenţele, din pricina unui amor neîmpărtăşit şi deznădăjduit.

Lucretius era un tânăr atrăgător, foarte talentat şi bogat, care nu precupeţea nimic când era vorba de plăcerile lui. Venea adesea să petreacă câteva ceasuri în casa Euthybidei. Euthybida îl primea pe acest oaspete spiritual şi plăcut cu mai multă amabilitate decât pe alţii.

---

31 Fii sănătos! (n.r.)

— Mă iubeşti, deci? Insista şăgalnic curtezana, continuând să se joace cu părul lui. Nu te-ai plictisit de mine?

— Nicidecum, te iubesc din ce în ce mai mult. Dragostea e singurul bun care, pe măsură ce-l dobândeşti, nu-ţi potoleşte focul inimii, ci, dimpotrivă, îl aţâţa.

Se auzi un ciocănit uşor în uşă.

— Cine-i? întrebă Euthybida.

Cu glas scăzut, Aspasia anunţă:

— A sosit Metrobius de la Cume...

— Ah! exclamă Euthybida, ridicându-se în grabă de pe pat, bucuroasă şi cu faţa îmbujorată. A sosit!... Condu-l în exedră... Vin imediat.

Apoi, adresându-i-se lui Lucretius, stărui vorbind repede şi întretăiat, dar cu accent rugător:

— Aşteaptă-mă... Mă întorc îndată. Dacă veştile ce-mi aduce omul acesta sunt cele pe care le aştept cu nerăbdare de opt zile, şi dacă răzbunându-mă cum doresc am să-mi astâmpăr astă-seară ura... voi fi voioasă, şi din această voioşie o parte se va revărsa asupra ta.

După ce rosti aceste cuvinte, Euthybida, adânc tulburată, părăsi camera de primire, lăsându-l pe Lucretius într-o stare de uimire amestecată cu nemulţumire şi curiozitate.

După ce clătină puţin din cap, tânărul începu să se plimbe în sus şi în jos prin cameră, adânc îngândurat.

Afară se pornise furtună. Fulgerele, din ce în ce mai dese, umpleau camera cu reflexe sinistre, tunetele bubuiau asurzitor, zguduind casa; şi în răstimpul dintre bubuiturile tunetului se auzea răpăitul neobişnuit de violent al grindinii şi al ploii. Un vânt aprig de miazănoapte, dezlănţuit cu furie, sufla şuierând strident pe la ferestre şi prin toate crăpăturile.

Cu un zâmbet uşor ironic, tânărul murmură:

— Jupiter, zeul mulţimii, se delectează arătându-şi puterea de distrugere.

După ce se mai plimbă încă un timp prin cameră, Lucretius se aşeză pe pat şi, parcă dăruindu-se cu totul senzaţiilor provocate de lupta elementelor dezlănţuite, luă de pe un scrin mic şi elegant o tabulă cerată şi începu să scrie repede ceva cu un beţişor de argint cu vârful de fier.

Între timp, Euthybida trecuse în exedră, unde o aştepta Metrobius, care-şi scosese pelerina şi-i cercetă cu părere de rău găurile. Curtezana strigă sclavei, care dădea să iasă:

— Hai, înteţeşte focul şi scoate veşminte uscate, de schimb, pentru Metrobius al nostru, apoi pregăteşte în triclinium o cină bună.

Pe urmă, întorcându-se repede către Metrobius, îl întrebă:

— Ei, ce-ai făcut, dragul meu Metrobius?... Mi-ai adus veşti bune?

— Da, veşti bune de la Cume, dar cât se poate de proaste din drum.

— Văd, văd bine, sărmanul meu Metrobius. Stai jos aici, mai aproape de foc - îl pofti ea, împingând bancheta aproape de cămin - şi spune-mi repede dacă ai pus mâna pe dovezile dorite.

— Aurul, cum ştii şi tu, preafrumoasă Euthybida, i-a deschis lui Jupiter porţile de bronz ale turnului Danaei[32]...

— Nu mai trăncăni atâta!... Eşti ud până la piele, şi tot nu ţi-a trecut pofta de peroraţii?

— Am cumpărat cu bani o sclavă şi, printr-o găurică făcută în uşă, l-am văzut de câteva ori pe Spartacus intrând în camera Valeriei pe la cântatul cocoşilor.

— Ajutaţi-mă, o, zei ai Infernului! strigă Euthybida, transfigurată de o bucurie sălbatică.

Şi ca o tigroaică înfuriată începu să-l scuture pe Metrobius, întrebându-l, cu faţa schimonosită, cu glasul întretăiat, sufocată:

— Şi... în fiecare zi... aşa... neruşinaţii necinstesc... nobilul nume... al lui Sulla?

— În focul patimii lor, cred că n-au lăsat să treacă nici o zi, nici chiar zilele nefaste.

— O, ce zile negre vin acum pentru ei! Zeilor Infernului voi hărăzi capetele lor blestemate! strigă Euthybida, triumfătoare.

Făcu apoi o mişcare către uşă, dar se opri şi, întorcându-se către Metrobius, adăugă:

---

[32] O veche legendă mitologică spune că Iupiter pentru a putea pătrunde în turnul unde Danae era ţinută în captivitate de propriul ei tată - Acrisios, regele Argosului - s-a prefăcut într-o ploaie de aur, ajungând în acest fel la iubita lui.

— Schimbă-ţi veşmintele, apoi pofteşte să iei o gustare şi aşteaptă-mă în triclinium.

Trecând în încăperea rezervată oaspeţilor, ca să-şi schimbe veşmintele ude, bătrânul comediant îşi zise: „Nu prea am chef să mă amestec într-o treabă care ar putea să iasă prost”.

După ce îmbrăcă alte haine şi intră în triclinium, unde-l aştepta o masă îmbelşugată şi vin de Falern, bătrânul comediant se strădui să dea uitării blestemata călătorie ce făcuse şi să gonească presentimentul că-l pândeşte o mare şi iminentă nenorocire.

Nici nu apucase să-şi astâmpere foamea, şi iată că în triclinium îşi făcu apariţia Euthybida, palidă, dar calmă, ţinând în mână un sul de papirus de cea mai bună calitate. Sulul era învelit într-o foiţă de pergament, împodobită pe dinafară cu roşu de miniu, având marginile îndoite şi lipite cu ceară şi purtând, legată cu un şnur de in, pecetea inelului Euthybidei. Pecetea reprezenta chipul Venerei ieşind din spuma mării.

Metrobius, întrucâtva tulburat de apariţia femeii, întrebă:

— Dar... preafrumoasă Euthybida, aş fi dorit... aş fi vrut... Cui îi este adresată scrisoarea?

— Mai întrebi?... Lui Lucius Cornelius Sulla.

— Ah, copila mea, jur pe masca zeului Momus că n-ar trebui să ne pripim cu hotărârile noastre...

— Cu hotărârile noastre?... Dar ce amestec ai tu în treaba asta?...

— Ajută-mă, preabunule Jupiter!... Ce ne facem dacă Sulla are să se supere că ne amestecăm în treburile lui?... Dacă, în loc să se mânie pe consoarta lui, o să se facă foc şi pară pe denunţători?... Şi dacă ceea ce ar fi şi mai rău, dar este cel mai probabil, Sulla are să se supere şi pe consoartă şi pe denunţător?

— Dar ce mă priveşte pe mine asta?

— Bine, dar... adică... uite... fetiţa mea... mânia lui Sulla, dacă pentru tine nu înseamnă nimic... pentru mine înseamnă foarte mult...

— Dar cui îi pasă de tine?

— Mie, mie, preafrumoasă Euthybida, scumpă şi oamenilor şi zeilor, mie îmi pasă, deoarece mă iubesc tare mult pe mine însumi! Protestă Metrobius, cu căldură.

— Dar n-am pomenit de fel numele tău... şi tu ai să rămâi cu totul străin de toate câte se vor întâmpla.

— Înţeleg... foarte bine... însă, vezi tu, fetiţa mea, de mai bine de treizeci de ani sunt prieten intim cu Sulla.

— O, ştiu acest lucru... eşti chiar mai intim prieten cu el decât e compatibil cu bunul tău renume.

— Asta n-are nici o legătură... Eu cunosc fiara asta... adică omul ăsta... şi ştiu că, în ciuda prieteniei ce ne leagă de atâţia ani, este perfect capabil să-mi sucească gâtul ca unui pui de găină... Şi sunt convins că, după ce-mi va suci gâtul, are să poruncească să fiu înmormântat cu cea mai mare pompă, şi că cincizeci de gladiatori să se lupte în jurul rugului meu. Dar dacă s-ar întâmpla una ca asta, din nefericire pentru mine, n-aş mai fi în stare să mă delectez la acest spectacol.

— Nu-ţi fie frică, nu-ţi fie frică - îl linişti Euthybida - n-o să ţi se întâmple nici o nenorocire.

Un sclav gata de călătorie intră în clipa aceea în triclinium.

— Ţine bine minte instrucţiunile mele, Demofil, şi nu te opri nicăieri până la Cume.

Sclavul luă papirusul din mâna Euthybidei, îl strecură între tunică şi cămaşă şi, după ce-l legă cu o sfoară în jurul mijlocului, făcu o plecăciune în faţa stăpânei sale, se înfăşură în pelerină şi ieşi.

Metrobius începu iarăşi să vorbească despre temerile sale. Euthybida căuta să-l liniştească. După ce-i făgădui că are să stea de vorbă cu el a doua zi, ea părăsi triclinium-ul şi se întoarse în camera de primire. Acolo, ţinând în mina tabula cerată, Lucretius se pregătea să recitească cele scrise.

— Iartă-mă, am fost nevoită să te las singur mai mult decât aş fi vrut... Dar văd că nu ţi-ai pierdut timpul. Citeşte-mi versurile, căci imaginaţia ta nu se poate exprima decât în versuri... şi numai în versuri minunate.

— Aceste versuri mi le-ai inspirat atât tu, cât şi furtuna care bântuie afară. De aceea trebuie să ţi le citesc... Furtunii i le voi spune în drum spre casă.

Al mărilor vânt furios înalţă năvalnic talazul
Şi năruie grele corăbii, şi norii de plumb îi alungă;
Vârtejuri pe câmp ei roteşte în goană nebună, urcând,
Şi trunchiuri puternice frânge, şi culmi ne-ntinate răzbate,
Iar norii se sparg din senin - îi smulge cel vifor prădalnic;
Cu vuiet turbat ameninţă cotropitoarea-i năvală..

Dar poate că vântu-i făptură, de noi niciodată văzută,
Ce-ntinderi şi ape ridică, cu mare şi groaznică zarvă.
Iar norii se sparg din senin - îi smulge cel vifor prădalnic,
Şi mătură totul în cale-i neostoitul puhoi.
Aşa ne apare că-i apa, deşi din fire-i domoală...

Când, iată, e fluviu puternic, umflat de năvalnice ploi,
Şi-i nestăvilită viitoare, ce din înalt se prăvale,
Purtând ale codrilor ramuri, mânând şi vânjoşii copaci
Nu-s punţi să înfrunte ăst iureş.

Gonesc tulburate puhoaie
Şi zdruncină poduri din bârne, smulgând ale lor temelii.
Apoi, în muget sălbatic de ape ce-şi duc pustiirea,
Pornesc bolovanii la vale. Căci stavilă nu-i nicăieri.
Şi, vezi, la fel e furtună. Porneşte-n cumplita ei goană
Şi iară şi iar biciuieşte. Cumplit volburoasa-i suflare
Totul cuprinde şi poartă departe-n năprasnic vârtej.

Euthybida era, după cum am mai spus, grecoaică şi nu putea să nu se entuziasmeze de vigoarea şi eleganţa acestor versuri, mai ales că limba latină era încă săracă şi, cu excepţia lui Ennius, Plaut, Luciliu şi Terenţiu, nu avea poeţi renumiţi.

În cuvinte pline de avânt, Euthybida îi împărtăşi lui Lucretius admiraţia ei. Ridicându-se pentru a-şi lua rămas bun, poetul îi răspunse, zâmbind:

— Pentru încântarea ce ai resimţit-o, te rog să-mi dăruieşti această tabulă cerată, pe care o iau cu mine...

— Te rog să mi-o aduci însă înapoi îndată ce vei fi copiat versurile pe papirus.

După plecarea lui Lucretius, Euthybida, însoţită de Aspasia, se retrase în camera ei de culcare, dorind să chibzuiască asupra

celor puse la cale şi să guste voluptatea răzbunării. Spre marea ei uimire, plăcerea răzbunării pe care o dorise cu atâta patimă se dovedi însă a fi mai puţin dulce decât se aşteptase; i se părea de neînţeles că simţea o satisfacţie atât de slabă.

Cumpăni asupra celor ce scrisese şi asupra urmărilor probabile ale scrisorii ei. Cine ştie, poate că, în turbarea lui, Sulla avea să-şi stăpânească mânia până noaptea târziu, ca să-i pândească şi să-i prindă îmbrăţişaţi, după care urma să-i dea morţii pe amândoi.

Gândul că în curând avea să primească vestea că Valeria, matroana îngâmfată şi sigură de ea, care privea de sus, deşi ea însăşi nu era tocmai nepătată, murise acoperită de ruşine, gândul că avea să audă de moartea acestei femei ipocrite şi mândre îi umplea inima de bucurie şi-i alina chinurile geloziei, care continuau s-o tortureze.

Altele erau însă sentimentele Euthybidei în privinţa lui Spartacus. Se ostenea să-l dezvinovăţească şi să-l scuze, şi i se părea că bietul trac era mult mai puţin vinovat decât Valeria. Spartacus nu era de fapt decât un sărman rudiar, pe care soţia lui Sulla, şi slută de-ar fi fost, era firesc să-l fascineze mai mult chiar decât o zeiţă. Valeria, această femeie depravată, îl aţâţa probabil cu mângâieri, îl fermeca şi-l ispitea în aşa fel, că bietul de el nu mai putea să-i reziste... Aşa s-o fi întâmplat în realitate. Altfel cum ar fi putut cuteza un gladiator oarecare să-şi ridice privirea obraznică până la soţia lui Sulla? Afară de asta, o dată ce cucerise dragostea unei femei ca Valeria, era firesc ca sărmanul Spartacus să fie atât de copleşit, încât nici să nu mai poată visa la dragostea alteia. De aceea, Euthybidei începu să i se pară că, pentru Spartacus, moartea ar fi o pedeapsă nemeritată.

Frământata de sentimente atât de diferite şi contradictorii, Euthybida nu putea să adoarmă şi se întorcea când pe o parte, când pe alta. Totuşi aţipise câte puţin, istovită de oboseală.

Deodată, Euthybida sări jos din pat cu un urlet de groază, şi, plină de mâhnire, strigă sacadat:

— Nu... nu, Spartacus, pe tine n-am să te ucid!... Ea să moară... Tu însă n-ai să mori!

Era cutremurată de visul care, într-un răstimp de somnolenţă, se înfiripase în jurul gândului ce pusese stăpânire pe conştiinţa ei. În acest vis îi apăruse chipul lui Spartacus în agonie, cerându-i îndurare.

Sări jos din pat, îşi aruncă pe umeri o pelerină mare, albă, şi o strigă pe Aspasia, căreia îi porunci să-l trezească îndată pe Metrobius.

Nu vom descrie eforturile depuse de Euthybida pentru a-l convinge pe comediant că era neapărat necesar să pornească imediat, să-l ajungă pe Demofil din urmă şi să împiedice astfel că scrisoarea pe care o trimisese cu trei ceasuri mai înainte să ajungă în mâinile lui Sulla.

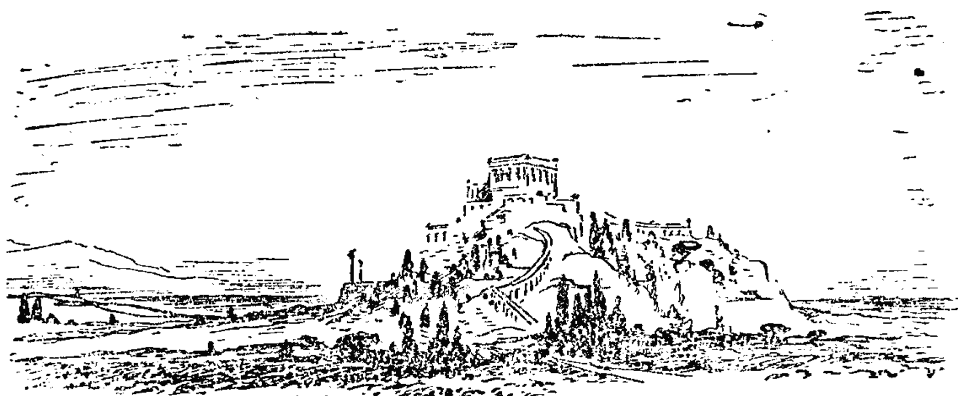
Ostenit de călătoria din ajun, Metrobius dormea un somn adânc, atât din cauza cantităţii de vin ce băuse, cât şi din cauza căldurii plăpumilor de puf. Ca să-l gătească de drum au fost necesare mai bine de două ceasuri şi au trebuit puse în mişcare toată arta şi toate farmecele Euthybidei.

— Demofil are un avans de cinci ceasuri asupra ta - îi spuse Euthybida comediantului. Pentru a-l ajunge trebuie nu să goneşti, trebuie să zbori cu calul tău...

— Da, dacă armăsarul meu ar fi Pegas, cu siguranţă că l-aş face să zboare...

— La urma urmei, va fi mai bine şi pentru tine...

La scurtă vreme după aceea, câţiva dintre fiii lui Quirinus fură treziţi din somn de tropotul unui cal care gonea în galop turbat. După ce urmăriră un timp tropotul care se depărta, se înveliră mai bine în plăpumile lor şi, răsfăţîndu-se la căldură, se simţeau parcă şi mai bine la gândul că la acea oră din noapte mulţi nenorociţi se mai aflau sub cerul liber, în câmp sau la drum, înfruntând sălbaticele rafale ale vântului care şuiera ascuţit.

CAPITOLUL VII. CUM MOARTEA A LUAT-O ÎNAINTEA LUI DEMOFIL ŞI A LUI METROBIUS

Călătorul care, părăsind Roma prin Poarta Capena şi urmând Via Appia, iar după ce ajungea la Capua cotea spre Cume, avea în faţă o privelişte de o frumuseţe încântătoare. Privirea lui cuprindea dealuri acoperite cu păduri de măslini şi portocali în floare, cu livezi şi cu vii, precum şi câmpii încărcate de rod auriu şi lunci verzi, fragede, pe care păşteau numeroase cirezi de vaci şi turme de oi. Dincolo de aceste pajişti înmiresmate era litoralul, de-a lungul căruia se întindeau, semănate ca prin farmec, la mici intervale, Liternum, Misenum, Cume, Baie, Puteoli, Neapolis, Herculaneum şi Pompei, temple şi vile măreţe, terme minunate, pădurici încântătoare, numeroase sate şi lacuri. Mai încolo, marea liniştită şi albastră se răsfăţa între malurile care parcă o îmbrăţişau drăgăstos. În sfârşit, în depărtare, pe mare, se zărea o salbă de insuliţe fermecătoare: Ischia, Procida, Nisida şi Capri, împodobite cu terme şi vile şi având o vegetaţie îmbelşugată. Această feerică panoramă era luminată de un soare strălucitor şi mângâiată de suflul unei adieri blânde şi călduţe.

Nu e de mirare că pe atunci această privelişte încântătoare dăduse naştere credinţei că aici îi aştepta pe morţi Charon, luntraşul, cu barca lui, pentru a-i duce din lumea aceasta spre câmpiile Elisee.

Cume era situat, parte pe cele două versante dinspre mare ale unei coline, unul alungit şi altul cu pantă dulce, parte în şesul de pe malul mării. Era un oraş bogat şi foarte populat şi una din localităţile cele mai frecventate. Aici se adunau în timpul sezonului de băi numeroşi patricieni romani. Iar cei care aveau vilele pe litoral veneau bucuroşi să-şi petreacă aici şi o parte din toamnă şi din primăvară.

Cume oferea tot confortul şi toate distracţiile pe care le putea pune la dispoziţie Romă pe vremea aceea bogătaşilor şi oamenilor celor mai de vază. Erau la Cume şi porticuri, şi bazilici, şi foruri, şi circuri, şi un grandios amfiteatru, ale cărui ruine se păstrează până în ziua de azi, iar sus, pe colină, pe Acropole, se ridica un splendid templu închinat zeului Apolo, unul din cele mai frumoase şi mai bogate temple din întreaga Italie.

Nu departe de Cume, sus, pe un deal frumos, de unde se vedea tot malul mării şi golful, era aşezată luxoasă şi monumentala vilă a lui Lucius Cornelius Sulla.

Tot ce putuse născoci ambiţia, originalitatea şi fantezia bogată a lui Sulla fusese îngrămădit în această vilă. Vila se întindea până la marginea mării, unde Sulla poruncise să se zidească un bazin special pentru creşterea peştilor, care erau îngrijiţi cu deosebită atenţie.

Locuinţa propriu-zisă se putea compara cu cele mai somptuoase case din Roma.

Clădirea fermelor, care era în întregime îmbrăcată în marmură, avea cincizeci de compartimente pentru băi calde, călduţe şi reci. În jurul vilei se aflau sere cu flori, pavilioane pentru păsări şi crânguri împrejmuite cu garduri vii, unde trăiau în libertate cerbi şi căprioare, vulpi şi vânat de tot soiul.

Cu două luni mai înainte de evenimentele descrise aici, fiorosul şi atotputernicul dictator al Romei se retrăsese în locul acesta încântător, dorind să trăiască izolat şi liniştit, ca un cetăţean oarecare.

Aici îşi petrecea zilele cugetând şi scriind „Comentariile” sale, pe care avea să le dedice bunului şi bogatului său prieten Lucius Licinius Lucullus, care, în acel timp, conducea vitejeşte războiul împotriva lui Mitridate. Faima acestui Lucullus a ajuns până în zilele noastre, deşi era renumit nu atât pentru vitejiile şi izbânzile sale, cât pentru imensele sale bogăţii şi pentru luxul rafinat cu care se înconjura.

Sulla îşi petrecea nopţile la vila sa, în orgii gălăgioase şi desfrăbălate, şi razele soarelui de dimineaţă îl găseau întins pe patul de ospăţ, beat şi somnoros, înconjurat de mulţimea mimilor, bufonilor şi comedianţilor, tovarăşii săi obişnuiţi de petrecere.

La trei zile după întâmplările povestite la sfârşitul capitolului precedent, Sulla porunci să se pregătească un ospăţ nocturn în triclinium-ul dedicat lui Apolo din Delfi, care era cel mai mare şi mai fastuos din cele patru triclinii ale uriaşului său palat de marmură.

Aici, în triclinium-ul lui Apolo, la lumina făcliilor ce ardeau în toate colţurile, în atmosfera parfumată de mireasma florilor, în mijlocul ispititoarelor dansatoare pe jumătate goale, care surâdeau voluptos, şi în sunetul voios al flautelor, lirelor şi ţiterelor, ospăţul degenera repede într-o orgie dintre cele mai desfrânate.

În vasta sală a triclinium-ului, în jurul mesei, erau nouă paturi de ospăţ, pe care şedeau, sprijiniţi în coate, douăzeci şi şase de invitaţi. Un singur loc era neocupat, locul lui Metrobius, favoritul lui Sulla, care lipsea.

Îmbrăcat în veşminte de ospăţ, albe ca zăpada, şi încununat cu trandafiri, fostul dictator ocupa locul din mijloc pe patul aşezat în capul mesei, având alături pe cel mai bun prieten al său, pe actorul Quintus Roscius, care era regele ospăţului.

Râsul vesel, expansivitatea şi mai ales frecvenţa libaţiunilor pe care le făcea păreau să indice că Sulla petrece din toată inima şi nici o grijă nu-i chinuie sufletul.

Observându-l însă mai cu luare-aminte, s-ar fi putut vedea cu uşurinţă că, de patru luni de zile, Sulla îmbătrânise, slăbise şi devenise şi mai respingător. Abcesele sângerânde ce-i acopereau faţa se înmulţiseră; părul îi albise de tot; tristeţea,

slăbiciunea şi suferinţa care se oglindeau în toată făptura lui erau rezultatul insomniilor la care era condamnat de cumplita boală ce-l mistuia.

Pătrunzătorii lui ochi albaştri-cenuşii mai reflectau totuşi vigoare şi energie. Încordându-şi voinţa, Sulla se străduia să ascundă celor din jur chinurile insuportabile care-l torturau. Uneori, mai ales în timpul orgiilor, izbutea să pară ca şi cum ar fi uitat de boală.

— Hai, povesteşte, Pontianus - insistă Sulla, adresându-se unui patrician din Cume - povesteşte ce-a spus Granius.

— Dar nu ştiu ce-a spus Granius - încercă să se eschiveze patricianul, fâstâcindu-se şi pălind subit.

— Am o ureche fină, ştii bine, Pontianus - îi reproşă Sulla cu glas liniştit, însă cu sprâncenele încruntate ameninţător. Am auzit tot ce i-ai spus lui Elius Lupercus.

— Nu, nu - ripostă stânjenit Pontianus - crede-mă... norocosule şi atotputernicule dictator.

— I-ai spus totuşi aceste cuvinte: „*Când i s-a cerut să plătească o amendă aplicată de Sulla, Granius, edilul în funcţiune la Cume, a refuzat, spunând că*...” Ajuns aici, ţi-ai ridicat privirea spre mine şi, observând că te-am auzit, te-ai întrerupt. Te rog acum să-mi repeţi exact, cuvânt cu cuvânt, ce-a spus Granius.

— Dar, dă-mi voie, o, Sulla, tu cel mai mare dintre romani...

— N-am nevoie de laudele tale! exclamă Sulla, înălţându-se puţin pe patul său de ospăţ şi bătând energic cu pumnul în masă. Linguşitor ticălos! Laudă mi-am scris-o singur în analele consulare cu faptele mele eroice şi cu triumfurile mele. N-am nevoie să mi le repeţi tu, coţofană limbută ce eşti! Ce-a spus Granius, asta doresc să ştiu, şi tu ai să-mi repeţi ce-a spus! De nu, jur pe harpă divinului Apolo, protectorul meu, pe viaţa lui Lucius Cornelius Sulla, că ai să-mi îngraşi grădina de zarzavaturi cu hoitul tău.

Invocând numele zeului pe care şi-l alesese ca protector cu mulţi ani în urmă, Sulla strânse cu mâna dreaptă o mică statuetă de aur reprezentându-l pe Apolo, pe care o adusese din templul de la Delfi. Purta aproape totdeauna această statuetă la gât, atârnată de un lanţ de aur lucrat cu măiestrie.

Auzind acest jurământ solemn, cei prezenţi, care-l cunoşteau bine pe Sulla, păliră şi se uitară unul la altul speriaţi. Muzica şi dansurile încetară, şi în locul zgomotului şi veseliei de până atunci se lăsă o tăcere mormântală.

Bâlbâindu-se de frică, nefericitul Pontianus mărturisi imediat:

— Granius a spus: „*Nu plătesc acum, pentru că Sulla are să se prăpădească în curând şi voi fi scutit de plată*”.

— Aha!... răcni Sulla, a cărui faţă surescitată şi congestionată deveni dintr-o dată albă de mânie. Aha!... Granius aşteaptă cu nerăbdare moartea mea?... Bravo, Granius!... Aşa şi-a făcut el socoteala... Sulla tremura, căutând să-şi stăpânească furia care scânteia în ochii lui. E clarvăzător! Toate le prevede!...

Se întrerupse o clipă şi, după ce pocni din degete, strigă:

— Chrysogonos!. Apoi, cu o voce înfricoşătoare, adăugă: Vom vedea dacă nu se înşală cumva în socotelile sale.

Chrysogonos, libertul şi confidentul lui Sulla, se apropie de fostul dictator, care îi şopti o poruncă. Chrysogonos îi răspunse plecând capul şi se îndreptă spre uşă. Sulla strigă după el:

— Mâine! Apoi, întorcându-se vesel către oaspeţi, şi ridicându-şi cupă plină cu Falern, exclamă: Ei!... Ce-i cu voi? Ce-aţi amuţit şi aţi adormit aşa?... Pe toţi zeii Olimpului, oi fricoase ce sunteţi, s-ar zice că asistaţi la ospăţul meu de înmormântare!

— Să ne ferească zeii de asemenea gânduri!

— Noroc să-ţi dea Jupiter, şi Apolo să te aibă în paza lui!

— Să trăieşti ani mulţi, atotputernice Sulla! strigară în cor numeroşi oaspeţi, ridicându-şi cupele pline cu Falern spumos.

— Să bem pentru sănătatea şi gloria lui Lucius Cornelius Sulla Felix! exclamă Quintus Roscius, cu vocea lui clară şi sonoră, ridicând cupa.

Însuşindu-şi urarea lui Roscius, toţi cei prezenţi goliră cupele. Sulla, descreţindu-se la faţă, îi mulţumi lui Roscius, îmbrăţişându-l, apoi strigă muzicanţilor şi comedianţilor:

— Ce păziţi voi acolo, măscăricilor?... De nimic nu sunteţi buni, decât să-mi beţi vinul de Falern... Dar-ar somnul veşnic peste voi, netrebnici blestemaţi!

Nici nu contenise bine Sulla cu înjurăturile - Sulla vorbea aproape întotdeauna grosolan - că muzicanţii şi prinseră a cânta

şi, împreună cu comedianţii şi dansatoarele, începură un dans în care mişcările comice se împleteau cu gesturile obscene.

După încheierea dansului, sclavii aduseră un vultur cu pene cu tot, de parcă ar fi fost viu, şi-l aşezară pe masa din mijloc, în dreptul căreia erau culcaţi Sulla şi Roscius. În ciocul vulturului era prinsă o cunună de lauri cu panglică purpurie, pe care erau înscrise cu litere de aur următoarele cuvinte: *Syllae Felici, Epaphrodito*, adică: „Lui Sulla cel norocos, favoritul Venerei”. Porecla de „Epaphrodit” era din cele mai plăcute urechilor lui Sulla.

Salutat de oaspeţi cu ropote de aplauze, Roscius scoase cununa din ciocul vulturului şi o întinse Attiliei Iuventina, o frumoasă libertă a lui Sulla, care şedea alături de acesta. Împreună cu câteva femei din Cume, şi ele culcate pe paturile de ospăţ, alături de invitaţi, Attilia Iuventina constituia una din principalele atracţii ale petrecerii.

Attilia Iuventina aşeză această cunună de lauri peste cunună de trandafiri care împodobea fruntea lui Sulla, proclamând cu glas suav:

— Ţie, favorit al zeilor, ţie, imperator invincibil, îţi este hărăzită de admiraţia lumii întregi această cunună de lauri.

Sulla spintecă cu cuţitul pieptul şi pântecele vulturului, unde găsi o mulţime de ouă, pe care le împărţi invitaţilor, înăuntru fiecărui ou se afla, într-un sos galben, piperat, câte un sitar fript.

Ceva mai târziu se aduse la masă o tortă enormă, a cărei glazură, din unt şi miere, imita cu o precizie uimitoare coloanele dispuse simetric, în cerc, ale unui templu. În clipa când torta fu tăiată, un stol de vrăbii, care număra atâtea vrăbii citi invitaţi erau, îşi luă zborul din interiorul tortei. Fiecare vrabie purta o panglicuţă în jurul gâtului, şi de panglicuţă atârna un dar cu numele invitatului căruia îi era destinat.

Această surpriză pregătită de iscusitul bucătar al lui Sulla fu întâmpinată cu aplauze şi râsete. Zgomotul, ţipetele şi larma provocate de urmărirea vrăbiilor, care zadarnic căutau o ieşire din triclinium, se prelungiră multă vreme. Desprinzându-se pentru o clipă din dezmierdările Iuventinei, Sulla puse capăt tărăboiului, strigând:

— Ei!... Astă-seară sunt bine dispus şi vreau să vă ofer, vouă şi mie, un spectacol cum nu se vede prea des la petreceri... Ascultaţi... scumpii mei prieteni... Aţi vrea să asistaţi la o luptă de gladiatori chiar aici?

— Da, da, desigur! răspunseră în cor cincizeci de voci, deoarece nu numai oaspeţii, ci şi ţiteraşii şi dansatoarele aveau mare slăbiciune pentru luptele de gladiatori.

Entuziasmaţi, ţiteraşii şi dansatoarele răspunseră şi ei „da”, uitând că nu lor le era adresată întrebarea.

— Da, da, vrem gladiatori!... Gladiatori!... Trăiască Sulla... Sulla cel mărinimos!

Scurt timp după aceea îşi făcură apariţia în sală zece gladiatori. Cinci erau în costum trac, iar ceilalţi cinci în costum samnit.

— Dar Spartacus unde e? îl întrebă Sulla pe Chrysogonos.

— N-a fost găsit la şcoală; se vede că e la sora lui.

Tocmai în acea clipă Spartacus intră în triclinium. Gâfâia. După ce respiră adânc, duse mâna la gură, salutându-l pe Sulla şi pe oaspeţii săi.

— Spartacus, vreau să mă conving de iscusinţa ta ca instructor de scrimă - îi spuse Sulla rudiarului. O să vedem acum ce i-ai învăţat şi ce ştiu elevii tăi.

— Nu sunt decât două luni de când iau lecţii de scrimă, încă n-au avut vreme să-şi însuşească mare lucru.

— O să vedem, o să vedem! îi curmă vorba Sulla.

Adresându-se apoi oaspeţilor, adăugă:

— Oferindu-vă o luptă de gladiatori în timpul petrecerii, eu nici nu calc obiceiurile noastre, nici nu creez obiceiuri noi; nu fac decât să împrospătez un obicei pe care, o, fii ai Cunei, strămoşii voştri, primii locuitori ai acestei provincii, locuitorii Campaniei, l-au practicat până acum două secole.

Inima lui Spartacus începu să clocotească de mânie, înţelegând rafinamentul, cruzimea premeditară şi setea nebunească de sânge pe care Sulla le dădea în vileag cu atâta cinism şi cu o linişte atât de bestială. Se cutremură la gândul că zece nefericiţi tineri, născuţi cetăţeni liberi ai unor ţări libere, erau osândiţi să se bată între ei, fără a nutri vreo vrăjmăşie unul faţă de celălalt, şi să piară în chip ruşinos, mult înainte de

sorocul firesc, şi asta nu prin hotărârea majorităţii, ci datorită capriciului unui singur om.

Afară de aceste motive generale ce-l indignau, mai era şi un motiv personal care sporea în acea clipă minia rudiarului, şi anume faptul că, sub ochii lui, Artorix, un tânăr gal de o rară frumuseţe, la care ţinea foarte mult, se găsea în primejdie de moarte.

Aliniindu-i pe luptători, Spartacus îl întrebă încet de tot pe Artorix:

— Dar tu de ce-ai venit?

Artorix îi răspunse în şoaptă:

— Mai de mult am întrebat zarurile cine dintre noi are dreptul să meargă ultimul la moarte. Am pierdut. Soarta vrea ca să fiu unul din primii zece gladiatori ai lui Sulla care trebuie să se lupte între ei.

Spartacus nu-i răspunse nimic, dar, după o scurtă pauză, se adresă lui Sulla:

— Îngăduie-mi, preamărinimosule Sulla, să trimit la şcoală după un alt gladiator, pentru a-l pune în locul acestuia, care... - Spuse el, arătându-l pe Artorix.

— Dar acesta de ce nu poate lupta? întrebă fostul dictator.

— Pentru eă e cu mult mai puternic decât ceilalţi. Cu el, tabăra tracilor, în rândurile căreia ar urma să se lupte, ar fi nemăsurat mai puternică decât cealaltă...

— Pentru atâta lucru vrei să ne faci să mai aşteptăm? Lasă-l şi pe viteazul acesta să se lupte. Nu mai vrem să aşteptăm şi... cu atât mai rău pentru samniţi!

În mijlocul nerăbdării care-i cuprinsese pe cei prezenţi, Sulla dădu semnalul pentru începerea luptei.

Lupta nu dură mult: după douăzeci de minute, un trac şi doi samniţi fuseseră ucişi şi alţi doi samniţi, grav răniţi, zăceau pe podea şi-l implorau pe Sulla să le lase viaţa; în cele din urmă, acesta le dărui viaţa.

Singurul samnit rămas în luptă se apăra cu îndărătnicie de atacurile celor patru traci; era însă rănit în mai multe locuri şi, din pricina sângelui răspândit pe pardoseala de mozaic, alunecă şi căzu. Cu ochii înlăcrimaţi, Artorix, care era prieten cu bietul

samnit, îl străpunse cu sabia, ca să-l scape de o chinuitoare agonie.

Triclinium-ul se cutremură de ropotele aplauzelor unanime.

Sulla însă întrerupse aplauzele, strigând cu vocea răguşită de băutură:

— Ascultă, Spartacus, tu care eşti cel mai puternic, hai, ridică scutul unuia dintre cei căzuţi în luptă, apucă paloşul tracului ucis, şi arată-ţi puterea luptând singur împotriva celor patru traci rămaşi în viaţă!

Propunerea lui Sulla fu salutată cu o gălăgioasă aprobare. Sărmanul rudiar rămase buimăcit, de parcă l-ar fi izbit cineva cu o măciucă în cap.

Credea că-l înşela auzul său că şi-a pierdut mintea. Cu faţa albă ca varul, încremeni, privindu-l fix pe Sulla.

Băgând de seamă extraordinara tulburare de care fusese cuprins Spartacus, Artorix îi şopti:

— Curaj!…

La acest îndemn, rudiarul tresări, privi în jur şi apoi, întorcându-se iar către Sulla, îi spuse:

— Preamăritule şi norocosule dictator... fie-mi îngăduit să-ţi aduc aminte că nu mai sunt gladiator: sunt rudiar şi liber, şi că în casa ta nu am alte îndatoriri decât aceea de lanist al gladiatorilor tăi.

— Ha!… Ha!… Ha!… hohoti batjocoritor Sulla, care era beat. Ăsta-mi eşti, preaviteazule Spartacus? Ţi-e frică de moarte, frică!… Neam mârşav de gladiatori!…

Şi după o pauză de o clipă, mai adăugă:

— Jur pe măciuca lui Hercule cel victorios c-ai să lupţi totuşi! Şi, bătând cu pumnul în masă, urmă poruncitor: Cine ţi-a dăruit viaţa şi libertatea, barbar fricos?… Oare nu Sulla ţi le-a dăruit?… Ei, acum Sulla îţi porunceşte să lupţi… Şi vei lupta!… Jur pe toţi zeii Olimpului… că ai să lupţi!

De câteva ori, în aceste clipe, Spartacus se simţi ispitit să ia sabia unuia dintre gladiatorii ucişi şi, ca fulgerul, să se năpustească asupra lui Sulla cu sălbăticia tigrului şi să-l taie în bucăţi. Şi de fiecare dată nu izbutise să se stăpânească decât cu greu, ca prin minune.

În cele din urmă, acţionând ca un automat, aproape fără a-şi da seama ce face, scoase un sunet asemănător răcnetului unei fiare, ridică un scut, puse mâna pe o sabie şi, cu glas tremurând de mânie, strigă:

— Nu sunt nici laş, nici barbar, o, Lucius Sulla, şi, ca să-ţi fiu pe plac, am să lupt. Jur însă pe toţi zeii tăi că dacă nenorocirea mă va face să-l rănesc pe Artorix...

Deodată, un ţipăt ascuţit de femeie întrerupse cuvintele nesocotite ale gladiatorului. Cei de faţă se întoarseră înspre locul de unde izbucnise ţipătul.

Nemişcată, în pragul unei uşi ce se afla în spatele lui Sulla şi al invitaţilor, stătea, albă ca varul, Valeria.

Când sclavul lui Sulla venise să-l caute, Spartacus era la ea. Chemarea însăşi şi ora neobişnuită la care era făcută îi dăduse de gândit rudiarului şi o îngrozise pe Valeria. Avea temerea că pe Spartacus îl va ameninţa o primejdie mai mare decât cea care-l pândea în realitate, împinsă de dragostea pentru Spartacus, alergase în triclinium-ul unde avea loc ospăţul în acea seară, calcând astfel toate regulile de bună-cuviinţă şi prevedere.

Ascunsă după draperie, matroana asistase la sălbatica încăierare a gladiatorilor şi la scena ce urmase între Spartacus şi Sulla.

Văzând că Sulla îl sileşte pe Spartacus să se lupte cu Artorix, pe care ştia că de mult îl iubea Spartacus, şi auzind începutul imprecaţiei sale pătimaşe, care nu se putea încheia astfel decât cu ameninţări şi blesteme împotriva lui Sulla, ea îşi dădu limpede seama că, fără intervenţia ei imediată, Spartacus era sortit pieirii.

Atunci, c-un strigăt pornit din inimă, ea atrase asupră-i privirile oaspeţilor şi ale lui Sulla.

— Valeria! exclamă Sulla, buimac, străduindu-se zadarnic să se scoale de pe patul de ospăţ. Bunătăţile mâncate şi vinul de Falern parcă-l ţintuiseră locului. Valeria!... Tu... aici... la ceasul acesta?

Oaspeţii se ridicară sau dădură să se ridice, deoarece nu toţi se mai puteau ţine pe picioare, şi, mai mult sau mai puţin ceremonios, o salutară pe matroană în tăcere.

Iuventina, liberta, după ce mai întâi se roşise ca purpură şi după ce apoi se făcuse foarte palidă, se lăsă binişor jos de la locul ei, fără să se bage de seamă, şi în câteva clipe se furişă sub masă, unde, în dosul pânzei ce acoperea masa, era la adăpost de orice privire.

După un minut de tăcere, în care îşi rotise privirile prin vasta sală a triclinium-ului, căutând să se liniştească, şi după ce schimbase o privire plină de înţeles cu Spartacus, Valeria spuse:

— Vă salut pe toţi! Zeii să-l ocrotească pe Sulla şi pe prietenii lui!

Rudiarul, care nu începuse lupta, privea ţintă în ochii ei. Neaşteptata apariţie a Valeriei în clipa aceea i se părea un lucru divin, supranatural.

Sulla o privi nedumerit, dar matroana îl lămuri zâmbind:

— O, Sulla, de atâtea ori m-ai poftit să vin la un ospăţ, încât astă-seară, neputând să dorm şi auzind de departe larma ospăţului vostru, am hotărât să mă gătesc pentru a veni să beau din cupa prieteniei şi, spre folosul sănătăţii tale, a te îndemna să te retragi în apartamentul tău cel mai târziu la ivirea zorilor. Am venit, şi văd aici luciri de săbii, şi mai văd pardoseala acoperită de cadavre. Însufleţită de o adâncă indignare, matroana întrebă cu vehemenţă: Asta ce mai înseamnă? Nu vă mai ajung victimele fără număr ce cad în circuri şi amfiteatre, şi atunci, cu voluptate sălbatică, reînviaţi obiceiuri barbare de mult îngropate? Vreţi ca în mijlocul petrecerii să vă îmbătaţi urmărind suferinţele morţii? Vreţi să imitaţi cu buzele voastre schimonosite de prea multă băutură convulsiunile buzelor arse de focul agoniei şi al deznădejdii?

Toţi tăceau, privind în jos, şi în cele din urmă însuşi Sulla, care la început încercase să îngaime ceva, tăcu ca un vinovat prins asupra faptului.

Doar gladiatorii, îndeosebi Spartacus şi Artorix, o priveau pe Valeria cu dragoste şi recunoştinţă.

După o clipă de tăcere, soţia lui Sulla porunci sclavilor:

— Ascultaţi! Căraţi imediat aceste cadavre de aici şi îngropaţi-le; spălaţi pardoseala şi stropiţi-o cu untdelemn şi răşină, apoi

turnaţi Falern în cupa de murrină[33] a lui Sulla şi, ca un simbol al prieteniei, treceţi cupa din mâna în mână tuturor oaspeţilor.

Sclavii se grăbiră să îndeplinească poruncile Valeriei, iar gladiatorii se retraseră.

În mijlocul unei linişti mormântale, cupa prieteniei făcu ocolul mesei, dar numai foarte puţini oaspeţi aruncară petale de trandafiri în ea; apoi, tăcuţi, unul câte unul, oaspeţii părăsiră triclinium-ul, împleticindu-se; unii se opriră să se odihnească în odăile de musafiri ale vastului palat, iar alţii se duseră la Cume.

Între timp, Sulla se prăbuşise din nou pe pat şi stătea întins fără să scoată un cuvânt, parcă dus pe gânduri, deşi de fapt era numai ameţit de băutură. După ce îl zgâlţâi, Valeria îl mustră:

— Auzi, cânta cocoşii! Nu te mai hotărăşti odată să te duci în camera de culcare?

Încet şi cu anevoinţă, Sulla înălţă puţin capul şi începu să bâiguie cuvinte care parcă îi gâlgâiau în gâtlej:

— Tu... tu ai stricat totul... ai spart petrecerea... În triclinium... m-ai lipsit de... plăcerile mele! O, pe Jupiter Stator... Nemaipomenit... Asta-i o ştirbire a autorităţii... lui Sulla Felix... a Epaphroditului... a dictatorului. Pe zeii cei atotputernici... jur că sunt stăpânul Romei... şi al întregii lumi... şi nu sufăr să am stăpâni. Nu îngădui...

Valeria îl privea cu milă amestecată cu dispreţ.

Sulla bâigui mai departe:

— Metrobius... Unde eşti, scumpul meu Metrobius? Ajută-mă... Vreau s-o gonesc de aici. Vreau s-o repudiez... Să-şi ia cu ea plodul ce-l poartă în pântec... Nu vreau să-l recunosc...

Ochii negri ai Valeriei scăpărară scântei de mânie. Schiţă un gest de ameninţare, apoi cuprinsă de un dezgust, porunci:

— Ei, Chrysogonos, cheamă sclavii să-l ducă la culcare pe stăpânul tău. E beat şi prea s-a îndopat cu multă mâncare. E greţos ca un gropar.

După ce-l duseră la culcare, Sulla dormi tot restul nopţii şi cea mai mare parte a zilei următoare. Valeria însă nu putu să închidă ochii nici o clipă.

---

33 Murrină - mineral extrem de rar şi de preţios, puţin cunoscut astăzi (probabil fluorină), din care se făceau în antichitate vase foarte apreciate. (n.r.)

Pe la amiază, Sulla se deşteptă. De câteva zile, boala lui de piele îl chinuia mai aprig ca de obicei. Îi pricinuia acum mâncărimi cumplite. Cum se dădu jos din pat, îşi aruncă o togă largă peste cămaşă şi, însoţit de sclavii ataşaţi persoanei sale şi sprijinit de Chrysogonos, favoritul său, trecu spre terme, străbătând atrium-ul monumental, care era susţinut de o splendidă colonadă în stil doric.

Intrând în clădirea termelor, după ce traversă sala de aşteptare, Sulla pătrunse în vestiar - o sală mică şi elegantă, cu pereţi de marmură şi cu mozaic pe jos. Trei uşi diferite duceau una, în încăperea rezervată băilor reci, alta, în sala în care era bazinul cu apă caldă, iar a treia, la baia de aburi.

Sulla se aşeză pe o banchetă de marmură acoperită cu perne şi cu o ţesătură de purpură şi, după ce, ajutat de sclavi, se dezbrăcă, intră în camera de aburi.

Aceasta era îmbrăcată toată în marmură. Aerul fierbinte care încălzea baia pătrundea prin nişte orificii amenajate în pardoseală.

La dreapta era o firidă semicirculară, în care se afla o bancă de marmură, iar la stânga, un mic bazin cu apă fierbinte.

Sulla intră în firidă, se aşeză şi începu să ridice greutăţi de fier de diferite mărimi, care se foloseau în exerciţiile menite să stimuleze sudaţia. Ieşind apoi din firidă, se afundă în bazinul cu apă fierbinte. Aşezându-se pe banca de marmură din bazin, el se dărui plăcutei senzaţii de căldură, care, judecând după expresia de destindere de pe faţa lui, îi alina suferinţa.

— Ah... Am o senzaţie de beatitudine cum de mult n-am mai încercat... Mai repede, Diodor, mai repede - îl zori Sulla pe sclavul care îl masa de obicei pe tot corpul. Ia mai repede peria şi freacă-mă pe unde e pielea iritată. Apoi îl întrebă pe Chrysogonos: Făcut-ai teaca de pergament purpuriu pentru volumul al douăzeci şi doilea al „Comentariilor” mele, cel pe care l-am terminat de dictat alaltăieri? Ştii, acela pe care ţi l-am dat ieri?

— Da, bunul meu stăpân, şi nu numai pentru exemplarul tău, ci şi pentru încă zece copii făcute de sclavii copişti.

— Bun băiat eşti tu, Chrysogonos. Ai avut deci grijă să se scrie zece copii? Se miră Sulla, cu faţa luminată de mulţumire.

— Da, fireşte, am avut... Am pus să se scoată copii nu numai după ultimul volum, dar şi după toate celelalte. Una ca să fie pusă în biblioteca acestei vile, alta pentru biblioteca locuinţei tale de la Roma, a treia pentru biblioteca mea, iar celelalte copii le-am trimis în dar lui Lucullus Hortensius... împărţind exemplare din opera ta în diferite locuri, vreau s-o feresc de riscul incendiilor şi al dispariţiei.

— Îmi pare că aud zgomot în vestiar - îi spuse Sulla lui Chrysogonos. Du-te repede, vezi ce-i acolo.

Libertul se duse imediat.

Subit, Sulla, care poate din cauza chefului din ajun părea mai îmbătrânit şi mai cadaveric decât în ultimele zile, gemu săgetat de o durere cruntă. Simţea o groaznică greutate pe piept.

După ce termină masajul, Diodor fugi să-l cheme pe libertul Sirmion din Rodos, medicul lui Sulla, care locuia împreună cu dictatorul şi-l însoţea pretutindeni.

Cuprins de un fel de toropeală, Sulla îşi lăsase capul pe marginea bazinului şi părea că doarme.

Peste câteva clipe, Chrysogonos se întoarse. Sulla tresări şi înălţă capul.

— Ce-i cu tine? întrebă îngrijorat libertul, reprezindu-se spre bazin.

— Nimic... Un fel de toropeală... Dar, ştii, am avut un vis...

— Ce-ai visat?

— Am visat că Cecilia Metella, aceea dintre soţiile mele pe care am iubit-o cel mai mult şi care a murit anul trecut, mă chemă la ea.

— Nu da crezare acestor superstiţii...

— Superstiţii? De ce, Chrysogonos, să socotim că credinţa în vise ar fi superstiţie? Am avut întotdeauna mare încredere în semnele primite în vis şi întotdeauna am procedat cum îmi porunceau zeii prin mijlocirea viselor. Şi niciodată n-am avut de ce să mă căiesc.

— Dacă e vorba de succesul campaniilor tale, cred că victoriile nu le-ai repurtat urmând arătările primite în vis, ci datorită înţelepciunii şi vitejiei tale.

— Nu, nu e aşa, Chrysogonos. Soarta prielnică m-a ajutat întotdeauna mai mult decât judecata şi bărbăţia mea, tocmai de

aceea n-am avut încredere decât în soartă. Crede-mă, campaniile în care am luat hotărâri pe dată, fără prea multă chibzuire, au fost cele mai glorioase.

Evocarea isprăvilor sale, dintre care multe fuseseră odioase, dar la fel de multe fuseseră cu adevărat măreţe şi glorioase, părea că-i restabilise echilibrul sufletesc şi-i înseninase oarecum fruntea... De aceea, Chrysogonos socoti că l-ar putea anunţa pe Sulla că, potrivit instrucţiunilor sale, Granius sosise de la Cume şi aştepta ordinele lui.

Auzind de Granius, faţa fostului dictator se congestionă dintr-o dată de mânie. Ochii îi scăpărară sălbatic şi, cu glasul răguşit şi plin de furie, strigă:

— Adu-l... pe nemernic chiar acum... aici... la mine... E singurul om din lume care a cutezat să-şi bată joc de hotărârile mele... şi care-mi doreşte moartea!

Apoi strânse nervos bordura bazinului cu mâinile lui slabe şi osoase.

— N-ai vrea să-l laşi să aştepte până ieşi din baie?.

— Nu, nu... imediat... Aici... În faţa mea.

Chrysogonos ieşi, apoi, după puţin, se întoarse cu edilul Granius.

Acesta era un bărbat de vreo patruzeci de ani, de statură atletică; pe faţa lui ştearsă şi necioplită se citea şiretenia şi răutatea. Când păşi în camera de baie a lui Sulla, Granius era foarte palid şi abia îşi putea ascunde teama care-l stăpânea. Făcând nenumărate plecăciuni şi sărutându-i mâinile, se adresă lui Sulla, cu glas tremurător:

— Zeii să-l ocrotească ani mulţi pe mărinimosul Sulla Felix.

— Nu tot aşa vorbeai alaltăieri, nemernicule, mişelule! Râdeai de sentinţa prin care, pe drept, ai fost condamnat să plăteşti amendă fiscului. Ţipai că nu vrei să plăteşti şi că ai să fii iertat de amendă, pentru că într-o zi, două am să mor.

— Nu, niciodată, n-am spus aşa ceva; nu da crezare unor asemenea calomnii... - Bolborosi Granius, înspăimântat.

— Mişelule, tremuri acuma! Trebuia să tremuri înainte de a aduce jignire celui mai puternic şi mai norocos dintre oameni... Mişelule!...

Şi, fierbând de mânie, Sulla îl izbi drept în obraz pe nefericitul Granius, care, căzând în genunchi lângă bazin, începu să plângă şi să cerşească îndurare.

— Îndurare... Fie-ţi milă... Te conjur, iartă-mă! imploră bietul om.

— Îndurare?! urlă mânios Sulla. Să-mi fie milă de tine, care m-ai batjocorit... când pe mine mă sfâşie dureri cumplite?... Ai să mori, mişelule, acum, aici!... Ard de nerăbdare să mă delectez urmărind ultimele tale convulsii, ascultând horcăitul tău de moarte.

Sulla începu să se zvârcolească şi să se frământe ca un dement, apoi, aproape sufocat de mânie, strigă sclavilor:

— Voi de colo... leneşilor... ce căscaţi gura?... Puneţi mâna pe el şi omorâţi-l în bătaie, aici, în faţa mea... Gâtuiţi-l!... Omorâţi-l!.

Şi deoarece sclavii parcă şovăiau, îşi încorda toate puterile şi strigă cu glas înfricoşător:

— Gâtuiţi-l, de nu, jur pe făcliile şi pe şerpii Eriniilor, pun să vă răstignească pe toţi!

Sclavii se aruncară atunci asupra nefericitului Granius, îl trântiră la pământ, începură să-l bată şi să-l calce în picioare, iar Sulla, turbat, continua să se răsucească de colo-colo, ca o fiară care simte mirosul sângelui, şi răcnea:

— Aşa! Mai tare!... Dă-i!... Calcă-l!... Suceşte-i beregata ticălosului!... Gâtuie-l, gâtuie-l!... Pentru numele tuturor zeilor Infernului, gâtuiţi-l!...

Granius, asupra căruia se năpustiseră patru sclavi mai vânjoşi decât el, căuta să se apere dându-le lovituri puternice.

La început, conformându-se poruncii numai în mod pasiv, sclavii îşi loviseră victima fără vlagă. Când însă Granius începuse să dea în ei, aceştia se înfuriară şi izbutiră să-l imobilizeze. Atunci, unul din ei îşi încleştă amândouă mâinile pe beregata lui Granius şi, apăsându-l pe piept cu toată greutatea genunchilor, în câteva clipe îl sugrumă.

Cu ochii holbaţi, aproape ieşiţi din orbite, cu gura strâmbată de spasme convulsive, Sulla urmărea cu încordare bătaia. Gusta fiecare lovitură cu plăcerea crâncenă a unei fiare şi exclamă cu glas din ce în ce mai stins:

— Aşa!... Aşa!... Mai tare!... Dă-i!... Sugrumă-l!

În clipa în care Granius îşi dădu sufletul, Sulla, istovit de sforţările făcute, de ţipete şi de un puternic acces de febră, se răsturnă pe spate în bazin şi horeai cu un glas stins, de nerecunoscut:

— Ajutor!... Mor!... Ajutor!...

Umbra morţii se aşternu pe chipul fostului dictator, pleoapele i se închiseră, dinţii încleştaţi scrâşniră, iar buzele se contractară, schimonosindu-se.

Chrysogonos şi ceilalţi sclavi forfoteau în jurul lui, străduindu-se să-l aducă în simţiri, când, deodată, o zvârcolire îi zgudui tot corpul. Apoi fu cuprins de un acces puternic de tuse şi, peste puţin, vărsând o uriaşă cantitate de sânge şi horcăind, muri fără a mai deschide ochii.

Astfel se stinse, la şaizeci de ani, omul acesta, care, pe cât era de puternic, pe atât era de viclean; cruzimea şi desfrânarea înăbuşiseră în el un mare talent şi orice simţăminte generoase. Făcuse isprăvi măreţe, însă atrăsese în acelaşi timp multe nenorociri asupra patriei sale. Deşi în timpul vieţii sale a fost proslăvit ca un mare conducător, istoria vorbeşte de el ca unul dintre cei mai răi cetăţeni ai Romei. De aceea, analizându-i toate faptele, e greu de ghicit dacă la el precumpănea curajul şi energia, sau perfidia şi falsitatea.

Din acest motiv, consulul Cneus Papirius Carbo, care, ca partizan al lui Marius, avusese mult de furcă cu Sulla, obişnuia să sublinieze că de câte ori avusese de înfruntat leul şi vulpea ce trăiau împerecheate în sufletul lui Sulla, cele mai mari greutăţi le întimpinase totdeauna din partea vulpii.

Sulla abia murise, când sclavul Diodor, însoţit de medicul Sirmion, dădu buzna în camera de baie, strigând din prag:

— A sosit o ştafetă de la Roma... cu veşti foarte însemnate din partea...

Dar cuvintele se opriră în gâtlejul sclavului, care încremeni văzând forfota celor de faţă, impresionaţi de moartea lui Sulla.

Sirmion se repezi în cameră, poruncind ca trupul lui Sulla să fie îndată scos din bazin şi să fie întins jos, pe un culcuş din perne improvizat la repezeală. Apoi începu să-l examineze, îi luă

pulsul, îi ascultă inima şi în cele din urmă declară, clătinând din cap cu amărăciune:

— S-a sfârşit... A murit.

Sclavul Euthybidei, care aducea scrisoarea ei, intrase şi el în urma lui Diodor în camera de baie. Multă vreme rămase într-un colţ, uimit şi înfricoşat, Apropiindu-se apoi de Chrysogonos, care-i părea persoana cea mai importantă dintre cei de faţă, îi înmâna scrisoarea, spunându-i:

— Stăpâna mea, preafrumoasa Euthybida, mi-a poruncit să înmânez această scrisoare lui Sulla, dar fiindcă zeii au vrut să mă pedepsească, făcându-mă să-l găsesc mort pe cel mai mare dintre toţi oamenii, nu-mi rămâne decât să-ţi predau ţie scrisoarea ce-i era destinată lui.

Zăpăcit de durere, Chrysogonos luă maşinal scrisoarea şi, complet absent, fără ca măcar să se uite la ea, o strecură între tunică şi cămaşă, continuând să se agite în jurul trupului neînsufleţit al stăpânului şi binefăcătorului său.

Vestea morţii lui Sulla se şi răspândise în toată casa. Se dezlănţui o adevărată panică. Tânguindu-se şi plângând în hohote, sclavii năvăleau din toate părţile spre terme. Peste câteva clipe intră gâfâind şi comediantul Metrobius. Tocmai atunci sosise, într-o goană nebună, de la Roma.

Cu veşmintele răvăşite, el îşi făcu loc în camera de baie, palid ca un mort, vărsând şiroaie de lacrimi şi urlând:

— Nu! Asta nu se poate!... Nu, nu... nu e adevărat!

După ce dădu cu ochii de trupul ţeapăn al lui Sulla, izbucni într-un hohot de plâns amarnic şi, îngenunchind lângă cadavru, începu să-i acopere obrazul cu sărutări, tânguindu-se:

— Ai murit când eram departe de tine, neasemuitul meu prieten... prietenul meu cel mai iubit. N-am auzit ultimele tale cuvinte... N-am primit ultimul tău sărut, o iubitul meu Sulla, o, scumpul meu Sulla!

CAPITOLUL VIII. URMĂRILE MORŢII LUI SYLLA

Vestea morţii lui Sulla se răspândi cu iuţeala fulgerului în toată Italia şi peste tot, dar mai ales la Roma ea provocă stupoare.

Curând însă, stupoarea generală făcu loc zvonurilor, întrebărilor şi deducţiilor. Fiecare voia să ştie din ce pricină, cum şi când survenise acest sfârşit neaşteptat.

Partidul oligarhic, patricienii şi bogătaşii deplângeau moartea marelui bărbat de stat, privind-o că pe un dezastru naţional, ca pe o pierdere ireparabilă. Ei făceau mare larmă şi cereau cu stăruinţă să se acorde onoruri militare pentru înmormântarea eroului şi să se înalţe în cinstea lui statui şi temple, ca pentru un salvator al republicii sau un semizeu.

Ei erau susţinuţi de cei zece mii de sclavi eliberaţi, cărora Sulla le împărţise o parte din averea proscrişilor.

Aceşti zece mii de oameni datorau totul lui Sulla şi erau legaţi de partidul lui nu numai prin recunoştinţă, ci şi de teama că nu cumva după moartea lui, să li se ia înapoi tot ce el le dăruise cu atâta generozitate.

În plus, mai erau în Italia cei o sută douăzeci de mii de legionari care luptaseră sub comanda lui Sulla în războaiele împotriva lui Mitridate şi în războiul civil împotriva lui Marius.

Majoritatea legionarilor erau aşezaţi în oraşele ale căror locuitori fuseseră izgoniţi sau ucişi de Sulla în timpul luptelor cu Marius. Aceşti o sută douăzeci de mii de oameni îl divinizau pe dictator şi erau gata să apere toate înfăptuirile lui.

Cumpăna părerilor de rău ale acestui puternic partid era ţinută de bucuria sutelor de mii de exilaţi, a sutelor de mii de victime ale exceselor lui Sulla şi a numeroaselor şi puternicelor rămăşiţe ale partidului lui Marius. Toţi adversarii lui Sulla blestemau pe faţă pe asasinul rudelor şi prietenilor lor, pe acela care le răpise averea şi viaţa, doreau schimbări, se agitau, se frământau şi cereau răzbunare.

La fel simţeau şi plebeii, cărora Sulla le răpise nenumărate drepturi şi le călcase în picioare numeroase şi însemnate privilegii. Ei râvneau, fireşte, să redobândească tot ce pierduseră.

Datorită acestor împrejurări, vestea morţii fostului dictator dezlănţui frământări, patimi, zvonuri şi o nelinişte cum de mulţi ani nu se mai văzuse la Roma.

Oameni de toate vârstele, aparţinând tuturor păturilor sociale, se îmbulzeau în Forum, prin bazilici, pe sub porticuri, pe străzi, prin dughene şi în pieţe - într-un cuvânt, peste tot unde puteau afla ultimele ştiri, şi îşi împărtăşeau unii altora noutăţile zilei. Unii jeleau zgomotos pierderea suferită, alţii, în gura mare, binecuvântau zeii că au luat viaţa tiranului şi că au izbăvit republica de robie. Pretutindeni izbucneau certuri, răsunau ameninţări, scăpărau scânteile urii stăpânite şi se aprindea focul jignirilor înecate în tăcere.

Încordarea devenea din ce în ce mai mare. Până atunci, cei doi consuli, care făceau parte din partide deosebite, ce se vrăjmăşeau, duseseră între ei o luptă ascunsă. Acum însă, patimile erau dezlănţuite şi se închegau rândurile celor două tabere, fiecare având în frunte personalităţi remarcabile, ce se bucurau de egală autoritate. Războiul civil era iminent, cert, inevitabil.

În semn de doliu, numeroşi senatori, cetăţeni şi liberţi îşi lăsaseră barbă, purtau togi cernite şi cutreierau posomoriţi cetatea. De asemenea, numeroase femei îndoliate şi despletite alergau de la un templu la altul, invocând ocrotirea zeilor, de

parcă moartea lui Sulla ar fi expus Roma celor mai mari primejdii.

Bucuroşi de moartea lui Sulla, adversarii acestuia se plimbau voioşi prin Forum şi pe străzi, ironizându-i şi batjocorindu-i pe cei ce-l jeleau.

Trei zile după moartea lui Sulla, în inima cetăţii, în locurile unde se afişau legile, se putea citi, scrisă pe tăbliţe speciale, următoarea epigramă:

„Stăpân al lumii - dictator ferice!”
Aşa-i plăcea mereu să i se spună.
Şi ca răspuns deşartei năzuinţi,
Pedeapsă cruntă-i pregătiră zeii.

Acela ce, nesocotit, râvnit-a
Să-i cadă Roma la picioare, roabă,
Şi-a dat suflarea-n chinuri fără seamăn,
Iar trupul lui fu hrană pentru viermi.

În alte părţi ale cetăţii apărură inscripţiile: „Jos legile sumptuarii[34]! Vrem inviolabilitatea tribuniilor!” Aceste atitudini arătau, mai mult ca oricare altele, cât de nesuportat devenise despotismul lui Sulla. Ici-colo se puteau citi şi inscripţiile: „Slavă lui Caius Marius!”

Toate aceste fapte şi ieşiri îndrăzneţe dovedeau fără putinţă de tăgadă că opinia publică era în plină fierbere. Marcus Emilius Lepidus, care nici cât trăise Sulla nu se sfiise să-şi manifeste ostilitatea faţă de politica lui, începu acum să acţioneze hotărât, fiind încredinţat că partidul lui Marius şi poporul sunt alături de el.

În schimb, celălalt consul, Lutatius Catulus, lăsă să se înţeleagă că el va rămâne hotărât de partea Senatului şi a legilor.

Catilina, bineînţeles, se amestecă şi el în aceste frământări. Deşi cu Sulla întreţinuse totdeauna bune relaţii, totuşi năzuinţele, mulţimea datoriilor şi patimilor îl făceau să dorească o schimbare, deoarece nu avea nimic de pierdut şi putea trage

---

[34] Legile sumptuarii (de la lat. *sumptus*, cheltuială) - măsuri legislative periodice, promulgate în Roma republicană şi imperială, cu scopul de a pune stavilă cheltuielilor exagerate şi luxului particularilor. (n.r.)

multe foloase de pe urma unei schimbări de regim. Din această pricină, Catilina şi prietenii săi alimentau şi aţiţau focul urii împotriva oligarhiei, care mocnea printre cei nemulţumiţi.

Cneus Pompeius şi Marcus Crassus erau singurii care îşi întrebuinţau marea lor popularitate şi autoritate pentru ca, prin toate mijloacele, să potolească spiritele, să sădească în suflete respectul faţă de legi şi să trezească patriotismul şi dragostea pentru republica romană, pe care un nou război civil ar fi expus-o multor nenorociri.

Pentru a discuta ce onoruri se cuveneau a fi acordate gloriosului învingător al lui Mitridate, Senatul roman se întruni în Curia lui Hostilius.

Galeria şi încăperile Curiei erau supraaglomerate. În rândurile senatorilor se vedea o frământare neobişnuită şi o neîntreruptă şi însufleţită mişcare.

Fostul consul, Publius Servilius Vatia Isauricus, un om deosebit de viteaz şi de înţelept, prezida Senatul. După ce deschise şedinţa, dădu cuvântul lui Quintus Lutatius Catulus. Acesta ţinu o cuvântare cumpătată, împăciuitoare. Ferindu-se să aducă vreo jignire adversarilor lui Sulla, el evocă mai întâi glorioasele fapte ale defunctului: zdrobirea lui Iugurta în Africa, victoria de la Cheroneea asupra lui Arhelau, înfrângerea lui Mitridate şi izgonirea lui în fundul Asiei, cucerirea Atenei şi înăbuşirea focului atotmistuitor al războiului civil. Apoi, subliniind bărbăţia şi vitejia lui Sulla, adresă Senatului rugămintea de a încuviinţa funeralii demne de personalitatea lui Sulla şi de poporul roman, al cărui comandant şi conducător fusese.

În încheiere, el propuse că rămăşiţele pământeşti ale lui Sulla să fie aduse cu pompă şi solemnitate de la Cume, pentru a i se da ultimele onoruri la Roma, pe Câmpul lui Marte.

Scurtă cuvântare a lui Catulus fu zgomotos aprobată de aproape toţi senatorii, însă la galerie ea stârni o puternică rumoare.

După ce se restabili liniştea, se ridică Lepidus, care făcu următoarea declaraţie:

— Îmi pare rău, amarnic de rău, părinţi senatori, că astăzi trebuie să combat părerea ilustrului meu coleg, Catulus, a cărui

virtute şi nobleţe sufletească le recunosc şi le preţuiesc mai mult ca oricare altul. Mi se pare că propunerea pe care a făcut-o numai din imboldul sufletului său nobil, nesocotind interesele statului şi fără a-i păsa de onoarea patriei noastre, nu este numai o propunere nepotrivită, ci şi dăunătoare şi nedreaptă. Catulus a invocat în favoarea defunctului Lucius Cornelius Sulla toate argumentele care ar putea îndemna la această înaltă adunare să i acorde onoruri militare şi să-i facă funeralii publice în Câmpul lui Marte. El a uitat însă, sau, mai bine zis, a fost obligat să facă uitate, atât marile nenorociri pe care Sulla le-a adus patriei noastre, cât şi crimele cu care a îndoliat-o şi - s-o spunem deschis, fără nici o teamă, fără ocol şi fără şovăire - Catulus a uitat toate viciile cu care Sulla şi-a pătat numele.

Aceste cuvinte provocară o puternică rumoare în rândurile senatorilor. În schimb, ele au fost salutate cu aplauze, foarte zgomotoase de cei de la galerie. Servilius Vatia Isauricus făcu semn suflătorilor, iar aceştia cu sunetele trâmbiţelor lor, restabiliră liniştea.

— Da, da, să fim sinceri - urmă Emilius Lepidus. La Roma, numele lui Sulla a ajuns un nume nefast. Datorită crimelor şi viciilor de care s-a făcut vinovat fostul dictator, numele lui nu trezeşte acum decât amintirea acelor legi ale patriei pe care el le-a nesocotit: amintirea călcării în picioare a demnităţii consulilor: amintirea ştirbirii autorităţii tribunilor; amintirea că sub domnia lui despotismul devenise adevăratul principiu al guvernării; amintirea că, în numele lui, au fost asasinaţi mii şi mii de cetăţeni nevinovaţi, că au fost săvârşite proscripţii neruşinate, jafuri, siluiri, fraude şi alte fapte dăunătoare patriei, care au contribuit la prăbuşirea republicii. Şi iată că tocmai acestui om, al cărui nume nu evocă cetăţenilor cinstiţi nimic altceva decât nenorociri, tocmai acestui om, care-şi înălţase la rang de lege toate capriciile şi toate patimile, vrem noi astăzi să-i acordăm onoruri şi să-i facem funeralii solemne, la care să participe întregul popor!

E cu putinţă aşa ceva? Se cuvine oare ca pe Lucius Sulla, care a surpat temeliile republicii, să-l incinerăm în Câmpul lui Marte, acolo unde se înalţă, venerat de toţi, mormântul lui Publius

Valerius Publicola[35], unul din întemeietorii republicii? Îngădui-vom oare că oasele aceluia care a proscris şi a ucis pe cei mai nobili şi mai de frunte cetăţeni ai epocii noastre să se odihnească tot acolo unde, în virtutea dispoziţiunilor Senatului, sunt înhumate rămăşiţele pământeşti ale celor mai de seamă şi mai viteji cetăţeni ai vremurilor trecute? Ceea ce acordau strămoşii noştri odinioară pentru a încununa virtutea, avem noi dreptul să dăm ca răsplată răutăţii şi viciului? Dar întreb pentru ce, pentru ce anume să facem o faptă atât de josnică, atât de contrarie demnităţii şi conştiinţei noastre?

S-o facem cumva de frica celor douăzeci şi şapte de legiuni care au luptat sub comanda lui Sulla şi care sunt cantonate în cele mai frumoase oraşe ale Italiei, în acele locuri unde Sulla şi-a dovedit cruzimea în modul cel mai sângeros? Sau s-o facem de teama celor zece mii de sclavi ticăloşi, pe care, călcând în picioare, obiceiurile şi legile noastre, în mod arbitrar, dintr-un capriciu despotic, Sulla i-a eliberat şi cărora le-a acordat prerogativa cea mai de cinste şi mai respectată, aceea de cetăţean roman?

Înţeleg că nimeni n-a îndrăznit să ceară poporului şi Senatului respectarea legilor patriei noastre, atâta timp cât nemărginitele şi nefastele puteri exercitate de Sulla insuflau temere şi deznădejde tuturor. În numele zeilor care ocrotesc Roma, vă întreb însă, părinţi senatori, ce anume vă mai sileşte acum să susţineţi că este drept ceea ce, de fapt, este strâmb? Ce vă mai sileşte acum să-l slăviţi ca pe un om cu o conştiinţă aleasă pe

---

[35] Publicola, închipuit de Vulgata ca un Numa Pompilius al Republicii, a fost un personaj istoric autentic, cum atesta o inscriptie descoperită la Satricum, datata de la inceputul secolului al V-lea î.C., care îl consemnează ca Poplios Valesios. Publicola aparţnea gintei Valenilor, care se împotrivise întotdeauna Tarquinilor, din a căror *gens* facuse parte şi Brutus. El i-a succedat acestuia la o cârmuire semimonarhică a Romei; a fost bănuit că aspirase la preluarea puterii regale (Liv., 2, 7, 5-l2). Supranumele său ar putea reprezenta o variantă semiargotică pentru conducătorul sau „maestrul poporului”, *magister populi*. Se pare că, după ce fusese un subordonat al lui Brutus, el a preluat puterea la Roma, eventual ca principalul reprezentant sau vasal al lui Porsenna.

unul care a fost nu numai un rău, dar chiar un primejdios cetăţean? Ce vă sileşte să acordaţi celui mai mârşav şi mai odios dintre fiii Romei onorurile rezervate numai oamenilor mari şi virtuoşi?

Daţi-mi, o, daţi-mi putinţa, părinţi senatori, să nu pierd orice nădejde în destinele patriei noastre; îngăduiţi-mi să cred mai departe că bărbăţia, virtutea, conştiinţa şi simţământul demnităţii sunt însuşirile acestei înalte adunări; convingeţi-mă că în sufletul senatorilor romani nu precumpăneşte frica josnică, ci un adânc simţ al propriului lor prestigiu.

Respingeţi propunerea de a se incinera rămăşiţele lui Lucius Cornelius Sulla în Câmpul lui Marte, cu onorurile cuvenite unui cetăţean de seamă şi unui vestit conducător de oşti, ca pe o făclie care ar putea aprinde noi răscoale, ca pe o măsură nevrednică şi infamă!

Aceste cuvinte însufleţite şi pline de curaj, rostite de Marcus Emilius Lepidus, fură primite cu aplauze puternice. Nu numai poporul de la galerie aplaudă, ci şi mulţi senatori.

După ce se potoli larmă, se ridică Cneus Pompeius Magnus, unul din cei mai tineri şi mai iubiţi şi, cu siguranţă, unul dintre cei mai populari senatori romani. În cuvântarea sa, e drept, nu prea curgătoare şi elegantă, deoarece nu se distingea prin elocvenţă, dar adânc simţită, pentru că izvora de-a dreptul din inimă, Cneus Pompeius făcu panegiricul lui Sulla. El nici nu ridică în slavă faptele glorioase şi acţiunile nobile ale lui Sulla, nici nu încercă să ascundă acţiunile lui reprobabile sau ruşinoase, acţiunile dezonorante. Pe acestea din urmă el nu le atribui însă lui Sulla, ci împrejurărilor anormale prin care trecuse republică, stării dezastruoase în care se găsise şi cerinţelor imperative ale cumplitelor vremuri în care Sulla stătuse la cârma statului. Sinceritatea, simplitatea şi căldura discursului lui Pompeius făcură o impresie covârşitoare asupra tuturor, dar mai cu seamă asupra senatorilor. Zadarnic se mai străduiră după această cuvântare Lentulus Sură şi Quintus Curius să stârnească adunarea împotriva propunerii consulului Quintus Lutatius Catulus.

Trecându-se la votarea propunerii prin vot deschis, patru cincimi din numărul senatorilor prezenţi se rostiră pentru încuviinţarea ei.

La cererea câtorva senatori, propunerea fu pusă din nou la vot, prin vot secret. Au fost numărate trei sute douăzeci şi şapte de voturi pentru propunerea lui Catulus şi nouăzeci şi trei contra.

Astfel, victoria a fost câştigată de partidul lui Sulla şi şedinţa fu ridicată într-o atmosferă de vie agitaţie care, din Curia lui Hostillius, se propagă afară, în Comitium, unde dădu naştere la felurite manifestaţii furtunoase. Partizanii lui Sulla îi întâmpinară cu aplauze pe Lutatius Catulus, pe Vatia Isauricus, pe Cneus Pompeius şi pe Marcus Crassus. Ceilalţi făcură o primire şi mai zgomotoasă, şi mai pompoasă lui Marcus Emilius Lepidus, lui Sergius Catilina şi lui Lentulus Sura, care se împotriviseră dârz propunerii lui Catulus.

Puţin a lipsit ca mulţimea ce se înghesuia în faţa porţilor Curiei să nu se încaiere în clipa când Pompeius şi Lepidus ieşiră împreună, continuând sub formă de discuţie duelul lor oratoric. Tumultul desigur că nu s-ar fi isprăvit fără vărsare de sânge, dacă Pompeius şi Lepidus, străbătând la braţ şirurile mulţimii, nu ar fi ridicat glasul pentru a-şi îndemna energic partizanii să păstreze liniştea şi ordinea şi să se ducă la casele lor. Prin ospătarii şi taverne, pe la răscrucile mai frecventate, în Forum, prin bazilici şi pe sub porticuri avură totuşi loc, în ciuda acestor îndemnuri, conflicte violente şi încăierări sângeroase. Mulţi oameni au fost omorâţi, şi încă şi mai mulţi au fost răniţi în noaptea aceea. Câţiva aderenţi mai exaltaţi ai partidului popular încercară chiar să pună foc la casele celor mai de seamă partizani ai lui Sulla.

În vreme ce la Roma aveau loc aceste evenimente, întâmplări nu mai puţin importante pentru povestirea noastră se petreceau la Cume.

Câteva ore după neaşteptatul sfârşit al dictatorului, un om, care după ţinută şi după fizic părea să fie gladiator, sosi la vila din Cume, venind dinspre Capua, şi întrebă dacă-l poate vedea pe Spartacus.

Omul părea de vreo patruzeci de ani, era vânjos şi înalt ca Hercule. De la prima vedere puteai ghici că era neobişnuit de puternic. Faţa lui oacheşă, ciupită de vărsat, cu trăsături cam necioplite, arăta mohorâtă, aproape respingătoare.

În ochii lui negri, îndrăzneţi, vii şi aprinşi era ceva sălbatic, ceva cumplit. Impresia de sălbăticie era întărită şi de o chică deasă şi o barbă zbârlita.

În ciuda aspectului său fioros, omul acesta inspira totuşi simpatie de la prima vedere. Faţa lui oglindea o sinceritate şi o cinste de sălbatic, de primitiv, şi din fiecare privire, din fiecare gest şi din fiecare mişcare se desprindea o deosebită mândrie. Şcoala gladiatorilor se afla destul de departe de clădirile principale ale vilei lui Sulla, de aceea, până ce un sclav fugi să-l cheme pe Spartacus, uriaşul se plimbă încolo şi încoace de-a lungul aleii care ducea de la palatul lui Sulla la vila gladiatorilor.

Nu trecu un sfert de oră şi sclavul se înapoie. Puţin în urma lui apăru şi Spartacus. Venea grăbit în întâmpinarea oaspetelui său, cu braţele deschise.

Cei doi gladiatori se îmbrăţişară. Spartacus întrebă:

— Ei, ce mai e nou, Oinomaus?...

— Nimic, toate-s vechi - îi răspunse gladiatorul, cu glas sonor, adânc şi plăcut. Dar eu socot că e un trântor fără seamăn cine nu stă de veghe, cine nu luptă, cine nu face nimic. Mi se pare deci, iubite Spartacus, că a venit vremea să tragem sabia şi să înălţăm steagul răscoalei.

— Potoleşte-te, Oinomaus! Pentru numele zeilor care-i ocrotesc pe germani, tu ai să compromiţi cauza!

— Dimpotrivă, vreau ca ea să fie încununată de victorii strălucite.

— Da, desigur, exaltatule, dar fără ţipete. Victoria o vom câştiga prin înţelepciune şi chibzuinţă.

— O să biruim?... Când oare?... Asta ard să ştiu şi eu.

— Când totul va fi pregătit pentru răscoală...

— Da, într-adevăr, toate la timpul lor! Dar ştii tu cum se coc roadele de felul răscoalei noastre?... E nevoie de îndrăzneală, de bărbăţie, de cutezanţă… Să pornim, să începem imediat, şi ai să vezi că de cum vom ieşi în stradă, lucrurile vor merge de la sine.

— Ascultă-mă... şi ai răbdare! Câţi oameni din şcoala lui Lentulus Batiatus au intrat în Liga noastră în ultimele trei luni?

— O sută treizeci.

— Din zece mii au intrat o sută treizeci... Şi ţi se pare că s-au copt roadele trudei noastre?

— Când se va dezlănţui răscoala, unul va trage pe altul, aşa cum se întâmpla cu vişinele când le tragi din grămadă: una trage pe cealaltă.

— Cum ar putea să ni se alăture, fără a şti nimic despre Cauza noastră, nici cine suntem şi ce ţeluri urmărim, nici de ce mijloace dispunem pentru îndeplinirea cu succes a planului nostru? Cu cât încrederea pe care o vom insufla tovarăşilor noştri de nenorocire va fi mai adâncă, cu atât victoria noastră va fi mai sigură.

Înflăcăratul Oinomaus cugetă în tăcere asupra acestor cuvinte.

Peste o clipă, Spartacus reluă firul vorbei:

— Dar tu, Oinomaus, ce-ai făcut până în ziua de azi, tu, care eşti cel mai voinic dintre cei zece mii de gladiatori ai şcolii lui Lentulus Batiatus? Cum ai folosit autoritatea pe care ai câştigat-o în mijlocul lor prin puterea şi bărbăţia ta? Câţi oameni ai recrutat şi ai atras în Liga noastră de luptă? Câţi din ei cunosc esenţa acţiunii puse la cale de noi? Nu sunt şi unii care nu prea au încredere în persoana ta şi se cam feresc de tine, din cauza firii tale violente şi uşuratice? Şi sunt oare mulţi aceia care să mă cunoască sau cel puţin pe Crixos?

— Tocmai pentru că nu sunt atât de luminat ca tine şi pentru că nu ştiu să vorbesc atât de frumos şi de convingător, m-am străduit din toate puterile să-l conving pe lanistul Batiatus să te poftească ca instructor de scrimă la şcoala lui. Şi iată că am izbutit: prin această tabulă, Batiatus te invită să vii la Capua.

Oinomaus scoase de la brâu o foaie de papirus şi i-o întinse lui Spartacus.

Cu o mână tremurândă, Spartacus luă papirusul şi, după ce smulse peceţile, citi scrisoarea, tulburat. Batiatus, impresionat de faimă iscusinţei şi vitejiei lui Spartacus, după cum însuşi scria, îl poftea să vină la Capua, dacă doreşte, pentru a-i instrui

elevii, şi-i făgăduia în schimb hrană îmbelşugată şi un salariu considerabil.

— Spune-mi, zăpăcitule, pentru ce, de ce te-ai pus pe trăncăneală, în loc să-mi dai scrisoarea de cum ai venit? îl mustră Spartacus, băgându-şi scrisoarea în sân. Căci asta aşteptam, deşi nici nu îndrăzneam să sper. Acolo este locul meu, acolo, în mijlocul celor zece mii de tovarăşi de nenorocire! exclamă el, înflăcărat, cu chipul strălucind de bucurie. Acolo voi putea vorbi cu fiecare om în parte şi voi putea aprinde în sufletele tuturor credinţa care arde în pieptul meu. De acolo, în ziua hotărâtă, când se va da semnalul, va ieşi o armată de zece mii de luptători, o armată de zece mii de sclavi care şi-au sfărâmat lanţurile şi care vor zvârli verigile lanţurilor sfărâmate în obrazul asupritorilor; zece mii de sclavi care, din fierul umilitoarelor lanţuri, îşi vor făuri tăişul săbiilor de neînvins... În sfârşit... în sfârşit... mă voi strecura în cuibul unde voi putea ascuţi dinţii puilor de zmei care vor frânge aripile făloşilor vulturi romani.

Nebun de bucurie, Spartacus ba se depărta, ba se întorcea cu paşi repezi spre Oinomaus, rostind cuvinte de neînţeles.

Oinomaus îl urmărea încântat. Când tracul se mai potoli puţin, îi spuse:

— Sunt fericit că te văd mulţumit. Dar şi mai fericiţi vor fi cei o sută treizeci de tovarăşi noi din Ligă; ei te aşteaptă nerăbdători şi sunt încredinţaţi că vei săvîrşi fapte mari...

— Nu trebuie să se aştepte la prea multe.

— O să fie foarte bine dacă ai să vii la noi; ai să restabileşti liniştea printre răzvrătiţii de acolo.

— Da, din moment ce sunt cei mai apropiaţi prieteni ai tăi, sunt desigur la fel de nestăpâniţi ca şi tine... Înţeleg!... De aceea, şederea mea la Capua va fi folositoare cauzei noastre. Voi şti să împiedic izbucnirile neaşteptate şi nesocotite, care ar putea deveni fatale.

— Spartacus, vreau să te încredinţez că am să fiu întotdeauna alături de tine, că am să te ascult şi că am să fac tot ce vei porunci.

Urmă un moment de tăcere.

Pe cât îi îngăduia privirea lui sălbatică, Oinomaus îl privea pe Spartacus cu dragoste şi duioşie. Deodată exclamă:

— Ştii, Spartacus, că de când te-am văzut întâia oară, acum mai bine de o lună, te-ai făcut parcă mai blând şi mai frumos?... Iartă-mă, aş putea spune... chiar mai feminin... numai că nu ţi se potriveşte cuvântul acesta...

Oinomaus amuţi, deoarece Spartacus, pălind brusc, şopti:

— O, zei!... Cu ea ce se va întâmpla? şopti însă atât de încet, încât uriaşul nu auzi decât nişte sunete confuze.

Pe nefericitul rudiar, pe care, o clipă, dragostea de libertate, solidaritatea frăţească cu cei asupriţi şi nădejdea în biruinţă îl făcuseră să uite de toate, îl apăsa acum povara acestui gând neaşteptat.

Tăcerea se prelungi. Adâncit în gânduri chinuitoare, Spartacus nu mai scoase nici un cuvânt, iar Oinomaus urmărea mâhnit suferinţele rudiarului.

În cele din urmă, germanul întrebă cu un glas pe care se străduia să-l facă blând şi prietenos:

— Aşadar, vrei să ne părăseşti, Spartacus?

— Nu, niciodată!... Niciodată!... protestă el, fremătând şi ridicându-şi spre Oinomaus ochii albaştri, înlăcrimaţi. Mai uşor mi-aş părăsi sora, mai uşor aş părăsi-o pe...

Şovăi o clipă, apoi urmă:

— Voi părăsi totul... orice... nu însă cauza celor asupriţi, a sclavilor, a celor uitaţi de toţi. Asta niciodată!... Niciodată!... După o scurtă pauză, adăugă: Să nu zăbovim, Oinomaus. Urmează-mă. Deşi e zi de mare doliu în această casă, nu se poate să nu găsim în bucătăria lui Sulla ceva cu care să mai prinzi puteri; nu sufla însă nici un cuvânt, nimănui, despre Liga noastră; nici o izbucnire de mânie, nici un blestem!...

Şi, rostind aceste cuvinte, Spartacus porni, însoţit de gladiator, spre palat.

Douăsprezece zile după publicarea hotărârii Senatului cu privire la funeraliile ce urmau să fie făcute lui Lucius Cornelius Sulla, procesiunea funebră porni de la vila dictatorului spre Roma.

Oameni din toate colţurile Italiei se adunaseră spre a-l saluta pentru ultima oară pe defunct. Carul funebru porni de la Cume, fiind urmat de consulul Lutatius Catulus, de două sute de senatori, de un număr egal de cavaleri romani, de toţi patricienii din Cume, Capua, Baie, Herculaneum, Neapolis, Pompei, Puteoli, Liternum şi din celelalte oraşe şi sate ale Campaniei, ca şi de reprezentanţii municipiilor şi oraşelor Italiei. După aceştia veneau douăzeci şi patru de lictori, insignele consulare, vulturii tuturor legiunilor ce luptaseră sub comanda lui Sulla, aproape cincizeci de mii de legionari înarmaţi, veniţi pentru a da ultimele onoruri neînvinsului lor comandant, câteva mii de liberţi din Roma, îmbrăcaţi în doliu, numeroase cete de trâmbiţaşi, flautişti şi ţiteraşi. Cortegiul îl încheiau mii de matroane îmbrăcate în toge cenuşii, purtând doliul cel mai sever, şi o mulţime nesfârşită de oameni care veniseră la Cume din toate colţurile Italiei.

Carul pe care era aşezat trupul dictatorului, îmbălsămat cu miresme şi arome şi înfăşurat într-o mantie de general purpuriu-aurie, era urmat de Faustus şi Fausta, copiii lui Sulla din căsătoria cu Cecilia Metella, înveşmântaţi în toge întunecate. După ei păşeau Valeria şi Hortensius, apoi celelalte rude şi o mare mulţime de liberţi şi servitori; toţi aceştia se străduiau să se arate cuprinşi de o nemângâiată durere.

Procesiunea care înainta foarte încet, dură zece zile. În fiecare sat şi în fiecare oraş, mereu alţi oameni veneau să îngroaşe rândurile procesiunii, accentuându-i caracterul solemn şi fastuos.

În întâmpinarea cortegiului funebru ce însoţea rămăşiţele lui Sulla ieşiseră din Roma, pe Via Appia, aproape zece mii de oameni.

Când cortegiul ajunse la Poarta Capena, maestrul de ceremonii al funeraliilor îl opri, pentru ca, stabilind o ordine perfectă, să sporească măreţia ceremoniei. După câteva ceasuri, cortegiul îşi făcu intrarea în cetate, în ordinea următoare:

În cap, înaintea tuturor, păşea *designatorul*, adică maestrul de ceremonii al funeraliilor, urmat de doisprezece lictori în veşminte negre. După ei venea un grup de cântăreţi care suflau

în nişte flaute lungi, de înmormântare. În urma acestora se înghesuiau cinci sute şi mai bine de bocitoare, îmbrăcate în doliu. Femeile vărsau şiroaie de lacrimi, îşi smulgeau părul din cap şi preamăreau în gura mare faptele de arme şi binefacerile defunctului.

Bocitoarele fuseseră înştiinţate de către designator că vistieria statului avea să fie deosebit de darnică la această înmormântare. De aceea, lacrimile pe care le vărsau pentru Sulla curgeau fără contenire, părând că izvorăsc direct din inimă. Iar după spusa bocitoarelor, binefacerile făptuite de fostul dictator al Romei erau atât de mari, încât întreceau şi lăsau în umbră toate binefacerile lui Camillus şi ale lui Cincinnatus, ale lui Fabricius, ale lui Fabius Maximus, ale lui Cato şi Scipio laolaltă.

În urma bocitoarelor păşea un grup de cântăreţi, care umpleau văzduhul cu melodii triste. După cântăreţi veneau rânduri-rânduri de oameni care purtau peste două mii de cununi de aur şi darurile trimise în grabă de oraşele şi legiunile ce luptaseră de partea lui Sulla.

Urmau apoi victimarii, care aveau să înjunghie, lângă rug, animalele preferate ale defunctului.

După victimari mergeau slujitori ducând portretele strămoşilor lui Lucius Cornelius Sulla, trofeele luate în Grecia, în Asia şi în războaiele italice, şi cununile ce-i fuseseră conferite.

Apoi, în urma altui grup de cântăreţi, păşea Metrobius, machiat şi fardat în aşa fel, încât să semene cât mai mult cu Sulla, şi purtând veşmintele şi insignele acestuia - lui Metrobius i se încredinţase rolul de a-l înfăţişa pe defunct aşa cum fusese în viaţă.

După Metrobius, la care mulţimea curioasă, îmbulzită de-a lungul drumului ce urma să fie parcurs, holbă ochii, venea, purtată cu rândul pe umeri de cei mai tineri şi puternici senatori, o lectică ferecată în aur şi pietre scumpe. Pe această lectică se odihnea trupul neînsufleţit al lui Lucius Cornelius Sulla, acoperit de însemnele bogate ale puterii imperatorului roman. În urma lecticii păşeau rudele cele mai apropiate şi servitorii favoriţi ai defunctului.

După rudele care petreceau trupul învingătorului lui Mitridate urmau colegiile de preoţi.

În urma preoţilor venea Senatul, cavalerii, cele mai de vază patriciene şi cetăţene ale Romei şi o mulţime nesfârşită de cetăţeni, iar în urma acestora, servitorii şi sclavii defunctului. Servitorii duceau de căpăstru calul de luptă al lui Sulla şi păzeau câinii lui şi animalele care urmau să fie jertfite în timpul incinerării.

Cortegiul îl încheiau legiunile ce luptaseră sub comanda lui Sulla, care reprezentau o armată impunătoare şi disciplinată.

Procesiunea se îndreptă spre Forum, unde sarcofagul lui Sulla fu aşezat în Comitium, chiar în faţa Rostrelor.

Aici, oratorii îşi rostiră discursurile funebre, care fură întrerupte de plânsetele şi bocetele tuturor celor din partidul oligarhic. Apoi, în aceeaşi ordine, cortegiul se puse din nou în mişcare, pornind mai departe spre Câmpul lui Marte.

Acolo, totul era pregătit pentru ceremonia funebră. Lectica fu lăsată jos, lângă rug. Valeria se apropie de cadavru, îi închise ochii, cum cerea obiceiul, şi, după ce îi vâri în gură moneda de aramă cu care avea să-l plătească pe Charon ca să-l treacă peste valurile Acheronului, îl sărută pe buze şi îşi luă rămas bun:

— Adio! Te vom urma şi noi cu toţii, în ordinea dinainte hotărâtă de soartă.

Cântăreţii intonară atunci cântecele de înmormântare, în sunetul cărora victimarii jertfiră nenumărate animale. Amestecat cu lapte, miere şi vin, sângele jertfelor fu împrăştiat jur împrejur. Apoi, din mulţimea nesfârşită, cei ce se aflau mai aproape începură să arunce pe rug unsori, uleiuri, parfumuri, arome şi nenumărate cununi de flori şi lauri care acoperiră nu numai rugul, ci şi tot locul dimprejur.

O dată cu săvârşirea acestor ritualuri începu în apropierea rugului şi lupta de gladiatori. Participau la ea toţi gladiatorii lui Sulla, cu excepţia lui Artorix, căruia, la rugămintea lui Spartacus, Valeria îi poruncise să rămână la Cume. Aceasta nu se prelungi mult. Ca toate luptele de gladiatori ce aveau loc cu prilejul funeraliilor, ea se sfârşi cu moartea tuturor combatanţilor, pentru că la acest fel de lupte nu se cădea să se cruţe nici o viaţă.

După ce se sfârşiră toate aceste ceremonii, Pompeius Magnus luă din mâna libitinarului făclia cu care, după datină se dădea foc rugului, şi pentru a-i aduce încă un omagiu defunctului său prieten, dădu el însuşi foc grămezii de vreascuri, arome şi alte materii inflamabile din care era clădit rugul pe care fuseseră aşezate rămăşiţele pământeşti ale lui Sulla.

Acest ultim onor dat răposatului de către tânărul care repurtase recent triumful în Africa stârni aplauzele asurzitoare ale celor adunaţi pe tot întinsul Cimpului lui Marte. Focul se aprinse într-o clipă şi se întinse cu repeziciune, învăluind rugul cu mii de limbi de foc care şerpuiau în mijlocul norilor de fum gros şi înmiresmat.

O jumătate de ceas mai târziu, nu mai rămăsese aproape nimic din trupul aceluia care, atâţia ani, făcuse să tremure Roma şi Italia şi a cărui faimă dăduse ocol lumii. Doar un pumn de oase şi cenuşă, pe care bocitoarele îl strângeau cu grijă într-o urnă de bronz, bogat împodobită cu argint şi minunate încrustaţii de aur.

Urna fu aşezată în templul ridicat cu câţiva ani mai înainte din ordinul lui Sulla, pe locul unde câştigase victoria asupra partizanilor lui Marius. Templul acesta, Sulla îi consacrase lui Hercule învingătorul. Ulterior, urna fu mutată din templu în Câmpul lui Marte, într-un somptuos mausoleu clădit pe socoteala statului, pe locul unde fusese rugul.

Ca lanist în slujba lui Sulla, Spartacus fusese nevoit şi el să ia parte la procesiune, îmbrăcat cu tunică şi mantie de doliu, şi să asiste, abia stăpânindu-şi mânia şi durerea, la măcelărirea nefericiţilor săi elevi, cărora le împărtăşise nu numai tainele scrimei, dar îi şi iniţiase în secretele Ligii asupriţilor. Când luă sfârşit incinerarea, Spartacus răsuflă uşurat: acum era liber şi putea să meargă unde voia.

Se strecură prin mulţimea oamenilor care se întorceau încet de la locul ceremoniei spre oraş. Comentariile pe marginea evenimentelor zilei, care frământaseră toată lumea, nu mai conteneau.

— Crezi că mult timp o să rămână această urnă în templul lui Hercule învingătorul?

— Onoarea Romei şi demnitatea poporului roman mă fac să nădăjduiesc că în curând minia mulţimii are să azvârle urna de-acolo şi are s-o sfărâme, împrăştiind cenuşa în vânt.

— Ba, dimpotrivă, pentru binele Romei, să sperăm că unii ca voi, netrebnice rămăşiţe ale lui Marius, o să fiţi foarte curând sugrumaţi în temniţă la Tulianum.

Mai departe, în alt loc, cineva spunea:

— Ţi-o repet, vai de sărmana Romă, vai şi-amar de noi! Cât timp trăia el, chiar şi când era plecat, nu cuteza nimeni să se gândească la schimbări.

— Acum însă... Numai de n-ar îngădui Jupiter... Nenorocitele legi!...

— Care legi? Ce legi?... Ia ascultă, Ventudeius, ce spune tânărul ăsta. Legi numeşte el violarea de către Sulla a tuturor drepturilor omeneşti şi divine.

— Legi spui?... Cine a vorbit de legi?... Ce, parcă noi nu ştim ce înseamnă legea?... O mreajă de păianjen! O mreajă, în care muştele mici se prind, dar pe care cele mari o sparg!

Pretutindeni se auzeau cuvinte de batjocură şi glume amare pe socoteala oligarhiei.

Făcându-şi loc cu coatele, Spartacus ajunse printre cei dintii la zidurile oraşului. Când pătrunse în oraş, i se păru că nimerise în ţara morţii, atât erau de tăcute şi de pustii străzile Romei, care, de obicei, erau foarte populate la acea oră.

Spartacus ajunse curând la şcoala de gladiatori a lui Iulius Rabecius, unde avea întâlnire cu Crixos.

Discuţia celor doi rudiari fu însufleţită şi prietenească. Ca şi Spartacus, Crixos era revoltat de măcelul gladiatorilor care avusese loc cu prilejul incinerării lui Sulla. Spartacus, care asistase la măcel de nevoie, nu-şi mai venea în fire, fierbea da mânie. Crixos încerca să-l convingă să treacă la executarea planurilor fără amânare şi să primească neîntârziat propunerea lui Lentulus Batiatus, spre a putea atrage cât mai mulţi adepţi pentru cauza lor printre gladiatorii aflaţi în şcoala din Capua.

— Succesul cauzei noastre - spuse galul, încheindu-şi argumentarea naivă, dar înflăcărată - se găseşte acum în mâinile tale, Spartacus, şi dacă sufletul tău e stăpânit de vreun alt sentiment mai puternic decât ideea eliberării sclavilor, orice

nădejde de a vedea cu ochii triumful marii noastre cauze va pieri pe vecie.

— Oricare ar fi sentimentele care mi-ar stăpâni sufletul - declară Spartacus, oftând - nimic, Crixos, nimic, auzi tu, nimic pe lume nu mă va clinti de la hotărârea de a servi cauza noastră sfânta! Nimic nu mă va face să mă abat, nici măcar pentru o clipă, de la drumul pe care mi l-am trasat, nimic şi nimeni nu mă va face să-mi schimb gândul!

Discuţia dură mult. După ce se înţelese cu Crixos asupra tuturor măsurilor ce urmau să fie luate, Spartacus părăsi şcoala lui Iulius Rabecius, îndreptându-se grăbit spre casa moştenitorilor lui Sulla.

Când trecu pragul, portarul îl înştiinţa că Myrtis îl aştepta în anticamera odăii de primire a Valeriei.

Spartacus, cu inima zvâcnind de parcă ar fi presimţit o nenorocire, alergă spre apartamentul Valeriei. Văzându-l, Myrtis exclamă:

— În sfârşit!... De un ceas întreg te aşteaptă stăpâna!

Fugi s-o anunţe pe Valeria de sosirea lui Spartacus şi, după un minut, îl conduse în camera de primire.

Nespus de palidă, înfăşurată în toga întunecată şi cu vălul cenuşiu, Valeria părea mai frumoasă şi mai gingaşă ca niciodată. Melancolia o prindea de minune.

— Spartacus!... Spartacus al meu!... şopti ea, ridicându-se de pe pat şi făcând câţiva paşi către el. Oare ai să mă iubeşti totdeauna?... Mă mai iubeşti mai presus de orice pe lume?

Stânjenit de această neaşteptată întrebare, Spartacus răspunse, după o scurtă pauză:

— De ce-mi pui această întrebare, Valeria mea? Te-am supărat cu ceva?... Datu-ţi-am prilej să te îndoieşti de dragostea mea, de devotamentul şi adoraţia mea? Pentru mine, tu eşti totul, totul pe lume... Mă simt legat numai de tine, ţie îţi sunt închinate toate simţirile inimii mele...

— Ah - îl întrerupse fericită Valeria, cu ochii plini de lumină - aşa vreau să mă iubeşti. Spune-mi, Spartacus, că ai să mă iubeşti totdeauna aşa.

— Da!... O, da!... Totdeauna aşa!... şopti rudiarul, cu glasul vibrând de emoţie.

Apoi, căzând în genunchi în faţa matroanei, îi prinse amândouă mâinile şi i le acoperi cu sărutări pătimaşe:

— Te voi iubi totdeauna, Valeria, ca pe o zeiţă, chiar dacă... chiar atunci când... - Dar nu putu să sfârşească vorba, izbucnind într-un plâns amar.

— Dar ce-i cu tine?... De ce plângi?... Ce s-a întâmplat, Spartacus?... Spune-mi... ce-i cu tine? Insistă înfiorată Valeria, mângâindu-l, sărutându-l pe frunte şi strângându-l la piept.

În clipa aceea se auzi un ciocănit uşor în uşă.

— Ridică-te! îi şopti Valeria, apoi, căutând să regăsească tonul ei obişnuit, întrebă: Ce vrei, Myrtis?

— Fratele tău, Hortensius, a venit şi vrea să te vadă - răspunse de după uşă glasul sclavei.

— Atât de repede?! se miră Valeria.. Şi apoi imediat adăugă: Să aştepte puţin...

— Bine.

Valeria rămase tăcută, ascultând cu luare-aminte. Când nu mai auzi zgomotul paşilor Myrtidei, se destăinui lui Spartacus în grabă:

— Uite... a şi venit... De aceea te aşteptam cu atâta nerăbdare... Şi de aceea te-am întrebat dacă eşti gata să jertfeşti totul pentru mine... Să ştii... Hortensius... ştie totul... ştie că te iubesc, că mă iubeşti...

— Ce-ai spus?... Cum?... strigă Spartacus, alarmat.

— Taci!... Cum, nu ştiu nici eu... Mi-a spus doar în treacăt... şi m-a anunţat că va veni astă-seară... Tu, acum, ascunde-te... aici... în cămăruţa asta - îi arătă Valeria, ridicând draperia unei uşi. Fără a putea fi văzut, ai să auzi tot... şi ai să afli cum poate să iubească Valeria.

După ce-l împinse pe rudiar în cămăruţă, îi mai spuse încet:

— Orice s-ar întâmpla, nu sufli nici o vorbă, nu faci nici o mişcare până nu te chem.

Lăsă draperia să cadă, apoi puse mâinile la piept ca să-şi domolească bătăile inimii şi se aşeză pe pat. Izbuti destul de iute să redevină stăpână pe sine şi să-şi ia un aer indiferent. Atunci, cu glasul ei obişnuit, strigă:

— Myrtis!

Tânăra fată apăru în uşă.

— I-ai spus lui Hortensius că sunt singură în camera de primire?

— Ţi-am îndeplinit porunca.

— Bine, acum pofteşte-l aici.

Un minut mai târziu intră în cameră, grav şi posomorât, vestitul orator, cu barba nerasă de vreo cincisprezece zile, îmbrăcat cu o tunică de culoare închisă şi cu o togă de stofă tot de culoare închisă.

— Bună ziua, dragul meu Hortensius! îl întâmpină Valeria.

— Bună ziua, sora mea - răspunse el, posac.

— Stai jos, frate, nu fi supărat pe mine şi vorbeşte deschis, fără ocol.

— Cu moartea iubitului nostru Sulla, asupra mea nu s-a abătut numai o singură nenorocire, ci şi o a doua, neaşteptată şi nemeritată. Mi-a fost dat să aflu că sora mea, uitând ce-şi datorează sieşi şi lăsând la o parte nu numai orice consideraţie faţă de mine şi faţă de sângele lui Mesala, dar şi respectul cuvenit patului conjugal al lui Sulla, s-a dezonorat aventurându-se într-o legătură vinovată cu un gladiator nemernic. Valeria, Valeria!... Ce-ai făcut?

Tăcu, mâhnit şi îngândurat, cu cotul rezemat de speteaza scaunului, sprijinindu-şi cu mâna fruntea plecată.

— Ascultă, Hortensius, mi-aduci o învinuire foarte gravă; înainte de a mă apăra, te întreb de unde vine această acuzaţie?

Ridicând capul şi trecându-şi mâna peste frunte, Hortensius răspunse sacadat:

— Din mai multe locuri... Şase sau şapte zile după moartea lui Sulla, Chrysogonos mi-a dat această scrisoare.

Şi Hortensius îi înmâna Valeriei un papirus mototolit. Ea îl desfăcu şi citi:

„LUI LUCIUS CORNELIUS SYLLA,
IMPERATORULUI, DICTATORULUI,
NOROCOSULUI,
EPAPHRODITULUI,
SALUT PRIETENESC!

În locul cuvintelor: „Păzeşte-te de câine!” pe zidul casei tale ai putea scrie de azi înainte: „Păzeşte-te de şarpe!” sau mai bine zis de şerpi, deoarece sub acoperişul tău şi-a făcut cuib nu un singur şarpe, ci doi: Valeria şi Spartacus.

Nu te lăsa furat de un acces de mânie; pândeşte-i la cântatul cocoşilor şi te vei convinge cum se necinsteşte patul conjugal şi numele omului celui mai temut şi mai puternic din lume. Păzească-te zeii de asemenea nenorociri în viitor!”

La citirea primelor cuvinte ale scrisorii, sângele năvăli în obrazul Valeriei, însă, până să isprăvească de citit, redeveni palidă ca un mort.

— Dar Chrysogonos - întrebă ea printre dinţi, cu glas înăbuşit - de unde a primit această scrisoare?

— Din păcate, zadarnic s-a străduit, nu şi-a putut aminti din partea cui era. Îşi aminteşte doar că sclavul care i-a înmânat-o sosise la Cume câteva clipe după moartea lui Sulla.

După o clipă de tăcere, Valeria îi spuse liniştită:

— Nu voi încerca să te conving că un denunţ nesemnat nu constituie o dovadă şi nici nu e un temei pe care tu, fratele meu, Hortensius, să mă poţi învinovăţi pe mine, Valeria Mesalina, văduva lui Sulla.

— Fapt este însă că, zece sau douăsprezece zile după moartea lui Lucius, Metrobius a venit la mine, adânc îndurerat de pierderea prietenului său, şi, socotind că este datoria lui sfânta să-i spele onoarea pângărita, mi-a povestit despre legătura ta cu Spartacus. Pentru a-şi întări spusele, Metrobius a adus-o cu el şi pe sclava care l-a dus într-o cameră vecină cu a ta, de unde l-a văzut pe Spartacus intrând la tine noaptea.

— Ajunge, ajunge! porunci Valeria, schimbându-se la faţă la gândul că sărutările şi cuvintele lor, că tainele amorului lor erau cunoscute de o sclavă şi de un om atât de josnic ca Metrobius. Ajunge, Hortensius! Acum, deoarece mi-ai adus o învinuire, am să vorbesc şi eu.

Se ridică de pe pat, îşi îndreptă faţa mânioasa către fratele ei, încrucişă braţele pe piept şi, fulgerându-l cu privirea, îi spuse cu mândrie:

— Da, îl iubesc pe Spartacus. Îl iubesc cu toată ardoarea inimii mele! Ei, şi?

— O, zei mari, o, zei atotputernici! izbucni uluit Hortensius, ridicându-se în picioare şi acoperindu-şi faţa cu mâinile.

— Lasă în pace zeii! Ei nu te aud. Mai bine ascultă-mă când vorbesc cu tine...

— Vorbeşte...

— Da, îl iubesc şi am să-l iubesc...

— Valeria! o întrerupse Hortensius, măsurând-o cu indignare. Mă înspăimânţi... Eşti o femeie nebună de-a binelea...

— Nu, nu sunt decât pur şi simplu o femeie şi sunt hotărâtă să calc în picioare legile voastre despotice, prejudecăţile voastre stupide şi să scutur lanţurile cu care Voi, învingătorii lumii, legaţi de mâini şi de picioare pe femeile voastre. Iată, asta vreau! Şi te încredinţez, frate, că dacă vreau acest lucru nu e nicidecum semn de nebunie, ci, dimpotrivă, dovadă că mi-am redobândit raţiunea. Paiaţa asta mârşava de Metrobius, care e atât de pervers încât toate nevestele cu ai căror bărbaţi are legături sunt geloase, tocmai el s-a găsit să mă învinovăţească! Ciudat îmi pare, Hortensius, că, de vreme ce pui atita temei pe învinovăţirile lui, nu propui ca Senatul să-l aleagă cenzor... Ar fi un cenzor nimerit pentru moravurile Romei!. Metrobius, paznic al castităţii vestalelor!... Lupul care duce mieii la păscut!... E tocmai ce-i mai lipsea Romei, acestui oraş dezgustător, în care se ridică statui şi temple lui Sulla, care a însângerat tot oraşul cu crimele lui, unde, la adăpostul legii celor douăsprezece table, i-a fost îngăduit aceluiaşi Sulla ca, sub ochii mei, să-şi petreacă nopţile în orgii neruşinate. O, legi ale patriei mele, cât sunteţi de drepte!... Chiar şi mie îmi asigură ceva legile astea: dreptul de a asista cu indiferenţă la toate aceste lucruri şi chiar acela de a vărsa lacrimi, însă în ascuns, pe pernele patului meu de văduvă şi, în sfârşit, dreptul de a mă vedea repudiată în orice moment numai pentru motivul că n-am dat moştenitor domnului şi stăpânului meu!

Faţa Valeriei ardea de indignare. Tăcu un moment, apoi se întoarse către Hortensius, care o urmărea înmărmurit, cu ochii ficşi şi pupilele dilatate, şi continuă:

— În faţa acestor legi, bineînţeles, mi-am călcat îndatoririle... o ştiu... o recunosc. Nu am de gând nici să mă apăr, nici să mă dezvinovăţesc. Mi-am călcat îndatoririle prin aceea că n-am avut

curajul să plec cu Spartacus din casa lui Sulla. Nu socotesc că faptul de a mă fi îndrăgostit de acest om e o crimă şi mă mândresc cu dragostea mea. Are suflet ales şi plin de mărinimie, mintea lui e capabilă de gânduri măreţe. Dacă ar fi înfrânt legiunile române în Tracia, ar fi stârnit mai multă admiraţie decât Sulla şi Marius şi ar fi fost mai temut decât Hanibal şi Mitridate!... Dar a fost înfrânt şi voi l-aţi făcut gladiator. Şi pentru că voi l-aţi făcut gladiator, pentru că i-aţi pus acest nume, credeţi că i-aţi schimbat şi sufletul? Credeţi cumva că ajunge un decret de-al vostru că să transformaţi un om cu suflet mare şi minte ageră într-o oaie fără judecată?

Uimit şi în acelaşi timp mâhnit, Hortensius, marele orator, o întrebă;

— Înseamnă asta oare că te ridici împotriva legilor patriei noastre, împotriva obiceiurilor noastre, împotriva oricărui simţământ de decenţă?...

— Da, da!... Mă ridic împotriva lor, mă ridic... Renunţ la cetăţenia romană, la numele meu, la familia mea... Am să plec cu Spartacus să trăiesc undeva, într-o vilă singuratică, mă voi retrage undeva într-o provincie depărtată, poate în Tracia, la poalele munţilor Rodope, şi voi toţi, rudele mele, n-o să mai auziţi de mine!

Istovită de atâta zbucium, Valeria se prăbuşi pe pat.

Valeria poate că nu avea dreptate în măsura în care i se părea. Trecutul ei nu era fără pată. Se prea poate că era puţin cam uşuratică chiar în dragostea pentru Spartacus, prima dragoste adevărată, care-i făcea inima să zvâcnească. Totuşi cuvintele ei tari, întrucâtva incoerente, zugrăveau tabloul fidel al suferinţelor, asupririlor şi umilinţelor la care legile Romei condamnau femeia. Această jalnică situaţie a femeii romane, situaţia care era mult mai rea decât aceea a copiilor aflaţi sub autoritatea nelimitată a părintelui lor, este, alături de plaga mereu mai răspândită a legăturilor nelegitime şi a descompunerii familiei, ca şi de răspândirea sclaviei, care a adus după sine lenevirea cetăţenilor, una din adevăratele cauze ale decăderii Romei.

Hortensius o privi pe sora sa cu compătimire, apoi, cu glas blând şi duios, îi spuse:

— Îmi dau seama, draga mea Valeria, că nu te simţi prea bine...

— Eu? Strigă matroana, sărind de pe pat. Mă simt admirabil...

— Nu, nu, Valeria, crede-mă, nu ţi-e bine... eşti tulburată... Zbuciumul tău e prea mare şi îţi răpeşte acea linişte şi seninătate a minţii care sunt absolut necesare pentru a discuta un subiect atât de serios.

— Dar eu...

— Să lăsăm această discuţie pentru un moment mai potrivit.

— Te previn că sunt neînduplecată...

— Bine... bine... Vom mai vorbi despre asta... o să ne mai vedem... Deocamdată, rog zeii să te ocrotească în veci. Am să plec. Rămâi cu bine, Valeria. Rămâi cu bine.

— Cu bine, Hortensius.

Şi oratorul părăsi camera de primire a surorii sale. Câteva clipe mai târziu intră în cameră Spartacus. Se aruncă la picioarele Valeriei şi, sărutând-o, îi mulţumi pentru cuvintele ei pline de căldură, pentru adâncimea sentimentului ei.

— Da, vreau să trăiesc lângă tine pe vecie, să fiu mereu cu tine, nobilul meu Spartacus. Voi deveni soţia ta, şi munţii Traciei tale ospitaliere vor adăposti dragostea noastră - spunea Valeria, strângându-l la piept.

Îmbătat de sărutările ei, uitând de sine şi de lumea întreagă, rudiarul şopti:

— Da... sunt al tău... al tău... pe vecie... sunt robul tău... slujitorul tău...

Deodată, Spartacus întoarse capul, păli, apoi, smulgându-se din braţele Valeriei şi strunindu-şi parcă toate coardele sufletului său, ascultă atent.

— Ce-i cu tine? întrebă Valeria, tulburată.

— Taci! Şopti rudiarul.

Ascultară amândoi, într-o adâncă tăcere, un cor de glasuri, sonore, puternice, tinereşti, care, într-o limbă pe jumătate barbară, un amestec de greacă şi tracă, intonau următorul imn:

O, libertate scumpă, zeiţă-a lumii noastre.
Aprinde-n inimi focul măreţelor porniri
Şi dă-i putere-n luptă, lui, robului nevolnic;

Sub scutul tău de aripi ne ia, ocrotitoare,
În clipa când va-ncepe cumplita bătălie
Şi legiuni duşmane porni-vor la atac,
Ale sclaviei lanţuri în paloş le preschimbă,
În ţările întinse ce zac sub grea robie,
Dă-i trândavului sabia în mâini, s-o ţină zdravăn,
Şovăitor de-i altul, împinge-l înainte.
O, libertate scumpă, zeiţă-a lumii noastre,
Scântei din vâlvătaia-ţi să cadă şi să ardă
Oriunde-i apăsare, amar, sclavie, jale,
Oriunde huzureşte călăul de tiran,
Oriunde curge vinul şi sângele, ca apa,
Şi fraţii se ucid, scrâşnind, rânjind sălbatic
Zeiţă, du-ne-acolo, în crunta bătălie!
Spre tine se înalţă din inimi o văpaie.
Tu iartă cântul nostru atât de nedibaci,
Şi braţelor sleite, tu dă-le iar vigoarea.
Cu arma-n mână, zee, îţi aşteptăm chemarea,
La arme, voi, prieteni!
Călăi, v-aşteaptă moartea!

Spartacus era numai urechi, ca şi cum viaţa lui ar fi atârnat de acest cântec, din care Valeria nu putuse înţelege decât câteva cuvinte greceşti.

Valeria tăcea. Faţa ei, albă ca marmura reflecta parcă îngrijorarea tainică ce era zugrăvită pe chipul rudiarului, cu toate că ea nu înţelegea cauza acestei îngrijorări.

Ascultară tăcuţi, până ce cântecul gladiatorilor se pierdu în depărtare. Apoi Spartacus, sărutând inimile Valeriei, bâigui cu vocea înecată în lacrimi:

— Eu nu pot... nu pot.., iartă-mă... scumpa mea Valeria... nu pot fi cu totul al tău... Eu nu-mi aparţin.

— Spartacus!... Ce vorbeşti? Ce-ai spus? Cine e femeia care poate cere să împartă cu mine inima ta?

— Nu, nu-i vorba de nici o femeie - o linişti gladiatorul, clătinând din cap mâhnit. Altceva, nu o femeie, mă opreşte să fiu fericit. Nu, nu! Dar... nu-ţi pot spune ce anume mă opreşte...

Nu pot vorbi... Sunt legat prin jurământ sacru şi inviolabil. Nu-mi mai aparţin.

Şi, cu glasul tremurând, adăugă:

— E destul să ştii că departe de tine, lipsit de sărutările tale divine... voi fi nefericit... voi fi cel mai nefericit dintre oameni!...

— Despre ce vorbeşti? întrebă alarmată Valeria, cuprinzându-i capul cu mîmile ei mici şi silindu-l s-o privească în faţă. Ţi-ai ieşit din minţi?... Ce-ai spus?... Aiurezi?... Cine te opreşte să fii al meu?... Vorbeşte!... Hai, scurtează-mi chinurile şi spune-mi cine-i?...

— Ascultă-mă, ascultă, iubită Valeria, adorato - se rugă cu voce tremurândă Spartacus, pe a cărui faţă răvăşită se citea tot zbuciumul celor două forţe ce se înfruntau în sufletul lui. Ascultă-mă... Nu pot vorbi... Nu pot să-ţi spun pricina care mă reţine... Trebuie să te mulţumeşti cu atât: nu e o altă femeie... Trebuie să înţelegi... Ar putea oare o altă femeie să mă smulgă de sub farmecele tale? Cu inima curată şi cinstită, jur pe viaţa ta, pe reputaţia ta, pe renumele şi pe viaţa mea, că oriunde voi fi, aproape sau departe de tine, sunt al tău şi voi rămâne numai al tău în veci, şi că nu voi adora şi nu mă voi închina niciodată decât amintirii şi chipului tău...

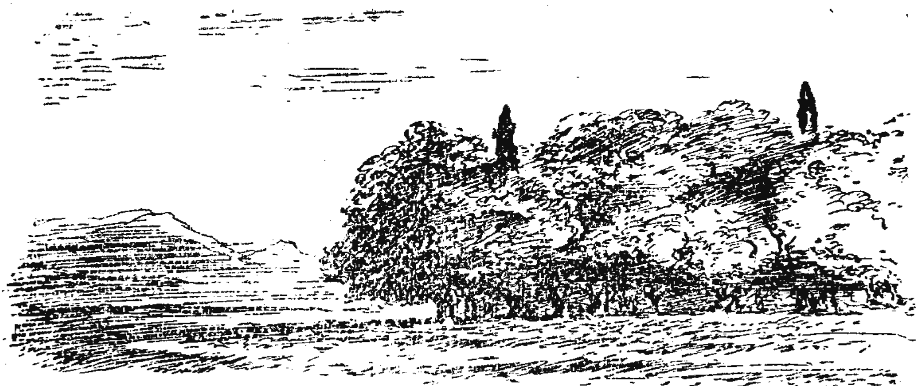
— Dar ce e cu tine? întrebă biata femeie, abia stăpânindu-şi plânsul. De ce nu-mi încredinţezi taina! Te îndoieşti de dragostea mea, de devotamentul meu? Nu ţi-am dat oare destule dovezi de nestrămutată credinţă?... Mai vrei alte dovezi?... Vorbeşte... Porunceşte... Ce vrei de la mine?

— Nu pot să vorbesc, nu pot! strigă nefericitul Spartacus ca nebun. Nu am dreptul să vorbesc!

Izbucnind în plâns, Valeria îl îmbrăţişă.

— Dar mă voi întoarce - îi făgădui Spartacus - mă voi întoarce după ce voi fi primit învoirea să calc jurământul pentru tine. Mă voi întoarce mâine, poimâine, îndată ce voi putea, şi atunci ai să mă ierţi şi ai să mă iubeşti şi mai mult... dacă între noi poate exista iubire mai puternică decât aceea care ne uneşte acum... Rămâi cu bine... Rămâi cu bine... Valeria mea adorată!

Făcând o sforţare supraomenească, nefericitul Spartacus se smulse din braţele femeii iubite şi ieşi în fugă din cameră. Zdrobită de emoţie şi durere, Valeria căzu fără simţire.

CAPITOLUL IX. CUM UN BEŢIV ŞI-A ÎNCHIPUIT CĂ E SALVATORUL REPUBLICII

Trecuseră patru ani de la moartea lui Lucius Cornelius Sulla. Mai erau cincisprezece zile până la calendele lui Marte ale anului 680[36] de la întemeierea Romei. Ca în fiecare an, romanii celebrau în acea zi Lupercalia, o sărbătoare, zice-se, instituită de Romulus şi Remus pentru pomenirea copilăriei lor minunate şi în cinstea doicii lor Luperca şi a zeului Pan, despre care datina spunea că făcea să rodească ogoarele.

Pe coasta colinei Palatine, în pădurea închinată zeului Pan, se găsea o grotă ce se numea Lupercal. Potrivit tradiţiei, în această grotă îi hrănise lupoaica, cu laptele ei, pe Romulus şi Remus.

În grota Luperca se adunaseră din zori, îmbrăcaţi în odăjdii, lupercii, membrii unui colegiu de preoţi recrutaţi dintre tinerii cei mai iluştri, aparţinând castei patricienilor. Puţin mai târziu veniră şi numeroşi alţi tineri nobili. Doi dintre ei, cărora le revenea un rol special în ceremonia sacrificării animalelor, purtau toge albe şi cununi de iederă.

---

[36] 74 î.e.n. (n.r.)

Îndată după sosirea tinerilor, victimarii, înarmându-se cu cuţite, înjunghiară doisprezece ţapi şi doisprezece căţei. După aducerea acestui prinos, unul din luperci luă o. sabie, o înmuie în sângele animalelor jertfite şi atinse cu ea frunţile celor doi tineri patricieni în toge albe şi cu cununi de iederă. Apoi ceilalţi luperci începură să le şteargă urmele de sânge cu lâna muiată în lapte. După ştergerea urmelor de sânge de pe frunte, cei doi tineri izbucniră, aşa cum cerea ritualul, în hohote de râs răsunătoare.

Această ceremonie tradiţională pare-se că amintea străvechea rânduiala a purificării păstorilor.

Potrivit datinii, urma spălarea, după care, într-un loc anume al peşterii, lupercii, cu cei doi tineri purificaţi şi cu prietenii lor, se aşternură la un ospăţ îmbelşugat.

În timp ce lupercii continuau să se ospăteze, peştera începu să se umple de oameni. În pădurea lui Pan şi pe toate drumurile care duceau spre ea se înghesuia o mare mulţime, în rândurile căreia erau numeroase femei.

Ce aştepta această mulţime? Lucrul se lămuri când, după terminarea ospăţului, lupercii, însufleţiţi şi veseli, puseră peste tunici fisii late ca nişte brâuri, tăiate din pielea animalelor jertfite, şi, în mână cu bice făcute tot din pielea animalelor, ieşiră grămadă din peşteră şi porniră să fugă pe străzi ca nişte zănatici, croind cu bicele în dreapta şi în stânga pe toţi cei ce le ieşeau în cale.

Pe toate drumurile se vedeau matroane şi fete tinere alergând întru întimpinarea lupercilor şi întinzând bucuroase braţele ca să fie lovite, pentru că pe atunci fetele credeau că loviturile acestor bice rituale ar influenţa în bine asupra căsătoriilor, iar femeile măritate - că le-ar putea spori fecunditatea.

Toate ritualurile aparţinând religiilor antichităţii, ca şi cele ale religiilor din vremea noastră, nu erau decât pretexte pentru adunări vesele, mai mult sau mai puţin obscene şi mai mult sau mai puţin învăluite în mister, organizate în majoritatea cazurilor de şarlatani, pe spinarea naivilor lesne încrezători. Serbarea Lupercaliei se făcea totuşi pe socoteala lupercilor, deoarece ea le satisfăcea ambiţia; căci nu mică era cinstea de a fi preot şi nu

mică era plăcerea de a mângâia cu biciul fete frumoase şi matroane ispititoare, precum şi plăcerea de a fi răsplătit cu vorbe dulci şi zâmbete drăgălaşe.

Însoţiţi de mulţime, o parte din luperci se îndreptară în fugă către insula de pe Tibru. Pe insulă, care pe acea vreme era încă slab populată, erau trei temple, închinate unul lui Esculap, al doilea lui Jupiter şi al treilea lui Faunus.

În porticul templului lui Faunus, rezemat de o coloană, stătea un tânăr înalt, voinic, perfect proporţionat, care urmărea cu indiferenţă forfota lupercilor. Pe gâtul său puternic, care amintea statuile greceşti, se înălţa falnic un cap plin de distincţie. Avea păr negru ca abanosul, care-i cădea pe fruntea înaltă, şi ochi frumoşi, expresivi, pătrunzători şi autoritari. Nasul era drept, frumos şi precis conturat, iar gura mică, cu buze puţin cam groase şi răsfrânte, trăda două patimi: setea de putere şi senzualitatea. Pielea foarte albă sporea frumuseţea şi farmecul acestui bărbat deosebit de plăcut la vedere.

Tânărul nu era altul decât Caius Iulius Caesar.

Ţinuta lui era de o eleganţă pur grecească. Peste tunica de în subţire, albă ca zăpada, cu chenar de purpură, strânsă în talie cu şnur de lină purpurie, Caesar îmbrăcase o togă de postav alb, cu un chenar lat, albastru.

Avea pe atunci douăzeci şi şase de ani. Datorită talentului, culturii, elocvenţei, blândeţei, vitejiei, inteligenţei sale pătrunzătoare şi eleganţei sale neîntrecute, Iulius Caesar se bucura încă de pe atunci de o nemărginită popularitate la Roma.

Caesar aparţinea partidului lui Marius atât prin vederile şi simpatiile sale personale, cât şi în virtutea tradiţiei şi a legăturilor de familie - prin mătuşa sa Iulia era nepotul lui Caius Marius. Pe deasupra, el se căsătorise la optsprezece ani cu Cornelia, fiica lui Lucius Cornelius Cinna, care fusese de patru ori consul şi era socotit un partizan înfocat al lui Caius Marius, învingătorul cimbrilor şi teutonilor. Îndată după ce-şi lichidase inamicii şi luase puterea dictatorială, Sulla ordonase uciderea a doi membri ai familiei Iulia care simpatizau cu Marius, iar pe tânărul Caius Iulius Caesar îl obligă să se despartă de soţia sa Cornelia. Caesar, care încă de pe atunci dovedise că poseda o voinţă de fier şi o fermitate de neclintit, nu voi să se supună,

fapt pentru care Sulla îl condamnă la moarte. Nu scăpase cu viaţă decât datorită unor influenţi partizani ai lui Sulla şi stăruinţei Colegiului vestalelor.

Cât timp puterea rămase în mâinile lui Sulla, Caesar nu se mai simţi în siguranţă la Roma. Nu e lipsit de semnificaţie faptul că, referindu-se la numeroasele cereri de a-l graţia pe Caesar, dictatorul comentase: „*În acest tânăr Iulius se ascund mai mulţi Marius*”.

Caesar se retrăsese în ţinutul sabinilor, unde, cutreierând munţii Latiumului şi Tibrului, se ascunsese până la moartea lui Sulla.

Îndată după întoarcerea la Roma, el plecă la război şi deveni vestit prin vitejia lui.

După terminarea campaniilor, Caesar se îmbarcă pentru a merge în Grecia, unde intenţiona să-i asculte pe cei mai vestiţi filozofi şi să frecventeze şcolile celor mai iluştri oratori. În apropiere de Farmacussa, corabia lui fu capturată de piraţi, iar el, împreună cu servitorii săi, căzu prizonier, în captivitate. Caesar dovedi nu numai un curaj fără seamăn, dar şi acel talent înnăscut de a se impune, care mai târziu avea să-i aducă stăpânirea asupra lumii întregi. Când îi întrebă pe piraţi cât cer pentru răscumpărarea lui, aceştia cerură douăzeci de talanţi; el răspunse atunci semeţ că preţuieşte cincizeci de talanţi şi că le va plăti această sumă, dar că îndată ce-şi va recăpăta libertatea va porni în urmărirea lor şi că, după ce-i va lua prizonieri, va porunci să fie răstigniţi.

Convins că un descendent al familiei Iulia trebuie să fie crezut pe cuvânt, Caesar trimise câţiva servitori la Efes, Samos şi prin alte cetăţi învecinate, ca să procure cei cincizeci de talanţi. Reuşi să-i adune şi îi înmâna piraţilor. Îndată ce fu eliberat, cu câteva trireme adunate în porturile vecine, porni în urmărirea lor, îi atacă, îi învinse şi, luându-i prizonieri, îi dădu pe mâna pretorului, pentru ca acesta să poruncească răstignirea lor. Prinzând de veste că pretorul caută să-i vândă ca sclavi, Caesar porunci, pe răspunderea sa proprie, ca toţi să fie răstigniţi, declarând că e gata să răspundă în faţa Senatului şi a poporului roman pentru ordinul dat.

Toate aceste întâmplări îi aduseră lui Iulius Caesar o mare popularitate. Dar când îl acuză făţiş pe Cneus Cornelius Dolabella, căruia i se încredinţase administrarea Macedoniei, că a comis fel de fel de crime, popularitatea lui crescu încă şi mai mult. Caesar susţinu acuzarea cu o elocvenţă atât de surprinzătoare şi atât de originală, încât Cicero, cel mai bun orator al vremii, nu putu obţine decât cu foarte mare greutate achitarea lui Dolabella.

Acesta era bărbatul ce stătea în porticul templului lui Faunus şi privea mulţimea.

— Sănătate lui Caius Iulius Caesar! îi ură Titus Lucretius Carus, trecând pe lângă el.

— Bună ziua, Carus - răspunse Caesar, strângând mâna aceluia ce avea să fie autorul poemului „*De rerum natura*”.

— Cinste şi slavă măritului Iulius! se închină Metrobius, comediantul, care trecea prin faţa templului în mijlocul unui grup de mimi şi acrobaţi.

— A, Metrobius! Observă Iulius Caesar, zâmbind ironic. Cum văd, nu-ţi iroseşti viaţa în van. Nu laşi să treacă nici o sărbătoare, nici cel mai neînsemnat prilej de petrecere.

— Ce altceva aş putea face, mărite Iulius... Trebuie să ne bucurăm de viaţa ce ne-au dăruit-o zeii... aşa cum ne-a învăţat Epicur, că...

— Ştiu, ştiu - îl întrerupse Caesar, scutindu-l de oboseală de a câta.

Scărpinându-se delicat în cap, cu degetul mic al mâinii stângi, că nu cumva să-şi strice pieptănătura, Caesar îi făcu semn lui Metrobius, cu arătătorul mâinii drepte, să se apropie.

Metrobius se despărţi pe dată de prietenii săi. Unul din ei îi strigă:

— Te aşteptăm la tavernă lui Esculap!

— Bine! se învoi comediantul.

Apropiindu-se apoi de Caesar cu un surâs mieros şi linguşitor, îi spuse insinuant:

— Mă favorizează desigur vreun zeu astăzi dacă mi se oferă prilejul, mărite Caius, astru strălucitor al neamului lui Iulius, să-ţi fiu de folos cu ceva.

Caesar, cu zâmbetul său puţin cam dispreţuitor, ripostă:

— Nu e prea mare serviciul pe care am să te rog să mi-l faci, preabunule Metrobius. Eşti poftit câteodată în casa lui Cneus Iunius Norbanus?...

— Da, fireşte, sunt - confirmă Metrobius, bucuros, şi adăugă vorbind ca de un prieten intim: Bunul Norbanus mă simpatizează... foarte mult, mă simpatizează de multă vreme... Încă de pe vremea când trăia ilustrul meu prieten, nemuritorul Lucius Cornelius Sulla...

O uşoară strâmbătură de dezgust modifică linia buzelor lui Caesar, ceea ce nu-l împiedică să răspundă cu o bună-voinţă simulată:

— Da, bine... Apoi, după ce se gândi o clipă, adăugă: Pofteşte astă-seară la mine la cină, Metrobius, şi îţi voi spune pe îndelete despre ce este vorba.

— O, ce plăcere!... Ce cinste!... Nu pot spune cât îţi sunt de recunoscător, preabunule Iulius.

— Bine, bine!... Ajunge cu mulţumirile. Du-te, te aşteaptă prietenii. Ne vedem deseară.

Şi, cu un gest maiestuos, Caesar îl concedie pe Metrobius, care, după nesfârşite ploconeli şi mulţumiri, se îndreptă către taverna lui Esculap.

Având în vedere, pe de o parte, odioasele însuşiri ale omului căruia i se adresase, iar, pe de altă parte, reputaţia de tânăr cu mare trecere la femei de care se bucura Caesar, părea neîndoielnic că informaţiile ce dorea să le obţină de la Metrobius erau în legătură cu vreo intrigă amoroasă.

Metrobius intră în taverna lui Esculap radiind de mulţumire în urmă acestui succes, deoarece socotea că o invitaţie din partea lui Caesar era o mare cinste pentru el. Aici, cu un aer foarte satisfăcut de sine, începu să povestească cele întâmplate prietenilor săi, care se şi aşezaseră la masă.

Gândul că peste câteva ceasuri îl aştepta o cină îmbelşugată nu-l împiedică să înceapă a înfuleca cu poftă şi a-şi turna şi mai cu poftă din minunatul vin de Velitre.

În vârtejul glumelor şi al râsetelor ce răsunau în jurul mesei, comediantul pierdu atât socoteala minutelor şi orelor care treceau, cât şi a numărului nesfârşit de cupe ce golise. După două ore, din pricina prea copioaselor libaţiuni cu vin de Velitre,

se îmbată atât de tare, sărmanul, încât scăpă frânele mai de vreme decât de obicei. Prin ceaţa deasă ce-i învăluia mintea miji totuşi gândul că nu mai trebuie să bea, căci altfel într-un ceas va fi incapabil să se mai urnească pentru a merge la cină la Caesar.

Luă o hotărâre eroică şi, sprijinindu-se cu amândouă mâinile de masă, cu o mare sforţare, se ridică în picioare. Apoi, luându-şi rămas bun de la amicii săi, le explică cu limba împleticită că trebuia să plece pentru că era aşteptat la cină la Cae... Cae... Caeras.

Această bâlbâială fu salutată de ceilalţi beţivi cu o salvă de râsete zgomotoase, şi o adevărată ploaie de spirite şi înţepături se abătu asupra-i când, legănându-se, o porni spre ieşire.

— Bine ai să mai arăţi acolo, la „Caeraz”! comentă unul.

— Ţi s-a încleiat limba, bietul meu Metrobius! strigă altul.

— Nu mai dănţui, că nu eşti pe scenă!

— Ţin-te drept... că, de nu, ai să ştergi toate zidurile!

— E înţeles cu zugravii!

— Umblă pe două cărări că şarpele.

Ieşind în stradă, Metrobius bolborosi:

— Rî... deţi... rî... deţi... golanilor! Dar eu mă duc la masă la Caesar... E un om bun... Caesar... şi îi iubeşte pe ar... ar... tişti! Pe Jupiter Căpi... Căpi... lotinul! Nu pot... Înţelege... să merg pe aici... Vinul ăsta de Velitre... era amestecat... şi înşelător ca sufletul... Eu... Eu... Eubytidei!

După vreo douăzeci de paşi, nărăvitul beţiv se opri şi, după ce stătu puţin pe gânduri, se hotărî să profite de cele două ceasuri pe care le mai avea până la întâlnirea cu Iulius Caesar, pentru a-şi răcori capul înnegurat de vinul de Velitrae.

— Unde... unde să mă duc mai bine?... Spre culme... da, desigur, aerul e mai... răcoros... şi mie mi-e cald... Calendarul spune... că în februarie... e iarnă... Dar ce, februarie e lună de iarnă?... O fi, nu însă pentru unul care a băut atâta... Dar dacă o iau pe drumul ăsta, ce-o să fie?... Am să dau de mormântul bunului rege Numa... Niciodată n-am avut pic de preţuire pentru Numa ăsta... Nu-i plăcea vinul... Nu-i plăcea. Dar eu nici nu cred că nu-i plăcea vinul... şi aş putea să jur pe cei doisprezece zei ai

Concordiei... că nu numai despre treburi de stat vorbea el cu nimfa Egeria... Da... Da...

Mergând pe două cărări, Metrobius continuă să-i vorbească de rău pe toţi defăimătorii băuturii şi mai ales pe bietul rege Numa. Ajunse curând în pădurea Furrinei, zeiţa furtunilor.

După ce rătăci câtva timp pe potecile înguste ale pădurii, ochi un copac uriaş, care se afla aproape în mijlocul pădurii. În jurul copacului era un luminiş rotund. Metrobius se aşeză aici, cu spatele rezemat de trunchiul bătrânului copac.

— Într-adevăr, e ciudat - murmură comediantul - când te gândeşti că tocmai în pădurea închinată zeiţei furtunilor... am să astâmpăr furtuna asta care mă răscoleşte...

Trăncănind aşa, el tot închise şi deschise pleoapele-i grele ca plumbul, până ce adormi.

Visă că se găsea pe un cimp uscat şi sterp, în bătaia razelor soarelui. Îi ardea gâtlejul, îi era sete şi simţea o apăsare în piept... Din fericire auzi susurul unui izvor. Alergă spre el... Fugea... şi totuşi nu putea fugi, pentru că picioarele i se îngreunaseră... se făcuseră ca de piatră şi nu mai putea dezlipi tălpile de pământ... Şi izvorul era încă departe! Nici Metrobius nu înţelegea cum se făcuse că în albia izvorului se rostogoleau valuri-valuri de Falern... Şi, lucru straniu, susurul izvorului semăna cu zvonul unor glasuri omeneşti ce vorbeau în şoaptă. Murea de sete; continuă să alerge mai departe şi ajunse în sfârşit la izvor; dar când se aruncă jos şi era gata să-şi potolească setea cu acel minunat Falern, deodată apăru Numa Pompilius şi-l opri să bea. Avea o barbă albă, foarte lungă, şi chipul aspru; îl privi încruntat pe Metrobius şi-l mustră cu cuvinte grele... Ce glas răsunător, metalic avea Numa Pompilius!... Dar în timp ce acesta vorbea, Metrobius auzi din nou un zvon de glasuri care veneau parcă din izvor, şi deodată vinul de Falern se transformă în sânge roşu şi fierbinte.

Atunci Numa Pompilius răcni cu glas năprasnic:

— Ţi-e sete?... Ţi-e sete... tiranule?... Atunci bea din sângele fraţilor tăi, mişel nemernic!

Visul devenea tot mai întunecat. Metrobius simţi cum i se strânge inima; i se făcu frică de acest moş cu glas cumplit şi o luă la goană nebuneşte, poticnindu-se în fugă de nişte crengi şi

căzând... Când se trezi, în prima clipă, nu putu să se dumirească nici unde era, nici dacă mai dormea sau dacă se trezise. Se frecă la ochi şi privi împrejur. Văzu că era într-o pădure, că era noapte şi că numai ici şi colo razele lunei, strecurându-se printre ramurile copacilor, împrăştiau întunericul. Se strădui să-şi adune şi să-şi limpezească gândurile, dar nu izbutea, deoarece, chiar după ce se trezise de-a binelea, încă mai auzea glasul de tunet al lui Numa Pompilius aruncându-i cuvinte pline de mânie. De aceea se gândi, în prima clipă, că mai doarme şi mai visează. Se convinse foarte repede însă că era treaz cu adevărat. Îşi aminti vag cum ajunsese acolo şi pricepu că glasul ce-l auzise în vis era glasul unui om viu, care răsuna pe undeva pe aproape, în poiana cea mică.

— Moarte pentru moarte! Să ne silim cel puţin să murim pentru binele nostru, nu pentru desfătarea stăpânilor! îndemnă glasul plin de avânt şi de energie. Fiarele astea turbate şi crude, cu chip de om, sunt setoase de sânge ca tigrii deşertului Libiei. Bine! Să încrucişeze săbiile lor cu săbiile noastre, sângele lor să curgă amestecându-se cu al nostru, fie, ca să înţeleagă odată că şi sclavii, şi gladiatorii, şi asupriţii au inimă. Au să se convingă - jur pe toţi zeii Olimpului! - Că soarele trebuie să strălucească şi că pământul trebuie să rodească pentru toţi deopotrivă. Au să se convingă că viaţa trebuie să ofere plăcere şi mulţumire deopotrivă tuturor oamenilor!

După aceste cuvinte se auzi o rumoare generală de aprobare.

Metrobius ghici îndată că aici se întruniseră nişte oameni care, vedea bine, puneau ceva la cale împotriva republicii. I se păru că mai auzise undeva glasul acela puternic.

Al cui era însă glasul? Unde-l mai auzise? Când? Metrobius nu putea să-şi amintească de loc. Ca să audă mai bine, îşi ţinu răsuflarea şi îşi încorda toată atenţia.

— După cinci ani de muncă tainică şi stăruitoare, putem oare să spunem acum că s-au ivit zorile mântuirii? întrebă răguşit şi grav alt glas, într-o latinească stricată.

— Vom putea totuşi, în cele din urmă, să începem lupta? întrebă alt glas şi mai răguşit, şi mai grav decât cel dintâi.

— Da, vom putea! răspunse glasul pe care Metrobius îl auzise când se deşteptase. Artorix va porni mâine...

La auzul acestui nume, Metrobius identifică al cui era glasul: al nimănui altuia decât al lui Spartacus, şi Metrobius înţelese îndată ce fel de adunare se ţinea acolo.

— Mâine, Artorix pleacă la Ravenna - continuă Spartacus - şi-l va vesti pe Granicus să-i ţină gata pe cei cinci mii două sute de gladiatori ai săi; ei alcătuiesc întâia legiune a armatei noastre. A doua va fi aceea pe care o vei comanda tu, Crixos, şi se compune din cei şapte mii şapte sute cincizeci de membri ai Ligii noastre care locuiesc în Roma. Legiunile a treia şi a patra le voi comanda eu şi Oinomaus; ele sunt alcătuite din cei zece mii de gladiatori din şcoala lui Lentulus Batiatus, de la Capua.

— Douăzeci de mii de gladiatori organizaţi în legiuni! izbucni Oinomaus, cu voce răsunătoare şi cu o expresie de bucurie sălbatică. Douăzeci de mii!... E straşnic!... Pe zeii Infernului!... E straşnic!... Pun rămăşag că o să vedem şi noi cum arată de la spate platoşele mândrilor legionari ai lui Sulla şi Marius.

— În numele dragostei ce purtăm ţărilor noastre subjugate, pentru izbânda cauzei noastre, în virtutea sfintei credinţe care ne leagă - spuse Spartacus - vă rog să fiţi prevăzători şi să acţionaţi chibzuiţi. Să nu primejduim izbânda cauzei noastre. Acum, orice explozie de îndrăzneală ce s-ar produce înainte de vremea hotărâtă ar fi o crimă de neiertat. Până în cinci zile o să auziţi despre primele noastre acţiuni şi o să aflaţi că răsculaţii au pus stăpânire pe Capua. Oinomaus şi cu mine ne vom concentra detaşamentele la ţară; totuşi, îndată ce se va ivi un prilej, vom căuta să dăm o lovitură îndrăzneaţă capitalei Campaniei. În acel moment, voi, cei din Ravenna şi din Roma, uniţi-vă toate puterile şi ieşiţi la luptă pentru a vă uni cu noi. Până ce nu se va răscula Capua, în mijlocul vostru trebuie să domnească în aparenţă, ca şi până acum, pace şi linişte.

Apoi urmă o discuţie însufleţită, dar incoerentă, la care participară toţi gladiatorii întruniţi acolo, care alcătuiau statul-major al Ligii asupriţilor.

După ce se sfătuiră reciproc să fie prevăzători, după ce se îmbărbătară dându-şi imbold unii altora, gladiatorii îşi luară rămas bun frăţesc şi începură să plece. Discutând cu însufleţire, porniră cu toţii spre locul unde se afla Metrobius.

Spartacus însă le strigă din urmă, certându-i:

— Nu toţi într-o singură parte, fraţilor! Mergeţi câte doi sau trei, şi la cinci-şase sute de paşi unii de alţii. Întoarceţi-vă în oraş unii pe la podul Cestius... alţii peste podul Sublicius, iar restul peste podul lui Emilius.

Supunându-se ordinului, gladiatorii ieşiră din pădure pe poteci diferite. Trecând pe lângă copacul după care era pitit Metrobius, ce tremura ca vargă, Spartacus îi spuse lui Crixos, strângându-i mâna dreaptă:

— Ne vedem mai târziu, pe la miezul nopţii, la Lutaţia Chioară; te aştept acolo să-mi dai răspuns dacă putem fi siguri sau nu că o să primim transportul acela de platoşe ce ni s-a făgăduit că soseşte până în cinci zile.

— Chiar acum mă duc să mă întâlnesc cu catîrgiul care mi-a făgăduit să facă transportul cât se poate de repede.

— Ei! izbucni Oinomaus, batjocoritor. Ce nevoie avem de platoşe? Jurământul nostru, săbiile şi vitejia - iată platoşele noastre!

Cu paşi iuţi, Crixos se îndreptă spre podul Cestius, iar Spartacus, Oinomaus şi Artorix apucară spre podul Sublicius.

„Ia te uită! cugetă între timp Metrobius, care, pe măsură ce gladiatorii se îndepărtau, devenea din ce în ce mai viteaz. Ia te uită!... Ce vijelie ameninţă republică! Douăzeci de mii de gladiatori înarmaţi... Mai mult decât trebuie pentru ca să se aprindă un nou război cu sclavii, cum a fost cel din Sicilia... Ba încă mai rău... pentru că, prin vioiciunea inteligenţei şi spiritului de iniţiativă, Spartacus e cu mult superior lui Eunous, sclavul sirian care a fost căpetenia sclavilor din Sicilia... Nici vorbă că providenţa însăşi m-a minat în pădure... Fără îndoială că zeii atotputernici m-au ales pe mine ca instrument... ca să scape Republica de la pieire. Desigur... Oare nu s-au folosit ei cândva de gâştele din Capitoliu pentru o misiune asemănătoare?... De ce n-aş fi şi eu bun pentru asemenea treabă? Ptiu! Ce mai comparaţii îmi vin la beţie!”

Şi, adânc jignit de concluzia la care fusese adus de această comparaţie, Metrobius se ridică şi făcu câţiva paşi şovăitori prin pădure, ca să se încredinţeze dacă plecaseră într-adevăr toţi gladiatorii şi dacă nu cumva mai rămăsese vreunul să păzească locul.

Atunci îşi aminti deodată de Caesar; acum era aproape de miezul nopţii şi Caesar îl aşteptase la cină pe la apusul soarelui. Metrobius se necăji, apoi însă luă hotărârea să se ducă la Caesar îndată ce va putea părăsi fără primejdie pădurea zeiţei Furrina şi să-i destăinuiască acest secret de uriaşă însemnătate. Comediantul socotea că descoperirea unui asemenea complot îl va face pe Caesar să-i scuze întârzierea.

Când se convinse că plecaseră toţi gladiatorii, Metrobius ieşi din pădure şi se îndreptă grăbit spre podul Cestius. Pe drum recapitula cele întâmplate şi, pornind de la premiza că, de nu s-ar fi îmbătat, cu siguranţă nu s-ar fi nimerit să fie în pădurea Furrinei la ora întrunirii gladiatorilor, ajunse la concluzia că trebuia să binecuvânteze atât băutura, cât şi darul beţiei, iar vinul acela de Velitre din taverna lui Esculap, pe care nu de mult îl blestemase, acum i se părea divin.

Filozofând astfel, Metrobius ajunse la locuinţa lui Caesar şi, intrând, ceru să i se comunice stăpânului casei că-l roagă să poftească îndată în bibliotecă, pentru că are să-i aducă la cunoştinţă un fapt deosebit de însemnat, de care s-ar putea să depindă soarta Romei.

Întrucât ştia ce beţiv şi palavragiu e Metrobius, întâia pornire a lui Caesar fu să nu ia în serios comunicarea lui. După ce chibzui puţin, se hotărî totuşi să-l asculte. Cerându-şi iertare de la oaspeţi, Caesar se duse în bibliotecă, unde Metrobius îi relată, pe scurt şi cu însufleţire, despre cele puse la cale de gladiatori.

Lui Caesar relatarea îi păru ciudată. Ca să se convingă dacă nu cumva cele povestite erau nălucirile unui beţiv, îl copleşi cu întrebări pe comediant. Încredinţându-se de contrariu, Caesar se încruntă şi rămase câteva clipe adânc cufundat în gânduri. Apoi, după ce tresări ca un om care însfârşit a luat o hotărâre, îi spuse lui Metrobius, cu un surâs neîncrezător:

— Ai să recunoşti, desigur, că povestirea ta miroase a basm, iar basmul, pare-mi-se, îşi are izvorul în numărul prea mare al cupelor cu vin de Velitre pe care l-ai golit în taverna lui Esculap.

— Nu tăgăduiesc, mărite Iulius, că îmi place peste măsură vinul de Velitre, mai ales dacă e bun - mărturisi Metrobius. Şi nici nu neg că am fost puţin cam ameţit în seara asta. Cât priveşte însă cele aflate în pădurea Furrinei, pot jura că le-am

auzit unele după altele întocmai cum ţi le-am repetat, pentru că, între timp, un somn bun şi aerul rece de pe colina Ianicul mă readuseseră complet în simţiri. Astfel fiind, e oare cu putinţă ca tu să laşi Republica expusă unei primejdii atât de grave, fără a preveni consulii şi Senatul?

Caesar rămase pe gânduri, cu capul plecat,

— Nu uita că fiecare clipă măreşte primejdia!

Caesar însă nu răspunse.

Metrobius tăcu şi el, deşi, judecând după atitudinea şi după nervozitatea mişcărilor lui, se vedea bine că era frământat de o „patriotică” nerăbdare. Peste un minut întrebă:

— Atunci, cum rămâne?

Ridicându-şi capul, Caesar răspunse:

— Aş vrea, Metrobius, să judec singur dacă patria noastră este sau nu este într-adevăr ameninţată de o primejdie serioasă!

— O, mărite Iulius! Dacă ai vrea, dacă ai vrea, bucuros ţi-aş lăsa meritul de a fi descoperit acest complot, deoarece eu ştiu şi am credinţa nestrămutată că mărinimosul Caius Iulius Caesar va şti să-şi dovedească totdeauna recunoştinţa.

— Metrobius, îţi mulţumesc atât pentru sentimentele, cât şi pentru propunerea ta. Să nu crezi că am vrut să verific cum stau lucrurile pentru a stoarce vreun folos personal de pe urma secretului pe care soarta l-a dat în mâinile tale. Nu, am făcut-o numai pentru a putea chibzui ce atitudine să luăm în împrejurări atât de grave.

Metrobius făcu semn cu capul că nu se îndoia de acest lucru, iar Caesar continuă:

— Treci, te rog, în triclinium şi aşteaptă-mă acolo, dar nu sufla nici un cuvânt nimănui! Nimănui, mă înţelegi, Metrobius? Nici despre ce ai auzit în pădurea Furrinei, nici despre ce am vorbit noi aici. Nimeni nu trebuie să ştie unde plec în această clipă. Până într-o oră mă înapoiez. O să discutăm atunci ce e de făcut pentru binele patriei noastre.

— Voi face întocmai cum îmi porunceşti, Caesar!

— N-ai să regreţi, pentru că eu ştiu să fiu recunoscător, şi în cartea destinelor stă scris că Iulius Caesar nu va muri cu fruntea

încununată numai cu lauri din aceia ce se dăruiesc în circ, la curse.

Lăsându-l singur pe Metrobius, Caius Iulius trecu într-o cameră vecină cu biblioteca. Dezbrăcă vesmântul alb de ospăţ şi, după ce-şi aruncă o mantie pe umeri şi-şi acoperi capul cu glugă, porunci unuia din sclavi să-l însoţească şi ieşi din casă. Cu paşi mari, se îndreptă spre ulicioarele care duceau la tavernă Venerei Libitine.

Afară de casa de pe Palatin, Caesar mai avea o casă, în inima Suburrei. Ca să-şi câştige încrederea şi favoarea săracilor care populau acest cartier al Romei, el venea adesea să locuiască în această casă. De multe ori, îmbrăcând o tunică grosolană în locul laticlavei, Caesar străbătea străzile întunecoase şi murdare ale Suburrei şi Esquilinului, ajutând cu o dărnicie fără pereche pe săraci şi oropsiţi. Cunoştea pe degete cele mai depărtate şi mai murdare fundături ale acestei cloace dezgustătoare, în care se revărsau atâtea nenorociri, ruşini şi ticăloşii.

Ajungând la tavernă Lutaţiei Chioară, Caesar trecu de-a dreptul în încăperea din fund, unde zări îndată grupul rudiarilor şi gladiatorilor care şedeau la masă.

Salută grupul cu obişnuitul „*salvete*”, se aşeză într-un colţ şi ceru sclavei etiopiene să-i aducă două cupe cu vin. Vorbind lucruri indiferente cu însoţitorul său şi căutând să nu atragă cu nimic atenţia, Caesar urmărea iscoditor toate mişcările gladiatorilor şi trăgea cu urechea la convorbirea lor.

Spartacus, care şedea între Crixos şi Oinomaus, era palid, mohorât şi adâncit în gânduri. Tracul devenise mai matur în cei patru ani de la moartea lui Sulla. O cută adâncă, mărturie a frământărilor sufleteşti şi a grijilor apăsătoare prin care trecuse, îi brăzda fruntea.

După ce auzi rostindu-se numele de Spartacus, Caesar ghici îndată că Spartacus nu putea fi altul decât bărbatul cel impunător, frumos, a cărui fizionomie trăda o extraordinară energie şi o inteligenţă strălucită. Urmărindu-l cu privirea pătrunzătoare a omului de geniu, Caesar observă în câteva minute că Spartacus avea un suflet generos şi viteaz, că era înzestrat cu talente neobişnuite şi că era predestinat să săvârşească fapte însemnate şi să cucerească izbânzi măreţe.

Între timp, sclava Azur adusese cele două cupe cu vin. După ce ridică una din cupe, Caesar făcu semn sclavului s-o ia pe cealaltă şi îl îndemnă:

— Bea!

Sclavul bău. Caesar însă se prefăcu numai că bea. Duse cupa la gură, dar buzele lui nici nu atinseră vinul, căci obişnuia să bea numai apă. Peste puţin timp, se sculă de la locul său şi se apropie de gladiator.

— Salut, viteazule Spartacus! Soarta să-ţi surâdă aşa cum meriţi! N-ai vrea să stai puţin de vorbă cu mine?

Toţi comesenii întoarseră capul spre interlocutorul lui Spartacus şi câţiva dintre ei izbucniră miraţi:

— Caius Iulius Caesar!

— Iulius Caesar! repetă Spartacus, surprins, ridicându-se.

Îl cunoştea pe Caesar numai din auzite. Nu-l mai văzuse niciodată.

— Mai încet... mai încet - îi rugă zâmbind prietenos viitorul dictator. Altfel, mâine, toată Roma o să ştie că unul dintre pontifi colindă noaptea tavernele Suburrei şi Esquilinului.

Tăcut, rudiarul îl privi un timp pe urmaşul familiei Iulia, apoi îi spuse:

— Am să mă socotesc cel mai fericit dintre oameni, Caius Iulius, dacă mă crezi vrednic să-ţi fiu de folos cu ceva.

— N-ai vrea să renunţi puţin la tovărăşia acestor voinici şi să vii să facem o plimbare până la zidul cetăţii?

Gladiatorii se uitară unii la alţii, uimiţi. Cu o expresie de mulţumire zugrăvită pe faţă, Spartacus consimţi.

— E măgulitor pentru un obscur şi sărac rudiar să facă o plimbare cu unul dintre cei mai nobili şi mai iluştri fii ai Romei.

— Un viteaz nu e niciodată sărac - protestă Caesar şi, după ce făcu semn sclavului său să-l aştepte în tavernă, se îndreptă spre uşă.

— Ah! Oftă Spartacus, urmându-l pe Caesar. Oare la ce-i mai foloseşte leului puterea, când e în lanţuri?

Străbătură încăperea din faţă a tavernei, ieşiră pe ulicioară, apucară la dreapta şi, tăcuţi, se îndreptară către locul de lângă zidul cetăţii unde, cu patru ani în urmă, gladiatorii îl uciseseră pe libertul lui Caius Verres.

Caesar şi Spartacus, care, văzuţi de departe, în bătaia alburie, lăptoasă a lunei, semănau a fantome, se opriră pe maidanul pustiu ce se întindea între ultimele case ale cetăţii şi zidul lui Servius Tullius. Rămaseră nemişcaţi şi tăcuţi şi se măsurau voind parcă să se cântărească reciproc. În adâncul sufletului simţeau bine că întruchipează două principii contradictorii, de neîmpăcat, două steaguri, că sunt simbolul a două cauze: simbolul cauzei despotismului şi simbolul cauzei libertăţii.

Caesar rupse tăcerea.

— Câţi ani ai?

— Treizeci şi trei - răspunse Spartacus, privindu-l pe Caesar drept în ochi, căutând parcă să-i ghicească gândurile.

— Eşti de neam trac?

— Da.

— Tracii sunt viteji în luptă şi neînfricaţi în faţa primejdiilor. Tu nu eşti însă numai puternic şi viteaz, tu ai şi purtări alese şi eşti învăţat. Nu-i aşa?

— De unde ştii toate acestea?

— De la o femeie. Dar nu de asta trebuie să vorbim acum, când tu şi cauza căreia te-ai închinat sunteţi ameninţaţi de o mare primejdie...

— Despre ce cauză şi ce primejdie vorbeşti - întrebă Spartacus, înmărmurit.

— Ştiu tot, Spartacus, şi n-am venit aici să-ţi fac vreun rău. Dimpotrivă, sunt minat numai de dorinţa de a te salva. Noaptea asta, un om care din întâmplare şedea după un copac în pădurea Furrinei a tras cu urechea la dezbaterile voastre.

— Blestem zeilor!... răcni Spartacus, consternat.

— Până acum, omul acela n-a adus încă la cunoştinţa consulilor cele descoperite. Oricât m-aş strădui, nu încape însă îndoială că va face acest lucru în cursul nopţii sau mâine în zori, şi cele patru legiuni ale gladiatorilor tăi vor fi risipiţi mai înainte de a se fi adunat.

Spartacus era pradă unei frământări năprasnice. Cu capul în mâini, îşi smulgea smocuri întregi din părul blond şi des şi, vorbind parcă cu sine însuşi, şoptea cu glasul întretăiat de suspine:

— Cinci ani de jertfe, de muncă, de nădejdi şi lupte, totul se va nărui într-o singură clipă!... Se va sfârşi oare totul şi nu va mai rămâne nici o licărire de speranţă pentru cei asupriţi? Noi, sclavii, vom trăi mai departe viaţa asta ticăloasă?...

Caesar urmărea cu simpatie, compătimitor şi chiar respectuos, zbuciumul atât de nobil, atât de cumplit şi de adânc ce-l cuprinsese pe Spartacus. Fără să vrea, îl admira pe gladiator. Îl uimea omul acesta, care, în dragostea lui sfânta de libertate, izbutise să găsească energia necesară pentru a concepe şi înfăptui o acţiune demnă de eroii greci sau romani; omul acesta, care, cu stăruinţă, prevedere şi îndrăzneală, crease o adevărată armată de douăzeci de mii de gladiatori.

La gândul unor asemenea isprăvi, privirea lui Caesar se aprinse de o dorinţă aprigă şi pătimaşă şi capul începu să-i vâjâie. Cu ochii larg deschişi aţintiţi asupra culmilor munţilor Albani, purtat de aripile gândului, el se avânta în spaţiile nemărginite ale închipuirii. „*Dacă* - se gândea el - *mi s-ar da patru legiuni - douăzeci de mii de soldaţi - în câţiva ani aş putea cuceri lumea întreagă şi aş deveni stăpânul Romei, spaima patricienilor şi idolul adorat al maselor populare*.”

Câteva minute rămaseră amândoi fără a scoate un cuvânt, unul prins de un vârtej de gânduri mohorâte şi pline de nelinişte, celălalt tesind adevărate visuri de mărire. În cele din urmă, încruntat, Spartacus spuse hotărât:

— Nu, nu, pe fulgerele lui Jupiter Ultor, asta nu se va întâmpla!

— Ce-ai de gând să faci? întrebă Caesar, trezit din visare de glasul rudiarului.

Uitându-se ţintă în ochii calmi ai lui Caesar, Spartacus întrebă:

— Tu, Caesar, ne eşti prieten sau vrăjmaş?

— Aş dori să vă fiu prieten, în nici un caz însă n-am să vă fiu vrăjmaş.

— Atunci poţi face pentru noi totul: mântuirea noastră e în mâinile tale.

— Cum?

— Dă-mi-l pe omul care deţine secretul nostru.

— Cu alte cuvinte, îmi ceri ca eu, cetăţean roman, deşi aş putea împiedica acest lucru, să las să se dezlănţuie o răscoală a tuturor sclavilor Italiei, care va duce Roma la pieire?

— Ai dreptate, uitasem că eşti roman.

— Şi că vreau ca lumea întreagă să fie la picioarele Romei.

— Da, fireşte! Eşti personificarea tiraniei latinilor asupra tuturor popoarelor pământului. Asta înseamnă că ţi-ai făurit planuri mai măreţe decât Alexandru Macedon! Ce-ai să faci după ce vulturii romani îşi vor fi întins aripile deasupra tuturor popoarelor pământului? Vei fereca popoarele în lanţuri, le vei ţine în pumnul tău de fier? Roma să fie stăpâna popoarelor, iar tu - stăpânitorul Romei?

Privirea lui Caesar se aprinse de focul ambiţiilor. După o clipă însă, îşi reluă expresia obişnuită şi-i spuse lui Spartacus, surâzând:

— La ce visez eu nimeni nu ştie, poate că nici eu. Dar tu, Spartacus, cu o energie şi o chibzuinţă uimitoare, cu adevărat vrednice de un mare general, ai ridicat o armată de sclavi, ai izbutit să făureşti cu ei legiuni disciplinate şi eşti gata să porneşti la luptă cu aceste legiuni. Spune-mi, Spartacus, ce plănuieşti? Ce nădejdi nutreşti?

Cu ochii scăpărând, rudiarul răspunse:

— Nădăjduiesc să dărâm această desfrânată lume romană şi să văd încolţind pe ruinele ei independenţa popoarelor. Nădăjduiesc să răstorn legile ruşinoase care-i obligă pe oameni să se plece unii în faţa altora şi să se istovească muncind nu pentru ei, ci pentru alţii care îşi petrec vremea în lene şi trândăvie. Nădăjduiesc să înec gemetele asupriţilor în sângele asupritorilor, să sfărâm lanţurile nefericiţilor care sunt ferecaţi la carul victoriilor romane. Din rămăşiţele acestor lanţuri nădăjduiesc să făuresc săbii cu care popoarele să se poată înarma ca să poată să vă alunge de pe pământurile lor şi să vă ţină înăuntrul hotarelor Italiei, pentru că numai Italia v-a fost hărăzită de zeii supremi şi pentru că voi n-ar fi trebuit să călcaţi niciodată dincolo de hotarele ei. Nădăjduiesc să dau pradă focului toate amfiteatrele, în care poporul-fiară, care pe noi ne numeşte barbari, se îmbată de măcelărirea şi prăpădul unor nefericiţi care, deşi născuţi şi ei pentru a gusta bucuria

sufletească, fericirea şi dragostea, sunt siliţi să se ucidă unii pe alţii. În numele tuturor fulgerelor atotputernicului Jupiter, nădăjduiesc să văd ştearsă de pe faţa pământului ruşinea sclaviei. Vreau libertate, sunt însetat de libertate, ard de dorul libertăţii şi strig: libertate, libertate fiecărui individ, libertate popoarelor, fie ele mari sau mici, libertate pentru cele puternice, ca şi pentru cele slabe! Şi, o dată cu libertatea, să se statornicească pacea, viaţa înfloritoare, dreptatea şi toate marile fericiri pe care zeii nemuritori le-au lăsat omului ca să se bucure de ele pe pământ!

Nemişcat, Caesar îl asculta pe Spartacus, cu un surâs compătimitor.

— Şi după aceea, nobile visător?

— După asta, dreptatea va pune frâu forţei, raţiunea va precumpăni asupra patimilor - răspunse rudiarul, şi expresia lui înflăcărată oglindea parcă nobilele sentimente ce se frământau în pieptul lui. Apoi va fi egalitate între oameni, frăţie între popoare şi binele va triumfa în lume.

— Sărmane visător! Crezi tu oare că se pot realiza toate aceste lucruri minunate? întrebă Iulius Caesar, binevoitor, dar uşor ironic. Sărmane visător! Tăcu o clipă, apoi urmă: Ascultă-mă, Spartacus, şi cântăreşte bine cuvintele mele, care izvorăsc din stimă pe care ţi-o port. Trebuie să-ţi spun că deşi Caesar îşi dăruieşte rar stimă, şi încă şi mai rar respectul, stima sa faţă de tine e cu mult mai adâncă şi mult mai puternică decât ai putea crede. Cântărind atât ţelurile ce ţi-ai propus, cât şi mijloacele de realizare de care dispui, socotesc că ceea ce ai plănuit e mai mult decât imposibil, e o curată himeră. Nici tu nu crezi, desigur, că cei douăzeci de mii de gladiatori ai tăi vor putea face Roma să tremure. Singurul element pe care te bizui este masa uriaşă a sclavilor, pe care cuvântul „libertate” o va atrage sub steagurile tale. Să presupunem că numărul acestor sclavi se va ridica până la o sută sau, să zicem, chiar până la o sută cincizeci de mii, ceea ce nu se va întâmpla niciodată. Să mai presupunem că, datorită ţie, vor fi uniţi printr-o disciplină de fier, să presupunem că, însufleţiţi de vitejia deznădejdii, se vor bate cum nu se poate mai bine. Să admitem. Dar care va fi rezultatul? Crezi că ei au să poată birui cele patru sute de mii de

legionari care i-au îngenuncheat pe regii Asiei şi Africii? Trebuie să ai în vedere că legionarii sunt cetăţeni şi proprietari şi că se vor lupta cu o cruntă înverşunare cu voi, nişte sclavi fără avere, care îi ameninţaţi cu ruina. Voi veţi lupta împinşi de deznădejde, iar ei de instinctul de conservare; voi veţi lupta pentru drepturi, iar ei pentru a-şi păstra avutul. Fiind superiori la număr, vor găsi aliaţi în fiecare oraş şi municipiu, iar voi nu veţi găsi decât duşmani. La dispoziţia lor vor sta toate bogăţiile patricienilor. De partea lor vor fi prestigiul Romei, înţelepciunea unor generali încercaţi, interesele tuturor oraşelor şi ale tuturor cetăţenilor, nenumăratele corăbii ale republicii şi trupe auxiliare din toată lumea. Să zicem că vitejia, dârzenia şi înţelepciunea ta vor putea menţine ordinea şi disciplina în rândul mulţimii barbarilor, încăpăţânaţi, sălbatici, veniţi din cele mai diferite ţări. Vreau să presupun acest lucru, deşi el este irealizabil. Recunosc că tu, cu voinţa ta neclintită, cu inteligenţa ta, eşti vrednic să comanzi o armată, dar tu nu vei reuşi să acoperi slăbiciunile armatei tale decât aşa cum se pot acoperi plăgile unui om, adică numai pentru a zdruncina credinţa duşmanului în victorie. Dar chiar dacă ai săvîrşi minuni de clarviziune şi vitejie, putea-vei oare cuceri victoria?

— Nu-i nimic! replică Spartacus, cu abnegaţia caracteristică oamenilor mari. Voi muri acoperit de glorie, pentru o cauză dreaptă, iar sângele vărsat de noi va face să rodească câmpia libertăţii, va însemna pe fruntea asupritorilor încă un stigmat ruşinos, va face să se nască răzbunători nenumăraţi. Iată cea mai frumoasă moştenire ce se poate lăsa posterităţii: o pildă vrednică de urmat!

— Abnegaţia ta e mare, dar jertfa pe care o vei aduce este stearpă şi inutilă! Ţi-am arătat că mijloacele de care dispui sunt insuficiente pentru atingerea ţelului. Am să-ţi dovedesc acum că însuşi ţelul tău nu e decât născocirea unei imaginaţii înfierbântate, o nălucă pe care omenirea n-o poate prinde. De departe îţi pare apropiată şi vie, dar cu cât te apropii se depărtează de tine, şi când crezi că eşti gata s-o prinzi, se risipeşte din faţa ochilor. De când omul a părăsit pădurile şi a început să trăiască în societate, libertatea a dispărut şi şi-a făcut loc sclavia. Şi, vezi tu, chiar în republica noastră romană, care

se întemeiază pe puterea poporului, întreaga putere este concentrată în mâinile unui mănunchi de patricieni care deţin toate avuţiile, şi deci toată puterea, şi care au izbutit să facă din ea un drept ereditar al clasei lor. Cele patru milioane de cetăţeni romani care nu au nici pâine, nici adăpost, nici veşminte ca să-i apere de gerurile iernii, sunt ei oare liberi? Nu, ei sunt sclavii primului venit care doreşte să le cumpere votul; dreptul de vot este singura moştenire, singura avuţie a acestor muritori de foame, care îşi zic „stăpânitori ai lumii”. De aceea, „libertate” e un cuvânt lipsit de înţeles, dar în acelaşi timp e o strună care găseşte totdeauna răsunet în sufletul maselor, şi adesea, când se pricep s-o facă să vibreze, ea foloseşte tocmai asupritorilor. După cum vezi, Spartacus, pătimesc şi eu din pricina aroganţei pline de îngâmfare a patricienilor, şi toate durerile şi nenorocirile ce se abat asupra sărmanilor plebei mă fac să sufăr. Eu văd că bunăstarea acestora nu se poate întemeia decât pe nimicirea puterii patricienilor. Pentru a distruge însă dominaţia clasei patricienilor trebuie nu numai să satisfaci poftele poporului, dar în acelaşi timp să-l şi ţii în frâu, să-l conduci cu o tărie de fier şi cu maximum de autoritate. Cu semenii lor, oamenii se poartă ca lupii, şi soarta împarte neamul omenesc în două tabere: miei şi lupi, sau ulii şi porumbei, tabăra celor care sfâşie şi a celor ce sunt sfâşiaţi. Ţinând seama de acest fapt, mi-am ales drumul în viaţă şi mi-am stabilit următorul ţel: să pun mâna pe putere şi să inversez rolurile celor două categorii, transformându-i pe asupritori în asupriţi şi trecându-i pe cei care sfâşie în locul celor sfâşiaţi.

— Asta înseamnă, Caesar, că, în parte, eşti însufleţit de aceleaşi simţăminte ca mine.

— Da, îi compătimesc pe gladiatori, mi-e milă de sclavi şi sunt totdeauna gata să-i ajut. Când organizam reprezentaţii de circ pentru popor, nu îngăduiam niciodată că, pentru a satisface instinctele sălbatice ale plebei, gladiatorii să se ucidă unii pe alţii în mod sălbatic. Pentru a-mi atinge ţelul propus, dacă voi şti să-l ating, am nevoie, ca de nişte tovarăşi de nădejde la un drum primejdios, de iscusinţă mai mult decât de violenţă, de îndemânare mai mult decât de forţă şi, în acelaşi timp, de îndrăzneală şi de prudenţă. Presimt că sunt sortit să mă ridic pe

culmi înalte, vreau să ajung şi voi ajunge. Şi pentru a-mi atinge ţelul, caut şi eu să folosesc toate forţele ce-mi ies în faţă, ca fluviul care, pentru a ajunge la mare tumultuos şi puternic, adună în albia lui toate râurile întâlnite în cale. De aceea, Spartacus, te întreb: nu vrei să renunţi la gândul nebunesc al acestei răscoale sortite eşecului şi să devii în schimb locotenentul şi prietenul lui Caesar? Steaua mea, Venus, înaintaşa neamului meu, mă călăuzeşte în viaţă şi-mi prevesteşte o soartă măreaţă. Mai curând sau mai târziu voi obţine administrarea vreunei provincii şi comanda unor legiuni, voi câştiga izbânzi, voi dobândi triumfuri, voi deveni consul, voi răsturna tronuri, voi îngenunchea popoare şi voi subjuga state...

Caesar era în culmea exaltării. Pentru o clipă, strălucirea ochilor săi scânteietori ce-i luminau chipul, căldura glasului său emoţionat, accentul hotărât şi convingerea cu care vorbea reuşiră să-l vrăjească pe Spartacus.

Când Caesar se opri, Spartacus, care între timp izbutise să se smulgă de sub vraja elocvenţei, întrebă cu voce profundă şi aspră:

— Şi pe urmă?

Un fulger străbătu privirea lui Caesar, care, palid de emoţie, răspunse cu glasul vibrând, dar hotărât:

— Pe urmă... stăpânirea lumii întregi! Urmă o scurtă tăcere. Părăseşte deci planul tău - reluă peste câteva clipe Caesar, care se potolise de tot. E sortit eşecului chiar de la început. Planul tău va fi imediat adus la cunoştinţa consulilor. Convinge-i pe tovarăşii tăi de nenorocire să rabde orice şi totodată să nu piardă nădejdea că-şi vor câştiga dreptatea, nu cu arma în mână, ci cu ajutorul legii. Fii prietenul meu şi urmează-mă în expediţiile mele; vei primi comanda unor soldaţi curajoşi şi vei putea atunci să-ţi desfăşori în toată strălucirea însuşirile alese cu care te-a înzestrat natura.

— Nu pot! Mi-e cu neputinţă! refuză Spartacus. Din tot sufletul îţi mulţumesc, Caius Iulius, şi pentru preţuirea ce mi-ai arătat-o, şi pentru mărinimoasa ta propunere. Trebuie să urmez însă calea arătată de soartă, nu pot şi nu vreau să-mi părăsesc fraţii de robie. Dacă zeii Olimpului mai decid soarta oamenilor, dacă acolo sus mai există o dreptate, deoarece aici pe pământ nu mai

există, atunci cauza noastră nu e pierdută. Dacă însă şi oamenii şi zeii vor lupta împotrivă-mi, voi şti să mor ca Ajax, fără a mă înjosi, bărbăteşte şi senin.

Caesar se simţi din nou cuprins de un val de admiraţie. Luă mâna lui Spartacus şi, strângând-o cu căldură, îi spuse:

— Fie! Dacă eşti atât de neînfricat, cred că îţi pot proroci o soartă fericită; ştiu că neînfricarea alungă nenorocirile. Norocul, care joacă un rol hotărâtor în toate împrejurările, e schimbător în război. În noaptea asta, cauza ta pare a fi pe pragul unui dezastru iremediabil; e posibil însă ca mâine, dacă Fortuna îţi va surâde, această cauză să ajungă la un pas de izbândă şi triumf. Acum însă grăbeşte-te să ajungi la Capua. Pe omul care a surprins secretul vostru nu pot şi nu trebuie să-l împiedic să meargă să dezvăluie consulilor complotul vostru. Tu străduieşte-te să ajungi, dacă ai noroc, la Capua înaintea ştafetelor Senatului...

— Zeii să te aibă în pază, Caius Iulius... şi... rămâi cu bine.

Pontiful şi rudiarul îşi strânseră mâna şi, tăcuţi, coborâră de-a lungul ulicioarei pustii, către taverna Venerei Libitine.

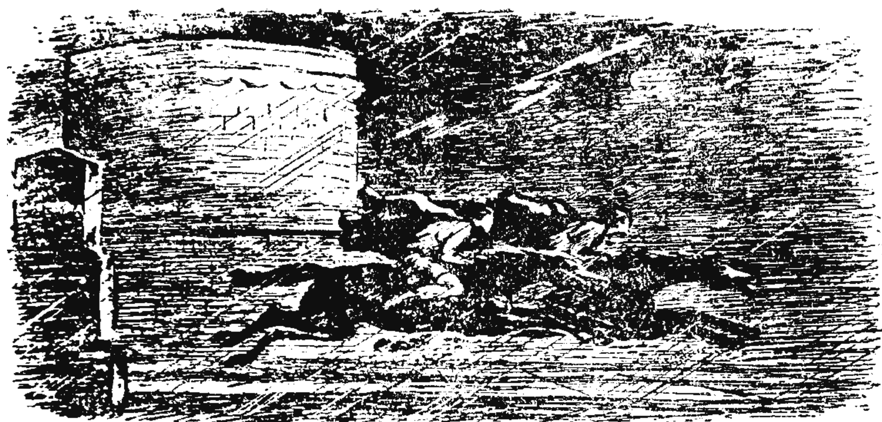
Caesar plăti şi, însoţit de sclavul său, plecă spre casă.

Spartacus, după ce-şi strânse tovarăşii de luptă în jurul său, dădu fiecăruia ordine urgente. Porunci lui Crixos să şteargă toate urmele complotului în rândurile gladiatorilor din Roma; lui Artorix - să plece în goană la Ravenna, la Granicus. El însuşi şi Oinomaus, după ce luară cinci talanţi din casa Ligii asupriţilor, pentru a putea cumpăra căi de schimb pe drum, încălecară pe doi cai vânjoşi şi, ieşind prin Poarta Capena, porniră în goană nebună spre Capua.

Ajuns acasă, Caesar află că, după alte libaţiuni cu vin de Falern, Metrobius, îmboldit de un patriotism arzător şi alarmat de absenţa îndelungată a lui Caesar, plecase lăsând vorbă că se duce drept la consul, pentru a salva republică. De fapt însă, şi după mărturia portarului, plecase împleticindu-se, făcând ocoluri mari.

Caesar rămase adâncit în gânduri vreme îndelungată. Apoi îşi zise: „Gladiatorii şi ştafetele Senatului se vor lua acum la întrecere. Cine ştie care va ajunge întâi? Şi, după o clipă de gândire, adăugă: Evenimentele cele mai însemnate atârna

adesea de amănuntele cele mai mărunte!... În împrejurarea de faţă, totul depinde de cai!”

CAPITOLUL X. RĂSCOALA

În vremea evenimentelor descrise aici, Capua, bogată şi vesela capitală a Campaniei, regiunea cea mai rodnică, cea mai înfloritoare şi mai frumoasă din Italia, îşi pierduse splendoarea şi puterea ei din trecut, splendoare şi putere care, înainte de expediţia lui Hanibal, o făceau să fie considerată drept rivala Cartaginei şi a Romei.

După victoriile câştigate de Hanibal asupra romanilor la Trebia şi la lacul Trasimenus şi după înfrângerea decisivă de la Canne, Capua trecuse de partea învingătorului, care transformă acest încînfător oraş într-o bază pentru viitoarele sale operaţiuni militare. Foarte curând însă, Hanibal fu învins şi, o dată cu înfrângerea lui, apuse şi steaua oraşului Capua. Parte din locuitorii oraşului fură ucişi de romani, parte alungaţi şi parte vânduţi ca sclavi. Oraşul fu colonizat de romani cu munteni şi plugari de prin împrejurimi care rămăseseră credincioşi Romei.

Trecuseră de atunci aproape o sută treizeci şi opt de ani. Datorită coloniilor de legionari create în jurul oraşului. Prin strădania lui Sulla, Capua îşi refăcuse jptr-o oarecare măsură bunăstarea de altădată. Cu aproape o sută de mii de locuitori, apărată de ziduri foarte puternice, având străzi minunate, temple măreţe, bazilici bogate, precum şi porticuri, palate,

terme şi amfiteatre monumentale, Capua oferea o privelişte care nu numai că putea rivaliza cu aceea a Romei, dar o şi întrecea. Cerul, care strălucea deasupra Capuei cu veşnicul lui surâs, şi clima minunat de dulce îi sporeau şi mai mult farmecul. Hotărât, natura nu se arătase la fel de darnică ce cele şapte coline pe care se înălţa măreaţa cetate eternă a lui Romulus.

La 20 februarie ale anului 680[37], la ora când soarele apunea încet după culmile dealurilor, învăluit de o masă de nori, unii trandafirii, alţii albi ca neaua, alţii roşii-aprinşi, care radiau o lumină fosforescentă, la Capua, forfota era aceeaşi ca în orice altă seară. Meşteşugarii opriseră lucrul, atelierele se închideau.

Cetăţenii care treceau pe largă şi impunătoarea Via Albana se opriseră în loc şi urmăreau uimiţi un grup de soldaţi călări, cu un decurion în frunte, ce se apropia în galop venind dinspre Via Appia. Noroiul şi praful de care erau acoperiţi caii, aburii ce le pufneau pe nări şi zăbalele înspumate, totul trăda graba extremă a călăreţilor şi arăta că aduceau o veste foarte importantă.

— Pe sceptrul lui Jupiter Tifatinul! exclamă un cetăţean, adresându-se prietenului cu care se plimba. Galop ca ăsta n-am mai văzut decât cu mulţi ani în urmă, când ştafetele au adus vestea victoriei repurtate de Sulla aici, în vecinătatea templului Dianei Tifatine, asupra consulului Norbanus, partizan al lui Marius.

— Ăştia se vede bine că vin de la Roma - îşi dădu cu părerea un fierar, scoţând şorţul de piele pe care, pe acea vreme, îl purtau la lucru toţi fierării.

— Să fie vorba de vreo noutate?

— Cine ştie, poate că au descoperit planurile noastre - îi şopti, îngălbenindu-se brusc, un tânăr gladiator tovarăşului său.

Călăreţii se opriră în faţa casei prefectului Mecius Libeo, guvernatorul roman al oraşului. După ce descăleca, decurionul pătrunse în porticul casei şi ceru să fie imediat primit de prefect, deoarece avea să-i înmâneze comunicări foarte urgenţe din partea Senatului roman.

Călăreţii fură înconjuraţi de curioşi. Unii se minunau de jalnica stare a soldaţilor şi a căilor în urma galopului lor turbat. Alţii

---

[37] 74 î.e.n. (n.r.)

făceau fel de fel de presupuneri cu privire la motivul sosirii micului detaşament. În sfârşit, alţii încercau să intre în vorbă cu soldaţii.

Toate presupunerile şi încercările curioşilor capuani nu duseră la nici un rezultat. Singurul lucru ce-l aflară din răspunsurile scurte şi seci obţinute de la soldaţi era amănuntul, care atâta şi mai mult curiozitatea mulţimii, fără ca să contribuie însă la dezlegarea enigmei, că detaşamentul venea de la Roma. Între timp, din casa prefectului ieşiră în grabă câţiva sclavi, care se îndreptară în diferite direcţii în pas alergător.

— Oho! exclamă un capuan. Se vede că-i lată rău!

— Aş da bucuros şi zece borcane de dresuri din cele mai fine - rosti un grăsan, cu faţa roşie şi unsuroasă, care vindea sulimanuri - numai să aflu despre ce e vorba!

— Pe aripile Iridei, vestitoarea zeilor! Ce-mi văd ochii colo?

— Unde? Unde?

— Acolo, uite, în colţul Viei Albane...

— Nu ne lăsaţi, zei atotputernici, ajutaţi-ne! se jeli vîn-zătorul de sulimanuri. Ia te uită, acela-i tribunul militar!

— Da, sigur!... El e... Titus Servilianus...

— Ce-o mai fi însemnând şi asta?...

— Păzeşte-ne şi ne mântuieşte, Diana!

În vreme ce tribunul militar Titus Servilianus se îndrepta spre casa prefectului, doi bărbaţi înalţi şi spătoşi, prăfuiţi şi stropiţi cu noroi, care, după echipament, păreau a fi gladiatori, mergeau gâfâind de-a lungul apeductului ce alimenta Capua cu apă de băut de pe dealurile înconjurătoare.

Cei doi erau Spartacus şi Oinomaus. Părăsiseră Roma în noaptea de 15 spre 16 februarie, în. Galop întins, schimbând caii la fiecare popas. Curând au fost ajunşi din urmă de decurionul care, escortat de zece călăreţi, gonea spre Capua pentru a-l preveni pe prefect de răscoala ce se pregătea. Din această pricină nu numai că deveni imposibilă schimbarea cailor, dar cei doi gladiatori s-au văzut adesea nevoiţi să părăsească Via Appia şi s-o ia pe drumuri lăturalnice.

Reuşiseră totuşi să cumpere doi căi de la un colon şi-şi continuară drumul. Când rătăcind drumul, când recuperând

întârzierea tăind drept peste câmp, gladiatorii izbutiseră să ajungă la drumul care ducea de la Atella la Capua.

Socoteau că aveau un avans de aproape un ceas asupra mesagerilor Senatului, când, deodată, la aproximativ şapte mile de Capua, cu desăvârşire epuizat, calul lui Spartacus căzu cu călăreţ cu tot, şi în cădere rudiarul îşi scrinti braţul sfîng, cu care încercase să ajute bietul animal.

Durerea fizică era fleac pe lângă jalea şi mâhnirea ce-l copleşiseră pe Spartacus. Acest accident neprevăzut îl demoraliza complet. Nădăjduise să ajungă cu o jumătate de oră înaintea duşmanului la şcoala lui Lentulus Batiatus, şi acum era sigur că avea să ajungă prea târziu şi că va asista la năruirea din temelii a edificiului ce-l ridicase în cinci anide strădanii neobosite.

Dintr-o săritură, Spartacus se ridică în picioare şi, în culmea deznădejdii, răcni ca un leu rănit de moarte:

— Ah, pe Ereb, jur că totul s-a sfârşit!...

Oinomaus îl pipăi pentru a se convinge că nu i se în-tîmplase nimic grav.

— Ce tot spui? îl certă el. Cum poţi spune că s-a sfârşit totul, atâta vreme cât avem mâinile slobode şi avem sabie?

Spartacus chibzui câteva clipe în tăcere: apoi, măsurând din ochi calul lui Oinomaus, începu să vorbească:

— Şapte mile... Nu mai avem decât şapte mile, iar noi, blestemaţi fie zeii care ne sunt potrivnici, trebuie să părăsim orice nădejde de a mai ajunge la timp!... Încă trei sau patru mile dacă ne-ar putea duce calul tău, celelalte le-am parcurge foarte repede pe jos; avem un avans de o oră asupra adversarilor noştri; în plus, după sosirea ştafetei, autorităţilor le va mai trebui cel puţin o oră ca să ia măsuri pentru zădărnicirea planurilor noastre.

— Socoteala ta e bună - încuviinţă germanul. Vorba e, va putea oare bietul cal să ne ducă pe amândoi, fie numai şi în trap, măcar două mile?

Examinarea mai atentă a calului îi convinse că nu mai era bun de nimic. Gâfâia. Ieşeau aburi din el. Coastele i se ridicau şi coborau convulsiv. Calul ar fi avut acelaşi sfârşit ca şi primul. -

Era limpede. De aceea, după un moment de gândire, hotărâră să lase caii şi să se grăbească să ajungă pe jos la Capua.

Deşi osteniţi, istoviţi şi nemâncaţi de câteva zile, cei doi merseră cu asemenea iuţeală, încât în mai puţin de un ceas şi jumătate se treziră la porţile oraşului.

Aici făcură un scurt popas, ca să răsufle puţin şi să se mai liniştească, spre a nu da de bănuit străjerilor de la porţi, deoarece se putea prea bine ca aceştia să fi primit poruncă să cerceteze cu luare-aminte pe cei ce pătrundeau în oraş şi să aresteze pe suspecţi. Apoi porniră din nou la drum. Inima le bătea cu putere, tremurau şi simţeau cum pe frunte li se prelungeau broboane de sudoare rece. Tăria sufletească le era zdruncinată de nemaipomenită încordare la care erau supuşi.

Când ajunseră la câţiva paşi de porţile oraşului, inima lui Spartacus, care nu tresărise niciodată, nici în faţa celor mai grave şi înfricoşătoare primejdii, zvâcnea cu atâta putere, încât se temea să nu-i plesnească. Dintre soldaţii ce erau de strajă, doi dormeau întinşi pe nişte bănci de lemn, trei jucau arşice, iar alţi doi glumeau între ei pe socoteala trecătorilor şi călătorilor ce intrau şi ieşeau pe porţile oraşului.

Unei ţărănci bătrâne şi sărmane care ducea în nişte coşuri mici, rotunde, împletite din nuiele de sălcie, turte de brânză proaspătă, unul din cei doi legionari îi strigă batjocoritor:

— Cam devreme ai pornit-o la târg, vrăjitoare bătrână!

— Zeii să vă aibă în pază! răspunse smerită bătrânică, văzându-şi de drum.

— Uită-te la ea - glumi celălalt legionar - şi spune-mi dacă nu seamănă cu Atropos, cea mai bătrână şi mai urâtă din cele trei Parce! Faţa ei zbârcita nu-ţi aminteşte oare de-un papirus scorojit de căldură?

— N-aş gusta din brânză ei nici dacă mi-ar da douăzeci de sesterţi pe deasupra!

În acea clipă trecură pe poartă Spartacus şi Oinomaus, care, cu frica în sân, cu nişte feţe cadaverice, căutau să pară cât mai mici. Unul dintre legionarii mucaliţi comentă:

— Ia te uită şi garda de onoare a Parcei!...

— Ei, pe Jupiter Stator! Haimanalele astea de gladiatori, slabi şi murdari, arată de parcă acum ar fi ieşit din apele Stixului!

Tăcuţi şi umili, Spartacus şi Oinomaus trecură înainte. Străbătuseră primul rând de arcade ale porţilor, cel ce adăpostea grilajele mobile cu care se închideau intrările, grilaje care, în acel moment, erau ridicate sus cu nişte lanţuri. Depăşiseră şi locul de trecere unde era proptită scara care ducea sus, la meterezele de pământ şi la posturile de strajă. Tocmai erau să treacă prin al doilea rând de arcade, care constituia intrarea propriu-zisă în cetate, când deodată îşi făcură apariţia, venind dinspre oraş, treizeci de legionari, echipaţi de luptă, cu coifuri, platoşe, scuturi, cu săbii, lănci şi suliţe scurte. Aveau în fruntea lor un centurion ce ţinea în mână toiagul - semnul funcţiei sale. Ajuns sub arcadă, centurionul strigă tare, cum se dau comenzile militare:

— La arme!

Auzind această comandă, legionarii aflaţi de strajă săriră în grabă şi se aliniară rnilităreşte în front, cu o iuţeală uimitoare.

Când, la un semn al centurionului, Spartacus şi Oinomaus se văzură reţinuţi, le îngheţă inima de jale; schimbară o privire şi se dădură câţiva paşi înapoi. Rudiarul reuşi să oprească la timp mâna germanului, care şi apucase mânerul săbiei.

— Aşa faceţi de gardă, nemernicilor? îi mustră pe legionari cu asprime centurionul. O tăcere adâncă se lăsă sub bolţile porţii. Aşa păziţi voi, trântorilor? Şi croi cu toiagul pe unul dintre cei care aţipiseră pe bănci şi care, trezindu-se mai încet decât tovarăşii lui, îşi luase locul în front cu întârziere.

Adresându-se apoi comandantului străjii, care stătea foarte stingherit în capătul din stânga al frontului, îi spuse:

— Ţie, Livius, deoarece nu ţi-ai îndeplinit îndatoririle aşa cum trebuie şi nu respecţi disciplină, îţi iau comanda acestei gărzi. De acum încolo vei fi sub ordinele lui Lucius Medinius, care comandă noul detaşament pe care l-am adus pentru a întări paza porţilor. Suntem ameninţaţi - mai adăugă centurionul - de o răscoală a gladiatorilor; după cum afirmă ştafetele trimise de Senat, răscoala ar putea fi foarte gravă. De aceea grilajele trebuiesc lăsate în jos; închideţi porţile, fiţi cu ochii în patru, ca la război, şi înmulţiţi străjile.

Şi, în timp ce noua căpetenie a postului îi aşeza pe două rânduri pe cei douăzeci şi patru de oameni ai săi, centurionul se apropie de Spartacus şi Oinomaus şi-i întrebă încruntat:

— Sunteţi gladiatori?

— Da, suntem gladiatori - răspunse cu glas hotărât Spartacus, abia putând să-şi ascundă încordarea şi deznădejdea.

— Din şcoala lui Lentulus, desigur?

— Nu, ai greşit, viteazule Pompilius - îl contrazise Spartacus - suntem în slujba lui Mecius Libeo, prefectul.

— Mă cunoşti? îl întrebă centurionul.

— Te-am văzut de multe ori în casa stăpânului nostru.

— Într-adevăr... - ezită Pompilius, privindu-i cu băgare de seamă pe cei doi gladiatori. Se lăsase însă întuneric şi le vedea numai siluetele uriaşe, fără să le poată desluşi trăsăturile feţei. Într-adevăr, mi se pare că...

— Suntem germani amândoi şi suntem ataşaţi nobilei matroane Lelia Domitia, soţia lui Mecius, a cărei lectică o însoţim totdeauna.

În cei patru ani de când trăia la Capua, Spartacus atrăsese în Liga asupriţilor câţiva dintre gladiatorii ce aparţineau familiilor patriciene din oraş; de aceea îi cunoştea foarte bine şi pe cei doi uriaşi gladiatori germani care aparţineau prefectului Mecius Libeo. Profitând de întuneric, Spartacus încercă această stratagemă şi ea îi salvă.

— Da, da, asta e! Confirmă centurionul. Adevărat!... Vă recunosc acum...

— Chiar... închipuie-ţi... mi-aduc aminte că te-am întâlnit odată, pe la miezul nopţii. În faţa casei tribunului Titus Servilianus, unde o petrecusem pe Domitia cu lectica ei - se lungi la vorbă Spartacus, cu un aer nevinovat. Călătoriile nocturne şi secrete ale stăpânei noastre sunt atât de frecvenţe, încât...

— Pentru numele zeilor tăi barbari, taci, cimbru murdar! se răsti Pompilius.

Nu-i plăcea să se vorbească pe tonul acesta, în prezenţa legionarilor, despre moravurile, nu tocmai ireproşabile, ale matroanei prefectului. Şi, după o pauză în care cei doi gladiatori

nu putură să nu ofteze uşuraţi, centurionul îl întrebă pe Spartacus:

— Dar acum de unde veniţi?

Spartacus păru încurcat o clipă, dar răspunse repede, cu tonul cel mai firesc:

— Venim de la vila din Cume a stăpânului, unde am însoţit un transport de obiecte de preţ.

După aceea, centurionul mai încercă să-i descoasă:

— Dar despre o răscoală pusă la cale de şcoala lui Lentulus Batiatus nu ştiţi nimic?

— De unde să ştim noi despre aşa ceva? răspunse Spartacus cu tonul natural al omului neînvăţat, căruia nu-i place să vorbească despre lucruri pe care nu le înţelege. Chiar dacă ar fi hotărât să facă vreo trăsnaie nesupuşii şi neastâmpăraţii aceia de ciraci ai lui Lentulus, nu nouă ne-ar fi încredinţat ei secretul, căci ne pizmuiesc pentru norocul nostru. Nouă ne merge foarte bine la preabunul nostru stăpân.

Ceea ce spusese era verosimil. Iar vorbă lui Spartacus avea ceva atât de firesc, încât centurionul fu convins. Totuşi socoti necesar să spună:

— Deşi nu cred în zvonul despre răscoala gladiatorilor, e datoria mea să iau toate măsurile de prevedere posibile. De aceea vă ordon să predaţi săbiile... Sunteţi totuşi şi voi nişte gladiatori, nişte ticăloşi, capabili de orice. Daţi săbiile încoace!

Oinomaus, impulsiv şi nesocotit cum era din fire, când auzi acest ordin, fu cât pe-aci să zădărnicească sforţările lui Spartacus şi să compromită definitiv totul.

Germanul apucase sabia cu furie şi aproape o scosese din teacă, când Spartacus, cu mâna dreaptă, i-o luă de tăiş şi, scoţându-şi în acelaşi timp sabia sa din teacă, cu stânga, le înmână respectuos pe amândouă centurionului. Totodată, ca să împiedice vreo izbucnire din partea lui Oinomaus, se grăbi să spună:

— Nu faci bine, Pompilius, că te îndoieşti de noi. Nu cred că stăpânul nostru, prefectul, îţi va fi recunoscător pentru neîncrederea ta. În orice caz, iată săbiile noastre, şi acum dă-ne voie să mergem la casa lui Mecius.

— Ia lasă tu, gladiator nemernic, că dau eu socoteală stăpânului tău de cele ce fac. Acum căraţi-vă amândoi de aici!

Spartacus îi strânse mâna dreaptă lui Oinomaus, care fremăta de furie, şi, după ce se înclină în faţa centurionului, intră în oraş împreună cu tovarăşul său.

Pe măsură ce înaintau pe Via Albana, înconjuraţi de o zarvă neobişnuită, gladiatorii se convingeau din ce în ce mai mult că socoteala lor dăduse greş şi că, cu toate silinţele lor, vor ajunge prea târziu la şcoala gladiatorilor.

Când fură ca la o aruncătură de săgeată de porţile oraşului, cei doi iuţiră pasul şi începură să alerge spre şcoala lui Lentulus Batiatus.

Aceasta era situată aproape de zidul oraşului, într-unul din cartierele cele mai îndepărtate.

Şcoala se compunea din mai multe clădiri, care, ca aspect exterior, aproape nu se deosebeau unele de altele. Având toate aceeaşi destinaţie, arhitectura lor era identică: fiecare clădire avea patru aripi care alcătuiau un patrulater, în interiorul căruia se afla o vastă curte interioară. Când vremea era frumoasă, gladiatorii făceau exerciţii în aceste curţi, iar când ploua, făceau gimnastică şi scrimă în săli anume amenajate.

Coridoare lungi străbăteau cele patru aripi ale fiecărei clădiri. De-a lungul lor se înşira un număr nesfârşit de celule, în care abia putea să încapă un om şi unde, pe grămezi de paie sau de frunze uscate, se odihneau gladiatorii.

Afară de o sală de scrimă, în fiecare clădire se mai găsea câte o săliţă în care erau înmagazinate armele gladiatorilor. În aceste încăperi, închise cu uşi trainice de stejar şi ferecate cu gratii de fier, se păstrau săbiile, scuturile, cuţitele, tridentele şi toate felurile de arme cu care lanistul era dator să-şi echipeze gladiatorii înainte de a-i trimite în amfiteatre.

Alei şi poteci înguste legau între ele cele optsprezece sau douăzeci de clădiri ale şcolii. Şcoala făcuse cândva parte din oraş, dar, în urma unei încercări de răscoală întâmplata cu vreo douăzeci şi opt de ani înaintea evenimentelor descrise aici, terenul şcolii fusese împrejmuit cu zid. Această măsură fusese luată din ordinul Senatului roman pe vremea cavalerului roman Vettius sau Minucius, cum îşi zicea el. În unele locuri, zidul era

înalt de douăzeci şi opt de picioare, iar în altele, de treizeci. Şcoala devenise astfel că o cetate în interiorul marelui oraş.

Lucru ciudat şi neobişnuit, în seara acelei zile de 20 februarie, toţi gladiatorii rămăseseră în incinta şcolii. Unii erau în sălile de scrimă şi făceau exerciţii cu săbiile de lemn - aceste arme inofensive erau singurele pe care aveau dreptul să le folosească. Unii mai întârziau prin curţi, făcând exerciţii de gimnastică. Alţii se plimbau, pîlcuri-pîlcuri, pe aleile dintre diferitele clădiri ale şcolii, scandând stranii cântece barbare, ale căror cuvinte erau de neînţeles pentru paznici. În sfârşit, alţii se înghesuiau pe coridoare sau se pregăteau să se culce în celulele lor.

Eforturile pe care le făceau aceşti nefericiţi de a părea veseli sau nepăsători erau zadarnice. Oricine şi-ar fi dat osteneala să urmărească cu luare-aminte mişcările, atitudinea şi expresia lor, lesne şi-ar fi dat seama că aşteptau cu înfrigurare un eveniment de o excepţională gravitate.

— Cum se poate, gladiatorii nu ies astăzi la plimbare? întrebă unul din paznici.

— Cine ştie? Se vede că, împotriva obiceiului, au de gând să-şi petreacă aici seara.

— Ce seară plictisitoare o să fie asta pentru nesuferitele alea de ibovnice ale lor. Degeaba o să-i aştepte prin birturile şi tavernele din apropiere.

— Pe atotputernicia lui Cornelius Sulla, mă jur că nu e lucru curat!

— Da, e ciudat, aşa de ciudat că - asta îţi spun numai ţie - sunt oarecum îngrijorat.

— Ţi-e frică de vreo răscoală?

— Cum să-ţi spun... Nu, o răscoală nu cred că e cu putinţă... Dar poate o dezordine oarecare... Cine ştie? -... Un protest... Nu numai că mi-e frică, dar, să-ţi spun drept, mă şi aştept la aşa ceva.

— Ah, pe Furiile Infernului, jur că mă cam mănâncă palmele! Şi dacă o fi cumva...

Aici legionarul se întrerupse brusc şi-i făcu semn tovarăşului său să tacă, deoarece în spatele acestuia îl zărise venind pe Lentulus Batiatus, proprietarul şi conducătorul şcolii. Când

Lentulus se apropie, cei doi legionari se înclinară respectuos în faţa lui.

— Nu ştie careva dintre voi - întrebă Lentulus - care-i pricina că la ora asta, când de obicei şcoala e pustie, sunt aici toţi gladiatorii?

— Nu ştiu... bolborosi unul din legionari.

— Ca şi tine ne mirăm şi noi - răspunse celălalt, cu sinceritate.

— Totuşi, ce se întâmplă? stărui Batiatus, încruntând din sprâncene. Nu cumva or fi punând ceva la cale?

Negustorul de gladiatori nu primi nici un răspuns de la ei. Peste puţin timp însă, răspunsul îi fu adus de libertul prefectului, pe care acesta îl trimisese la Lentulus să-l avertizeze de primejdia ce ameninţa nu numai şcoala, ci şi oraşul, şi Republica.

Totodată, prefectul îi recomanda lui Lentulus să vegheze ca depozitele de arme să fie păzite şi apărate cu străşnicie de orice atac posibil şi să închidă toate porţile şcolii, şi-i făgăduia că, până într-o jumătate de ceas, o să i-l trimită pe tribunul Titus Servilianus cu două cohorte şi cu un puternic detaşament de miliţie orăşenească.

Lentulus Batiatus întâi amuţi de uimire la primirea acestor veşti: rămase neclintit, fără să scoată un cuvânt, de parcă şi-ar fi pierdut cunoştinţa. Cine ştie cât ar fi rămas aşa, dacă cei din jurul lui nu l-ar fi trezit la realitate, cerându-i să ia măsuri energice pentru a preveni pericolul ce-i ameninţa.

După ce-şi reveni, Lentulus ordonă să se înarmeze îndată cei două sute cincizeci de legionari şi cei două sute cincizeci de sclavi care alcătuiau personalul şcolii. După ce oamenii se înarmară pe ascuns, fără ca gladiatorii să prindă de veste, se adunară în grabă la porţile Fortunei, prin care şcoala comunica cu acea parte a oraşului unde era situat templul Fortunei Campane. Aici, Lentulus le făcu cunoscute măsurile pe care avea de gând să le ia.

În timp ce Lentulus, speriat, lua aceste măsuri de prevedere, sosi şi Titus Servilianus, un bărbat bine legat, de vreo douăzeci şi opt de ani, curajos, dar prea sigur de sine şi cam nechibzuit. Venise la şcoală în fruntea uneia din cele două cohorte ce se aflau în oraş la dispoziţia prefectului, pentru caz de nevoie.

— Oh! oftă adânc Lentulus, cu mulţumire. Jupiter să te aibă în pază şi să te ajute Marte!… Bine ai venit!

— Spune-mi, spune-mi, ce s-a petrecut la şcoală până acum?… Unde sunt răzvrătiţii?

— Nu s-a produs nici o mişcare până în clipa de faţă, nici un semn de răzvrătire.

— Ce-ai făcut până în prezent? Ce dispoziţii ai dat?

Lentulus raportă tribunului, pe scurt, dispoziţiile date şi îi declară că, întrucât are toată încrederea în înţelepciunea lui, e gata să se supună orbeşte ordinelor pe care le va da.

După ce chibzui puţin asupra măsurilor ce trebuiau luate, Titus Servilianus întări cu câte douăzeci de legionari de-ai săi fiecare din detaşamentele gata formate de Lentulus pentru paza armelor şi porţilor. Dădu ordin să se închidă toate porţile şcolii, afară de cele ale Fortunei, unde rămase personal în fruntea celui mai puternic dintre detaşamente, care număra aproape două şute şaizeci de legionari.

Executarea acestor măsuri provocă o puternică nelinişte în rândurile gladiatorilor. Ei se adunară în curţile interioare în grupuri mari, care creşteau necontenit, şi discutau cu glas tare:

— Se închid magaziile de arme!…

— Înseamnă că am fost trădaţi…

— Se ştie totul!…

— Suntem pierduţi!…

— Cel puţin de-ar fi fost Spartacus aici!.,.

— Nici el, nici Oinomaus n-au sosit: i-au răstignit la Roma!…

— Ne urmăreşte nenorocul!…

— Blestemaţi să fie zeii nedrepţi!…

— Iată, încuie şi porţile!…

— Şi n-avem arme!…

— Arme!… Arme!…

— Cine ne va da arme?…

Peste puţin, larma făcută de cele zece mii de voci ce urlau, înjurau şi blestemau se îngroşă ca tunetul şi deveni înfricoşătoare ca vuietul mării pe timp de furtună. Numai mulţumită silinţelor depuse de comandanţii de legiuni, împreună cu comandanţii de cohorte numiţi de Spartacus, gladiatorii

începură să se potolească şi să se întoarcă fiecare, potrivit ordinelor primite, la cohorta lui.

Astfel, o dată cu căderea întunericului, o ordine absolută şi cea mai adâncă linişte puseră stăpânire pe curţile imense, unde o clipă înainte mai domneau învălmăşeala, zarva şi deznădejdea.

În fiecare curte, o cohortă de gladiatori, tăcuţi şi înfioraţi, aştepta hotărârile ce aveau să fie luate de comandanţii lor, care ţineau sfat într-una din sălile de scrimă.

Aşa stăteau lucrurile în clipa când, după ce făcuseră atâtea sforţări şi trecuseră prin atâtea primejdii, Spartacus şi Oinomaus ajunseseră în faţa şcolii lui Lentulus şi se opriseră locului, deoarece în apropiere se zăreau suliţe, lănci şi coifuri care scânteiau în beznă, reflectând lumina unei făclii de răşină.

— Iată legionarii! îi şopti Oinomaus lui Spartacus.

— Da - mormăi acesta, simţind cum i se sfâşie inima.

— Am venit prea târziu... Şcoala e încercuită... Ce ne facem?

— Stai!

Şi, trăgând cu urechea ca să audă cele mai neînsemnate şi îndepărtate zgomote şi şoapte, Spartacus urmări cu luare-aminte făclia ce se depărta, până ce aceasta dispăru cu totul.

Atunci îi ordonă lui Oinomaus:

— Stai locului şi nu face nici un zgomot.

Apoi, cu cea mai mare băgare de seamă, porni către locurile pe unde tocmai trecuseră legionarii romani. După şase sau şapte paşi, tracul se opri şi trase iar cu urechea. Auzind un zgomot uşor, duse mâna dreaptă la ochi, ca să vadă mai bine. Încordându-şi privirea, izbuti peste o clipă să deosebească o formă întunecată, care se mişca la capătul străzii. Apoi, după ce se întoarse binişor la punctul de pornire, îl luă cu el pe Oinomaus şi coborî străduţa. Coti la stânga pe o potecă şi, după vreo zece paşi, se opri şi îi şopti grăbit:

— Abia au început încercuirea şcolii, mai au până să termine. Acum aşază detaşamente de soldaţi la fiecare încrucişare de străzi. O să ajungem cu vreo zece minute înaintea lor la zidul dinspre oraş, pentru că noi cunoaştem mai bine decât ei toate potecile astea încurcate. Zidul e vechi şi are doar douăzeci şi opt de picioare. Pe acolo vom pătrunde în şcoală.

Dârz, cu un calm şi un curaj uimitor, înfruntă acest om deosebit soarta vitregă.

Lucrurile se petrecură aşa cum prevăzuse şi, furişându-se pe poteci întortocheate şi întunecoase, Spartacus şi Oinomaus ajunseră cu bine la zidul şcolii, în punctul hotărât. Aici, Oinomaus începu să se caţăre pe zid cu o agilitate uimitoare pentru un uriaş ca el. Agăţându-se de toate ieşiturile şi colţurile ascuţite de piatră, pe care le găsea pe pipăite, ajunse repede pe creasta zidului şi începu co-borîşul de cealaltă parte.

Îndată ce-l pierdu din vedere pe german, Spartacus, apucându-se cu dreapta de muchia unui pietroi care ieşea din zid, începu şi el să se caţăre. Apoi, uitând că avea braţul stâng scrântit, îşi lăsă toată greutatea corpului pe el. Săgetat de durere, strigă şi căzu pe spate.

— Ce-ai păţit, Spartacus? întrebă cu glas înăbuşit Oinomaus, care sărise jos de pe zid şi se găsea acum în curtea şcolii.

— Nimic... răspunse rudiarul. Apoi, făcând un mare efort de voinţă şi neluând în seamă durerea violentă pe care i-o pricinuia braţul ce se umflase foarte tare, începu din nou să se caţăre pe zid, cu îndemânarea unei pisici. Nu-i nimic... Braţul meu scrântit...

— Ah, pe toţi şerpii Infernului! blestemă Oinomaus, abia stăpânindu-se să nu urle. Ai dreptate!... Nu ne-am gândit la asta... Aşteaptă, mă urc înapoi pe creasta zidului să te ajut.

Când să înceapă să se caţăre din nou, îl auzi pe Spartacus repetând:

— Nu-i nimic... Nu-i nimic... Nu te mişca... Ajung la tine într-o clipă... fără nici un ajutor...

Nu pronunţase bine aceste ultime cuvinte, că masiva siluetă a lui Spartacus apăru într-adevăr pe creasta zidului, şi Oinomaus îl văzu coborând iute ca pe o scară, din piatră în piatră, din crăpătură în crăpătură, şi apoi sărind la pământ.

Oinomaus se repezi la el, vrând să vadă starea braţului, dar, înfiorat de fizionomia rudiarului, se opri. Cu faţa vânătă, cu ochii sticloşi şi holbaţi, semăna mai mult a strigoi decât a om viu.

— Spartacus!... Spartacus!... îl mustră germanul, cu glas scăzut. Şi chipul necioplit al sălbaticului Oinomaus se lumină, căpătând o expresie de duioşie de care nimeni nu l-ar fi crezut

capabil. Spartacus... tu suferi prea mult, suferi mai mult decât poate un om să îndure. Ai să leşini… Spartacus... Stai jos aici.

Oinomaus îl strânse în braţe pe trac, cu dragoste, şi-l aşeză pe un bolovan, rezemându-l cu spatele de zid.

Din pricina încordării fizice şi morale la care fusese supus în cursul ultimelor cinci zile, Spartacus era într-adevăr istovit. Faţa lui avea un aspect cadaveric. Deşi rece ca marmura, fruntea îi era acoperită de sudoare. Fălcile îi erau încleştate. Buzele palide i se contractau convulsiv şi din când în când gemea surd. De cum îl rezemase Oinomaus de zid, el lăsase capul pe umăr şi încremenise.

Părea mort.

Uluit, ursuzul german, care, pe neaşteptate, se vedea transformat în îngrijitor de răniţi, îşi privi prietenul neştiind ce să facă. În cele din urmă apucă mâna stângă a lui Spartacus de la încheietură şi, ridicându-i încet braţul, îi suflecă mâneca tunicii. Braţul se umflase tare. Oinomaus socoti că trebuia legat îndată şi-şi rupse o bucată din pulpana mantiei, pentru a face o faşă.

Apucând prea iute braţul lui Spartacus, îi pricinui o durere atât de mare, încât acesta gemu şi deschise încet ochii.

Îndată ce-şi veni în fire, privi jur împrejur, apoi, ridicându-se în picioare, exclamă cu glas, batjocoritor:

— Ce mai erou sunt!… Pe Jupiter Olimpianul, Spartacus a ajuns o muiere plângăreaţă! În vreme ce pe fraţii noştri îi omoară şi în vreme ce cauză e ameninţată să se prăbuşească definitiv, eu leşin! Sunt un mişel!

Cu mare greutate reuşi Oinomaus să-l convingă că nu avea nici un temei să gândească astfel, că leşinul nu durase decât două minute, dar că starea braţului e gravă.

În timp ce-i vorbea, germanul îi legă strâns braţul. Apoi, după ce-i petrecu faşa pe după ceafă, potrivind-o aşa fel ca antebraţul să-i stea orizontal pe piept, căută să-l îmbărbăteze:

— Ai să suferi mai puţin acum. Lui Spartacus, ca să fie invincibil, îi ajunge dreapta.

— Numai de-am reuşi să punem mâna pe săbii! murmură tracul, îndreptându-se iute către clădirea cea mai apropiată.

Sala din faţă era goală. O străbătură şi pătrunseră în curtea interioară. Cinci sute de gladiatori stăteau acolo tăcuţi, aliniaţi

pe cohorte. Neaşteptata apariţie a lui Spartacus şi Oinomaus fu întâmpinată cu puternice strigăte de bucurie.

— Tăcere! strigă Spartacus.

— Tăcere! repetă Oinomaus.

— Tăcere şi staţi gata de luptă! ordonă rudiarul. Nu e momentul acum pentru strigăte zadarnice.

Când se făcu tăcere, Spartacus întrebă:

— Tribunii, centurionii, căpeteniile, unde sunt?

— Aici, aproape, în clădirea Aurorei; ţin sfat ca să hotărască ce e de făcut - răspunse unul dintre decani. Şcoala e încercuită de cohorte romane, iar depozitele de arme sunt păzite de puternice detaşamente de legionari.

— Ştiu tot - răspunse Spartacus.

Apoi, adresându-se lui Oinomaus, spuse:

— Să mergem la şcoala Aurorei.

Înainte de a pleca le mai spuse tare gladiatorilor:

— În numele tuturor zeilor Cerului şi Infernului, vă ordon, păstraţi ordine şi linişte!

Părăsind şcoala veche (aşa se numea clădirea în care petrecuseră aceste câteva minute), se îndreptară cu paşi grăbiţi spre altă clădire, numită şcoala Aurorei, şi intrară în sala de scrimă, unde aproape două sute de fruntaşi ai gladiatorilor - tribuni, centurioni şi membri ai comandamentului suprem al Ligii asupriţilor - discutau tactica ce trebuia adoptată în această clipă de grea primejdie.

La apariţia rudiarului, câteva glasuri izbucniră:

— Spartacus!

— Suntem pierduţi! îl întâmpină pe Spartacus gladiatorul care prezida adunarea.

— Încă nu - îl contrazise Spartacus. Dacă reuşim să punem mâna măcar pe unul din depozitele de arme, nu suntem pierduţi.

— Dar cum am putea face asta?

— Făclii avem? întrebă Spartacus.

— Avem vreo trei sute cincizeci sau patru sute.

— Iată arma noastră! strigă Spartacus, cu ochii scânteind de bucurie. Voi sunteţi, fără îndoială, cei mai îndrăzneţi dintre toţi cei zece mii de gladiatori ai şcolii. Voi trebuie să dovediţi astă-

seară, prin vitejia şi îndrăzneala voastră fără seamăn, că tovarăşii voştri de nenorocire nu s-au înşelat când şi-au ales comandanţii. Sunteţi gata la orice?

— Suntem gata la orice! răspunseră cu fermitate, într-un singur glas, cei două sute de gladiatori.

— Sunteţi gata, de va fi nevoie, să luptaţi cu mâna goală împotriva unor oameni înarmaţi şi să fiţi măcelăriţi ca oile?

— Da, suntem gata! răspunseră în cor două sute de glasuri.

— Atunci, repede!... Adunaţi toate făcliile... O să dublăm numărul lor sau o să-l întreim, dacă va fi cu putinţă, apoi le vom aprinde şi ne vom înarma cu ele. Năpustindu-ne cu făcliile asupra paznicilor celui mai apropiat depozit de arme, îi vom pune pe fugă, apoi vom da foc uşii şi vom dobândi atâtea arme de câte avem nevoie pentru a câştiga o adevărată şi hotărâtoare izbândă. Pe zeii cei sacri ai Olimpului, jur că situaţia nu este disperată. Cât mai avem încredere în cauza noastră, cât mai avem curaj, nu e totul pierdut! Dimpotrivă, dacă vom fi ferm hotărâţi să învingem sau să murim, izbânda va fi a noastră!

Sclipirea ochilor rudiarului arunca parcă pe chipul lui înflăcărat o lumină cu reflexe supranaturale. Ca o undă, credinţa şi avântul ce-l însufleţeau pe Spartacus pătrunseră în inimile celor două sute de gladiatori şi le aprinse. Într-o clipă, ei adunară făclii de tot felul - câlţi îmbibaţi cu smoală şi seu, mănunchiuri de surcele smolite, umplute cu material inflamabil - le aprinseră şi, agitându-le cu furie ca pe nişte săbii, se pregătiră să întâmpine toate primejdiile cu această armă atât de puţin eficace.

Între timp, centurionul Pompilius, după ce întărise toate străjile de la porţile oraşului, aduse mai bine de trei sute de legionari la şcoala de gladiatori şi trecu împreună cu ei sub comanda tribunului Titus Servilianus. În acelaşi timp, aproape şapte sute de soldaţi din miliţia orăşenească din Capua, sub comanda directă a prefectului Mecius Libeo, sosiră la porţile Fortunei.

Prefectul părea să fie de vreo cincizeci de ani, înalt de statură, gras, cu obrazul proaspăt şi rumen, pe care se citea calmul, placiditatea şi predilecţia pentru plăcerile epicuriene ale mâncării şi băuturii. Era de mulţi ani prefect al oraşului Capua şi

se înfruptase din plin din privilegiile oferite de acest post înalt şi râvnit. În vreme de pace, îndatoririle lui erau foarte uşoare. De aceea, norii de furtună care apăruseră din senin deasupra oraşului îl găsiseră cu totul nepregătit şi mirat, ca omul trezit brusc dintr-un somn dulce. Bietul prefect era zăpăcit şi dezorientat ca un pui de găină rătăcit într-o grămadă de câlţi.

Totuşi, gravitatea situaţiei, teama de eventuale sancţiuni, stăruinţele energice ale soţiei sale, Domitia, care era o femeie ambiţioasă şi încăpăţânată, şi sfaturile întreprinzătorului tribun Servilianus precumpăniră. Rezultatul a fost că, fără să înţeleagă limpede ce se întâmpla şi fără să prevadă urmările dispoziţiilor ce dădea, Mecius se hotărî în cele din urmă să întreprindă ceva, să dea anumite ordine.

O consecinţă cât se poate de neaşteptată a ordinelor date fu cererea zgomotoasă, formulată de soldaţii miliţiei orăşeneşti, îndată după ce li se împărţiră armele, ca să fie duşi la luptă de însuşi prefect, pentru că numai în el aveau încredere.

La început, sărmanul prefect refuză cu toată energia pe care i-o dădea frica. Căută să-i convingă pe miliţieni că el era un om al togei şi nu al săbiei şi să-i asigure că prezenţa lui la prefectură era indispensabilă, căci era nevoie ca cineva să prevadă tot, să poarte grijă de toate şi să ia măsurile necesare. Totuşi, încolţit de insistenţele senatorilor capuani, de o parte, de rugăminţile miliţienilor şi de cicăleala soţiei, de altă parte, nenorocitul nu avu încotro, trebui să se supună şi să-şi pună coiful şi platoşa, să ia sabia din cui şi să pornească în fruntea miliţiei capuane spre şcoala de gladiatori. Nu porni însă ca un comandant care merge în fruntea armatei sale să se bată cu duşmanul, ci ca o victimă târâtă la altar.

Nici nu ajunseseră bine soldaţii capuani la porţile Fortunei, că tribunul Servilianus, însoţit de Pompilius şi Lentulus Batiatus, se prezentară prefectului şi-i spuseră că trebuie neapărat ţinut un consiliu pentru a discuta planul apropiatei lor acţiuni.

— Da... consiliu, consiliu... E puţin zis să ţinem sfat... trebuie văzut dacă toţi ştiu... dacă toţi sunt capabili să... - bolborosi foarte încurcat Mecius, a cărui stare era agravată de dorinţa de a-şi ascunde frica ce pusese stăpânire pe el. La urma urmei - continuă el, după ce păstrase o clipă de tăcere, anume ca să

facă impresia că se gândeşte la ceva - eu cunosc toate legile Republicii şi, la nevoie, pot de asemenea să mânuiesc şi sabia... iar dacă patria o cere... pot să-mi dau şi viaţa... Să comand însă miliţia... aşa pe neaşteptate., fără să ştiu măcar împotriva cui... cum... şi unde... pentru că, în general... dacă ar fi fost vorba de un duşman pe faţă... la câmp deschis... aş şti ce trebuie făcut... Ceea ce aş fi în stare să fac... însă...

Elocvenţa lui împleticită se slei. Oricât mai căutase el, scărpinându-şi întâi urechea, apoi nasul, să găsească alte cuvinte ca să-şi încheie cuvântarea, nu ajunse la nici un rezultat şi, contravenind la toate regulile retoricii, bietul prefect îşi încheie cuvântarea cu acest „însă”.

Tribunul Servilianus surâse. Cunoştea bine firea prefectului şi înţelegea încurcătura în care se găseşte. Pentru a-l ajuta să iasă din impas şi în acelaşi timp ca să asigure adoptarea planului său propriu, tribunul interveni, spunând:

— Socot că pentru înăbuşirea complotului urzit de pleava asta nu se poate aplica decât un singur plan, şi anume: să păzim şi să apărăm sălile unde sunt depozitate armele. Pentru asta trebuie să închidem porţile şcolii, să le păzim, ca să împiedicăm fuga gladiatorilor, şi trebuie să baricadăm toate străzile şi ieşirile spre oraş. Am şi luat măsurile necesare pentru executarea acestui plan.

— Foarte bine ai făcut, viteazule Servilianus, că te-ai îngrijit de toate acestea - îl aprobă prefectul, cu un aer important şi foarte mulţumit că spiritul de prevedere al tribunului îl scutea de osteneala de a da ordine şi de a fi răspunzător de ele.

— Acum - reluă Servilianus - îmi rămân aproximativ o sută cincizeci de legionari. Alăturându-le acestora pe curajoşii miliţieni ai oraşului, i-aş putea ataca cu hotărâre şi energie pe răsculaţi, i-aş putea constrânge să se risipească şi să se întoarcă în celulele lor.

— Foarte bine, minunat, te-ai gândit la toate! E tocmai ceea ce voiam să propun! exclamă Mecius Libeo.

Faptul că Servilianus lua asupra lui conducerea operaţiunilor militare i se părea prefectului o nemaipomenită fericire.

— În ce te priveşte, înţeleptule Libeo, desigur că doreşti să iei parte directă la acţiune...

— O... când eşti tu aici... om viteaz şi încercat în lupte, vrei ca eu să pretind... O, nu, niciodată nu se va întâmpla că eu...

— Cum doreşti - continuă tribunul, tăind vorba prefectului. Poţi rămâne cu o sută din aceşti miliţieni capuani la porţile şcolii lui Hercule, care se află cam la două aruncături de săgeată de aici, pentru ca, împreună cu legionarii care au şi fost puşi acolo, să păziţi ieşirea.

— Vezi însă... înţelegi tu că... la urma urmei, sunt un om al togei... Totuşi... dacă tu crezi că...

— A, înţeleg: doreşti să iei parte la luptă pe care vom îi poate nevoiţi s-o dăm cu această gloată... Dar totuşi paza acestor porţi e o misiune delicată, şi de aceea te rog s-o iei asupra ta. Şi repede îi şopti la ureche lui Libeo: Acolo nu e nici un fel de primejdie. Urmă apoi cu glas tare: De altfel, dacă socoteşti că e mai bine să dai alte ordine...

— Dar nu... nu... - spuse Mecius Libeo, prinzind puţin curaj. Du-te şi-i împrăştie pe răsculaţi, du-te, tinere viteaz şi înţelept! Eu, împreună cu o sută de soldaţi, am să mă duc la locul indicat, iar dacă o să încerce să iasă pe acolo... dacă au să vină să mă atace... o să vedeţi... o să vadă ei... o să le meargă rău... Deşi la urma urmei, sunt un om al togei... dar n-am uitat încă de faptele mele de arme din tinereţe... Va fi vai şi-amar de aceşti nenorociţi...

Sporovăind astfel şi făcându-şi curaj, prefectul strânse mâna lui Servilianus şi, urmat de soldaţii lăsaţi sub comanda lui, se îndreptă spre postul ce-i fusese încredinţat, amărât în adâncul sufletului de situaţia fără ieşire în care intrase din pricina aiurelilor nebuneşti ale acestor zece mii de răzvrătiţi.

Între timp, oscilând între nădejde şi disperare, gladiatorii, înarmaţi cu făclii, mai întârziau prin curţi, aşteptând ordinele căpeteniilor lor, gata să facă orice jertfă pentru a pune stăpânire pe magazia de arme a şcolii lui Hercule. Intrarea acestei magazii era păzită de vreo cincizeci de legionari şi sclavi, hotărâţi să apere magazia cu preţul vieţii.

În clipa când Spartacus, Oinomaus şi ceilalţi gladiatori erau gata să se năpustească pe coridorul care ducea la magazie, un sunet de trâmbiţă sfâşie tăcerea nopţii, răsunând trist deasupra curţilor în care se înghesuiau nefericiţii gladiatori.

— Tăcere! porunci Spartacus, oprindu-şi tovarăşii de luptă pentru a aştepta să audă ce va urma.

După glasul de trâmbiţă se auzi într-adevăr vocea puternică a unui crainic care, în numele Senatului roman, îi soma pe răsculaţi să se risipească şi să se retragă în celulele lor, avertizându-i că în caz de nesupunere vor fi împrăştiaţi de forţa armată a Republicii.

Apoi înştiinţarea se auzi din nou, dar mai slab, mai de departe, ca un ecou al munţilor din apropiere: o repetau cuvânt cu cuvânt crainicii postaţi la intrările celorlalte curţi în care erau concentraţi gladiatorii.

Întunecat şi crâncen, cu ochii în pământ, Spartacus mai rămase o clipă să-şi adune gândurile şi să chibzuiască. Se întoarse apoi către tovarăşii săi şi le spuse destul de tare, ca să-l audă toţi:

— Dacă va reuşi atacul ce-l vom da acum pentru a forţa magazia de arme vecină, atunci săbiile pe care le vom găsi acolo au să ne ajungă pentru a pune stăpânire pe celelalte magazii ale şcolii, şi vom birui. De va fi însă respins, ne mai rămâne o singură cale pentru a scăpa cauza noastră de pierzanie. Centurionii principali din amândouă legiunile care sunt aici să se întoarcă la tovarăşii noştri din celelalte clădiri. Dacă până într-un sfert de ceas nu vor auzi imnul nostru de libertate, să ceară tuturor să se risipească în linişte şi să se retragă în celule; tăcerea va fi semn că n-am izbutit să punem mâna pe arme. În acest caz vom doborî poarta care e peste drum, cam la jumătate aruncătură de săgeată de porţile şcolii lui Hercule, şi-i vom da foc. Ne vom croi apoi drum la taverna lui Ganimede, iar acolo ne vom înarma cu ce vom găsi. Va trebui să învingem toate obstacolele pe care le vom întâlni în cale, şi câţi vom supravieţui şi vom răzbi - o sută, şaizeci sau numai treizeci - vom aşeza tabăra pe muntele Vezuviu, înălţând acolo drapelul libertăţii. Într-acolo să pornească, pe căile cele mai scurte, toţi ai noştri, cu sau fără arme, în grupuri sau izolaţi; de acolo vom dezlănţui lupta asupriţilor împotriva asupritorilor.

Băgând de seamă, după un răstimp, că cei doi centurioni principali nu plecau, neîndurându-se să părăsească locul unde în

acea clipă era cea mai mare primejdie, Spartacus repetă ordinul:

— Armodius şi Cluvianus, în numele comandamentului suprem, vă ordon să plecaţi!

Cei doi tineri plecară capetele şi, cu inima strânsă, se îndreptară fiecare spre postul său.

În acelaşi moment, Spartacus, întorcându-se către cei rămaşi, ordonă:

— Acum... înainte!

Intră primul, împreună cu Oinomaus, în coridorul unde se afla magazia cu arme şi, cu iuţeala fulgerului, se năpusti asupra legionarilor. Comandantul legionarilor, un veteran ciung şi chior, striga:

— Înainte!... Haide, înainte!... Hai, îndrăzniţi... să vă vedem... gladiatori nesuferiţi!... Îndrăz...

Nu apucă însă să isprăvească. Spartacus, întinzându-şi mână cât era de lungă, îl lovi peste gură cu o făclie lungă care ardea cu vâlvătăi.

Veteranul scoase un urlet cumplit şi se dădu la o parte. Zadarnic încercară ceilalţi legionari să-i doboare pe Oinomaus şi pe Spartacus, care, mânuind cu sălbăticia deznădejdii ciudata lor armă, îi încolţeau şi îi alungau din uşa magaziei.

În acest timp, legionarii, sub conducerea lui Titus Servilianus, şi două detaşamente de miliţieni capuani, conduse de centurioni, porniseră concomitent atacul împotriva a trei curţi interioare, zvârlind suliţele lor scurte asupra gladiatorilor care, dezarmaţi, stăteau înghesuiţi în grupuri mici.

Urmă un moment groaznic. Urlând şi blestemând, gladiatorii, alungaţi de ploaia deasă de suliţe, căutau adăpost în clădirile şcolii şi strigau într-un glas:

— Arme!... Arme!... Arme!...

Ploaia de suliţe nu mai contenea. Un scurt timp, gladiatorii fură cuprinşi de panică şi retragerea lor se transformă în fugă. Începură să se înghesuie la intrări şi să se îmbulzească pe coridoare. Se striveau, se călcau în picioare şi se ascundeau în celulele lor. Se auzeau răcnete sălbatice, rugăciuni, blesteme amestecate cu gemetele şi vaietele răniţilor şi muribunzilor.

Măcelărirea şi fuga gladiatorilor în curţile primelor trei clădiri pricinuiră panică şi descurajare în mijlocul cohortelor adunate în celelalte curţi. Rândurile gladiatorilor fură rupte şi începură să se destrame cu repeziciune. Dacă ar fi avut arme, gladiatorii ar fi putut să lupte, şi ori ar fi murit până la ultimul, ori ar fi repurtat izbânda deplină; fiind însă neînarmaţi şi văzând că erau sortiţi să fie măcelăriţi, aceşti oameni, care nu se mai gândeau decât la propria lor scăpare, nici nu puteau şi nici nu voiau să mai rămână laolaltă măcar un sfert de oră.

Între timp, Spartacus şi Oinomaus, împreună cu alţi doi tovarăşi, luptau ca nişte tigri flămânzi - coridorul fiind îngust nu permitea ca să lupte mai mult de patru inşi în front în scurt timp, ei izbutiră să-i urnească pe legionari de lângă uşa magaziei. Urmărindu-i fără a le da răgaz, îi goniră curând în atrium şi în curtea interioară, în care, treptat, se adunaseră mai mult de o sută de gladiatori, cu făclii în mână. Aceştia, doborând la pământ pe unii din legionari, îi dezarmau şi-i ucideau, iar pe alţii, care erau arşi şi orbiţi, îi puneau pe fugă. Gladiatorii care rămăseseră pe coridor aruncară făcliile lor aprinse grămadă în faţa uşii magaziei cu arme, străduindu-se să-i dea foc, pentru ca să-şi poată croi drum înăuntru.

Legionarii, puşi pe fugă de asaltul turbat al lui Spartacus alergau în toate direcţiile, urlând şi ţipând de durere. Unii din ei nimeriră în mijlocul cohortelor lui Servilianus, Pompilius şi Solonius, care, potrivit ordinului primit, înaintau în formaţie strânsă, în urmărirea gladiatorilor puşi pe fugă.

Tribunul şi centurionii au fost astfel preveniţi că-i ameninţă o nouă primejdie. Pompilius porni atunci în pas alergător spre şcoala lui Hercule şi năvăli pe coridor. Uşa magaziei începuse să ardă. Văzând că săbiile nu erau eficace împotriva făcliilor gladiatorilor, Pompilius ordonă celor din ultimele rânduri să arunce suliţele asupra inamicului. Această armă îi asigură şi aici o victorie rapidă şi deplină asupra bărbăţiei răsculaţilor.

Detaşamentul lui Spartacus fu nevoit să se retragă; fiind alcătuit însă din gladiatorii cei mai viteji şi mai puternici, retragerea se făcu într-o ordine perfectă, gladiatorii continuând să arunce cu făcliile în romani şi să smulgă suliţele înfipte în trupurile morţilor şi răniţilor, pentru a le lua cu ei. Retrăgându-se

pe coridor, în partea dinspre atrium şi curtea interioară, ei apărară cu înverşunare ieşirea din coridor, mânuind suliţele ca pe nişte săbii.

Ieşind din atrium în curte împreună cu Oinomaus şi cu vreo sută de gladiatori, Spartacus văzu în ce panică se aflau gladiatorii. Înţelese după strigătele, tânguirile şi urletele care se auzeau de pretutindeni că totul era pierdut în interiorul curţilor şi că mai rămânea o singură cale de scăpare, şi anume: să se retragă din şcoală şi să caute adăpost pe Vezuviu. Se întoarse atunci în atrium şi strigă cu un glas de tunet, care se ridică peste toate urletele şi zgomotele încăperii:

— Acei care au săbii să rămână pe loc şi să apere de legionari, cât mai mult timp, această ieşire!

Înarmaţi cu săbii şi suliţe luate de la inamic, câţiva gladiatori se postară ca un gard viu în dreptul ieşirii pe care Pompilius se străduia zadarnic să pună stăpânire.

— Urmaţi-mă! ordonă Spartacus, agitându-şi făclia deasupra capului, pentru a da semnalul şi celorlalţi gladiatori.

Apoi, împreună cu Oinomaus, se îndreptă cu paşi mari către un anume punct al zidului şcolii, unde exista o portiţă îngustă şi scundă, încuiată şi baricadată de mulţi ani, care reprezenta acum pentru gladiatori singura cale de salvare. Pentru ca această portiţă să fie mistuită de flăcări, ar fi trebuit însă pe puţin o jumătate de oră. Era limpede că, înaintând din toate părţile, învingătorii nu aveau să dea gladiatorilor atâta răgaz. Pe de altă parte, gladiatorii nu aveau nici topoare, nici ciocane pentru a dărâma poarta. Ce era de făcut? Cum să deschidă cât mai repede această portiţă?

În timp ce, agitaţi şi alarmaţi, toţi se frământau să găsească un mijloc pentru a învinge dificultatea, privirea puternicului Oinomaus se opri asupra coloanei de marmură ce zăcea părăsită în apropierea porţii. Îndată, el strigă:

— Cei mai voinici să iasă în faţă!

Într-o clipă, şapte sau opt din cei mai falnici şi vânjoşi gladiatori ieşiră din rânduri şi se prezentară în faţa lui Oinomaus. După ce-i cercetă repede cu ochi de cunoscător, Oinomaus făcu semn unui samnit musculos, care avea o statură

la fel de uriaşă ca a lui. Apoi se aplecă şi, apucând cu mâinile de un capăt al coloanei, îi spuse samnitului:

— Ei, acum să vedem cât eşti de puternic. Apucă coloana de celălalt capăt.

Toţi îi ghiciră gândul. Germanul şi samnitul ridicară coloana fără nici un efort şi o cărară până în dreptul portiţei. Aici se opriră şi, după ce legănară blocul enorm de câteva ori în direcţia uşii, îl repeziră în ea cu toată puterea. Sub povara puternicei izbituri, uşa pârâi.

Cei doi gladiatori mai trebuiră să izbească în poartă încă de două ori, până ce, în sfârşit, a treia oară, uşa căzu sfărâmată. După ce stinseră şi aruncară făcliile, gladiatorii se strecurară în tăcere pe portiţă şi, urmându-l pe Spartacus, se îndreptară către taverna lui Ganimede.

Fiind situată foarte aproape de şcoala lui Lentulus, această tavernă era frecventată mai cu seamă de gladiatori. Proprietarul tavernei era un rudiar, bun prieten cu Spartacus şi părtaş la răscoală. Taverna, care avea deasupra intrării o firmă grotescă, reprezentând un hidos Ganimede vărsând nectar în cupa unui Jupiter nu mai puţin respingător, se găsea la mai puţin de o bătaie de balistă de punctul păzit de soldaţii de sub comanda rotofeiului şi paşnicului prefect Mecius Libeo.

Spartacus şi cei două sute de gladiatori înaintau în tăcere, încolonaţi unul după altul. La o comandă transmisă în şoaptă, coloana se opri.

Tracul, germanul şi alţi câţiva gladiatori intrară în tavernă. Propietarul tavernei, rudiarul Vibinius, care, după ţipetele şi zgomotele ce se auzeau dinspre şcoală, bănuise că începuse lupta şi care ardea de nerăbdare să afle rezultatul, le ieşi înainte într-un suflet şi începu să-i întrebe:

— Ei, cum merge?... Ce e nou?... Cum decurge lupta?...

Spartacus opri scurt ploaia de întrebări, spunându-i:

— Vibinius, dă-ne toate armele pe care le ai; dă-ne orice obiecte care ar putea servi de armă în mâinile unor oameni disperaţi.

Rostind aceste cuvinte, Spartacus fugi la vatră şi înşfacă frigarea cea mare. Între timp, Oinomaus apucă un topor atârnat în perete. După ce luă în braţe atâtea frigări, cuţite şi coase câte

putea duce, Spartacus ieşi din tavernă şi împărţi aceste arme tovarăşilor săi. Ceilalţi îi urmară pilda şi, peste puţin, toţi erau înarmaţi.

Porniră tăcuţi spre strada păzită de soldaţii romani.

Străjile detaşamentului încă nu apucaseră bine să dea alarma, că gladiatorii se şi năpustiră asupra lor cu o înverşunare sălbatică, lovindu-i cu disperare. Încăierarea dură doar câteva minute. Asaltul deznădăjduit al gladiatorilor îi zdrobi repede pe miliţienii capuani şi pe legionarii puţini la număr.

Tânărul centurion al miliţiei, Quintus Volusius, îşi îndemna soldaţii la luptă, răcnind:

— Înainte, capuanilor! Pentru numele lui Jupiter Tifatinul! Mecius… viteazule Mecius, îmbărbătează-ţi soldaţii mai cu curaj!

De la apariţia neaşteptată a întâiului val de gladiatori, Mecius Libeo, cuprins de o panică de nedescris, se ascunsese în spatele unui mic detaşament. Auzind acum cu câtă străduinţă era chemat la datorie, începu să vocifereze rostind fără şir cuvinte pe care nici el nu le înţelegea:

— Adevărat că… Desigur… Mai cu îndrăzneală, capuanilor! Înainte, curajoşi capuani! Eu vă conduc… voi luptaţi… fără teamă… Nu-i nimic… Loviţi… Ucideţi!…

Şi la fiecare cuvânt se dădea cu un pas înapoi.

Îndrăzneţul Quintus Volusius căzu străpuns de o puternică lovitură de frigare dată de Spartacus, şi gladiatorii, dând peste cap linia de apărare, se năpustiră înainte, trecând în fugă pe lângă bietul prefect, care, făcându-se mic, căzu în genunchi şi începu să se vaite cu glas tremurat, plângând în hohote:

— Sunt un om al togei.. N-am făcut… nimic rău… Îndurare… îndurare… îndurare, o vitejilor!… Cruţare!…

Nu-şi mai continuă însă ruga, deoarece Oinomaus, care se apropiase de el, îl lovi crunt cu piciorul în piept.

După ce gladiatorii parcurseră în fugă trei sute de paşi, Spartacus se opri şi, gâfâind, îi spuse lui Oinomaus:

— Jumătate din noi trebuie să reziste aici, ca să-i ţină în loc pe urmăritorii noştri măcar o jumătate de ceas şi să dea celorlalţi răgaz să treacă de zidul oraşului.

— Rămân eu! strigă Oinomaus.

— Nu, tu ai să-i conduci spre Vezuviu, aici rămân eu…

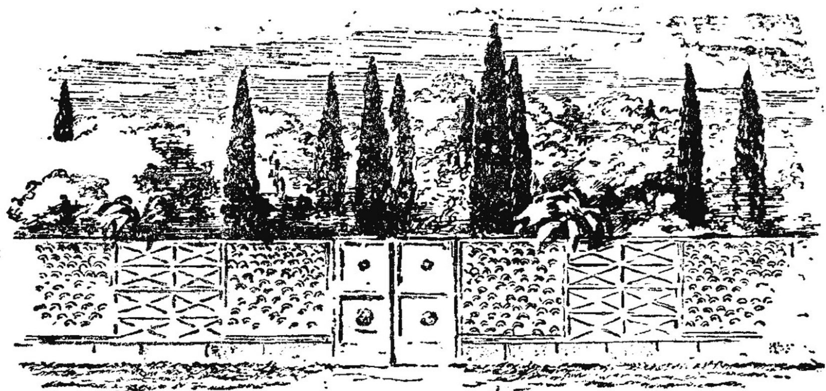
— În nici un caz! Dacă mor eu, ai să poţi continua tu războiul, dar dacă ai muri tu, totul ar fi pierdut.

— Du-te, du-te tu, Spartacus - îl îndemnară câţiva gladiatori. Rămânem noi aici, cu Oinomaus.

Ochii lui Spartacus se umplură de lacrimi văzând cum aceşti oameni se întreceau în a-şi arăta abnegaţia şi dragostea. După ce strânse mâna prietenului său, le spuse:

— Rămâneţi cu bine... Vă aştept pe Vezuviu...

Şi, însoţit de o parte din gladiatori, Spartacus se depărtă şi dispăru pe cărările întortocheate ce duceau spre zidul oraşului. Oinomaus porunci celor rămaşi cu el să scoată bănci, paturi şi alte mobile din casele învecinate, pentru ca, baricadând strada, să pregătească o rezistenţă dârză şi îndelungată împotriva cohortelor romane ce se apropiau.

CAPITOLUL XI. DE LA CAPUA LA VEZUVIU

În timp ce Oinomaus, care se întărise îndărătul baricadelor, opunea rezistenţă legionarilor Romei, Spartacus, împreună cu tovarăşii săi de luptă, se apropie de zidul oraşului. La adăpostul întunericului, punând cap la cap şi legând cu frânghii trei scări luate din taverna lui Vibinius, se căţărară pe zid, traseră scările după ei şi, rezemându-le de partea exterioară a zidului, coborâră în partea cealaltă. Apoi dezlegară cele trei scări, le aşezară una peste cealaltă de-a curmezişul şanţului adânc, plin cu apă şi mâl, şi după ce trecură dincolo, zvârliră scările în şanţ şi o porniră în marş forţat peste câmp, urmând o linie dreaptă, între drumul spre Atella şi cel spre Cume. Pe la miezul nopţii, detaşamentul se opri în faţa vilei lui Cornelius Dolabella, care era aşezată pe un deal pitoresc, la aproximativ opt mile de Capua.

Apropiindu-se de grilajul de fier al vilei, Spartacus bătu în poartă până îl trezi pe portar, un bătrân sclav tesalian. Buimăcit de somn, portarul porni spre poartă, ferind cu mâna flacăra unui felinar de aramă şi bodogănind în greceşte:

— Jupiter să-l pedepsească pe obraznicul ăsta!... Care-o fi ăla de se întoarce acasă după miezul nopţii?... Chiar mâine am să-i spun administratorului vilei.

Bodogănind astfel, bătrânul veni până la grilaj, însoţit de doi dulăi bondoci şi fălcoşi, cu colţii rânjiţi, care săreau şi lătrau furioşi.

— Binevoitor să-ţi fie Jupiter Olimpianul şi totdeauna să-ţi ajute Apolo Pegas - începu Spartacus tot în greceşte. Suntem nişte gladiatori greci, nefericiţi ca şi tine, care am fugit din Capua. Deschide-ne, nu ne sili să întrebuinţăm forţa, că va fi rău de tine atunci.

Văzând pâlcul de oameni istoviţi şi înarmaţi cu cele mai stranii obiecte, portarul încremeni.

După un minut de tăcere, întreruptă numai de lătratul dulăilor, Spartacus îl trezi de-a binelea pe bătrân, ameninţându-l cu voce înfricoşătoare:

— Pe pădurile seculare de pe Ossa şi Pelion, vrei să ne deschizi de bună voie şi să-i astâmperi pe uricioşii ăştia de dulăi ai tăi, sau vrei să punem mâna pe topoare?...

Această ameninţare nu mai lăsa loc la şovăială şi portarul se pregăti să deschidă poarta, în timp ce striga:

— Taci, Pirus!... Binişor, Alcide!... Zeii să vă ajute... oameni curajoşi ce sunteţi... Vă deschid îndată... Mai domol, dulăi blestemaţi!... Poposiţi aici, o să vă fie bine... şi o să-l chem şi pe administratorul casei... Grec şi el... om destoinic... O să găsiţi şi ceva de îmbucat.

Îndată ce gladiatorii intrară pe poarta vilei, Spartacus ordonă să se închidă la loc poarta şi lăsă cinci din oamenii săi să facă de pază. Apoi, însoţit de ceilalţi gladiatori, se opri pe un platou mare, înconjurat de copaci, şi trecându-şi în revistă tovarăşii de arme constată că, împreună cu el, erau şaptezeci şi opt la număr.

Spartacus lăsă privirea în jos şi chibzui. După câteva clipe oftă, îşi înălţă capul şi îşi împărtăşi gândul unui gal înalt, tânăr, cu păr roşu şi ochi albaştri, plin de îndrăzneală şi energie, care se afla lângă el:

— Da, Bortorix!... Dacă norocul ar surâde îndrăznelii noastre, acest pumn de voinici ar putea dezlănţui un război greu, care să devină scânteia unei cauze măreţe!... Adăugă însă îndată: Din păcate, istoria judecă măreţia faptelor după rezultatele lor! Totuşi, cine ştie dacă în paginile istoriei acestor şaptezeci şi opt

de oameni nu le este rezervat un loc de cinste alături de cei trei sute de la Termopile[38]!... Cine ştie!

Curmând însă firul acestei meditaţii, el ordonă imediat să se pună străji şi la celelalte intrări şi îl chemă pe administratorul vilei lui Dolabella, căruia îi făgădui că nu va lua din vilă decât merinde, unele obiecte absolut necesare şi toate armele ce se vor găsi; îi mai făgădui că nici el, nici tovarăşii lui nu vor pricinui nici un rău stăpânului lor. Spartacus îl convinse apoi să le dea de bună voie lucrurile ce le erau necesare, pentru a evita neplăcerile.

Astfel, gladiatorii obţinură repede mâncare şi băutură, ca să mai prindă puteri şi, potrivit dispoziţiei lui Spartacus, luară merinde pentru trei zile.

Printre cei nouăzeci de sclavi care munceau la vilă era şi un medic grec, Dionisios Eudenios. El avea numai un drept restrâns de a practica: nu-i era îngăduit să-i îngrijească decât pe sclavi, în caz de boală.

Cu multă tragere de inimă, acesta începu să vadă de braţul lui Spartacus. Îi aşeză la loc osul scrântit şi-i imobiliză braţul cu ajutorul unor scândurele, pe care le fixă cu grijă în jurul braţului, cu un bandaj special. După ce isprăvi, îl sfătui pe Spartacus să se odihnească şi să doarmă, ca să se mai întremeze puţin, prevenindu-l că altfel riscă să fie apucat de un acces de friguri.

După ce-i dădu lui Bortorix ordine foarte amănunţite şi precise, Spartacus se culcă într-un pat bun şi ordonă galului să-l deştepte în zori. După sfatul lui Dionisios Eudenios, acesta îl lăsă pe Spartacus să doarmă până se trezi singur.

Deschizând ochii, Spartacus avea sufletul plin de încredere şi nădejdi noi. De trei ceasuri, soarele îşi revărsa lumina asupra frumoasei vile şi asupra dealurilor înconjurătoare.

Cum se deşteptă, Spartacus adună pe toţi sclavii lui Dolabella pe platoul vilei şi, împreună cu administratorul şi paznicul, se

---

[38] Termopile - defileu în Tesalia, unde a avut loc în anul 480 î.e.n. O bătălie rămasă celebră în istorie. Aici, un pumn de trei sute de spartani, conduşi de Leonida, au rezistat multă vreme armatei numeroase a perşilor, aflată sub comanda lui Xerxe. Ei au fost învinşi numai datorită trădării lui Efialte, care le-a arătat perşilor o potecă pe unde ajungea în spatele grecilor. (n.r.)

duse să cerceteze închisoarea - accesoriu nelipsit al tuturor vilelor şi palatelor de pe latifundiile romanilor, închisoarea era locul unde erau ţinuţi sclavii pedepsiţi. Aceştia erau ferecaţi în lanţuri şi siliţi să muncească cu mâinile şi picioarele în cătuşe. După ce îi puse în libertate pe cei douăzeci şi mai bine de nenorociţi popriţi în închisoare, Spartacus îi aduse şi pe ei la locul unde se aflau adunaţi ceilalţi sclavi. În cuvinte înflăcărate şi pe înţelesul tuturor, el explică adunării de sclavi pricinile pentru care fugiseră el şi tovarăşii săi de nenorocire, şi le vorbi despre răscoala ce puseseră la cale. Spartacus le zugrăvi în culori vii măreţele ţeluri pentru care luptau răsculaţii: dreptate pentru cei asupriţi, desfiinţarea sclaviei, eliberarea întregii omeniri.

— Acei dintre voi care vor să fie liberi şi care preferă o moarte glorioasă, cu arma în mână, pe câmpul de bătălie, jalnicei vieţi de sclavi, acei care se simt viteji, tari şi capabili să îndure toate greutăţile şi primejdiile războiului împotriva asupritorilor, acei care simt ocara ce o reprezintă aceste lanţuri odioase, să pună mâna pe orice armă şi să ne urmeze.

Însufleţită şi convingătoare, cuvântarea lui Spartacus făcu o impresie covârşitoare asupra acestor nenorociţi, pe care sclavia nu-i sleise încă de toate puterile şi nici nu-i abrutizase. Vreo optzeci dintre sclavii lui Dolabella puseră mâna pe topoare, coase şi furci şi intrară pe loc în Liga asupriţilor.

Săbiile şi suliţele, puţine la număr, găsite în vilă, fură luate de Spartacus, Bortorix şi de cei mai viteji dintre gladiatori. Pe sclavii lui Dolabella, tracul îi repartiză cu socoteală între gladiatori, pentru ca aceştia să le servească drept pildă de energie şi vitejie. La vreo două ceasuri înainte de amiază, după ce rândui în formaţie strânsă mica lui cohortă, care acum număra peste o sută cincizeci de oameni, Spartacus părăsi vila lui Dolabella, îndreptându-se, pe poteci lăturalnice, peste ogoare şi vii, spre Neapolis.

La căderea nopţii, după un marş rapid, fără peripeţii, detaşamentul de gladiatori ajunse aproape de Neapolis, la câteva mile de oraş. Acolo - potrivit ordinului lui Spartacus - făcură popas la vila unui patrician. Tracul interzise cu străşnicie

violenţele sau jafurile. Ordonă să se ia merinde pentru încă trei zile şi luă toate armele aflate în vilă.

Două ore mai târziu, detaşamentul porni mai departe. Rândurile sale se îngroşaseră cu încă cincizeci de sclavi şi gladiatori, care părăsiseră închisorile şi cămăruţele lor din vila patricianului, spre a duce, alături de Spartacus, măreaţa luptă pentru libertate.

Cu o pricepere şi cu un simţ al prevederii vrednice de cel mai iscusit comandant, Spartacus îşi continuă toată noaptea marşul, străbătând pe drumuri şerpuite câmpiile şi colinele pitoreşti şi parfumate ce se întindeau între Neapolis şi Atella. În drum se opreau la fiecare vilă, dar doar atât cât era nevoie pentru a strânge armele şi pentru a-i chema pe sclavi la răscoală. În zori atinseră poalele Vezuviului, ajungând la drumul din coasta muntelui care ducea de la Pompei spre vilele şi locurile de recreaţie ale patricienilor.

La vreo două mile de Pompei, Spartacus dădu ordin de oprire şi, după ce ocupă grădinile situate de o parte şi de alta a drumului, îşi ascunse tovarăşii - care acum erau peste trei sute - după perdelele de salcâm şi mirt şi după tufele de rozmarin, hotărând să aştepte aici răsăritul soarelui.

Deasupra creştetului muntelui, al cărui vârf părea că atinge bolta albastră a cerului şi se pierdea parcă în adâncul ei, îşi făcu în curând apariţia un stol de norişori albicioşi şi fumurii. Pe măsură ce se lumina, norişorii aceştia semănau mai mult cu undele uşoare de fum care plutesc peste focurile ce izbucnesc pe neaşteptate pe povârnişurile învecinate ale Apeninilor şi chiar pe celălalt versant al Vezuviului.

Din albi, norişorii deveniră trandafirii, iar după aceea se aprinseră ca purpura. Apăru apoi un firicel delicat de aur strălucitor şi, dintr-o dată, râuri de lumină orbitoare se revărsară asupra întregului munte. Acolo unde până atunci nu părea să existe decât o uriaşă şi înfricoşătoare masă de granit, lumina scoase la iveală contururi impunătoare: culmi îmbrăcate cu păduri dese şi întunecate şi prăpăstii căscate în adâncul straturilor de lavă cenuşie. Luminate de soare, pantele, care coborând, se întindeau la multe mile depărtare jur împrejur,

păreau că aştern la poalele mândrului gigant un minunat covor ţesut din flori multicolore şi verdeaţă.

Vezuviul avea pe acea vreme o formă foarte diferită de cea actuală şi nu era nici mânios şi nici ameninţător ca în zilele noastre. Mai erupsese el de câteva ori în trecutul foarte îndepărtat, dar în epoca descrisă în povestirea noastră nu se mai păstra nici măcar amintirea acestor erupţii. Numai depozitele de lavă stratificată, pe care se înălţau oraşele Stabiae, Herculaneum şi Pompei, mai păstrau mărturia trecutelor izbucniri înfricoşătoare ale naturii.

Focul care clocotea în craterul vulcanului nu mai tulburase de veacuri liniştea de rai a acestor locuri fermecate. Locuitorii acestui fericit ţinut erau cântaţi de poeţi ca şi cum ar fi trăit în pragul câmpiilor Elisee[39]. Într-adevăr, nicăieri pe pământ poeţii n-ar fi putut găsi mai multă frumuseţe şi nici chiar în zborul nemărginit al închipuirii lor n-ar fi putut visa privelişti mai atrăgătoare, mai încântătoare, mai vrednice de porţile Eliseului.

Singurul lucru care tulbură fericirea locuitorilor Campaniei erau bubuiturile subterane şi cutremurele. Cutremurele erau însă atât de dese şi totodată atât de inofensive, încât lumea se obişnuise cu ele şi nu prea le lua în seamă. De aceea, poalele Vezuviului erau acoperite de grădini, vii, crânguri, vile şi palate, şi aveau aspectul unui imens oraş, al unei grădini uriaşe.

Sub razele soarelui ce răsărea, Vezuviul şi golful Baian, sau Napolitan, erau atât de minunat de frumoase, încât gladiatorii, după ce mai întâi izbucniră în strigăte de admiraţie, rămaseră muţi, contemplând uimiţi panorama aceea încântătoare. Aveau în faţă somptuosul şi splendidul Pompei, care părea scăldat în valurile mării. Zidurile lipsite de fortificaţii ale oraşului aminteau că, cu optsprezece ani înainte, locuitorii lui luaseră parte la războiul civil împotriva romanilor şi că, milostivindu-se de ei, Sulla dărâmase numai zidurile Pompeiului. Alături, oraşul Stabiae, dărâmat şi pârjolit, arăta cu ce cruzime sălbatică se purtase Sulla faţă de locuitorii altor oraşe.

Spartacus se smulse iute de sub vraja zânei zorilor, scrutând creasta muntelui, căută să vadă cât de sus ducea drumul croit în lavă, dacă ducea chiar până în vârf. Pădurile foarte dese care

---

[39] Loc unde cei vechi credeau că se duc sufletele oamenilor virtuoși.

acopereau creasta Vezuviului îl împiedicau să poată vedea unde se termina drumul. De aceea, după o scurtă chibzuire, Spartacus hotărî să-l trimită pe Bortorix, cu treizeci dintre oamenii cei mai sprinteni, să recunoască drumul, iar între timp, el, cu grosul detaşamentului, să viziteze vilele şi palatele din apropiere, pentru a căuta arme şi a-i elibera pe sclavi.

După ce mai strânse ceva arme şi după ce-şi mări detaşamentul cu încă vreo două sute de sclavi şi gladiatori recrutaţi din vilele învecinate, Spartacus formă din cei cinci sute de oameni ai săi o cohortă împărţită în cinci manipule. Dintre cele cinci manipule, unul era alcătuit numai din gladiatori, optzeci la număr, aleşi dintre cei mai tineri şi mai voinici, pe care izbuti să-i înarmeze cu optzeci de lănci şi tot atâtea suliţe scurte. Comanda acestor gladiatori, cărora – după exemplul armatei romane - le pusese numele de „hastaţi”, adică suliţaşi, i-o încredinţă lui Bortorix. Pentru fiecare zece oameni numi un decan, şi pentru fiecare manipul, câte doi centurioni. Atât decanii cât şi centurionii, Spartacus îi alese din rândul celor şaptezeci şi opt de gladiatori care fugiseră cu el din Capua, de a căror vitejie era încredinţat şi pe care ştia că se poate bizui întru totul.

Din recunoaşterea făcută de Bortorix, Spartacus află că drumul pe care se găseau continua numai încă vreo două mile, apoi se transformă într-o potecă îngustă şi abruptă care urca prin pădure spre culme, iar de la o anumită înălţime, poteca se pierdea cu totul în mijlocul stâncilor şi prăpăstiilor, ceea ce făcea extrem de anevoios accesul până în vârful muntelui.

— O - izbucni Spartacus, radios - după atâtea insuccese, încep, în sfârşit, zeii atotputernici să ocrotească şi cauza noastră! Colo sus, în desişul pădurii, unde-şi face cuib vulturul şi unde se ascund fiarele sălbatice de urmărirea oamenilor, acolo vom împlânta steagul libertăţii noastre. Nici că putea soarta să ne ofere un loc mai bun. Să pornim!

În timp ce cohorta de gladiatori se punea în mişcare către culmea Vezuviului, Spartacus alese nouă gladiatori din şcoala lui Lentulus, cărora le dădu bani de drum şi le ordonă să pornească imediat în grupuri de câte trei, în trei direcţii diferite: la Roma, Ravenna şi Capua. Lor le încredinţă misiunea de a-şi înştiinţa

tovarăşii care se aflau în şcolile de gladiatori din aceste trei oraşe că Spartacus, cu cinci sute de gladiatori, şi-a aşezat tabăra pe Vezuviu, şi de a-i chema să vină să i se alăture cu toţii - cum vor putea, individual, în manipule sau în legiuni - pentru a participa la luptă pentru libertate.

Spartacus socotise că, trimiţând câte trei mesageri în fiecare din cele trei oraşe, chiar dacă unii dintre ei ar fi fost prinşi, din nouă cel puţin trei tot aveau să ajungă la destinaţie. După ce-i povăţui să fie prevăzători şi cu băgare de seamă, Spartacus le ură drum bun. Cei nouă o porniră spre poalele muntelui, iar Spartacus se grăbi să ajungă din urmă avangarda coloanei, care înainta în marş spre culmea muntelui.

Curând, cohorta de gladiatori părăsi drumul de-a lungul căruia se întindeau de amândouă părţile grădini, căsuţe şi vii şi pătrunseră în partea împădurită a muntelui. Cu cât era mai abrupt urcuşul, cu atât locurile deveneau mai singuratice, iar tăcerea pădurii mai adâncă. Treptat, pe măsură ce urcau, tufişurile şi arbuştii făceau loc mărăcinilor, frasinilor, ulmilor, stejarilor seculari şi plopilor uriaşi.

La începutul urcuşului, gladiatorii întâlniră numeroşi ţărani care, cu măgăruşii încărcaţi cu zarzavaturi şi fructe, mergeau la târg la Pompei, Neapolis şi Herculaneum. Aceştia priveau miraţi şi speriaţi la detaşamentul de oameni înarmaţi. După ce se înfundară în pădure, gladiatorii nu mai întâlniră decât păstori singuratici, care îşi păşteau oile şi berbecii pe stânci şi printre tufişuri. Din timp în timp, ecoul repetă trist behăitul acestor turme jalnice.

După două ore de urcuş greu, cohorta lui Spartacus ajunse pe un platou întins, situat pe o stâncă vulcanică, la câteva sute de picioare sub vârful Vezuviului. Peste vârf se întindea, ca un giulgiu enorm, un strat gros de zăpadă veşnică.

Aici, Spartacus lăsă oamenii să se odihnească şi, în acest timp, făcu înconjurul platoului. Pe una din laturi se găsea poteca pieptişă şi stâncoasă pe care suiseră gladiatorii; pe o altă latură erau stânci înalte şi inaccesibile; a treia latură o formă celălalt versant al muntelui. Pe acest versant, urcuşul, deci şi coborâşul, era mai abrupt decât dinspre Pompei, ceea ce făcea că platoul să fie aproape inatacabil.

În sfârşit, şi pe latura dinspre sud, către Salernum, locul de tabără ales de Spartacus era sigur şi inaccesibil. Spre sud, stânca pe care era aşezat platoul cobora într-o prăpastie adâncă, înspăimântătoare, presărată cu uriaşe cantităţi de grohotiş aproape pe toate versantele. Acest grohotiş dădea prăpastiei înfăţişarea unui puţ şi făcea ca pe pereţii ei să nu se poată căţăra nici oamenii, nici caprele. Printre crăpăturile stâncilor abia se strecurau în prăpastie câteva fire de lumină, iar în fundul ei se zărea gura unei peşteri, care răspundea tocmai dincolo, în coasta înflorită a muntelui, ce se desfăşura pe multe mile, până se lăsa departe, în şes.

După o cercetare amănunţită a platoului, Spartacus se încredinţă că nici nu şi-ar fi putut închipui un loc mai potrivit pentru tabără. Dădu ordin ca oamenii unuia dintre manipule să se ducă, înarmaţi cu topoare şi securi, în pădurea cea mai apropiată şi să taie lemne ca să aprindă focuri. Focurile trebuiau să-i apere pe gladiatori de gerul pătrunzător din timpul nopţii, care, în mijlocul lui februarie, la înălţimea aceea, se făcea simţit cu destulă putere. Totodată, Spartacus rândui un post de strajă în partea aproape inaccesibilă a platoului, spre versantul de răsărit al muntelui, şi altul pe versantul dinspre Pompei. De atunci, platoul acesta a căpătat şi a păstrat multă vreme numele de Tabăra gladiatorilor.

Cei trimişi în pădure se înapoiară cu lemne de foc şi cu ramuri şi vreascuri pentru construirea de umbrare şi îngrădiri. Sub conducerea lui Spartacus, gladiatorii zvârliră trunchiuri mari de copaci şi bolovani grei de-a curmezişul potecii pe care veniseră şi, după ce săpară un şanţ lat îndărătul lor, aruncară şi pământul peste trunchiuri şi bolovani. Clădiră astfel, în câteva ceasuri, un meterez de pământ prin care tabăra era solid întărită dinspre singura parte de unde ar fi putut fi atacată. În dosul meterezului postară pentru pază jumătate din efectivul unui manipul, iar dincolo de metereze aşezară străji la oarecare distanţă unele de altele, astfel încât straja cea mai depărtată se afla la jumătate de milă de tabără.

Osteniţi de atâta muncă şi griji, gladiatorii adormiră devreme. Pe platou se făcu linişte. Focurile mai ardeau trosnind şi flăcările lor pâlpâiau şerpuitoare, luminând atât siluetele gladiatorilor

nemişcaţi, cât şi stâncile plumburii care alcătuiau decorul acestui tablou fantastic.

Doar Spartacus rămase treaz. Statura lui atletică, mândră, neclintită, proiectată de pâlpâirile focurilor, juca în întuneric ca fantoma unuia dintre giganţii despre care mitologia greacă povesteşte că porniseră cândva războiul împotriva lui Jupiter, aşezându-şi tabăra lângă Vezuviu, pe câmpiile Flegree, unde voiau să clădească munţi peste munţi, ca să ia cerul cu asalt.

În tăcerea absolută ce stăpânea platoul, Spartacus, cu mâna dreaptă rezemată pe braţul stâng, care-i atârna bandajat pe piept, cu capul uşor plecat, privea jos spre mare, fără a-şi putea dezlipi ochii de la o lumină ce lucea pe una din corăbiile ancorate în portul Pompeiului. În timp ce ochii continuau această contemplaţie, încet-încet, furat de gânduri, Spartacus plutea departe de locul acela. Săltând de la un gând la altul, întorcându-se de la o amintire la alta, călătorea în închipuire prin munţii Traciei natale, în anii dintâi ai copilăriei. Chipul lui, care la începutul acestor evocări fusese liniştit şi luminos, se întunecă din nou. Retrăia invazia romanilor, bătăliile sângeroase, înfrângerea tracilor, prăpădul turmelor şi nimicirea caselor sale, căderea în robie a părinţilor şi...

Deodată, Spartacus, care mai bine de două ceasuri se lăsase purtat de valurile amintirilor şi gândurilor sale, tresări, trase cu urechea şi-şi întoarse iute capul în direcţia potecii, de parc-ar fi auzit ceva. Era însă o linişte desăvârşită. Nu se auzea decât suflarea vântului, care, din timp în timp, mângâia ramurile copacilor.

Se hotărî să se odihnească sub umbrarul pregătit pentru el de tovarăşii săi de luptă. După ce făcu câţiva paşi spre umbrar, Spartacus se opri însă din nou şi mai trase o dată cu urechea. Murmură:

— Totuşi... urcă nişte soldaţi... Întorcându-se, porni în direcţia meterezului de pământ ridicat în seara aceea, adăugind în şoaptă, ca şi când şi-ar fi vorbit lui însuşi: Să fi şi venit?... Nu mă aşteptam atât de repede...

Nici nu ajunse la locul unde stătea de veghe jumătatea de manipul de gladiatori, când în tăcerea nopţii răsună limpede şi sonor glasul străjii de la postul cel mai înaintat:

— Cine-i acolo?

Apoi, mai puternic, un strigăt de alarmă:

— La arme!...

Din direcţia meterezului se auziră zgomotele unei scurte învălmăşeli: gladiatorii se înarmau şi se aşezau în formaţie de luptă în spatele îhtăriturii.

În aceeaşi clipă, Spartacus, cu sabia în mână, ajunse lângă meterez şi spuse oamenilor destul de calm:

— Au să ne atace... Pe aici însă n-o să răzbească nimeni.

— Nimeni! strigară gladiatorii într-un glas.

— Să alerge unul din voi în tabără ca să dea alarma şi să transmită ordinul meu ca să se păstreze ordinea şi liniştea.

Un decan, însoţit de câţiva gladiatori, porni la vale să iscodească cine se apropia. Între timp, toată tabăra fu în picioare. În câteva clipe, fără zgomot, în ordine, fiecare gladiator se echipă şi-şi luă locul în rândurile manipulului din care făcea parte. Perfect aliniată în adâncime, de parcă ar fi fost alcătuită din vechi legionari ai lui Marius şi Sulla, întreaga cohortă sta gata să întâmpine cu bărbăţie atacul oricărui duşman.

Cu jumătatea de manipul care era de pază, Spartacus aştepta tăcut în dosul meterezului, cu faţa spre potecă, pentru a auzi ce se petrece acolo. Deodată răsună plin de bucurie glasul decanului:

— E Oinomaus!

Şi imediat după aceea, gladiatorii care-l însoţeau repetară:

— E Oinomaus!

Se auzi apoi glasul puternic al germanului:

— Stăruinţă şi izbândă! Da, eu, şi împreună cu mine nouăzeci şi trei de oameni de-ai noştri care au evadat, unul câte unul, din Capua.

Bucuria stârnită în inima lui Spartacus de venirea lor e lesne de închipuit. Sări meterezul şi fugi înaintea lui Oinomaus. Cei doi gladiatori se îmbrăţişară călduros, frăţeşte.

— O, dragul meu Oinomaus! izbucni tracul, plin de avânt. Nici că nădăjduiam să te revăd atât de curând.

— Nici eu - mărturisi germanul, sărutându-l pe frunte şi mângâind cu mâinile lui uriaşe părul auriu al lui Spartacus.

După primele îmbrăţişări, Oinomaus începu să istorisească. Detaşamentul lui izbutise să ţină piept cohortelor romane mai mult de un ceas. La un moment dat, romanii se împărţiră în două grupuri: unul continuă lupta, iar celălalt se retrase, cu gândul că, făcând un ocol pe străzile Capuei, să cadă în spatele gladiatorilor. Ghicindu-le gândul, Oinomaus părăsi baricadele ridicate de-a curmezişul străzii şi ordonă gladiatorilor săi să se împrăştie şi să se ascundă undeva peste noapte, şi apoi, unul câte unul, să se furişeze afară din oraş şi să se adune cu toţii sub arcadele apeductului. Povesti apoi că în bătălia din timpul nopţii de lângă şcoala lui Lentulus pieriseră douăzeci din tovarăşii lor de nenorocire şi că din cei o sută douăzeci de oameni care, împreună cu el, rezistaseră romanilor şi care, după sfatul lui, se împrăştiaseră fiecare încotro apucase, numai nouăzeci şi trei veniseră a doua zi la locul de adunare sub apeduct. Noaptea trecută porniseră la drum. Au ajuns la Pompei pe drumuri ocolite. Aici se întâlniseră cu unul din cei trei mesageri trimişi de Spartacus la Capua şi căpătaseră de la el ştiri precise despre locul unde-şi aşezaseră gladiatorii tabăra.

Mare fu bucuria prilejuită de sosirea lui Oinomaus şi a oamenilor săi, cu care se alcătui un al şaselea manipul. Gladiatorii mai aruncară ceva lemne pe foc şi pregătiră noilor veniţi o masă simplă: pâine, pesmeţi, brânză şi fructe. După masă, oamenii începură să forfotească în dezordine. Se auzeau strigăte din toate părţile: se căutau între ei, se recunoşteau, se îmbrăţişau şi se descoseau unii pe alţii: „A, şi tu eşti aici?”, „Ce faci?”, „De unde ai venit?”, „Cum ai ajuns aici?”, „Straşnic loc pentru apărare...”, „Da, am scăpat”, „Dar la Capua treburile cum mai merg?”.

Întrebări şi exclamaţii de acest fel izbucneau din toate părţile. Abia pe la cântatul cocoşilor se făcu iar linişte în tabără.

În zori răsunară trâmbiţele şi gladiatorii se aliniară îndată în ordine de bătaie. Spartacus şi Oinomaus îi trecură în revistă, dându-le ordine noi şi aducând modificările necesare ordinelor anterioare, îmbărbătând oamenii şi distribuindu-le armele disponibile. Apoi s-a făcut schimbarea străjilor şi au fost trimise în vale două manipule, unul după alimente, altul după lemne.

Urmând pilda lui Spartacus şi Oinomaus, gladiatorii rămaşi pe platou puseră mâna pe topoare şi alte unelte şi începură să strângă bolovani pentru a-i folosi ca proiectile împotriva duşmanului. Aceşti bolovani, pe care gladiatorii aveau grijă să-i ascută bine într-o parte, fură adunaţi în grămezi uriaşe, în partea dinspre Pompei a taberei, acolo unde atacul părea nu numai probabil, ci de neînlăturat.

Cu treaba aceasta, gladiatorii se îndeletniciră toată ziua. În zorii zilei următoare, ei se deşteptară în strigătele străjilor, care-i chemară la arme. Două cohorte de romani, o mie de oameni aproape, sub comanda tribunului Titus Servilianus, urcau din direcţia Pompeiului, gata să-i atace pe gladiatori chiar în tabăra lor.

Două zile după ce reuşise să înăbuşe răscoala celor zece mii de gladiatori din şcoala lui Lentulus, Servilianus aflase că Spartacus şi Oinomaus, împreună cu câteva sute de răsculaţi, se refugiaseră în direcţia Vezuviului. Mai auzise că prădau vilele (ceea ce era o minciună, deoarece, ca de obicei, zvonul exagera şi denatura faptele) şi că pe toţi sclavii pe care îi întâlneau în cale îi chemau să ia armele şi să lupte pentru libertate. De aceea, tribunul se grăbise să se prezinte Senatului capuan, cerând voie să arate ce socotea că s-ar putea face pentru a înăbuşi definitiv răscoala, cât era în faşă.

După ce primi încuviinţarea de a face acest lucru, îndrăzneţul tânăr, care nădăjduia că dacă va izbuti să înăbuşe răscoala are să fie răsplătit cu onoruri şi slujbe însemnate, demonstră Senatului că era primejdios că Spartacus şi Oinomaus să fie lăsaţi în viaţă şi să cutreiere liberi câmpiile, fie şi câteva zile, deoarece, clipă cu clipă, li se alăturau alţi sclavi şi alţi gladiatori. După părerea lui, se impuneau să se pornească urmărirea, pentru ca fugarii să fie prinşi şi măcelăriţi, iar capetele lor, înfipte în lănci, să fie expuse la şcoala lui Lentulus Batiatus, pentru a-i înfricoşa pe ceilalţi gladiatori.

Sugestiile acestea le-au fost pe plac senatorilor capuani, care, de frica răscoalei, trăiseră atâtea ceasuri de nelinişte. Ei adoptară propunerea lui Titus Servilianus şi promulgară un decret prin care se ofereau doi talanţi răsplată celui care va aduce capetele lui Spartacus sau Oinomaus. De asemenea,

decretul îi condamna pe cei doi conducători şi pe tovarăşii lor de luptă la răstignire pe cruce, şi totodată interzicea oamenilor liberi şi sclavilor, sub ameninţarea pedepselor celor mai aspre, să dea răsculaţilor cel mai mic ajutor.

Printr-un al doilea decret, Senatul capuan încredinţase tribunului Titus Servilianus comanda uneia din cele două cohorte de legionari care se aflau la Capua, lăsând cea de a doua cohortă pe loc, sub comanda centurionului Pompilius, cu misiunea de a supraveghea şcoala lui Lentulus. Decretul îl mai autoriza pe Servilianus să ridice încă o cohortă din oraşul vecin, Atella, şi să pornească cu aceste forţe pentru a lichida definitiv această răzmeriţă nebunească.

Decretele fură prezentate spre aprobare prefectului Mecius Libeo. Acesta se mai resimţea încă, atât din pricina loviturii primite de la Oinomaus, cât şi de pe urma spaimei. Zăcuse două zile aproape inconştient, scuturat de friguri violente. Ca să scape de coşmarul pe care i-l pricinuiau răsculaţii, el ar fi iscălit bucuros nu două, ci zece mii de decrete.

Titus Servilianus porni chiar în aceeaşi noapte la Atella, ridică de acolo cea de a doua cohortă şi, în fruntea a o mie două sute de oameni, se îndreptă pe drumul cel mai scurt spre Vezuviu.

Poposise peste noapte în coasta muntelui, iar din zori începuse urcuşul către pisc. La răsăritul soarelui era lângă tabăra gladiatorilor.

În ciuda precauţiei cu care înaintau, de la postul ei de veghe din faţa taberei, straja gladiatorilor simţi şi observă cohortele de la o bătaie de balistă. Înainte ca duşmanul să ajungă până la el, straja alergă la straja următoare, şi astfel toate străjile se retraseră repede înapoia meterezului, unde gladiatorii din manipulul de pază stăteau gata să-i în-tîmpine pe legionarii romani cu o ploaie de proiectile.

În vreme ce gladiatorii din tabără ocupau în grabă posturile de luptă, tribunul Servilianus, care se năpustise înainte, scoase cel dintâi chiotul sălbatic de atac, care fu repetat pe rând de toţi legionarii şi care suna aidoma cu mugetul cumplit şi înfricoşător al elefantului: „barra”. Acesta era strigătul cu care se aruncau de obicei legiunile romane la atac.

Servilianus şi rândurile din fruntea primei cohorte nici nu apăruseră bine în faţa întăriturii duşmane, când cei cincizeci de gladiatori ce stăteau în dosul meterezului începură să arunce asupra lor o ploaie de bolovani.

— Înainte! În numele lui Jupiter Stator, înainte! Curaj! Nu te lăsa! strigă tribunul, înaintând fără frică. Haideţi! Încă puţin şi am ajuns în tabăra acestor tâlhari, pe care-i vom zdrobi până la unul!

Cu toate loviturile şi rănile suferite, romanii continuară să înainteze în pas alergător spre meterez.

Abia după ce ajunseră la el putură să-şi folosească armele, zvârlind cu putere suliţele asupra gladiatorilor care nu erau apăraţi de meterez.

Larma se înteţise şi încăierarea începea să se transforme într-un măcel sălbatic.

Urmărind operaţiunile din vârful unei stânci, Spartacus observă imediat, cu o perspicacitate vrednică de Hanibal sau de Alexandru Macedon, o greşeală grosolană comisă de conducătorul romanilor. Pe o potecă îngustă, pe care încăpeau în front numai zece soldaţi, cot la cot, Servilianus îşi băgase în luptă toţi soldaţii, în rânduri strânse. Din pricina acestei greşeli, lunga şi deasă coloană a romanilor era expusă grindinei de bolovani. Spartacus înţelese greşeala şi o exploată îndată, după cum îi permitea poziţia pe care o ocupa. Împinse gladiatorii înainte, pe două rânduri, de-a lungul acelei lături a platoului de unde venea atacul şi le ordonă să arunce, cu toate puterile şi fără întrerupere, bolovani în inamic.

— Până într-un sfert de ceas - strigă Spartacus, care ocupase locul cel mai expus din marginea platoului şi arunca şi el bolovani - au s-o ia la fugă, iar noi îi vom urmări pas cu pas şi îi vom ciopârţi cu săbiile noastre!

Lucrurile se petrecură întocmai cum prevăzuse Spartacus. Deşi viteazul tribun Servilianus cu mulţi legionari îndrăzneţi ajunseră până la meterez, soldaţii din urmă, care nu-şi puteau întrebuinţa nici suliţele, nici săbiile, nu mai putură îndura ploaia de bolovani ce se înteţea pe fiece clipă. Bolovanii le sfărâmau coifurile şi platoşele, le pricinuiau vânătăi, îi loveau în cap, îi ameţeau şi-i culcau la pământ. Curând, coloana atacanţilor

începu să şovăie, să se destrame, să dea înapoi şi să se împrăştie. Zadarnic ordona Servilianus, cu vocea răguşită, să se ţină piept grindinei de bolovani. În fiece clipă, presiunea rândurilor celor mai rău lovite devenea tot mai puternică şi în cele din urmă provocă o învălmăşeală generală. Începu zăpăceala şi îmbulzeala: legionarii se răsturnau şi se călcau în picioare unii pe alţii, şi peste puţin o luară la fugă.

Atunci, avîntându-se peste meterez, gladiatorii începură urmărirea romanilor. Lanţul nesfârşit de oameni, care se întindea de la meterez - de pe care săreau mereu alţi gladiatori, aprinşi de setea răzbunării - şi până la capătul coloanei romane, putea să pară unui om care ar fi privit de departe scenă ca un şarpe uriaş ce se târa încolăcindu-se pe povârnişul muntelui.

Caracteristica acestei faze a bătăliei, care, pentru romani, se transformase pe negândite într-o înfrângere, era faptul că mai mult de două mii de oameni, din care unii se retrăgeau, iar ceilalţi îi urmăreau, nu se puteau lupta între ei. Romanii nu se puteau opri nici dacă ar fi dorit, deoarece cei din primele rânduri erau împinşi de cei din urmă. Din aceeaşi pricină nu se puteau opri nici gladiatorii. Îngustimea potecii şi unghiul mare al pantei dădea fără voie viteză acestui puhoi de oameni, care, la fel ca o avalanşă ce se rostogoleşte la vale, nu se putea opri decât la poalele muntelui.

Într-adevăr, numai când poteca se transformă într-un drum larg şi când panta muntelui deveni mai dulce, fugarii putură să se risipească prin grădinile şi pe ogoarele cele mai apropiate, iar gladiatorii să-şi desfăşoare frontul şi să-i lovească pe legionari, în stânga şi în dreapta, cu săbiile şi cu suliţele.

Servilianus se opri locului, îşi încorda încă o dată puterile şi, cu glas răguşit, îşi chemă legionarii pentru a ţine piept gladiatorilor. Puţini însă îl auziră şi mai puţini se adunară sub comanda sa, ca să stăvilească asaltul duşmanului. Cea mai mare parte a legionarilor, care umblau de-a valma, cuprinşi de panică, se risipi, deoarece fiecare nu se mai gândea decât la propria-i salvare.

Cu un manipul de gladiatori, Spartacus se năpusti asupra lui Servilianus şi a celor vreo sută de viteji ce i se alăturaseră pentru luptă. Urmă o cruntă şi sângeroasă încăierare, în care

Servilianus căzu răpus de mâna lui Spartacus. Numărul gladiatorilor creştea în fiecare clipă şi romanii au fost repede învinşi şi măcelăriţi.

Cele două cohorte suferiseră un adevărat dezastru. Mai bine de patru sute de legionari fuseseră ucişi şi alte trei sute şi ceva, parte răniţi şi parte teferi, căzuseră prizonieri. Potrivit ordinului lui Spartacus, prizonierii, după ce au fost dezarmaţi, au fost puşi în libertate. Învingătorii pierduseră numai treizeci de oameni şi nu aveau decât vreo cincizeci de răniţi.

Devreme, în după-amiaza aceleiaşi zile, echipaţi cu coifuri şi platoşe capturate de la inamic, gladiatorii se întoarseră în tabăra lor de pe Vezuviu, aducând cu ei o enormă cantitate de arme.

CAPITOLUL XII. SPARTACUS ÎŞI MĂREŞTE NUMĂRUL OSTAŞILOR DE LA ŞASE SUTE LA ZECE MII

Când vestea înfrângerii lui Servilianus se răspândi în cetăţile învecinate, toată Campania fu cuprinsă de o mare nelinişte. Amănuntele acestui măcel pornit de răsculaţi uluiră întreaga populaţie.

Nola, Nuceria, Herculaneum, Baie, Neapolis, Misenum, Cume, Capua şi toate celelalte cetăţi ale acestei foarte rodnice provincii începură să se pregătească de apărare. Zi şi noapte, cetăţeni înarmaţi făceau de strajă pe la porţi şi sus pe ziduri. Pompeiul, având zidurile dărâmate, nu se încumeta să se împotrivească gladiatorilor, care veneau aici adesea după provizii; dar, spre marea mirare a locuitorilor, gladiatorii se purtau la fel de bine ca şi soldaţii celei mai disciplinate armate.

Prefecţii diferitelor cetăţi trimiteau ştafete după ştafete la Capua, la Mecius Libeo, care era prefectul întregii provincii, ca să-i ceară să ia măsuri împotriva primejdiei crescânde, iar bietul

Mecius Libeo, la rândul său, trimitea ştafete Senatului roman, implorând să i se dea grabnic ajutoare.

Totuşi, la Roma, afară de Sergius Catilina şi de Iulius Caesar, nimeni nu era dispus să ia în serios răscoala gladiatorilor. Numai ei doi, care îi ştiau rădăcinile şi proporţiile şi cunoşteau iscusinţa conducătorului gladiatorilor, puteau să-şi dea seama de gravitatea şi de seriozitatea răscoalei. Afară de Catilina şi Caesar, nu se mai gândea nimeni la cohortele distruse de gladiatori, mai ales că soldaţii care scăpaseră de măcel şi care descriau lucrurile amănunţit aruncau toată vina - şi într-o oarecare măsură pe bună dreptate - pe incompetenţa şi înfumurarea tribunului Servilianus.

Afară de asta, poporul roman era preocupat de alte războaie, mult mai însemnate şi mai primejdioase. Împotriva stăpânirii romane se răsculase aproape toată Spania, în frunte cu viteazul şi înţeleptul Sertorius, a cărui chibzuinţă şi îndrăzneală se dovediseră superioare vitejiei tânărului Pompeius şi tacticii bătrânului Metellus. Cam în acelaşi timp, puternicul Mitridate dezlănţuise un nou război împotriva romanilor şi izbutise să-l înfrângă pe Marcus Aurelius Cotta, care, în acel an, deţinea consulatul, împreună cu Lucius Licinius Lucullus.

Consulul Lucullus se afla la Roma şi aştepta concentrarea legiunilor puse sub comanda sa, pentru a porni împotriva lui Mitridate. Cu aprobarea Senatului, el trimise împotriva gladiatorilor, în Campania, un comandant viteaz şi încercat, pe tribunul Claudius Glaber, căruia îi dădu şase cohorte, adică aproape trei mii de oameni, pentru a se lupta cu răzvrătiţii.

Până să-şi organizeze Claudius Glaber cohortele ce-i fuseseră încredinţate pentru a le arunca împotriva gladiatorilor, răsculaţii trăseseră mari foloase de pe urma victoriei câştigate. În numai douăzeci de zile, numărul lor crescuse de la şase sute la o mie două sute şi acum erau aproape toţi bine înarmaţi.

Spartacus, care cunoştea temeinic atât organizarea militară a falangelor greceşti, cât şi aceea a miliţiei trace, a armatei lui Mitridate şi a legiunilor romane, era un înfocat admirator al organizării militare romane şi era convins că tactica mai bună şi mai înţeleaptă decât aceea a războinicului popor latin nu exista. El atribuia disciplinei, dispozitivelor de luptă şi structurii legiunii

romane nenumăratele victorii repurtate de latini asupra altor popoare războinice neînfricate şi bine înarmate.

De aceea, Spartacus se strădui să aplice în armata gladiatorilor principiile de organizare militară ale armatei romane. Îndată ce, după victoria asupra lui Titus Servilianus, putu să intre în Pompei, porunci să i se făurească o emblemă pentru întâia legiune de gladiatori. În vârf, unde stindardele romanilor aveau acvila, Spartacus porunci să fie înfiptă scufia roşie, pe care obişnuiau s-o poarte sclavii eliberaţi. Sub scufie ceru să fie pusă o efigie de bronz reprezentând o pisică, deoarece, fiind animalul cel mai iubitor de libertate, pisica era pusă ca simbol la picioarele statuii libertăţii. Comandă de asemenea emblemele pentru fiecare centurie. În vârful acestora erau fixate efigii de bronz reprezentând două mâini împreunate, iar sub aceste efigii o scufie mică purtând două cifre - numărul cohortei şi numărul legiunii. Spartacus nu avea nici o îndoială că toţi gladiatorii Italiei aveau să i se alăture, şi de aceea era sigur că va avea de comandat multe legiuni şi încă şi mai multe cohorte.

Stăpânind Vezuviul şi câmpiile înconjurătoare, Spartacus trimitea detaşamentele sale să facă zilnic îndelungi exerciţii pentru a-şi însuşi manevrele tactice ale legiunilor romane, pentru a învăţa să se aşeze în formaţie şi să rupă rândurile, să se adune într-un punct anumit, să facă ocoliri, întoarceri la dreapta şi la stânga, să se rânduiască în coloană sau să alcătuiască trei linii de bătaie, să treacă linia a treia prin cea de a doua, pentru a lua poziţie în linia întâia, şi aşa mai departe. Cu trâmbiţele şi bucinele capturate de la legionarii lui Servilianus, Spartacus alcătui o mică fanfară, pe care o puse să înveţe să intoneze deşteptarea, adunarea şi semnalul de atac.

Folosind astfel, cu o pricepere vrednică de un iscusit conducător militar, răgazul pe care i-l acorda adversarul, Spartacus se îndeletnicea cu instruirea soldaţilor săi şi se pregătea să opună duşmanului, care urma să-l atace în scurt timp, o dârză rezistenţă.

Într-adevăr, Claudius Glaber nu întârzie să-şi facă apariţia. Îndată ce-şi adună cohortele, porni împotriva gladiatorilor, străbătând distanţe mari în marş forţat.

Prin disciplina severă pe care o impusese cu atâta energie soldaţilor săi, Spartacus reuşise în scurt timp să câştige bunăvoinţa şi dragostea tuturor păstorilor şi tăietorilor de lemne din împrejurimi. Datorită acestei împrejurări, el află cu o zi înainte de sosirea lui Claudius nu numai că acesta se apropia, dar şi cu ce forţe venea să-l atace. Fiindcă ştia bine că la câmp deschis o mie două sute de oameni nu pot înfrunta trei mii de legionari romani, el se retrase în tabăra de pe Vezuviu şi acolo aşteptă inamicul.

Atacul fu dezlănţuit în după-amiaza zilei a douăzecea de la stabilirea taberei gladiatorilor pe Vezuviu. Un manipul de pedestrime uşoară, înaintând în lanţ de trăgători prin pădurea ce se întindea de amândouă părţile potecii, se apropie de tabăra gladiatorilor, urcând încet, şi trase asupra ei o mie de săgeţi. Deoarece arcaşii trăseseră de departe, săgeţile nu făcură mare pagubă; răniră totuşi câţiva gladiatori, printre care şi pe Bortorix. În momentul când Spartacus se pregătea să iasă din tabără şi să meargă în întâmpinarea inamicului, arcaşii şi prăştiaşii se retraseră repede, încetând atacul.

Spartacus îşi dădu seama că noul comandant al romanilor trăsese învăţătură din înfrângerea lui Servilianus, că atacuri de felul celui dintii nu se vor mai repeta împotriva taberei sale şi că Claudius va căuta diferite metode pentru a-i momi pe gladiatori în afara taberei, pentru a da lupta cu ei de pe poziţii favorabile romanilor.

Într-adevăr, Claudius nu trimisese pedestrimea sus decât pentru a se convinge că gladiatorii sunt în tabăra lor. Odată încredinţat de acest lucru, Claudius, care cunoştea foarte bine locurile, îşi frecă mâinile şi, cu un surâs de mulţumire care nu şedea de loc bine nici buzelor lui groase şi severe, nici chipului său ursuz şi ars de soare, exclamă:

— Şoarecele a căzut în cursă! Până în cinci zile vor fi toţi în mâna noastră.

Centurionii şi opţionii adunaţi în jurul lui se uitară unii la alţii miraţi, neînţelegând ce voia să spună tribunul. Curând însă, totul deveni limpede. Claudius lăsă pe şoseaua cea mare, la poalele muntelui, o mie de oameni, sub comanda centurionului Marcus Valerius Mesala Niger, iar celorlalţi le ordonă să meargă

mai departe pe drumul ce urca spre Vezuviu, până la locul unde începea pădurea şi cărarea cea întortocheată, singura cale de acces spre tabăra gladiatorilor. Acolo îşi opri armata şi, după ce alese un loc potrivit, porunci să se aşeze tabăra. Imediat după aceea trimise un opţion să transmită centurionului Valerius Mesala Niger ordinul de a executa întocmai manevra dinainte hotărâtă.

Acest Marcus Valerius Mesala Niger, care mai târziu, la vreo nouă ani după întâmplările descrise aici, avea să fie ales consul, era pe atunci un bărbat de treizeci şi trei de ani, îndrăzneţ, ambiţios şi setos de glorie şi onoruri militare. Luptase de partea lui Sulla şi îşi dovedise bărbăţia în timpul războiului civil. Ulterior, cam cu vreo patru ani înainte de evenimentele ce povestim, îl urmase pe Appius Claudius Pulcher, când acesta fusese trimis în Macedonia împotriva câtorva provincii răsculate, şi în special împotriva tracilor. Aici se distinsese prin vitejia sa în luptele din munţii Rodope şi primise drept răsplată cununa de cetăţean şi comanda unei centurii. Când se răspândise la Roma vestea despre răscoala gladiatorilor, Valerius Mesala ceruse voie să ia şi el parte la expediţia de pedepsire împotriva gladiatorilor, deoarece acestui patrician arogant, ca şi multor altora, până şi ideea că s-ar putea duce un „război” cu gladiatorii îi provoca un zâmbet de dispreţ.

De altfel, pe lângă setea de glorie, pe Mesala Niger îl mai determinase să facă acest demers şi o cauză pe care n-o cunoştea nimeni: anume ură neîmpăcată pe care i-o purta lui Spartacus. Mesala Niger era înrudit cu Valeria Mesalina, văduva lui Sulla, şi când zvonul despre legătura amoroasă dintre Valeria şi Spartacus ajunse la urechile sale, el se simţi atât de ruşinat şi de revoltat, încât nu mai voi nici s-o vadă, nici s-o salute pe Valeria. Iar faţă de netrebnicul gladiator care, cu îmbrăţişările sale, spurcase numele de Mesala resimţea o ură adâncă şi nestăpânită.

Îndată ce primi ordinul tribunului Claudius Glaber, Mesala porni cu cele două cohorte ale sale pe la poalele Vezuviului, dând ocol muntelui, până ajunse pe versantul dinspre Nota şi Nuceria. Aici, după ce-şi opri cohortele, ordonă să se instaleze tabăra.

Nu vom descrie cum şi-au ridicat cele două detaşamente romane, în numai două ceasuri, taberele respective pe coasta muntelui. Cele două tabere aveau obişnuita formă pătrată, erau împrejmuite cu şanţuri şi cu valuri de pământ întărite cu pari de lemn înfipţi unul lângă altul şi legaţi. Sunt prea bine cunoscute, datorită descrierilor şi laudelor istoricilor şi specialiştilor militari, repeziciunea cu care îşi construiau romanii taberele, perfecţiunea lor şi adăpostul sigur pe care îl ofereau. De aceea, noi n-am fi putut face altceva decât să consemnăm nişte elogii cunoscute.

Întăriţi în tabere, Claudius Glaber, într-o parte, iar Mesala Niger, într-alta, închiseră în seara aceea cele două ieşiri ale taberei gladiatorilor. Cohortele romane înţeleseră atunci planul comandantului lor şi se înveseliră la gândul că, într-adevăr, şoarecele era prins în cursă.

Ca un comandant socotit şi înţelept ce era, Claudius nu trimisese decât o mie de oameni pentru paza potecii ce ducea spre Nola, deoarece panta, foarte abruptă în partea aceea a muntelui, constituia ea însăşi o barieră naturală care avea să împiedice coborârea gladiatorilor. El îşi concentră în schimb cea mai mare parte a forţelor lângă drumul dinspre Pompei, unde coborâşul era incomparabil mai lesnicios şi de unde, prin urmare, era normal să se aştepte la un atac.

În zorii zilei următoare, Spartacus, făcând obişnuitul ocol în jurul platoului, îi zări pe duşmani instalaţi în tabără sub stâncile dinspre Nola. Pentru a lămuri situaţia, porni în vale în fruntea a două manipule, urmărind cărarea ce ducea spre Pompei. Nu apucase să facă însă nici două mile, când avangarda lui descoperi străjile romane. Spartacus opri detaşamentul şi înaintă singur până în punctul atins de avangardă, şi de acolo putu să vadă, în toată străşnicia ei ameninţătoare, tabăra romană.

Spartacus rămase mut, cu ochii ţintă la valul ce se înălţa în faţa lui. Tabăra romanilor îi făcu o impresie aidoma aceleia pe care ar fi produs-o asupra unui om îngropat de viu capacul greu şi rece al propriului lui sicriu, în clipa trezirii din letargie.

Străjile romane dăduseră alarma încă de la apariţia primilor ostaşi din avangarda gladiatorilor. O centurie întreagă ieşi din

tabără şi începu să înainteze, trăgând săgeţi în direcţia lui Spartacus. Adânc mâhnit la gândul că fusese, înconjurat şi că era pierdut fără putinţă de scăpare, Spartacus sta neclintit şi nici nu băgă în seamă săgeţile care zburau şuierând în jurul lui.

Decanul care conducea avangarda îl trezi la realitate, întrebându-l:

— Spartacus!... Ce-i de făcut?... Trebuie sau să pornim înainte la luptă, sau să ne retragem.

— Ai dreptate, Alceste - răspunse mâhnit rudiarul. Trebuie să ne retragem.

Centuria romană îi urmări câtăva vreme pe gladiatori cu săgeţile ei, dar curând, potrivit ordinului primit, se întoarse în tabără.

Ajuns pe platou, Spartacus chemă la sfat pe Oinomaus, pe Bortorix şi pe alţi fruntaşi dintre cei mai viteji şi încercaţi. Le înfăţişă situaţia, subliniind primejdia în care se găseau, apoi îi întrebă ce gândesc că s-ar putea face; în aceste împrejurări atât de grele...

Oinomaus, cu îndrăzneala nechibzuită, cu impulsivitatea şi cu dispreţul de moarte ce-l caracterizau, exclamă:

— Pe Erinii!... Nu ne rămâne nimic altceva de făcut decât să ne năpustim turbaţi ca fiarele sălbatice asupra uneia din cele două tabere romane. O mie au să piară, dar vor scăpa două sute.

— Numai de-ar fi cu putinţă acest lucru! oftă Spartacus.

— Dar de ce n-ar fi cu putinţă? întrebă aprins Oinomaus.

— Şi eu m-am gândit la acest lucru, dar numai scurtă vreme... Ţinut-ai însă seama că taberele duşmanului se găsesc tocmai acolo unde cărările abrupte şi prăpăstioase ies la loc liber şi deschis?... Îţi dai seama că atât într-un loc, cât şi în celălalt, nu ne vom putea desfăşura oamenii şi nu vom putea ataca cu mai mult de zece oameni în front?... Ce folos că suntem o mie două sute, dacă de luptat nu se vor putea lupta deodată mai mult decât douăzeci?...

Obiecţiile aduse de Spartacus erau atât de întemeiate şi de evidente, încât Oinomaus nu mai stărui. După un scurt răstimp, Spartacus adăugă:

— Alimente nu avem decât pentru cinci sau şase zile. Şi pe urmă?...

În faţa căpeteniilor adunate în jurul lui Spartacus, această întrebare se ridica neîndurată şi ameninţătoare. Ar mai fi putut rezista aici şapte, opt sau zece zile... Dar după aceea? Nu era nici o ieşire. Nu puteau face altceva decât să se predea... sau să piară...

Tăcerea acestor douăzeci de viteji fu lungă şi copleşitoare. Să le fi fost oare scris să-şi vadă cauza prăbuşindu-se atât de jalnic, tocmai într-un moment când triumful părea asigurat?... Ce însemnătate mai putea să aibă moartea, faţă de o nenorocire atât de mare?

Spartacus rupse această tăcere apăsătoare:

— Veniţi - le spuse el - să mai ocolim o dată platoul, să cercetăm cu luare-aminte dacă nu mai rămâne cumva o posibilitate de scăpare, dacă nu mai există vreun mijloc, oricât de anevoios şi primejdios, ca să ieşim vii din acest mormânt.

Însoţit de tovarăşii săi de arme, Spartacus porni să facă ocolul platoului. Din când în când se oprea, ca un leu închis în cuşcă care caută cu înfrigurare un mijloc de a se strecura printre gratiile închisorii.

Când se apropiară cu toţii de locul unde se înălţau, ca un perete gigantic, stâncile abrupte care despărţeau platoul de pisc, Spartacus îşi ridică privirea asupra acestei înfricoşătoare pante şi şopti:

— Pe aici, nici veveriţele nu s-ar putea căţăra! După ce reflectă puţin, adăugă: Şi chiar dacă ne-am căţăra... n-am face decât să ne înrăutăţim situaţia.

În cele din urmă, căpeteniile gladiatorilor ajunseră în dreptul prăpăstiilor adânci dinspre Surrentum şi se opriră la marginea platoului, ca să măsoare din ochi adâncimea lor. Înspăimântaţi, aproape toţi îşi întoarseră privirile de la această prăpastie ameţitoare.

— Aici - observă unul dintre comandanţii de manipule - numai pietrele pot să-i dea de fund.

Pe platou, nu departe, şedeau cincisprezece sau douăzeci de gladiatori originari din Galia, care, cu o îndemânare uimitoare, împleteau nuiele groase de sălcie, făcând nişte scuturi pe care

le acopereau apoi cu bucăţi de piele foarte rezistente. Spartacus continua să fie adâncit în gânduri, dar privirea lui rătăcitoare se opri din întâmplare asupra acestor scuturi.

Văzând că Spartacus se uita la ei cum lucrează, unul dintre gali îi spuse vesel:

— Nu avem decât şapte sute de scuturi în toată tabăra şi, pentru a da scuturi şi celorlalţi cinci sute de luptători, ne-am gândit să le facem măcar d-astea... O să facem scuturi... cât o să avem piele!

— Esus şi Teutates să vă răsplătească din belşug în viaţa voastră viitoare! le ură Spartacus, impresionat de grija plină de dragoste care îi îndemna pe aceşti bieţi gali să dăruiască toate puterile, toată priceperea, până şi toate clipele lor libere cauzei eliberării celor asupriţi. Dar piele cam câtă mai aveţi? mai întrebă el.

— Pentru vreo douăzeci de scuturi,

— Am procurat-o de la Pompei, ultima dată când am fost trimişi...

— Păcat că pielea nu creşte în pădure ca nuielele de salcie...

Aceste cuvinte ale galului avură asupra lui Spartacus efectul unei revelaţii fulgerătoare. Tresări, gata parcă să facă un salt. Apoi se aplecă şi luă din grămadă un mănunchi de nuiele de salcie.

— Ah!... Pe Jupiter, prea bunul şi prea marele, izbăvitorul! exclamă Spartacus, schimbat la faţă de bucurie. Suntem salvaţi!...

Acest strigăt puternic venea parcă din fundul inimii lui. Oinomaus, Bortorix şi centurionii, opţionii şi decurionii, toţi întoarseră capul către Spartacus, privindu-l ţintă, nedumeriţi şi curioşi.

— Ce-ai spus? îl întrebă Oinomaus.

— Cum adică salvaţi? întrebă Bortorix.

— Cine ne va salva? Cine spune asta?... Cum?... izbucniră întrebări împrejur.

Spartacus, care examina nuielele cu băgare de seamă, spuse adresându-se tovarăşilor săi:

— Vedeţi aceste nuiele?... Din ele vom face o scară lungă, nesfârşit de lungă. Unul din capetele scării îl vom prinde de

stânca aceasta. După ce vom coborî, unul câte unul, în această trecătoare adâncă, vom ieşi pe neaşteptate în spatele frontului romanilor şi-i vom nimici.

Pe buzele tuturor se ivi un surâs amar şi neîncrezător, iar Oinomaus, clătinând din cap deznădăjduit, îi spuse:

— Spartacus, aiurezi!

— O scară de opt sau nouă sute de picioare lungime? întrebă Bortorix, sceptic.

— Cine vrea poate - afirmă Spartacus cu hotărâre. Nimic nu e cu neputinţă pentru un om care vrea cu tot dinadinsul. Suntem o mie două sute de oameni şi în trei ceasuri împletim scara.

Cu cuvinte energice, înflăcărate de focul credinţei sale, el reuşi îndată să reînvie încrederea celorlalţi. Ordonă ca gladiatorii din patru manipule să se înarmeze cu topoare şi să pornească îndată prin pădurile vecine, ca să taie ramuri groase de salcie. Celorlalţi le ordonă să se aşeze pe platou, în manipule, pe două rânduri, şi să strângă orice sfori şi curele potrivite pentru legarea diferitelor părţi ale nemaivăzutei scări pe care aveau s-o împletească.

Peste mai puţin de un ceas, grupurile de gladiatori trimise în pădure începură să se întoarcă unul câte unul, cu enorme legături de nuiele. Spartacus ordonă ca să ia parte la lucru toţi oamenii: unii să cureţe nuielele, alţii să le lege, iar ceilalţi, pe măsură ce era gata această scară minunată, care avea să-i salveze, s-o împăturească şi s-o facă sul.

Gladiatorii se aşternură pe împletit cu zelul cerut de primejdia ce-i pândea. Pe platou era ordine şi linişte, deşi lucrau cot la cot o mie de oameni.

Scara lungă de aproape nouă sute de picioare fu gata cam cu două ceasuri înainte de apusul soarelui. Spartacus ceru ca patru gladiatori să desfăşoare scara, ca s-o mai verifice încă o dată cu propriii săi ochi şi ca să se convingă personal de rezistenţa ei.

În amurg, Spartacus dădu ordin ca tabăra să fie ridicată fără zgomot. Deoarece pentru a coborî scara oamenii nu trebuiau să fie împovăraţi cu greutăţi suplimentare, ei strânseră armele la un loc şi alcătuiră câte două legături de arme de fiecare manipul. Se hotărî ca ele să fie lăsate jos cu ajutorul unor frânghii împletite din fâşii de pânză.

După ce puse să i se lege doi bolovani grei la unul din capete, Spartacus ordonă ca scara să fie lăsată încet în prăpastie. Tracul voia să se mai încredinţeze o dată că ea poate ţine o greutate mare. Afară de aceasta, socotea că bolovanii, fixând scară pe fundul prăpastiei, vor reduce oscilaţiile care, pentru o asemenea scară fragilă, ar fi putut fi fatale.

După terminarea pregătirilor, Oinomaus întreprinse cel dintâi periculoasa coborâre. Uriaşul german păli uşor când cuprinse cu amândouă braţele vârful stâncii de care era solid ancorată scara. Această primejdioasă coborâre în prăpastie era ceva nou pentru el, un fel de primejdie la care încă nu fusese expus niciodată. Spuse în glumă:

— Pe Wotan cel atotştiutor şi atotputernic, nici chiar Hellia, care e cea mai uşoară dintre Walkirii, cred că nu s-ar fi simţit prea bine dacă ar fi trebuit să facă o coborâre atât de neobişnuită.

Treptat-treptat, statura lui uriaşă dispăru în mijlocul stâncilor ce înconjurau prăpastia. Curând nu i se mai văzu nici capul. Aplecat pe marginea stâncii, Spartacus, care urmărea coborârea tovarăşului său, simţea că-l trec fiori la fiecare oscilaţie a scării. Era nespus de palid şi încordat, de parcă avea sufletul suspendat de această scară mobilă.

Gladiatorii se îmbulzeau toţi la marginea platoului. Gândurile şi privirile tuturor erau îndreptate spre prăpastie. Cei din rândurile din urmă se înălţau pe vârfuri pentru a vedea stânca de care atârna scara. În tăcerea nopţii se auzea doar răsuflarea grea a celor o mie două sute de oameni, a căror viaţă şi soartă depindeau de această delicată împletitură de nuiele.

Legănatul scării dură doar vreo trei minute; aceste trei minute li se părură însă sărmanilor gladiatori cât trei olimpiade, ba cât trei veacuri. În cele din urmă, legănatul încetă.

Atunci, împinşi de un singur gând, într-un singur impuls, cei o mie două sute de oameni de pe platou îşi întoarseră urechea spre prăpastie.

Câteva clipe mai târziu se auzi un glas surd, care la început le păru depărtat, dar care se amplifică treptat:

— Ascultă!...

Un oftat de uşurare izbucni din piepturile gladiatorilor: era semnalul convenit; însemna că Oinomaus ajunsese cu bine în fundul prăpastiei.

Gladiatorii începură atunci să coboare unul câte unul această scară minunată, care, era limpede, avea să-i readucă de la moarte la viaţă, de la dezastru la izbândă şi glorie. Coborârea durǎ treizeci şi şase de ceasuri încheiate, astfel că gladiatorii ajunseră jos în şes tocmai a treia zi în zori.

Ar fi de prisos să se descrie aici călduroasele mărturii de dragoste şi recunoştinţă făcute lui Spartacus de gladiatori, pe care îi salvase de la pieire.

Spartacus îi rugă însă să păstreze liniştea şi ordonă fiecărui manipul să se ascundă în împrejurimi, după stânci, şi să rămână ascunşi până la căderea nopţii.

Lungi cât o veşnicie le părură gladiatorilor nerăbdători aceste ceasuri de aşteptare. În sfârşit, soarele începu să coboare spre asfinţit. Cum începu să se întunece, cele două cohorte de gladiatori îşi părăsiră ascunzişurile, se aliniară şi, cu maximum de prudenţă, o porniră - una către malul mării, sub conducerea lui Oinomaus, iar cealaltă, sub comanda lui Spartacus, către Nola.

Pentru că distanţele ce aveau de parcurs erau egale, sosiră aproape în acelaşi timp, şi una, şi alta, în spatele celor două tabere romane, cam la un ceas înainte de miezul nopţii.

Ajungând în imediata apropiere a lagărului lui Mesala Niger, Spartacus ordonă cohortei sale să se oprească, iar el se îndreptă către valul taberei romane.

Un străjer, căruia i se păru că aude un foşnet în via vecină, prin care se furişa Spartacus, strigă:

— Cine-i acolo?

Spartacus se opri fără a sufla un cuvânt.

Undeva, prin apropiere, trecea o patrulă, sub comanda unui decurion. Auzind strigătul, decurionul se grăbi spre străjer, ca să afle despre ce era vorba.

Noaptea fiind foarte liniştită, tracul putu să audă convorbirea următoare, deşi ea se purta în şoaptă:

— Ce s-a întâmplat? întrebă decurionul.

— Mi s-a părut c-am auzit un zgomot dinspre butucii ăştia de vie.

— După ce-ai strigat: „Cine-i acolo”, ai mai auzit ceva?

— Nu! Deşi mi-am încordat auzul, n-am auzit nimic.

— Vreo vulpe o fi adulmecat urmele vreunei găini.

— M-am gândit şi eu că o fi fost vreun animal ce rătăcea pe câmp. De gladiatori, desigur că nu poate fi vorba; ei sunt colo sus şi de acolo nu vor mai scăpa.

— Într-adevăr, l-am auzit pe centurion spunând că şoarecele e în cursă.

— Fără îndoială, Claudius Glaber e un motan bătrân, pentru dinţii căruia un şoricel ca Spartacus e o nimica toată!

— Nici vorbă, pe Jupiter Stator!

După o pauză scurtă, decurionul adăugă:

— Veghează, Septimius. Vezi numai să nu confunzi vulpile cu gladiatorii.

— Ar fi prea mare cinstea pentru gladiatori! spuse în zeflemea legionarul Septimius.

Se făcu iarăşi linişte.

Între timp, ochiul lui Spartacus se deprinsese cu întunericul şi începea să deosebească ceea ce-l interesa: forma şanţului şi a valului taberei romane. Venise ca să vadă care din cele patru porţi ale taberei erau mai aproape.

După ce se înapoie la postul ei, patrula atâţă focul de vreascuri, care aproape se stinsese. Curând, pâlpâirea strălucitoare a flăcărilor înviorate începu să lumineze întări-tura de pari, ajutându-l pe Spartacus în recunoaşterea ce făcea. Acum putea distinge uşor unde era poarta decumană[40], care, în taberele romane, era totdeauna aşezată pe latura dinapoi, adică pe latura opusă laturii ameninţate de inamic. Această poartă, în tabăra lui Mesala, era îndreptată către Nola.

Îndată ce văzu cum era dispus valul, Spartacus se retrase. Ajuns înapoi la cohorta sa. El o călăuzi cu mari precauţiuni spre poarta decumană. Înaintară în tăcere, până ajunseră atât de aproape de tabără, încât era imposibil ca zgomotul paşilor să nu ajungă la urechile străjii romane.

---

[40] poartă a unui castru sau a unei tabere romane situată în partea opusă inamicului şi în dreptul căreia se afla cohorta a zecea.

— Cine-i acolo? se răsti deodată legionarul Septimius, cu un timbru care-l făcu pe Spartacus să fie sigur că de astă dată nu mai confundase vulpile cu gladiatorii.

Neprimind nici un răspuns, Septimius dădu alarma.

Gladiatorii însă se năpustiră, coborâră şanţul în fugă şi, cu o iuţeală şi cu un avânt nemaipomenit, suindu-se unul în spinarea altuia, urcară valul şi trecură într-o clipă dincolo de meterez. Spartacus, căruia i se vindecase cu desăvârşire braţul scrântit, pătrunse primul în tabără. Se aruncă vijelios asupra legionarului Septimius, care cu greu îi putu para loviturile, şi îi strigă cu glas de tunet:

— Ar fi fost mai bine pentru tine, nătărău glumeţ, dacă, în loc să te atac eu, te atacau vulpile, pe care le preţuieşti mai mult decât pe gladiatori.

Dar mai înainte de a-şi fi terminat vorba, îl şi străpunse pe legionar.

Între timp, câte patru, câte opt sau câte zece, gladiatorii năvăleau în tabără fără contenire. Începu un măcel cumplit, cum se întâmplă totdeauna în atacurile de noapte dezlănţuite prin surprindere.

Zadarnic încercau romanii să opună rezistenţă iureşului sălbatic al gladiatorilor, care sporeau la număr în fiece clipă. Gladiatorii îi înjunghiau şi-i tăiau pe legionarii buimăciţi de somn şi dezarmaţi, asupra cărora se aruncau pe neaşteptate. Vărsarea de sânge era înfricoşătoare.

Într-o clipă, tabăra romană răsună toată de urlete îngrozitoare şi de blesteme. Nici nu mai era luptă, era doar un măcel sălbatic. Într-o jumătate de oră, patru sute de legionari şi mai bine îşi luaseră rămas bun de la viaţă, restul fugind care încotro. Nu mai opuneau rezistenţă decât vreo patruzeci de legionari, dintre cei mai viteji, comandaţi de Valerius Mesala Niger. Aceştia, înarmaţi la repezeală cu săbii, lănci şi suliţe, dar aproape toţi fără platoşe şi scuturi, se retrăseseră la poarta principală a taberei, care era situată în partea opusă porţii decumane. Luptându-se cu vitejie, se străduiau să-l întârzie pe duşman, nădăjduind că rezistenţa lor va lăsa fugarilor timpul necesar de a se regrupa şi de a porni din nou la luptă.

Mesala Niger se afla în rândul întâi al acestor viteji. Se lupta cu îndârjire, îi îmbărbăta pe romani cu îndemnuri pline de avânt şi, din când în când, îl striga pe Spartacus, provocându-l să vină să se măsoare cu el la luptă:

— Ei!... Spartacus!... Ticălos vătaf al tâlharilor celor mai mârşavi!... Unde eşti? Apropie-te, sclav nemernic, să încrucişezi paloşul cu oamenii liberi!... Spartacus! N-auzi, tâlharule, unde eşti?

În ciuda vaietelor, ţipetelor, zăngănitului armelor şi larmei ce umplea tabăra, tracul auzi în cele din urmă ocările romanului. Cu braţul său vânjos îşi croi drum printre soldaţi, căutându-l pe cel care-l provoca la luptă şi strigându-i la rândul său:

— Ei!... Tâlhar roman prădalnic, păstrează-ţi poreclele, sunt singura avere care-ţi aparţine cu adevărat, jefuitorule, nepot şi strănepot de jefuitori!... Iată-mă, romanule, ce vrei?

Se găsea acum faţă în faţă cu Mesala. Acesta se năpusti asupra lui Spartacus cu o furie nebună şi, cu glasul întretăiat, zbiera ameninţător:

— Să te tai, asta vreau... bucăţi... Să mânjesc cu sângele tău glorioasa sabie a lui Valerius Mesala.

Vorbele de ocară ale centurionului sporiră turbata înverşunare a tracului. După ce se apără de primul atac năvalnic al romanului, Spartacus trecu la ofensivă. Dintr-o lovitură făcu ţăndări scutul lui Mesala, cu o alta îi străpunse cămaşa de zale, rănindu-l destul de grav între coaste, iar cu a treia lovitură îl izbi atât de straşnic în creştetul coifului, încât îşi ameţi adversarul. Noroc că numele de Valerius Mesala, evocându-i amintirea iubitei, înfrână mâna gladiatorului, care era gata să-l străpungă.

Tracul opri sabia la două degete de pieptul duşmanului care căzuse şi-i strigă:

— Du-te, tinere, şi povesteşte că un gladiator ticălos ţi-a dăruit viaţa.

Îl ajută pe Mesala să se ridice şi-l lăsă în paza a doi gladiatori.

După ce fură răpuşi aproape toţi vitejii romani care încercaseră să ţină piept atacanţilor, gladiatorii rămaseră singurii stăpâni peste tabăra romană.

La fel se desfăşură şi atacul lui Oinomaus împotriva lagărului lui Claudius Glaber. În mai puţin de o oră, Oinomaus obţinu

victoria deplină asupra legionarilor, care o luară la fugă, lăsând tabăra în mână răsculaţilor.

Astfel, datorită agerimii minţii şi bărbăţiei lui Spartacus, o mie şi ceva de gladiatori obţinură o strălucită victorie asupra a trei mii de romani. O zi mai târziu, cele două cohorte de gladiatori se reuniră în tabăra lui Claudius Glaber.

Învingătorii făceau tot felul de spirite şi glume usturătoare pe socoteala lui Glaber, pe care-l porecliseră cotoiul care fuge de şoareci. Cântau, hohotind de râs, un cântec vesel, alcătuit de ei, care suna cam aşa:

A fost pe vremuri un cotoi bătrân;
Pe şoareci îi ura cu ne-ndurare
Şi, dornic să-i înhaţe-n gheara lui,
Viclean crezând că e, s-a prefăcut
C-a adormit pe-când stătea la pândă.
Nu se-ndoia c-a lui va fi izbânda.
Şi după ceasuri lungi de aşteptare,
Poftim că se ivi şi-un şoricel!...
„Pe ăsta-l prind numaidecât, sărmanul!”
Şi-a spus cotoiul - şi îl şi vedea
La el în labă. Pînă-atuncea, însă,
Primi o lecţie s-o ţină minte!
Căci şoricelul a venit tiptil
Şi-un clopoţel i-a agăţat de coadă.
Iar când cotoiul s-a mişcat puţin,
De clinchet, el s-a speriat cumplit,
Şi-nspăimîntat porni în goană mare...
Iar şoarecii şi azi mai râd în hohot.

Între timp, de la Capua, din şcoala lui Lentulus Batiatus, fugeau grupuri-grupuri de gladiatori. Sute de noi răsculaţi soseau în fiece zi, în fiece ceas, în tabăra de lângă Vezuviu. În primele douăzeci de zile de la izbânda lui Spartacus asupra lui Claudius Glaber veniră mai mult de patru mii. Înarmaţi cu lăncile, scuturile şi săbiile capturate de la romani, noii veniţi alcătuiră, împreună cu cei o mie două sute de oameni care

luptaseră sub comanda tracului, întâia legiune a armatei asupriţilor.

Deşi la Roma lumea era frământată de chestiuni militare mai serioase şi mai grave, totuşi înfrângerea suferită de Claudius Glaber stârni oarecare vâlvă. Senatul şi poporul roman nu puteau să nu considere ca o pată pentru reputaţia armatelor romane înfrângerea şi măcelărirea legionarilor, a învingătorilor lumii, de către o adunătură de gladiatori netrebnici.

Într-o bună zi, sclavii aceştia nemernici, mai mult de cinci mii la număr, organizaţi în manipule, cohorte şi legiuni, apărură în faţa Nolei, oraş înfloritor, bogat şi populat din Campania. Înainte de a porni la atac, ei cerură cetăţenilor să le deschidă de bună voie porţile oraşului, făgăduindu-le în schimb că viaţa şi averea le vor fi respectate.

Înspăimântaţi de urgia ce-i ameninţa, cetăţenii se adunară în Forum şi aici, după lungi controverse - unii erau de părere să se predea, alţii să se împotrivească - şi după multă zarvă, teza celor curajoşi învinse. Porţile oraşului fură închise şi cetăţenii se duseră în grabă la ziduri, pentru a respinge orice atac. În acelaşi timp trimiseră ştafete la Neapolis, Brundisium şi Roma, ca să ceară grabnic întăriri.

Ştafetele căzură însă în mâinile lui Spartacus, care supraveghea nu numai drumurile mari, ci şi potecile. Orăşenii încercară să se apere, dar, fiind slab înarmaţi şi nepricepuţi în arta războiului, nu putură rezista mai mult de două ceasuri. Gladiatorii, care dispuneau de numeroase scări, escaladară repede şi cu pierderi neînsemnate zidurile cetăţii şi pătrunseră în oraş. Mâniaţi de împotrivirea ce întâmpinaseră, ei începură să-i masacreze şi să-i jefuiască pe locuitori.

Deşi Spartacus impusese soldaţilor săi cea mai severă disciplină, aceştia - ca toţi soldaţii din istorie - nu puteau să-şi înfrâneze pofta de sânge şi setea de distrugere de care sunt cuprinşi, fără voia lor, soldaţii când sunt siliţi să se lupte pentru a pătrunde într-un oraş.

Cu avântul şi energia care-i erau proprii, Spartacus porni valvârtej pe străzile oraşului, străduindu-se să-i oprească pe gladiatori de la jafuri şi omoruri. Sprijinit de ceilalţi comandanţi, el reuşi în câteva ceasuri să pună capăt măcelului şi jafului.

Bucinele şi trâmbiţele sunară în curând adunarea şi printre gladiatori se răspândi ştirea că Spartacus dăduse ordin ca legiunea să se adune în formaţie, în grandiosul Forum din Nola, vestit pentru minunatele sale temple, bazilici şi porticuri.

Până într-un ceas, legiunea gladiatorilor era îu Forum, aşezată pe trei rânduri, într-o ordine perfectă, iar Spartacus - care se urcase pe treptele templului zeiţei Ceres, îşi privea oamenii palid şi încruntat de mânie. În mijlocul unei tăceri absolute, rămase un timp cu capul în piept, frământat de gânduri amare. În cele din urmă ridică fruntea. Ochii îi scăpărau de indignare. Cu glas puternic, care răsună până departe în piaţa cea largă, Spartacus strigă:

— E cu putinţă, oare, sălbatici şi criminali ce sunteţi, să râvniţi să vă câştigaţi faima de jefuitori şi reputaţia de tâlhari şi ucigaşi? După câteva minute de tăcere generală urmă: Aceasta e libertatea pe care înţelegem să o dăm sclavilor? Aceasta e disciplina cu ajutorul căreia ne străduim să fim vrednici de drepturile ce ne-au fost răpite? Acestea sunt faptele alese prin care voim să câştigăm simpatia italicilor? Nu vă ajunge că împotriva voastră sunt renumele şi puterea Romei, vreţi să mai stârniţi şi ura, blestemele şi setea de răzbunare a tuturor popoarelor Italiei?... Vă par prea mici neajunsurile aduse de tristul renume pe care ni l-au făurit asupritorii, care spun că am fi nişte barbari, nişte jefuitori şi cei mai ticăloşi dintre oameni? Toate acestea nu vă sunt de ajuns, şi în loc să dezminţiţi ponegririle a căror victimă suntem, prin acte de vitejie, printr-o disciplină riguroasă, prin purtări fără cusur, vreţi să le mai întăriţi şi să le mai agravaţi prin faptele voastre josnice, ruşinoase şi dezonorante?... Toată Italia ne priveşte cu teamă, cu suspiciune şi neîncredere. Cauza noastră sfântă şi steagul pentru care luptăm, cel mai generos din câte au fâlfâit vreodată sub soare pe câmpurile de bătălie, nu se bucură de nici o simpatie pe toată întinderea peninsulei. Pentru a câştiga simpatii, avem un singur mijloc - disciplină.

Verigile de fier ale disciplinei au alcătuit şi alcătuiesc tăria, platoşa de neînvins a legiunilor romane. Superioritatea romanilor nu se trage din aceea că ei ar fi cei mai puternici şi cei mai viteji soldaţi din lume există doar multe popoare în lume

care, în ce priveşte puterea şi vitejia, nu stau mai prejos decât ei. Superioritatea romanilor vine din faptul că încă n-a existat pe lume o armată mai disciplinată decât cea romană. Iată de ce romanii i-au învins pe toţi duşmanii lor. Dacă, aşa cum aţi învăţat de la romani să vă organizaţi armata, nu veţi învăţa şi nu veţi aplica în fapt disciplina romană, nici puterea fără seamăn a braţelor voastre şi nici vitejia voastră n-au să vă folosească la nimic.

Dacă doriţi să fiu şi de aici înainte conducătorul vostru, cer să-mi daţi ascultare şi să învăţaţi să vă stăpâniţi; puterea unei armate constă în ordine, ascultare şi stăpânire de sine.

Cer fiecăruia dintre voi să-mi jure pe zeii şi pe cinstea sa că din ceasul acesta nu va mai săvîrşi nici cea mai neînsemnată abatere de la disciplină.

Dacă vrem să învingem, trebuie să simt că am dreptul şi autoritatea de a tăia capul chiar şi celui mai scump dintre prietenii mei, dacă s-ar face vinovat de cea mai mică încălcare a legilor hotărâte de noi. Trebuie să ne purtăm aşa cum, plini de admiraţie, povestesc istoricii că s-au purtat cândva nişte legiuni romane care şi-au aşezat tabăra lângă un măr. După ce s-au ridicat corturile, numărul merelor ce atârnau în copac era acelaşi ca în ziua în care se aşezase tabăra. Numai cu această condiţie fi-vom vrednici de libertatea pe care cu atâta strădanie ne luptăm s-o cucerim.

Numai cu această condiţie vom dobândi victoria asupra celei mai puternice şi mai viteze armate din lume!

În tot timpul acestei înflăcărate cuvântări, în rândurile gladiatorilor, cuceriţi de elocvenţa brutală, dar mişcătoare a conducătorului lor, s-au auzit murmure de aprobare. Când Spartacus îşi încheie cuvintele, soldaţii izbucniră în strigăte şi aplauze furtunoase.

Apoi Spartacus, cu grosul armatei sale, părăsi Nola, lăsând pentru paza cetăţii numai două cohorte, pe care le schimba zilnic. Îşi aşeză tabăra pe unul din dealurile din apropiere. În tabără îşi făcu un mare depozit de arme, platoşe şi scuturi, adunate de la locuitorii Nolei. Cu armele din acest depozit se echipau sclavii şi gladiatorii care, zi de zi, veneau să lupte sub steagul răsculaţilor.

Spartacus rămase aici, lângă Nola, peste două luni, în care răstimp se ocupă neobosit de instrucţia ostaşilor săi, al căror număr mereu crescând, ajunsese la opt mii, ceea ce îi îngădui să alcătuiască două legiuni. Ordinea şi disciplină, pe care viteazul trac le introdusese în armata sa, îi uimea pe locuitorii Campaniei, a căror viaţă şi proprietate erau la adăpost de orice atingere.

Între timp, la Roma se luase botărîrea de a se trimite împotriva sclavilor şi gladiatorilor răsculaţi o legiune în frunte cu Publius Varinius. Această legiune era alcătuită mai ales din tineri recruţi şi din voluntari, deoarece veteranii şi legiunile ce trecuseră prin şcoala războiului fuseseră trimise împotriva lui Sertorius şi a lui Mitridate.

Mai erau câteva zile până la data fixată pentru plecarea din Roma a lui Publius Varinius cu cele şase mii de pedestraşi şi cu detaşamentul său de trei sute de lăncieri călări, când, într-o seară, din pădurea Aricia, situată lângă Via Appia, ieşiră mai bine de două mii de oameni înarmaţi la întâmplare cu tot felul de arme de lemn, cu pari ascuţiţi şi numai puţini cu lănci şi scuturi.

Erau gladiatori din şcolile lui Actianus, Iulius Rabecius şi ale altor lanişti din Roma. Se adunaseră în pădurea Enicineză, unul câte unul, potrivit instrucţiunilor lui Crixos, sub a cărui comandă mărşăluiau acum în direcţia Vezuviului, pentru a se alătura legiunilor lui Spartacus.

În dimineaţa zilei de 15 februarie, când Metrobius prezentase denunţul său consulilor Cotta şi Lucullus, Crixos colindase şcolile de gladiatori, înştiinţându-şi tovarăşii despre răscoală şi povăţuindu-i să stea liniştiţi.

Găsit la una din şcoli, galul fu ridicat şi aruncat în închisoarea Mamertină. Acolo a fost ţinut peste două luni, în care timp l-au bătut necontenit cu nuiele. Dacă gladiatorii nu i-ar fi silit pe lanişti să intervină pentru eliberarea lui, Crixos ar fi fost cu siguranţă răstignit, în ciuda faptului că tăgăduia cu hotărâre orice amestec în răscoala lui Spartacus.

Când se văzu iar în libertate, îşi dădu seama că era urmărit de aproape şi că şcolile sunt şi ele supravegheate. Se hotărî, de aceea să se poarte ca şi cum n-ar fi ştiut nimic şi n-ar fi avut nici

o legătură cu răscoala, străduindu-se să risipească în acest fel bănuielile laniştilor şi autorităţilor.

Din această pricină, sărmanul gal fusese nevoit să-şi stăpânească nerăbdarea, avântul şi spiritul de revoltă ce-l frământau şi, cu toate insistenţele lui Spartacus, nu putuse să părăsească Roma sau să trimită măcar un manipul în tabăra de pe Vezuviu.

În cele din urmă, la patru luni şi mai bine după izbucnirea răscoalei, folosind nenumărate stratageme şi cu preţul unor mari eforturi şi riscuri, Crixos reuşi să fugă din Roma şi să se ascundă în pădurea Aricia. Fugise cu convingerea că cel puţin mare parte dintre gladiatorii cu care îşi dăduse întâlnire, dacă nu chiar toţi, aveau să-l urmeze.

Aşa se şi întâmplă. După două zile de aşteptare prin ungherele singuratice şi umbrite ale pădurii, galul porni spre Vezuviu în fruntea a douăzeci de manipule.

Bucuria şi sărbătoarea prilejuite de sosirea acestora în tabăra de la Nola nu pot fi descrise. Spartacus îi făcu o primire frăţească lui Crixos, pe care-l iubea şi-l preţuia mai mult decât pe toţi tovarăşii lui de nenorocire.

Cei două mii de gladiatori veniţi cu Crixos au fost îndată complet echipaţi, după care au fost încorporaţi jumătate în prima legiune, comandată de Oinomaus, şi jumătate în a doua legiune, care fu pusă sub comanda lui Crixos. În unanimitate, Spartacus a fost din nou proclamat conducător suprem al întregii armate.

Două zile după sosirea lui Crixos, iscoadele îl înştiinţară pe Spartacus că pe Via Appia venea în marş forţat împotriva gladiatorilor pretorul Publius Varinius. Îndată, conducătorul gladiatorilor ordonă armatei sale să ridice tabăra şi, noaptea, porni pe ascuns în întâmpinarea duşmanului.

CAPITOLUL XIII. DE LA BĂTĂLIA DE LA CASILINUM PÂNĂ LA CEA DE LA AQUINTUM

Publius Varinius avea patruzeci şi cinci de ani. Plebeu de origine, voinic la trup, neînduplecat şi mândru din fire, el întrunea cele mai bune însuşiri ale soldatului roman. Cumpătat la mâncare şi la băutură, sobru şi modest ca nimeni altul, rezistent la căldură şi ger şi deprins cu marşurile, cu veghea şi cu toate oboselile carierei militare, era scump la vorbă, stăpânit şi foarte îndrăzneţ. Dacă, pe lângă, aceste însuşiri de preţ, Varinius ar fi avut şi o inteligenţă mai pătrunzătoare şi ar fi fost mai învăţat, ar fi avut tot ce trebuia pentru a ajunge consul sau mare general şi pentru a dobândi triumful. Fiind însă cam mărginit, Publius Varinius, după douăzeci şi opt de ani de activitate, abia se ridicase până la rangul de pretor. Şi acest rang îl dobândise numai din respect pentru sângele rece şi bărbăţia neclintită cu care ştia să facă faţă tuturor încercărilor şi pentru vasta competenţă şi experienţă în ale războiului, şi îndeosebi cu privire la chestiunile de disciplină şi organizare.

Acesta era omul care, în fruntea a şase mii de legionari, o mie de veliţi, şase sute de prăştiaşi şi trei sute de călăreţi, părăsise Roma, în ziua a optsprezecea dinaintea calendelor lui iulie (14

iunie) ale anului 680[41], şi care acum înainta pe Via Appia. Avea în total aproape opt mii de soldaţi, tineri, puternici şi cât se poate de bine înarmaţi. Funcţia de chestor pe lângă Publius Varinius o îndeplinea Cneus Furius, un om de vreo treizeci şi cinci de ani, viteaz, inteligent şi bun cunoscător al artei militare, dar prea înclinat spre chefuri şi orgii.

După trei zile de marş forţat, Publius Varinius ajunse la Caieta, unde-şi aşeză tabăra. Chemă pe prefectul cavaleriei, Paulus Erdenius Tiburtinus, şi-i dădu misiunea de a se repezi până dincolo de Capua, pentru a culege de acolo ştiri amănunţite şi exacte despre numărul răsculaţilor, despre armele de care dispuneau, despre poziţia ocupată de ei şi, dacă va izbuti, şi despre intenţiile lor.

Tânărul Tiburtinus îndeplini misiunea încredinţată cu conştiinciozitate şi pricepere. El cercetă nu numai Capua, ci şi Cume, Baie, Puteoli, Herculaneum şi Neapolis, şi chiar şi Pompei şi Atella. De peste tot adună ştiri despre răsculaţi, atât de la autorităţile române, cât şi de la locuitori şi păstori, iar după patru zile se întoarse în tabăra lui Varinius. Raportă pretorului că erau aproape zece mii de răsculaţi, la fel de bine înarmaţi şi instruiţi ca şi romanii, că se aflau cu tabăra în apropiere de Nola, de unde făceau incursiuni în împrejurimi, şi că, după toate aparenţele nu aveau intenţia să se deplaseze. Judecând după conştiinciozitatea cu care erau executate lucrările de întărire ale taberei, părea că vor să aştepte atacul romanilor acolo, pe loc.

În posesia acestor, ştiri, Varinius cumpăni îndelung care era cea mai bună tactică de urmat. În cele din urmă hotărî să-şi împartă forţele în două grupuri, care să înainteze spre tabăra gladiatorilor pe două drumuri diferite, dar aproape paralele, şi s-o atace din două părţi deodată. După socoteala lui, această manevră avea să-i asigure o victorie deplină şi decisivă.

Încredinţă chestorului Cneus Furius comanda a patru cohorte de legionari, trei sute de veliţi, două sute de prăştiaşi şi o sută de călăreţi, şi îi dădu ordin să înainteze pe Via Appia, să apuce apoi pe Via Domitia, care urma malul mării în direcţia Surrentum, şi să meargă până la Baie. De aici, după un popas de o săptămână, Furius trebuia să pornească spre Atella şi acolo

---

[41] 74 î.e.n. (n.r.)

să aştepte instrucţiunile lui Varinius. În vreme ce Furius avea să efectueze această mişcare, Varinius hotărâse ca el, cu restul forţelor, să urce pe valea râului Liris până la Interamna şi să apuce pe Via Latină, apoi, lângă Allife, să părăsească varianta consulară a Viei Latină şi, urmând varianta pretoriană, care ocolea frecăturile Caudine şi ducea la Caudium, să iasă în spatele gladiatorilor. Aici avea să se ascundă şi să se odihnească o zi, după care avea să dea ordin chestorului să pornească din Atella şi să-i atace pe răsculaţi. Varinius socotea că, voind să profite de superioritatea numerică pe care o deţineau asupra legionarilor lui Furius, gladiatorii aveau să le iasă înainte cu toate forţele. În acel moment, el va cădea în spatele lor şi-i va zdrobi complet.

Acesta era planul de operaţiuni al pretorului Publius Varinius, şi nu era prost. Numai că planul putea reuşi doar dacă gladiatorii i-ar fi aşteptat pe romani fără a se clinti din Nola. Despre acest lucru, Varinius, care-l socotea pe Spartacus nu un om, ci un fel de animal spurcat, nu avea nici umbră de îndoială.

Cum află însă că pretorul pornise împotriva sa şi că ajunsese la Caieta, Spartacus porni de-a lungul litoralului, pe Via Domitia, în direcţia Liternum, şi izbuti să ajungă în această localitate parcurgând drumul în două etape lungi şi foarte istovitoare.

Înaintând în sens contrar pe Via Domitia, chestorul Cneus Furius află de la iscoadele sale că Spartacus, cu toate forţele lui, apăruse pe neaşteptate la Liternum şi că se găseau acum cale de o zi şi ceva unul de altul.

Dacă ar fi fost un militar de rând, Cneus Furius ar fi pornit împotriva gladiatorilor şi ar fi primit lupta cu ei. În calitate de comandant care primise instrucţiuni anumite, nu se socotea însă îndreptăţit să primească lupta cu forţele superioare ale unui inamic asupra căruia nu avea sorţi de izbândă. Soluţia retragerii îi părea o curată laşitate, care nu avea nici măcar scuza că ar fi fost dictată de prudenţă, deoarece, dacă s-ar fi retras în direcţia Latiumului, Spartacus l-ar fi putut uşor ajunge şi zdrobi. De aceea se hotărî să înainteze pe Via Consularis, s-o ia la stânga, să urce până la Calenum şi de acolo să ajungă la Capua în câteva ceasuri. Împreună cu garnizoana acestui oraş, care

fusese recent întărită, cei două mii opt sute de soldaţi ai săi puteau opune gladiatorilor o puternică rezistenţă.

În ipoteza că Spartacus ar fi înaintat spre Latium, Cneus Furius ar fi putut să ia legătura cu Varinius şi, contopindu-şi forţele... să-l lovească din spate şi să-l distrugă pe cutezătorul răsculat. Iar dacă Spartacus s-ar fi întors cumva din drum, el, Furius, ar fi putut reveni pe Via Domitia şi ar mai fi reuşit să execute la timp ordinele primite.

Aceste raţionamente judicioase şi hotărârea şi mai judicioasă la care se oprise învederau inteligenţa şi destoinicia lui Furius. Probabil că nici Pompeius Magnus n-ar fi luat altă hotărâre.

Cu vreo două ceasuri înainte de ivirea zorilor, Furius ordonă să se strângă tabăra şi porni spre Calenum într-o desăvârşită ordine şi într-o linişte adâncă. În prealabil trimisese însă trei iscoade, îmbrăcate ţărăneşte, pe Via Con-sularis, cu misiunea de a da inamicului, pe riscul şi pe răspunderea lor, ştiri false, afirmând că Cneus Furius ar fi făcut cale întoarsă, retrăgându-se spre Caieta.

Îndată ce află prin iscoadele sale că alt grup inamic îşi aşezase tabăra la Tifernum, Spartacus înţelese că, împărţindu-şi forţele în două grupuri pentru a prinde în cleşte armata gladiatorilor, pretorul Varinius săvârşise o greşeală. Ghici pe loc întreg planul inamicului, cu toate manevrele pe care le proiectase. Cu agerimea proprie minţilor superioare, pricepu într-o clipită că trebuia să se strecoare ca o pană între cele două grupuri ale armatei inamice, pentru ca după aceea, aruncându-se cu iuţeala fulgerului întâi asupra unuia, apoi asupra celuilalt, să le nimicească pe amândouă.

Una din cele mai remarcabile însuşiri militare de care a dat dovadă Spartacus în timpul acestei campanii atât de glorioase pentru el a fost iuţeala cu oare analiza, raţiona, prevedea şi descifra orice situaţie, precum şi iuţeala cu care executa hotărârile luate. Esenţa talentului lui Spartacus, care a avut multe trăsături comune cu acela al lui Napoleon, consta în aceea că, deşi pusese la baza armatei sale organizarea militară şi disciplina romană, nu se molipsise totuşi de acel dogmatism pedant care-i oprea pe generalii romani să se abată de la anumite reguli şi norme. Căutând să pună planurile sale de

operaţiuni, precum şi manevrele şi acţiunile de diversiune, în concordanţă cu terenul, cu împrejurările obiective, şi cu situaţia inamicului, Spartacus a dezvoltat şi a aplicat cea mai simplă şi, în acelaşi timp, cea mai raţională şi avantajoasă tactică - anume tactica iuţelii, iniţiată de Caius Marius, şi care, mai târziu, avea să-i asigure lui Iulius Caesar stăpânirea asupra lumii întregi. În toate marile bătălii care s-au încheiat cu izbânda gladiatorilor şi prin care Spartacus şi-a câştigat un loc alături de cei mai vestiţi strategi ai antichităţii[42], victoria nu a fost repurtată numai prin forţa fizică a ostaşilor săi, ci mai ales prin iuţeala manevrelor.

Să reluăm firul povestirii noastre: Spartacus procedă întocmai cum hotărâse. După ce ţinu o scurtă cuvântare ca să-şi însufleţească soldaţii şi să-i convingă că pentru succesul cauzei comune era necesar să îndure greutăţile unui nou marş forţat, el dădu ordin să se ridice tabăra. Părăsiră Via Domitia şi, pe o potecă întortocheată, ascunsă printre dealurile ce coborau de la Capua spre mare se îndreptară spre râul Volturnus, care, vuind, îşi rostogolea undele năvalnice printre acele dealuri.

În zorii zilei următoare, în vreme ce chestorul Furius continua să mărşăluiască spre Calenum, Spartacus, ca urmare a mişcării efectuate, ajunsese de mult lângă Capua, mai precis la trei mile de oraş, unde se opri pentru a da ostaşilor săi un repaus de câteva ceasuri. Către amiază îşi continuă marşul. Trecând prin faţa oraşului făcu haz de spaima pe care vestea apropierii

---

[42] Trebuie arătat, odată pentru totdeauna, că romanii şi istoricii lor au privit războiul gladiatorilor ca pe un război ruşinos şi nevrednic pentru Roma. De aceea, pentru a nu ştirbi reputaţia romană, istoricii i-au dat puţină atenţie, străduindu-se să-l învăluiască în tăcere, aşa cum se învăluie lucrurile a căror amintire e usturătoare, şi căutând să-i micşoreze semnificaţia şi măreţia. Ce au spus însă fără voia lor a fost suficient pentru a-i acoperi de glorie pe gladiatori şi îndeosebi pe Spartacus. Noi îl aşezăm fără şovăire între Marius şi Cezar, deoarece chiar şi cel mai îngîmfat dintre istoricii romani, Lucius Florus, care de-a lungul întregii sale relatări nu precupeţeşte expresiile de dispreţ la adresa gladiatorilor şi a conducătorului lor, a fost silit să recunoască faptul că, luptându-se cu o neasemuită bărbăţie în primele rânduri, Spartacus a căzut acoperit de gloria unui viteaz comandant de oşti. (n.a.)

gladiatorilor o insuflase garnizoanei din Capua, care, după ce ferecase porţile şi coborâse grilajele, se îngrămădise toată pe valul de pământ, în aşteptarea atacului. Apucă pe drumul spre Casilinum şi ajunse acolo către seară, la ora când chestorul Furius ajungea la Calenum.

Casilinum era un orăşel vesel şi plin de viaţă, situat pe malul drept al râului Volturnus. În raport cu poziţia ocupată în momentul acela de forţele adverse, Casilinum, în vecinătatea căruia urma să se desfăşoare ciocnirea apropiată, era un punct crucial. Pentru Spartacus, cucerirea oraşului prezenta o importanţă capitală, deoarece numai cucerindu-l ar fi putut domina amândouă malurile şi, prin urmare, întreaga vale a râului Volturnus. Aşezându-şi tabăra la Casilinum, el ar fi putut izola cu legiunile sale cele două grupuri inamice, le-ar fi putut tăia orice posibilitate de a se adăposti la Capua şi ar fi avut calea deschisă pentru a le ajunge din urmă şi a le nimici pe rând.

Îngroziţi de neaşteptata apariţie a gladiatorilor, locuitorii din Casilinum trimiseră pe magistraţii oraşului în întâmpinarea lui Spartacus, pentru a face act de supunere. Gladiatorii fură deci scutiţi de a întrebuinţa forţa pentru a pune stăpânire pe oraş. După ce aşeză străji la porţi şi după ce lăsă o cohortă în interiorul oraşului, tracul cu legiunile sale părăsi oraşul şi-şi aşeză tabăra pe una din înălţimile de lângă porţile dinspre Calenum.

În răstimpul dintre înfrângerea lui Claudius Glaber şi expediţia lui Publius Varinius, liber fiind să cutreiere nestingherit toată Campania, Spartacus ordonase celor mai îndemănatici şi mai iscusiţi călăreţi din armata sa să dreseze pentru luptă mulţimea de armăsari care se găseau pe păşunile roditoare ale acestei provincii. Îşi alcătuise astfel un detaşament de şase sute de ostaşi călări. În fruntea călărimii îl pusese pe viteazul şi chipeşul Bortorix, care, la sosirea lui Crixos, îi cedase acestuia comanda celei de a două legiuni.

După ce tabăra fu gata, Spartacus ordonă legiunilor, care erau obosite de drum, să se odihnească, deoarece hotărîse să le lase un răgaz de câteva zile, până când chestorul Furius, despre care Spartacus presupunea că ar înainta pe Via Domitia, va

ajunge la Liternum. Spartacus plănuia că la Liternum să-l atace pe la spate şi să-i nimicească cohortele.

Totuşi, fiind totdeauna extrem de prevăzător, îl chemă pe Bortorix şi-i ordonă să-şi împartă călărimea în două şi, pe la miezul nopţii, s-o trimită în recunoaştere: o parte pe Via Domitia, până la Tifernum, ca să culeagă ştiri despre inamic, iar cealaltă pe Via Appia, până la Calenum, ca să cerceteze regiunea, drept măsură de prevedere. Amândouă detaşamentele trebuiau să fie în zori înapoi în tabără, pentru a comunica rezultatele cercetării.

Cel dintâi detaşament ce se înapoie fu cel care plecase în direcţia Calenum. Se întoarse în tabără cam cu un ceas înainte de răsăritul soarelui şi, spre marea mirare a lui Spartacus, aduse ştirea că duşmanul înainta dinspre Calenum direct spre Casilinum. Lui Spartacus întâi nici nu-i veni să creadă acest lucru, dar după ce-l descusu mai bine pe şeful detaşamentului şi după ce cântări încă o dată ştirile primite, pricepu ce se petrecuse: el se abătuse la dreapta de pe Via Domitia spre a-l lăsa să treacă pe Furius, pentru ca apoi să-i cadă în spate, dar romanul, pentru a-l evita pe gladiator şi a se ascunde la Capua, părăsise şi el Via Domitia, spre stânga. În felul acesta, voind să se evite, părăsiseră amândoi calea consulară şi se întâlneau acum pe calea pretoriană.

Spartacus ordonă imediat să se sune alarma, scoase din tabără legiunea întâi şi o aşeză în ordine de bătaie, pe două linii. În linia întâi puse două mii de veliţi şi prăştiaşi aşezaţi în lanţ, cărora le dădu instrucţiuni să atace inamicul îndată ce-şi va face apariţia. În linia a doua aşeză restul legiunii, înarmat cu lănci şi suliţe scurte.

Cealaltă legiune, Spartacus o desfăcu în două şi o trimise peste ogoare şi prin vii, jumătate la dreapta şi jumătate la stânga, dând ordin ca să se depărteze cât mai mult şi să se ascundă, iar când lupta va fi în toi, să iasă din ascunziş şi să-i depăşească pe romani prin flancuri, pentru a le cădea în spate şi a-i încercui.

Abia răsărise bine soarele, care poleia cu aur dealurile înconjurătoare, viile verzi, miriştile aurii şi luncile înflorite, când iată că îşi făcu apariţia călare avangarda romanilor. Cavaleria

inamică fu întâmpinată de lanţul prăştiaşilor cu o grindină de pietre şi bile de plumb. Călăreţii se întoarseră în loc şi porniră în galop, pentru a-l preveni pe chestorul Furius că se apropia inamicul. Îndată ce începu bătălia, Spartacus, care înaintase pe jos, laolaltă cu tovarăşii săi de luptă, sări pe minunatul său cal negru ca pana corbului. Dorind să-l atace pe inamic cât se poate de repede, fără a-i da răgaz să se aşeze în ordine de luptă, porunci ca trâmbiţele să sune semnalul de atac în pas. Alergător.

Primind vestea neaşteptată că se apropiau gladiatorii, Cneus Furius ordonă coloanei de legionari să se oprească şi, cu acel sânge rece pe care oamenii cu adevărat curajoşi nu-l pierd niciodată, porunci ca veliţii şi prăştiaşii să se desfăşoare îndată, formând un lanţ. Lungind cât mai mult cu putinţă frontul, el voia să evite încercuirea cohortelor sale de către forţele superioare ale inamicului. Celorlalţi legionari le ordonă să ia poziţie pe dealul de lângă drum, socotind că în timp ce veliţii şi prăştiaşii vor rezista primului atac al gladiatorilor, cohortele vor putea să se aşeze în linie de bătaie.

În ciuda panicii şi învălmăşelii inerente oricărui atac neaşteptat, executarea dispoziţiilor chestorului începu cu mare iuţeală şi într-o relativă ordine.

Mişcările ordonate erau însă departe de a fi aduse la îndeplinire când gladiatorii se năpustiră asupra frontului prăştiaşilor romani. Deşi s-au apărat cu bravură, sub presiunea forţelor covârşitoare ale adversarului, prăştiaşii se văzură totuşi siliţi să se retragă la poalele dealului, unde Furius abia reuşise să-şi pună în linie de bătaie cele patru cohorte ale sale. Bucinele dădură semnalul de atac şi, sub comanda lui Furius, legionarii izbiră pe veliţii armatei gladiatorilor cu atâta putere, încât aceştia se văzură siliţi să dea înapoi, la rândul lor. Spartacus porunci să se sune semnalul de retragere şi, după ce aruncară asupra duşmanului ultimele suliţe, cei două mii de gladiatori, uşor înarmaţi, dispărură în intervalele dintre cohortele de gladiatori ce se apropiau. Cu un „barra” ca un tunet, repetat de ecou peste tot, de-a lungul întregii văi şi peste dealurile dimprejur, gladiatorii se năpustiră asupra romanilor. Nu se mai

auzi nimic decât zăngănitul asurzitor al scuturilor şi săbiilor şi ţipetele sălbatice ale soldaţilor.

Aproape o jumătate de ceas, cele două armate s-au bătut cu egală înverşunare şi vitejie. Romanii erau însă prea puţini la număr faţă de gladiatori ca să poată ţine piept vreme mai îndelungată unui iureş atât de turbat. Curând, fiind urmăriţi şi încolţiţi din toate părţile, legionarii lui Furius începură să cedeze teren. În acel moment ieşi şi Crixos din ascunzătoare cu legiunea a doua şi, într-o clipă, văzându-se înconjuraţi şi atacaţi din flancuri şi din spate, romanii îşi pierdură cumpătul şi o luară la fugă. Nu reuşiră însă să scape decât puţini, deoarece aproape toţi, printre care şi Furius, fiind prinşi într-un cerc de oţel, îşi găsiră o moarte glorioasă în luptă.

Astfel se încheie, în mai puţin de două ceasuri, bătălia de la Casilinum, căreia poate i s-ar potrivi mai bine numele de măcelul de la Casilinum.

A doua zi după această nouă izbânda, pe care gladiatorii o plătiseră cu pierderi uşoare în comparaţie cu romanii, Spartacus, fără a mai zăbovi, ridică tabăra de la Casilinum şi se îndreptă către Sidicinum, strecurându-se printre pantele de la poalele Apeninilor. Aici făcu tabără şi trimise îndată călărimea la Teanum, care era la câteva mile depărtare, pentru a culege ştiri despre pretorul Publius Varinius, care, potrivit prevederilor lui Spartacus, trebuia să fi trecut pe acolo, în drum spre Allife, cu două-trei zile mai înainte. La întoarcerea din recunoaştere a cercetaşilor, Spartacus constată că nu se înşelase: Publius Varinius plecase din Teanum abia în ajun, îndreptându-se spre Allife. După o matură chibzuire, în cursul căreia cântări cu grijă toate posibilităţile, gladiatorul hotărî să taie drumul pretorului Varinius şi să dea bătălie cu el mai înainte că sosirea întăririlor pe care pretorul le aştepta din partea oraşelor şi a aliaţilor să îngreuneze victoria asupra cohortelor romane.

De aceea, în ziua următoare, Spartacus părăsi Sidicinum şi, urmând cursul râului Volturnus, trecu pe malul drept al acestuia, apoi înainta până la defileul Furcilor Caudine. Ajunse acolo după opt ore de marş şi îşi aşeză tabăra pe malul râului. A doua zi dimineaţa, după ce dădu ordin să se taie cât mai mulţi copaci şi să fie aruncaţi de-a curmezişul râului - care în acel moment,

fiind scăzut, nu era prea adânc - trecu cu legiunile sale peste acest pod improvizat pe malul stâng şi ocupă, nu departe de defileu, o poziţie puternică, ce domina Via Latină. Aici, în aşteptarea adversarului, întinse iar tabăra.

Inamicul nu întârzie să se arate. Pe la amiază, Publius Varinius, cu cohortele sale, îşi făcu apariţia dinspre Allife. Legiunile lui Spartacus stăteau gata rânduite şi peste puţin începu lupta.

Ciocnirea fu crâncenă şi sângeroasă. Adversarii se luptară până la căderea nopţii. Deşi bărbăţia şi îndrăzneala de care au dat dovadă romanii a fost mai presus de orice laudă, pe la apusul soarelui ei începură să se retragă în dezordine. Sub presiunea unui nou şi puternic val de atac, retragerea lor se transformă în câteva minute într-o crâncenă debandadă. Iniţial, urmărirea şi nimicirea fugarilor fu lăsată în seama gladiatorilor pedeştri. Când însă fugarii, cărora de frică parcă le crescuseră aripi, izbutiră să rupă contactul cu urmăritorii, Spartacus ordonă ca bucinele să sune semnalul de încetare. Îndată ce pedestrimea se opri şi se dădu în lături, cavaleria gladiatorilor se năpusti în galop asupra pilcurilor de fugari, făcând în rândurile acestora un măcel cumplit.

Două mii şi mai bine de romani îşi găsiră moartea în această bătălie de lângă Furcile Caudine[43], iar peste o mie cinci sute fură răniţi. Printre răniţi se număra şi Varinius însuşi. Marea majoritate a răniţilor căzu în mâinile învingătorilor, dar, după ce-i dezarmă, Spartacus îi lăsă liberi, deoarece în anumite împrejurări prezenţa prizonierilor în tabără ar fi putut constitui o primejdie. De aceea, el ho-tărîse să nu ia prizonieri până când nu va avea de partea sa un număr mare de oraşe, în care să-i poată ţine.

---

[43] Furcile Caudine reprezintă un loc înconjurat de munţi şi cu acces doar prin două defileuri. Romanii care au intrat pe acolo la momentul respectiv au fost blocaţi înauntru de către Samniţi. În cele din urmă Romanii au fost lăsaţi să plece, după mai mult timp petrecut în defileu. Astfel este ilustrată umilinţa la care a fost supusă armata romană.

Pierderile suferite de gladiatori în această bătălie au fost destul de mari: mai mult de două sute cincizeci de morţi, iar răniţi aproape încă o dată pe atât.

Amărât şi deznădăjduit, Publius Varinius se refugie la Allife. Aici îl ajunse trista veste despre dezastruoasa înfrângere a chestorului Furius. Temându-se că învingătorul ar putea dezlănţui un nou atac, căruia el n-ar fi fost în stare să-i facă faţă, Varinius trecu repede, în marş forţat, peste Apenini şi, părăsind Campania, se adăposti la Bovianum, blestemându-şi soarta vitregă, blestemând zeii Cerului şi ai Infernului şi pe afurisitul de gladiator.

Aceste două strălucite victorii, repurtate în răstimp de trei zile, îi câştigară lui Spartacus o şi mai mare admiraţie din partea ostaşilor săi şi făcură numele lui şi mai temut în toate provinciile Italiei meridionale.

Fără nici o zăbavă, Spartacus coborî de la Furcile Caudine la Caudium, unde-l găsi pe gladiatorul gal Brezovir. (Cu acesta, cititorul a făcut cunoştinţă la Roma, în taverna Venerei Libitine, în ziua când tribunalul suprem al Ligii asupriţilor a osândit la moarte iscoada lui Caius Verres). Împreună cu cincizeci de tovarăşi de arme, Brezovir tocmai evadase de la Capua şi venise în tabăra lui Spartacus.

Urmând povaţa lui Brezovir, Spartacus hotărî să încerce, o stratagemă prin care spera să obţină pentru cei cinci mii de gladiatori care mai rămăseseră în şcoala lui Lentulus Batiatus încuviinţarea de a părăsi Capua.

Trei zile după bătălia de la Furcile Caudine, Spartacus apăru sub zidurile Capuei, în fruntea a zece mii de ostaşi. Trimise în oraş un sol, ca să ceară prefectului şi Senatului să îngăduie celor cinci mii de gladiatori să părăsească ne-înarmaţi oraşul, punându-le totodată în vedere că, de vor refuza să îndeplinească cererea, Spartacus avea să ia cu asalt oraşul şi avea să-l jefuiască şi să-l pârjolească, căsăpind fără milă pe toţi locuitorii, fără deosebire de vârstă şi sex.

Vestea despre victoriile lui Spartacus, cu adăugirile şi înfrumuseţările făcute de gura lumii, ajunsese şi la Capua şi produsese o impresie extraordinară asupra locuitorilor. Când temutul duşman apăru în faţa porţilor oraşului, sufletele

neliniştite ale orăşenilor fură cuprinse de deznădejde şi spaimă. În urma ultimatumului dat de Spartacus, starea de depresiune se adânci, populaţia intrând în panică.

Senatul capuan se adună în templul Dianei, iar în jurul templului, în Forum, se strânse o mulţime uriaşă. În mai puţin de o jumătate de oră, toate prăvăliile erau închise. Femei cu părul despletit se refugiau în temple, cerşind ajutorul zeilor. Străzile răsunau de strigătele poporului, care cerea zgomotos senatorilor să accepte propunerea gladiatorului, pentru a salva astfel populaţia de distrugere.

Palid şi desfigurat, tremurând ca varga şi bâlbâindu-se de frică, Mecius Libeo aduse la cunoştinţa Senatului cererile lui Spartacus. La fel de speriaţi, neliniştiţi şi zdruncinaţi ca şi prefectul, senatorii se uitau unul la altul şi nu se încumeta nici unul să ia cuvântul ca să-şi spună părerea într-o situaţie atât de grea şi primejdioasă.

Profitând de nehotărârea şi tăcerea aceasta, tribunul militar, un soldat curajos şi încercat, care comanda cele patru cohorte trimise de Senatul roman pentru apărarea oraşului, ceru voie să-şi arate părerile. Fără cuvinte meşteşugite, şi totuşi elocvent, tribunul, care îşi păstrase sângele rece, susţinu că ultimatumul dat de Spartacus nu era decât o ameninţare goală din partea unui viclean care caută să speculeze laşitatea cetăţenilor. Gladiatorul nu putea să ia şi nici nu va lua cu asalt oraşul, deoarece acesta era prea bine apărat de straşnicele lui întărituri. O armată fără scorpioni, catapulte şi baliste, fără berbeci, căngi şi cârlige nu se va încumeta niciodată să încerce un asalt.

Teama care-i stăpânea pe molaticii senatori capuani, aceeaşi care mai înainte făcuse să le îngheţe până şi cuvintele pe buze, îi scutură acum şi-i făcu să sară că muşcaţi de şarpe. Începură să strige într-un glas că tribunul îşi pierduse, se vede, minţile, că gladiatorii, mai puţini la număr şi mai prost înarmaţi decât acum, luaseră Nola în două ceasuri, şi că acolo casele fuseseră arse şi locuitorii măcelăriţi; că ei nu doreau să fie căsăpiţi, numai pentru a-i face pe plac unui tribun ambiţios; că a-i scoate din oraş pe cei cinci mii de gladiatori era o măsură de prevedere înţeleaptă şi oportună, pentru că astfel au să fie înlăturate dintr-

o dată şi primejdia permanentă a răscoalei în oraş, şi primejdia imediată a asaltului şi măcelului. Întrucât peste aceste vociferări se suprapuneau insistenţele poporului adunat în Forum, care cerea în gura mare senatorilor să salveze oraşul, Mecius Libeo puse la vot o propunere, formulată de mai mulţi senatori, pentru a se satisface cererea lui Spartacus... Aproape în unanimitate, propunerea fu acceptată.

Cei cinci mii de gladiatori, închişi în şcoala lui Lentulus, au fost astfel lăsaţi să părăsească oraşul şi să se alăture lui Spartacus, care îşi avea tabăra la poalele muntelui Tifata, din apropiere. Gladiatorii eliberaţi fură înarmaţi de îndată, alcătuindu-se cu ei o a treia legiune, a cărei comandă fu dată lui Bortorix, care lăsă lui Brezovir comanda cavaleriei.

Numaidecât după aceea, Spartacus se întoarse la Nola, unde rămase vreo treizeci de zile. Acolo se ocupă cu zel de legiunea cea nouă, pe care o instruia în fiecare zi, pentru a o obişnui cu diferite mişcări şi dispozitive de luptă. Când îi parveni vestea că pretorul Varinius aduna forţe noi cu intenţia de a reînnoi ofensiva împotriva gladiatorilor, Spartacus hotărî să i-o ia înainte. Îl lăsă pe Crixos la Nola, cu două legiuni, iar el, cu o legiune, trecu Apeninii şi apăru pe neaşteptate sub zidurile Bovianumului.

Varinius, într-adevăr înaintase Senatului roman o dare de seamă asupra mersului nenorocit al acestui război. Reamintind modul exemplar în care îşi slujise patria în trecut, el cerea Senatului, ca o favoare pentru el, veteranul atâtor bătălii, să i se dea mijloace pentru a duce războiul la bun sfârşit. Voia astfel să răscumpere loviturile sorţii vitrege, că să nu rămână asupra lui, pe vecie, ruşinea înfrângerilor suferite.

Senatul încuviinţă dreapta cerere a viteazului Varinius, îi trimise opt cohorte alcătuite din patru mii de veterani şi îi dădu împuternicirea să recruteze încă şaisprezece cohorte printre marsi, samniţi şi piceni, ca să-şi poată alcătui cele două legiuni absolut necesare pentru a termina cu gladiatorii.

În locul rămas vacant prin moartea lui Furius, pretorul numi chestor pe tribunul Lelius Cossinius. Pretorul avea de fapt la dispoziţia lui tribuni mult mai inteligenţi şi mai clarvăzători decât Lelius Cossinius, dar pentru Varinius nu erau hotărâtoare

decât vechimea în armată şi în grad. El îi încredinţa lui Cossinius comanda celor opt cohorte care tocmai îi fuseseră trimise de la Roma şi îi dădu instrucţiuni să rămână cu ele la Bovianum, ca să-l împiedice pe Spartacus să pătrundă în Samnium, iar el, cu cei două mii de legionari care supravieţuiseră înfrângerii de la Furcile Caudine, se îndreptă, spre ţinuturile marsilor şi picenilor, ca să recruteze soldaţi.

Când Spartacus se apropie de Bovianum, provocându-l la luptă pe Cossinius, acesta rămase în oraş, potrivit instrucţiunilor foarte stricte pe care le primise. Spumega că nu se poate arunca asupra gladiatorului; trebuia însă să suporte cu răbdare toate jignirile şi provocările acestuia.

Atunci, planul lui Varinius deveni clar pentru Spartacus. După ce ajunse la concluzia că nu trebuia să-i dea răgaz lui Varinius să-şi recruteze trupe în Samnium şi Picenum, Spartacus lăsă legiunea sub comanda lui Oinomaus în tabăra organizată în apropierea Bovianumului, iar el, în fruntea unui detaşament de călăreţi, se întoarse la Nola.

Aici îl aşteptau ştiri foarte îmbucurătoare. Cea dintâi şi cea mai bună dintre ştiri era vestea sosirii gladiatorului Granicus, cu mai mult de cinci mii de gali, germani şi traci de la şcolile din Ravenna. Cu aceste întăriri noi, armata gladiatorilor crescuse acum la patru legiuni, cu un total de douăzeci de mii de oameni. Spartacus se simţea de neînvins. A doua ştire, nu mai puţin îmbucurătoare, era aceea că sora sa, Myrtis sosise în tabără. Cu lacrimi de duioşie în ochi şi foarte emoţionat, Spartacus o strânse în braţe şi îi acoperi faţa cu sărutări. La rândul ei, Myrtis îi săruta obrazul, mâinile şi veşmintele şi-i şoptea cu glasul sugrumat de plâns:

— O, Spartacus... Spartacus... fratele meu iubit! Cum am tremurat, ce teamă mi-a fost pentru tine... Prin câte primejdii ai trecut în războiul acesta sângeros. Nicăieri nu găseam linişte... mereu mă gândeam: „Nu cumva e rănit?.. Oare nu are nevoie de mine?” Pentru că nimeni, Spartacus, nu te-ar putea îngriji ca mine... dacă vreodată... Să ne ferească însă zeii de una ca asta!... Am plâns tot timpul... şi m-am rugat de mărinimoasa Valeria... de buna mea stă-pînă... să-mi dea voie să vin la tine... Şi ea s-a milostivit şi mi-a împlinit rugămintea! Fie ca Junona s-o

răsplătească pentru bunătatea ei!... M-a ascultat... Ştii că mi-a redat libertatea?... Sunt liberă acum, şi voi rămâne cu tine totdeauna.

Ciripea şi se alintă ca un copil, cu ochii în lacrimi, cu toate că din fiecare mişcare a ei se vedea cât era de fericită.

Blondul şi chipeşul Artorix, sosit cu două zile înainte de la Ravenna împreună cu Granicus, se afla lângă el şi urmărea tăcut această scenă duioasă. În cele din urmă se apropie sfios şi spuse:

— Mie, scumpe Spartacus, conducătorul nostru neînvins, nu vrei oare să-mi faci cinstea unei îmbrăţişări şi unui sărut?

Şi, pronunţând aceste cuvinte, tânărul privea pe furiş spre Myrtis, cerându-şi parcă iertare că voia s-o lipsească de una din sărutările fratelui ei.

Spartacus îl strânse la piept cu căldură, strigând:

— O, Artorix!... O, dragă Artorix!... Vin să te sărut... Vin să te îmbrăţişez, pe tine, cel mai nobil dintre, tineri.

Astfel, pe lângă mulţumirea prilejuită de strălucitele victorii şi de marile succese obţinute de la începutul acestui crunt război, soarta a vrut să-i hărăzească lui Spartacus şi bucuria de a îmbrăţişa din nou două fiinţe scumpe lui: pe sora sa şi pe Artorix.

Însă chipul strălucitor de bucurie al lui Spartacus se întunecă şi se întrista curând. Lăsă capul în pământ, oftă adânc, frământat de gânduri amare. După ce-şi luă ziua bună de la prieten, porni împreună cu Myrtis spre cortul său. Simţea o dorinţă arzătoare s-o întrebe despre Valeria, dar îl reţinea un delicat sentiment de pudoare.

Noroc că, în neîntrerupta şi vesela ei sporovăială, Myrtis aminti şi neîntrebată despre văduva lui Sulla, şi aceasta întâmplător, fără gând ascuns, deoarece Myrtis nu bănuia nimic despre legătura ce există între Spartacus şi Valeria.

— O, crede-mă, Spartacus, crede-mă - repeta Myrtis, în timp ce-i aşternea o masă frugală pe buturuga ce-i ţinea loc de masă - dacă toate matroanele romane ar fi fost ca Valeria, de mult legile republicii ar fi desfiinţat sclavia. Fiii unor femei ca Valeria n-ar fi putut şi nici n-ar fi voit să admită muncă silnică, bătaia cu nuielele, răstignirea pe cruce şi măcelărirea gladiatorilor.

— Da, cred asta... cred... confirmă Spartacus, cu căldură.
— Pe tine te stimează mult mai mult decât ar putea orice altă stăpâna să stimeze pe lanistul gladiatorilor săi. Foarte des vorbea despre tine cu admiraţie, mai ales după ce ţi-ai aşezat tabăra pe Vezuviu... Şi de fiecare dată când mai afla câte ceva despre tine... când a auzit că l-ai învins pe tribunul Servilianus... când a venit vestea că l-ai zdrobit pe Claudius Glaber... spunea: „Da, e născut strateg”.
— A spus ea asta? izbucni cu însufleţire Spartacus, pe chipul căruia se putea citi fiecare izbucnire a sufletului său zbuciumat de o mulţime de simţăminte, senzaţii şi amintiri.
— Da, da, chiar aşa a spus - îi răspunse Myrtis, continuând să-i pregătească de-ale mâncării. Dar, spune-mi, o să mai rămânem multă vreme în tabăra asta?... Va trebui neapărat să îngrijesc de cortul tău, care aşa, cu dezordinea ce domneşte în el, nu e de loc potrivit pentru viteazul conducător al gladiatorilor... Nu găseşti în el nici lucrurile absolut trebuitoare. Cortul tău seamănă cu cortul celui din urmă soldat. Într-adevăr, chiar aşa spunea... Şi odată a început chiar o discuţie cu oratorul Hortensius, cu fratele ei... Îl cunoşti?... Ea susţinea că războiul pe care l-ai dezlănţuit e un război drept şi că, dacă într-adevăr zeii ar fi aceia care dictează acţiunile muritorilor, ar fi cu neputinţă să nu izbândeşti în cele din urmă.
— O, divină Valeria! îşi şopti lui însuşi Spartacus, palid şi înfiorat de emoţie.
— Ea e nefericită, ştiu asta... Am surprins-o de multe ori cu ochii plini de lacrimi... Am auzit-o adeseori gemând adânc şi greu... N-am putut să descopăr pricina suspinelor şi plânsetului... Poate pentru că s-a certat cu rudele lui Mesala... sau pentru decedatul ei soţ... Deşi nu-mi vine să cred... Într-un cuvânt, nu ştiu... Singura ei mângâiere e fetiţa, Postumia... Ce drăguţ copil!...
Spartacus oftă, îşi şterse lacrimile cu dosul mâinii şi, după ce făcu foarte agitat înconjurul cortului, ca să schimbe vorba, o întrebă pe Myrtis:
— Ia spune-mi, surioară, despre Marcus Valerius Mesala Niger, vărul Valeriei, ştii ceva?... M-am ciocnit cu el... am luptat corp la

corp... l-am rănit... dar i-am dăruit viaţa... Ştii cumva dacă s-a însănătoşit?

— Da, da, ştiu, s-a făcut bine!... Răsunetul faptei tale mărinimoase a ajuns până la noi. Când Hortensius a venit la vila din Tusculum, unde locuiam noi, şi i-a povestit fapta ta, Valeria te-a binecuvântat cu lacrimi în ochi. Ştii, de la moartea lui Sulla am stat aproape un an întreg la vila ei din Tusculum.

În acea clipă se ivi în pragul cortului un decurion, care-i anunţă lui Spartacus că un tânăr ostaş, care tocmai sosise de la Roma, dorea să-i vorbească neîntârziat.

Spartacus ieşi în pretorium. Tabăra gladiatorilor fiind întocmită după planul taberelor romane, cortul lui Spartacus se găsea în punctul cel mai înalt şi avea în faţa lui loc pentru sfat şi judecăţi - loc numit de romani pretorium.

Ieşind din cort, Spartacus nu găsi un tânăr aşa cum se aştepta, ci un băieţaş de vreo paisprezece ani, foarte bogat şi elegant echipat.

Purta un pieptar din ineluşe mărunte de argint, care îi sta pe umeri ca turnat, îi strângea mijlocul subţire şi cobora până aproape de genunchi. Talia îi era încinsă cu o cingătoare de piele încrustată cu argint şi bătută în cuie mici de aur. Pulpare de oţel încheiate cu cureluşe de piele îi apărau picioarele; braţul drept era protejat de o armură de asemenea de oţel, iar de braţul stâng îi atârna un scut de bronz, mic, rotund şi uşor, pe a cărui faţă convexă erau dăltuite figuri, frunze şi flori uimitor de frumos lucrate. Petrecut transversal de pe umărul drept pe coapsa stângă, avea un lanţ lung şi trainic de aur, de care atârna o sabie scurtă şi uşoară. Pe cap, băieţaşul purta un coif mic de argint, care, în locul obişnuitei creste cu pene, avea un şarpe mic de aur. De sub coif îi ieşeau bucle fine de păr roşcat, care-i încadrau chipul pal ca alabastrul, fermecător şi copilăresc. Strălucirea vie a ochilor mari, de culoarea apelor mării, în formă de migdală, dădea acestui obrăjor feminin şi naiv o expresie de îndrăzneală şi hotărâre cam nepotrivită cu gingăşia trupească a băieţaşului.

După ce se uită la el, Spartacus aruncă o privire decu-rionului care-l chemase afară din cort, întrebându-l din ochi dacă acesta era soldatul care dorea să-i vorbească. Văzând semnul afirmativ

făcut de decurion, Spartacus se apropie uimit de băiat şi-l întrebă:

— Tu eşti acela care doreşte să-mi vorbească?... Cine eşti?... Ce doreşti de la mine?

Băieţaşului îi năvăli sângele în obraz, apoi, aproape în aceeaşi clipă, păli. După un moment de ezitare, răspunse cu glas hotărât:

— Da, eu, Spartacus, chiar eu. După o scurtă pauză adăugă: Nu mă recunoşti?

Spartacus cercetă cu atenţie trăsăturile delicate şi fermecătoare ale băieţaşului, răscolindu-şi memoria în căutarea unei amintiri vechi, în urmărirea unei îndepărtate reminiscenţe, apoi, privindu-l în ochi, îi răspunse:

— Într-adevăr... pare-mi-se că... de văzut te-am mai văzut undeva... Dar unde?... Gladiatorul tăcu un minut, apoi îl întrebă pe băieţaş: Eşti roman?

Surâzând, acesta clătină din cap şi spuse:

— Memoria, viteazule Spartacus, nu ţi-e la fel de puternică cum ţi-e braţul!

Ca un fulger, surâsul şi cuvintele băieţaşului luminară memoria lui Spartacus.

— E cu putinţă?... Pe Jupiter! Eşti tu, Euthybida?

— Da, chiar eu, Euthybida - răspunse băieţaşul, sau mai bine zis fata, deoarece, într-adevăr, Spartacus o avea în faţă pe curtezana originară din Grecia. Oare n-am fost şi eu sclavă? N-am văzut cum au fost luaţi în robie atâţia oameni dragi? Nu mi-am pierdut şi eu patria? Nu desfrâul romanilor m-a împins şi m-a silit să devin o curtezană demnă de dispreţ?

Rostise aceste cuvinte cu o revoltă stăpânită.

— Te-nţeleg... te-nţeleg prea bine... - spuse mâhnit şi gânditor Spartacus, aducându-şi probabil aminte în acel moment de soarta surorii sale.

După o clipă de tăcere, ridicându-şi capul şi oftând adânc şi îndurerat, Spartacus adăugă:

— Eşti o femeie slabă, eşti deprinsă cu confortul şi plăcerile unei vieţi rafinate... Ce ştii să faci? Ce-ai vrea să faci aici?

— Ah! izbucni ea, cuprinsă de un acces de mânie, surprinzător la o fată atât de gingaşă. Apolo din Delfi, deschide-i minţile!...

Nimic nu pricepe!... A!... Pe Furiile răzbunătoare!.. Îţi spun că vreau răzbunare pentru tatăl meu, pentru fraţii mei, pentru patria mea înrobită; îţi spun că vreau să-mi răzbun cinstea târâtă în noroi şi tinereţea distrusă de destrăbălarea asupritorilor; că vreau răzbunare pentru viaţa mea sortită pe veci ruşinii; şi tu mă mai întrebi ce pot să fac în această tabără?

Ochii ei minunaţi deveniseră atât de înfricoşători, în ei clocotea atâta mânie, atât de mult se schimbase expresia Euthybidei, încât, uimit de această explozie de energie sălbatică, Spartacus se lăsă înduioşat. Întinzându-i mâna, îi spuse:

— Bine, fie! Rămâi în tabără! Ai să vii cu noi în expediţii dacă poţi face drumuri obositoare, ai să lupţi alături de noi dacă ştii să lupţi.

— Cred că pot face... tot ce-mi pun în minte - răspunse foarte hotărât fata, cu fruntea şi sprâncenele încruntate, strângând mâna întinsă de Spartacus.

Această strângere de mână o făcu să-şi piardă însă dintr-o dată toată vlaga şi energia bărbătească; începu să tremure, deveni lividă ca un mort, simţi că i se taie picioarele şi leşină. Spartacus o apucă atunci de braţul stâng şi o ţinu să nu cadă.

La această nouă atingere, Euthybida tresări, scuturată parcă de un fior. Spartacus o întrebă îngrijorat:

— Ce e cu tine? Ce doreşti?

— O, gloriosule Spartacus! Vreau să-ţi sărut mâinile, mâinile tale glorioase - şopti Euthybida, cu glas înăbuşit, plecându-se şi acoperindu-i mâinile cu sărutări fierbinţi.

Peste ochii lui Spartacus parcă se lăsă un nor. Deodată, sângele începu să-i fiarbă în vine şi îşi simţi capul cuprins ca de o vâlvătaie. O clipă, Spartacus fu cât p-aci s-o cuprindă în braţe, dar se stăpâni şi, scuturându-se puternic, ca pentru a alunga un farmec, îşi trase repede mâinile din mâinile ei şi, dându-se puţin îndărăt, spuse cu asprime:

— Îţi mulţumesc, fată îndrăzneaţă, că vrei să lupţi pentru cauza asupriţilor. Te felicit pentru entuziasmul tău. Noi, cei care vrem să stârpim din rădăcini sclavia, trebuie să începem însă cu stârpirea deprinderilor servile.

Ruşinată, Euthybida rămase nemişcată, privind în pământ, tăcută.

După un răstimp, conducătorul gladiatorilor o întrebă:

— Din care legiune a armatei noastre ai vrea să faci parte?

— De când ai ridicat steagul răscoalei, am făcut zilnic, de dimineaţă până seara, exerciţii de scrimă şi călărie... Am adus cu mine trei minunaţi căi de rasă - răspunse curtezana, care, liniştindu-se şi redobândindu-şi treptat stăpânirea de sine, îndrăzni iar să-şi ridice ochii la Spartacus. N-ai vrea să mă iei pe lângă tine, ca să slujesc în rândul contubernalilor tăi?

— Eu n-am contubernali - răspunse conducătorul gladiatorilor.

— Când ţi-ai alcătuit armata din sclavii ce s-au ridicat pentru a-şi recuceri libertatea, ai luat ca model armata romană. Acum, când armata ta a crescut şi a ajuns să aibă patru legiuni, ar fi nimerit ca tu, care eşti conducătorul ei, să fii înconjurat, cum sunt şi consulii romani, de un stat-major care să ajute la întărirea autorităţii şi la sporirea prestigiului acestei armate. De aci înainte ai să ai neapărată nevoie de contubernali, deoarece pe un front pe care luptă o armată de douăzeci de mii de oameni n-ai să poţi fi peste tot în acelaşi timp şi ai să ai nevoie de contubernali pentru a transmite comandanţilor de legiune ordinele tale.

După ce termină de vorbit, Spartacus, care o ascultase uimit, îi şopti:

— Eşti o fată grozavă!...

— Mai bine ai spune că în trupul meu firav de femeie am un suflet înflăcărat şi dârz ca de bărbat - protestă mândra curtezană. Şi peste o clipă adaugă: Inima mi-e de piatră şi am un ascuţit spirit de observaţie; stăpânesc deopotrivă de bine şi greacă, şi latina. Aş putea aduce însemnate servicii cauzei, căreia înţeleg să-i dăruiesc averea mea toată, aproape şase sute de talanţi, şi căreia, din clipa aceasta, îi închin întreaga mea viaţă.

După ce pronunţă acest legământ, Euthybida se depărtă de pretorium, făcând câţiva paşi pe o alee pe care forfoteau gladiatorii, apoi se opri şi fluieră prelung. Îndată apăru un sclav, aducând de căpăstru un cal care purta în spinare doi saci plini

cu aur. Era darul pe care Euthybida îl făcea răsculaţilor. Ajungând în faţa lui Spartacus, calul se opri.

Din ce în ce mai uimit de îndrăzneala şi avântul tinerei ateniene, Spartacus rămase un timp fără să ştie ce să-i răspundă. În cele din urmă îi spuse că, întrucât tabăra aparţine asupriţilor care vor să-şi recucerească libertatea prin luptă, ea este, fireşte, deschisă tuturor asupriţilor care vor să lupte pentru cauza comună. De aceea o primeşte bucuros în tabăra gladiatorilor. Decizia cu privire la acceptarea mărinimosului ei dar avea să fie luată de căpeteniile Ligii, care urmau să se întrunească chiar în acea seară. În privinţa cererii ei de a fi numită contubernal, îi spuse că nu-i putea făgădui decât un singur lucru, anume că, dacă se va găsi cândva cu cale să i se dea contubernali, n-avea să uite cererea ei.

După ce-i mulţumi încă o dată, îi mai spuse câteva cuvinte binevoitoare, dar cu răceală şi tristeţe. Apoi, luându-şi rămas bun, se întoarse în cort.

Euthybida rămase pe loc, nemişcată ca o statuie, petrecându-l cu privirea până ce dispăru în cort. Apoi, dezmeticindu-se, oftă adânc şi, cu capul plecat, porni încet spre acel colţ al taberei care la romani era rezervat aliaţilor, şi acolo porunci sclavilor care o însoţiseră să-i aşeze cortul.

— Totuşi îl iubesc… şopti ea încet.

Între tirnp, Spartacus trimise să-i cheme în cortul său pe Crixos, Granicus, Bortorix, Artorix, Brezovir şi pe tribuni, şi ţinu sfat cu ei până noaptea târziu.

La acest sfat al căpeteniilor se luă hotărârea ca banii dăruiţi de tânăra curtezană să fie primiţi şi că din ei să fie comandate arme. Scuturi şi platoşe, în mare cantitate, la armurierii din oraşele învecinate ale Campaniei. De asemenea, se luă hotărârea să se confere Euthybidei titlul de contubernal şi împreună cu alţi nouă tineri, să alcătuiască, pe lângă conducătorul suprem, un grup anume pentru transmiterea ordinelor. Din cei şase sute de talanţi primiţi de la Euthybida, două sute urmau să fie folosiţi pentru a se putea întări şi spori cât mai repede cavaleria, al cărei efectiv era evident prea mic în raport cu marele număr al pedestrimii, care constituia principala forţă a armatei gladiatorilor.

În privinţa operaţiunilor militare se hotărî ca Crixos să rămână cu două legiuni la Nola şi să facă împreună cu Granicus instrucţia legiunii formate din gladiatorii de la Ravenna, care sosiseră în tabără abia de două zile, iar Spartacus, cu legiunea lui Bortorix, să se alăture lui Oinomaus, lângă Bovianum, şi să-i atace pe Cossinius şi Varinius, mai înainte ca aceştia să izbutească a-şi închega noua armată.

Când ajunse la Bovianum, Spartacus află că Oinomaus, care se plictisise de stat în tabără lângă oraş, ridicase corturile încă de două zile, îndreptându-se spre Sulmo, unde, potrivit ştirilor aduse de iscoade, se găsea Varinius, care strângea trupe.

Pricepând îndată cât de primejdioasă putea să fie situaţia în care avea să se găsească Oinomaus peste câteva zile, Spartacus lăsă legiunea să se odihnească numai şase ceasuri, după care se aruncă pe urmele lui Cossinius, al cărui avans asupra lui era de două zile.

Cossinius, soldat bătrân şi urmărit de ghinion, căruia nu-i plăcea să se depărteze de tipic, înainta parcurgând zilnic o etapă obişnuită de douăzeci de mile. În două etape de mai bine de treizeci de mile fiecare, Spartacus îl ajunse din urmă, lângă Aufidena, îl atacă, pricinuindu-i o grea înfrângere, şi îl urmări cu atâta încăpăţânare, încât Cossinius, care de ruşine şi disperare îşi ieşise din fire, se aruncă nebuneşte în rândurile gladiatorilor, găsindu-şi moartea într-o ciocnire neegală. A doua zi, continuând înaintarea sa rapidă, Spartacus ajunse tocmai la timp pentru a transforma înfrângerea ce-l ameninţa pe Oinomaus într-o victorie. Până să sosească Spartacus, Oinomaus se şi aventurase în luptă cu Varinius, care avea sub comanda lui aproape opt mii de oameni, şi gladiatorii începuseră să cedeze sub presiunea romanilor. Dar sosirea lui Spartacus schimbă soarta bătăliei. Varinius fu înfrânt şi trebui să se retragă în grabă, cu pierderi mari.

După ce lăsă legiunile să se odihnească trei zile, Spartacus porni valvârtej prin tot Latiumul. În următoarele două luni intră pe rând în oraşele Anagnia, Arpinum, Ferentinum, Cassinum, Fregelle şi, trecând râul Liris, luă cu asalt Norba, Suessa-Pometia şi Privernum, spre consternarea romanilor, care vedeau cu ochii cum se apropie primejdia de porţile Romei.

Cu prilejul acestor incursiuni, Spartacus recrută un număr atât de mare de sclavi şi gladiatori, încât în două luni reuşi să alcătuiască şi să înarmeze complet încă două legiuni.

Între timp, Publius Varinius, cu aprobarea Senatului, recrutase numeroşi soldaţi printre piceni şi căpătase de la Roma noi întăriri. Pe la sfârşitul lui august, arzând de dorinţa de a spăla ruşinea înfrângerilor suferite, Varinius ieşi din Ausculum, în fruntea a optsprezece mii de soldaţi, şi porni în marş forţat împotriva lui Spartacus. Aflând că se apropie Varinius, Spartacus, care tocmai ajunsese la Terracina, îi ieşi înainte şi-l găsi aşezat în tabără lângă Aquinum. În ajunul idelor lui septembrie (12 septembrie), cele două armate care se aflau faţă în faţă angajară o bătălie decisivă.

Lupta fu lungă şi sângeroasă. Către seară, romanii începură să piardă teren şi să şovăie; în cele din urmă, dislocaţi de atacurile turbate ale gladiatorilor, se văzură siliţi să fugă. Ultimul atac se dezlănţui cu atâta putere, încât legionarii fură cuprinşi de panică, ceea ce dădu biruitorilor posibilitatea de a face un măcel crâncen în rândurile romanilor.

Varinius luptă cu disperare pentru a salva reputaţia romană. Rezistă timp îndelungat, însă în cele din urmă, rănit de Spartacus, se văzu silit să lase să-i cadă calul în mâinile acestuia şi aduse laudă şi prinos zeilor că, printr-o minune, izbutise să scape cu viaţă. Pieriră în această bătălie sângeroasă mai mult de patru mii de romani. Gladiatorii luară ca trofee tot felul de arme, tabăra cu corturile şi toate materialele şi proviziile, precum şi steagurile legiunilor inamice, şi făcură prizonieri chiar şi pe lictorii care, potrivit obiceiului, mergeau înainte pretorului.

CAPITOLUL XIV. SPARTACUS ÎŞI TRECE ÎN REVISTĂ LEGIUNILE

În urma înfrângerii de lângă Aquinum, pretorul Publius Varinius, după ce adună rămăşiţele legiunilor sale aproape zece mii de oameni - se retrase la Norba. Acolo se întări, ca să poată apăra în acelaşi timp şi Via Appia, şi Via Latină, în eventualitatea că odiosul de gladiator, care călca în picioare toate regulile tacticii şi tradiţiile celor mai încercaţi generali, ar fi îndrăznit, în ciuda frigului iernii, să pornească împotriva Romei.

Între timp, Spartacus îşi lăsă legiunile să se odihnească în cantonamentele părăsite de romani.

După ce-i dădu lui Oinomaus comanda celor patru legiuni, şi după ce acesta se legă cu jurământ că sub nici un cuvânt nu va ieşi din tabără până nu va primi ordin, Spartacus plecă pe ascuns din tabără în fruntea a trei sute de călăreţi, îndreptându-se spre o ţintă cunoscută numai lui.

În tabăra de la Nola, în răstimp de două luni cât durase expediţia lui Spartacus prin Samnium şi Latium, gladiatorii şi sclavii continuaseră să sosească în număr mare. Cu noii veniţi, Crixos mai alcătuise încă trei legiuni de câte cinci mii de oameni fiecare, a căror comandă o încredinţase respectiv lui Artorix,

Brezovir şi unui bătrân cimbru. Deşi necioplit, sălbatic din fire şi beţiv, cimbrul acesta, care se numea Vilmir, se bucura de mare cinste şi popularitate printre gladiatori, pentru că era înzestrat cu o putere herculeană şi avea un adânc spirit de dreptate.

În fiecare zi, potrivit instrucţiunilor lui Spartacus, legiunile ieşeau la instrucţie, făcând exerciţii de scrimă şi executând mişcări tactice şi teme de atac. Soldaţii participau la instrucţie cu plăcere şi erau sârguitori. Pe toţi aceşti nefericiţi, care fuseseră rupţi din mijlocul familiilor şi prietenilor lor, fiind smulşi cu sila din patrie, îi însufleţea nădejdea că aveau să-şi câştige libertatea şi aveau să vadă triumful cauzei lor drepte. Conştiinţa că păşesc sub steagul luminos al libertăţii le dădea sentimentul că şi-au redobândit demnitatea călcată în picioare şi îi făcea să se simtă înnobilaţi în propriii lor ochi. Setea de răzbunare pentru umilirile îndurate aprindea în inimile acestor oameni dorinţa de a-i înfrunta în luptă pe asupritori. Avântul tinerei armate era sporit şi de marea încredere a gladiatorilor în conducătorul lor, pe care-l slăveau şi pentru care nutreau o dragoste neţărmurită.

Vestea izbânzii repurtate de Spartacus asupra legiunilor lui Publius Varinius, lângă Aquinum, provocă în tabără o bucurie unanimă, care se manifestă zgomotos şi entuziast. Răsuna tabăra de cântece vesele, de strigăte sărbătoreşti şi de cuvinte pline de avânt.

Zarva şi larma asurzitoare din tabără treziră curiozitatea lui Myrtis. Ieşi din cortul în care stătea aproape zile întregi şi întrebă soldaţii care treceau pe acolo ce anume stârnise această izbucnire de bucurie.

— Spartacus a câştigat o nouă victorie!

— I-a nimicit pe romani cu totul!

— Unde?... Cum?... Când?... întrebă înfrigurată fata.

— Lângă Aquinum...

— Acum trei zile...

— L-a învins pe pretor şi i-a luat şi calul, şi lictorii, şi steagurile!

În clipa aceea intră în pretorium Artorix. Venise anume ca să-i dea lui Myrtis amănunte asupra victoriei lui Spartacus. De cum se apropie însă, se roşi ca focul şi se zăpăci atât de tare, încât nici nu ştiu cum să înceapă vorba.

— Să vezi... bună ziua, Myrtis - bolborosi tânărul, privind încurcat când într-o parte, când într-alta şi jucându-se cu cureaua petrecută pe umărul stâng, de care-i atârna sabia. Ai şi aflat?... S-a desfăşurat lângă Aquinum... Cu sănătatea cum o duci? Şi după ce mai stătu la îndoială un moment, încheie: Asta înseamnă că Spartacus a învins.

Artorix se fâstâcise şi se simţea cam ridicol. Parcă i se lipise limba de cerul gurii şi abia mai putea vorbi. Pricina era că, de câtăva vreme, Artorix, acest tânăr cu sufletul curat şi delicat, atât de devotat lui Spartacus, trecea printr-un zbucium cum nu mai cunoscuse vreodată. De câte ori o vedea pe Myrtis se simţea tulburat. Cum îi auzea glasul, se stârnea în el un freamăt neînţeles, iar vorba ei i se părea mai dulce decât dulcele vers al harpei safice, ducându-l cu gândul într-o lume necunoscută, vrăjită, şi făcându-l să uite de tot ce-l înconjura.

La început se lăsase în întregime cuprins de aceste dulci senzaţii, fără a dori să ghicească natura şi cauza lor. Legănat de armonia lor tainică, nu înţelesese şi nu se ostenise să înţeleagă ce se petrecea în sufletul său,

De la plecarea lui Spartacus în Samnium, i se întâmplase adesea tânărului gladiator să se trezească în cortul conducătorului, lângă Myrtis, fără să ştie de ce şi pentru ce venise acolo. Alteori se trezea la câteva mile de tabără, în mijlocul unui câmp, fără să-şi poată da seama cum de ajunsese acolo şi unde îi fusese gândul în timp ce mergea.

La început, Myrtis, care nici nu băga de seamă că vizitele lui Artorix erau cam dese, vorbea cu el totdeauna cu plăcere, răspunzând cu căldură sincerei sale prietenii. După un timp însă, purtarea ei devenise ciudată: se roşea şi pălea fără motiv, sau o năpădeau valuri de tulburare, sau cădea pe gânduri, rămânând parcă stingherită de ceva.

Atunci Artorix începuse să-şi cerceteze sufletul şi descoperise că o iubea pătimaş pe sora lui Spartacus.

Căutând explicaţia straniei schimbări din purtarea Myrtidei, care de fapt nu se deosebea întru nimic de purtarea sa, Artorix ajunse la concluzia că ea îl dispreţuia. Nici nu-i trecu prin minte că Myrtis ar putea fi frământată de aceleaşi sentimente ca şi el. Cum nu îndrăznea să se mângâie cu speranţa că fata ar nutri

pentru el o dragoste asemănătoare aceleia pe care i-o purta el, nu bănuia de loc că pricina tulburării era aceeaşi la amândoi.

Astfel, Myrtis şi Artorix se osândiră singuri să trăiască într-o veşnică nelinişte, munciţi de un chin tainic. Doreau să fie împreună, dar se fereau totuşi unul din calea celuilalt. Tocmai pentru că voiau să nu se vadă, se întâlneau adesea şi, întâlnindu-se, ar fi dorit să-şi vorbească, dar rămâneau muţi. Deşi convinşi că ar fi trebuit să treacă mai departe indiferenţi, se opreau şi stăteau nemişcaţi, cu ochii în jos, uitându-se unul la altul numai pe furiş, de parcă socoteau că, privindu-se, ar fi săvârşit o crimă.

Artorix folosise prilejul oferit de vestea noii victorii câştigate de Spartacus spre a se repezi până la cortul tracului. Pe drum îşi spunea că motiv mai temeinic de a merge la Myrtis nici că putea să existe şi se străduia, pe de altă parte, să se convingă că ar comite nu numai o copilărie, dar chiar o faptă urâtă, dacă, din cauza unui lucru lipsit de importanţă, nu ar aduce Myrtidei această veste îmbucurătoare. Alergase la ea, fremătând de bucurie şi de nădejde, hotărât ca de astă dată să-şi stăpânească emoţia şi să învingă ciudata sfială care-l paraliza când se afla în faţa ei. Trebuia să-i vorbească cu sinceritate şi îndrăzneală, aşa cum se cuvenea să vorbească un bărbat şi un soldat, trebuia să-i spună tot ce avea pe suflet, deoarece, îşi zicea el, apropiindu-se de cortul lui Spartacus, trebuia să pună odată capăt acestei situaţii stranii.

Cum ajunse însă lângă Myrtis, planurile lui minunate se risipiră toate ca fumul. În faţa ei se simţi ca un copil pe care dascălul l-a surprins asupra unei greşeli. Torentul de elocvenţă ce urma să se reverse din gura lui secase brusc, şi abia reuşi să rostească câteva cuvinte stinghere şi fără înţeles.

Obrajii fetei se aprinseră ca focul şi, după o scurtă şovăială, Myrtis îi spuse tânărului, silindu-se să-şi stăpânească glasul, care-i tremura uşor:

— Ascultă, Artorix, aşa crezi că se cade să-i povesteşti surorii faptele vitejeşti ale fratelui?

Această dojană îl făcu să roşească, dar după aceea, regăsindu-şi curajul care-i lipsise la început, povesti fetei

amănunţit toate ştirile pe care le aduseseră ştafetele despre bătălia de lângă Aquinum.

— Dar Spartacus n-a fost rănit? repeta mereu Myrtis, urmărind încordată povestirea lui Artorix. Adevărat că nu-i rănit?... Cu adevărat nu i s-a întâmplat nimic?,

— Nimic! Ca întotdeauna, a scăpat nevătămat din toate primejdiile.

— Ah! oftă Myrtis. Ceea ce mă face să tremur pentru el, ceas de ceas, clipă de clipă, e tocmai vitejia lui, datorită căreia s-ar putea lua la întrecere şi cu zeii.

— Nu te teme, nobilă fată. Cât timp Spartacus ţine sabia în mână, nici o armă nu poate ajunge la pieptul lui.

— O, cred că e de neînvins ca Ajax - suspină fata - dar ştiu că nu e invulnerabil ca Ahile.

— Zeii atotputernici sprijină cauza noastră dreaptă, ei ocrotesc preţioasa viaţă a conducătorului nostru.

Apoi amândoi tăcură.

Cu ochi de îndrăgostit, Artorix o privea pe fata blondă, cu trăsături fine şi trup subţirel. Myrtis se uita în pământ, dar simţea, chiar şi fără să vadă, privirea aţintită asupra ei, şi această privire caldă îi făcea plăcere şi în acelaşi timp o neliniştea şi o stingherea.

Tăcerea nu dură decât un minut. Fetei însă minutul acesta îi păru un veac. În cele din urmă, Myrtis se mişcă şi, ridicând cu îndrăzneală ochii spre Artorix, îl întrebă:

— Azi nu ai de gând să scoţi legiunea la câmp pentru instrucţie?

— Vai, Myrtis, chiar într-atât ţi-e de neplăcută prezenţa mea? izbucni tânărul, mâhnit de întrebarea ei.

— Nu, de loc, Artorix! ripostă ea, cu un avânt necontrolat. Se stăpâni însă îndată şi, făcându-se roşie ca purpura, adăugă, bâlbâindu-se: Voiam să spun... tu care... îţi îndeplineşti atât de conştiincios îndatoririle...

— Crixos a dat astăzi repaus complet legiunilor, pentru a sărbători victoria lui Spartacus.

Firul conversaţiei se rupse iarăşi.

Myrtis făcu un pas hotărât în direcţia cortului şi-i spuse fără a se uita la el:

— Cu bine, Artorix.

— O, nu, Myrtis, nu pleca, ascultă ce vreau să-ţi spun! Trebuie să-ţi vorbesc despre un lucru ce de mult mă frământă... trebuie să-ţi vorbesc astăzi neapărat! O rugă Artorix, care, văzând că fata voia să plece, devenise îndrăzneţ şi se hotărâse să n-o lase până nu-şi va fi deschis sufletul.

— Ce-ai să-mi spui? Ce anume vrei să vorbeşti cu mine? întrebă Myrtis mai mult tristă decât mirată de cuvintele tinărului gal.

— Uite... Ascultă-mă... Iartă-mă... Voiam să-ţi spun... trebuie să-ţi spun... dar tu nu trebuie să te superi de vorbele mele... pentru că... nu am nici o vină şi... apoi... sunt două luni de când... După ce bolborosi ceva neînţeles, se opri. Apoi vorbele începură să se reverse din nou impetuos, ca apele unui torent umflat de ploi: De ce trebuie să ascund?... De ce trebuie să mă silesc să ascund de tine acest sentiment pe care nu-l mai pot înăbuşi, care se oglindeşte în toate faptele mele, în fiecare vorbă, în fiecare privire, în fiecare suspin al meu? Frica de a te jigni, teama că mă vei respinge, bănuiala că nu mă poţi suferi m-au reţinut până acum. Dar acum nu pot, nu mai pot să rezist farmecului privirilor şi glasului tău, nu mai pot să mă împotrivesc puterii nestăvilite care mă atrage către tine. Simt că nu mai pot şi nici nu mai vreau să trăiesc în astfel de cazne, în asemenea nelinişte... Te iubesc, frumoasă Myrtis, te iubesc, adorată Myrtis, te iubesc cum iubesc steagul nostru, cum îl iubesc pe Spartacus, te iubesc mult mai mult decât pe mine însumi. Iartă-mă dacă te jignesc sau dacă te supăr prin iubirea mea. O forţă tainică, mai puternică decât voinţa mea, a pus stăpânire pe sufletul meu şi, crede-mă, nu pot să scap de sub puterea ei!

După aceste cuvinte rostite cu glas vibrând de emoţie, Artorix lăsă capul în jos şi rămase tăcut şi resemnat, aşteptând hotărârea ei cu sufletul la gură.

Myrtis îl ascultase cu o vădită tulburare, a cărei intensitate sporise treptat. Din ochii pe care îi deschisese mari, în prima clipă, şi care se umeziseră, începură să se rostogolească lacrimi grele. Când Artorix tăcu, zbuciumul fetei ajunsese la culme: pieptul îi zvâcnea cu o putere şi cu o iuţeală neobişnuită.

Rămase un timp nemişcată; numai lacrimile-i curgeau în voie şi ochii ei mângâiau, cu o privire rugătoare, capul lui blond aplecat spre ea. După un minut de tăcere, şopti cu vocea sufocată de plânset:

— Ah, Artorix! Ar fi fost mai bine dacă nu te-ai fi gândit la mine niciodată. Şi ar fi fost încă şi mai bine dacă nu mi-ai fi vorbit niciodată de dragostea ta.

— Înseamnă asta oare că-ţi sunt indiferent său urât? întrebă galul, ridicând capul, foarte palid şi mâhnit.

— Nu-mi eşti urât, tinere mărinimos şi nobil, şi nici nu-mi eşti indiferent. De dragostea ta ar trebui să fie mândră şi fata cea mai bogată, şi femeia cea mai nobilă, dar dragostea asta pentru mine... trebuie s-o ştergi din inima ta... bărbăteşte, pentru totdeauna...

— Dar de ce? Pentru ce? o imploră nefericitul gladiator, întinzând mâinile spre ea.

— Fiindcă - îi răspunse Myrtis, înecându-se în hohote de plâns - fiindcă tu nu mă poţi iubi pe mine… fiindcă între noi dragostea e cu neputinţă...

— Ce? Cum? Ce-ai spus? îi tăie vorba Artorix, apropiindu-se de ea şi voind parcă s-o ia de mâini. Ce-ai spus?… Cu neputinţă?... Pentru ce e cu neputinţă? protestă el, deznădăjduit.

— Cu neputinţă! repetă fata, cu glasul hotărât, dar plin de jale. Îţi spun că e cu neputinţă!

Păşi apoi către cort. Când Artorix făcu o mişcare de parc-ar fi vrut s-o urmeze, ea se opri şi, schiţând cu mâna dreaptă un gest imperativ, îl conjură cu glas sugrumat:

— Te rog, în numele ospitalităţii, să nu mai intri în acest cort niciodată... Îţi ordon în numele lui Spartacus!

Auzind numele conducătorului adorat, Artorix înclină capul şi izbucni în hohote de plâns amarnic, apoi se opri strivit sub povara nenorocirii ce se abătuse asupra sa.

Palidă şi încremenită de durere, abia stăpânindu-şi lacrimile, Myrtis dispăru în cort...

Ca lovit de trăsnet, cu gândurile rătăcite, galul rămase multă vreme pironit locului, îngânând din timp în timp, încet, încet de tot:

— Cu… ne-pu-tinţă... cu ne-pu-tinţă…

Sunetele puternice cu care fanfarele taberei umpluseră văzduhul îl treziră din visare.

Îşi apăsă cu amândouă mâinile fruntea pentru a domoli zvâcnirea nebunească a tâmplelor şi se depărtă încet de pretorium, clătinându-se ca un om beat.

Cântece, imnuri şi chiote de veselie se auzeau de prin corturile gladiatorilor. Armata întreagă dorea să sărbătorească aşa cum se cuvenea victoria repurtată de Spartacus lângă Aquinum.

Între timp, Spartacus gonea spre Roma în fruntea celor trei sute de călăreţi ai săi. Deoarece socotea că a călători ziua în amiaza mare de-a lungul Viei Appia doar cu trei sute de oameni era primejdios, tracul pornea la drum numai după lăsarea nopţii, iar înainte de revărsatul zorilor se ascundea în vreo pădure sau în vila vreunui patrician situată ceva mai departe de drum. A treia zi după plecarea din tabăra de la Aquinum, pe la miezul nopţii, Spartacus ajunse la Labicum. Aici, după ce ordonă călăreţilor săi să-şi aşeze tabăra într-un loc ferit şi sigur, conducătorul gladiatorilor îl chemă pe samnitul care comanda detaşamentul şi-i dădu instrucţiuni să-l aştepte aici timp de douăzeci şi patru de ore. În caz că el nu avea să se întoarcă în acest răstimp, detaşamentul trebuia s-o pornească îndărăt la Aquinum, pe acelaşi drum pe care venise şi cu aceleaşi precauţiuni.

Apoi, singur, călare, apucă pe drumul care ducea la Tusculum.

Dealurile nespus de pitoreşti ce înconjurau acest străvechi oraş erau semănate cu vile numeroase, aparţinând patricienilor romani, care îşi petreceau aici lunile de vară, respirând aerul tămăduitor al Latiumului.

Când ajunse la două mile de Tusculum, Spartacus se rugă de un om care mergea la munca ogoarelor să-i arate cum să ajungă la vila Valeriei Mesalina, văduva lui Lucius Sulla. După ce căpătă toate lămuririle, mulţumi ţăranului şi, dând pinteni calului său negru ca pana corbului, porni pe drumul indicat. Curând, Spartacus ajunse la vilă. După ce-şi lăsă viziera pe faţă, bătu în poartă.

Portarul nu voia cu nici un chip să-l trezească pe administratorul vilei ca să-i comunice, cum îl rugase Spartacus,

că un soldat din cohortele lui Marcus Valerius Mesala Niger, din armata consulului Lucullus, cerea să fie primit de Valeria, având a-i da veşti deosebit de importante din partea vărului ei.

După ce, cu mare greutate, izbuti să-l înduplece pe portar, avu o scurtă convorbire cu bătrânul administrator al vilei. Spartacus se lămuri atunci că acesta era şi mai încăpăţânat.

Administratorul nu se lăsă înduplecat de nici unul din argumentele lui şi refuză categoric să-şi trezească stăpâna atât de devreme.

În cele din urmă, Spartacus se hotărî să recurgă la un şiretlic pentru a obţine ceea ce voia; îi spuse, prefăcându-se că nu mai stăruie:

— Bine-bine, om bun, dar, spune-mi, tu desluşeşti slova grecească?

— Nu, nu ştiu nici o buche grecească. Le desluşesc destul de anevoie şi pe cele latine...

— Dar poate este măcar vreun sclav grec în vila asta, care să vorbească greceşte, sau cineva care să poată citi scrisoarea cu care tribunul Mesala m-a trimis la vara lui!

Aşteptă încordat răspunsul. Se prefăcea că-şi caută de zor pergamentul sub platoşă şi se pregătea să pretindă că-l pierduse, dacă cumva s-ar fi aflat în vilă vreun sclav care să ştie slovă grecească.

Clătinând însă din cap, administratorul oftă adânc şi răspunse cu un zâmbet amar:

— Sclavii greci şi de alte neamuri au părăsit vila şi au fugit în tabăra gladiatorului... Şi, coborând puţin glasul, adăugă cu adânc dispreţ: În tabăra gladiatorului, ticălosului, infamului şi blestematului... Fie ca Jupiter atotputernicul să-l facă praf şi pulbere...

Spartacus se mânie în primul moment şi se simţi ispitit să-l lovească pe administrator, aşa bătrân cum era; îl întrebă însă, stăpânindu-şi pornirea:

— Dar când l-ai blestemat pe gladiator de ce-ai coborât glasul?

— De ce? Pentru că mai de mult Spartacus ăsta a aparţinut casei Valeriei şi soţului ei, marele Sulla - explică stânjenit bătrânul. A fost lanistul gladiatorilor lor... şi preabuna mea

stăpână, Valeria, s-o ocrotească zeii şi să-i dăruiască bucurie ani îndelungaţi, are slăbiciunea de a-l socoti om mare pe Spartacus ăsta... şi nu dă voie să fie vorbit de rău...

— Da, da, e cea mai vinovată dintre femei!... şi în glasul lui Spartacus se simţea ironia.

— Ia ascultă, ostaş - se oţărî administratorul, dându-se doi paşi înapoi şi măsurându-l din cap până în picioare cu o privire supărată - îmi pare că ai îndrăznit să vorbeşti obraznic despre preacinstita mea stăpână.

— Ei, asta-i bună!... Nu vreau de loc s-o jignesc... Însă dacă ea, o nobilă matroană romană, ţine partea gladiatorului...

— Asta aşa e... ţi-am spus... Asta e slăbiciunea ei...

— A, înţeleg! Dar dacă tu, ca sclav, nu socoteşti că această slăbiciune a ei e condamnabilă, nădăjduiesc că eu, ca om liber, pot găsi că e vinovată.

— Adevăratul vinovat de toate e numai Spartacus!...

— Da, fireşte, pe sceptrul lui Pluto!... Că Spartacus poartă vină la toate astea, spun doar şi eu. Auzi, să lase el o matroană virtuoasă să nutrească simpatie pentru el...

— E cel mai ticălos dintre toţi gladiatorii!

— Dar ce rău ţi-a făcut ţie Spartacus? De ce îl urăşti atâta?

— Ce rău mi-a făcut? Întrebi ce rău mi-a făcut?

— Da, te întreb, pentru că, după câte am auzit, blestematul ăsta proclamă libertatea sclavilor şi, fiind şi tu sclav, ar fi drept să ţii cu el. Şi, repede, fără a-i da administratorului vreme să răspundă, mai adăugă: Bineînţeles, dacă nu te prefaci...

— Să mă prefac eu... auzi, eu să mă prefac!... O, fie ca Minos să aibă milă de tine în ziua judecăţii!... De unde ai mai scos că eu m-aş preface? Cu scornirile lui nebuneşti, nespălatul ăsta de Spartacus a făcut din mine omul cel mai nenorocit. Deşi sunt sclav... când aveam lângă mine pe cei doi fii ai mei, eram cel mai fericit dintre oameni. Doi flăcăi minunaţi! Numai dacă i-ai fi văzut! Numai dacă i-ai fi cunoscut! Gemeni erau, după vrerea zeilor. O mândrie de băieţi, şi semănau leit unul cu altul, aşa cum semăna Castor cu Pollux...

— Ei, şi pe urmă ce s-a întâmplat cu ei?...

— S-a dus în tabăra gladiatorilor şi nu mai ştiu nimic de ei de trei luni de zile. Cine ştie dacă mai sunt în viaţă?... Da, da, cine

ştie... O, atotputernice Saturn, protector al Samniumului, nu lăsa să fie ucişi fiii mei dragi, scumpi şi iubiţi!

Şi bătrânul izbucni într-un hohot de plâns nestăvilit, care-l uimi şi-l înduioşa pe Spartacus...

După o clipă de reculegere, tracul îl întrebă:

— Tu eşti deci de părere că a făcut rău Spartacus când a năzuit să cucerească libertatea pentru sclavi? Crezi deci că fiii tăi au făcut rău că i s-au alăturat lui?

— Pe toţi zeii ocrotitori ai Samniumului! Fireşte, a te răzvrăti împotriva Romei e lucru rău. Şi-apoi despre ce fel de libertate trăncăneşte gladiatorul ăsta prost? Să vezi, m-am născut slobod în munţii Samniumului. A venit apoi războiul civil... Căpeteniile noastre strigau: „Vrem să cucerim cetăţenia pentru noi şi pentru toţi locuitorii Italiei”. Şi ne-am răsculat, ne-am luptat, ne-am pus viaţa în joc... Iar apoi... apoi eu, păstorul liber din Samnium, am ajuns sclavul familiei Mesala. Încă de mine e bine, că am nimerit la familia asta nobilă şi mărinimoasă. Nevasta mea a ajuns şi ea sclavă, şi fiii pe care i-a născut, i-a născut sclavi şi... Bătrânul se opri o clipă, apoi îşi urmă povestirea: Nebunie... Visuri deşarte... Iluzii... Lumea a fost şi va fi totdeauna împărţită în stăpâni şi sclavi, bogaţi şi săraci, nobili şi plebei... şi va rămâne întotdeauna împărţită astfel. Iluzii... Visuri... Şi în goană după ele se varsă zadarnic atâta sânge preţios... sângele fiilor noştri! Dar pentru ce? Ce-mi va folosi mie că sclavii au să fie liberi, dacă fiii mei vor fi pierit pentru a cuceri libertatea lor? La ce are să-mi slujească această libertate? Ca să plâng? Dar dacă fiii mei ar rămâne în viaţă... Să presupunem că totul o să meargă de minune şi că mâine şi eu, şi fiii mei o să fim liberi. Dar mai departe? La ce are să ne folosească libertatea, dacă nu vom avea de nici unele? Azi, la stăpâna noastră prea bună, avem cele trebuincioase, ba chiar mai mult, avem de prisos; iar mâine, fiind liberi, o să mergem să muncim cu braţele pe ogoare străine pentru un câştig atât de mizer, că nici nu vom avea cu ce să ne ţinem zilele... O, ce fericiţi vom fi când vom dobândi libertatea... de a muri de foame!... O, ce fericiţi o să mai fim!

Bătrânul tăcu. Povestirea lui, cam vulgară şi dezlânată la început, devenise treptat tot mai elocventă şi spusele lui făcură o adâncă impresie asupra lui Spartacus. Lăsă capul în jos şi

rămase aşa câtăva vreme, frământat de gânduri apăsătoare, întunecate.

Când se dezmetici, îl întrebă pe bătrân:

— Aici în vilă nu este nimeni care să ştie greceşte?

— Nimeni.

— Adu-mi un stil[44] şi o tabulă.

După ce îngrijitorul îi aduse cele cerute, Spartacus scrise în greceşte, pe ceara ce acoperea tabula, două versuri din Homer:

Din depărtări nesfârşite, a inimii mele stăpână,

Genunchii să-ţi mângâi venit-am.

Ce patimi mă mână spre tine…

Întinzând tabula bătrânului, îi spuse:

— Porunceşte slujnicei să-şi deştepte neîntârziat stăpâna şi să-i înmâneze tăbliţa aceasta, deoarece altfel va fi rău de voi amândoi.

Bătrânul aruncă două-trei priviri asupra tabulei cu semne de neînţeles pentru el, apoi îl mai măsură o dată pe Spartacus, care se plimba gânditor pe alee. În cele din urmă, hotărându-se probabil să execute ordinul primit, se îndreptă spre clădirea principală a vilei.

Spartacus îşi continuă plimbarea pe alee. Înfruntând furtuna ce se dezlănţuise în conştiinţa lui, păşea când mai repede, când mai încet, se oprea şi iar pornea. Îi răsunau în urechi cuvintele bătrânului, care făcuseră asupra lui o impresie zguduitoare. Se gândea: „Pe toţi zeii Olimpului! Are dreptate… Dacă i-ar muri fiii, ce sens ar mai avea libertatea pentru bătrâneţele lui singuratice? Ce va însemna pentru el libertatea, dacă ea i se va înfăţişa sub chipul scheletic şi ameninţător al foamei?.., Desigur, are dreptate!... Dar atunci... eu ce urmăresc? Spre ce năzuiesc?… Ce sunt?… Pe cine reprezint?… Ce vreau?…”

Se opri puţin, parcă speriat de propriile sale întrebări, apoi porni din nou cu paşi rari, şovăitori, cu capul în piept. Îşi reluă firul gândurilor:

„Urmăresc deci o himeră care m-a vrăjit şi care mi s-a părut a fi un adevăr. Lucrul după care alerg e un miraj pe care nu-l voi prinde niciodată. Aiurez… sau am lăsat frâu liber închipuirii?…

---

44 Bețișor de metal sau de os, ascuțit la un capăt și turtit la celălalt, folosit la scrisul pe tăblițe de ceară.

Fac să se verse torente de sânge omenesc de dragul nălucirilor mele?."

După o clipă, însă, înălţă capul şi începu să calce mai hotărât:

„Pe fulgerul atotputernic al lui Jupiter Olimpianul - îşi dădu el singur răspuns - nicăieri nu e scris că libertatea trebuie să fie însoţită de foame şi că demnitatea omenească nu poate exista altfel decât înveş-mîntată în zdrenţele murdare ale mizeriei jalnice! Cine a spus una ca asta? Unde, în ce decret al zeilor stă scris aşa ceva?"

Pasul lui Spartacus se iuţise şi mersul lui era mai avântat. Starea de deprimare se risipise:

„Arată-te în faţa mea, adevăr divin, vino cu toată strălucirea curăţeniei tale neprihănite, dă putere sufletului meu, păzeşte-mi puritatea conştiinţei şi întăreşte-mă în năzuinţele mele sfinte!.. Cine oare, cine a statornicit inegalitatea între oameni?... Oare de născut nu ne naştem egali?... Nu avem toţi aceleaşi nevoi şi aceleaşi dorinţe?... Nu avem toţi aceleaşi simţăminte şi senzaţii, aceeaşi judecată şi aceeaşi conştiinţă?... Bunurile pământeşti nu sunt ele lăsate pentru toţi deopotrivă?... Nu respirăm acelaşi aer toţi, nu cu aceeaşi pâine ne hrănim, nu cu apa aceloraşi izvoare ne potolim setea?... Natura face ea oare deosebire între oameni?... Oare ea luminează şi încălzeşte cu razele fierbinţi ale soarelui numai pe unii, iar pe alţii îi osândeşte să trăiască veşnic în întuneric? Rouă, când cade, aduce belşug numai unora şi prăpăd altora?... Fiii regelui şi fiii sclavilor nu se nasc ei la fel?... Ce, pe regine le-au scutit cumva zeii de caznele facerii prin care trece femeia umilului ţăran?... Patricienii trăiesc oare veşnic, nu mor ei la fel ca şi plebeii?... Nu la fel putrezesc hoiturile stăpânilor şi cadavrele sclavilor?... Oasele şi cenuşa bogaţilor se deosebesc ele cu ceva de acele ale calicilor? Atunci, întreb: cine, abuzând de putere, a statornicit inegalitatea între oameni? Cine a uzurpat şi a răpit cel dintâi dreptul propriului său frate, cine a pronunţat cel dintâi cuvintele: «Lucrul acesta e al meu şi acesta e al tău»?... Dacă la obârşia primei nedreptăţi n-a stat decât forţa brutală, de ce n-am putea noi oare să reînviem egalitatea, dreptatea şi libertatea? Şi dacă pentru a ne creşte şi hrăni copiii udăm cu sudoarea noastră ogoarele străine, de ce oare nu ne-

am vărsa sângele pentru a-i face slobozi pe copiii noştri, pentru a redobândi pentru ei toate drepturile pierdute?”

Spartacus se opri, punând stavilă zborului gândurilor sale, şi oftă din adânc, mulţumit. Apoi îşi încheie meditaţia astfel:

„Ei bine... atunci ce tot îndrugă bătrânul? Slăbit, cu conştiinţa stinsă, abrutizat de robie, nici el însuşi nu se mai socoteşte om, şi-a pierdut cu totul simţământul demnităţii umane şi al dreptăţii, şi îşi mai târăşte doar existenţa, ca un animal!”

Tocmai în acea clipă, bătrânul se întoarse şi-l înştiinţă că Valeria se sculase şi că-l aşteaptă în apartamentul ei.

Cu inima bătând să-i spargă pieptul, Spartacus se grăbi spre vilă. Fu poftit într-un iatac unde, pe un pat mic, îl aştepta matroana. Îşi ridică viziera şi căzu în genunchi la picioarele ei.

Valeria îl cuprinse cu braţele de gât şi, fără nici un cuvânt, fără nici o şoaptă, buzele celor doi îndrăgostiţi se uniră într-o prelungă şi pătimaşă sărutare. Plutind într-un extaz de nespusă fericire, vrăjiţi de o beţie fără seamăn de dulce, rămaseră tăcuţi vreme îndelungată, într-o strânsă îmbrăţişare.

În sfârşit, ca la un semn, se desprinseră şi se dădură înapoi ca să se privească. Erau amândoi palizi, înfioraţi, zguduiţi. Valeria, învăluită într-o stofă albă ca neaua, cu păru-i negru, des, lăsat pe spate şi cu lacrimi mari în ochii ei negri, strălucitori de bucurie, rupse tăcerea, şoptind cu glas stins:

— O, Spartacus... Spartacus... Cât sunt de fericită că te revăd! Şi după ce-l îmbrăţişa din nou, dezmierdându-l şi sărutându-l cu foc, îi spuse înecată de plâns: Cum am tremurat... cât am mai pătimit... câte lacrimi am vărsat... Mereu m-am gândit la primejdiile cărora te expui... Am tremurat... pentru tine... Inima mea... crede-mă... inima mea bate numai pentru tine... Eşti dragostea mea cea dintâi şi ai să fii şi ultima şi singura dragoste adevărată din viaţa mea! Fără a conteni cu dezmierdările, îl copleşea cu întrebări: Spune-mi, Apolo al meu, spune-mi cum ai ajuns aici? Mergi poate cu armata ta împotriva Romei? Nu-i aşa că nu te expui nici unei primejdii poposind aici? N-ai vrea să-mi povesteşti şi mie, dar amănunţit, ultima ta bătălie? Am auzit că ai zdrobit optsprezece mii de legionari la Aquinum... Când se va termina odată războiul acesta, care mă face să tremur ceas de ceas? Nu-i aşa că vei cuceri libertatea? Şi că te vei putea

reîntoarce în Tracia ta, în această ţară fericită, unde au trăit cândva zeii? Şi, după o clipă de şovăire, adăugă, şoptind ademenitor: Şi acolo... am să te pot urma şi eu... şi am să pot trăi neştiută de nimeni, lângă tine... iubindu-te veşnic pe tine, care eşti îndrăzneţ ca Marte şi frumos ca Apolo... iubindu-te, o, dragul meu Spartacus, cât voi putea, cu toată puterea sufletului meu.

Zâmbind mâhnit de aceste dulci şi înşelătoare iluzii cu care ea căuta să înfrumuseţeze viitorul şi mângâind pletele-i negre, gladiatorul o sărută pe frunte şi-i răspunse tot în şoaptă:

— Războiul va fi lung şi crâncen... şi am să fiu prea fericit dacă am să izbutesc să-i duc pe sclavii liberaţi în patria lor. Însă pentru a statornici iarăşi dreptatea şi egalitatea în lume, va mai fi nevoie de război, de un război în care toate popoarele lumii să se ridice nu numai împotriva Romei, ci şi împotriva lupilor hămesiţi, împotriva lacomilor patricieni, împotriva castelor privilegiate din toate ţările.

Gladiatorul rosti ultimele cuvinte abătut şi sumbru, clătinând trist din cap. Era vădit că prea puţin nădăjduia să trăiască pentru a vedea triumful măreţei sale cauze. Valeria începu să-l alinte cu sărutări. Mângâierile ei alungară norul de tristeţe ce întunecase fruntea gladiatorului.

Fu adusă în cameră micuţa Postumia. Zburdălnicia, râsul şi vorba ei copilărească erau de o drăgălăşenie fără seamăn. Era fermecătoare faţa ei mică, cu ochii negri, mari şi strălucitori, care contrastau minunat cu părul des şi bălai.

Treptat, o dată cu lăsarea amurgului, tristeţea începu să alunge bucuria care însufleţise puţin liniştea şi reculegerea schimnică în mijlocul căreia trăia Valeria. O dată cu lumina zilei zburase din casă şi bucuria.

Spartacus îi povesti Valeriei cum făcuse drumul până la ea şi-i arătă că datoria, datoria lui sfântă şi nestrămutată, îl chema să se întoarcă chiar în noaptea aceea la Labicum, unde îl aştepta detaşamentul său de călăreţi. Vestea că avea să plece atât de curând sfâşie inima Valeriei. După ce-o trimise la culcare pe mica Postumia, ea se aruncă, cu ochii umezi de lacrimi, în braţele iubitului ei.

Spartacus şi Valeria mai petrecură, îmbrăţişându-se şi sărutându-se cu foc, încă şase ceasuri - de la ora celei dintâi făclii până la ceasul liniştei depline. Printre lacrimi, Valeria îi repetă mereu că o presimţire funestă îi strânge inima, presimţirea că, dacă el avea să plece acum, nu-l va mai îmbrăţişa niciodată, şi că aceasta va fi ultima oară când îl mai vede şi-l mai mângâie pe omul pentru care inima ei zvâcneşte atât de puternic şi cu dragoste atât de adâncă.

Spartacus se strădui să risipească temerile Valeriei şi să-i potolească plânsul. Îi şoptea printre sărutări cuvinte dragi, pline de speranţă şi duioşie, o încuraja şi râdea de presimţirile şi temerile ei. Temerile Valeriei se furişaseră totuşi şi în inima lui Spartacus. Din această cauză, în râsul lui era ceva silit şi sumbru, iar vorba lui devenise mai rară, abia i se desprindeau cuvintele de pe buze. Simţea că-l cotropeau gânduri triste şi că presimţiri negre puneau stăpânire pe el şi, oricât se străduia, nu putea să alunge aceste simţăminte.

Apa care picura în sfera de sticlă a clepsidrei, aşezată pe un scrin lângă perete, se ridicase, ajungând la liniuţa a şasea, care indica cel de al şaselea ceas al nopţii. În acea clipă, Spartacus, care, neobservat de Valeria, privea adesea la clepsidră, desprinzându-se din braţele Valeriei, se ridică de pe pat şi începu să-şi pună platoşa, coiful şi paloşul.

Valeria se aruncă de gâtul lui şi, lipindu-şi de faţa lui faţa ei palidă, luminată de ochii-i negri, scânteietori, începu să-l roage plângând:

— Nu, Spartacus, nu... nu pleca... nu pleca, fie-ţi milă, în numele zeilor tăi... În amintirea celor scumpi ţie... te implor... te conjur... Cauza gladiatorilor e pe calea cea bună... Au comandanţi viteji... Crixos... Granicus... Oinomaus... Îi vor conduce mai departe pe gladiatori, nu... tu... nu... Spartacus. Tu ai să rămâi aici... aici, unde căldura... devotamentul... şi nemărginita mea dragoste îţi vor înconjura viaţa cu mângâieri şi bucurii...

— O, Valeria, Valeria mea - o mustră Spartacus, căutând să se desfacă din braţele ei - cum se poate ca tu să doreşti să-mi pierd cinstea? Nu se poate, nu pot... Cum îţi închipui oare că aş putea să-i trădez pe aceia pe care eu însumi i-am chemat la

arme, pe aceia care se bizuie pe mine, care mă aşteaptă şi mă cheamă?... O, Valeria, Valeria, adorata mea, nu pot... nu pot să-i înşel pe tovarăşii mei de nenorocire! Altfel aş fi nevrednic de tine. Nu mă face să merit, pe lângă dispreţul oamenilor care mă aşteaptă, şi propriul meu dispreţ... Cu farmecul tău şi cu puterea pe care o ai asupra mea, n-ar trebui să mă descurajezi, ci să cauţi să mă îmbărbătezi cât mai mult! Lasă-mă... lasă-mă să plec... Valeria mea... adorata mea Valeria!

Valeria se strângea tot mai tare lângă Spartacus, iar el încerca să se desprindă din braţele ei şi s-o îndepărteze cu blândeţe.

Faţa lui se făcuse înfiorător de albă, iar ochii îi erau împăienjeniţi de lacrimi. Învingându-se pe sine însuşi, Spartacus se desprinse din braţele Valeriei şi o culcă pe pat, unde ea rămase sleită de puteri, izbucnind într-un hohot de plâns amar.

Repetând mereu aceleaşi cuvinte de încurajare şi mângâiere, tracul îşi puse platoşa şi coiful şi îşi prinse sabia. Tocmai se pregătea să-i dea o ultimă sărutare iubitei, când Valeria sări de pe pat, se aruncă desperată în faţa uşii şi cu glas slab, înecat de lacrimi, începu iar să-l implore:

— Spartacus... O, Spartacus al meu... simt, vai, simt aici - şi-i arătă spre inimă - că, dacă ai să pleci, n-am să te mai văd... nici tu n-ai să mă mai vezi... Ştiu.. Presimt... Nu pleca... nu... nu astăzi, nu astăzi... Pentru dragostea mea neţărmurită şi veşnică, te conjur, nu astăzi... nu pleca astăzi, te conjur.

— Nu pot, nu pot... Trebuie să plec.

— Spartacus... Spartacus - stărui nefericita femeie, cu glasul surd, întinzând braţele spre el într-un gest de implorare - în numele fiicei noastre, te rog... în numele copi...

Vorba i se curmă la jumătate, deoarece tracul o ridicase de pe podea, o strângea la piept nebuneşte şi pusese stavilă şi rugilor, şi plânsetului, închizând cu buzele lui tremurânde gura ei rece.

Rămaseră strâns îmbrăţişaţi, fără a face nici o mişcare. Se auzea numai respiraţia lor contopită într-o singură suflare.

Treptat-treptat, Spartacus puse frâu valului de înduioşare. Dădu capul puţin pe spate şi îi spuse Valeriei, cu voce blândă şi pătimaşă:

— O, iubita mea soţie, se poate ca tu, pentru care în inima mea am înălţat un altar, pentru că tu eşti singura zeiţă căreia mă închin, singura zeiţă adorată, se poate ca tu, de la care mi-am luat tot curajul şi puterea în clipele cele mai grele, se poate ca tocmai tu, Valeria, care mi-ai inspirat planurile cele mai nobile şi faptele cele mai măreţe, tu, Valeria, să mă îndemni acum să-mi calc cuvântul, să devin un mişel şi să-mi atrag blestemele concetăţenilor mei şi ale urmaşilor?

— Nu... Nu vreau să te dezonorez... Doresc ca numele tău să fie mărit şi slăvit - protestă ea în şoaptă. Sunt însă o biată femeie... Fie-ţi milă de mine... pleacă mâine... nu astăzi... nu acum... nu aşa repede... Îşi rezemă faţa palidă, umedă de lacrimi, de umărul lui Spartacus. Apoi, cu un zâmbet trist şi duios, îi şopti: Nu-mi lua perniţa asta... Mi-e atât de bine... Am atâta nevoie de ea...

Închise ochii, parcă pentru a se îmbăta de plăcerea ce resimţea. Chipul ei, pe care mai flutura un zâmbet, semăna mai mult cu chipul unei moarte decât cu chipul unei femei vii.

Spartacus se aplecă asupra ei, privind-o frământat de milă, duioşie şi dragoste. Ochii lui albaştri, scânteietori, care dispreţuiau primejdia şi moartea, se umplură de lacrimi calde, grele, care i se prelingeau pe faţă şi îi picurau pe platoşă.

Fără a deschide ochii, Valeria murmură încetişor:

— Uită-te la mine... uită-te, Spartacus... cu privirea asta plină de dragoste... Văd, şi cu ochii închişi... te văd... Ce frunte limpede ai... ce limpede... Ochii tăi aruncă fulgere şi totuşi sunt atât de blânzi! O, Spartacus, cât eşti de frumos!

Aşa mai trecură câteva clipe.

Apoi Spartacus schiţă o mişcare pentru a o ridica în braţe şi a o culca pe pat. Fără a deschide ochii, Valeria se anină repede, cu braţele, de gâtul gladiatorului, şi se împotrivi:

— Nu... nu... nu te mişca!...

— Trebuie să plec, Valeria mea! îi şopti nefericitul rudiar la ureche, cu glas plin de tristeţe.

— Nu!... Nu pleca! strigă ea, speriată.

Fără a spune un cuvânt, Spartacus cuprinse capul Valeriei cu amândouă mâinile şi începu să-i acopere fruntea cu sărutări fierbinţi, în timp ce ea repeta duios, ca un copil:

— Nu-i aşa că n-ai să pleci în noaptea asta? Ai să pleci mâine... Noaptea... ştii... nu e bine să mergi pe drumuri necunoscute... pe întuneric... În tăcerea lugubră a nopţii. Numai cât mă gândesc... şi mă trec fiorii... Mi-e frică! Într-adevăr, biata femeie începu să tremure toată şi se strânse mai aproape de iubitul ei. Mai bine mâine... în zori... când răsare soarele şi înviorează firea cu razele lui... în mireasma câmpiilor... în veselul ciripit al sutelor de păsărele... după ce ai să mă cuprinzi în braţe... după ce ai să mai acoperi o dată cu sărutări fruntea micuţei Postumia... după ce îţi voi pune la gât, sub tunică, lanţul acesta cu medalion... Şi-i arătă medalionul de aur împodobit cu nestemate, care, prins de un lanţ fin de aur, îi atârna de gâtul alb ca marmură. Să ştii, Spartacus, că în acest medalion e închis un talisman preţios, care o să te scape din orice primejdie... Ghiceşte... ce talisman e?

Cum gladiatorul nu-i răspundea nimic şi continua s-o privească zâmbind, cu ochii înecaţi în lacrimi, ea exclamă cu o blândă dojana în glas:

— Încă nu ştii despre ce vorbesc? Scoţându-şi deodată lănţişorul de la gât şi deschizând medalionul, Valeria adăugă: Uite o buclă neagră a mamei şi alta blondă a fiicei!

Şi-i arătă rudiarului, ascunse în medalion, două şuviţe de păr. Spartacus apucă medalionul, îl duse la buze şi-l sărută cu foc. După ce-l luă şi-l sărută şi ea, Valeria îl închise şi-l prinse cu lănţişorul în jurul gâtului lui Spartacus.

— Poartă-l sub platoşă şi sub tunică, pe pieptul gol.

Spartacus simţea că i se sfâşie inima şi, neştiind cum să-i mulţumească, se strânse la pieptul Valeriei. Lacrimi mari i se rostogoleau pe obraz.

Deodată, un zgomot de departe pătrunse în camera în care se găseau Spartacus şi Valeria. Dinspre platoul din faţa vilei, se auzeau strigăte şi clinchet de arme. Îşi opriră respiraţia şi traseră cu urechea.

— Nu deschidem poarta unor tâlhari că voi! strigă, într-o latină stricată, un glas sonor,

— O să vă punem foc! ameninţau, parcă de afară, glasuri mânioase.

— Pe Castor şi Pollux - întâmpină glasul cel sonor - o să vă găurim cu săgeţile noastre!
— Ce e?... Ce s-o fi întâmplat? întrebă Valeria cu vocea înfiorată, privindu-l pe Spartacus cu ochii plini de presimţiri rele.
— Se vede că au prins de veste că mă aflu aici - răspunse tracul, căutând să se smulgă din braţele Valeriei, care, de cum auzise ameninţările ce se rosteau afară, îl îmbrăţişase şi mai strâns.
— Nu ieşi... Nu te mişca... Fie-ţi milă de mine!... se rugă ea cu glas înăbuşit şi cu faţa schimonosită şi palidă de nelinişte şi spaimă.
— Vrei să cad viu în mâinile vrăjmaşilor? o întrebă el încet, dar ferm. Vrei să mă vezi răstignit?
— Ah, nu!... Nu!... Pe toţi zeii Infernului!... exclamă îngrijorată Valeria, desfăcându-se din îmbrăţişare şi dându-se puţin înapoi. Apoi, cu o mişcare hotărâtă, cu mâna ei albă, trase din teacă sabia grea spaniolă a lui Spartacus şi i-o întinse, îndemnându-l cu o voce stinsă, pe care se străduia s-o facă să pară fermă şi hotărâtă: Salvează-te dacă poţi. Dacă trebuie însă să mori, mori cu faţa la duşman şi cu sabia în mână.
— Mulţumesc!... Îţi mulţumesc, divina mea Valeria! îi răspunse emoţionat Spartacus, apucând sabia şi făcând un pas spre uşă, ca să plece.
— Cu bine - mai spuse el, strângând-o la piept.
Deodată, Spartacus simţi că buzele Valeriei, ce se uniseră cu ale sale, sunt reci, că trupul ei atârna moale, fără viaţă, în braţele lui, iar capul Valeriei căzuse neputincios pe umărul său.
— Valeria! Valeria!... Valeria mea!... strigă cu glas sacadat tracul, pe care-l cuprinsese o nelinişte cumplită şi al cărui obraz se făcuse înfricoşător de palid. Ce e cu tine, Valeria?... Ajută-ne, Junona!... Valeria, adorata mea Valeria, curaj!... Te implor...
Lăsă să-i cadă sabia, îşi ridică iubită în braţele-i puternice şi o culcă pe pat. Aşezându-se în genunchi lângă ea, începu s-o mângâie, s-o strige şi s-o încălzească cu sărutările şi cu suflarea sa.
Dar Valeria zăcea nemişcată, surdă la chemările şi la mîngîieriie lui, ca şi când nu şi-ar fi pierdut doar cunoştinţa, ci ar fi închis ochii pentru vecie. Cu iuţeala fulgerului, un gând

îngrozitor puse stăpânire pe Spartacus. Începu să tremure din tot corpul, cu ochii pironiţi asupra buzelor ei îngheţate, aşteptând să citească pe ele un semn că mai respiră totuşi. Apoi, punând deodată mâna pe pieptul Valeriei, simţi bătaia înceată, abia perceptibilă, a inimii. Se ridică şi fugi spre uşiţa care ducea spre celelalte camere ale apartamentului Valeriei, dădu deoparte draperia, deschise uşa şi strigă de câteva ori:

— Sofronia! Sofronia!... Ajutor!... Sofronia!...

Auzi în clipa aceea o bătaie în cealaltă uşă, prin care voise să iasă ceva mai înainte, se întoarse într-acolo şi trase cu urechea. Larma şi strigătele furtunoase de adineauri încetaseră cu totul. Apoi desluşi iarăşi o bătaie în uşă, după care se auzi o voce bărbătească:

— Milostivă Valeria!... Stăpâna mea!...

Spartacus ridică în grabă sabia de jos şi, deschizând puţin uşa, întrebă:

— Ce doreşti?

— Au venit... sunt aici cincizeci de ostaşi călări... - spuse tremurând şi bâlbâindu-se bătrânul administrator, care se holba la Spartacus, speriat. Spun... strigă să le dăm înapoi... conducătorul... Pretind că eşti... Spartacus.

— Du-te, spune-le că vin îndată.

Apoi Spartacus închise uşa în nasul bătrânului, care încremeni pe loc ca o stană de piatră.

Când Spartacus se întoarse lângă patul pe care zăcea nemişcată Valeria, pe cealaltă uşă tocmai intră slujnica.

— Fugi iute de adu esenţe şi săruri - îi porunci Spartacus - şi mai cheamă pe cineva să îngrijească de stăpâna voastră. A leşinat.

— O, buna mea... sărmana mea stăpână! începu să se tânguie sclava.

— Mai repede!... Du-te, nu boci!... se răsti Spartacus la ea.

Sofronia ieşi fuga şi se întoarse repede, aducând esenţe cu miros pătrunzător. Era însoţită de încă două sclave, începură câteşitrele să se frământe în jurul Valeriei, care zăcea încă fără cunoştinţă în câteva minute, faţa palidă a matroanei prinse culoare şi ritmul respiraţiei ei deveni mai regulat, mai adânc.

Spartacus, care până atunci rămăsese nemişcat, privindu-şi ţintă iubită, suspină uşurat şi-şi ridică ochii către cer, parcă mulţumind zeilor. Apoi, după ce îndepărtă sclavele, îngenunche lângă Valeria, îi sărută mâna albă ca zăpada care atârna nemişcată de pe pat, o sărută lung pe frunte şi ieşi iute din iatac.

Ajunse într-o clipă la locul unde îl aşteptau cincizeci de călăreţi, care descălecaseră şi îşi ţineau caii de frâu.

— Ei? întrebă el aspru. Ce căutaţi aici? Ce vreţi?

— Te-am urmărit de departe, din ordinul lui Mamilius - îl lămuri decurionul care comanda detaşamentul - şi ne-am temut că...

— Încălecaţi! ordonă scurt Spartacus.

Cât ai clipi din ochi, ţinându-se cu mâinile de coama cailor, cei cincizeci de călăreţi încălecară pe caii lor acoperiţi cu harşale simple, albastru-închis.

Îngrămădiţi la poartă, cu făclii în mână, stăteau înspăimântaţi cei câţiva sclavi care, bătrâni fiind, nu părăsiseră vila.

— Calul! le porunci Spartacus..

Trei sau patru din aceşti bătrâni dădură fuga la grajd, scoaseră de acolo calul lui cel negru şi i-l aduseră. După ce sări în şa, Spartacus se apropie de bătrânul administrator şi îl întrebă:

— Cum se numesc fiii tăi?

— Vai, mărite Spartacus! începu să se milogească bătrânul. Nu le face lor vină pentru cuvintele nechibzuite ce le-am rostit ieri dimineaţă...

— Sclav netrebnic! se mânie tracul. Socoteşti oare că sunt laş şi ticălos ca tine? Nu-ţi cer numele vitejilor tineri, cărora tu nu eşti vrednic să le fii tată, decât pentru a avea grijă de ei.

— Iartă-mă... slăvite Spartacus... Îi cheamă Aquilius şi Acilius... fiii lui Libedius... Ia-i sub ocrotirea ta, preavestitule conducător, şi fie ca Jupiter şi toţi zeii să te-ajute...

— În Infern cu toţi linguşitorii josnici! strigă Spartacus. Dădu apoi pinteni calului şi le strigă călăreţilor: Galop!

Detaşamentul porni în galop pe alee în urma lui Spartacus şi ieşi repede din curtea vilei.

Câtăva vreme, bătrânii sclavi ai familiei Mesala rămaseră pe platou, tăcuţi şi uluiţi. Când începură să-şi vină în fire, nici nu se mai auzea tropotul cailor.

Durerea Valeriei fu nemărginită când, venindu-şi în simţiri, află că Spartacus plecase.

Între timp, Spartacus zbura dând mereu pinteni calului, voind parcă să lase în urmă neliniştea şi grijile care-l munceau.

Atât era de mare iuţeala cu care gonea, încât, deşi călăreţii îşi îndemnau şi ei caii din răsputeri, Spartacus îi depăşise pe nesimţite cu două bătăi de balistă.

Se gândea la Valeria. Îşi închipuia ce durere o va cuprinde când se va trezi şi ce lacrimi avea să verse. Cu o mişcare involuntară şi bruscă lovi cu pintenii în burta calului, care, cu coama în vânt, înfierbântat, gâfâind şi scoţând aburi pe nări, continua să gonească mâncând pământul.

Făcu un efort ca să alunge din minte chipul Valeriei. Îşi aminti însă atunci de Postumia, fetiţa fermecătoare, sprintenă, drăguţă, deşteaptă, blondă, trandafirie şi fericită, care în toate, afară de ochii negri ca ai Valeriei, semăna cu el ca două picături de apă. Ce frumoasă!... Ce drăguţă!... Ce prietenoasă era!... Parcă o vedea, veselă, întinzând către el mânuţele ei dolofane... Gândul că probabil nu avea s-o mai vadă niciodată îl chinuia cumplit. Şi fără să-şi dea seama, continua să sfredelească cu pintenii coastele însângerate ale bietului animal.

Cine ştie unde s-ar fi oprit cal şi călăreţ, dac-ar fi continuat să meargă în acest fel. Spre norocul amândurora, lui Spartacus îi veniră în minte pe neaşteptate alte gânduri.

Dar dacă cumva Valeria nici nu şi-o fi revenit în simţiri? Dacă, aflând de plecarea lui, o fi căzut într-un leşin mai adânc?... Dacă în clipa de faţă e greu bolnavă?... Dacă... Dar asta era imposibil, nu se putea şi nu trebuia să se întâmple - dacă, spre marea lui nenorocire, femeia iubită...

La acest gând, după ce strânse sălbatic cu genunchii calul, smuci energic frâul şi opri brusc.

Peste puţin, ceilalţi gladiatori îl ajunseră şi se opriră lângă el.

— Eu trebuie să mă întorc neapărat la vila lui Mesala - îi înştiinţă el, cu glas posomorât - iar voi trebuie să vă înapoiaţi la Labicum.

— Nu!... Niciodată! se împotriviră aproape toţi călăreţii într-un glas.

— De ce?... Cine are să mă împiedice?...

— Noi! răspunseră în cor câteva glasuri.

— Dragostea ce îţi purtăm! se mai auzi un glas.

— Onoarea ta! aminti un al treilea.

— Jurămintele tale! strigară vreo patru-cinci oameni.

— Cauza noastră, care fără tine ar fi pierdută!

— Datoria!... Datoria!...

Izbucni apoi o rumoare generală, un zvon unanim de strigăte şi de rugăminţi.

— Pe atotputernicul Jupiter, nu înţelegeţi că acolo e femeia pe care o ador, care s-ar putea să se stingă de durere că nu pot să...

— Dacă, din nefericire - să te păzească zeii de una ca asta - a murit, tu n-ai s-o mai poţi ajuta cu nimic, vei putea doar să te nenoroceşti şi pe tine! Dar dacă nu s-a întâmplat nenorocirea de care te temi, atunci, ca să vă liniştiţi amândoi, mai bine trimite o ştafetă la ea - îl povăţui decurionul, cu respect şi simpatie în glas.

— Cu alte cuvinte, eu să fug de primejdie şi în locul meu să las pe altul să se expună?... Nu, pe toţi zeii Olimpului, jur că o asemenea infamie nu va îndrăzni să pună nimeni pe socoteala mea niciodată!

— Eu, unul, mă pot întoarce la vila lui Mesala fără a mă expune nici unei primejdii - interveni cu glas tare şi hotărât unul dintre călăreţi.

— Dar cum ai să procedezi?... Cine eşti tu?

Făcându-şi loc cu calul prin rândurile tovarăşilor săi de luptă, pentru a se apropia de Spartacus, călăreţul răspunse:

— Sunt un credincios admirator al tău. Sunt un om care pentru tine e gata să-şi jertfească viaţa. Pentru mine nu poate fi nici o primejdie, deoarece sunt latin şi cunosc bine şi regiunea, şi limba ţării - urmă el, apropiindu-se de conducător. Pe drum o să intru în cea dintâi casă ţărănească, o să îmbrac straie ţărăneşti şi o să merg mai departe la vila Valeriei Mesalina. O să mă întorc cu ştiri sigure despre ea şi o să te ajung din urmă cu mult înainte ca tu să fii la Nola.

— Dar... dacă nu mă înşel - spuse Spartacus - tu eşti Rutilius, şi parcă eşti născut liber.

— Într-adevăr - întări el - eu sunt Rutilius şi sunt foarte bucuros şi mândru, Spartacus, că m-ai recunoscut între atâtea mii de gladiatori. Văd că nu m-ai uitat.

Rutilius era un tânăr viteaz şi prevăzător, pe care se putea pune temei. De aceea, lăsându-se înduplecat de rugăminţile soldaţilor săi, Spartacus primi propunerea latinului. Apoi porni din nou la drum în fruntea detaşamentului său şi foarte curând ajunse la o vilă mică. Acolo scrise în greceşte, Valeriei, o scrisoare înflăcărată, iar tabula o înmână lui Rutilius, care făgădui s-o predea personal Valeriei.

După aceasta, cu conştiinţa mai puţin zbuciumată şi cu mintea întrucâtva mai senină, Spartacus, urmat de ceilalţi călăreţi, se îndreptă spre Labicum.

La revărsatul zorilor ajunse la locul unde îl aşteptau îngrijoraţi Mamilius şi cei două sute cincizeci de călăreţi ai săi. Acesta îi raportă că prezenţa gladiatorilor la Labicum alarmase grozav pe toţi locuitorii din împrejurimi şi îi spuse că era de părere că ar fi prudent să nu mai aştepte căderea nopţii, ci s-o pornească neîntârziat în direcţia Aquinumului.

Chibzuita recomandaţie făcută de Mamilius fu îmbrăţişată de Spartacus, care părăsi mică tabără de lângă Labicum fără zăbavă. După o zi şi o noapte de drum, detaşamentul ajunse a doua zi în zori la Alatrium. Caii fiind cu desăvârşire istoviţi, Spartacus ordonă călăreţilor să facă un popas şi-i lăsă să se odihnească toată ziua. Noaptea următoare porni în grabă spre Ferentinum, unde ajunse cam la două ceasuri după răsăritul soarelui. Aici, Spartacus întâlni nişte romani care dezertaseră de la Norba, din tabăra lui Varinius, dintr-o legiune care tocmai pornise împotriva gladiatorilor. De la ei află că locţiitorii din Labicum alergaseră la Varinius ca să-i aducă la cunoştinţă că lângă Tusculum se găsea un detaşament de gladiatori călări. Aflând acest lucru, pretorul Varinius îşi împărţise călărimea în două grupuri de câte cinci sute de oameni fiecare. Unul îl trimisese în urmărirea gladiatorilor semnalaţi la Tusculum, iar celălalt grup la Ferentinum, ca să taie gladiatorilor singura cale

de întoarcere spre tabăra de la Aquinum, înlăturându-le astfel orice posibilitate de scăpare.

Spartacus părăsi îndată Ferentinum şi până la Fregelle nu încuviinţă tovarăşilor săi de arme nici o clipă de repaus. La miezul nopţii porni de aici spre Aquinum, unde sosi pe la revărsatul zorilor.

Către seară, Rutilius ajunse şi el la Aquinum şi-i aduse tracului vestea că Valeria era sănătoasă şi-i dădu din partea ei, ca răspuns la scrisoarea lui, o scrisoare foarte duioasă, deşi plină de mustrări.

Valeria îi scria că de aici înainte avea să-l trimită în tabără, din când în când, pe Libedius, administratorul vilei, cu veşti de la ea, şi-l rugă stăruitor ca prin acesta să-i dea veşti despre el. Totdeauna gata să îndeplinească orice dorinţă a stăpânei sale, Libedius primise foarte bucuros să se ducă din când în când în tabăra gladiatorilor, mai ales că întrezărea posibilitatea de a-şi revedea fiii.

A doua zi, după ce se sfătui cu Oinomaus, Bortorix şi cu ceilalţi comandanţi de legiuni, Spartacus dădu poruncă să se ridice tabăra de lângă Aquinum şi se îndreptă spre Nola, în fruntea celor douăzeci de mii de gladiatori ai săi.

Cei douăzeci şi cinci de mii de gladiatori care se aflau în tabăra de la Nola primiră cu furtunoase manifestaţii de bucurie pe fraţii ce se întorceau de la Aquinum acoperiţi de slava izbânzilor.

Trei zile în şir, tabăra de lângă Nola răsună de cântece şi de veselie. Consiliul de pe lângă comandamentul suprem al Ligii asupriţilor luă hotărîrea ca armata de gladiatori să treacă în cantonament de iarnă. Având în vedere faptul că se apropia cu paşi repezi anotimpul ploilor şi al zăpezilor, îşi dădeau cu toţii seama, pe de o parte, că nu mai avea nici un rost să le fie teamă de Varinius, iar pe de altă parte înţelegeau că a nutri gândul să atace Roma era o nebunie, deoarece împotriva Romei nici Hanibal nu izbutise să facă nimic, nici măcar după ce o slăbise prin înfrângerea de la Canne. Şi Hanibal era unul dintre cei mai mari strategi cunoscuţi pe vremea aceea şi pe care Spartacus îl punea cu mult mai presus de Cirus şi de Alexandru Macedon.

Gladiatorii părăsiră deci vechea tabără şi ridicară alta nouă, mai întinsă, apărată puternic cu şanţuri late şi adânci şi cu impunătoare valuri întărite cu pari înfipţi unul lângă altul.

De îndată ce gladiatorii se aşezară în tabăra cea nouă, Spartacus, care de mult cugeta să dea o nouă structură legiunilor sale, se hotărî să le reorganizeze după criteriul naţionalităţii răsculaţilor. Noua organizare pe care o plănuise avea neajunsul că putea stârni ceartă şi pizmă între legiuni: oferea însă în schimb un folos foarte mare, şi anume, o mai strânsă şi mai trainică legătură între soldaţii fiecărei legiuni. Deosebit de acest obiectiv, Spartacus mai urmărea încă un ţel, de cea mai mare însemnătate, împărţindu-şi armata, voia să pună în fruntea fiecărui corp un comandant de aceeaşi naţionalitate cu soldaţii din care era alcătuit corpul respectiv, pentru ca astfel încrederea lor faţă de conducători să sporească.

Din cei cincizeci de mii de oameni ai săi - la atât ajunsese numărul răsculaţilor - Spartacus alcătui în câteva zile zece legiuni a câte cinci mii de oameni fiecare. Apoi îşi împărţi armata precum urmează: primele două legiuni, formate din germani şi comandate respectiv de Vilmir şi Maroboduus, alcătuiau primul corp de armată, a cărui comandă o avea Oinomaus; legiunile a treia, a patra, a cincea şi a şasea, care toate erau alcătuite din gali şi erau comandate de Artorix, Bortorix, Arvinius şi Brezovir, formau al doilea corp de armată, în fruntea căruia îl puse pe Crixos; a şaptea legiune, formată din greci, avea comandant pe Tesalonius, un epirot foarte viteaz; legiunea a opta, care era compusă din gladiatorii şi păstorii din Samnium, avea drept căpetenie pe Rutilius; legiunile a noua şi a zecea, care încorporau pe traci, fuseseră puse de Spartacus sub comanda a doi oameni originari din Tracia, care îmbinau în persoana lor putere fizică, cultură elină şi tărie de caracter, dublate de o superioară inteligenţă. Unul din ei, comandantul legiunii a noua, pe nume Mesembrius, îşi îndeplinea întocmai şi cu râvnă toate îndatoririle şi era devotat trup şi suflet lui Spartacus. Celălalt, pe care-l chema Artacus, era foarte tânăr şi atât de neînfricat, încât tracii îl socoteau a fi, după Spartacus, cel mai viteaz gladiator trac. Ultimele patru legiuni alcătuiau al treilea corp de armată, peste care era comandant Granicus, un

bărbat de vreo treizeci şi cinci de ani, originar din Iliria. Foarte înalt şi chipeş, îndemănatic, serios şi tăcut, îi mergea faima că ar fi cel mai îndrăzneţ şi mai de temut dintre cei zece mii de gladiatori ai şcolilor din Ravenna.

Călărimea, care număra aproape trei mii de oameni, fusese împărţită de Spartacus în şase escadroane, a căror comandă o încredinţase lui Mamilius.

În funcţia de comandant suprem fu proclamat din nou, în aclamaţiile furtunoase ale celor cincizeci şi trei de mii de ostaşi, Spartacus, cel mai viteaz şi cel mai încercat dintre ei toţi.

Câteva zile mai târziu, tracul hotărî să-şi treacă armata în revistă. Rânduite în front pe trei linii, cele trei corpuri de armată îl aşteptau pe o câmpie întinsă. Când Spartacus îşi făcu apariţia, călare pe calul său negru, care nu era încărcat de nici un fel de podoabe, nici cu frâu bogat, nici cu cioltar scump, din piepturile celor cincizeci şi trei de mii de gladiatori izbucni deodată un strigăt unanim, puternic ca tunetul.

— Slavă lui Spartacus!...

Timp de trei ceasuri, Spartacus trecu în revistă frontul tuturor legiunilor sale, împărţind cuvinte de laudă şi felicitări şi îndemnându-i pe ostaşi să păstreze cea mai severă disciplină, disciplina fiind condiţia principală a victoriei.

După ce se termină trecerea în revistă, conducătorul gladiatorilor încalecă din nou şi, după ce-şi trase sabia din teacă, comandă: „Drepţi!” Apoi mai dădu câteva comenzi, pe care legiunile le executară precis, fără greşeală. În sfârşit, cele trei corpuri de armată porniră pe rând la atac, întâi în pas de manevră, apoi în pas alergător, făcând să răsune văzduhul de înfricoşătorul strigăt „barra”.

După ce se termină atacul, legiunile se aliniară şi, într-o ordine perfectă, trecură una după alta în marş prin faţa conducătorului lor şi se întoarseră în tabără.

Spartacus se înapoie în tabără ultimul, împreună cu Oinomaus, Crixos, Granicus şi cu conducătorii legiunilor.

Când ridicaseră tabăra cea nouă, gladiatorii înălţaseră pentru Spartacus, fără ştirea lui, un cort vrednic de un mare comandant. În ziua aceea fusese pregătit în cortul lui un mic prânz pentru cei zece comandanţi de legiuni, pentru cei trei

locotenenţi ai lui Spartacus şi pentru comandantul cavaleriei. Mâncarea şi băutura pentru masă fuseseră alese cu măsură şi cumpătare, pentru a fi pe placul lui Spartacus, deoarece îi erau nesuferite chefurile şi orgiile, fiind încă din copilărie cumpătat la mâncare şi la băutură, şi fiindcă atât prin firea cât şi prin deprinderile sale ura excesele şi desfrâul.

De aceea masa era sobră şi nu tocmai pe gustul şi pofta majorităţii comesenilor: Oinomaus, Bortorix, Vilmir, Brezovir, Rutilius şi ceilalţi ar fi preferat un chef în lege.

La acest prânz domni totuşi veselia cea mai însufleţită, precum şi cea mai vie şi mai sinceră prietenie. Spre sfârşitul ospăţului, ridicându-şi cupă plină cu vin spumos, Rutilius închină cu vocea lui răsunătoare:

— Pentru libertatea sclavilor, pentru izbânda asupriţilor, pentru sănătatea victoriosului şi invincibilului Spartacus! Şi goli cupă, în mijlocul aplauzelor şi strigătelor de aprobare ale tuturor tovarăşilor săi, care goliră şi ei cupele.

Singur Spartacus abia îşi înmuie buzele în cupa sa.

Când se mai potoli puţin zgomotul aplauzelor, Spartacus înălţă la rândul său cupă şi strigă cu glas tare:

— Pentru Jupiter, preabunul şi supremul eliberator! Pentru curata şi neprihănita zeiţă a Libertăţii, ca să-şi întoarcă privirile ei divine asupra noastră, să ne lumineze şi să intervină pentru noi pe lângă toţi zeii care sălăşiuiesc în Olimp.

Toţi cei de faţă închinară şi ei cupele, deşi nici galii, nici germanii nu credeau în Jupiter şi în ceilalţi zei greci şi romani. Oinomaus închină şi el, invocând ajutorul lui Odin, iar Crixos ceru sprijinul lui Esus „pentru armată şi pentru cauza gladiatorilor”. În sfârşit, epirotul Tesalonius, care urma învăţătura lui Epicur şi nu credea în zei, luă la rândul său cuvântul şi spuse:

— Mă înclin în faţa credinţei voastre... şi vă invidiez pentru ea... dar nu o împărtăşesc... Aşa cum arată învăţătura neîntrecutului Epicur, zeii nu sunt altceva decât nişte plăsmuiri care îşi au obârşia în teama mulţimii. Ori de câte ori suntem loviţi de o mare nenorocire, e folositor să crezi într-o putere mai presus de fire, e bine să te afunzi în această credinţă, pentru că ea îţi dă tărie sufletească şi mângâiere!... Cum ai putea să mai

crezi însă în aşa-numitele zeităţi, când eşti pătruns de convingerea că natura însăşi creează şi nimiceşte totul? Când eşti încredinţat că toate forţele pe care le foloseşte natura, deşi nu ne sunt totdeauna cunoscute, sunt totuşi totdeauna forţe materiale? Îngăduiţi-mi de aceea, prieteni, să aduc prinos cauzei noastre potrivit ideilor şi convingerilor mele. Şi, după o clipă de tăcere, strigă: Pentru unitatea sufletească, pentru vitejia inimilor, pentru tăria paloşelor noastre!

Această închinare a epicureanului fu împărtăşită de toţi cei de faţă şi, după ce goliră cupele, se aşezară, reluând discuţiile lor vesele şi însufleţite.

Frumos îmbrăcată, într-un peplum albastru de pânză de in, cu dungi mărunte de argint, Myrtis, care supraveghease pregătirea bucatelor, dar care nu participase la ospăţ, stătea deoparte şi, cu ochii plini de duioşie şi dragoste, îl privea pe Spartacus. În clipa aceea, chipul ei palid şi de obicei trist, pe care în ultima vreme se văzuseră mai des urmele lacrimilor decât zâmbetul, radia bucurie şi fericire senină. Se vedea lesne însă că bucuria era trecătoare şi că sub această aparentă fericire se ascundea durerea tainică a inimii ei chinuite.

Artorix o privea drăgăstos. Din când în când, pe furiş, şi parcă fără voie, Myrtis arunca şi ea câte o privire curajosului tânăr, care, din pricina iubirii sale deznădăjduite, se ofilise şi se trăsese la faţă în ultimele zile.

De câtva timp, Artorix şedea tăcut şi nemişcat şi nu mai participa la vesela discuţie a oaspeţilor lui Spartacus. Era pierdut cu totul în contemplarea fetei, care, la rândul ei, se uita ţintă la Spartacus. Devotamentul adânc, admiraţia nemărginită pe care Myrtis le arăta pentru Spartacus i-o făceau mereu mai dragă şi-l cucereau pe Artorix. Într-un elan de admiraţie, el se ridică de la locul său şi, cu un curaj neaşteptat, strigă ridicând cupă:

— Vă propun, prieteni, să bem pentru fericirea Myrtidei, pentru sora iubită a scumpului nostru conducător!

Toţi închinară pentru Myrtis, fără ca, în focul băuturii şi al vorbei, cineva să bage de seamă roşeaţa ce aprinsese obrajii tânărului gal. Numai Myrtis, care tresărise la sunetul glasului ce-i rostise numele, se întoarse brusc spre Artorix, aruncându-i o

privire plină de recunoştinţă şi de mustrare în acelaşi timp. Când îşi dădu însă seama că se abătuse de la austeritatea ce-şi pusese în gând să şi-o impună în relaţiile cu Artorix, ea se îmbujora la faţă, plecă ruşinată capul şi nu-şi mai ridică ochii spre oaspeţi, nu se mai mişcă şi nu mai rosti un singur cuvânt.

Ospăţul se mai prelungi încă vreo jumătate de ceas, care trecu cu glume fără răutate, într-o atmosferă de veselie cu totul nevinovată, şi cu discuţii spumoase, aşa cum se întâmplă între oamenii pe care îi leagă o sinceră prietenie.

Când oaspeţii lui Spartacus îşi luară rămas bun de la el, soarele cobora la asfinţit.

Spartacus îi petrecu până la intrarea cortului şi, după ce se îndepărtară, rămase locului să privească uriaşa tabără a gladiatorilor.

Trecând repede cu gândul de la unele la altele, se opri să mediteze asupra puterii cuvântului magic „libertate”. În mai puţin de un an, cuvântul acesta ridicase la răscoală cincizeci de mii de nefericiţi, care cu puţin înainte păreau să fi pierdut orice urmă de demnitate omenească, păreau lipsiţi de orice speranţă în viitor, deznădăjduiţi şi abrutizaţi, datorită situaţiei în care se găseau. Cuvântul „libertate” îi înălţase pe aceşti nefericiţi în fruntea tuturor soldaţilor din lume, turnând în inimile lor bărbăţie, abnegaţie şi conştiinţa demnităţii omeneşti. Se gândi la puterea tainică şi irezistibilă a acestui cuvânt. Dintr-un gladiator sărac şi vrednic de dispreţ cum era, pe el cuvântul acesta îl făcuse conducătorul viteaz şi temut al unei armate puternice şi-i insuflase forţa de a-şi stăpâni orice patimă, chiar dragostea nobilă şi adâncă ce-l lega de Valeria. O iubea pe această femeie divină de o sută de ori mai mult decât pe sine însuşi, totuşi nu mai mult decât iubea cauza sfântă căreia îşi închinase viaţa.

CAPITOLUL XV. SPARTACUS OBŢINE O VICTORIE

ASUPRA UNUI PRETOR ŞI BIRUIE GRELE ISPITE

Abia după cea de-a doua înfrângere a lui Publius Varinius începură romanii să privească cu îngrijorare întâmplările din Campania. Cu excepţia câtorva oraşe, până şi umbra puterii şi autorităţii romane dispăruseră din această provincie. Stăpâni deplini ai Campaniei erau cincizeci de mii de gladiatori înarmaţi, sub comanda unui om, căruia, spre marea lor ruşine, nici romanii nu-i mai puteau tăgădui îndrăzneala, bărbăţia şi experienţa. Samniumul şi Latiumul, adică principalele bastioane de apărare ale Romei, erau direct ameninţate de aceşti cincizeci de mii de gladiatori. Primejdia devenise acum prea mare şi iminentă pentru ca romanii s-o mai poată privi cu uşurinţă şi nepăsare.

De aceea, Comiţiile din acel an l-au scos pe Varinius din funcţia de guvernator al Siciliei, luându-i totodată conducerea operaţiunilor militare împotriva gladiatorilor, aceste două funcţii fiind încredinţate, printr-o hotărâre aproape unanimă a poporului şi a Senatului, lui Caius Aufidius Orestes. Noul comandant, care se bucura de mare trecere şi simpatie atât în rândurile poporului cât şi ale Senatului, era patrician de neam,

avea vreo patruzeci şi cinci de ani, poseda o bogată experienţă militară şi era vestit pentru bărbăţia şi înţelepciunea sa.

În primele luni ale anului 681[45], Orestes îşi strânse o puternică armată, compusă din trei legiuni, din care una alcătuită din romani, alta din italici şi ultima din aliaţi - dalmaţi şi iliri. Laolaltă, aceste legiuni constituiau o forţă de aproape douăzeci de mii de oameni. Alipindu-li-se şi cei zece mii de supravieţuitori ai măcelului de lângă Aquinum, efectivul armatei crescu la treizeci de mii de soldaţi. Orestes îşi concentrase această armată în Latium, unde o organiza şi o instruia, făgăduind că la primăvară avea să-l zdrobească pe Spartacus.

Veni şi primăvara, şi o dată cu venirea primăverii reapăru şi soarele luminos şi cald pe seninul cerului albastru, şi din nou se aşternu peste plaiuri covorul bogat de verdeaţă, semănat cu flori minunate şi îmbălsămate de miresme îmbătătoare. Izbucni iară ciripitul dulce al păsărelelor şi se înfiripară iară din dor tainic nenumăratele chemări ale dragostei. Pentru a stropi cu sânge omenesc câmpiile verzi ale Italiei, se urniră din loc şi cele două armate. Cea romană porni grăbită din Latium, iar cea a gladiatorilor din Campania.

Ieşind din Norba, pretorul Aufidius Orestes înaintă pe Via Appia până la Fundi. Aici, aflând că Spartacus înaintează în întâmpinarea sa pe Via Domitia, Orestes se opri şi-şi aşeză tabăra, ocupând poziţiile cele mai prielnice, pentru a putea trage maximum de folos de pe urma superiorităţii numerice a cavaleriei sale, care era alcătuită din aproape şase mii de oameni.

Câteva zile mai târziu, Spartacus ajunse la Formie şi-şi întocmi tabăra pe cele două dealuri care domină Via Appia. Apoi, în fruntea celor trei mii de călăreţi ai săi, se apropie de tabăra duşmanului pentru a-i descoperi dispozitivul şi intenţiile.

Pretorul Aufidius Orestes, care era mult mai încercat decât toate căpeteniile romane înfruntate de Spartacus până atunci, îi ieşi de îndată înainte cu puternica sa cavalerie. După o ciocnire foarte scurtă, lipsită de însemnătate hotărâtoare, Spartacus se văzu nevoit să se retragă în grabă şi se întoarse la Formie.

---

[45] 73 î.e.n. (n.r.)

Mai bine de cincisprezece zile a aşteptat Spartacus ca inamicul, încurajat de acest succes neînsemnat, să treacă la atac, dar aşteptarea se dovedi zadarnică. Orestes nu era dintre aceia pe care puteai să-i atragi uşor în cursă. Spartacus se hotărî atunci să recurgă la o viclenie din acelea care nu le vin în minte decât marilor strategi. Într-o noapte foarte întunecoasă, Spartacus ieşi în cea mai mare linişte din tabără, în fruntea a opt legiuni, lăsându-l pe loc numai pe Oinomaus cu toată legiunea şi cu cavaleria. Înaintă de-a lungul litoralului noaptea întreagă, prinzând şi luând cu el pe toţi colonii, ţăranii, pescarii, femeile şi copiii pe care îi întâlnea în cale, pentru ca să nu aibă cine-l vesti pe inamic de deplasarea sa. Străbătu în marş rapid pădurea de lângă Terracina şi-şi instală tabăra la cealaltă margine a pădurii, la câteva mile în spatele frontului inamic.

Când se văzu încercuit de Spartacus, Orestes rămase uimit. Prudent şi chibzuit ca de obicei, se strădui însă în fel şi chip să strunească nerăbdarea şi să domolească focul legiunilor sale, deoarece prăştiaşii gladiatorilor cutezau să înainteze chiar până sub meterezele întărite cu pari ale taberei romane, iar legionarii cereau insistent să pornească la luptă.

Opt zile, Spartacus căută să-i întărite pe romani. Orestes însă nu se clinti, ferm hotărât să nu primească lupta în condiţii neprielnice.

Îndemânatic la scornit tot felul de stratageme, conducătorul gladiatorilor se gândi atunci să tragă folos din situaţia creată şi din configuraţia regiunii. Şi, într-o bună zi, Aufidius Orestes află de la iscoadele sale că gladiatorii mai întinseseră încă două tabere în afară de cea de lângă pădurea Terracina: una într-un loc puternic întărit, între Fundi şi Interamna, iar cealaltă între Fundi şi Privernum.

Deplasându-se ca de obicei în timpul nopţii şi cu mare iuţeală, Spartacus adusese la Interamna, pe drumuri ocolite, cele patru legiuni de sub comanda lui Granicus, şi aici le poruncise să se întărească într-un loc mai înalt. Între timp, Crixos, cu cele două legiuni ale sale, ocupase şi întărise, conform indicaţiilor lui Spartacus, un punct între Fundi şi Privernum.

În acest fel, conducătorul gladiatorilor încercuise complet tabăra lui Aufidius Orestes, punându-l în faţa alternativei: sau să

primească lupta sau să se vadă înfometat şi constrâns să se predea până în opt zile.

Situaţia pretorului era gravă. Pentru a ieşi din încercuire, trebuia să atace una din taberele gladiatorilor, şi aceasta fără ea să poată trage nădejde că ar putea repurta o victorie. Oricât de slabă ar fi fost împotrivirea legiunilor lui Granicus sau Crixos, nu putea, în nici un caz, să fie înfrântă în mai puţin de trei ceasuri. Şi trei ceasuri erau de ajuns pentru ca Crixos să vină în ajutorul lui Granicus, sau ca la nevoie Granicus să-i sară în ajutor lui Crixos. De asemenea, trei ceasuri ar fi fost de ajuns pentru că Spartacus să atace legiunile pe la spate şi chiar ca să-i permită şi lui Oinomaus să sosească pe câmpul de luptă, pentru a transforma înfrângerea romanilor într-un dezastru.

Neliniştit, Orestes se frământă zadarnic zi şi noapte, căutând o ieşire din situaţia critică în care se găsea. Legiunile lui erau complet descurajate. După ce mai întâi îl criticaseră în şoaptă, acum legionarii spuneau în gura mare că pretorul era un nepriceput şi un fricos: nu voise să se mişte când existau sorţi de izbândă şi, din pricina lui, trebuiau să pornească la luptă acum, când îi pândea înfrângerea şi moartea sigură.

Pretorul se hotărî atunci să-şi amăgească soldaţii cu complicitatea preoţilor. Din păcate, la asemenea mistificări recurg adesea oamenii lipsiţi de curaj, precum şi oamenii vicleni şi de rea credinţă, speculând frica şi folosind tendinţa oamenilor de a se adresa forţelor supranaturale. Oamenii vicleni caută să subjuge astfel conştiinţa majorităţii poporului şi apoi exploatează această subjugare pentru ţelurile lor egoiste.

Crainicii dădură de veste în tabăra romană că urmau să fie aduse mari jertfe lui Jupiter, Marte şi Quirinus, care, prin mijlocirea augurilor, aveau să arate calea de urmat pentru a scăpa armata romană de înfrângerea care o ameninţa.

În orice tabără romană, la dreapta pretorium-ului se afla un loc anume hotărât pentru aducerea jertfelor. Acolo se găsea un altar rotund de piatră. Partea superioară a altarului, - unde se făcea focul, era scobită şi avea un orificiu prin care se scurgea vinul libaţiunilor. În jurul altarului erau înfipţi în pământ pari, împodobiţi cu ghirlande de trandafiri şi alte flori. La timpul hotărât, preoţii lui Jupiter, ai lui Marte şi Quirinus se apropiară

de altar. Purtau toţi trei lungi mantii de lână albă, prinse la gât cu câte un ac mare, iar pe cap aveau nişte bonete de asemenea din lână albă.

În urma lor păşeau haruspicii, în veşmintele lor tradiţionale greceşti, ţinând în mână nişte bastonaşe încovoiate, ca toiegele păstorilor din zilele noastre. Ei erau urmaţi de doi slujitori: unul mâna spre altar animalele care aveau să fie jertfite, celălalt avea sarcina să slobozească sângele animalelor mici. Purtau amândoi un fel de şorţuri tivite cu purpură, care le ajungeau până la glezne.

Primul slujitor era înarmat cu un topor, pe care-l purta pe umăr sprijinindu-i coada în palma dreaptă. Al doilea strângea în mână un pumnal lat, bine ascuţit, cu mâner de fildeş. Pe cap, slujitorii purtau, întocmai ca şi preoţii, cununi de flori, iar din jurul gâtului le atârnau spre poale panglici cu ciucuri din lână roşie şi albă. Cununi şi panglici cu ciucuri identici împodobeau capul şi grumazul taurului, vierului şi oilor ce urmau să fie jertfite. Veneau apoi slujitorii de rând ai cultului. Aduceau fiecare câte ceva: primul, ciocanul de lemn cu care urma să fie lovit în frunte şi ameţit taurul înainte de sacrificare, al doilea, turta sacră, al treilea, cutiuţa de argint conţinând tămâie sfinţită, al patrulea, o cupă de argint care servea pentru umplerea cădelniţei, al cincilea, o amforă cu vin, şi al şaselea, patera, o cupă anume pentru aspersiunile sacre. Ultimul păşea paznicul găinilor sacre, ţinând în braţe un coteţ mare cu găini. Procesiunea religioasă era încheiată de flautiştii care aveau să cânte în timpul aspersiunilor. Cu excepţia legionarilor care făceau de pază la porţile taberei, la şanţuri şi la meterezele întărite cu pari, întreaga armată romană urma procesiunea.

După ce, cu Orestes în frunte, armata s-a aliniat în careu în jurul altarului, preoţii săvârşiră ritualul curăţirii, aruncând tămâie în cupele de argint şi presărând cu făină animalele de jertfă. Apoi, după rânduială, aduseră jertfa turtei sacre şi a stropirii cu vin. Unul din slujitori ridică în sus capul taurului (capetele jertfelor se cuveneau să fie îndreptate în jos numai când se aduceau jertfe zeilor subpământeni) şi, după ce-l izbi cu ciocanul de lemn în frunte, îl ucise cu toporul. În acelaşi timp, ceilalţi slujitori înjunghiară dobitoacele mai mici, al căror sânge înroşi

într-o clipă tot altarul. O parte din carnea jertfită o aruncară îndată în focul ce pâlpâia în scobitura altarului, iar măruntaiele le strânseră cu grijă pe o placă specială de bronz, puţin concavă la mijloc, care era proptită pe patru picioruşe din acelaşi metal.

După săvârşirea acestor ritualuri, placa cu măruntaiele jertfelor fu înmânată haruspiciilor, care, cu un aer foarte grav, purceseră să citească în ele semnele viitorului.

Contactul cu filozofia greacă şi răspândirea rapidă a învăţăturii lui Epicur lecuise o mare parte din tineretul roman de pe acea vreme de credinţa absurdă în zei şi de credinţa şi mai absurdă în meşteşugitele înşelătorii ale preoţimii. În popor însă, smerenia în faţa zeilor era încă atât de adânc înrădăcinată, încât tot timpul ceremoniei, care a durat destul de mult, cei treizeci de mii de oameni adunaţi în jurul altarului au stat muţi şi nemişcaţi. După un ceas şi jumătate de cercetare atentă, haruspicii vestiră că zeii erau prielnici romanilor, pentru că pe măruntaiele animalelor jertfite nu putuseră descoperi nimic, nici cea mai mică pată, care să prevestească o nenorocire.

Apoi, preoţii se apucară să hrănească găinile sacre. Păsările fuseseră pesemne înfometate, nu glumă, deoarece, de cum li se aruncară grăunţe, se năpustiră să le ciugulească cu mare lăcomie. Legionarii izbucniră în aplauze zgomotoase, întrucât lăcomia găinilor sacre era îndeobşte socotită drept semn neîndoielnic că Jupiter, Marte şi Quirinus acordau divina lor ocrotire şi că cei trei zei erau gata să ajute armata romană.

Aceste prevestiri favorabile au fost suficiente pentru a da din nou curaj superstiţioşilor legionari. Cârtirile şi blestemele încetară îndată şi tradiţionala disciplină şi încredere în căpetenii fu restabilită. Aufidius Orestes hotărî să profite fără întârziere de această ridicare a moralului legiunilor şi să execute de îndată planul ce concepuse, anume să iasă cu cât mai puţine pierderi din cleştele în care fusese prins de Spartacus.

A doua zi după această ceremonie, cinci dezertori din armata lui Orestes veniră să caute refugiu în tabăra lui Spartacus. Aduşi în faţa conducătorului gladiatorilor, în pretorium, fiecare îi relată în felul lui aceeaşi istorie: că pretorul ar fi plănuit să iasă pe ascuns din tabără chiar în noaptea aceasta, pentru a se arunca asupra gladiatorilor care aveau tabăra lângă Formie, socotind

să-i strivească şi să-şi croiască drum spre Cales, pentru ca apoi să meargă să se întărească la Capua. Dezertorii afirmau că fugiseră din tabăra romană numai din dorinţa de a scăpa de moartea sigură ce-i aştepta în luptă, deoarece, după părerea lor, încercarea lui Orestes era sortită să se sfărâme de cercul de fier în care Spartacus închisese legiunile romane.

Spartacus ascultă cu luare-aminte relatările celor cinci dezertori şi le puse o sumedenie de întrebări, fără a-i slăbi din ochi nici o clipă. Privirea lui, care li se înfigea în suflet ca o lamă ascuţită, îi înfricoşa şi îi stingherea. Din această pricină se încurcară în răspunsuri şi se contraziseră singuri de câteva ori. După o lungă tăcere în care chibzuise adânc, Spartacus ridică fruntea şi rosti ca şi cum ar fi vorbit cu sine însuşi:

— Am înţeles... Bine, bine. Apoi, adresându-se unuia dintre contubernalii ce erau în preajma lui, în pretorium, porunci: Du-te cu ei, Flavius, însoţeşte-i! Vezi să li se dea un cort şi să fie bine păziţi.

Contubernalul plecă împreună cu dezertorii. Spartacus îl chemă pe Artacus, comandantul legiunii a zecea, şi, luându-l deoparte, îi spuse:

— Ăştia nu-s dezertori. Sunt iscoade.

— Cum adică? întrebă uimit tânărul trac.

— I-a trimis Aufidius Orestes ca să mă inducă în eroare.

— E cu putinţă?

— Vrea să mă facă să cred poveştile îndrugate de dezertori, pentru ca el să poată acţiona tocmai invers.

— Cum anume? Care e părerea ta?

— Uite: cel mai firesc şi mai logic lucru pe care l-ar putea face în clipa de faţă Orestes - lucru pe care-l putea face de altfel oricine în locul lui - e să încerce să spargă încercuirea nu spre Capua, ci în direcţia Romei. Dacă s-ar adăposti la Capua cu armata lui zdruncinată şi slăbită de pierderile pe care inevitabil le va suferi în luptă, el ar lăsa Latiumul descoperit, permiţându-ne să ajungem uşor la porţile Romei. Orestes trebuie deci să caute cu orice preţ să-şi croiască drum spre Roma, ca s-o apere împotriva unui atac din partea noastră. Baza lui de operaţiuni e Roma şi, având Roma în spate, chiar şi cu o armată mai slabă decât cea de acum, Orestes are să ne poată ţine întotdeauna

sub ameninţare. De aceea, mai mult ca sigur că îşi va îndrepta încercarea disperată în direcţia Romei, nu spre Formie, cum vrea să mă convingă cu ajutorul dezertorilor săi.

— Pe Mercur!... Ai dreptate! Aşa e!

— De aceea, o să părăsim tabăra chiar astă-seară. Ne mutăm mai aproape de Crixos, deoarece, dacă nu mă înşel, împotriva lui vor fi concentrate mâine toate eforturile legiunilor romane. Oinomaus, de asemenea, va ieşi astă-seară din tabăra să de lângă Formie, ca să se instaleze mult mai aproape de duşman.

— Aşa vei strânge mai serios cercul în care i-ai prins pe duşmani - strigă plin de sinceră admiraţie tânărul trac, care acum înţelegea întreg planul lui Spartacus. Şi...

— Şi în felul acesta - îi tăie vorba Spartacus - izbânda este asigurată ori încotro s-ar mişca pretorul. Chiar de-ar porni împotriva lui Oinomaus, izbânda e sigură, căci vom putea veni repede în ajutorul legiunilor germane, întrucât astă-seară ele se vor apropia de Fundi.

Apoi Spartacus chemă trei contubernali şi le porunci să pornească pe rând, cu cea mai mare iuţeală, la răstimpuri de o jumătate de ceas, către tabăra lui Oinomaus de lângă Formie şi să-i transmită ordinul de a se muta cu şase-şapte mile mai aproape de Fundi. În acelaşi timp, Spartacus trimise alţi contubernali la Crixos, ca să-i dea de ştire că în următoarele câteva ceasuri trebuia să se aştepte să fie atacat de inamic.

Pe înserate, ştafetele lui Spartacus ajunseră la Oinomaus. Două ceasuri după sosirea ştafetelor, legiunile germanului, având în frunte o avangardă de trei mii de călăreţi, porniră spre Fundi, înaintând cu cea mai mare băgare de seamă. La miezul nopţii, Oinomaus dădu ordin legiunilor să se oprească în vecinătatea unui deal şi să-şi instaleze acolo tabăra. Deşi de câteva ceasuri cădea o ploaie rece, măruntă, ca de toamnă care pătrundea până la oase, Oinomaus porunci să se înceapă îndată săparea şanţului şi să se înfigă parii în jurul noii tabere. El fu cel dintâi care se apucă de treabă.

Lucrurile se petrecură întocmai cum prevăzuse Spartacus. În zori, străjile aşezate în faţa taberei lui Crixos vestiră că vrăjmaşul venea la atac.

Crixos scoase imediat din tabără şi aşeză în ordine de bătaie două din legiunile sale - a treia şi a patra - care încă de la miezul nopţii erau pregătite de luptă. Dădu ordin prăştiaşilor să înainteze repede, spre a întâmpina duşmanul cu pietre şi săgeţi.

Orestes înainta cu întreg efectivul desfăşurat în formaţie de luptă. Îndată ce se abătură asupra legionarilor primele săgeţi, prin intervalurile frontului, el scoase în frunte veliţii şi prăştiaşii, care, răsfirându-se în lanţ, porniră împotriva gladiatorilor.

După ce aruncară câteva săgeţi, veliţii şi prăştiaşii se retraseră însă repede spre linia principală, lăsând drum liber călăreţilor, în număr de trei mii, să se năpustească cu crâncenă înverşunare asupra prăştiaşilor duşmani. Crixos porunci trâmbiţaşilor să sune neîntârziat semnalul retragerii. Veliţii săi nu putură să se retragă însă destul de repede ca să se ferească din calea loviturii cavaleriei romane şi să scape nevătămaţi, şi de aceea avură pierderi grele. Într-o clipă fură măcelăriţi mai mult de patru sute. Din fericire însă, înaintarea romanilor fu întârziată de un pârâu destul de lat, în care timp gladiatorii izbutiră să se adăpostească pe malul celălalt.

Crixos porni atunci cu legiunea a treia spre pârâu, pe malul căruia se strânseseră călăreţii romani şi, zvârlind asupra lor un nor de suliţe scurte, îi sili să se retragă în dezordine.

Orestes aruncă imediat două legiuni de pedestraşi împotriva legiunii lui Crixos. Trebuia nu numai să învingă cu orice preţ, ci mai ales trebuia să învingă repede, înainte ca inamicului să-i vină întăriri.

De aceea, avântul cu care romanii năvăliră peste gladiatori fu sălbatic. Legiunea a treia a gladiatorilor se cutremură şi fu cât pe-aci să se risipească. Dar îndemnurile şi pilda lui Artorix şi vitejia fără seamăn a lui Crixos, care, luptând în primele rânduri, dobora un duşman cu fiecare lovitură de sabie, îi îmbărbătară pe gladiatori, care ţinură vitejeşte piept atacului.

Cerul era întunecat şi cenuşiu, ploua fără întrerupere, şi împrejurimile răsunau de clinchetul armelor şi răcnetul celor ce se încăierau.

Pentru a-i lovi pe gladiatori în flanc, Orestes mai aruncă în luptă încă o legiune, care depăşi frontul pe la dreapta. Împotriva acestei legiuni ieşi Bortorix, în fruntea celei de a patra legiuni a

gladiatorilor. Îndată ce Bortorix intră în luptă cu romanii pe flancul drept, Orestes puse şi ultima legiune în mişcare, pentru a-i ataca pe gladiatori pe aripa stângă. Era limpede acum că rezultatul acestei lupte nu avea să fie hotărât nici de bărbăţia, nici de neînfricarea soldaţilor, ci numai de superioritatea numerică. Crixos îşi dădea seama că mai mult de o jumătate de ceas nu va putea rezista; după aceea avea să fie complet încercuit şi zdrobit.

Izbuti-va, oare, Spartacus să-i vină în ajutor până într-o jumătate de ceas? De acest lucru Crixos nu era sigur. De aceea el ordonă atât lui Bortorix, cât şi legiunii a treia să se retragă, luptând, spre tabără.

Oricât de vitejeşte se apărară gladiatorii, era imposibil ca retragerea să se efectueze fără învălmăşeală şi pierderi grele. Pentru a intra la adăpost în tabără, gladiatorii se văzură siliţi să lase în urmă două cohorte, care să se jertfească pentru a acoperi retragerea şi a asigura salvarea celei mai mari părţi a armatei.

Aceste două cohorte se luptară cu nemaipomenită dârzenie, privind moartea în faţă fără frică, aproape cu bucurie. Patru sute din cei o mie de gladiatori care alcătuiau, aceste cohorte căzură în câteva minute. Pentru a-i salva pe ceilalţi de la o pieire sigură, gladiatorii ajunşi în tabără se repeziră sus pe val şi de acolo zvârliră asupra romanilor o grindină de bolovani şi suliţe, care-i sili pe aceştia să înceteze lupta şi să dea înapoi.

Orestes porunci atunci ca trâmbiţele să sune de îndată retragerea. După ce restabili în mare grabă ordinea în legiunile sale distruse şi răvăşite de pe urma crâncenei bătălii ce avusese loc, el ordonă legiunilor să pornească în marş forţat spre Privernum. Se şi felicita că, graţie, şiretlicului la care recursese, izbutise să-l depărteze pe Spartacus de Terracina şi să-l abată spre Formie.

Nici nu apucase însă avangarda romană să străbată două mile pe Via Appia, când, deodată, se iviră prăştiaşii lui Spartacus, care se năpustiră asupra aripii stângi a legiunilor lui Orestes.

De cum îi zări, mulţumirea lui Orestes se risipi. Opri armata din marş. Îşi rândui pentru luptă cele patru legiuni: două le întoarse cu faţa către Spartacus, iar celelalte două le aşeză

spate în spate cu primele, pentru a sta gata să respingă atacul lui Crixos, care era de prevăzut că avea să se arunce fără întârziere asupra sa.

Aşa se şi întâmplă. Îndată ce legiunile a cincea şi a şasea ale gladiatorilor se încăierau cu romanii, Crixos îşi alinie din nou cele două legiuni şi se năpusti cu înverşunare asupra spatelui frontului roman.

Bătălia fu din cale-afară de îndârjită şi de sângeroasă. Vitejeşte s-au luptat şi gladiatorii, şi romanii, dar fără a izbuti să se clintească din loc unii pe alţii. După vreo jumătate de ceas sosiră la locul bătăliei şi legiunile lui Oinomaus. Atacaţi din trei părţi, romanii începură să cedeze teren şi apoi, peste puţin timp, rupând rândurile, o luară la fugă pe Via Appia, în direcţia Privernum.

Spartacus ordonă imediat legiunilor să-i urmărească pe romani pas cu pas, fără a-i slăbi o clipă. În ochii lui Spartacus, această urmărire era în acelaşi timp şi un mijloc de a-şi feri legiunile de cavaleria romană, care, atâta vreme cât continua urmărirea şi gladiatorii erau răspândiţi în dezordine, nu putea să atace fără a-i răsturna în cale şi pe romanii care se retrăgeau.

Pe câmpul de bătălie apăru în cele din urmă şi corpul de armată al lui Granicus, a cărui tabără era mai departe de Terracina decât celelalte. Sosirea lui Granicus pecetlui izbânda gladiatorilor.

Se produse atunci o învălmăşeală cumplită. Şapte mii de romani, dacă nu şi mai mulţi, fură măcelăriţi şi aproape patru mii căzură prizonieri.

Numai cavaleria romană ajunse aproape fără pierderi la Privernum, unde se adunaseră în cursul nopţii rămăşiţele istovite ale legiunilor înfrânte.

Gladiatorii suferiseră şi ei pierderi grele. Îşi plătiseră izbândă cu mai mult de două mii de morţi şi aproape tot atâţia răniţi.

În zori, în timp ce gladiatorii dădeau ultimele onoruri tovarăşilor căzuţi în luptă, pretorul Aufidius Orestes, cu resturile armatei sale, părăsi Privernum, retrăgându-se în grabă spre Norba.

Câteva zile mai târziu, Spartacus chemă căpeteniile gladiatorilor ca să delibereze asupra mersului războiului.

Recunoscură cu toţii că a întreprinde ceva împotriva Romei era cu neputinţă, deoarece cetăţenii ei fiind în acelaşi timp şi soldaţi, Roma ar fi putut scoate oricând o sută zece mii de oameni împotriva gladiatorilor. Sfatul căpeteniilor hotărî ca legiunile gladiatorilor să străbată Samniumul şi Apulia, ridicând şi adunând în cale toţi sclavii care doreau să se răscoale împotriva asupritorilor.

Executând hotărârea luată, Spartacus, în fruntea armatei sale, pătrunse în Samnium pe la Bovianum, fără a întâlni vreo piedică în cale, şi de acolo, în etape scurte, zilnice, se îndreptă spre Apulia.

La Roma, cetăţenii se cutremurară de groază la vestea înfrângerii suferite de pretorul Orestes lângă Fundi. Senatul se întruni în şedinţă secretă şi începu să discute în amănunt mijloacele prin care s-ar fi putut pune capăt acestei răscoale, care, dintr-o neînsemnată răzmeriţă, se întinsese şi crescuse atingând proporţiile unui adevărat război şi aruncând asupra armatei romane o grea ruşine.

Hotărârile luate de Senat au fost păstrate în taină. Se află doar un singur lucru: anume că, în cursul nopţii, după şedinţa Senatului, consulul Marcus Terentius Varro Lucullus părăsise Roma, apucând călare pe Via Prenestina, ca un cetăţean de rând, fără însemnele magistraturii sale, fără lictori, însoţit doar de câţiva servitori devotaţi.

Spartacus şi armata să se aflau în tabără lângă Venusia. Acolo se îndeletnicea cu instruirea a două legiuni noi, deoarece în cursul ultimelor treizeci de zile i se adăugaseră mai mult de zece mii de sclavi. Într-o zi, pe la amiază, Spartacus fu anunţat că tocmai sosise un sol din partea Senatului roman.

— Pe toate fulgerele lui Jupiter! exclamă Spartacus, cu ochii strălucind de o bucurie fără seamăn. Oare mândria latinilor a coborît până acolo, că nici Senatul roman nu se mai sfieşte să înceapă tratative cu un gladiator nevrednic?

După ce îşi aruncă pe umeri obişnuita mantie de culoare închisă, se aşeză pe bancheta de la intrarea cortului său şi spuse decurionului:

— Adu-l aici pe solul Senatului.

Condus de gladiatori, solul fu adus în pretorium, împreună cu cei patru servitori ai săi. Potrivit obiceiului, solul şi însoţitorii săi erau legaţi la ochi.

— Eşti în faţa conducătorului nostru, în pretorium-ul taberei noastre - se adresă decurionul aceluia care declarase că era solul Senatului.

— Salut, Spartacus! rosti cu glas tare şi hotărât romanul, salutând cu mâna dreaptă, plin de demnitate, în direcţia în care presupunea că se găsea Spartacus.

— Salut! răspunse tracul.

— Trebuie să-ţi vorbesc între patru ochi - făcu cunoscut solul.

— Bine - încuviinţă Spartacus - vom vorbi singuri. Apoi, adresându-se decurionului şi gladiatorilor care-i însoţiseră pe cei cinci romani, ordonă: Duceţi-i pe aceştia în cortul vecin, scoateţi-le legăturile de la ochi şi ospătaţi-i.

Decurionul se depărtă, urmat de însoţitorii solului, care erau petrecuţi de gladiatori. Spartacus se ridică şi, desfăcând legătura ce acoperea ochii romanului, îi spuse:

— Şezi. Poţi să priveşti şi să faci cunoştinţă cu tabăra netrebnicilor şi infamilor gladiatori.

Spartacus se aşeză la loc, fără a-şi lua privirea cercetătoare de pe faţa solului. Chenarul de purpură cu care-i era tivită toga arăta că acesta era patrician.

Părea să aibă vreo cincizeci de ani. Era voinic, înalt, cu părul cărunt, tuns scurt, şi avea trăsături alese şi expresive. Ţinuta îi era plină de prestanţă, poate chiar arogantă. Îndată ce fu dezlegat la ochi, solul începu să-l cerceteze cu luare-aminte pe conducătorul gladiatorilor.

— Stai jos! E drept, bancheta aceasta nu e jeţul consular cu care eşti deprins, dar, oricum, aşezat te vei simţi mai bine decât în picioare.

— Mulţumesc, Spartacus, pentru bunăvoinţă - răspunse patricianul, luând loc în faţa gladiatorului.

Îşi plimbă apoi privirile în lungul şi în latul uriaşei tabere, care, de pe înălţimea pe care se găsea pretorium-ul, se vedea în întregime. Nu-şi putu stăpâni un strigăt de uimire şi admiraţie.

— Pe cei doisprezece zei ai Concordiei!... Jur că n-am mai văzut niciodată o tabără ca aceasta, afară doar de aceea a lui Caius Marius, de lângă Aque Sextie!..

— Ce spui?! Nu se poate! protestă Spartacus, cu ironie amară. Doar aceea era tabără romană, iar noi... nu suntem decât nişte ticăloşi de gladiatori.

— N-am venit aici ca să mă sfădesc cu tine, nici să te ocărăsc, nici să fiu ocărât - spuse demn romanul. Lasă deci ironiile, Spartacus. Eu n-am făcut decât să-mi exprim admiraţia cu toată sinceritatea. Îşi mai roti o dată, încet, ochii jur împrejur, cântărind totul cu privirea unui cunoscător. Apoi, întorcându-se spre Spartacus, îi spuse: Pe Hercule! Spartacus, jur că nu eşti născut să fii gladiator!

— Nu, nu pentru asta m-am născut! Nici eu, nici cei şaptezeci de mii de nenorociţi pe care îi vezi în tabăra aceasta, nici milioanele de oameni pe care i-aţi îngenuncheat prin forţa voastră brutală nu ne-am născut să fim sclavii semenilor noştri.

— Sclavi au existat totdeauna - răspunse solul, clătinând din cap compătimitor. Au existat din ziua în care omul a ridicat pentru întâia oară sabia asupra omului. Omul se poartă ca lupul cu oamenii, aşa îi e firea. Crede-mă, Spartacus, visul tău e visul unui suflet ales, dar e un vis care nu se poate realiza. Totdeauna vor fi stăpâni şi sclavi. Aşa cer legile firii omeneşti.

— Nu! Aceste privilegii injuste n-au existat totdeauna - interveni înflăcărat Spartacus. Ele n-au apărut decât în ziua în care roadele pământului nu i-au mai putut îndestula pe toţi oamenii care-l locuiau. Ele au apărut în ziua când, deşi născut pentru a lucra pământul, omul a încetat să mai lucreze pământul patriei şi, prin aceasta, a încetat să-şi dobândească hrana zilnică. Da, privilegiile au apărut din ziua când dreptatea ce sălăşiuia printre cei care lucrau pământul a părăsit ogoarele care-i fuseseră ultimul adăpost şi s-a făcut nevăzută în Olimp. De atunci s-au ivit poftele necumpătate, dorinţele neînfrânate, fastul, orgiile, dezbinările, războaiele şi măcelurile ruşinoase.

— Vrei deci să întorci oamenii la starea lor primitivă? Socoţi că se poate face acest lucru? Eu cred că nici sprijinul Senatului roman, cu toată puterea lui nemărginită, n-ar putea asigura

înfăptuirea ideilor tale. Numai zeii ar putea să schimbe firea omului.

După câteva clipe de tăcere şi meditaţie, Spartacus întrebă:

— E oare neapărată nevoie să existe sclavi? Învingătorii nu se pot oare desfăta altfel, decât aplaudând cum se sfâşie între ei nefericiţii de gladiatori? Oare setea de sânge şi cruzimea aceasta, proprie jivinelor sălbatice, sunt atât de adânc sădite în firea omului? N-ar putea omul să fie fericit fără ele?

La aceste întrebări necruţătoare, romanul nu mai răspunse nimic şi, lăsând capul în jos, căzu pe gânduri.

Spartacus rupse tăcerea, întrebându-l:

— Cu ce scop ai venit aici?

Patricianul tresări şi răspunse:

— Sunt Caius Rufus Ralla, cavaler. Consulul Marcus Terentius Varro Lucullus mă trimite la tine cu două propuneri.

Cu un zâmbet uşor, ironic şi neîncrezător, Spartacus îl întrebă:

— Care e prima?

— Eliberarea prin răscumpărare a romanilor pe care i-ai luat prizonieri în bătălia de la Fundi. Asupra preţului de răscumpărare ne vom înţelege.

— A doua?...

Solul păru puţin încurcat, deschise gura gata să răspundă, apoi se opri, parcă ezitând. În cele din urmă spuse:

— Răspunde-mi întâi la prima propunere.

— Sunt gata să-i eliberez pe cei patru mii de prizonieri în schimbul a zece mii de săbii spaniole, zece mii de scuturi, zece mii de platoşe şi o sută de mii de suliţe scurte, făurite cum trebuie, în cele mai bune dintre atelierele voastre de arme.

— Cum? sări Caius Rufus Ralla, uimit şi indignat. Ceri... şi pretinzi că să te înzestrăm noi înşine cu armele pe care vrei să le foloseşti împotriva noastră?

— Da. Repet că armele acestea trebuie să fie de cea mai bună calitate, şi cer ca ele să fie aduse în tabăra mea până în douăzeci de zile. Altfel n-o să-i înapoiez pe cei patru mii de prizonieri. Apoi mai adăugă: Aş putea să comand aceste arme în oraşele vecine. Mi-ar lua însă prea mult timp şi nu-mi convine. În ultimele câteva zile am mai strâns două legiuni şi trebuie să le înarmez complet. Şi...

— Şi tocmai de aceea nu vei căpăta armele - îl întrerupse solul, înfuriat. Mai bine să rămână soldaţii noştri prizonieri. Suntem romani, pe faptele vitejeşti ale lui Hercule Musagetul! N-o să facem niciodată ceva care să dăuneze patriei şi să folosească duşmanului. Ştim să ne jertfim, dacă e nevoie!

— Nu face nimic - reluă Spartacus, liniştit. Până în douăzeci de zile o să-mi trimiteţi voi singuri toate aceste arme.

— O, pe Jupiter! strigă Rufus Ralla, abia putând să-şi mai ascundă furia. Pricepi ce-ţi spun?... Armele nu le vei căpăta, îţi repet, nu le vei căpăta! N-ai decât să-ţi păstrezi prizonierii.

— Bine-bine. Vedem noi asta! îi curmă nerăbdător vorba Spartacus. Spune-mi acum care e a doua propunere a consulului Varro Lucullus? şi zâmbi iarăşi ironic.

După ce se gândi câteva clipe, romanul începu domol, cu o voce blândă, aproape ademenitoare:

— Consulul m-a însărcinat să-ţi propun să încetezi acţiunile militare.

— O-o-o! exclamă Spartacus, neizbutind să-şi stăpânească uimirea. Dar, mă rog, în ce condiţiuni?

— Iubeşti o romană nobilă, de neam ilustru. Şi ea te iubeşte.

Aceste cuvinte ale lui Rufus Ralla îl făcură pe Spartacus să sară ca fript. Sângele îi năvăli în obraz şi ochii îi scânteiară de mânie. Se linişti însă treptat, se aşeză la loc şi-l întrebă cu asprime pe solul roman:

— Cine a spus asta? Ce ştie consulul despre asta? Ce însemnătate pot să aibă pentru voi bietele mele simţăminte? Ce legătură poate fi între aceste simţăminte şi războiul nostru? Şi ce au ele cu pacea pe care mi-o oferiţi?

Năucit de avalanşa de întrebări, solul mormăi încurcat câteva cuvinte de neînţeles. În cele din urmă începu să vorbească repede, ca un om care luase o hotărâre de neclintit:

— Iubeşti pe Valeria Mesalina, văduva lui Sulla, şi ea te iubeşte. Senatul e gata s-o roage pe Valeria să devină soţia ta, pentru a pune capăt hulei pe care ar putea să i-o atragă această dragoste. După ce te vei căsători cu femeia pe care o iubeşti, consulul Varro Lucullus îţi propune: fie să pleci în Spania, sub comanda lui Pompeius, în calitate de chestor al acestuia, dacă doreşti să te distingi pe câmpul de bătălie, fie, dacă eşti dornic

să te bucuri de linişte şi de trai plăcut, să te trimită prefect într-unul din oraşele Africii sau în ce loc vei dori. Vei avea lângă tine şi pe micuţa Postumia, fructul dragostei tale nelegiuite cu consoarta lui Sulla. Altfel, fetiţa va fi încredinţată tutorilor lui Faustus şi Fausta, ceilalţi copii ai dictatorului, şi atunci nu numai că vei pierde orice drept asupra Postumiei, dar pierdută va fi chiar şi nădejdea de a o mai îmbrăţişa vreodată.

Spartacus se ridică în toată înălţimea lui şi întrebă încet:

— Dar tovarăşii mei de luptă?

— Vor trebui să se împrăştie. Sclavii trebuie să se întoarcă în cazărmi, gladiatorii la şcolile lor.

— Şi... şi cu asta totul va lua sfârşit? insistă Spartacus, vorbind rar şi apăsat.

— Senatul va da uitării şi va ierta totul.

— Foarte mulţumesc! exclamă conducătorul gladiatorilor, surîznd ironic. Cât de bun, cât de milostiv şi de nobil e Senatul!

— De ce spui asta? întrebă cu îngâmfare Rufus Ralla. Senatul ar fi trebuit să poruncească să fie răstigniţi aceşti sclavi răzvrătiţi, şi, în loc să facă asta, îi iartă. Nu e destul?

— O!... Ba, dimpotrivă, găsesc chiar că e prea mult... Să consimtă Senatul să ierte un duşman care nu numai că e înarmat, ci chiar victorios!... într-adevăr, e o mărinimie fără pereche. Tăcu o clipă, apoi adăugă plin de amărăciune: Opt ani mi-am închinat toate puterile minţii, tot focul inimii mele unei cauze nobile, drepte, sfinte. Neînfricat, am biruit toate piedicile pe care le-am întâmpinat, am chemat la arme tovarăşii de nenorocire. S-au adunat şaizeci de mii, pe care i-am dus la victorie. Făcut-am, crezi, toate acestea numai pentru a le spune într-o bună dimineaţă: „Ceea ce aţi socotit că sunt victorii nu au fost decât înfrângeri; prin luptă nu putem cuceri libertatea; întoarceţi-vă la stăpânii voştri şi lăsaţi-vă ferecate braţele în vechile lanţuri”...? Şi dacă, cu toate sfaturile şi stăruinţele mele, gladiatorii vor refuza să se împrăştie?...

— Atunci... - adause patricianul cu glas scăzut şi şovăitor, lăsând capul în jos şi jucându-se nervos cu marginea togei - atunci... un comandant încercat ca tine... deoarece ai face-o, la urma urmei, tot numai pentru binele acestor nenorociţi... e

imposibil să nu găsească... pentru că ai putea să găseşti oricând mijlocul de a-ţi duce armata... într-un loc primejdios...

— Într-un loc - completă Spartacus, alb la faţă, fulgerând de mânie şi ură - unde consulul Marous Terentius Varro Lucullus o va aştepta cu legiunile sale şi o va încercui, ca apoi să urmeze inevitabila predare, care se va petrece fără zgomot. Iar consulul va putea să-şi atribuie chiar gloria unei izbânzi uşor dobândite. Nu-i aşa?

Romanul lăsă capul în jos fără a răspunde.

— Ce-e-e? Poate vrei să spui că nu-i aşa? răcni Spartacus atât de puternic, încât Rufus Ralla se cutremură.

Solul ridică ochii spre Spartacus, dar chipul gladiatorului era atât de crunt, că, fără să vrea, romanul se dădu cu un pas înapoi.

— Ah, pe toţi zeii Olimpului! strigă Spartacus, mândru şi ameninţător. Mulţumeşte zeilor care te ocrotesc că un gladiator ticălos şi de nimic ştie să respecte dreptul ginţilor. Mânia ce m-a cuprins nu-mi întunecă raţiunea într-atât încât să uit că ai venit aici cu o solie. Tot atât de viclean şi de ticălos ca şi Senatul tău, ca şi poporul tău, ai venit să-mi propui să trădez. Ai încercat să atingi cele mai gingaşe coarde ale sufletului meu... ai căutat să mă cumperi, ai căutat să foloseşti şi dragostea mea de părinte pentru a dobândi prin înşelăciune izbânda, acolo unde, prin puterea armelor, n-aţi putut reuşi!...

— Ia seama, barbar ticălos! izbucni, scos din fire, Rufus Ralla, făcând doi paşi înapoi şi pironindu-şi privirea plină de ură asupra lui Spartacus. Mi se pare că uiţi cu cine vorbeşti!

— Nicidecum, Marcus Terentius Varro Lucullus, consul al Romei! Tu eşti acela care a uitat unde se află şi cu cine vorbeşte! Ticălosule! Mizerabile! Credeai că n-am să te recunosc?... Ai venit aici pe furiş, sub nume fals, să încerci să-mi cumperi inima, care socoteai că e croită după chipul şi asemănarea inimii tale. Nemernicule! Pleacă... întoarce-te la Roma... Adună-ţi legiuni noi şi vino de te măsoară cu mine în luptă dreaptă... Atunci, dacă vei avea îndrăzneala să vii faţă în faţă cu mine, ca acum, o să-ţi dau răspunsul pe care-l merită mârşavele tale propuneri.

— Cu alte cuvinte - ripostă răstit consulul Varro Lucullus, fără a-şi mai ascunde dispreţul - tu crezi, biet nebun ce eşti, că vei fi în stare să mai rezişti mult împotriva legiunilor noastre? Te amăgeşti oare cu nădejdea că vei obţine o victorie definitivă asupra Romei atotputernice?

— Nădăjduiesc să scot din Italia această masă de sclavi nenorociţi şi, odată ajunşi în ţările noastre, voi răscula împotriva voastră toate popoarele asuprite şi voi desfiinţa ticăloasa şi nelegiuita voastră stăpânire.

Şi, făcând cu mâna dreaptă un gest autoritar, Spartacus porunci consulului să se retragă. Îndreptându-se spre ieşire, Varro Lucullus îi spuse:

— Ne vom revedea pe câmpul de bătălie.

— De-ar vrea zeii... Dar nu prea-mi vine a crede. Când Lucullus era gata să iasă din pretoriu, Spartacus îi strigă: Ascultă, consul al Romei... Pe puţinii gladiatori pe care i-aţi luat prizonieri ştiu că i-aţi răstignit. Văd că voi, romanii, nu aplicaţi dreptul ginţilor faţă de noi. De aceea, te previn că, dacă până în douăzeci de zile nu voi primi aici, în tabăra mea, echipamentul şi armele cerute, cei patru mii de legionari pe care i-am luat prizonieri lângă Fundi vor fi răstigniţi.

— Cum?... Ai să îndrăzneşti? strigă consulul, palid de furie.

— Faţă de oamenii care nu respectă nimic şi pentru care nu există nimic sfânt, totul e îngăduit... Cu voi: ocară pentru ocară, crimă pentru crimă, măcel pentru măcel... Iar acum, pleacă!...

Şi făcu din nou semn consulului să se retragă.

Rămas singur, Spartacus se plimbă vreme îndelungată în lung şi în lat în faţa cortului său, muncit de gânduri amare şi sumbre.

Apoi dădu ordin să fie chemaţi Crixos, Granicus şi Oinomaus şi le aduse la cunoştinţă propunerile pe care i le făcuse consulul Terentius Varro Lucullus, cu excepţia celor în legătură cu simţămintele sale pentru Valeria, pe care le privea ca pe o taină sfântă.

Cei trei aprobară călduros atitudinea demnă a lui Spartacus, apoi plecară, pătrunşi de afecţiune pentru viteazul lor prieten şi conducător suprem şi adânc mişcaţi de admirabila lui jertfire de sine.

Când se înnoptă, Spartacus intră în cortul său. Îşi scoase platoşa şi armele şi se aruncă pe pat. Adormi foarte târziu, după ce se suci şi se răsuci îndelung de pe o parte pe alta şi uitând să stingă opaiţul de lut ars.

Să fi trecut vreo două ceasuri de când adormise strângând în mână medalionul Valeriei, pe care-l purta totdeauna la gât, când, deodată o sărutare pe buze prelungă şi fierbinte îl trezi din somn. Se deşteptă, se ridică şi întrebă:

— Cine e? Cine e aici?...

O zări atunci pe frumoasa Euthybida, care, stând în genunchi şi cu mâinile ei mici împreunate, şoptea rugător:

— Îndură-te de mine, Spartacus. Nu mă mai chinui atâta!...

— Euthybida! strigă el uimit, strângând mai tare în mână medalionul. Tu... tu, aici? Cum ai pătruns?

— De câteva nopţi mă ascund în colţul acela - şi arătă cu mâna spre locul unde stătuse - şi aştept până adormi. Apoi mă apropii în genunchi de patul tău şi stau şi privesc fermecată chipul tău minunat şi plâng în tăcere. Au trecut cinci ani lungi, cinci ani nesfârşiţi de când te iubesc, de când te ador cu disperare, nebuneşte, ca o halucinată. Fiind respinsă de tine, am căutat zadarnic să te alung din inima mea. Nimic nu m-a putut lecui. Fie-ţi milă, fie-ţi milă de mine!... Nu mă alunga, Spartacus. Dacă şi de astă dată ai să întorci capul cu dispreţ, ai să mă aduci în stare de orice, mă auzi? De orice... chiar de cele mai sălbatice şi mai necurate fapte!

Apoi tânăra îndrăgostită îi apucă mână şi i-o acoperi de sărutări fierbinţi. Cât a durat acest torent de cuvinte şi această pătimaşă dezlănţuire, Spartacus când se aprindea la faţă, când pălea, făcându-se alb ca varul. Îl treceau fiori prin tot trupul. Strângea tot mai tare medalionul în care se aflau cele două şuviţe din buclele Valeriei şi ale Postumiei. Singur acest talisman îi dădu puterea să reziste farmecului frumoasei Euthybida. În cele în urmă îşi trase binişor mâna din mâna ei şi, cu bunătate proape părintească, îi spuse:

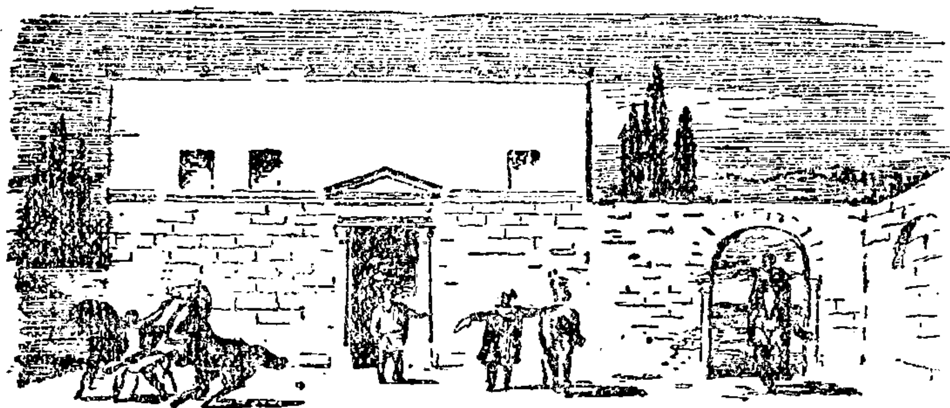
— Linişteşte-te... linişteşte-te... prostuţo... Iubesc pe altcineva, care mi-a dăruit un copil. Şi ştii doar că Sparcus nu-şi calcă jurămintele, că aşa cum, o dată ce şi-a închinat viaţa cauzei asupriţilor, va lupta până la moarte pentru această

cauză, tot aşa va rămâne credincios femeii iubite şi nu va iubi niciodată o altă, femeie... Alungă de ceea din căpşorul tău înfierbântat orice gânduri în privinţa mea... şi nu-mi vorbi despre dragoste.

— A!... Divine Erinii! izbucni cu glas înăbuşit şi scrâşnind din dinţi Euthybida, pe care Spartacus, în timp ce stea ultimele cuvinte, o îndepărtase cu blândeţe de lângă el. Valeria, nesuferită şi blestemată de Valeria, ea te răpeşte mângâierilor şi sărutărilor mele!...

— Să părăseşti cortul meu şi să nu mai calci aici niciodată! izbucni plin de mânie Spartacus, încruntat şi ameninţător. Mâine vei pleca cu ceilalţi contubernali desemnaţi pentru statul-major al lui Oinomaus.

Cu capul plecat, muşcându-şi mâinile şi abia stăpânindu-şi hohotele de plâns care făceau să-i zvâcnească pieptul, curtezana părăsi cortul încet, cu paşi rari. Spartacus deschise medalionul şi sărută buclele ce erau închise în el.

CAPITOLUL XVI. LEUL LA PICIOARELE FETEI.

UCIGAŞUL PEDEPSIT

Euthybida era o femeie neobişnuită. Ea fusese dintotdeauna sclava pornirilor nesăbuite, fiind stăpânită de patimi nenumărate, tiranice. Încă din anii fragezi ai copilăriei fusese târâtă de un patrician desfrânat în orgiile cele mai destrăbălate şi saturnaliile cele mai deşănţate. Rezultatul a fost că îşi pierdu castitatea şi-şi perverti conştiinţa, adică singurele pavăze care întăresc şi apără inima femeilor împotriva ispitei.

Nu ştia ce înseamnă înfrânarea şi era obişnuită să obţină îndată tot ce poftea, fără a se gândi la urmări. Pentru ea, binele nu era altceva decât satisfacerea poftelor, chiar dacă satisfacerea lor însemna durere şi suferinţă pentru alţii. Îşi urmărea şi-şi atingea totdeauna ţelurile cu o consecvenţă şi o dârzenie neînduplecată, cu o încăpăţânare sălbatică.

Pe Spartacus îl văzuse întâia oară, în toată strălucirea frumuseţii, bărbăţiei şi puterii lui, în ziua când ieşise biruitor în sângeroasa luptă de la circ. Era pe atunci sătulă de petreceri până peste cap, nespus de bogată, curtată şi adorată de cei mai eleganţi, mai înfumuraţi şi mai avuţi patricieni romani. Viaţa pe care o ducea nu-i mai putea oferi nimic care s-o atragă, nimic

care s-o ispitească şi nu-i mai făgăduia nici o fericire. De cum îl văzuse pe Spartacus, Euthybida se înflăcărase; nu se îndoia că va izbuti uşor să-şi satisfacă capriciul şi, în închipuirea ei aprinsă, se îmbăta dinainte de plăcerile ce avea să guste în această nouă aventură care, socotea ea, venise tocmai la timp pentru a risipi monotonia unei vieţi ce ajunsese să-i pară insuportabilă.

Se iviră piedici neaşteptate în calea ei. Când observă că Spartacus rămânea nepăsător în faţa farmecelor ei şi mai ales când descoperi că era îndrăgostit de altă femeie, o gelozie turbată se porni să biciuiaseă cu limbi de foc imaginaţia curtezanei. Sângele începu să-i clocotească furtunos în vene. Ceea ce nu era decât un capriciu trecător se transformă deodată într-o patimă sălbatică. Depravarea sufletească şi firea violentă şi impulsivă a Euthybidei făcură ca această patimă să crească şi să ajungă repede la paroxism.

Ca să-l uite pe Spartacus, Euthybida întreprinse chiar şi călătorii. Însă nici excesele orgiilor, nici călătoriile nu reuşiră s-o vindece de această patimă chinuitoare. Pretutindeni o urmărea chipul lui Spartacus, care îi otrăvea fiecare clipă. Atunci se hotărî să mai pună încă o dată la încercare inima gladiatorului.

Trecuseră patru ani de la întâia lor întâlnire. S-ar fi putut ca între timp Spartacus s-o fi uitat pe Valeria şi, mai mult ca sigur, o uitase. Euthybida socoti că sosise momentul să câştige dragostea lui Spartacus. Şi astfel, după ce luă hotărârea de a se dedica, cu devotamentul neţărmurit al sclavelor orientale, bărbatului care îi stârnise această pasiune atât de puternică, îşi vându toate bijuteriile, luă cu ea toată averea şi plecă în tabăra gladiatorilor.

Dacă Spartacus ar fi primit-o cu braţele deschise, Euthybida ar fi fost fericită şi, cine ştie, s-ar fi schimbat poate în bine, deoarece, pentru a-i câştiga dragostea, se simţea în stare de orice acţiune nobilă şi curajoasă.

Aşteptase, nădăjduise. Speranţele însă îi fură înşelate... Spartacus o respinse pentru a doua oară... Cu chipul schimonosit de furie, cu ochii scânteietori, dar înlăcrimaţi, Euthybida părăsi cortul conducătorului gladiatorilor deznădăjduită şi cu faţa aprinsă de mânie.

Rătăci în neştire prin tabăra liniştită, împiedicându-se ici de ţăruşii corturilor, izbindu-se colo de parii care susţineau, ţarcurile cailor.

Învăluindu-i trupul gingaş, alb ca zăpada, vântul de dimineaţă, pătrunzător şi tăios, o smulse din toropeală şi o trezi la realitate. Înfăşurându-se mai bine în faldurile peplumului, Euthybida privi lung împrejur, ca halucinată, străduindu-se să-şi adune gândurile risipite şi să identifice locul unde se găsea. Băgă de seamă că mâinile îi erau însângerate şi îşi aminti că şi le muşcase ea însăşi cu sălbăticie. Se opri locului şi, ridicându-şi spre cer ochii verzi şi mâinile roşite de sânge, însufleţită de toată puterea urii sale adânci, se jură în gând, tuturor zeilor cerului, să se răzbune pentru înjosirile şi chinurile ce îndurase. Jurându-se pe sângele care-i mânjea mâinile, făgădui Furiilor răzbunătoare şi zeilor Infernului să le dăruiască capul lui Spartacus.

A doua zi, Spartacus îl vesti pe Oinomaus că avea să-i trimită pe unul din contubernalii săi ca să-i fie de ajutor, Vestea nu făcu nici o impresie asupra lui Oinomaus. Când o văzu însă apropiindu-se pe Euthybida, despre oare presupunea că ar fi iubita lui Spartacus, rămase uimit.

— Cum?... Tu eşti? exclamă mirat germanul. Ce, tu eşti contubernalul pus la dispoziţia mea de Spartacus?

— Eu sunt... chiar eu! confirmă fata, pe al cărei chip palid erau adânc întipărite îngrijorarea şi amărăciunea. Dar ce te miri aşa?!

— Pentru că... pentru că lui Spartacus tu îi erai mai scumpă decât...

— Ehei! spuse Euthybida, zâmbind cu o ironie amară. Spartacus e virtuos, nu se gândeşte la altceva decât la izbânda cauzei noastre.

— Asta n-ar trebui să-l împiedice să bage de seamă că eşti atât de frumoasă, că eşti cea mai frumoasă dintre toate femeile născute sub soarele Greciei.

Frumuseţea Euthybidei îl impresionase pesemne puternic pe Oinomaus. Ursul se domesticise, şi dintr-un sălbatic grosolan devenise dintr-o dată un bărbat curtenitor.

— N-ai de gând, sper, să-mi faci declaraţii de dragoste? Am venit aici să lupt împotriva asupritorilor. Pentru cauza noastră sfântă am renunţat şi la bogăţie, şi la plăcerile dragostei. Ia aminte, învaţă de la Spartacus să fii tare şi stăpânit.

Rostind aceste cuvinte cu un aer de superioritate, Euthybida îi întoarse spatele lui Oinomaus şi intră în cortul vecin, care servea de locuinţă contubernalilor.

— Pe frumuseţea divină a Freiei, mama tuturor lucrurilor! exclamă Oinomaus, uluit de frumuseţea şi de ţinuta Euthybidei. Jur că fata asta e la fel de frumoasă şi mândră că cea mai mândră şi mai frumoasă dintre Walkirii!

Era firesc ca Euthybida să caute să-l seducă pe Oinomaus. Cine ar fi putut să ghicească însă ce urmărea să obţină de la el? Părea probabil că germanul îi era necesar pentru realizarea planurilor de răzbunare pe care le ţesea.

Oricum, era limpede că pentru o femeie atât de neobişnuit de frumoasă şi meşteră în arta de a seduce cum era Euthybida, nu avea să fie greu să-l prindă în mrejele ei pe necioplitul şi naivul Oinomaus. Într-adevăr, în scurt timp, ea câştigă asupra lui o autoritate deplină, neţărmurită.

Între timp, în tabăra de lângă Venusia, Spartacus continua neobosit să instruiască cele două legiuni noi. Optsprezece zile după convorbirea sa cu consulul Marcus Terentius Varro Lucullus, în tabăra gladiatorilor fură aduse cele zece mii de platoşe, scuturi şi săbii şi o sută de mii de suliţe, care erau preţul răscumpărării celor patru mii de prizonieri romani.

Îndată ce au fost înarmate şi aceste două legiuni noi, Spartacus părăsi tabăra de lângă Venusia şi, înaintând în etape scurte, pătrunse în Apulia, ajungând până la Brun-disium, cel mai important şi mai mare port militar roman la Marea Adriatică.

În cursul acestei expediţii, care dură două luni de zile, nu avu loc nici o ciocnire serioasă între romani şi gladiatori, într-adevăr, slaba împotrivire pe care încercaseră s-o opună unele oraşe la intrarea gladiatorilor nu luase nicăieri proporţii şi fusese peste tot înfrântă de gladiatori, fără nici o greutate.

Spartacus îşi aşeză tabăra lângă Gnatia, fără a face vreo încercare de a lua Brundisiumul, care era foarte bine întărit. Hotărâse să petreacă iarna în această provincie, unde pământul

roditor, păşunile minunate şi belşugul de vite asigurau hrana armatei sale.

În tot timpul acestei expediţii, Spartacus meditase îndelung asupra măsurilor ce trebuiau luate pentru a schimba în mod radical cursul războiului. După ce chibzui temeinic, convocă la sfat pe comandanţii de corpuri de armată, care îi erau direct subordonaţi. Deoarece în tabăra gladiatorilor nimeni nu izbuti să afle ce anume se hotărâse la acest consiliu de război, se născu bănuiala că fusese luată probabil o hotărâre foarte însemnată.

În noaptea care urmă acestui consiliu de război, după ce-şi dezbrăcă platoşa şi echipamentul militar, Euthybida se învălui cu deosebit rafinament în peplum, lăsându-şi spatele şi pieptul pe jumătate descoperite, şi se tolăni pe o banchetă în cortul ei.

De stâlpul ce susţinea cortul atârna o lampă mică de aramă, care răspândea o lumină slabă.

Câteva clipe mai târziu îşi făcu apariţia la intrarea cortului silueta uriaşă a lui Oinomaus, care, pentru a pătrunde în „templul Venerei”, cum poreclise în glumă cortul Euthybidei, trebuia să-şi plece capul şi să-şi încovoaie spatele.

După ce intră în cort, uriaşul îngenunche în faţa curtezanei şi, apucându-i amândouă mâinile, le duse la buze oftând:

— O, divina mea Euthybida!

Contrastul între capetele lor, care se găseau faţă în faţă, era izbitor. Trăsăturile fine şi regulate ale Euthybidei făceau să pară şi mai grosolane trăsăturile lui Oinomaus; albeaţa tenului ei făcea să pară şi mai întunecată faţa lui pământie, închisă, iar chica lui ciufulită şi barba-i zbârlită făceau să pară şi mai frumoase cosiţele roşcate ale fermecătoarei curtezane.

— V-aţi întins mult la vorbă, la Consiliu? întrebă Euthybida, aruncând o privire galeşă şi binevoitoare uriaşului german, care rămase în genunchi la picioarele ei.

— Mult... din păcate - răspunse Oinomaus. Şi te rog să mă crezi că grozav m-am plictisit de toate aceste consilii. Sunt omul armelor, şi consiliile astea, ţi-o jur pe fulgerele lui Thor, nu-mi fac nici o plăcere.

— Dar şi Spartacus e omul acţiunii. Pentru triumful cauzei noastre are să fie însă cu atât mai bine dacă vitejia va fi îmbinată cu prudenţa.

— O fi... o fi... nu zic ba... Aş prefera însă să pornim îndată împotriva Romei...

— Ăsta-i un gând nebunesc!... Nu vom putea încerca acest lucru decât după ce vom avea cel puţin două sute de mii de oameni.

Urmă o tăcere. Oinomaus o privea pe Euthybida cu o expresie de nemărginit devotament, iar ea, prefăcându-se că ar fi îndrăgostită, îl dezmierdă cu priviri languroase. După câteva clipe, Euthybida îl întrebă cu un aer distrat:

— Şi zi... la consiliul de azi aţi dezbătut probleme grele şi însemnate?

— Da... grele şi însemnate... Au vorbit... Spartacus, Crixos şi Granicus...

— Desigur... aţi discutat, fireşte, planul de acţiune pentru campania de primăvară.

— Nu. Nu tocmai... Ceea ce am hotărât are însă o legătură directă cu asta... Am dezbătut...

Se opri însă brusc, exclamând:

— Ah! Ne-am legat toţi cu jurământ solemn să nu destăinuim nimănui ceea ce am hotărât. Şi, uite, chiar acum, fără să bag de seamă, am şi început să trăncănesc...

— Nu-ţi închipui cumva că a-mi destăinui mie planurile voastre e totuna cu a le divulga duşmanului?!

— O, Venus, adorata mea!... Cum poţi să crezi că nu ţi-aş împărtăşi hotărârile luate de noi din neîncredere faţă de tine?

— Nu mai lipsea decât asta! izbucni indignată curtezană. Pe Apolo din Delfi! Se poate? Am dăruit toate bunurile mele, tot avutul, am renunţat la toate plăcerile unei vieţi fastuoase, plină de desfătări, pentru cauza asupriţilor, dorind să lupt pentru libertate. Şi după toate astea, e cu putinţă să îndrăzniţi, tu sau altul, să puneţi la îndoială devotamentul meu?...

— Să mă ferească şi să mă păzească Odin de una ca asta! Crede-mă, sunt îndrăgostit nebuneşte de tine, mi-am pierdut minţile. Sunt îndrăgostit nu numai de frumuseţea ta cerească, dar şi de nobleţea sufletului tău... Te cinstesc şi te slăvesc într-atât, încât, în ciuda jurământului dat, nu mi-e de loc greu să-ţi spun că...

— Ah, nu! Nu-i nevoie! Protestă curtezana, arătându-se şi mai supărată şi evitând mângâierile germanului. Ce mă privesc pe mine secretele voastre?… Nu vreau să ştiu nimic. Nicidecum… Şi nu vreau să-ţi calci jurământul şi să pui cauza noastră în primejdie de a fi trădată. Dacă ai avea încredere în mine… dacă m-ai cinsti… dacă m-ai iubi aşa cum spui… ai înţelege că jurământul te leagă faţă de oricine, dar nu faţă de mine… faţă de sufletul şi gândul vieţii tale, aşa cum mă numeşti tu. Din nenorocire… iubeşti în mine numai această biată frumuseţe a mea… Nu râvneşti la altceva decât la sărutările mele… Dragostea curată şi adâncă ce nădăjduiam s-o găsesc la tine a fost numai o amăgire… un vis…

Pe măsură ce vorbea, glasul Euthybidei vibra din ce în ce mai tare, până ce izbucni într-un hohot de plâns prefăcut, dar nestăvilit.

Cu aceste linguşiri şi viclenii, Euthybida obţinu ceea ce urmărea. Ca ieşit din minţi, uriaşul începu să-i sărute pătimaş picioarele, cerându-i iertare şi jurând că nu se îndoise de ea niciodată. În cuvinte sincere şi înflăcărate, o încredinţă că, de când o cunoscuse, o iubea mai mult decât pe sine însuşi. Deoarece curtezana se prefăcea mai departe că ar fi jignită şi supărată, repetând că nu vrea să ştie nimic, Oinomaus începu s-o implore să-l asculte. Îi făgădui că pe viitor orice secret pentru care se va lega prin jurământ să nu-l dezvăluie nimănui îl va păstra, bineînţeles, faţă de toţi, afară de ea, care era parte din propria lui fiinţă.

Apoi îi istorisi pe scurt cele dezbătute la sfatul comandanţilor: Spartacus le demonstrase că era neapărat necesar ca gladiatorii să obţină sprijinul unei părţi a tineretului roman, care, fiind înglodat în datorii, era dornic de schimbări şi răscoale. De aceea luaseră hotărârea să trimită chiar a doua zi un sol de încredere la Catilina, să-i transmită rugămintea de a primi comanda armatei gladiatorilor. Solia o luase de bună voie asupra sa Rutilius.

Euthybida îşi atinsese scopul. Mai rămase posomorâtă o bucată de vreme, apoi privi zâmbind vesel spre Oinomaus, care, între timp se lungise la pământ. După ce se aşeză la picioarele Euthybidei, Oinomaus spuse:

— Uite... Euthybida... priveşte, sunt sclavul tău... Calcă-mă în picioare... Iată. Sunt în ţărână... şi mi-am aşezat capul sub picioarele tale.

— Ridică-te... iubitul meu Oinomaus, ridică-te - insistă curtezana cu prefăcută sfială şi nerăbdare în glas. Ridică-te, nu acolo e locul tău... ridică-te... Vino lângă mine... mai aproape de inima mea.

Şi, rostind aceste cuvinte, îl trase cu o mişcare drăgăstoasă spre ea pe gladiator. Acesta se ridică de jos ca o vijelie şi o strânse în braţe, cât p-aci s-o înăbuşe în focul turbat al sărutărilor sale.

Îndată ce izbuti să răsufle şi să scoată un cuvânt, Euthybida spuse:

— Lasă-mă... lasă-mă acum... să mă duc, ca în fiecare zi la ceasul acesta, să-mi văd caii şi să mă încredinţez că Xenocrate a avut grijă de ei... Ai să vii înapoi mai târziu... după ce se va potoli tabăra... întoarce-te ca totdeauna la ceasul tihnit al nopţii... Şi vezi să nu sufli nimănui o vorbă despre dragostea noastră. M-auzi? Nimănui... şi mai ales lui Spartacus.

După ce o mai sărută încă o dată fierbinte, Oinomaus ieşi, îndreptându-se spre cortul său.

Câteva minute mai târziu, Euthybida îşi părăsi şi ea cortul, în drum spre cortul celor doi servitori devotaţi ei cu trup şi suflet chibzuia:

„O-o!... Nu e rău planul!... A-l pune pe Catilina în fruntea celor şaizeci de mii de sclavi... înseamnă a înnobila însăşi armata şi răscoala gladiatorilor... O dată cu Catilina ar veni şi cei mai iluştri şi mai îndrăzneţi patricieni romani... s-ar răscula probabil şi toată plebea de pe malurile Tibrului... Răscoala sclavilor, care era sortită unui eşec inevitabil, s-ar transforma dintr-o dată într-un război civil primejdios, care ar avea ca urmare prefacerea din rădăcină a structurii statului... Şi nu e de aşteptat că participarea lui Catilina să ducă la slăbirea autorităţii lui Spartacus. Catilina e prea înţelept ca să nu priceapă că, fără Spartacus, n-ar putea să ţină în frâu nici măcar o zi hoardele astea sălbatice de gladiatori. Nu... nu!... Toate astea nu se potrivesc cu planurile mele... şi de astă dată Spartacus nu va obţine ceea ce aşteaptă”.

Chibzuind astfel, ajunse la cortul servitorilor ei. Îl chemă pe Xenocrate şi, mergând cu el într-un loc pustiu, începu să-i vorbească încet pe greceşte.

A doua zi, în zori, pe Via Consularis venea călare dinspre Gnatia un tânăr falnic şi voinic. Purta o tunică simplă, de stofă aspră, de pe umeri îi flutura o mantie largă, întunecată, iar pe cap avea o pălărie de pâslă. Pe un murg sprinten, de rasă apuliană, tânărul înainta în trap grăbit dinspre Gnatia, în direcţia oraşului Barium. Oricine l-ar fi întâlnit, judecându-l după înfăţişare, l-ar fi luat drept un agricultor bogat de prin împrejurimi, care se ducea după treburi la târgul din Barium.

După trei ore de drum, călătorul se opri la un han să mănânce ceva şi să-şi lase calul să mai răsufle.

— Sănătate, prietene! spuse călătorul rândaşului, care-i ieşise în întâmpinare pentru a lua calul în primire.

În uşa casei apăru în acea clipă şi gazda, un uriaş rotofei cu faţa stacojie, căruia călătorul îi strigă:

— Ocrotească-te zeii, pe tine cu toată familia ta!

— Mercur să te aibă în pază în călătoria ta. N-ai vrea să te odihneşti şi să guşti ceva după calea lungă pe care ai bătut-o? Se vede că frumosul tău cal apulian a călcat drum lung, nu glumă.

— De şase ceasuri e tot pe drum - răspunse călătorul. Apoi, brusc, adăugă: Îţi place apulianul meu? Nu-i aşa că-i frumos?

— Pe aripile divinului Pegas, jur că n-am văzut cal mai minunat ca ăsta de când sunt!

— Sărmanul cal!... Cine ştie în ce hal are să ajungă peste o lună! oftă călătorul, intrând în casă.

Gazda îl pofti să ia loc la una din mesele aşezate de-a lungul pereţilor încăperii.

— Vrei să mănânci ceva?... Dar de ce-ţi jeleşti calul? Am nişte vin vechi de Formie! Se ia la întrecere cu nectarul lui Jupiter... Ce-ai zice de-o ciozvârtă de miel fript?... E fraged şi dulce ca laptele cu care l-a hrănit mamă-sa.

Sosirea unui alt oaspete întrerupse pălăvrăgeala gazdei. Noul venit era un om cam la patruzeci de ani, înalt, voinic şi musculos, oacheş la faţă, cu barba rasă. După îmbrăcăminte

părea să fie vreun servitor sau libert aflat în slujba unei familii nobile şi bogate.

— Zeii să te însoţească! salută gazda pe drumeţul care tocmai intrase. Vii de departe?... Nu iei loc să mănânci ceva?... Vrei să guşti o costiţă de miel la frigare? E fraged ca iarba pe care a păscut-o maică-sa. Ai umblat mult şi repede?... Pare-mi-se că vii de departe, nu-i aşa?... Pot să-ţi dau un vin vechi de Formie... Un vin care poate sta fără frică alături de nectarul ce se serveşte la masa atotputernicului Jupiter... Ia loc, de bună seamă eşti foarte obosit...

Noul venit se aşeză la o masă, iar gazda se duse în sfârşit la bucătărie.

— Slavă lui Jupiter, preabunul şi măreţul liberator - exclamă uşurat călătorul care sosise cel dintâi - că ne-a izbăvit de pisălogeala lui nesuferită, de bocitoare.

— E palavragiu şi plicticos, într-adevăr - încuviinţă libertul.

Conversaţia celor doi se opri aici.

Libertul părea cu totul adâncit în gândurile sale, iar agricultorul apulian, jucându-se cu cuţitul de pe masă, îl cerceta cu ochi pătrunzători.

Gazda se întoarse între timp, aducând friptura de miel făgăduită, şi amândoi călătorii începură să mănânce cu mare poftă.

După ce termină de mâncat mielul, stăpânul calului apulian se adresă gazdei:

— Va să zică îţi place calul meu! Nu-i aşa?

— Pe Hercule!... Auzi, mai întreabă dacă-mi place!... Fireşte că-mi place: adevărat cal de rasă apuliană... zvelt... sprinten... coapse uşor ieşite, picioare subţiri şi nervoase, o curbă frumoasă a gâtului... închipuiţi-vă că...

— Mi-ai da în schimbul lui unul din cei douăzeci de cai ai tăi?

— Unul din cei patruzeci, cetăţene, patruzeci, deoarece hanul ăsta e de rangul întâi, nu de ultimul rang, şi ştii că...

— Aşadar, mi-ai da unul din cei patruzeci, o sută, o mie de cai pe care-i ai în grajd? îl întrerupse agricultorul, izbucnind de nerăbdare. Procopsi-te-ar Esculap cu băşici pe limbă!

— Ah!... Să vezi... Să-ţi spun... Să dau un cal pe care-l ştiu... în schimbul altuia care e frumos, da... dar pe care, de, nu-l

cunosc... - răspunse stăpânul hanului, abia ascunzându-şi încurcătura - vezi, asta nu prea-mi surâde... Trebuie să ştii că odată, cu vreo cinci ani în urmă, mi s-a întâmplat tocmai...

— Dar eu nu vreau să-ţi dau calul meu, vreau numai să-l las zălog... Să-mi dai unul din caii tăi, ca să ajung până la primul popas; acolo voi lăsa calul tău şi voi lua altul, şi aşa voi face până o să ajung... până o să ajung acolo unde doresc. La întoarcere o să mi-l iau înapoi pe Ajax... Aşa îl cheamă pe murgul meu.

— O, să n-ai nici o grijă în privinţa lui! La întoarcere ai să-l găseşti voinic, sănătos. Ştiu eu cum trebuiesc îngrijiţi caii... Pare-mi-se însă că te grăbeşti grozav şi trebuie să mergi tare departe, nu-i aşa?... Până la Beneventum?

— Poate - răspunse surâzând călătorul.

— Sau poate chiar până la Capua?

— Poate!

— Cine ştie, te pomeneşti că trebuie să mergi până la Roma?

— Se prea poate!

Tăcură amândoi câteva clipe.

— Ia, mai bine bea din cupa asta a prieteniei - spuse zâmbind agricultorul, întinzând gazdei cupa sa plină.

— Pentru izbânda călătoriei tale şi pentru binele tău! închină gazda, apoi, după ce sorbi două-trei înghiţituri de vin de Formie, întinse cupa oaspetelui său.

Oaspetele însă nu luă cupa, ci îi spuse:

— Ofer-o acum celuilalt călător, dar bea mai întâi şi în sănătatea lui.

Şi, adresându-se libertului, îl întrebă:

— Mi se pare că eşti libert.

— Da, aşa-i - răspunse respectuos călătorul de statură herculeană. Sunt un libert al familiei lui Manlius Imperiosus.

— Vechi şi vestit neam! spuse hangiul.

— Merg la Roma să-l înştiinţez pe Titus Manlius de pierderile suferite la vila lui de lângă Brundisium, în urma trecerii gladiatorilor răsculaţi.

— A!... Gladiatorii! repetă gazda, cu jumătate de glas şi scuturat parcă de un fior. Pentru numele lui Jupiter Stator, nu-mi mai pomeniţi de ei!... Nu pot uita spaima pe care am tras-o din

pricina lor acum două luni, când au trecut pe aici, în drum spre Brundisium.

— Blestemaţi să fie, cu ticălosul lor de conducător cu tot! vocifera agricultorul apulian, lovind cu pumnul în masă. Apoi întrebă: Ţi-au pricinuit pagube însemnate?

— La drept vorbind, nu prea... Dacă vrei să ştii, cu mine şi cu familia mea s-au purtat bine. Mi-au luat ei patruzeci de cai... dar i-au plătit peşin, numai monede de aur, minunate... Să-i fi văzut cum au trecut pe aici!... Uriaşă armată!... Nu-i mai vedeai sfârşitul!... Şi ce legiuni disciplinate!... Dacă n-ar fi o necuviinţă să-i asemeni pe tâlharii ăştia cu vestiţii noştri soldaţi, aş spune că legiunile lor nu se deosebesc cu nimic de-ale noastre.

— Haide, recunoaşte - îl întrerupse libertul - că Spartacus e un mare comandant. Din şaizeci de mii de robi şi gladiatori a ştiut să făurească o armată de şaizeci de mii de ostaşi viteji şi disciplinaţi.

— Ah!... Pe zeii romani ai Concordiei! interveni cu uimire şi indignare agricultorul, adresându-se libertului. Cum adică?... Ticălosul acela de gladiator a venit să jefuiască vila stăpânului şi binefăcătorului tău, iar tu, nemernicule, îndrăzneşti să-i ierţi faptele şi să-i preamăreşti vitejia?

— Pe numele lui Jupiter cel atotputernic, să nu cumva să crezi aşa ceva! protestă libertul, umil şi respectuos. Nici prin gând nu mi-a trecut să fac una ca asta. Şi apoi să ştii că gladiatorii n-au jefuit de fel vila stăpânului...

— Atunci de ce-ai spus adineauri că pleci la Roma ca să-l înştiinţezi pe Titus Manlius Imperiosus de pagubele serioase pricinuite vilei lui de gladiatorii din regiune?

— Pierderile de care am vorbit nu privesc nici palatul, nici onoarea stăpânului meu... Am vrut să-i aduc la cunoştinţă că au fugit cincizeci şi patru din cei şaizeci de sclavi ce se găseau la vilă. Crezi cumva că asta-i pagubă uşoară? Cine are să mai muncească acum, cine o să are şi o să semene, cine are să lucreze viile, cine are să mai strângă rodul de pe moşia stăpânului?

— În Infern, la Ereb cu Spartacus şi cu toţi gladiatorii! se răsti agricultorul, furios şi dispreţuitor. Să ridicăm cupa pentru stârpirea gladiatorilor şi pentru înflorirea noastră!

După ce plăti friptura şi vinul, agricultorul se sculă de la masă ca să meargă la grajd să-şi aleagă un cal; gazda însă îl opri:

— Aşteaptă o clipă, dragă cetăţene. Nu vreau să se poată spune vreodată că pe la hanul lui Asellio a trecut un om bun fără să fi luat cu el tabula ospitalităţii.

Şi părăsi grăbit încăperea, lăsându-i singuri pe agricultor şi pe libert! Libertul deschise vorba:

— Pe cât se vede, e un om cumsecade.

— Nici vorbă!

Asellio se înapoie curând, aducând cu sine o tabulă de lemn pe care era înscris numele său. Apoi, după ce frânse tabula în două, îi înmâna apulianului jumătatea pe care se puteau citi ultimele litere ale numelui său „... lio”, spunându-i:

— Cu jumătatea asta de tabulă ai să-ţi câştigi la fiecare han bunăvoinţa stăpânului. Arat-o peste tot şi îndată îţi vor da cel mai bun cal, aşa cum au dat întotdeauna celor ce aveau de la mine jumătate din tabula ospitalităţii. Asta îmi aduce aminte cum într-o zi, acum vreo opt ani, când a trecut pe aici Cornelius Chrysogonos, libertul slăvitului Sulla...

— Îţi mulţumesc din toată inima pentru bunătatea ta - îi întrerupse apulianul. Să ştii că, în ciuda limbuţiei tale ameţitoare, eu, Porcius Mutilius, cetăţean al Gnatiei, nu voi uita niciodată bunătatea ta şi îţi voi păstra o sinceră prietenie.

Câteva clipe mai târziu sosi încă un călător, care, judecând după îmbrăcăminte, părea a fi sclav. Cu calul de căpăstru, călătorul intră în grajd, unde Porcius Mutilius privea cum grăjdarul punea şaua pe calul ce şi-l alesese, îi salută pe Porcius şi pe Asellio cu obişnuitul „*salvete*” şi îşi duse calul într-una din despărţiturile grajdului.

Tocmai atunci intră în grajd, ca să-şi vadă calul, şi libertul lui Manlius Imperiosus. Neobservat de Porcius Mutilius sau de Asellio, el schimbă iute o privire cu noul venit. Acesta, după ce termină de îngrijit calul, dând să iasă din grajd, trecu pe lângă libert şi, prefăcându-se că abia acum îl zăreşte, strigă deodată:

— O!... Pe Castor!... Lafrenius!...

— Cine-i? întrebă acesta, întorcându-se brusc. Crebricus!... Tu aici?... De unde vii?...

— De la Roma, merg la Brundisium. Dar tu, încotro?...

— Eu, de la Brundisium la Roma.

Întâlnirea celor doi, precum şi exclamaţiile lor, îl făcură pe Porcius Mutilius să se întoarcă şi să-i urmărească pe furiş pe servitor şi pe libert.

Îndată însă ce băgară de seamă că acesta se uita la ei şi că trăgea cu urechea la convorbirea pe care, după primele câteva exclamaţii zgomotoase, o continuară în şoaptă, noul venit ieşi din grajd, iar libertul îşi văzu de cal. Porcius prinse totuşi două cuvinte:

— La fântână!

Porcius Mutilius ieşi şi el din grajd, spunându-i lui Asellio:

— Aşteaptă-mă aici o clipă... Mă întorc îndată.

Dădu fuga în spatele casei, la fântână, şi se ascunse în partea dinspre grădina de zarzavat, după zidul rotund al fântânii.

După vreo trei minute auzi întâi paşii cuiva care se apropia venind din partea dreaptă a casei, şi, îndată după aceea, alţi paşi dinspre stânga.

— Aşadar? întrebă Lafrenius, căruia Porcius îi recunoscu imediat glasul.

— Am aflat că Marbricus, fratele meu, a plecat în tabără la ai noştri - răspunse repede, dar cu glas scăzut, celălalt, iată de ce am fugit de la vila stăpânului şi mă duc şi eu la ai noştri.

— Eu - şopti Lafrenius - sub cuvânt că plec la Roma să-i dau de veste lui Titus Manlius despre fuga de la vilă a tuturor sclavilor lui, mă duc să-l iau pe iubitul meu fiu, Ignatius, pe care nu vreau să-l las în mâinile asupritorilor noştri. După aceea, cu el împreună, am să mă duc şi eu în tabăra viteazului nostru conducător.

— Atunci, cu bine, să nu ne vadă împreună. Cu ce ochi bănuitori se uita adineauri la noi apulianul ăla...

— Mă tem şi eu că ne urmărea. Cu bine! Succes!

— Stăruinţă!...

— Şi victorie!...

Porcius Mutilius auzi apoi cum sluga şi libertul se depărtau repede în direcţii diferite

Ieşi atunci şi el din ascunzătoare, întrebându-se surprins dacă asta era oare marea taină pe care voise s-o descopere şi dacă văzuse în realitate pe duşmanii pe care nădăjduise să pună

mâna. Şi după ce, clătinând din cap şi surâzând, se mai gândi puţin la această întâmplare, se duse şi-şi luă rămas bun de la gazdă. Pe urmă, Porcius sări în şa, dădu pinteni calului şi porni în galop spre Barium. Asellio alergă în urma lui o bucată de drum, strigând:

— Drum bun! Zeii să fie cu tine şi să te ocrotească!... Ia te uită!.. Ia te uită!... Ce frumos mai galopează! Şi ce chipeş arată călare pe Artaxerxe al meu!... Cu bine, Porcius Mutilius!...

Gândindu-se la ciudata întâmplare, Porcius Mutilius, în persoana căruia cititorii l-au recunoscut desigur pe Rutilius cel născut liber, care mergea la Roma cu solia lui Spartacus către Catilina, îşi continuă drumul.

A doua zi, puţin înainte de apusul soarelui, zări un nor de praf stârnit probabil de vreun călăreţ ce galopa înaintea sa. Rutilius, care la drum era cât se poate de prudent şi prevăzător, îl ajunse repede din urmă pe călăreţ. Acesta nu era altul decât Lafrenius, libertul pe care-l întâlnise în ajun lângă Barium, la hanul lui Asellio.

Fără să întoarcă măcar capul ca să vadă cine se apropia, libertul salută:

— Sănătate!

— Sănătate, Lafrenius Imperiosus - răspunse Rutilius.

— Cine e? se miră libertul, întorcându-se repede.

Văzându-l şi recunoscându-l pe Rutilius, spuse cu un oftat de uşurare:

— Ah, cinstite cetăţene, tu erai?... Zeii să fie cu tine!

Revăzându-l pe bietul libert care se îndrepta spre Roma ca să-şi răpească fiul din mâinile asupritorilor, pentru a-l aduce apoi în tabăra gladiatorilor, Rutilius se simţi mişcat. Deodată însă îi trecu prin minte să-i tragă o păcăleală şi-i spuse aspru:

— Te duci la Roma ca să-ţi scoţi fiul din casa stăpânilor tăi, pentru ca să fugi cu el în tabăra ticălosului şi nesuferitului acela de Spartacus?!

— Eu?... Ce-ai spus? mormăi buimăcit Lafrenius, făcându-se alb la faţă.

— Am auzit totul. Am stat ascuns în spatele fântânii, la hanul lui Asellio. Ştiu tot, slugă vicleană şi nerecunoscătoare... şi în primul oraş în care vom ajunge, voi porunci să fii întemniţat!

Lafrenius îşi opri calul. Rutilius opri şi el.

— N-am să recunosc nimic - spuse cu glas surd şi ameninţător libertul - deoarece nu mi-e frică de moarte.

— Nu ţi-e teamă nici chiar de răstignirea pe cruce?

— Nici de asta... Ştiu eu cum să scap.

— Ei, cum? insistă Rutilius, prefăcându-se că era uimit.

— Ucigându-te pe tine, denunţătorule! strigă mânios Lafrenius, ridicând în sus ghioaga de fier, scurtă dar zdravănă, pe care o ţinea ascunsă sub harşaua calului.

Însă în clipa când, dând pinteni calului, era gata să se năpustească asupra lui Rutilius, acesta izbucni într-un hohot de râs răsunător şi strigă:

— Stai!... Ia stai, frate!... Stăruinţă şi...

Cu mâna stângă, Lafrenius strânse frâul şi opri calul. Rămase însă cu mâna dreaptă, în care ţinea ghioaga, ridicată ameninţător.

— Stăruinţă şi... - repetă Rutilius, aşteptând de la Lafrenius cealaltă jumătate a parolei.

— Şi... victorie! bolborosi acesta, care părea că nu-şi revenise încă din uimire.

Atunci, Rutilius îi întinse mâna şi se legitimă, apăsând de trei ori cu arătătorul mâinii drepte în palma mâinii drepte a libertului. Dinspre partea sa, Rutilius nu mai avea în privinţa tovarăşului său de drum nici o îndoială, după ce se convinsese că avea de-a face cu un membru al Ligii asupriţilor.

Se lăsa noaptea.

După ce se îmbrăţişară, cei doi călăreţi porniră la pas, alături, povestindu-şi unul altuia păsurile.

— Ai putea să te miri - spunea Rutilius - de faptul că eu, care m-am născut liber, m-am vândut de bună voie, ca gladiator, unui lanist. Află că m-am născut şi am crescut în belşug. M-am ţinut de petreceri şi am făcut risipă, iar tatăl meu şi-a prăpădit aproape toată averea la zaruri. Când a murit tata, aveam douăzeci şi doi de ani. Plata datoriilor a înghiţit aproape tot ce-mi lăsase şi, împreună cu maică-mea, am rămas săraci lipiţi. Mizeria, pe mine, personal, nu mă înfricoşa. Mă temeam însă pentru mama. Şi atunci, după ce am adunat aproape cincisprezece mii de sesterţi, ultima rămăşiţă a trecutei noastre

bogăţii, şi după ce am mai adăugat cei zece mii de sesterţi ce i-am primit de la lanistul căruia m-am vândut, am asigurat bătrânei şi nefericitei mele mame o existenţă modestă până la adânci bătrâneţe... Ăsta e singurul motiv pentru care mi-am vândut libertatea, pe care acum, după opt ani de suferinţe şi primejdii, m-am hotărât să mi-o redobândesc.

Rostind ultimele cuvinte, glasul lui Rutilius începu să tremure şi pe obrajii săi palizi de emoţie se prelingeau lacrimile.

Câtăva vreme, cei doi călăreţi îşi continuară drumul în tăcere. Deodată, calul lui Lafrenius, speriat pare-se de umbra aruncată de un copac pe drumul argintat de lumina lunei, care tocmai răsărea, se ridică în două picioare şi, după două-trei salturi nebuneşti, se rostogoli în şanţul de la marginea drumului.

La ţipătul lui Lafrenius, Rutilius îşi opri calul, descălecă şi, după ce-şi legă calul de un arbust, alergă spre şanţ, în ajutorul prietenului care căzuse.

Nici nu apucă să se dumerească ce se întâmplase, când simţi o puternică lovitură în spate. Rutilius se prăbuşi la pământ. Încercă să ghicească cine îl lovise, când simţi o a doua izbitură, de astă dată dată în umăr.

Înţelese atunci că nimerise într-o cursă întinsă de un trădător. Îşi trase pumnalul de sub tunică şi, izbutind să se ridice, se aruncă asupra adversarului său, răcnind:

— Trădător infam şi mârşav!... Făţiş n-ai fi îndrăznit să mă ataci niciodată!

Îl izbi pe Lafrenius în piept. Acesta avea însă o platoşă sub tunică.

Se încinse o luptă crâncenă, pe viaţă şi pe moarte, între Rutilius, care era rănit mortal, şi Lafrenius, care, deşi nevătămat, părea că şovăie în faţa vitejiei adversarului său. Răsunau ţipete şi gemete, amestecate cu înjurături şi blesteme înăbuşite.

După un minut se auzi bufnitura surdă a unui trup neînsufleţit care cade.

Urmă o tăcere deplină.

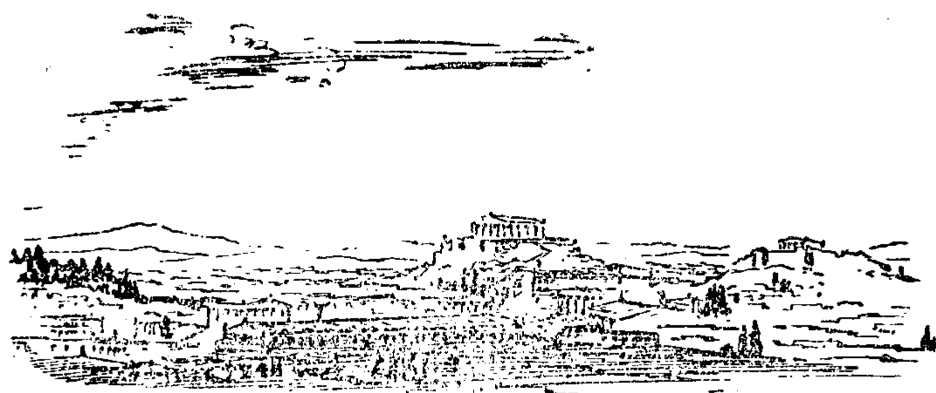
Lafrenius îngenunche lângă cel căzut şi, aplecându-se, îşi lipi urechea de pieptul lui, să se încredinţeze dacă într-adevăr încetase să mai răsune. Apoi se ridică gâfâind şi, după ce ieşi

din şanţ la drumul mare, începu să mormăie ceva îndreptându-se spre calul lui Rutilius.

— Pe Hercule! scrâşni el deodată, simţind că-şi pierde cunoştinţa. Simt că... Ce înseamnă asta?... Începu să se împleticească. Simt o durere aici... - murmură el, cu glas din ce în ce mai stins, ducând mâna dreaptă la gât. Dar îndată îşi trase mâna înapoi, mânjită cu sânge cald. O, pe toţi zeii... m-a lovit... tocmai... aici.., singurul loc neapărat de platoşă.

Se clătină în loc şi apoi căzu. În jurul lui, sângele care-i curgea şuvoi din carotidă formă o băltoacă.

Şi astfel, pe drumul pustiu, tăcerea adâncă a nopţii fu sfâşiată de ultimul horcăit al groaznicei agonii de care avu parte cel care îşi dăduse numele de Lafrenius, dar care de fapt nu era altceva decât unealta respingătoare a Euthybidei. La câţiva paşi zăcea cadavrul nefericitului Rutilius, străpuns în opt locuri.

CAPITOLUL XVII. ARTORIX-SALTIMBANC

Domnea zarvă mare şi voioşie la Roma în ziua aceea, deoarece ziua a paisprezecea dinaintea calendelor lui ianuarie 682 (19 decembrie ale anului 681[46]) era zi de sărbătoare pentru locuitorii Romei. Cuprinsă de o nestăvilită bucurie, mulţimea, veselă şi radioasă, mişuna pe străzi, umplea Forum-ul, templele şi bazilicele, şi se înghesuia în faţa birturilor şi tarabelor cu de-ale mâncării.

Era întâia zi a Saturnaliilor - marele praznic, ce dura trei zile în şir, închinat zeului Saturn. Potrivit unui străvechi obicei, sclavii se bucurau de o umbră de libertate în aceste trei zile. Aveau voie să stea la aceleaşi mese, cot la cot cu cetăţenii şi laolaltă cu senatorii, cavalerii şi plebeii, şi putea să se distreze fiecare după placul lui.

Fiind închinate lui Staurn, zeul agriculturii, serbările erau mai ales câmpeneşti şi pastorale. Umbra de libertate ce se lăsa robilor în aceste trei zile amintea că în vechime, în vremea cea fericită a domniei lui Saturn, nu exista încă sclavia, oamenii fiind egali şi liberi.

La Roma erau nu mai puţin de două milioane de locuitori. Pe deasupra, în zilele Saturnaliilor se perindau la Roma toţi

---

[46] 73 î.e.n. (n.r.)

locuitorii oraşelor şi satelor învecinate, îmbătaţi de o veselie fără margini, oamenii alergau pe străzi, strigând de-a valma cu glas asurzitor:

— *Io bona Saturnalia*! *Io bona Saturnalia*[47]!

În această primă zi a Saturnaliilor, prin Poarta Esquilma pătrunse în Roma un tânăr saltimbanc. Purta în spate o scăriţă, câteva inele de fier de mărimi diferite şi un colac de frânghie; pe braţul stâng ducea o maimuţică şi era urmat de un câine. Acesta nu era altcineva decât Artorix, intrând în oraş, găsi străzile periferice tăcute şi pustii. Un zgomot nedesluşit, surd, care semăna cu zumzetul unui stup uriaş, îl vesti însă că în centrul marelui oraş domnea o voioşie clocotitoare. Pe măsură ce înainta pe străzile întortocheate ale Esquilinului, ecoul chiotelor depărtate se auzea din ce în ce mai clar şi mai tare.

În cartierul Carinelor îi ieşi înainte, cu muzicanţi şi ţiteraşi în frunte, o mulţime pestriţă care dănţuia ca turbată, intonând zgomotos imnuri în cinstea lui Saturn.

Obişnuit cum era cu veşmintele romanilor, Artorix recunoscu îndată rangurile diferite ale oamenilor amestecaţi în mulţime. Alături de tunica cenuşie a locuitorilor lipsiţi de drepturi deosebi veşmintele cavalerilor şi, în rând cu stofele albe ale matroanelor, zări hainele roşii ale unor bieţi sclavi.

Pentru a lăsa să treacă mulţimea care înainta nebuneşte, se dădu la o parte lipindu-se de un zid. Ar fi vrut să scape neobservat, fiindcă nu avea nici un chef să se oprească pentru a da o reprezentaţie. Era grăbit să-şi continue drumul spre ţinta sa.

Nu izbuti însă să scape nebăgat în seamă. Cineva din mulţime îl observă numaidecât pe saltimbanc. Atunci, trecătorii se opriră strigându-le să stea pe loc celor care o luaseră înainte şi oprindu-i în acelaşi timp şi pe cei care veneau în urma lor.

— Trăiască saltimbancul! Trăiască saltimbancul! strigau cu toţii.

— Stai, arată-ne scamatoriile tale! strigă unul.

— Hai, în cinstea lui Saturn! stărui un altul.

— Să vedem şi noi ce ştie maimuţa ta! exclamă un al treilea.

— Pune câinele să sară!

---

[47] Trăiască veselele Saturnalii! (n.r.)

— Maimuţa!... Maimuţa!...
— Lărgiţi cercul, lărgiţi cercul!
— Faceţi mai mult loc!
— Să facem un cerc!
— Drăguţă maimuţică!
— Ce minunat câine de Epir!

Cu toată zarva, nimeni nu se mişca. Înghesuiala începu însă să-l exaspereze pe Artorix şi de aceea, în cele din urmă, cedă:

— Bine, bine. Vă dau o reprezentaţie. O să fac cu animalele mele tot ce-mi stă în putere ca să-l cinstesc pe Saturn. Pentru asta am însă neapărat nevoie de loc.

— Aşa-i!
— Are dreptate!
— Să lărgim cercul!
— Înapoi! Daţi-vă înapoi!

Ţipau toţi de zor, dar de mişcat nu se mişca nici unul.

Deodată cineva strigă cât îl ţinea gura:

— Să-l ducem cu noi la Curia Carinelor!...

— Da, da, la Curia Carinelor! se asociară întâi zece, douăzeci, apoi vreo sută de glasuri.

Multă vreme au stat şi au ţipat cu toţii că vor să meargă la Curia Carinelor. De clintit, însă, nu se clintea nimeni. În sfârşit, cei ce erau mai aproape de saltimbanc făcură cerc în jurul lui şi, croindu-şi drum cu coatele, porniră cu el înapoi, în direcţia de unde tocmai venise mulţimea. Apoi se urniră cu toţii în direcţia Curiei Carinelor.

Crescând neîncetat, pentru că i se adăugau toţi cei pe care îi întâlneau în drum, mulţimea ajunse curând în vasta piaţă în care se înălţa a treia din cele treizeci de curii ale Romei - Curia Carinelor. Aici, asemenea unui torent năvalnic, mulţimea se revărsă, dând buzna peste cei ce şedeau la mese şi se ospătau.

Se stârni învălmăşeală şi piaţa răsună de blesteme şi ameninţări. Îndată ce se duse însă vestea că un saltimbanc avea să dea o reprezentaţie acolo, în mijlocul pieţei, spiritele se potoliră. Oamenii îşi făceau loc spre cercul format chiar în centrul pieţei, se urcau pe bănci şi pe mese, se agăţau de zăbrelele de fier ale ferestrelor de la catul de jos al caselor înconjurătoare. Peste câteva clipe, fiecare îşi găsise loc şi

stăteau toţi într-o linişte adâncă, aşteptând nerăbdători, cu ochii pironiţi asupra lui Artorix.

După ce-şi rândui pe jos diferitele unelte şi accesorii ale meşteşugului său, tânărul gal se apropie de un om din mulţime şi, înmânându-i o bilă de fildeş, îi spuse:

— Dă-o mai departe.

Mai dădu o altă bilă, roşie, unui sclav aprins la faţă şi puţin cam ameţit de băutură, care stă în rândul întâi al cercului de spectatori cu aerul unui om fericit care aşteaptă o fericire şi mai mare, şi îi spuse:

— Dă-o din mână în mână.

Apoi păşi înainte şi, oprindu-se chiar în mijlocul cercului, îşi strigă câinele alb cu pete negre, care şedea cuminte, cu capul său inteligent întors către stăpânul lui:

— Endymion!

Câinele se ridică şi, cu ochii ţintă la Artorix, începu să dea din coadă, voind parcă să spună că era gata să-i îndeplinească poruncile.

— Hai, du-te de caută bila albă...

Îndată, câinele se aruncă în partea unde spectatorii îşi treceau din mâna în mână bila albă.

— Înapoi! porunci Artorix. Adu bila roşie!

Endymion se repezi pe dată în direcţia unde bila roşie trecea de la om la om şi voi să se strecoare printre picioarele spectatorilor spre acela care în acea clipă avea bila în mână. Artorix însă strigă, de parcă ar fi comandat un manipul de soldaţi:

— Stai!

Şi imediat câinele se opri pe loc.

Apoi saltimbancul spuse, adresându-se mulţimii:

— Cei ce au bilele în mână în acest moment să nu le dea mai departe, să le păstreze. Câinele meu va merge după ele.

Un murmur de curiozitate şi de neîncredere străbătu mulţimea, apoi îndată se lăsă o tăcere adâncă: toţi aşteptau cu atenţie încordată.

După ce încrucişă braţele pe piept, Artorix ordonă câinelui:

— Du-te, adu-mi bila albă.

Strecurându-se repede printre picioarele mulţimii, Endymion se apropie de unul dintre spectatori şi, punându-i labele pe piept, îl privi cu ochii săi expresivi, cerându-i parcă să-i dea bila.

Spectatorul, care, după chenarul de purpură al tunicii, se vedea că e patrician, scoase bila de sub togă şi o întinse câinelui. Acesta, după ce o prinse în gură, alergă cu ea spre stăpânul său.

Când, cu aceeaşi agerime, câinele găsi şi pe posesorul bilei roşii, exclamaţiile de aprobare şi admiraţie se transformară într-o ovaţie asurzitoare şi într-un ropot de aplauze.

Atunci, Artorix luă scăriţa pe care o purta în spate şi o înfipse în pământ. Apoi luă frânghia şi, după ce înşiră pe ea trei inele mari de fier, legă un capăt de treapta cea mai de sus a scăriţei. Cu celălalt capăt în mână se depărta puţin de scăriţă, întinzând frânghia la o înălţime de vreo patru picioare de pământ. Aşeză apoi maimuţa pe frânghie, adresându-i următoarele cuvinte:

— Ia arată-le şi tu, Psyche, acestor iluştri fii ai lui Quirinus îndemânarea şi ştiinţa ta!

Ridicându-se pe picioarele dindărăt, maimuţa porni de-a lungul frânghiei cu o dexteritate uimitoare, iar Artorix, întorcându-se către câine, strigă:

— Endymion, arată-le vestiţilor locuitori ai oraşului lui Marte cum ştii tu să te caţări pe scăriţa asta.

În vreme ce maimuţa continua să umble pe frânghia întinsă, câinele se încordă şi, făcând eforturi, nu glumă, începu să se caţăre pe scăriţă, sărind de pe o treaptă pe alta. Maimuţa, care tocmai ajunsese la primul inel, coborî pe el şi, după ce execută câteva figuri, sări iar pe frânghie şi înaintă până la inelul al doilea, unde se opri şi repetă figurile, înainte de a porni mai departe. Câinele atinsese între timp vârful scăriţei. Atunci Artorix îi spuse:

— Să te văd acum, sărmane Endymion, cum ai să cobori de-acolo?

Câinele îl privi dând vioi din coadă.

— De căţărat te-ai căţărat tu acolo sus, cu chiu, cu vai. Să te văd însă cum cobori! continuă Artorix, în timp ce maimuţa executa salturi mortale în cel de-al treilea şi ultim inel.

— Ei, să te văd cum ieşi din încurcătură! mai zise Artorix o dată.

Din vârful scăriţei, câinele sări jos. Apoi se aşeză ţanţoş pe labele dindărăt, privind mulţimea cu un aer triumfător.

Aplauze unanime şi prelungite salutară ingeniozitatea cu care inteligentul Endymion dezlegase spinoasa problemă ce i se pusese. În aceeaşi clipă, maimuţa ajunsese la celălalt capăt al frânghiei şi, în mijlocul exclamaţiilor zgomotoase ale spectatorilor, se aşeză pe treapta cea mai de sus a scăriţei.

Desprinzându-se din mulţime, un cavaler se apropie de Artorix şi-i spuse:

— Dă-mi pălăria să adun ceva bani. Dacă nu pentru tine, cel puţin pentru animalele astea minunate.

Artorix îşi scoase pălăria şi i-o întinse. Cavalerul, după ce aruncă cel dintâi un sesterţ în pălărie, porni cu cheta prin mulţime. Aşi, jumătăţi de aşi şi terunţi începură să curgă în pălărie.

Între timp, Artorix, după ce scosese de sub tunică două zaruri mici şi un păhărel de lemn, strigă:

— Psyche! Endymion! Acum o să jucaţi o partidă de zaruri, pentru a arăta nobililor şi generoşilor spectatori care din voi doi e mai îndemânatic şi mai norocos.

În mijlocul hohotelor de râs ale spectatorilor îngrămădiţi în jurul lor, câinele şi maimuţa se aşezară unul în faţa celuilalt şi începură să joace.

Endymion aruncă cel dintâi zarurile, dând cu laba o lovitură puternică păhărelului pe care stăpânul îl apropiase de el şi răsturnându-l aşa fel, încât zarurile se rostogoliră departe, până la picioarele mulţimii. Câţiva spectatori, care se aplecaseră să citească ce zar dăduse Endymion, prinseră să strige, bătând din palme:

— Venus!... Venus!... Straşnic, Endymion!

Parcă pricepând că aruncase un zar bun, câinele începu să mişte vesel din coadă.

Artorix ridică zarurile, le vârî la loc în păhărel şi întinse păhărelul lui Psyche.

Maimuţa îl luă şi, după ce se schimonosi şi se strâmba în fel şi chip, stârnind râsul spectatorilor, scutură păhărelul şi aruncă zarurile.

— Venus! Venus!... Şi ea la fel! izbucniră mai multe glasuri. Trăiască Psyche! Bravo, Psyche!

Atunci maimuţica se ridică pe labele dindărăt şi cu labele dinainte începu să facă bezele publicului, care izbucni în hohote de râs zgomotos.

Între timp, cavalerul care făcuse cheta pentru saltimbanc se întoarse spre acesta şi-i întinse pălăria plină de mărunţiş. Artorix îi mulţumi şi vărsă monedele în punga de piele ce-o purta atârnată la brâu.

Tocmai când voia să întindă animalelor zarurile ca să le mai arunce o dată, nişte ţipete puternice abătură atenţia mulţimii în altă direcţie.

În sunete de trâmbiţe şi chitare, un grup de mimi şi histrioni, unii ciudat grimaţi, alţii cu măşti stranii, înfricoşătoare, însoţiţi de o mulţime uriaşă, se apropia de Curia Carinelor, sărind şi ţopăind.

În câteva clipe, toţi cei care până adineauri se înghesuiau în jurul saltimbancului se risipiră, alergând în întâmpinarea mimilor şi histrionilor. Trâmbiţaşii suflau în trâmbiţe, chiotele în cinstea lui Saturn se înteţeau... Rămânând singur în piaţă, galul îşi strânse totul la repezeală, luă maimuţa pe braţ şi intră într-o tavernă din apropierea Curiei. Aici ceru o cupă de vin, de bună seamă cu intenţia de a scăpa de mulţime.

Lucrurile se petrecură întocmai cum se aşteptase. Curând, piaţa se umplu iarăşi de lume, iar mimii, urcându-se pe treptele Curiei, începură să joace o pantomimă burlescă; şi obscenă, care stârni frenetice explozii de râs.

Profitând de momentul prielnic, Artorix începu încet-încet să-şi croiască drum prin mulţime, furişându-se de-a lungul zidurilor. După un sfert de ceas de luptă cu valurile mulţimii reuşi să răzbească pe o stradă care ducea către Circul Mare.

Să-l lăsăm s-o ia puţin înainte pe această stradă care răsuna de strigătele de veselie ale mulţimii ce forfotea pe ea şi să explicăm pe scurt cititorilor cum şi pentru ce venise Artorix la Roma, travestit în saltimbanc.

A doua zi după asasinarea lui Rutilius, un detaşament de gladiatori călări, care ajunsese până la Barium în căutare de nutreţ pentru cai, află despre misteriosul asasinat săvârşit în ajun pe drumul Gnatiei, unde fuseseră găsite, unul lângă altul, cadavrele a doi oameni necunoscuţi.

Gladiatorii descoperiră, spre marea lor uimire, că una din victime nu era altcineva decât un comandant de legiune din armata lor, anume viteazul Rutilius, care, lucru de neînţeles pentru ei, fusese găsit travestit ca agricultor apulian.

Datorită acestei întâmplări, trista veste îi parveni lui Spartacus. Acesta bănui că un trădător, un om care dorea să-i contracareze planurile, se ascundea probabil în însăşi tabăra să. Nu putu stabili totuşi, cu certitudine, dacă Rutilius fusese ucis după ce căzuse într-o cursă anume întinsă, sau dacă pierise în urma unui conflict iscat întâmplător între el şi adversarul său.

Oricare ar fi fost însă împrejurările morţii lui Rutilius, după înmormântarea lui cu toate onorurile, Spartacus trebui să se gândească să trimită alt sol la Roma, lui Catilina. Hotărârea de a se trimite un sol fiind luată de consiliul comandanţilor, Spartacus socoti că, pentru alegerea persoanei căreia să-i încredinţeze solia, nu mai era necesar să se sfătuiască cu nimeni. Păstrând cel mai strict secret, el alese pentru această misiune anevoioasă şi delicată pe omul care-i era cel mai scump - pe Artorix.

Pentru a putea învinge mai uşor piedicile de care s-ar fi putut izbi în cale, Artorix hotărî să înveţe toate şiretlicurile obişnuite ale saltimbancilor.

În vederea acestui scop după ce găsi un saltimbanc adevărat, Artorix se apucă să înveţe în taină de la el tot soiul de scamatorii. Cumpără de la acesta un câine şi o maimuţă şi, pentru a căpăta îndemânarea necesară, făcu cu ei tot felul de exerciţii, din august până în noiembrie. Apoi părăsi pe ascuns tabăra gladiatorilor. Ajuns la o distanţă destul de mare de tabără, lepădă armele, se travesti în scamator şi o porni. Parcurgând etape scurte şi poposind aproape în fiecare oraş şi sat din drum, sosi în cele din urmă la Roma. Cititorii au văzut cum, pe neaşteptate, se văzuse silit să-şi dovedească, în faţa bunilor locuitori ai oraşului lui Quirinius, îndemânarea la scamatorii.

Să ne întoarcem acum şi să-l ajungem din urmă pe îndrăzneţul Artorix pe stradă care ducea spre Circul Mare. Tocmai trecea prin dreptul Curiei Saliilor, unde şedeau la mese şi mâncau laolaltă oameni de clase şi situaţii diferite, care vorbeau şi strigau veseli, făcând o hărmălaie de nedescris.

Mâncarea preferată în zilele Saturnaliilor era carnea de porc, care se gătea în fel şi fel de chipuri.

— Trăiască Saturn! exclamă în clipa aceea un sclav capadocian cu o statură de uriaş, pe lângă masa căruia tocmai trecea Artorix. Să trăiască Saturn şi cârnaţii ăştia grozavi, făcuţi de neîntrecutul Curio, ospătarul nostru, care e meşter mare la gătitul cărnii de porc.

— O! Nu că aş vrea să mă laud cu asta, ferească zeii - ripostă Curio, un omuleţ bondoc şi rotofei - dar pot spune, în faţa tuturor, că asemenea cârnaţi de porc cum fac eu, din uger şi măruntaie, nu se găsesc nici la masa lui Lucullus, nici la a lui Marcus Crassus. Pe părul cel negru al Junonei, protectoarea familiei mele!

— Ura! Straşnic! Vesele Saturnalii! răcni sclavul capadocian, care era cam cherchelit şi care se ridicase ţinând în mână o cupă plină cu vin, pentru a închina cu tovarăşii lui de băutură.

Şi toţi goliră pe nerăsuflate vinul din cupele lor.

— De-ar încuviinţa zeii atotputernici să reînvie împărăţia lui Saturn şi să dispară orice urmă de sclavie de pe faţa pământului! adăugă capadocianul.

— Numai că atunci n-ai să mai mănânci tu cârnaţii lui Curio şi n-ai să mai bei acest minunat vin de Caecubum...

— Ei, şi ce mare pagubă? se răsti sclavul, indignat. Crezi că fără vin de Caecubum şi de Falern nu se poate trăi? Cum adică, izvoarele munţilor patriei mele sunt oare neîndestulătoare pentru a potoli setea unui om liber?

— Apa e bună pentru spălat şi scăldat - se amestecă în vorbă, surâzând ironic, un alt sclav. Prefer vinul de Caecubum.

— Şi nuielele temnicerului! completă capadocianul. O, Cynesos, atenian decăzut, cât te-a înjosit lunga ta robie!

Artorix se opri ca să bea şi el o cupă de vin de Tusculum şi să mai tragă cu urechea.

— Oho! strigă un cetăţean, adresându-se capadocianului. Oho, scumpul meu Ediochus, pare-mi-se că, la adăpostul Saturnaliilor, îndemni sclavii să se răscoale şi să se alăture lui Spartacus.

— În Infern cu mârşavul ăla de gladiator! strigă un patrician, înfuriat numai la auzul numelui de Spartacus.

— Da-i-ar Minos pe Erinii ca prietene nedespărţite, în Infern! mai strigă patricianul.

— Blestemat să fie! strigară în cor vreo şase-şapte capadocieni, care şedeau şi ei la, masă.

— Ah, oameni viteji şi curajoşi! răspunse sclavul capadocian, cu o calmă ironie. Nu vă irosiţi în zadar suliţele împotriva acestui gladiator nemernic, care se află atât de departe!

— Pe toţi zeii care ocrotesc Roma! Acest sclav ticălos, care cutează să ia apărarea infamului barbar, ne jigneşte, pe noi, cetăţeni romani,

— Nu te înfierbânta! spuse Ediochus. Nu vreau să jignesc pe nimeni. Cu atât mai puţin pe voi, iluştri patricieni şi cetăţeni, pentru că printre voi se află şi stăpânul meu. Nu-l voi urma pe Spartacus, după cum nu l-am urmat nici până acum. Nu cred în succesul cauzei lui, deoarece împotriva lui luptă Roma cea norocoasă şi iubită de zei. Neurmându-l, nu mă simt însă dator nici să-l urăsc, nici să-l blestem ca voi, pentru simplul motiv că a ridicat armele şi că luptă cu bărbăţie împotriva legiunilor romane, nădăjduind să recucerească libertatea pentru el şi tovarăşii lui. De vorbit, vorbesc şi eu aşa, numai pentru a folosi deplina libertate de a spune ce poftim şi de a merge unde ne place, libertate care ne e hărăzită nouă, sclavilor, de rânduiala Saturnaliilor, în aceste trei zile.

Cuvintele capadocianului fură urmate de un puternic murmur de dezaprobare, şi cetăţeanul care-i era stăpân strigă, mânios peste măsură:

— Pe vălul alb al zeiţei castităţii, nu pot să sufăr asemenea vorbe, sclav fără minte! Nu puteai să mă superi mai rău nici dacă m-ai fi jignit pe mine sau pe soţia mea, nici dacă te-ai fi atins de cinstea familiei mele!... Roagă-te zeilor să nu-mi amintesc de cuvintele tale nesocotite după trecerea Saturnaliilor!

— Auzi, să ia apărarea gladiatorului!
— Să laude faptele lui mârşave!
— Să înalţe în slavă un ticălos de tâlhar!
— Pe Castor şi Pollux!
— Pe Hercule!... Ce neruşinare!...
— Şi asta tocmai astăzi, tocmai astăzi când simţim mai crâncen groaznicele urmări ale răscoalei lui Spartacus! exclamă stăpânul lui Ediochus. Astăzi, când, datorită lui Spartacus, nu se găsesc la Roma nici măcar o sută, ba nici măcar zece gladiatori care să fie jertfiţi în circ în cinstea lui Saturn!
„Mare nenorocire!” cugetă Artorix, sorbind încet, înghiţitură cu înghiţitură, vinul de Tusculum.
— Şi obiceiul străvechi, păstrat întotdeauna cu sfinţenie - stărui patricianul - cere ca lui Saturn să i se aducă jertfe omeneşti, deoarece la obârşie Saturn a fost un zeu al Infernului, nu al Cerului.
— Atunci, Saturn să-l facă praf şi pulbere pe ticălosul de Spartacus, care e primul şi singurul vinovat de această nenorocire! strigă o cetăţeană, roşie la faţă şi înfierbântată de prea mult vin.
— Dar nu, pe toţi zeii! jură patricianul, ridicându-se de la locul lui. N-o să îngăduim o asemenea ruşine! Bunul zeu Saturn o să-şi primească jertfele omeneşti. Am să dau cel dintâi exemplu: o să ofer un sclav de-al meu preoţilor, ca să fie jertfit pe altarul zeului. Nu mă îndoiesc că se vor mai găsi şi alţi oameni pioşi în Roma, care să-mi urmeze pildă, şi astfel Saturn îşi va primi jertfele, ca şi în anii trecuţi.
— Da, da!... O să se săvârşească toate jertfele! spuse amărât stăpânul lui Ediochus. Nouă, însă, cine o să ne ofere spectacolul nostru preferat - lupta de gladiatori?
— Cine o să ne dea iar lupte? întrebară în cor câteva glasuri jalnice.
Urmă o clipă de tăcere. Cuprins de un simţământ de ruşine la gândul că e om, Artorix îşi ascunse faţa în palme.
— Au să ne dea viitorii consuli, vitejii Gellius Publicola şi Cneus Cornelius Lentulus Clodianus - spuse patricianul, cu ochii sticlind de o bucurie sălbatică. La primăvară vor porni amândoi împotriva gladiatorilor, cu două armate a câte treizeci de mii de

oameni fiecare... Pe Hercule învingătorul, om vedea noi atunci dacă barbarul ăsta, hoţul ăsta de vite, are să poată ţine piept la patru legiuni consulare, cu unităţile lor auxiliare şi cu aliaţii lor!

— Parcă legiunile nimicite de el lângă Fundi n-au fost tot consulare! murmură ironic capadocianul.

— O! Între o armată pretoriană şi două armate consulare e o deosebire pe care tu, barbar ce eşti, n-o poţi pricepe! Pe divinul Marte, gladiatorii au să fie repede nimiciţi şi toţi aceia care vor ajunge în închisorile noastre au să fie mânaţi cu miile la circ, să fie ucişi!

— Nici o milă pentru tâlharii ăştia ticăloşi!

— O să plătească ei şi pentru timpul cât am fost lipsiţi de luptele de gladiatori!

— Ce mai sărbătoare o să fie! Ce desfătare!

— Ce-o să mai petrecem! O să ne distrăm din plin!

— Las' că mai vedem noi - mormăi Artorix, scrâşnind din dinţi şi tremurând de mânie.

În timp ce oamenii aceştia, transformaţi în fiare, continuau să se îmbete visând la măcelurile viitoare, saltimbancul, după ce-şi plăti vinul, porni mai departe spre Palatin. Încet-încet, dând mereu din coate ca să-şi facă loc prin mulţime, Artorix răzbi cu greu până la casa lui Catilina.

Aşezaţi care cum puteau sub portic, mulţimea uriaşă a clienţilor, liberţilor şi sclavilor lui Sergius petrecea, îndopându-se cu mâncare şi îmbătându-se. Cântecele şi ţipetele ce se auzeau din casa cruntului senator arătau că ea era plină de oaspeţi.

Mulţimea salută cu aplauze furtunoase apariţia saltimbancului, şi acesta se văzu silit să repete în faţa mulţimii de beţivani reprezentaţia cu care, trei ceasuri mai înainte, desfătase lumea adunată în piaţa Carinelor.

După reprezentaţie, în vreme ce unul din oaspeţii lui Catilina făcea cheta în folosul saltimbancului, Artorix se apropie de administratorul casei şi-l rugă să-l anunţe stăpânului. După ce-l măsură din cap până în picioare cu o privire cercetătoare, acesta îi răspunse cu nepăsare şi aproape cu dispreţ:

— Nu-i acasă stăpânul! Şi-i întoarse spatele, gata să plece.

— Nici dacă vin de la Tusculum şi dacă am să-i transmit ceva din partea Aureliei Orestilla? stărui în şoaptă Artorix.

Administratorul se opri şi, întorcându-se către saltimbanc, îi spuse încet:

— A!... Ai venit din partea ei? Şi, zâmbind cu şiretenie, adăugă: Am înţeles... Dacă vrei să-l vezi pe Catilina, coboară spre Forum şi acolo ai să-l găseşti cu siguranţă - şi se depărtă.

Îndată ce reuşi să scape de recunoştinţa zgomotoasă a noilor săi admiratori, Artorix coborî Palatinul, îndreptându-se spre Forum, unde, fireşte, înghesuiala şi zgomotul erau mai mari decât în orice altă parte a oraşului.

Aici forfoteau mai bine de trei sute de mii de bărbaţi şi femei, de toate vârstele, care aparţineau tuturor straturilor sociale. Pâlcuri de oameni care se îndreptau spre Templul lui Saturn, pentru a se închina zeului pe care-l sărbătoreau, se încrucişau cu alte pâlcuri ce ieşeau din templu. În fruntea fiecărui pâlc mergeau mimi, trâmbiţaşi, cântăreţi şi ţiteraşi, care intonau imnuri în cinstea lui Saturn, părintele tuturor, şi îi scandau numele în delir.

Hărmălaia aceasta asurzitoare, de nedescris, era înteţită de strigătele miilor de precupeţi care vindeau jucării şi de-ale mâncării, ca şi de strigătele nenumăraţilor saltimbanci şi negustori de mărunţişuri.

Îndată ce nimeri în mijlocul acestui puhoi de oameni, Artorix fu prins de el şi târât fără voia lui, încet-încet fără să se poată opri, spre templul zeului. În drum, tânărul gladiator întorcea mereu capul când la dreapta, când la stânga, căutându-l pe Catilina.

La câţiva paşi înaintea lui păşeau doi tineri şi un bătrân. Deşi purta veşminte scumpe şi somptuoase, Artorix îşi dădu îndată seama că bătrânul era un mim. Era un om de statură potrivită şi părea să aibă peste cincizeci de ani. Pe chipul lui spân, ca de femeie, încreţit şi brăzdat de zbârcituri adânci, prost ascunse de farduri şi sulimanuri, se citeau apucăturile cele mai perverse şi mai josnice.

După cum arătau tunicile lor tivite cu purpură, tinerii care mergeau alături de el, se vedea că erau patricieni. Unul din ei, care părea de douăzeci şi doi, douăzeci şi trei de ani cel mult, era înalt, zvelt şi bine făcut şi purta întipărită pe chipul lui palid o expresie de liniştită melancolie. Celălalt, care nu avea decât

vreo şaptesprezece ani şi era mic de statură şi slăbuţ, avea trăsături regulate, puternic conturate, care lăsau să se întrevadă simţăminte adânci şi o voinţă fermă şi hotărâtă.

Bătrânul era Metrobius, iar tinerii erau Titus Lucretius Carus şi Caius Cassius Longinus.

— Pe gloria nemuritorului meu prieten, Lucius Cornelius Sulla - se jură comediantul faţă de cei doi tineri care îl întovărăşeau, continuând vorba începută - femeie mai frumoasă decât această Clodia n-am văzut niciodată.

— Şi totuşi - glumi Lucretius - dacă unul ca tine, în viaţa lui desfrânată, ar fi putut întâlni şi alte femei tot atât de frumoase ca ea, sunt sigur că una mai desfrânată n-a întâlnit. Nu-i aşa, bătrâne crai?

— Nu mă întărâta, poetule - răspunse comediantul, măgulit de cuvintele lui Lucretius. Bagă de seamă că se ştiu şi despre tine lucruri destul de nostime, pe Hercule Musagetul!

— Ah, pe Junona Moneta, mă tem c-am să-mi pierd capul cu totul! exclamă Cassius, cu ochii aţintiţi spre porticul templului Vestei, în dreptul căreia ajunseseră în acea clipă. Îşi pironise privirile aprinse asupra fermecătoarei Clodia, care, împreună cu fratele ei Clodius, stătea în porticul templului. Cât e de frumoasă!... Ah, ce frumuseţe divină!

— Nu e greu s-o cucereşti, Cassius - îi spuse Lucretius, zâmbind. Ajunge numai să vrei, ca să-i dobândeşti sărutările.

— O, n-ai nici o grijă, nu se va lăsa prea mult rugată, crede-mă pe mine! întări Metrobius.

În acea clipă, nu se ştie de ce, mulţimea se opri din mers, lăsându-i astfel lui Artorix răgaz s-o vadă şi el mai bine pe femeia căreia Cassius îi arunca priviri de îndrăgostit.

Clodia nu avea nici douăzeci de ani. Era înaltă şi zveltă, purta o tunică scurtă, strâmtă, de un alb imaculat, întinsă pe corp, lucrată dintr-o ţesătură fină de lână, care nu-i ascundea de fel liniile armonioase. Avea pielea de un alb transparent şi, cu excepţia unei uşoare rumeneli care îi colora obrajii, la faţă părea încă şi mai albă. Dacă n-ar fi avut faţa îmbujorată, s-ar fi putut jura că obrazul, gâtul, umerii şi bustul Clodiei sunt ale unei statui, dăltuite de nemuritorul Fidias din cea mai pură şi mai transparentă marmură de Paros. Părul roşu, bogat şi mătăsos îi

umbrea faţa însufleţită de privirile languroase şi provocatoare ale ochilor ei albaştri.

Alături de această tânără şi frumoasă femeie, pe care primul ei bărbat o şi repudiase, stătea Clodius, cel care urma să devină unul dintre cei mai turbulenţi tribuni ai poporului şi care nu avea pe atunci decât paisprezece ani. Chipul lui senin de copil nevinovat nu lăsa de loc să se întrevadă omul crâncen care, câţiva ani mai târziu, avea să tulbure liniştea Romei, dezbinându-i pe unii şi pe alţii, instigând şi punând la cale omoruri.

— Nici Venus, nici Diana, aşa cum şi le închipuie poporul încrezător, n-ar putea fi mai frumoase decât ea! exclamă Cassius, după câteva clipe de extaz mut.

— Venus ajunge - îl corectă Titus Lucretius Carus. Las-o pe Diana în pace. Prea e nepotrivit s-o asemuieşti cu ea pe această Quadrantarie[48]!

— Dar cine i-a dat Clodiei această poreclă batjocoritoare? Cine îndrăzneşte s-o defăimeze? întrebă Cassius, furios.

— Invidia matroanelor, la fel de stricate, dar mai puţin cinice şi mult mai puţin frumoase decât Clodia. O pizmuiesc, de aceea fac din ea obiectul batjocurii şi urii lor.

— Uite-o! exclamă Metrobius. Uite-o pe aceea care i-a pus Clodiei porecla de Quadrantaria!

Şi arătă spre o patriciană frumoasă, dar cu chipul sever, aproape dur.

— Cine?... Terentia?... Soţia lui Cicero?...

— Chiar ea... Iat-o colo, cu soţul ei cel smerit.

— O, frumos, tocmai ea s-a găsit să înfiereze păcatele şi desfrâul - spuse cu un surâs ironic Lucretius. Ea, sora vestalei Fabia, a cărei nelegiuită legătură cu Catilina e cunoscută tuturor! Pe Hercule!...

— Ei! interveni Metrobius, clătinând din cap sceptic. Am ajuns cu moravurile într-un asemenea hal, că dacă severul şi neînduplecatul Cato, cel mai sever şi mai neînduplecat dintre cenzorii Romei, ar trăi în zilele noastre, desigur că nici el n-ar şti ce să facă mai întâi pentru a pune capăt acestei destrăbălări.

---

48 Quadrantarie – femeie care se vindea pentru un qudrans, cea mai mică monedă de aramă în circulaţie pe vremea aceea. (n.r.)

Dacă ar fi să hotărască alungarea din Roma a tuturor femeilor care n-ar merita să se afle aici, atunci, pe Castor şi Pollux, ar însemna că Roma să se transforme într-un oraş locuit numai de bărbaţi. Pentru a asigura urmaşi neamului lui Quirinus, ar trebui să se mai recurgă încă o dată la răpirea sabinelor. Şi, fiindcă veni vorba, mai merită oare sabinele din zilele noastre să fie răpite?

— Pe divinul Epicur! Asta e culmea! izbucni Lucretius. Metrobius să rostească o ditirambă împotriva decăderii moravurilor! La viitoarele alegeri votez pentru tine şi propun să te aleagă cenzor!

Mulţimea se urni încet şi porni mai departe. Trecând prin faţa templului Vestei, Cassius o salută pe Clodia, ducându-şi mâna dreaptă la buze şi exclamând:

— Salut, Clodia, cea mai frumoasă între frumoasele Romei!

După ce-i aruncă lui Cassius o privire lungă şi înflăcărată, Clodia îi întoarse salutul, înclinând uşor capul şi zâmbindu-i îmbietor.

— O privire care făgăduieşte multe! îi şopti surâzând Lucretius lui Cassius.

— Nu e lipsită de temei înflăcărarea ta, ilustre Cassius - spuse Metrobius. Niciodată n-am văzut femeie mai frumoasă decât ea, cu excepţia Euthybidei, curtezana elenă!...

— Euthybida! repetă Lucretius, tresărind la auzul acestui nume. Şi după o pauză adăugă, oftând uşor: Frumoasă fată, Euthybida!... Pe unde o mai fi acum? ...

— Poate n-ai să crezi, totuşi acesta e adevărul: Euthybida e în tabăra gladiatorilor.

— Dimpotrivă, găsesc că e firesc - protestă Lucretius. Acolo e locul cel mai potrivit pentru ea.

— Să ştii însă că dacă Euthybida s-a dus în tabăra tâlharilor ăstora de gladiatori, nu s-a dus decât din dorinţa de a câştiga dragostea unuia dintre ei. E îndrăgostită nebuneşte de Spartacus... - Tăcură o clipă toţi trei, apoi Metrobius continuă, adresându-se lui Lucretius: Ştii că frumoasa Euthybida mi-a propus în mai multe rânduri să mă duc în tabăra gladiatorilor?...

— Pentru ce? întrebă mirat Lucretius.

— Ca să te ţii şi pe acolo de beţii? îl luă peste picior Cassius. Mi se pare însă că faci treaba asta atât de bine la Roma, încât...

— Râdeţi voi, râdeţi... Totuşi m-aş duce acolo.

— Unde?

— În tabăra lui Spartacus. Sub alt nume şi travestit, mi-aş câştiga simpatia lui Spartacus, aş afla toate planurile, intenţiile şi pregătirile gladiatorilor şi le-aş comunica în taină consulilor.

Cei doi patricieni pufniră într-un râs zgomotos.

Metrobius se supără.

— Iarăşi râdeţi? Degeaba râdeţi! Nu sunt eu acela care, acum doi ani, l-am prevenit pe consulul Lucius Licinius Lucullus despre răscoala gladiatorilor? Nu sunt eu acela care a descoperit complotul în crângul zeiţei Furrina?

— Aşa! Bine că ştim! îşi zise Artorix, încruntat, aruncându-i o privire întunecată.

Ajunseseră între timp în faţa monumentalei clădiri a templului lui Saturn, unde, în spatele altarului, se păstrau arhiva şi tezaurul statului. Aici, înghesuiala şi îmbulzeala erau şi mai mari, din care cauză mulţimea se mişca încă şi mai încet. Istoviţi şi pe jumătate striviţi, Metrobius, Lucretius şi Cassius, şi după ei şi Artorix, izbutiră să pătrundă în templu abia după vreun sfert de ceas. Aici văzură statuia de bronz care-l reprezenta pe zeul Saturn cu un cosor în mână şi având la picioare uneltele care simbolizau muncile agricultorului. Statuia era goală pe dinăuntru, dar pe dinafară era scăldată în untdelemn de măsline, în semn de belşug.

— Uite-l, uite-l pe Caesar, marele pontif - exclamă Metrobius. A săvârşit jertfele rituale în cinstea zeului, şi acum, după ce şi-a lepădat veşmintele pontificale, părăseşte templul.

— Cum o mai priveşte pe Sempronia! Pe frumoasa şi înţeleaptă Sempronia!

— Şi, putem adăuga, pe desfrânata Sempronia.

— Ia te uită ce-i mai scapără ochii ăştia negri şi pătimaşi!... Şi ce dulce îi zâmbeşte frumosului Iulius!...

— Mai bine v-aţi uita la celelalte matroane şi fecioare, să vedeţi cu ce priviri duioase îl urmăresc pe Caesar.

— Ia uitaţi-vă şi la roşcata de Fausta...

— Fiica lui Lucius Cornelius Sulla Felix, nemuritorul meu prieten.

— Se ştie c-ai fost prieten cu el, se ştie c-ai fost chiar prea prieten cu monstrul ăla. Nu e nevoie să o repeţi mereu.

— Ce-o fi învălmăşeala asta?

Toată lumea se întorcea curioasă către intrarea templului, de unde răsunau ovaţii din ce în ce mai puternice şi mai însufleţite în cinstea lui Saturn. Un grup de oameni posomorâţi şi istoviţi înaintau prin mulţime, purtându-l pe braţe pe pretorul oraşului.

— Aha!... Aha!... Asta era! Deţinuţii din închisoarea Mamertină, care aşteptau judecata. Potrivit datinei, au fost graţiaţi - se dumeri Lucretius.

— Au venit, după obicei, să atârne pe altarul lui Saturn lanţurile cu care au fost ferecaţi - adăugă Metrobius.

— Uitaţi-vă la Catilina, uitaţi-vă la el cât e de fioros! strigă Cassius, arătând spre altar, în apropierea căruia stătea cumplitul patrician, privind ţintă la una dintre tinerele vestale. Omul acesta e crud chiar şi în dragoste. Uitaţi-vă cu ce ochi fioroşi şi cu ce lăcomie o priveşte pe sora Terentiei.

Artorix îl zări şi el pe patrician, şi în ochii săi se ivi o rază de bucurie. Încercă din răsputeri să-şi croiască drum prin mulţime pentru a se apropia de Catilina. Dar una era să vrei, şi alta să reuşeşti. O jumătate de ceas îi trebui tânărului gal ca să răzbească până la Lucius Sergius. Ajuns lângă el, îi şopti la ureche:

— Lumină şi libertate!

Catilina tresări şi se întoarse brusc. Apoi, încruntându-se la saltimbanc, îl întrebă ameninţător:

— Ce înseamnă asta?

— De la Spartacus - murmură Artorix. Viu tocmai din Apulia, ca să discut cu tine lucruri de cea mai mare însemnătate.

Patricianul aruncă iute o privire tânărului gal şi-i spuse:

— Am să te ascult... Să ieşim din templu... Mergi în urma mea... până vom găsi un loc prielnic şi ferit.

Apoi, cu dispreţul faţă de oameni care-i era propriu, Catilina ieşi din templu croindu-şi brutal drum cu coatele. Artorix îl urmă de aproape. După ce trecură de templul lui Hercule, Catilina se opri în apropierea micului templu închinat zeiţei castităţii.

Artorix îi expuse solia cu care-l trimisese Spartacus. Începu prin a-i zugrăvi cu însufleţire puterea şi vitejia legiunilor de gladiatori. Pe neobservate, reuşi să-i măgulească orgoliul, încredinţându-l că, dacă Lucius Sergius Catilina le-ar deveni conducător, vitejia celor şaizeci de mii de sclavi, ce fusese dovedită în atâtea bătălii, ar creşte încă mai mult. Îi demonstra de asemenea că în modul acesta efectivul armatei gladiatorilor s-ar dubla în scurt timp şi că, mergând din victorie în victorie, până într-un an, armata ar putea ajunge cu forţe de neînvins la porţile Romei.

Numai la auzul acestor propuneri, ochii injectaţi ai lui Catilina se aprinseră. Muşchii feţei sale crunte şi expresive zvâcneau înfricoşător; din când în când scăpa câte un oftat care semăna cu răcnetul unei fiare sălbatice şi îşi încleşta ameninţător pumnii puternici.

După ce Artorix încheie, Catilina răspunse sacadat:

— Propunerea ta, tinere, e foarte ademenitoare... N-am să-ţi ascund însă că mie, ca roman şi patrician... gândul de a mă aşeza în fruntea unei armate de sclavi... fie ei oricât de viteji... dar totuşi sclavi şi răsculaţi, îmi insuflă o scârbă de nestăpânit... Însă gândul de a avea o armată atât de puternică... mie, care, deşi m-am născut pentru fapte măreţe, n-am avut niciodată posibilitatea să obţin măcar funcţia de guvernator al unei provincii, gândul acesta...

— Gândul acesta nu cumva să-ţi înflăcăreze creierul şi să-ţi întunece minţile până într-atât, încât să uiţi că eşti roman şi că te-ai născut patrician. Dacă oligarhia care ne asupreşte trebuie răsturnată, ea trebuie răsturnată nu cu ajutorul scelerat al sclavilor vrăjmaşi, ci cu braţul şi arma romanilor liberi.

Această intervenţie neaşteptată venea din partea unui patrician care, chiar în clipa aceea, apăruse de după colţul templului. Era un om de peste treizeci de ani, arogant şi plin de prestanţă.

— Lentulus Sura! exclamă Catilina, uimit. Tu, aici?

— Da. Omul acesta mi-a trezit bănuieli şi de aceea te-am urmărit. Nu o dată ţi-am povestit, că soarta a hotărât ca Roma să fie stăpânită pe rând de trei Cornelius. Cornelius Cinna şi Cornelius Sulla au şi cârmuit-o, iar tu eşti al treilea, ales de

soartă, pentru a stăpâni Roma. Vreau să te împiedic să faci acum un pas greşit, care în loc să te apropie te-ar putea îndepărta de ţintă.

— Crezi oare, Lentulus, că am să mai întâlnesc alt prilej la fel de favorabil? Crezi tu că, pentru înfăptuirea planurilor noastre, vom izbuti să strângem o armată ca a gladiatorilor?

— Dacă am recurge la ajutorul gladiatorilor, cred că ne-am atrage ura poporului şi dispreţul întregii Italii. Nu am mai lupta atunci nici pentru binele plebei, nici pentru interesele celor apăsaţi de datorii şi ale celor dezmoşteniţi şi lipsiţi de drepturi, ci ne-am lupta numai şi numai în folosul barbarilor şi al duşmanilor gloriei romane... Dacă, datorită bunăvoinţei şi sprijinului prietenilor noştri, barbarii aceştia ar deveni cândva stăpânii Romei, îţi închipui oare că vor mai respecta vreo lege sau că îi vei mai putea ţine în frâu?... Crezi că vor lăsa puterea în mâna noastră? În ochii lor, orice cetăţean are să pară un duşman şi au să ne împingă la măceluri şi omoruri.

Pe măsură ce Lentulus vorbea, fiecare mişcare a lui Catilina lăsa să se vadă cum se stingea avântul care pusese stăpânire pe el. După ce Sura termină de vorbit, Catilina, copleşit, lăsă capul în piept şi, oftând adânc, şopti:

— Logica ta taie adânc, fără cruţare, ca o lamă spaniolă bine ascuţită.

Artorix tocmai se pregătea să-i spună ceva lui Lentulus, când acesta i se adresa cu un glas poruncitor:

— Întoarce-te şi spune-i lui Spartacus că admirăm curajul vostru, dar că, înainte de toate, suntem romani. Când o primejdie ameninţă patria, pe malurile Tibrului toate dezbinările trebuie să înceteze. Sfătuieşte-l să profite de împrejurările prielnice, să treacă Alpii şi să lase pe fiecare să meargă acasă. Continuarea războiului în Italia vă va fi fatală. Du-te, zeii să te însoţească.

Şi, rostind aceste cuvinte, Lentulus Sura îl luă de braţ pe Catilina, pe care gândurile îl absorbiseră cu totul, şi porni cu el spre centrul oraşului.

Artorix rămase locului, privind îngândurat după cei doi patricieni care se depărtau. Deşteptat din această stare de

Endymion, care începuse să sară şi să-i lingă mâinile, falsul saltimbanc porni încet în direcţia Curiei Aeculeia.

Frământat cum era de gândurile întunecate stârnite de cuvintele lui Sura, Artorix nu băgase de seamă că de câtăva vreme era urmărit de Metrobius. Acesta ba mergea în spatele lui Artorix, ba i-o lua înainte, privindu-l cu luare-aminte. Abia când ajunse în piaţa cea largă a Curiei Aeculeia, Artorix, observându-l pe mim, îl recunoscu îndată. Gândul că poate şi Metrobius recunoscuse în el pe unul din gladiatorii lui Sulla îl nelinişti. De aceea, după ce chibzui puţin, hotărî să iuţească pasul, nădăjduind că, pierzându-se în mulţime, are să scape de urmărirea lui Metrobius.

Soarta păru să-i surâdă lui Artorix, deoarece, în apropiere, la intrarea locuinţei unui patrician, se înghesuia un mare număr de clienţi cu lumânări în mână. Erau clienţii unui senator, care, cu prilejul sărbătorii Saturnaliilor, aduceau lumânări în dar patronului lor, potrivit tradiţiei.

După ce se amestecă în mulţimea clienţilor, el intră în locuinţa patricianului. Portarului îi spuse că venea să-i propună stăpânului ca să dea o reprezentaţie pentru clienţii lui, drept răsplată pentru darurile aduse. Portarul îl lăsă să treacă din vestibul în atrium, împreună cu clienţii. Artorix ştia că locuinţele romanilor bogaţi erau clădite aproape toate după acelaşi plan, de aceea se uită îndată să vadă dacă şi casa aceasta mai avea o ieşire în cealaltă parte a grădinii. Convingându-se că avea, profită de învălmăşeala pricinuită de intrarea clienţilor şi străbătu atrium-ul, galeria acoperită şi coridorul, ieşind în grădină. Când ajunse în dreptul ieşirii, îi spuse portarului de aici că dăduse o reprezentaţie în faţa stăpânului şi că acum, fiind aşteptat în altă parte, îl roagă să-i dea drumul prin ieşirea aceasta, întrucât intrarea principală era prea aglomerată de oameni. Portarul îl crezu şi, după ce-i deschise poarta şi-şi luă rămas bun cu un zâmbet binevoitor, îi dădu drumul într-o ulicioară.

Începuse să se întunece. Artorix chibzui că trebuia neapărat să părăsească oraşul cât mai repede, ieşind pe porţile cele mai apropiate. Apucă de-a lungul malului stâng al Tibrului, pe larga stradă care ducea spre Poarta Trigemina.

Fiind departe de centrul oraşului, strada aceasta era aproape pustie. Numai zgomotul fluviului, umflat de ploile recente, tulbura liniştea ce domnea aici.

Deodată, după ce făcuse vreo trei sute de paşi, lui Artorix i se păru că aude paşi grăbiţi în urma sa. Se opri o clipă şi trase cu urechea. Zgomotul paşilor se apropia din ce în ce. După ce-şi strecură mâna dreaptă sub tunică şi-şi scoase pumnalul, Artorix porni repede mai departe. Profitând de o cotitură, el se ascunse după trunchiul gros al unui stejar de lângă mal. Voia să vadă dacă paşii ce se auzeau erau ai lui Metrobius sau ai vreunui cetăţean care îşi vedea grăbit de drumul său. Curând auzi gâfâitul omului ce se apropia şi apoi îi zări faţa... Era Metrobius.

Nemaivăzându-l pe Artorix, Metrobius se opri şi, aruncând o privire de jur împrejur, se întrebă cu glas tare:

— Unde-o fi dispărut?

— Aici sunt, dragul meu Metrobius - răspunse Artorix, ieşind din ascunzătoare.

Metrobius făcu câţiva paşi într-o parte, spre zidul scund de o jumătate de stat de om care despărţea strada de fluviu, şi îi spuse mieros:

— A! Într-adevăr, chiar tu erai, scumpul meu gladiator... Te-am recunoscut... De aceea te-am şi urmat... Am făcut cunoştinţă cu tine la vila de la Cume a lui Sulla... Vreau să te poftesc să iei masa cu mine... Să bem un vin bun de Falern.

— Ai vrea tu, trădător bătrân, să mă duci la masă - îl întâmpină Artorix domol, dar ameninţător, apropiindu-se de comediant - însă la închisoarea Mamertină, pentru că din trupul meu, răstignit pe cruce, să se ospăteze corbii Esquilinului...

— Nicidecum! Ce-ţi veni în gând? protestă Metrobius cu glas tremurător, retrăgându-se în direcţia de unde venise. Să mă trăsnească Jupiter cu fulgerul său dacă n-am vrut cu adevărat să te cinstesc cu un Falern excelent.

— Nu, beţiv infam. Astă-seară ai să bei până o să-ţi treacă pofta din apa galbenă şi tulbure a Tibrului - şopti gladiatorul, năpustindu-se asupra bătrânului comediant.

— Săriţi!... Ajutor!... Prieteni!... Mă ucide!... strigă comediantul, luând-o la fugă spre Via Nova.

Strigă încă după ajutor, când Artorix, cu pumnalul în dinţi, îl ajunse din urmă şi-l înşfacă de gât cu mâinile sale vânjoase.

— Aha, mişelule, mai pofteşti şi prieteni... la masa pe care mi-ai oferit-o!... Într-adevăr, iată-i... iată-i că vin...

Artorix zărea o mulţime de sclavi şi clienţi cu făclii, care tocmai ieşea din casa patricianului prin care trecuse adineauri. Atrasă de ţipetele stridente ale comediantului, mulţimea alerga spre ei. Atunci Artorix îl izbi pe Metrobius de câteva ori cu pumnalul în piept şi spuse cu glas surd şi fioros:

— Nici pe tine nu vor reuşi să te salveze şi nici pe mine n-au să pună mâna. Ticălosule! Şi, ridicându-l în braţe pe comediant, care era pe jumătate mort şi din pieptul căruia ţâşnea un şuvoi gros de sânge, îl azvârli în Tibru, strigând: Asta are să fie prima şi ultima oară când ai să bei apă, beţivan bătrân!...

După aceste cuvinte urmă un plescăit şi strigătul deznădăjduit al lui Metrobius, care dispăru înghiţit de apele tulburi ale fluviului...

— Acum! Venim, Metrobius... Nu-ţi fie teamă! ...

— O să-l trimitem pe ticălosul ăsta de gladiator să fie răstignit!

— N-o să ne scape! strigau din goană sclavii şi cetăţenii, care acum ajunseseră la cincizeci, şaizeci de paşi de Artorix.

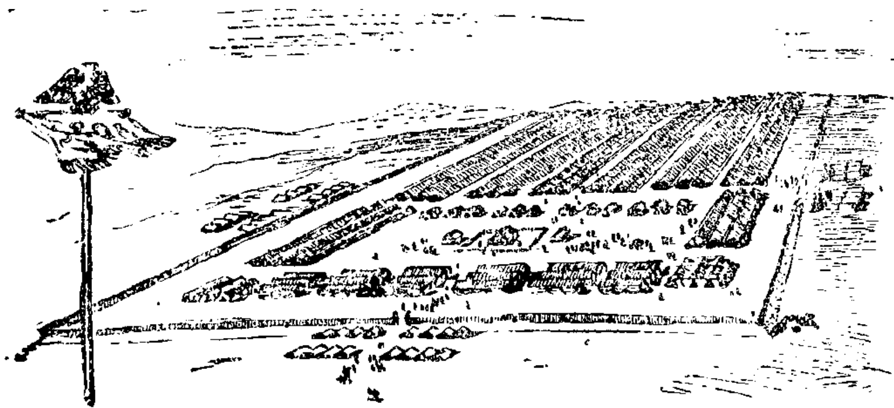
Gladiatorul îşi smulse pelerina de pe umeri, îl azvârli pe Endymion în fluviu şi, după ce sări pe zid, se aruncă în apă.

— Ajutor!... Mor!... Aju... se mai auzi o dată glasul lui Metrobius.

Cei ce veneau în ajutorul lui ajunseră la locul unde se petrecuse sângeroasa luptă. Se agitau de colo-colo de-a lungul zidului făgăduind ajutor comediantului, dar nimeni nu făcu nimic pentru a-l salva.

Între timp, Artorix înota voiniceşte de-a curmezişul fluviului, îndreptându-se spre malul opus.

Cei adunaţi pe mal mai continuau să-l blesteme pe Artorix şi să deplângă soarta lui Metrobius, când gladiatorul ajunse cu bine pe malul celălalt şi se făcu nevăzut în întunericul tot mai des care se lăsa deasupra Oraşului Etern.

CAPITOLUL XVIII. CONSULII ÎN RĂZBOI. BĂTĂLIA DE LA CAMERINUM. MOARTEA LUI OINOMAUS.

Orice nădejde de a-l vedea pe Lucius Sergius Catilina luând conducerea răscoalei fiind pierdută, gladiatorii aprobară noul plan propus de Spartacus. Potrivit acestui plan, la venirea primăverii, armata avea să pornească spre Alpi, urmând ca după trecerea Alpilor răsculaţii să se împrăştie şi fiecare să se întoarcă în ţara sa, pentru a îndemna populaţia să se ridice împotriva romanilor. Pentru Spartacus, care prin judecata sa sănătoasă şi prin agerimea şi puterea sa de pătrundere era unul din cei mai mari comandanţi ai vremii sale, era evident că un război îndelungat purtat împotriva Romei, pe teritoriul Italiei, era sortit să se termine cu izbânda Quiriţilor. În consecinţă, pe la sfârşitul lui februarie 682, cu mai bine de şaptezeci de mii de soldaţi minunat instruiţi şi înarmaţi, el porni din Apulia şi, înaintând de-a lungul litoralului, se îndreptă spre Samnium.

După un marş de zece zile, când ajunse în ţinutul Paelignilor, Spartacus află că, pentru a opri înaintarea gladiatorilor spre Pad, consulul Lentulus Clodianus concentra în Umbria o armată de vreo treizeci de mii de oameni, în timp ce celălalt consul, Gellius Publicola, sta gata s-o pornească din Latium şi să-i cadă în

spate, pentru a-i tăia orice putinţă de scăpare sau de întoarcere în Apulia. Senatul abia acum pricepuse ce ameninţătoare şi grozavă primejdie constituia războiul cu gladiatorii şi, alarmat, hotărâse să-i trimită pe amândoi consulii împotriva lui Spartacus, ca într-o campanie din cele mai grele. Două armate uriaşe fură puse la dispoziţia consulilor, cărora Senatul le încredinţă misiunea de a termina cu gladiatorii odată pentru totdeauna.

La câteva zile după intrarea lor în funcţiune, cei doi consuli începură să-şi mobilizeze armatele, unul în Latium, celălalt în Umbria. Se vede însă că nici Lentulus, nici Gellius nu trăseseră vreo învăţătură din experienţa acestui război, adică din înfrângerile suferite de pretorul Varinius, de chestorul Cossinius şi de însuşi Orestes. Fie din cauza rivalităţii, fie din greşite consideraţii tactice, ei nu se gândiseră nici o clipă să pornească împreună la luptă împotriva lui Spartacus.

După ce luă cunoştinţă de intenţiile adversarilor, Spartacus se hotărî să-l atace mai întâi pe Gellius şi îşi iuţi marşul de-a lungul Samniumului, nădăjduind să-l întâlnească undeva pe şoseaua care lega Corfinium şi Amiternum.

Ajungând la Amiternum, el află de la sclavii de prin oraşele vecine, care, deşi nu se hotărau să vină în tabăra gladiatorilor, le făceau totuşi foarte mari servicii iscodind mişcările inamicului, că Gellius se mai găsea la Anagnia, unde aştepta sosirea unităţilor sale de cavalerie, şi că avea să mai rămână acolo încă cincisprezece zile cel puţin.

Conducătorul gladiatorilor luă atunci hotărîrea de a înainta mai departe, socotind să-l întâmpine pe Lentulus, care pornise din Umbria, să dea lupta cu el şi să-l înfrângă. După aceea ar fi putut fie să se întoarcă puţin înapoi şi să-l nimicească pe Gellius, trecând apoi peste Pad, fie să pornească de-a dreptul spre Alpi, fără a se mai sinchisi de Gellius.

Când ajunse la Asculum, numeroasele sale iscoade îi aduseră ştirea că Lentulus părăsise Perusia şi se îndrepta spre Camerinum pentru a-l ataca. Spartacus se hotărî să rămână la Asculum, unde să-l aştepte pe Lentulus, care în patru-cinci zile avea să ajungă acolo. Dădu ordin să se aşeze tabăra pe o poziţie dominantă şi să fie bine întărită. După ce tabăra fu

instalată, Spartacus porni în fruntea a o mie de călăreţi, pentru a face o recunoaştere în împrejurimi. Călărea singur în fruntea detaşamentului său, frământat de gânduri care dădeau chipului său o căutătură aspră şi posomorâtă.

La ce se gândea oare?

De câtva timp, purtarea lui Oinomaus se schimbase simţitor. În câteva rânduri lăsase să se întrevadă că nu mai nutrea pentru Spartacus respectul şi dragostea de altădată. La consiliul comandanţilor, ţinut în tabăra de lângă Gnatia, după refuzul lui Catilina de a lua comanda gladiatorilor, Oinomaus fusese singurul care se împotrivise hotărârii ca armata să treacă Alpii şi ca fiecare să se întoarcă în patria lui. Se împotrivise acestui plan rostind cuvinte tari şi grele la adresa lui Spartacus. Îndrugase câteva fraze obscure, cu două înţelesuri, despre o anume tiranie, despre o putere abuzivă care nu mai putea fi tolerată. Mai mult chiar, amintind că gladiatorii luaseră armele în numele egalităţii, Oinomaus spusese că, din cauza unei anumite dictaturi, egalitatea rămăsese literă moartă şi că venise vremea ca gladiatorii să înceteze de a se mai supune dictatorului, cum se supun copiii, învăţătorului.

După această ciudată ieşire a germanului, Spartacus se ridicase cuprins de o mânie teribilă, dar izbutise să se stăpânească şi, pentru a-l linişti pe Oinomaus, la care ţinea atât de mult, îi răspunsese cu blândeţe şi prietenie. Văzând însă că Crixos, Granicus şi ceilalţi comandanţi se alăturaseră toţi propunerii lui Spartacus, Oinomaus părăsise turbat cortul, nevrând să mai ia parte la consiliul fraţilor săi de arme.

De aceea, purtarea lui Oinomaus îl frămînta serios pe Spartacus de multe zile.

Când se întâlneau întâmplător, Oinomaus părea tulburat, tăcea şi căuta să evite explicaţiile.

Sub influenţa Euthybidei, Oinomaus devenise încăpăţânat şi rău, totuşi de câte ori se întâlnea cu Spartacus simţea că i se potolea mânia. Faţă în faţă cu marele conducător, care în măreţia lui era bun, inimos şi nespus de sincer şi modest, sufletul cinstit al germanului se răzvrătea împotriva uneltirilor curtezanei.

Strădaniile lui Spartacus de a descoperi pricina ce provocase o schimbare atât de neaşteptată în atitudinea lui Oinomaus rămăseseră zadarnice. Euthybida ascunsese cu cea mai mare pricepere taina legăturilor ei vinovate cu comandantul germanilor. Iar pe Spartacus, cinstea şi nobleţea caracterului îl împiedicau să bănuiască intrigile scornite de Euthybida, care îl prinsese cu atâta dibăcie pe Oinomaus în mrejele ei. Nici nu visa că Euthybida ar fi putut avea vreo influenţă asupra purtării stranii şi de neînţeles a prietenului său. De curtezană aproape că uitase, deoarece chiar ea evita orice întâlnire cu el.

La întoarcerea sa din recunoaşterea făcută prin împrejurimile Asculumului, Spartacus, năpădit de gânduri întunecate, se izolă în cortul său şi porunci unui contubernal să-l poftească pe Oinomaus.

Contubernalul ieşi din cort pentru a îndeplini porunca. Dar nici nu apucase bine Spartacus să se întindă pe banchetă în aşteptarea lui Oinomaus, că, iată, contubernalul se şi întoarse.

— M-am dus după Oinomaus - raportă el - dar l-am întâlnit în drum, tocmai venea la tine... Iată-l.

Şi, dându-se la o parte, contubernalul îi făcu loc lui Oinomaus, care, oprindu-se în faţa lui Spartacus, îi spuse încruntat:

— Salut, conducător suprem al gladiatorilor! Vreau să-ţi vorbesc şi...

— Şi eu vreau să-ţi vorbesc! îi tăie Spartacus vorba, ridicându-se în picioare şi făcând contubernalului semn să plece.

După ce acesta ieşi, Spartacus se întoarse spre Oinomaus şi spuse cu blândeţe:

— Bine ai venit, frate Oinomaus! Ce voiai să-mi spui?

— Voiam... începu germanul cu glas ameninţător, dar lăsând privirea în jos. M-am... săturat, nu mai pot... să tot joc după toanele şi capriciile tale... Dacă e sclavie, sclavie să fie! Prefer însă să fiu sclav la romani... Vreau să lupt, nu vreau să fiu sluga nimănui.

— Pe fulgerele mi Jupiter! exclamă Spartacus, cu adâncă amărăciune, încrucişându-şi braţele şi ridicând ochii spre cer. Oinomaus, ţi-ai ieşit din minţi de-a binelea şi...

— Pe cosiţele mătăsoase ale Freiei! îl întrerupse germanul, ridicând capul şi privindu-l drept în faţă, cu privirea aprinsă a ochilor săi mici. Sunt în toate minţile.

— Să-ţi ajute zeii să fie aşa! Care sunt însă toanele de care vorbeşti? Am încercat eu vreodată să fac din tine, sau din oricare altul dintre fraţii mei de nenorocire şi arme, jucăria mea?

— Nu spun asta... - răspunse Oinomaus, vădit stingherit, lăsând iarăşi ochii în jos. Nu ştiu dacă tu... Nu ştiu dacă tu... Ştiu însă că, la urma urmei, sunt şi eu om...

— Om cinstit şi viteaz. Aşa ai fost până acum şi aşa poţi fi şi de aici înainte! încuviinţă Spartacus, uitându-se fix şi iscoditor în ochii lui Oinomaus, cu privirea lui scânteietoare. Ce legătură are însă asta cu ce mi-ai spus adineauri? Când am încercat eu vreodată să-ţi pun la îndoială autoritatea în tabăra noastră?... Ce te-a făcut să bănuieşti una ca asta? Care e pricina atitudinii ciudate, de neînţeles, pe care ai luat-o faţă de mine?... Te-am jignit eu cu ceva?... Cu ce ţi-am greşit eu ţie, personal? Cu ce am păcătuit faţă de cauza comună pe care m-am jurat s-o înfăptuiesc şi căreia i-am închinat întreaga mea viaţă?

— La drept vorbind nu... De jignit... de supărat... într-adevăr, nu m-ai jignit... Nici faţă de cauza noastră n-ai greşit cu nimic. Dimpotrivă, eşti un conducător iscusit, ai dovedit-o. Ai transformat hoardele de gladiatori ce s-au strâns în jurul tău într-o armată disciplinată, care inspiră teamă... şi... şi... În sfârşit... nu-ţi pot aduce nici o învinuire..

Aşa i-a răspuns Oinomaus. Vorba lui, din arţăgoasă şi necuviincioasă cum fusese la început, se făcuse, treptat, mai domoală şi mai respectuoasă, şi acum ajunsese să fie prietenească.

— Atunci, de ce te-ai schimbat aşa? De ce eşti supărat pe mine? De când, împotriva voinţei mele, am fost ales conducător suprem, nu m-am purtat întotdeauna cu toţi ceilalţi, şi mai ales cu tine, ca un frate, ca un prieten sincer şi ca un bun tovarăş de arme?

— Da, Spartacus, totdeauna te-ai purtat frumos... Dar nu-mi vorbi aşa... nu te uita aşa la mine - mormăi înduioşat Oinomaus. N-am spus că... Şi nici nu voiam să spun asta...

— Dacă am susţinut planul de a ne întoarce în ţările noastre de baştină, n-am făcut-o decât după o lungă şi temeinică chibzuinţă, şi anume pentru că m-am convins că, luptând pe pământul Italiei, nu vom izbuti niciodată să câştigăm o victorie hotărâtoare asupra Romei!... Roma!... Cucerirea Romei!... Frângerea puterii romane şi zdrobirea domniei tiranilor!... Nu înţelegi tu oare că gândul ăsta mă munceşte şi în vis şi că-mi tulbură liniştea nopţilor?... A fi mai presus decât Brennus, decât Pirus şi decât Hanibal! A izbuti acolo unde au dat greş aceşti glorioşi conducători de armate! N-ar fi aceasta o mare glorie?... Dacă o vom ataca pe pământul Italiei, cu Roma se va întâmpla ceea ce s-a întâmplat cu Anteu, care, de fiecare dată când Hercule, biruindu-l, îl arunca la pământ, se ridica iarăşi la luptă, mai puternic decât înainte. După ce, cu mare trudă şi vărsare de sânge, izbutim să nimicim o armată romană, în câteva zile Roma trimite împotriva noastră o altă armată, şi apoi încă una, până ce, la urma urmei, are să ridice o armată de şaizeci-şaptezeci de legiuni, care au să ne strivească. Divinul Hercule, pentru a-l răpune pe Anteu, nu l-a mai trântit la pământ, ci l-a sugrumat ţinându-l în aer cu braţele sale puternice. Noi, ca să biruim Roma, trebuie să ridicăm împotriva ei toate popoarele pe care le asupreşte şi să pornim împotriva Italiei din toate părţile, strângând mereu cercul în jurul zidurilor lui Servius Tullius. Abia când o să năvălim cu o armată de şase-şapte sute de mii de oameni o să izbutim să înăbuşim pentru vecie oraşul şi poporul acesta blestemat. E singurul mijloc de a înfrânge Roma, singura cale de a-i nimici puterea. Dacă noi n-o să izbutim s-o facem, au să izbutească nepoţii sau strănepoţii noştri; căderea Romei numai aşa are să se poată obţine. Orice război, orice luptă izolată împotriva puterii romane e cu neputinţă. Mitridate are să fie înfrânt, aşa cum a fost înfrânt şi Hanibal. Popoarele de la Rin şi parţii au să fie nimiciţi, aşa cum au fost nimiciţi, pe rând, cartaginezii, grecii şi iberii. Numai unind laolaltă toate forţele asupriţilor poate fi zdrobită această uriaşă caracatiţă, care, treptat-treptat, şi fără putinţă de a-i ţine piept, îşi întinde braţele-i monstruoase asupra lumii întregi.

Spartacus vorbea avântat şi cu înflăcărare, şi ochii săi scăpărau fulgere. Ascultându-l, Oinomaus, care era cinstit,

sincer din fire şi devotat lui Spartacus, simţea cum scade şi se stinge ura aprinsă în inima sa de vicleniile ticăloase ale Euthybidei. Când Spartacus isprăvi de vorbit, germanul îşi întinse rugător braţele spre el. Frumosul chip al lui Spartacus părea în acea clipă învăluit de o lumină supranaturală. Cu glasul tremurând de emoţie, Oinomaus şopti:

— O, iartă-mă... Spartacus... iartă-mă!... Tu nu eşti om, tu parcă eşti un zeu!...

— Nu... Sunt doar omul cel mai fericit, pentru că regăsesc în tine un frate! exclamă tracul emoţionat, deschizându-şi larg braţele.

Oinomaus se aruncă vijelios în braţele lui, şoptind:

— O, Spartacus, Spartacus!... Te cinstesc şi te iubesc şi mai mult decât până acum!

Câtăva vreme rămaseră amândoi tăcuţi, unul în braţele celuilalt, ca nişte fraţi. Apoi Spartacus se desprinse şi, cu vocea încă tulburată de emoţie, întrebă:

— Oinomaus, spune-mi acum, ce te aduce aici?

— Eu... Dar... Nici eu nu mai ştiu - răspunse el, cam încurcat. De ce să ne mai amintim de asta? După o clipă de tăcere, adăugă cu însufleţire: Ah, iată! Deoarece bănuieşti că am venit să-ţi fac o rugăminte, o să te rog, în numele meu şi al germanilor mei, ca, în apropiata bătălie pe care o vom da împotriva consulului Lentulus, apărarea poziţiei celei mai primejdioase să ne fie încredinţată nouă.

Privindu-l cu blândeţe şi prietenie, Spartacus exclamă:

— Eşti neschimbat! Pe cât de viteaz, pe atât de cinstit!... A ta va fi poziţia cea mai primejdioasă.

— Îmi făgăduieşti?

— Da - întări Spartacus, întinzând mâna dreaptă lui Oinomaus. Ştii doar că în sufletul meu nu e loc nici pentru minciună, nici pentru teamă.

După ce mai stătură puţin de vorbă, Oinomaus şi Spartacus ieşiră din pretorium. Nu apucaseră să facă nici câţiva paşi, când din urmă îi ajunse Artorix. Cu trei zile mai înainte, conducătorul gladiatorilor îl trimisese pe tânărul gal, în fruntea unui detaşament de o mie de călăreţi, să facă o recunoaştere în direcţia Reate, pentru a aduna ştiri despre armata lui Gellius.

Artorix, care acum se întorsese din recunoaştere, aflase că Spartacus tocmai ieşise împreună cu Oinomaus şi atunci fugise să-l ajungă din urmă.

— Salut, Spartacus! Lui Gellius i-a sosit o parte din cavaleria aşteptată - raportă el. A şi plecat de la Anagnia. Cel mai târziu peste cinci zile trebuie să-l aşteptăm.

După ce chibzui şi cântări aceste ştiri, Spartacus spuse:

— Perfect! Ridicăm mâine seară tabăra şi pornim spre Camerinum; o să fim acolo poimâine, înainte de amiază. Lentulus are să ajungă acolo probabil poimâine seara, sau poate chiar mai târziu, în dimineaţa zilei a patra. Soldaţii lui Lentulus vor fi osteniţi de drum. Noi, care vom fi apucat să ne odihnim, îi vom ataca cu îndrăzneală şi-i vom înfrânge. Apoi o să ne întoarcem fără întârziere împotriva lui Gellius şi-i vom zdrobi armata. După asta, o să ne urmăm fără nici o piedică drumul spre Alpi. Ce crezi despre planul acesta, Oinomaus?

— Minunat plan! răspunse cu înflăcărare Oinomaus, Vrednic de un mare strateg!

După ce Spartacus îl lăsă pe Artorix să se retragă, Oinomaus îl pofti să ia masa în cortul său, cu el şi cu contubernalii săi. Singură Euthybida lipsi de la această masă. Avea mult prea multe motive ca să evite orice întâlnire cu Spartacus, să evite chiar să se şi arate în faţa ochilor lui.

Stând prieteneşte de vorbă, având în faţă o cană de vin de Truentus, aspru, însă de viţă nobilă, timpul trecu pe nesimţite şi Spartacus părăsi cortul germanului târziu, după ora primei făclii.

Îndată ce Oinomaus rămase singur, din despărţitura anume amenajată pentru ea în cortul germanului îşi făcu apariţia Euthybida, palidă, cu părul ei ruginiu despletit, revărsat pe umeri Încrucişând braţele pe piept, se opri în faţa lui Oinomaus.

— Aşadar - izbucni Euthybida - Spartacus o să te mâne iarăşi pe unde o să poftească el, ca pe un cal dus de căpăstru! Înseamnă că, pentru a se înălţa pe sine, o să se folosească şi de acum înainte de puterea şi de vitejia ta!

— O! Iar începi? o mustră germanul, cu glas surd şi ameninţător, aruncându-i o privire cumplită. Când ai să încetezi odată cu clevetirile tale ticăloase? Când o să încetezi să-mi torni

în sânge veninul insinuărilor tale? Femeie de trei ori blestemată, eşti mai rea decât lupul Fenris!

— Bi-i-i-ne! Pe toţi zeii Olimpului... Te superi pe mine pentru că eşti un sălbatic necioplit, un neghiob. Aşa îmi trebuie, proastă şi netrebnică ce sunt, mie care te iubesc, când s-ar cuveni să te dispreţuiesc. Aşa-mi trebuie! Foarte bine, asta merit!

— Oare pentru a mă iubi e nevoie să-mi ceri să-l urăsc pe Spartacus, care e atât de nobil, cinstit şi înţelept?

— Virtuţile lui aparente m-au înşelat şi pe mine cândva, prostuţă nefericită ce sunt, şi l-am crezut nu om, ci semizeu. Vrând-nevrând a trebuit să mă conving însă că Spartacus e un mincinos, că prin fiecare faptă şi fiecare cuvânt se dovedeşte a fi un prefăcut mârşav şi că în pieptul lui nu arde decât o singură flacără - flacăra ambiţiei. Acum m-am convins că eşti mai prost ca un berbec...

— Euthybida! strigă Oinomaus, răcnind ca un leu care se sufocase şi tremurând tot de mânie.

— Nu mă tem de ameninţările tale! îl sfidă ea. Mai bine n-aş fi crezut în jurămintele tale de dragoste. Aş fi putut să te urăsc tot atât de mult pe cât te dispreţuiesc.

— Euthybida! tună din nou Oinomaus, cu vocea sa groasă şi puternică, sărind de la locul său ca turbat, cu pumnii ameninţători.

— Hai! Îndrăzneşte! îl întărâtă ea, apropiindu-se de el trufaşă şi provocatoare. Hai, viteazule, înaintează, loveşte-mă! Sugrumă o biată fată cu labele tale diforme, fioroase!... Cu asta ai să-ţi câştigi mai multă glorie decât ţi-ai câştigat cu răpunerea adversarilor în circuri!... Hai, îndrăzneşte!...

Scos din fire de aceste cuvinte, Oinomaus se repezi la Euthybida, într-un acces de mânie. Stăpânindu-se în ultima clipă, îşi ridică spre cer mâinile cu care fusese gata s-o înşface şi o rugă cu glas înecat de mânie:

— Pleacă de aici... în numele zeilor tăi... pleacă până ce nu-mi pierd şi ultima picătură de raţiune ce mi-a mai rămas.

— Asta e tot ce găseşti să-mi spui? Asta e tot ce eşti în stare să răspunzi femeii care te iubeşte, singurei fiinţe de pe pământ care te iubeşte?... Aşa răsplăteşti dragostea ce ţi-o port? Aşa mă răsplăteşti pentru grijă ce ţi-o port şi pentru mângâierile pe care

ţi le dăruiesc? Asta ţi-e recunoştinţa că nu mă gândesc la nimic altceva decât la tine, la gloria şi la reputaţia ta? Bine!... Fie!... Trebuia să m-aştept la asta... Să te mai apuci să faci bine! Să-ţi mai pese de fericirea altcuiva! Cât de proastă şi nenorocită sunt! N-ar fi trebuit să mă gândesc la tine... Pentru că am căutat să te scap de reţeaua josnicelor uneltiri ce se urzesc împotriva ta, se cuvine oare să-mi atrag asupră-mi sălbatica ta mânie? Şi, după o scurtă pauză, adăugă cu glas din ce în ce mai tremurător: Nu! Ar fi trebuit să te las să fii călcat în picioare... să pieri... Ah, de-aş fi putut să fac asta!... N-aş fi fost silită să încerc azi această durere mai cumplită decât moartea... N-aş fi ajuns să îndur jigniri şi ocări din partea omului pe care l-am iubit atâta... Ah! Asta e prea mult!...

Şi izbucni într-un hohot de plâns năvalnic.

Atât era mai mult decât trebuia pentru a-l zăpăci pe bietul Oinomaus, în al cărui suflet mânia se domolise treptat-treptat, făcând loc întâi îndoielii şi şovăielii, apoi milei, duioşiei şi dragostei. Când Euthybida, acoperindu-şi faţa cu mâinile, dădu să iasă, Oinomaus alergă s-o oprească, rugându-se smerit:

— Iartă-mă... Euthybida... Nu ştiu ce să spun... ce să fac... Nu mă părăsi, te implor!

— Lasă-mă! În numele zeilor protectori ai Atenei, lasă-mă! spuse curtezana, înălţând cu semeţie capul şi privindu-l ţintă pe Oinomaus, cu ochii scăpărând de mânie. Dă-te la o parte!... Lasă-mă în pace! Lasă-mă să plec, să uit ruşinea şi durerea, să şterg duioasele amintiri ale dragostei mele distruse.

— O, niciodată... niciodată!... N-am să te las să pleci... N-am să te las să pleci aşa... - stărui Oinomaus şi, apucând-o de mână, o trase blând, dar cu energie, spre mijlocul cortului. Ascultă, Euthybida, iartă-mă! Te rog, ascultă!

— Ce să ascult, alte ocări şi alte jigniri? Lasă-mă, Oinomaus, dă-mi drumul să plec. Vreau să fiu cruţată de cea mai cruntă dintre dureri. Nu vreau să te văd aruncându-te din nou asupra mea.

— Nu... Euthybida... nu... să nu crezi că aş putea face un asemenea lucru. Nu mă scoate din minţi! Ascultă-mă, de nu, aici, în faţa ta, îmi tai beregata.

Şi-şi scoase pumnalul ce-l purta atârnat la centură.

— Ah, nu!... Nu!... Pe fulgerele lui Jupiter! îl conjură curtezana, întinzând spre el mâinile ei mici, împreunate, şi prefăcându-se a fi înspăimântată. Şi, cu glas mai slab, mai sfâşietor, adăugă: Viaţa ta mi-e prea scumpă... prea preţioasă... O, adoratul meu Oinomaus, o, dragostea mea!

— O, Euthybida mea - şopti el cu glas blând şi plin de dragoste - iartă-mă că m-am mâniat prosteşte... Iartă-mă... Iartă-mă.

— O, ce inimă de aur ai, ce suflet ales ai! exclamă ea înduioşată şi, luminându-se la faţă, zâmbi şi-şi petrecu braţele în jurul gâtului lui Oinomaus, care îngenunchease la picioarele ei. Iertare trebuie să-ţi cer şi eu, pentru furia cu care m-am năpustit asupra ta şi care te-a scos din minţi. O clipă mai târziu, adăugă cu o voce mângâietoare: Te iubesc prea mult... N-aş putea trăi fără tine... Să ne iertăm unul pe celălalt, să uităm...

— O, buna mea... o, mărinimoasa mea Euthybida!

Desprinzându-se pe nesimţite din braţele lui Oinomaus, Euthybida îl întrebă insinuant:

— Crezi în dragostea mea?

— O, cred, aşa cum cred în atotputernicia lui Odin.

— Atunci, pe săgeţile de aur ale Dianei, cum ai putut să te îndoieşti măcar o clipă că eu nu-ţi vreau decât binele?

— De asta nu m-am îndoit niciodată!

— Dacă nu te îndoieşti, de ce nu urmezi sfaturile mele? De ce atunci îi dai crezare perfidului tău prieten, care te minte, şi n-o crezi pe femeia care te iubeşte mai presus decât pe sine însăşi şi care nu doreşte decât să te vadă slăvit şi fericit?

Oinomaus oftă fără a răspunde, se ridică şi începu să se plimbe prin cort.

Trecură vreo două minute, timp în care nici el, nici ea nu rostiră un cuvânt. În cele din urmă, Euthybida începu să vorbească în şoaptă, ca şi cum ar fi vorbit cu ea însăşi.

— Nu. Nutresc eu cumva cine ştie ce interese egoiste atunci când îl pun în gardă? Căutând să-l apăr de credulitatea lui oarbă, proprie firii lui sincere, deschizându-i ochii asupra mrejelor cu care trădarea cea mai abjectă stă gata să-l învăluie pe el şi pe aceşti oropsiţi gladiatori, sunt oare mânată de motive egoiste?

— Dar cine te-a învinuit de aşa ceva vreodată? Cui i-a trecut prin gând una ca asta? o întrebă Oinomaus, oprindu-se în faţa ei.

— Tu! răspunse răstit curtezană. Tu!

— Eu? se miră Oinomaus.

— Da, chiar tu! Pentru că, din două una: sau crezi cu adevărat că te iubesc şi-ţi doresc binele, şi atunci trebuie să mă crezi când îţi spun că Spartacus vă trădează şi vă înşală, sau socoteşti că Spartacus e cinstit şi virtuos, ceea ce nu poate însemna altceva decât că mă socoteşti pe mine o prefăcută care încearcă să te amăgească.

— Nu, nu! exclamă foarte amărât bietul Oinomaus, care, nefiind prea priceput în ale logicii, nu putea să reziste acestor argumente în aparenţă de nezdruncinat. Iartă-mă, Euthybida, zeiţa mea, nici nu m-am gândit vreodată că tu ai putea sau ai vrea să mă trădezi. Mi-ai dat doar atâtea dovezi de dragoste... Iartă-mă... însă... nu pot pricepe de ce ar căuta Spartacus să ne înşele!

— De ce?... De ce?... izbucni Euthybida. Spune-mi, prea lesne încrezătorule, după bătălia de la Fundi, n-a povestit chiar Spartacus că a venit la el consulul Varro Lucullus să-i ofere ranguri însemnate în armata din Spania sau o prefectură în Africa, cu condiţia să accepte să înceteze lupta?

— Ştii însă ce i-a răspuns Spartacus consulului...

— Dar tu, prostănacule, ştii de ce i-a răspuns aşa cum i-a răspuns? Pentru că răsplata oferită nu i s-a părut destul de mare faţă de ce i se cerea în schimb.

Oinomaus lăsă capul în jos şi reîncepu să se plimbe încoace şi încolo prin cort, fără a spune un cuvânt.

— Propunerile au fost reînnoite acum şi răsplata oferită a fost dublată şi triplată, dar despre asta nu v-a mai spus nimic.

— De unde ştii? întrebă Oinomaus, oprindu-se în faţa Euthybidei.

— Crezi oare că Rutilius, când a fost trimis la Roma să-i propună lui Catilina comanda armatei gladiatorilor... crezi că a fost trimis numai pentru asta?

— Dar dacă...

— În omul ăsta şiret şi fără pereche de perfid vă puteţi încrede numai voi... Dar nu eu, care am înţeles limpede că solul a fost trimis la Roma pentru a reînnoda firul tratativelor începute personal cu consulul.

Oinomaus porni iar să se plimbe agitat prin cort.

— Dacă n-ar fi aşa, de ce l-ar fi trimis pe Rutilius, tocmai pe Rutilius, care e latin şi născut liber?

Oinomaus nu răspunse.

— De ce atunci, după moartea învăluită în mister a lui Rutilius, fără a spune un cuvânt celorlalţi comandanţi, care au aceleaşi drepturi cu el, Spartacus l-a trimis la Roma pe credinciosul său Artorix, travestit în saltimbanc? De ce tocmai pe Artorix, pe amantul surorii sale Myrtis? De ce nu pe un altul?... De ce, după întoarcerea lui Artorix de la Roma, a ţinut cu orice preţ ca să luaţi hotărârea de a părăsi Italia?

Oinomaus se opri.

— Găseşti că toate sunt fireşti, logice, drepte şi cinstite? întrebă după o pauză Euthybida. Cum adică?... Roma e istovită şi nu mai poate aduna legiuni pentru a ţine piept lui Sertorius în Spania şi lui Mitridate în Asia, şi în acest moment de grea cumpănă pentru Roma, noi, care dispunem de şaptezeci de mii de soldaţi perfect instruiţi şi înarmaţi, în loc să pornim împotriva capitalei vrăjmaşe, ne retragem din faţa ei?... E normal?

Oinomaus rămase locului, nemişcat, clătinând doar din cap.

— Două armate, una sub Lentulus, alta sub Gellius... Astea nu-s decât poveşti născocite de Spartacus pentru a explica această nejustificată şi ruşinoasă fugă; poveşti scornite pentru a ascunde de ochii celor înşelaţi o trădare, care altfel ar fi fost prea bătătoare la ochi... Cellius, Lentulus... şi armatele lor! continuă Euthybida, vorbinu-şi parcă ei însăşi. De ce, pentru a iscodi mişcările pretinsei armate a lui Lentulus, Spartacus a pornit personal în recunoaştere în fruntea a o mie de călăreţi? De ce, pentru a aduna ştiri despre pretinsa armată a lui Gellius, l-a trimis iarăşi pe acest Artorix? De ce totdeauna Artorix?... De ce n-a trimis pe un altul dintre voi?...

— Ai dreptate... din păcate... ai dreptate... - bolborosi Oinomaus, abia perceptibil.

— O, pe toţi zeii sferelor cereşti! se dezlănţui atunci Euthybida, cu o energie înfricoşătoare. Trezeşte-te odată din visarea funestă în care te leagănă trădătorul ăsta! Dacă mai pofteşti alte dovezi de trădare, dacă vrei să ştii ce l-a putut împinge pe Spartacus la această ticăloşie, adu-ţi aminte că e îndrăgostit de o patriciană romană, de Valeria Mesalina, văduva lui Sulla. De dragul ei, de dragul iubirii ei are să vă trădeze pe toţi Senatului, şi Senatul, drept răsplată, îi va da de soţie pe femeia iubită, şi, o dată cu ea, îi va da vile, bogăţie, onoruri şi mărire...

— Adevărat!... Adevărat!... Trădarea lui Spartacus e evidentă! exclamă Oinomaus, deplin convins acum de probele de necontestat care dovedeau trădarea tracului.

Cu ochii scânteind de o bucurie sălbatică, Euthybida se apropie de german şi repede, pe nerăsuflate, îl îmboldi:

— Atunci, mai iute! Ce mai aştepţi?... Vrei să te trezeşti atras împreună cu germanii tăi credincioşi în vreo trecătoare îngustă din munţi, unde, neavând putinţa să luptaţi, să fiţi nevoiţi să depuneţi armele în mod ruşinos? Vrei să vă răstignească sau să vă arunce într-o arenă drept hrană fiarelor sălbatice?

— Nu!... Nu!... Pe toate fulgerele lui Thor! strigă furios germanul şi, după ce apucă platoşa lui uriaşă, care zăcea într-un ungher al cortului, începu să se echipeze repede. Punându-şi coiful şi prinzându-şi sabia de cingătoare, repetă: Nu! N-am să-l las să mă trădeze!... Acum... imediat... părăsesc tabăra trădării... împreună cu legiunile mele...

— Au să te urmze mâine toţi ceilalţi; galii, ilirii şi samniţii au să plece cu tine. N-au să rămână cu el decât tracii şi grecii. Ai să devii conducătorul lor suprem şi, atacând şi cucerind Roma, tu, singur tu, ai să te acoperi de glorie... Du-te... fă în aşa fel ca ai tăi să iasă din tabără pe nesimţite... Să pornim chiar în noaptea asta... Ascultă sfatul aceleia care te iubeşte... al aceleia care ar dori să te vadă cel mai mare şi cel mai vestit dintre oameni.

Câteva minute mai târziu, bucinele legiunilor germane sunau deşteptarea. În mai puţin de un ceas, cei zece mii de soldaţi ai lui Oinomaus îşi strânseseră corturile şi erau încolonaţi, gata să iasă din tabără.

Locul ocupat de legiunile germane era lângă porţile principale din dreapta taberei. După ce dădu parola decurionului care comanda straja de la aceste porţi, Oinomaus îşi scoase fără zgomot legiunile din tabără. Bucinele germanilor care sunaseră deşteptarea treziseră însă şi legiunile vecine, ale galilor, şi unii dintre ei crezură că întreaga armată trebuia să iasă la luptă, iar alţii că se apropia inamicul de tabăra gladiatorilor. Săriră atunci cu toţii, se echipară în grabă, ieşiră din corturi şi, fără să mai aştepte nici un ordin, poruncіră bucinaşilor lor să ia bucinele şi să sune deşteptarea. Peste puţin timp, tabăra gladiatorilor fu toată în picioare şi soldaţii tuturor legiunilor săriră la arme. Se iscă învălmăşeală, aşa cum se întâmpla totdeauna, chiar în armata cea mai disciplinată, în momentul când inamicul se iveşte pe neaşteptate,

Spartacus se trezi printre cei dintâi şi, repezindu-se afară din cort, întrebă pe ostaşii care erau de strajă în pretorium ce se întâmplase.

— Pesemne că se apropie inamicul - răspunseră străjile.

— Cum?... Din ce parte?... Ce inamic? insistă Spartacus, şi mai mirat de acest răspuns.

După ce-şi luă în grabă armele, ieşi din cort şi se îndreptă spre centrul taberei.

Acolo i se raportă că Oinomaus, împreună cu legiunile lui, părăsea tabăra, ieşind prin porţile principale din dreapta, şi că celelalte legiuni, crezând că ordinul de a ieşi din tabără vine de la Spartacus, se pregătesc să-l urmeze pe Oinomaus.

— Ah!... Ce înseamnă asta?... S-ar putea oare ca el?!... exclamă Spartacus, lovindu-se cu mâna peste frunte. Dar nu! Asta-i cu neputinţă!

Şi porni cu paşi repezi pe drumul luminat de făcliile ce ardeau din loc în loc.

Când ajunse în dreptul porţilor, tocmai ieşea din tabără cea de a doua legiune germană. Făeîndu-şi loc cu coatele, Spartacus reuşi s-o ia înaintea ultimelor rânduri ale legiunii. Trecând de poartă, după ce parcurse în pas alergător o distanţă de patru-cinci sute de paşi, ajunse în punctul unde, înconjurat de contubernalii săi, Oinomaus aştepta călare trecerea legiunii a doua.

În acea clipă, Spartacus se văzu depăşit de un gladiator complet echipat. Era Crixos. Gâfâind, acesta, se apropie de Oinomaus şi-l întrebă cu glas tare:

— Oinomaus, ce faci?... Ce s-a întâmplat? De ce-ai ridicat toată tabăra în picioare?... Unde te duci?

— Departe, cât mai departe de tabăra trădătorului - răspunse calm germanul, cu glasul său ca de tunet. Şi dacă nu doreşti să cazi victima trădării, şi dacă nu vrei să fii dat pe mâinile duşmanilor, cu legiunile tale cu tot, atunci vino şi tu cu mine. O să pornim împreună împotriva Romei.

Tocmai atunci se apropie de el şi Spartacus, care, cu răsuflarea întretăiată, izbucni:

— Despre ce trădător vorbeşti, Oinomaus? La cine te referi?

— De tine vorbesc, la tine mă refer. Lupt împotriva Romei şi o să atac Roma. Nu vreau să pornesc spre Alpi, pentru ca în vreo strâmtoare - desigur, numai datorită unei întâmplări nefericite - să mă trezesc că am nimerit în ghearele inamicului!

— Pe Jupiter preabunul şi atotputernicul! strigă Spartacus, turbat de mânie. Dacă glumeşti, atunci trebuie să-ţi spun că asta e cea mai josnică glumă pe care şi-o poate închipui cineva.

— Nu, nu glumesc, jur pe Freia... Nu glumesc de loc şi vorbesc cât se poate de cumpătat cu mintea întreagă!

— Mă socoteşti trădător? întrebă Spartacus, înecat de mânie.

— Nu numai că te socotesc, sunt chiar convins şi ţi-o spun în auzul tuturor.

— Minţi, beţiv ticălos! răcni Spartacus şi, trăgând sabia din teacă, se năpusti asupra lui Oinomaus.

Acesta, după ce-şi scoase şi el sabia, îşi întoarse calul spre Spartacus. Smulgându-i însă frâul din mâini, Crixos îi împinse calul îndărăt, strigând:

— Oinomaus!... Dacă cumva nu ţi-ai pierdut minţile, precum par a arăta faptele tale, afirm că tu eşti trădătorul, cumpărat cu aurul şi prin uneltirile romanilor, şi...

— Ce-ai spus, Crixos? îi reteză germanul vorba, tremurând de furie.

— Pe puterea razelor lui Belenus! exclamă galul, clocotind de mânie. Nimeni, în locul tău, n-ar fi procedat aşa cum procedezi

tu acum, afară numai dacă în locul tău n-ar fi fost cumva chiar unul din consulii Romei!

Între timp, Spartacus fu înconjurat de Artorix, Bortorix, Tesalonius şi alţi douăzeci de comandanţi. După ce îşi stăpâni valul de mânie şi după ce-şi vâri liniştit sabia înapoi în teacă, Spartacus spuse:

— Nu mă îndoiesc că prin gura ta vorbeşte una dintre Erinii. Tu, Oinomaus, care ai străbătut alături de mine drumul plin de primejdii de la Roma la Capua, tu, care ai luat parte cu mine, chiar de la începutul răscoalei noastre, la toate restriştile şi la toate izbânzile, tu n-ai fi putut vorbi aşa cum ai vorbit acum. Nu ştiu... nu pricep... dar suntem probabil amândoi victimele unor josnice şi monstruoase uneltiri puse la cale de la Roma, care, în chip inexplicabil pentru mine, au pătruns în tabăra noastră. Nu ăsta e însă lucrul cel mai de seamă acum. Dacă vorbele pe care le-ai rostit adineauri le-ar fi rostit altul şi nu tu, pe care te-am iubit întotdeauna ca pe un frate, acela ar fi plătit cu viaţa până acum. Pleacă... Părăseşte steagurile şi cauza fraţilor tăi... Jur, în faţa legiunilor tale şi a fraţilor tăi, jur pe cenuşa răposatului meu părinte, pe amintirea ce o port mamei, pe viaţa surorii mele, pe toţi zeii Cerului şi ai Infernului, jur că nu am făptuit nici una din ticăloşiile de care mă bănuieşti tu. Dacă am călcat măcar o clipă jurămintele de credinţă făcute tovarăşilor mei de nenorocire, să mă trăsnească şi să mă facă praf şi pulbere fulgerul lui Jupiter, iar numele meu să rămână urmaşilor cei mai îndepărtaţi însemnat cu stigmatul ruşinos şi de neşters al trădării!

Acest jurământ, rostit de Spartacus cu hotărâre şi solemnitate, făcu o puternică impresie asupra celor de faţă. Zdruncinase probabil chiar şi încăpăţânarea sălbatică a lui Oinomaus. Deodată însă se auzi dinspre porţile principale din dreapta sunetul bucinelor celei de a treia legiuni (prima legiune galică) şi acest sunet abătu atenţia tuturor.

— Pe zeii Infernului! exclamă Spartacus, a cărui faţă palidă se făcu cadaverică. Pleacă şi galii?

Porniră cu toţii în goană spre porţile taberei.

Atunci Euthybida, care sta călare pe căluţul ei graţios alături de Oinomaus, apucă de frâu calul acestuia şi-l trase după ea pe drumul pe care cele două legiuni germane începuseră să se

îndepărteze. În urma lor porniră şi ceilalţi contubernali ai lui Oinomaus.

În timp ce Crixos şi Spartacus se grăbeau spre porţi, tocmai ieşeau treizeci de arcaşi germani călări, care întârziaseră în tabără. Când îl văzură pe Spartacus, care, însoţit de Crixos, venea către ei, începură să strige:

— Iată-l pe Spartacus!

— Iată trădătorul!

— Moarte lui!

Apucând repede arcurile, ţintiră în cei doi comandanţi, în timp ce decurionul lor striga:

— Asta-i pentru tine, Spartacus, iar asta pentru tine, Crixos! Trădătorilor!

Şi, şuierând, treizeci de săgeţi ţâşniră din arcuri spre Spartacus şi Crixos. O puzderie de săgeţi se înfipseră în scuturile pe care aceştia abia avură vreme să le ridice pentru a-şi apăra faţa. Aşezându-se înaintea lui Spartacus spre a-i servi de pavăză cu propriul său trup, Crixos îl conjură:

— În numele cauzei, sări şanţul!

Dintr-un salt, Spartacus sări şanţul şi se pomeni în poiana ce se întindea de-a lungul drumului; Crixos îl urmă. Izbutiră astfel să scape de atacul dezertorilor, care, fără a-i mai băga în seamă, îşi urmară drumul pentru a ajunge din urmă legiunile germane.

— Fir-aţi să fiţi blestemaţi, dezertorilor! strigă Crixos.

— Harcea-parcea să vă facă Gellius! adăugă Spartacus, rnînios.

Ajunşi la porţile taberei, îi văzură pe Artorix şi Bortorix, care, mai cu rugăminţi, mai cu blesteme, făceau sforţări uriaşe să-i oprească pe ostaşii legiunii a treia, care voiau să părăsească tabăra şi să urmeze legiunile germane. Începând a-i ocărî, a-i ameninţa şi a-i afurisi pe limba lor, numindu-i în tot felul: adunătură infamă, bandă de tâlhari şi turmă de trădători, Crixos reuşi să-i oprească. Curând izbuti să-i domolească chiar şi pe cei mai încăpăţânaţi, şi îndată ce-şi încheie îndemnurile cu ameninţarea că în zori avea să descopere pe toţi ticăloşii care puseseră la cale această ruşinoasă rebeliune şi că avea să

poruncească răstignirea lor, galii reintrară în tabără, liniştiţi şi ascultători că nişte miei.

Deodată, pe când rostea ultimele cuvinte, Crixos păli, iar glasul său, care la început fusese puternic şi sonor, se făcu slab şi surd. Abia apucaseră să facă stânga împrejur primele rânduri ale legiunii rebele, când galul se clătină şi căzu în braţele lui Spartacus, aflat lângă el.

— O, pe toţi zeii! strigă tracul, îndurerat. Te-au rănit, desigur, când m-ai apărat de săgeţi.

Într-adevăr, îl loviseră două săgeţi: una îl nimerise în coapsă, iar cealaltă, străbătând inelele de zale, i se înfipsese între coastele a cincea şi a şasea.

Crixos fu dus în cortul său şi acolo i se legară rănile cu grijă. Spartacus îl veghe toată noaptea, copleşit de gânduri întunecate. Îl muncea gândul la Oinomaus, la fuga lui inexplicabilă şi la primejdiile uriaşe care-i pândeau pe cei zece mii de germani.

În zori, Spartacus dădu ordin legiunilor să ridice tabăra şi porni spre Camerinum. Ajunse acolo, potrivit prevederilor, noaptea târziu, o zi înaintea consulului Lentulus.

Consulul era un patrician fără cine ştie ce experienţă militară, dar pătruns până în măduva oaselor de legendara trufie a latinilor. După părerea lui, era imposibil ca patru legiuni romane, numărând douăzeci şi patru de mii de oameni, la care se adăugau douăsprezece mii de auxiliari, să nu poată înfrânge o adunătură de şaptezeci de mii de gladiatori slab înarmaţi, fără onoare, lipsiţi de credinţă şi nedisciplinaţi.

De aceea, chiar din ziua următoare, după ce ocupă o poziţie prielnică şi după ce, pentru a-i înflăcăra pe legionari, ţinu în faţa armatei sale o cuvântare plină de trufie şi lăudăroşenie, Lentulus primi lupta cu gladiatorii. În mai puţin de trei ceasuri, Spartacus, profitând cu înţelepciune şi chibzuinţă de superioritatea numerică a armatei sale, izbuti aproape să-l încercuiască pe Lentulus din toate părţile. Deşi luptară vitejeşte, legiunile romane fură silite să se retragă pentru a nu se expune unui atac de la spate.

Spartacus folosi în mod dibaci şovăiala inamicului. Ivindu-se rând pe rând în diferite puncte ale câmpului de luptă, el izbuti,

prin pilda vitejiei sale, să-i înflăcăreze pe gladiatori într-atât, încât, năpustindu-se din nou la atac, armatele gladiatorilor sfărâmară frontul romanilor, îi învinseră şi puseră stăpânire pe tabăra lor, cu toate proviziile şi armele, precum şi pe întreg convoiul de care.

Spartacus nu putu însă să se bucure cum s-ar fi cuvenit de această nouă şi strălucită victorie, al cărei răsunet a fost foarte mare, deoarece fusese repurtată asupra unuia dintre consuli. Îl frământa şi îl rodea gândul că între timp Gellius, celălalt consul, ar fi putut să-l atace pe Oinomaus şi să-i nimicească armata.

Din această pricină, a doua zi după bătălie porunci să se strângă corturile şi după ce trimise înainte, ca de obicei, un numeros detaşament de cavalerie, ca să-i aducă ştiri despre inamic, porni înapoi spre Asculum.

În seara zilei următoare, Mamilius, comandantul cavaleriei, se prezentă la Spartacus şi îi raportă că Oinomaus îşi aşezase tabăra la picioarele muntelui Fiscellus şi că Gellius, prinzind de veste că un corp de zece mii de germani s-a desprins din armata gladiatorilor, pornise în grabă împotriva acestui grup, ca să-l nimicească.

Spartacus lăsă legiunile să se odihnească numai şase ceasuri, apoi se îndreptă, peste stâncile sterpe ale pietroşilor Apenini, spre muntele Fiscellus.

Consulul Gellius Publicola, cu douăzeci şi opt de mii de soldaţi, ajunsese între timp la muntele Fiscellus şi îl atacase pe Oinomaus, care, fără a chibzui bine, primise o luptă inegală.

Ciocnirea fu crâncenă şi sângeroasă. Două ceasuri soarta bătăliei a stat în cumpănă, deoarece ambele armate s-au luptat cu egală înverşunare şi bărbăţie. Curând însă, Gellius, întinzându-şi frontul, înconjură amândouă legiunile germane.

Germanii se văzură deodată închişi într-un adevărat cerc al morţii. Constatând zădărnicia oricărei încercări de a scăpa din încercuire, ei se hotărâră să moară vitejeşte. Pricinuiră romanilor uriaşe pierderi, rezistând cu înverşunare vreme de încă două ceasuri şi mai bine, până ce căzură cu toţi pe câmpul de bătălie.

Oinomaus căzu printre ultimii, după ce ucisese cu mâna lui un tribun militar, un centurion şi nenumăraţi legionari. Acoperit de

răni şi sângerând, lovit în spate de mai multe săbii deodată, se prăbuşi cu un geamăt sălbatic alături de Euthybida, care fusese rănită puţin înaintea lui.

Abia încetase bătălia, când glasul răguşit al goarnelor, care intonau semnalul atacului, îi preveni pe învingători că se apropie un nou inamic.

Era Spartacus, care tocmai ajunsese la locul bătăliei. Cu toate că legiunile lui erau obosite de marşul anevoios pe care-l executaseră, Spartacus le aşeză în ordine de bătaie şi trecu prin faţa lor, îndemnându-şi gladiatorii să răzbune masacrul fraţilor asupriţi.

Consulul Gellius făcu toate sforţările cu putinţă pentru a-şi regrupa legiunile.

Se încinse o nouă bătălie, mai înverşunată decât cea dintâi.

Oinomaus gemea adânc, în agonie, rostind din când în când numele Euthybidei.

Locul unde fuseseră măcelăriţi germanii rămăsese părăsit, deoarece noul adversar îi făcuse pe romani să se abată în altă direcţie. Pe tot întinsul vastei câmpii semănate cu cadavre nu se auzea altceva decât gemete slabe, amestecate cu vaietele de durere ale răniţilor şi muribunzilor.

Şiroaie de sânge curgeau din rănile fără număr de care era acoperit trupul uriaş al lui Oinomaus; inima însă nu încetase să-i bată.

În timp ce el, trăgând să moară, horcăia şi o chema mereu pe iubita sa Euthybida, aceasta se ridică încet de la locul unde căzuse şi după ce rupse o fâşie de pânză din tunica unui contubernal ce zăcea lângă ea, îşi legă rana, destul de gravă, care îi însângerase braţul stâng. Deoarece Gellius îi atacase pe germani prin surprindere, Euthybida nu mai avusese răgaz nici să dezerteze la romani, nici să se furişeze de pe câmpul de bătălie, şi se văzuse silită să ia parte la luptă. Dar în clipa când fu rănită, chibzui că scăparea cea mai sigură era să se culce la pământ, printre cadavre, şi să se prefacă moartă.

— O, Euthybida... O, adorata mea... - murmura cu glas istovit germanul, pe a cărui faţă palidă începuse să se aştearnă vălul morţii. Trăieşti încă?... Mai trăieşti?! O, acum pot muri... fericit...

Ah, Euthybida!... Mi-e sete... Dă-mi o înghiţitură de apă... şi o ultimă sărutare...

Euthybida, cu chipul palid, schimonosit de o bucurie sălbatică, se uita aiurea; nici nu-l băgă în seamă pe muribund. Numai după ce se satură privind priveliştea sângeroasă pe care o oferea câmpul de luptă, îşi întoarse capul spre Oinomaus.

Prin negura ce-i întunecase vederea, lui Oinomaus i se păru că Euthybida era însângerată toată şi, o clipă, crezu că ea trăgea să moară. Strălucirea răutăcioasă a ochilor şi felul cum umbla, dând la o parte cu piciorul şi călcând peste cadavrele prăbuşite unele peste altele, îl încredinţară însă că nu era decât rănită şi, pesemne, rănită uşor. Mintea îi fu străbătută de o bănuială oribilă. Alungă însă îndată acest gând îngrozitor şi, cu glasul care i se stingea treptat, îngână rugător:

— O, Euthybida... dă-mi... o sărutare... O, Euthybida...

— Sunt grăbită, n-am timp! îi răspunse ea, trecând pe lângă muribund şi privindu-l cu nepăsare.

— Ah!... Fulgerul lui Thor să te prefacă în pulbere! o blestemă Oinomaus, încordându-şi ultimele puteri. Acum... am înţeles totul... curtezană ticăloasă!... Spartacus e nevinovat... Tu eşti un monstru!... Fii blestemată!... Bleste... - şi îşi dădu sufletul, fără a-şi isprăvi vorba.

Euthybida întoarse capul spre el şi, văzând că murise, îl blestemă, gesticulând cu vehemenţă:

— În Infern cu tine!... Să-mi ajute zeii atotputernici şi să-mi dea zile să apuc să-l văd pierind şi pe ticălocul de Spartacus aşa cum mi-a fost dat să te văd pe tine murind în deznădejde!

Apoi porni spre locul de unde se auzea larma noii bătălii.

CAPITOLUL XIX. BĂTĂLIA DE LA MUTINA. RĂZMERIŢE. MARCUS CRASSUS INTRĂ ÎN ACŢIUNE

Care avea să fie deznodământul bătăliei ce se dă acum între Spartacus şi Gellius era limpede. Furişându-se printre cadavre, spre câmpul de bătălie, Euthybida văzu de departe ce slabă împotrivire opuneau romanii iureşului irezistibil al gladiatorilor, care ocoleau spre dreapta şi spre stânga frontul armatei consulare, pentru a o ataca din flancuri.

Fără să se teamă, Euthybida urmărea desfăşurarea bătăliei, când deodată îi trecu prin faţă, în goană mare, un cal alb, cu harşa albastră, cu frâu şi ham bogat. Cu urechile ciulite şi cu ochii larg deschişi, calul rătăcea de colo-colo, îngrozit, sărind şi călcând peste leşurile celor ucişi.

Euthybida recunoscu îndată calul: era calul lui Uciliacus, un tânăr contubernal al lui Oinomaus, pe care îl văzuse cu ochii ei cazând printre cei dintâi la începutul sângeroasei bătălii din dimineaţa aceea. Cum unul din cei trei căi ai ei fusese şi el alb,

ea întrezări pe dată cât de folositor ar putea să-i fie acest cal în planurile-i perfide.

Se repezi spre locul unde animalul rătăcea de colo-colo şi începu să-l cheme, plescăind din limbă şi pocnind din degete.

În loc s-o asculte însă şi să se apropie de ea, nobilul animal fugea înfricoşat mai departe. În cele din urmă, poticnindu-se de un cadavru, calul căzu. Euthybida alergă într-un suflet şi-l înhaţă de frâu.

Ridicându-se în picioare, calul începu să se smucească, căutând să scape din mâinile Euthybidei. Ea îl ţinea însă cu putere, încercând în acelaşi timp să-l astâmpere cu mângâieri şi vorbe blânde. Treptat, calul se potoli şi se lăsă mângâiat, apoi i se supuse cu totul.

Între timp, rândurile destrămate ale armatei lui Gellius, mereu şi mereu încolţite din toate părţile de către gladiatori, se retrăgeau în dezordine spre câmpul pe care, chiar în dimineaţa aceea, romanii îi măcelăriseră pe germani. Gladiatorii lui Spartacus îi urmăreau cu înverşunare. Cu înfricoşătorul „barra” şi cu chiote sălbatice, ei strângeau din ce în ce mai mult cercul în jurul romanilor, nerăbdători să-i zdrobească şi să răzbune astfel măcelărirea celor zece mii de gladiatori, tovarăşi de luptă ai lor.

Urletele turbate, asurzitoare, ale luptătorilor se apropiau din ce în ce. Euthybida, care urmărea bătălia cu ochii aprinşi de ură, exclamă cu glas scăzut:

— Ah!... Pe măreţia lui Jupiter Olimpianul!... Asta nu e drept! Am făcut atâtea eforturi ca să-i îndepărtez pe germani din tabăra gladiatorilor, nădăjduind că îi vor urma şi galii, dar galii n-au vrut să-i urmeze. Când am pus la cale manevra asta, aşa încât cei zece mii de germani să fie nimiciţi de Gellius, speram că cei doi consuli îl vor prinde pe Spartacus într-un cleşte de fier. Şi când colo, iată-l, soseşte cu toate forţele şi-l zdrobeşte acum pe roman, iar după ce o să isprăvească cu Gellius, o să se arunce asupra lui Lentulus, dacă nu cumva a şi făcut-o între timp!... E oare cu putinţă, o, Jupiter Răzbunătorule, ca Spartacus să fie invincibil? Oare e cu adevărat invincibil?...

Urmăriţi de aproape, dar continuând să opună rezistenţă, romanii se apropiau tot mai mult de câmpul unde avusese loc

măcelul în dimineaţa aceleiaşi zile. Palidă de mânie şi ţinând de căpăstru calul cel alb al lui Uciliacus, Euthybida porni spre locul unde zăcea, neînsufleţit, trupul lui Oinomaus. Când ajunse acolo, se opri şi, după ce trase din teacă sabia ei mică şi ascuţită, i-o înfipse bietului cal o dată, şi încă o dată în piept. Rănit, calul se smuci înapoi, nechezând jalnic, sfâşietor, şi după câteva salturi se prăbuşi pe picioarele dinainte. Curând muri zguduit de convulsii înfricoşătoare. Grecoaica se întinse atunci la pământ lângă cal, strecurându-şi un picior sub gâtul calului, pentru a da impresia că amândoi, călăreaţa şi calul, ar fi căzut împreună în acel loc, loviţi de mâna duşmanului: ea, greu rănită, iar calul mort.

Larma bătăliei continua să se apropie de locul unde zăcea Euthybida. Urletele sălbatice ale galilor şi tânguielile şi vaietele latinilor îi întăreau mereu convingerea că romanii suferiseră o înfrângere zdrobitoare.

Cuprinşi de panică, romanii o luară curând la goană. Gladiatorii îi urmăreau cu o înverşunare care sporea pe măsură ce se apropiau de câmpul acoperit de cadavrele germanilor.

Înfrângerea suferită de romani fu într-adevăr zdrobitoare. Numai numărul morţilor se ridica la paisprezece mii. Armata lui Gellius fu complet sfărâmată, iar Gellius însuşi, care fusese rănit, scăpă numai datorită iuţelii calului său. Supravieţuitorii se împrăştiară în toate direcţiile, pierzându-şi mijloacele de transport, proviziile şi steagurile.

Bucuria prilejuită legiunilor de gladiatori de această strălucită izbânda fu întunecată de jalea provocată de măcelărirea germanilor. Spartacus nu numai că interzise să se sărbătorească victoria, dar dădu chiar ordin ca armata să păstreze doliu toată ziua.

A doua zi după această dublă bătălie, gladiatorii începură încă de dimineaţă să pună pe ruguri cadavrele fraţilor de arme căzuţi pe câmpul de luptă. Înălţaseră nenumărate ruguri, pe care fură arse, cu sutele, cadavrele gladiatorilor răpuşi. Apoi, într-o adâncă tăcere, comandanţii se adunară îndureraţi în faţa unui rug mai mic, anume pregătit pentru cadavrul lui Oinomaus, iar legiunile se aliniară în jurul lui într-un careu. Pe rug era întins, înfăşurat într-un giulgiu alb, ţesut din lâna cea mai fină, trupul

uriaş al viteazului german, scăldat în uleiuri bine mirositoare şi frecat cu arome scumpe, trimise, la cererea lui Spartacus, de locuitorii înspăimântaţi ai unui oraş din apropiere. Peste trupul neînsufleţit al germanului erau presărate nenumărate flori.

Palid la faţă, mâhnit până în adâncul sufletului şi cu glasul înecat de plâns, Spartacus rosti o cuvântare. Proslăvindu-l pe Oinomaus, el aminti curajul şi bărbăţia lui neclintită şi cinstea lui sufletească. Apoi, luând cel dintâi făclia, puse foc rugului, care în câteva clipe se aprinse, din el izbucnind o văpaie cu mii de limbi roşiatice.

După ce a fost strânsă cu grijă într-o bucată de pânză, cenuşa lui Oinomaus a fost depusă într-o mică urnă de bronz, pe care din ziua aceea Spartacus o păstra ca pe cea mai scumpă dintre relicve.

Din cei zece mii de germani care luptaseră împreună cu Oinomaus n-au fost găsiţi în viaţă pe câmpul de bătălie decât cincizeci şi şapte de oameni, cu toţi răniţi, iar dintre aceştia nu au supravieţuit decât nouă. Printre supravieţuitori era şi Euthybida. Vitejia ei stârnise admiraţia tuturor. Spartacus, care, mărinimos şi nobil, preţuia generiozitatea şi faptele nobile, împărtăşi şi el această admiraţie; de aceea, în aplauzele legiunilor, acordă Euthybidei şi-i înmână personal cununa de cetăţean.

Când primi această atât de preţioasă distincţie, Euthybida fu nespus de tulburată. Pe chipul ei se aşternuse o paloare de moarte şi tremura din tot trupul. Deşi starea ei nu se datora decât mustrărilor de conştiinţă, gladiatorii însă o atribuiră în întregime modestiei ei.

Cu toate că rana nu i se vindecase complet şi mai purta braţul legat, Euthybida ceru să fie trecută în rândul con-tubernalilor lui Crixos şi, cu consimţământul lui Spartacus şi al lui Crixos, cererea ei fu încuviinţată.

Douăzeci de zile după bătălia de lângă Nursia, după ce-şi reorganiză armata, Spartacus porni din nou spre fluviul Pad, cu intenţia să-l treacă pentru a pătrunde în Galia. După paisprezece zile, el ajunse la Ravenna şi-şi aşeză tabăra la câteva mile de oraş, pentru ca să închege trei noi legiuni din cei

cincisprezece mii de sclavi şi gladiatori care i se alăturaseră în ultimul timp.

În fruntea acestor legiuni fură puşi: Caius Gannicus, un om liber care devenise gladiator de bună voie, galul Castus şi tracul Idomeneu, care dăduse dovadă de vitejie neasemuită în luptele de lângă Camerinum şi Nursia. Apoi, în fruntea armatei sale, care număra acum şaptezeci şi cinci de mii de oameni, Spartacus reluă înaintarea în direcţia Padului.

Auzind de înfrângerile suferite de consulii Lentulus şi Gellius şi prinzind de veste de apropierea lui Spartacus, Caius Cassius, care cu un an în urmă fusese consul la Roma şi care acum era pretorul Galiei Cisalpine, îşi strânse în grabă o armată de douăzeci de mii de oameni. În fruntea ei, Cassius trecu Padul lângă Placentia, pentru a opri înaintarea gladiatorilor.

Între timp gladiatorii parcurseseră două etape şi, ajungând la Bononia, îşi instalaseră tabăra în împrejurimile oraşului, neavând însă intenţia să-l atace. Spartacus hotărâse să nu se clintească de aici până nu va primi de la iscoadele care plecaseră călare ştiri precise despre forţa armatei duşmane şi despre intenţiile comandanţilor ei.

În zorii zilei următoare, în timp ce în tabără gladiatorii îşi făceau instrucţia şi execuţiile obişnuite, Euthybida se duse la cortul lui Spartacus şi ceru să vorbească cu Myrtis.

Aceasta o primi cu plăcere şi prietenie, deoarece pe ea, ca femeie, vitejia şi bravură Euthybidei o entuziasmaseră mai mult decât pe bărbaţi.

Euthybida îi mărturisi Myrtidei că totdeauna a nutrit pentru ea cea mai sinceră simpatie şi îi spuse că ar fi firesc ca între ele să se lege o caldă şi sinceră prietenie, ele două fiind singurele femei din întreaga armată a gladiatorilor.

Myrtis primi mărturisirile Euthybidei cu mare bucurie, aşa cum o îndemna cinstea ei sufletească, şi, cu jurăminte solemne şi îmbrăţişări pline de afecţiune, îşi făgăduiră reciproc prietenie veşnică. În vreme ce curtezana urmărea însă să câştige prietenia Myrtidei pentru a putea unelti noi intrigi, aceasta, cu sufletul ei curat, nu bănuia nimic şi era încântată de noua ei prietenă.

Plecând de la Myrtis, Euthybida se îndreptă spre acea parte a taberei unde erau aşezate corturile galilor.

În intervalele dintre şirurile de corturi făceau instrucţie cei cinci mii de gali recrutaţi în ţinutul Sennonilor, din care tocmai se alcătuise a paisprezecea legiune. În faţa fiecărui nou recrut stătea un veteran înarmat cu o sabie de lemn, care-i arăta cum să lovească şi cum să se apere după regulile scrimei. Răsunau neîncetat fel de fel de comenzi:

— Drepţi!

— Scutul mai sus!

— Vârful săbiei ceva mai jos!

— Priveşte drept în ochii mei!

— Capul sus!

— Mai cu îndrăzneală!

— Parează cu scutul lovitura la cap. Loveşte cu sabia!

— Pentru numele lui Taranus!... Mai iute! Doar ai sabie în mână, nu furcă de tors!

— Un pas înai-i-nte!... Un pas înapoi!... Iute, în numele lui Esus, mai sprinten!

— Drepţi! Lovitura la cap se parează cu vârful săbiei!

— Salt la dreapta!

— Izbeşte!

— Jumătate de voltă cu sabia la stânga!

— Drepţi!

— Salt înapoi!

— Iute! Înainte!... Atacă-mă!... Înainte!...

Cinci mii de voci puternice răsunau deodată, rostind comenzi militare cu intonaţia marţială caracteristică. Douăzeci de mii de braţe şi zece mii de oameni se mişcau în acelaşi timp. Zgomotul şi mişcarea dădeau taberei galilor un aspect deosebit de animat.

Euthybida se opri să admire această privelişte unică. Deodată auzi nişte glasuri ce veneau parcă dintr-un cort învecinat, care, având în faţă steagurile legiunii a cincea ce era cantonată acolo, se dovedea a fi cortul galului Arvinius, comandantul acestei legiuni.

— La urma urmelor - răsună un glas răguşit şi grav, pe care Euthybida îl recunoscu a fi glasul lui Orciles, comandantul

legiunii a unsprezecea a numizilor şi africanilor - la urma urmelor nu suntem chiar oi, ca să ne mâne astfel!...

— Ce-ar fi fost el fără noi? Se auzi alt glas, pe care Euthybida îl recunoscu ca fiind al lui Caius Gannicus, comandantul legiunii a treisprezecea, acela care se născuse liber.

— N-ar fi fost decât un om ca oricare altul... Poate chiar mai puţin decât un om... Ar fi fost un biet gladiator vrednic de dispreţ! se amestecă supărat Brezovir.

— Pe zeul Baal, eu cu africanii mei nu mă duc în Galia!... V-o jur, n-am să mă duc! tună iar Orciles.

— Oinomaus a avut dreptate! strigă Castus, comandantul legiunii a paisprezecea, din care făceau parte cei cinci mii de gali care în clipa aceea se îndeletniceau cu exerciţii de scrimă.

— Bietul Oinomaus!... E limpede că a căzut jertfă trădării lui Spartacus! îşi spuse părerea Onacius, un samnit care luase locul lui Rutilius în fruntea legiunii a opta.

— Ah, jur pe puterea supremă a maicii mele! izbucni cu glasul lui puternic, turbat de mânie, Tesalonius epirotul, care comanda legiunea a şaptea. Spartacus trădător?... Asta întrece măsura!... E prea din cale-afară!...

— Totuşi, Spartacus cu Crixos şi Granicus ne vând Senatului roman.

— Sunteţi nişte trădători, voi ăştia care vreţi să ne treceţi peste Alpi şi să ne duceţi cât mai departe de Roma.

— Noi vrem să pornim asupra Romei, asupra Romei!...

— Eu am încredere în Spartacus; e cel mai vrednic şi mai cinstit om din lume. Socot că, după el, cei mai vrednici din tabăra noastră sunt Crixos şi Granicus. Împreună cu legiunea mea, care are încredere în mine, pe ei îi voi urma, nu pe voi.

— Şi eu - declară Bortorix.

— Ei şi? N-aveţi decât să vă duceţi cu ei. Noi însă, cu cele şapte legiuni ale noastre - spuse cu hotărâre Caius Gannicus - mâine chiar pornim înapoi spre Ravenna, şi apoi o să înaintăm asupra Romei!

— Da, da! Grozave isprăvi o să mai faceţi fără Spartacus! ripostă Bortorix, ironic.

— O să vă facă fărâme cel dintâi pretor care o să vă iasă în cale - spuse Tesalonius.

— Şi când te gândeşti că oamenii ăştia au pretenţia să cucerească libertatea! exclamă batjocoritor Caius Gannicus. Au şi devenit sclavii unui om care e deopotrivă cu ei.

— Dacă voi nu înţelegeţi prin libertate decât dezbinare şi anarhie, nu avem nevoie de asemenea libertate! strigă Tesalonius. Preferăm disciplina şi ordinea şi rămânem alături de acela care, în doi ani şi mai bine de război, s-a dovedit a fi un conducător înţelept şi viteaz.

Sunetul răguşit al unei trâmbiţe care chemă la arme legiunea a treia întrerupse discuţia gladiatorilor şi o trezi pe Euthybida din încântarea cu care le urmărise cearta.

Peste puţin, semnalul de alarmă fu repetat de trâmbiţele legiunii a patra, de cele ale legiunii a cincea şi apoi de toate fanfarele din tabăra gladiatorilor.

Soldaţii se năpustiră spre corturi, îşi puseră platoşele şi coifurile şi, după ce-şi luară armele, se aliniară pe unităţi, manipule şi cohorte.

Un alt semnal, trâmbiţat de legiunea a treia, şi repetat apoi de trâmbiţele tuturor celorlalte legiuni, răspândi porunca de a se strânge corturile.

Două ceasuri mai târziu, tabăra era strânsă şi toate legiunile, încolonate, se pregăteau în tăcere de marş.

Apoi răsună un al treilea semnal, care îi chema pe comandanţii de legiuni la conducătorul suprem pentru a primi ordine.

Dând pinteni cailor, comandanţii se îndreptară în grabă spre pretorium. Aici, Spartacus îi înştiinţa că pretorul Caius Cassus înainta împotriva lor şi că, probabil, avea să ajungă la Mutina chiar în seara acelei zile. Pentru a-l ataca a doua zi, mai înainte de a i se alătura celelalte detaşamente, împreună cu care el ar fi putut să-i împiedice pe gladiatori să efectueze trecerea peste Pad, era absolut necesar ca să pornească neîntârziat.

Când Spartacus îşi încheie cuvântarea, se lăsă o tăcere generală.

După oarecare ezitare, cu ochii în pământ şi fără a putea să-şi ascundă încurcătura, Caius Gannicus rosti cu glas scăzut:

— De luptat împotriva lui Cassius desigur că vom lupta. Padul însă n-o să-l trecem.

— Cum? întrebă Spartacus, ca şi cum n-ar fi înţeles. Ce-ai spus?

— A spus că dincolo de Pad nu te urmăm! interveni Orciles numidul, aruncându-i lui Spartacus o privire sfidătoare..

— Şapte legiuni - preciză Caius Gannicus - nu vor să se întoarcă în ţările lor, ci doresc să meargă asupra Romei.

— O! izbucni Spartacus, mâniat. Iar vă răzvrătiţi?... Oare tristul exemplu al lui Oinomaus nu v-a servit de învăţătură?

În loc de răspuns, Spartacus nu auzi decât un murmur nedesluşit.

— Pe toţi zeii! reluă el cu vehemenţă, după o scurtă pauză. Sunteţi ori nebuni, ori trădători!

Comandanţii răzvrătiţi continuau să tacă. După câteva clipe de gândire, tracul spuse:

— Acum ne aflăm faţă în faţă cu inamicul; o să vă mai supuneţi autorităţii mele numai până când isprăvim cu Cassius; apoi ţinem sfat şi vedem ce e mai nimerit să facem pentru binele nostru, al tuturor.

Şi cu un gest categoric le făcu semn să plece. Pe când încălecau, Spartacus mai adăugă cu un ton care nu admitea replică:

— Să se ştie că nu voi îngădui nici cea mai mică nesupunere, nici în timpul marşului şi nici în timpul bătăliei! Pe Jupiter cel atotputernic, jur că cel dintâi care va crâcni sau va face o mişcare de răzvrătire va pieri de această sabie a mea, care n-a dat niciodată greş!

Apoi le făcu din nou semn să plece şi comandanţii, supunându-i-se, plecară tăcuţi la unităţile lor.

Armata gladiatorilor porni spre Mutina şi ajunse acolo cam la vreun ceas înaintea zorilor zilei următoare, după un marş de o noapte întreagă.

Cassius ocupase două dealuri înalte şi-şi întărise tabăra împrejmuind-o cu un solid gard de pari şi cu şanţuri largi.

Pe la amiază, Spartacus dezlănţui atacul împotriva pretorului, aruncând asupra lui şase legiuni. Poziţiile ocupate de pretor pe coastele dealurilor erau cât se poate de prielnice pentru romani. Foarte repede însă, din cauza superiorităţii numerice a gladiatorilor şi a înflăcărării cu care aceştia se năpusteau la

atac, cei douăzeci de mii de romani, dintre care cei mai mulţi erau veterani de-ai lui Marius şi Sulla, o luară la fugă.

În câteva ceasuri îşi găsiră moartea pe câmpul de bătălie aproape zece mii de romani. Restul fură alungaţi şi risipiţi prin împrejurimi. Printre fugari se găsea însuşi pretorul, căruia îi fusese ucis calul sub el şi care numai printr-o minune reuşise să scape cu viaţă. Corturile şi întregul echipament al romanilor căzură în mâinile învingătorilor. În această bătălie, armata gladiatorilor nu suferi decât pierderi uşoare.

Aceasta, era a treia izbândă repurtată de Spartacus asupra romanilor în mai puţin de o lună. A doua zi după bătălia de la Mutina, legiunile gladiatorilor fură aliniate pe câmpia de pe malul râului Tannarus. Trebuiau să hotărască dacă voiau să meargă mai departe şi să treacă Padul, pentru ca fiecare să se înapoieze în patria sa, sau să se întoarcă şi să pornească împotriva Romei.

Spartacus le vorbi cel dintâi. Le descrise cu căldură, pe de o parte, avantajele şi obiectivul final al planului său, iar pe altă parte, urmările nefaste care ar decurge inevitabil din adoptarea celuilalt plan. Le reaminti serviciile pe care le adusese sfintei cauze a asupriţilor, căreia îi închinase zece ani din viaţă, recapitulând toate succesele repurtate. Acestea nu le enumerase nicidecum din vanitate. O făcuse numai din dorinţa de a dovedi mai bine fraţilor de nenorocire şi de arme temeinicia părerii sale în privinţa părăsirii Italiei, părere care izvora din convingerea că altfel Italia avea să devină mormântul gladiatorilor, aşa cum devenise mormântul galilor lui Brennus, al grecilor lui Pirus, al cartaginezilor, al cimbrilor şi teutonilor şi, în sfârşit, al tuturor străinilor care cotropiseră Italia şi încercaseră să poarte război pe teritoriul ei.

După ce jură în mod solemn că singura raţiune care-l făcea să susţină planul de a părăsi Italia era gândul la fericirea gladiatorilor, Spartacus le ceru să hotărască singuri, asigurându-i că avea să se supună voinţei majorităţii. Fie în calitate de conducător, fie în calitate de simplu soldat, avea să lupte întotdeauna alături de ei şi, dacă aşa îi era scris în cartea destinului, avea să moară bucuros împreună cu ei.

Cuvântarea lui Spartacus fu salutată cu aplauze puternice şi, dacă s-ar fi trecut îndată la vot, propunerea lui ar fi fost probabil acceptată cu o covârşitoare majoritate. Dar victoriile repurtate în cursul ultimilor doi ani îi făcuseră pe gladiatori să devină înfumuraţi. Mulţi dintre fruntaşii lor, care în adâncul sufletului erau de bună seamă de partea tracului, începuseră să considere prea apăsătoare disciplina de fier, care interzicea soldaţilor jaful. Aplauzele fură urmate de murmurul slab al câtorva voci stinghere, care se îngroşă răspândindu-se ca o molimă şi cuprinzând legiuni întregi.

Caius Gannicus, care se învârtise prin Forum înainte de a se fi vândut ca gladiator şi care ştia să vorbească frumos, profită de acest moment. Luă cuvântul şi, pentru ca nimeni să nu-l bănuiască că ar nutri vreo duşmănie ascunsă împotriva lui Spartacus, începu prin a-i lăuda vitejia şi înţelepciunea. Pe urmă însă se apucă să zugrăvească în culori vii jalnica situaţie a romanilor şi neputinţa lor în acea clipă de a ţine piept unui atac al celor şaptezeci de mii de săbii pline de îndrăzneală ale gladiatorilor. Apoi, după ce îndemnă legiunile să nu scape acest moment prielnic de a pune stăpânire pe Roma, moment care s-ar putea prea bine să nu se mai prezinte niciodată, Gannicus îşi încheie cuvântarea propunând să pornească chiar a doua zi în direcţia Tibrului.

— La Ro-ma!... La Ro-ma!... începură să scandeze cincizeci de mii de glasuri, asemenea unui tunet.

— La Ro-ma! La Ro-ma!

Trecându-se la vot, şapte legiuni îmbrăţişară unanim propunerea lui Gannicus; celelalte şase legiuni o respinseră, însă numai cu o mică majoritate, şi doar cavaleria se declară aproape în unanimitate în favoarea propunerii lui Spartacus. Deci, în vreme ce mai bine de cincizeci de mii de gladiatori doreau să pornească asupra Romei, numărul celor ce împărtăşeau părerea lui Spartacus nu ajungea nici măcar la douăzeci de mii.

Cât de mult l-a mâhnit pe Spartacus această neaşteptată înfrângere e lesne de înţeles, pentru că ea îi răsturna toate planurile şi îi depărta pe gladiatori de ţelul final, adică de răsturnarea tiranicei stăpânirii romane. Întunecat şi abătut,

rămase câtăva vreme fără a rosti nici un cuvânt. În cele din urmă, ridicându-şi capul palid şi trist, zâmbi ironic şi, adresându-se lui Crixos, Grannicus şi Artorix, care stăteau tăcuţi în jurul lui, le spuse încet:

— Pe zeii Olimpului! Nu pot spune că mi-am câştigat prea mulţi partizani printre gladiatori, după cât am muncit şi după câte primejdii am înfruntat pentru ei!... Dar nu face nimic... Pe Hercule!... Foarte bine!...

Adresându-se apoi legiunilor, care-i aşteptau hotărârea în tăcere, Spartacus spuse cu glas răsunător:

— Bine, mă supun hotărârii voastre. Mergeţi asupra Romei! Nu însă sub comanda mea, pentru că din clipa aceasta renunţ la titlul de conducător suprem pe care voi mi l-aţi acordat de două ori şi pe care acum vă rog să-l încredinţaţi altcuiva, mai vrednic decât mine.

— Nu... în numele zeilor, nu! strigă Livius Grandenius, comandantul legiunii a douăsprezecea, care era originar din Samnium. Ai să fii conducătorul nostru suprem totdeauna, pentru că nu e nici unul printre noi care să-ţi fie egal!

— Spartacus, conducător suprem!... Spartacus, conducător suprem! îl ovaţionară într-un glas cei şaptezeci de mii de gladiatori, ridicând scuturile în aer.

— Nu, niciodată!... Sunt împotriva expediţiei asupra Romei şi de aceea nu vreau să vă conduc. Alegeţi-vă drept conducător pe unul din aceia care cred în succesul acestei expediţii.

— Tu eşti conducătorul!... Tu eşti conducătorul!... Spartacus!... Tu eşti conducătorul! strigară de câteva ori în şir treizeci sau patruzeci de mii de glasuri.

Când începu să se potolească larmă, Crixos făcu semn că ar vrea să spună ceva.

— Sunt aici o sută de mii de gladiatori sub arme, dar chiar de am fi numai o sută, un singur om poate şi trebuie să fie comandantul nostru! Numai învingătorul de la Aquinum, de la Fundi, de la Camerinum, Nursia şi Mutina poate şi trebuie să fie comandantul nostru!... Trăiască Spartacus!

Toată valea răsună de un chiot puternic, asurzitor.

— Trăiască Spartacus!

Tracul făcea tot ce-i stă în putere pentru a scăpa de rugăminţile insistente ale prietenilor. Zadarnic însă, deoarece pentru realegerea lui stăruiau toţi, stăruiau comandanţii legiunilor, şi în primul rând Arvinius, Orciles şi Caius Gannicus, stăruiau toţi tribunii, centurionii şi decurionii - într-un cuvânt, armată întreagă. Mişcat de această strălucită dovadă de stimă şi dragoste, chiar şi din partea celor care se arătaseră nesupuşi, Spartacus le spuse:

— Vreţi voi aşa?... Atunci, fie. Consimt pentru că prevăd, că alegerea unui alt comandant va duce inevitabil la dezbinări şi lupte sângeroase între voi; primesc deci să luptăm împreună şi să mor în fruntea voastră.

În timp ce toţi îi aduceau mulţumiri şi unii s-au apropiat să-i sărute mâinile şi veşmintele, proslăvindu-i vitejia şi meritele, Spartacus adăugă cu un surâs amar:

— Nu vă făgăduiesc să vă duc la izbândă. Nu prea am încredere în succesul acestei expediţii nechibzuite. În orice caz, o să începem campania împotriva Romei. Mâine pornim spre Bononia.

Astfel, Spartacus se văzu silit să întreprindă fără voie o campanie care, după părerea sa, nu putea să-şi atingă obiectivele. A doua zi, armata gladiatorilor ridică tabăra şi porni spre Ariminum, pe drumul ce ducea prin Bononia.

Armata nu mai era însă cea de altădată. Disciplina începuse să slăbească, deschizând cale nesupunerii în rândurile gladiatorilor. Datorită nestăvilitei pofte de jaf, această puternică armată, care, sub comanda lui Spartacus, câştigase atâtea victorii strălucite, începuse să se destrame, să se descompună şi să slăbească.

Când o legiune, când alta, când mai multe legiuni deodată atacau şi prădau oraşele prin care treceau. De aici decurgeau două neajunsuri. Pe de o parte, legiunile bine închegate ale gladiatorilor se transformau în hoarde dezmăţate de tâlhari care stârneau murmurele şi blestemele populaţiei expuse silniciilor lor. Pe de altă parte, necontenitele opriri pentru prădăciuni frânau mişcările armatei, şi tocmai iuţeala acestor mişcări constituise secretul victoriilor repurtate de Spartacus până atunci.

Zadarnic se strădui Spartacus să pună stavilă acestor excese. La început se mânie, dojeni şi acoperi cu ocări legiunea a treizecea, pe care o comanda Caius Gannicus, aceea care cea dintâi dăduse exemplul cel rău. Nu reuşi decât să mai limiteze prădăciunile, fără a izbuti să le stârpească cu desăvârşire. Două zile mai târziu, în vreme ce Spartacus înainta spre Faventia, legiunile a cincea şi a şasea, care formau ariergarda armatei, intrară în Imola şi o prădară. Tracul se văzu nevoit să se întoarcă din drum împreună cu Crixos şi cu trei legiuni trace, pentru a-i domoli pe jefuitori.

Între timp, vestea înfrângerii celor doi consuli şi a pretorului Galiei Cisalpine ajunsese la Roma, unde pricinui panică şi zăpăceală. Puţin după aceea veni şi ştirea că gladiatorii hotărâseră să pornească asupra Romei, ceea ce spori încă şi mai mult temerile poporului şi ale Senatului.

Comiţiile încă nu fuseseră convocate în vederea alegerilor consulare pentru anul următor. De altfel, în urma înfrângerilor suferite de Lentulus şi Gellius, scăzuse simţitor numărul candidaţilor care îşi disputau cinstea de a fi aleşi în această înaltă funcţie. Totuşi, pe Caius Aufidius Orestes tocmai înfrângerile acestea îl împinseră să încerce să obţină consulatul. El susţinea că înfrângerile de la Fundi, unde fusese bătut de Spartacus datorită superiorităţii numerice a acestuia, nu i se mai putea reproşa de vreme ce şi cei doi consuli fuseseră bătuţi, deşi avuseseră o armată de şaizeci de mii de oameni. Bătăliile de lângă Camerinum şi Nursia, spunea el, constituiau o justificare şi o descărcare, deoarece pentru romani înfrângerea de lângă Fundi nu însemnase un dezastru comparabil cu cel suferit la Camerinum şi Nursia.

Acest raţionament era cam ciudat şi păcătuia împotriva dreptei judecăţi. Împrejurarea că Aufidius Orestes suferise pierderi mai mici decât ceilalţi nu dovedea cu nimic vitejia lui. Atât era însă de scăzut moralul romanilor în privinţa războiului cu gladiatorii şi atât erau de puţini candidaţii la consulat, încât, pentru a îndeplini această înaltă funcţie în anul următor, fură aleşi cu majoritate Aufidius Orestes şi Publius Cornelius Lentulus Sura.

Între timp, din pricina nesupunerii şi vandalismului legiunilor care ceruseră zgomotos să pornească împotriva Romei, Spartacus se văzuse silit să-şi întrerupă înaintarea asupra Romei. Întârzie aproape o lună la Ariminum. Renunţă la comandă şi multe zile la rând stătu retras în cortul său, fără a se lăsa înduplecat de nici o rugăminte. Armata întreagă se adună atunci în faţa pretorului şi, căzând în genunchi, ceru iertare pentru nevrednicele ei purtări şi-l înduplecă să iasă din cort.

Cumplit de palid, cu semnele suferinţei întipărite pe chipul său mândru, cu pleoapele roşii de plâns, Spartacus avea înfăţişarea unui om istovit şi descurajat. Apariţia lui stârni exclamaţii zgomotoase, jurăminte de devotament şi mărturisiri de căinţă. Făcu semn că doreşte să le spună ceva. Îndată ce se stabili cea mai adâncă linişte, începu să le vorbească aspru, însă convingător. Critică fără milă purtarea legiunilor. Arătă că josnicia acţiunilor lor îi făcea să semene nu a oameni ce vor să-şi câştige libertatea, ci a tâlhari ticăloşi. Încheie declarând că rămâne neclintit în hotărârea de a nu mai merge nici un pas mai departe, atâta vreme cât nu i se acordă dreptul neţărmurit de a pedepsi exemplar pe cei care îndeamnă la jaf.

În unanimitate, legiunile îi încuviinţară acest drept. Atunci Spartacus reluă comanda armatei şi, prin măsuri aspre, începu să reaprindă simţul datoriei, care se stinsese în gladiatori, şi să reintroducă cea mai severă disciplină. Pe numitul Orciles, cel mai sălbatic dintre comandanţii de legiuni, care se dezonorase la Bertinorum comiţând o crimă josnică, îl osândi la moarte şi porunci numizilor să-l răstignească în prezenţa tuturor legiunilor. Din ordinul lui, alţi doi comandanţi de legiuni, galul Arvinius şi samnitul Caius Gannicus, fură bătuţi cu vergi şi izgoniţi din tabără, iar două sute şi mai bine de gladiatori, care se dedaseră la cruzimi în timpul jafurilor, fură răstigniţi.

Spartacus reorganiză apoi toate legiunile. În locul celor vechi, alcătuite după criteriul naţionalităţii, organiză legiuni noi, repartizând în fiecare manipul şi în fiecare cohortă o anumită proporţie de soldaţi din fiecare naţionalitate. Fiecare manipul de o sută douăzeci de oameni se compunea acuma din patruzeci de gali, treizeci de traci, douăzeci de samniţi şi câte zece iliri, greci şi africani.

Armata astfel reorganizată de Spartacus fu împărţită în paisprezece legiuni, grupată în trei corpuri de armată; primul corp, alcătuit din şase legiuni, fu pus sub comanda lui Crixos, al doilea, alcătuit din patru legiuni, avea comandant pe Granicus, iar comanda celui de al treilea, alcătuit din restul de patru legiuni, fu încredinţată lui Artorix. Cavaleria, care număra opt mii de oameni, rămase sub comanda lui Mamilius.

Reorganizându-şi armata, Spartacus îşi dădu seama că, înainte de a porni asupra Romei, are să fie nevoie să întărească unitatea noilor legiuni. De aceea, părăsind Ari-minumul, trecu în Umbria, înaintând încet, făcând etape scurte, anume pentru a lăsa timp soldaţilor să se cunoască, să se preţuiască unii pe alţii şi să se deprindă cu noii comandanţi.

Când ştirile despre jafurile şi stricăciunile săvârşite de gladiatori în ţinutul Sennonilor ajunseră la Roma, exagerate şi de zvonul public, romanii fură cuprinşi de groază. Tribunii poporului prinseră a striga mulţimii în Forum că patria era în primejdie şi că venise ceasul că cetăţenii să ia în sfârşit măsuri pentru salvarea ei.

Fu convocat Senatul. Unii senatori deplângeau faptul că, datorită nepriceperii comandanţilor cărora le încredinţaseră rând pe rând lichidarea gladiatorilor, Senatul era acum silit să examineze cu adâncă îngrijorare chestiunea răscoalei, care, dintr-o glumă, cum păruse la început, se prefăcuse într-un război cumplit şi într-o primejdioasă ameninţare pentru Roma însăşi. Alţii strigau că venise vremea ca toate resursele statului să fie mobilizate împotriva gladiatorilor.

Senatul ţinu seamă că pe cei doi consuli în funcţiune Spartacus îi bătuse ruşinos şi că din cei doi consuli desemnaţi pentru anul următor unul fusese şi el înfrânt de răsculaţi, iar în celălalt nu se putea pune nici o nădejde, fiind lipsit de experienţă militară. De aceea, printr-un decret special, Senatul hotărî să nu lase consulilor conducerea războiului, ci s-o încredinţeze unui strateg încercat, căruia să i se dea o armată puternică şi cele mai largi împuterniciri. Se luă hotărârea ca să se încredinţeze conducerea expediţiei împotriva lui Spartacus noului pretor al Siciliei, care tocmai avea să fie ales peste câteva zile.

Aflând despre această hotărâre a Senatului şi înfricoşaţi de greutăţile războiului cu gladiatorii, candidaţii la funcţia de pretor al Siciliei se retraseră.

Prietenii îl îndemnară pe Iulius Caesar să candideze, făgăduindu-i că vor stărui pe lângă Senat şi popor să i se pună la dispoziţie o armată de opt legiuni, şi căutară să-l convingă că, având opt legiuni, îi va fi uşor să-i înfrângă pe gladiatori.

Deşi victoriile şi triumful lui Pompeius nu-l lăsau să doarmă, Caesar refuză cu hotărâre. Războiul cu Spartacus nu era mai uşor decât cel pentru care i se acordaseră lui Cneus Pompeius onorurile triumfale. Totuşi era neîndoielnic că, pentru o izbândă asupra lui Spartacus, învingătorul nu avea să fie răsplătit cu onoruri triumfale, nici măcar cu o ovaţie, deoarece ar fi însemnat să se facă nevrednicilor gladiatori cinstea de a-i recunoaşte ca pe nişte adevăraţi adversari, ceea ce mândria romană nu putea admite.

— Dacă ar fi să primesc răspunderea conducerii unei campanii, n-aş lua decât conducerea unei campanii pentru succesul căreia aş fi sigur că pot căpăta onorurile triumfale. Mie îmi trebuie un triumf care să constituie o treaptă către consulat.

Acesta era răspunsul pe care Caesar îl dădea prietenilor. Se prea poate să fi avut şi alte motive mai temeinice şi că tocmai acelea îl determinau să refuze. Caesar îşi dădea bine seama că gladiatorii răsculaţi, la fel ca mulţimea nefericiţilor sclavi care li se alăturaseră şi ca bieţii păstori de prin munţii Samniumului, care şi ei urmaseră steagurile răscoalei, reprezentau cele trei categorii de oameni nevoiaşi şi asupriţi ale căror aspiraţii şi a căror putere plănuia să le folosească pentru a zdrobi pentru totdeauna tiranica dominaţie a oligarhiei. Şi îşi mai dădea seama că, dacă va trebui să se prezinte cândva în faţa acestor categorii, mânjit de sângele nefericiţilor gladiatori, cu greu ar putea să le câştige încrederea şi simpatia.

În ziua Comiţiilor, Marcus Licinius Crassus apăru în Forum îmbrăcat într-o togă sclipitor de albă, pentru a solicita alegerea sa ca pretor al Siciliei. Era toga pe care o purtau candidaţii. El fusese împins la acest pas şi de stăruinţele celor mai influenţi senatori şi ale clientelei lui nenumărate, dar, mai presus de orice, de propria lui ambiţie. Averea şi trecerea nu-i mai

ajungeau şi râvnea să obţină şi laurii victoriei, prin care Pompeius dobândise atât de repede măreţie şi glorie.

Marcus Licinius Crassus avea pe atunci aproape patruzeci de ani. Luptase în mai multe rânduri sub comanda lui Sulla, în timpul războiului civil, în campaniile împotriva italicilor, făcând dovadă în aceste campanii nu numai de o bărbăţie şi o vitejie neobişnuită, ci şi de agerimea şi destoinicia necesare pentru a conduce operaţiuni militare de mari proporţii. De aceea, poporul îl întâmpină cu aplauze prelungite şi zgomotoase când apăru în ţinută de candidat la alegerile pentru pretură. Aceasta dovedea cât de mare încredere avea în el poporul în acel moment de impas şi panică, şi ce speranţe punea în el pentru viitoarea campanie împotriva gladiatorilor.

Crassus fu ales pretor al Siciliei în unanimitate. Totodată i se acordă dreptul de a mobiliza şase legiuni şi un contingent corespunzător de trupe auxiliare şi încuviinţarea ca din rămăşiţele armatelor lui Lentulus şi Gellius să-şi mai alcătuiască încă patru legiuni. Deci Crassus urma să aibă la dispoziţie optzeci şi patru de mii de oameni, cu alte cuvinte o armată imensă, o armată cum nu se mai văzuse din vremea războiului purtat de Sulla împotriva lui Mitridate.

Chiar a doua zi după alegerea să, Crassus publică un apel prin care chemă cetăţenii la arme în vederea expediţiei împotriva lui Spartacus. În acelaşi timp, Senatul promulgă un decret prin care oferea mari recompense veteranilor lui Sulla şi Marius care aveau să ia parte la această expediţie.

Moralul atât de scăzut al cetăţenilor fu întărit de acest decret şi de apelul lui Crassus.

Între tinerii care aparţineau celor mai ilustre familii se desfăşură o adevărată întrecere: se grăbeau toţi, care mai de care, să se înscrie în legiunile lui Crassus.

Cu energie febrilă, Crassus începu să-şi organizeze armata. Fără a ţine seama nici de situaţie, nici de rang, el îşi recrută chestorul şi tribunii numai din rândul celor mai experimentaţi oameni în arta militară. Pentru funcţia de chestor îl alese pe Publius Elius Scrofa, un agricultor din Tibur, care participase la unsprezece campanii şi la o sută treizeci de bătălii şi care fusese rănit de douăzeci şi două de ori, primind tot atâtea recompense

şi cununi, apoi se întorsese la ţară, la viaţa paşnică. Crassus socoti că nu se va înjosi dacă se va duce personal pentru a-l ruga să primească să intre în serviciul său şi astfel să isprăvească odată pentru totdeauna cu Spartacus. Mişcat de vizita lui Crassus, Scrofa primi bucuros să-i fie chestor şi, părăsind pacea senină a dealurilor Tiburului său natal, îl urmă la Roma. Unsprezece zile după alegerea sa în funcţia de pretor, Marcus Licinius porni spre Ocriculum - oraş aflat la hotarul ţinutului ecvilor cu al umbrilor - în fruntea a patru legiuni alcătuite din veteranii recrutaţi la Roma şi de prin împrejurimi. La Ocriculum se afla Mummius, unul dintre locţiitorii lui Crassus, care recruta şi organiza alte două legiuni şi trupe auxiliare.

La plecarea din Roma, pretorului i se făcu o ovaţie entuziastă de către poporul ce se adunase lângă porţile Ratumene, unde era aşezată tabăra lui Crassus. Pretorul părăsi Roma nu numai însoţit de urările de bine ale cetăţenilor de toate clasele, dar şi ocrotit de scutul zeilor, a căror bunăvoinţă în privinţa acestei expediţii fusese arătată de tot felul de semne favorabile. Aşa cel puţin vestiseră haruspicii, după ce examinaseră măruntaiele jertfelor.

Două din cohortele legiunii întâi erau alcătuite din tineri care aparţineau celor mai de vază familii şi care doriseră să-l urmeze pe Crassus în calitate de simpli soldaţi. În rândurile acestor cohorte erau Marcus Porcius Cato, Titus Lucretius Carus, Caius Cassius Longinus, Faustus, fiul lui Sulla, şi sute de alţi tineri din familii consulare, precum şi alte sute de tineri care aparţineau Ordinului Cavalerilor.

Rudele, prietenii şi clienţii acestor tineri conduseră legiunile lui Crassus până la podul Milvius. Patru zile mai târziu, Crassus ajunse la Ocriculum, unde, după ce îşi aşeză tabăra într-o poziţie favorabilă, hotărî să se oprească pentru a face instrucţia armatei sale. Totodată se gândea că de la Ocriculum putea să apere Roma de un atac al lui Spartacus, fie că avea să fie dezlănţuit direct din Umbria, fie că avea să pornească din ţinutul Picenilor.

Aproape o lună întreagă, Crassus ca şi Spartacus au rămas unul la Ocriculum şi celălalt la Arretium, ocupându-se cu

pregătirea operaţiunilor, întocmind planuri şi născocind noi stratageme pentru a-l înşela pe inamic.

Într-o noapte bântuită de o furtună puternică, socotind că venise momentul prielnic, Spartacus ordonă legiunilor sale să iasă din tabără în cea mai mare linişte. Rămaseră pe loc numai şapte mii de călăreţi, sub comanda lui Mamilius, deoarece un detaşament de o mie de călăreţi fusese trimis înainte în recunoaştere.

Profitând de furtuna ce se dezlănţuise, Spartacus merse toată noaptea şi aproape toată ziua următoare, ajungând la Iguvium, de unde plănuia ca, ascunzându-se de Crassus, să înainteze asupra Romei prin Camerinum, Asculum, Sulmo, lacul Fucinus şi Subiacum.

În acest timp, cavaleria, care rămăsese în tabăra de la Arretium, trebuia să-şi continue recunoaşterile obişnuite ca şi până atunci şi să strângă de prin oraşele vecine merinde ca pentru şaptezeci şi opt de mii de gladiatori. Astfel, populaţia avea să creadă mai departe că armata gladiatorilor se mai găseşte încă lângă Arretium, şi acest lucru, socotea Spartacus, nu se putea să nu ajungă la urechile lui Crassus.

Înaintând pe un drum foarte anevoios, de-a lungul lanţului Apeninilor, parcurgând totuşi nu mai puţin de douăzeci şi cinci până la treizeci de mile pe zi, Spartacus străbătu ţinutul Picenilor, îndreptându-se spre Roma. Ar fi ajuns probabil pe neaşteptate sub zidurile ei, dacă Marcus Crassus nu i-ar fi aflat planurile graţie unei întîmplări neprevăzute.

Trei zile după ce armata gladiatorilor plecase pe ascuns de la Arretium, văzând că inamicul nu mai iese din tabăra lui întărită, Crassus se hotărî să pornească la atac şi să întrebuinţeze toate mijloacele pentru a-l provoca pe Spartacus la o bătălie hotărâtoare, care să pună capăt întregului război.

Pornind de la Ocriculum, Crassus ajunse în apropierea taberei de lângă Arretium după numai patru zile de marş. Pricepuse că pe Spartacus nu-l putea înfrânge decât folosind tactica lui.

Aflând că se apropie armata romană, Mamilius părăsi tabăra peste noapte, pe furiş, potrivit instrucţiunilor lui Spartacus. În zorii zilei următoare, iscoadele lui Crassus, care s-au strecurat

până la meterezul taberei răsculaţilor, s-au convins că armata lui Spartacus nu mai era acolo şi că părăsise tabăra.

Uimit de acest fapt, Crassus chibzui îndelung pentru a ghici încotro putuse s-o ia Spartacus. El trimise neîntârziat cavaleria să cerceteze toate drumurile care porneau de la Arretium în diferite direcţii, ordonându-le să-şi extindă recunoaşterile pe o rază de treizeci de mile.

Curând i se aduse la cunoştinţă că, la apropierea romanilor, cavaleria răsculaţilor plecase de la Arretium îndreptându-se spre Camerinum prin Iguvium, şi că Spartacus însuşi, cu grosul armatei lui, trecuse prin Camerinum cu câteva zile înainte.

Ca un comandant încercat ce era, Crassus ghici îndată intenţiile gladiatorului şi concepu un plan ingenios pentru a-i tăia calea. Spartacus înainta de-a lungul povârnişului de răsărit al Apeninilor. Crassus se hotărî să se deplaseze spre Roma cât mai repede cu putinţă, urmând povârnişul de apus al munţilor. Înaintând paralel cu Spartacus, Crassus avea astfel avantajul că mergea aproape în linie dreaptă, în vreme ce Spartacus era silit să meargă în zigzag. Această împrejurare îi mai permitea lui Crassus ca într-o singură etapă să se apropie de Roma cât tracul în trei, şi acest lucru era esenţial pentru Crassus dacă voia să micşoreze avansul pe care îl câştigase gladiatorul şi să-l ajungă din urmă.

După cinci zile de marşuri lungi, istovitoare, pe care legiunile romane le-au executat cu un avânt vrednic de laudă, Crassus ajunse la Reate, unde se opri, acordând soldaţilor săi o zi de repaus.

Între timp, deplasându-se cu o iuţeală neobişnuită, Spartacus ajunsese la Cliternia, lângă lacul Fucinus. Aici, râul Velinus îi opri înaintarea. Apele veneau umflate din cauza ploilor abundente şi nu era chip să le treacă prin văd. Se văzu nevoit să aştepte trei zile, două pentru a aşeza un pod plutitor peste râu şi încă una pentru trecerea trupelor.

Înştiinţat de iscoadele sale că Spartacus ajunsese la Cliternia, Crassus îi ordonă lui Aulus Mummius ca, în fruntea a două legiuni romane şi a şase mii de soldaţi din trupele auxiliare, să treacă râul Velinus lângă Reale. Îi dădu instrucţiuni să înainteze în marş forţat de-a lungul malului stâng al râului până la Alba

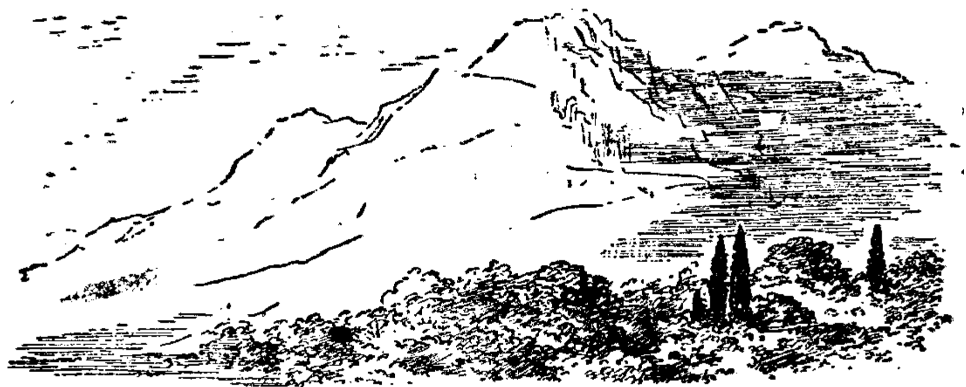
Fucens, de acolo să treacă pe malul drept şi să înainteze până la Cliternia. Totodată îi interzise cu stricteţe să primească lupta cu Spartacus, ba, mai mult, îi ordonă ca, la nevoie, să se retragă până ce se va apropia el cu grosul armatei şi-l va ataca pe Spartacus pe la spate.

Mummius îndeplini cu rigurozitate ordinele primite de la Crassus. Strecurându-se prin trecătorile Apeninilor, ajunse la Subiacum, unde poposi pe coastele unui munte abrupt şi stâncos, într-o poziţie strategică foarte prielnică şi de unde avea de gând să pornească mai departe a doua zi.

Tribunii începură însă a-l îndemna să nu se retragă în faţa inamicului. Căutau să-l convingă că, folosind prilejul favorabil ce i se oferea, ar putea să-l zdrobească pe Spartacus şi fără ajutorul lui Crassus. Strâmtoarea acestei trecători, spuneau ei, o să-l împiedice pe gladiator să-şi folosească superioritatea numerică. Stăruiau pe lângă Mummius să-l aştepte pe Spartacus în acest loc inaccesibil şi, în numele legiunilor, îi făgăduiau că o să aibă o izbândă strălucită.

Mummius fu ameţit de perspectiva victoriei, care i se părea sigură. A doua zi, de cum se iviră forţele armatei lui Spartacus, deschise lupta. Tracul văzu imediat că poziţia în care se găsea nu era prielnică. De aceea, în timp ce legiunile a treisprezecea şi a paisprezecea luptau cu duşmanul, el strânse toţi veliţii şi arcaşii din celelalte legiuni şi formă cu ei un corp căruia îi încredinţă misiunea de a urca pe culmile munţilor înconjurători, pentru a-i lovi pe romani pe la spate.

Aceste detaşamente de infanterie uşor înarmată executară cu mare avânt ordinul lui Spartacus. La vreo trei ceasuri după începerea acestei bătălii, în care amândouă părţile au luptat cu egală bărbăţie şi dârzenie, spre marea lor uimire şi groază, romanii descoperiră deodată că piscurile înconjurătoare mişună de prăştiaşi şi arcaşi inamici, care aruncă asupra lor o grindină de proiectile de tot soiul. Când îi văzură că încep să coboare ca să-i învăluie pe aripi şi pe la spate, cuprinşi de panică, romanii au rupt-o la fugă, lepădând armele şi scuturile. Mai bine de şapte mii de romani îşi pierdură viaţa în această bătălie.

CAPITOLUL XX. DE LA BĂTĂLIA DE PE MUNTELE GARGANUS PÂNĂ LA FUNERALIILE LUI CRIXUS

Spartacus nu a putut să tragă nici un folos de pe urma bătăliei de la Subiacum, deşi ea a avut un sfârşit atât de jalnic pentru romani şi atât de glorios pentru gladiatori. Nici Crassus nu reuşi însă să-l oprească pe Spartacus aici. Când detaşamentele de călăreţi trimise în recunoaştere îi aduseră vestea că grosul armatei lui Crassus trecuse râul, tracul înţelese pe loc că era imposibil să înainteze asupra Romei, lăsându-l pe Crassus în spatele frontului. Drept urmare părăsi Subiacum chiar în seara aceea şi, după ce trecu râul Liris, nu departe de izvoarele lui, se îndreptă spre Campania.

Crassus află de înfrângerea lui Aulus Mummius abia în seara zilei următoare. Fu indignat de acţiunea lui Mummius şi de comportarea legiunilor lui. Numeroşi fugari din aceste legiuni reuşiră să ajungă la Roma, ducând cu ei vestea noii înfrângeri, care stârni o panică grozavă. Crassus se grăbi să explice într-un raport către Senat că bătălia de la Subiacum nu avea nici pe departe însemnătatea care i se atribuia sub imperiul panicii şi căută să-i liniştească pe senatori. Totodată ceru Senatului ca toţi fugarii din legiunile lui Mummius să fie prinşi şi să-i fie

neîntârziat trimişi. Câteva zile mai târziu, abătuţi şi ruşinaţi, fugarii prinşi fură aduşi sub pază în tabăra lui Crassus.

După ce strânse întreaga armată în jurul pretorium-ului, formând un careu în mijlocul căruia îi aşeză pe fugarii dezarmaţi, Crassus rosti o cuvântare. Era un orator deosebit de elocvent. Tăios şi aspru, el îi ocărî pe fugari. Arătă că, fugind ca muierile fricoase şi părăsindu-şi armele - armele cu care strămoşii răzbiseră prin încercări neasemuit mai grele şi mai primejdioase, şi cu care cuceriseră lumea întreagă - ei se acoperiseră pe veci de ruşine, dovedindu-se a fi nişte laşi. Gladiatorii ajunseseră să fie socotiţi puternici şi viteji nu pentru că ar fi fost viteji cu adevărat, ci numai datorită laşităţii legiunilor romane. Legiunile romane, cărora altădată le mergea vestea că sunt puternice şi de neînvins, ajunseseră să fie dispreţuite şi deveniseră obiectul de batjocură al întregii omeniri.

Îi avertiză apoi pe soldaţi că nu va mai tolera nici o fugă ruşinoasă în faţa inamicului, pentru că sosise vremea faptelor de vitejie şi a izbânzilor răsunătoare. Le atrase atenţia că dacă va constata că sentimentul demnităţii şi mândria de a fi roman nu sunt destul de puternice, va şti atunci să obţină victoria introducând o disciplină de fier şi aplicând pedepsele cele mai aspre.

— Voi repune în vigoare - încheie Crassus - decimarea - pedeapsa cu moartea din zece în zece - la care recurgeau câteodată strămoşii noştri. Două veacuri aproape nu s-a simţit nevoia de a se recurge la această pedeapsă crudă, dar salutară. Dat fiind însă că aţi fugit aruncând ca nişte laşi armele în faţa gladiatorilor, vă jur pe zeii Concordiei că am să vă aplic pedeapsa decimării. Chiar astăzi vor fi supuşi decimării aceşti nouă mii de mişei ce stau în faţa voastră ruşinaţi, cu feţele palide, cu capetele plecate şi ochii înlăcrimaţi de o căinţă târzie.

Deşi numeroşi tribuni şi patricieni cu autoritate interveniră, căutând să-l înduplece, Crassus nu reveni asupra acestei hotărâri nemiloase şi ordonă ca decimarea să fie adusă la îndeplinire până seara. Osândiţii începură atunci să tragă la sorţi. Din fiecare zece soldaţi, unul, cel desemnat de sorţi, era

dat pe mâna lictorilor. Iar lictorii, după ce mai întâi îl băteau cu nuielele, îi tăiau capul.

Această cumplită pedeapsă, care adesea lovea soldaţi ce se luptaseră vitejeşte şi care nu aveau nici o vină că alţii dezertaseră, cutremură tabăra, umplându-i de jale pe romani. Pedeapsa lovi pe cinci sau şase dintre cei mai vajnici legionari ai lui Mummius, care, deşi cunoscuţi pentru vitejia lor, plătiră cu viaţa laşitatea altora. Compătimirea cea mai vie a fost stârnită de unul dintre aceşti viteji, anume Emilius Glabrio, care nu avea decât douăzeci de ani. În bătălia de la Subiacum, el ţinuse piept vitejeşte iureşului gladiatorilor şi rămăsese neclintit la datorie, deşi fusese de două ori rănit. În cele din urmă fusese târât de fuga celorlalţi. O ştiau şi o afirmau toţi cu tărie, totuşi Glabrio trebuia executat, pentru că asupra lui căzuseră sorţii nemiloşi.

Cu faţa palidă, cadaverică, dar cu un sânge rece şi cu o dârzenie vrednice de Mucius Scevola şi de Iunius Brutus, viteazul Glabrio ieşi în faţa pretorului şi, în mijlocul plânsetelor generale, declară cu bărbăţie:

— Pedeapsa decimării, pe care ne-ai dat-o, nu e numai folositoare şi necesară pentru binele republicii, ea e şi dreaptă şi pe deplin justificată de ticăloasa comportare pe care au avut-o cele două legiuni ale noastre în ultima bătălie. Soarta mi s-a arătat potrivnică şi trebuie să mor. Dar pentru că şi tu, Marcus Crassus, ştii, aşa cum ştiu toţi fraţii mei de arme, că n-am fost laş şi n-am fugit şi că, deşi rănit, am luptat vitejeşte, cum trebuie să lupte un roman, îndrăznesc să-ţi cer o favoare. Cer să nu fiu bătut cu nuielele de lictori, ci să fiu decapitat de îndată.

Pretorul, care, ascultându-l, se schimbase la faţă, îi răspunse:

— Primesc. Se va face aşa cum doreşti, tânăr viteaz, îmi pare nespus de rău că rigoarea şi severitatea legii strămoşeşti mă opreşte să-ţi las viaţa, aşa cum ai merita...

— Viaţa mea aparţine patriei. De aceea mi-e totuna dacă mor de mâna duşmanului pe câmpul de bătaie sau de toporul lictorului aici, în pretorium. Mi-ajunge să ştiu că are să afle toată lumea, şi mama mea, şi poporul, şi Senatul, că n-am fost laş... Dacă mi-am salvat onoarea, nu-mi pasă că mor.

— Nu, tinere erou, n-ai să mori! exclamă un soldat, care, desprinzându-se din rândurile legionarilor lui Mummius, pornise în goană către locul unde se afla pretorul.

Când ajunse în faţa pretorului, soldatul cu ochii plini de-lacrimi, izbucni:

— Slăvite Crassus, sunt Valerius Attalus, cetăţean roman şi soldat în a treia cohortă a legiunii a treia. La Subiacum am luptat cot la cot cu acest tânăr viteaz şi l-am văzut cum, deşi rănit, a continuat să se lupte, în vreme ce noi toţi porniserăm la fugă, târându-l apoi şi pe el. Acum, când lictorul trebuie să decapiteze unul din fiecare zece fugari, ar fi mai bine să mă decapiteze pe mine, care am fugit, nu pe unul care s-a purtat ca un adevărat roman!

Tulburarea celor de faţă fu sporită de cuvintele acestui soldat, care, în timpul luptei, covârşit de frică, fugise, dar care acum făcea dovada că are un caracter ales. Între Attalus şi Glabrio se porni o întrecere neobişnuită şi emoţionantă. Fiecare stărui să fie decapitat în locul celuilalt. Crassus însă rămase neînduplecat şi Glabrio fu dat pe mâna lictorilor. Din mijlocul celor două legiuni supuse decimării izbucniră strigăte de jale, iar ochii a mii de soldaţi se umplură de lacrimi. Întorcându-se către fraţii săi de arme, Glabrio spuse:

— Dacă credeţi că mor nevinovat, dacă ceea ce mi se întâmplă mie acum stârneşte cu adevărat compătimirea voastră şi dacă vreţi ca sufletul meu să fie liniştit în Eliseu, juraţi pe cei doisprezece zei ai Panteonului că mai bine veţi primi moartea cu toţii, decât să mai fugiţi vreodată din faţa infamilor gladiatori!

— Jurăm!... Jurăm!...

— În numele zeilor, jurăm!

Jurământul făcut într-un glas de cei şaizeci de mii de soldaţi răsună asurzitor şi înfricoşător ca un tunet.

— Fie ca zeii atotputernici să apere şi să ocrotească Roma!... Mor cu sufletul plin de bucurie! strigă nefericitul Glabrio.

După aceea îşi întinse gâtul gol, pentru a primi lovitura de topor a lictorului. Dintr-o lovitură iute şi precisă, lictorul îi reteză capul cel mândru. Însângerat, capul se rostogoli în ţarină, în mijlocul strigătelor de compătimire şi groază ale soldaţilor.

Marcus Crassus se întoarse cu spatele pentru a-şi ascunde lacrimile ce i se prelingeau pe obraji.

Când decimarea se termină, Marcus Crassus ordonă să se restituie armele fugarilor din legiunile lui Mummius şi într-o scurtă cuvântare, îşi exprimă nădejdea că nu vor mai fugi niciodată din faţa inamicului.

A doua zi, după ce dădu ordin că rămăşiţele celor nouă sute de soldaţi decapitaţi să fie incinerate, Crassus părăsi tabăra, pornind pe urmele lui Spartacus.

Acesta, după ce-şi dăduse seama că atacul împotriva Romei era imposibil, străbătuse în grabă Campania şi Samniumul şi dusese armata gladiatorilor din nou în Apulia, sperând că va izbuti să-l atragă acolo pe Crassus. Nădăjduia că, încleştându-se cu adversarul său într-o mare bătălie, departe de Roma, avea să-i nimicească legiunile, iar după aceea va putea s-o pornească spre Tibru. Armata gladiatorilor înainta repede, dar nici legiunile lui Crassus, asupra cărora decimarea făcuse o puternică impresie, nu se lăsau mai prejos.

După cincisprezece zile de urmărire, Crassus îl ajunse pe Spartacus, care îşi aşezase tabăra în ţinutul Daunilor, în apropiere de Sipontum. Pentru că venise cu intenţia de a-i prinde pe gladiatori între armata sa şi malul mării, Crassus îşi stabili tabăra undeva între Arpi şi Sipontum, în aşteptarea unui moment prielnic pentru a începe bătălia cu Spartacus.

A treia zi, după ce amândouă armatele s-au oprit, puţin după miezul nopţii, Crassus, care dormea în cortul său, fu deşteptat de un contubernal. Acesta îi raportă că sosise un gladiator care declarase că doreşte să vorbească cu pretorul într-o chestiune foarte importantă.

Crassus era un om deosebit de cumpătat şi dormea foarte puţin. Se sculă îndată şi ordonă contubernalului să i-l aducă pe gladiator.

Mărunt la trup, gladiatorul purta o armură bogată. Viziera coifului, lăsată în jos, îi ascundea faţa. După ce se apropie de Crassus îşi ridică viziera, descoperindu-şi chipul palid, feminin.

Gladiatorul nu era altul decât Euthybida, care venea la Crassus pentru a-şi trăda tovarăşii de arme.

— Nu mă mai cunoşti, Marcus Licinius Crassus? întrebă ea ironic.

— Da, da... da, desigur... de undeva mi-e cunoscută faţa ta... - bolborosi pretorul, căutând să-şi amintească de unde o cunoştea.

— Ce repede ai uitat tu sărutările Euthybidei, pe care alţi bărbaţi nu le pot uita niciodată!

— Euthybida! strigă uluit Marcus Crassus. Pe fulgerele lui Jupiter! Ce cauţi aici? Ce te-a făcut să vii tocmai în toiul nopţii?... Şi de ce echipată astfel?

Apoi, fulgerat de o bănuială, făcu un pas înapoi şi, încrucişându-şi braţele şi sfredelind-o cu privirea ochilor săi gălbui-cenuşii, care scânteiau, îi spuse încet, dar cu hotărâre şi severitate:

— Dacă ai venit să mă ademeneşti, te previn că ai venit degeaba. Eu nu sunt Clodius, Varinius sau Orestes.

— N-oi fi, dar asta nu te împiedică însă, sărmanul meu Crassus, să fii cam nerod - îi răspunse Euthybida cu obrăznicia ei obişnuită, surâzând ironic şi aruncându-i pretorului o privire aprinsă, plină de mânie şi răutate. Da, Crassus - urmă ea după o clipă - eşti într-adevăr cel mai bogat, dar eşti departe de a fi cel mai deştept dintre romani.

— Ce doreşti?... Ce gânduri ai?... Spune-mi pe scurt.

— Pe gloria lui Jupiter Olimpianul - se supără ea - eu vin să-ţi asigur victoria şi tu mă primeşti în felul acesta! Nu m-am aşteptat la asemenea primire! Să mai faci bine oamenilor!... Frumoasă răsplată, pe toţi zeii!...

— Nu vrei să-mi spui odată pentru ce-ai venit? stărui Crassus, continuând a fi bănuitor.

Atunci, Euthybida îi destănui lui Crassus pricina urii nestinse ce i-o purta lui Spartacus. Îi istorisi cum, datorită uneltirilor ei, germanii fuseseră măcelăriţi de romani şi cum, după măcel, îşi câştigase totuşi, cu ajutorul răzbunătoarelor Erinii, şi renumele de luptătoare vitează, şi deplina încredere a gladiatorilor. Îi povesti apoi cum, profitând de această încredere, stăruise să fie numită contubernal al lui Crixos, pentru a putea ajuta romanilor să captureze armata gladiatorilor şi să dobândească o izbândă strălucită şi hotărâtoare.

Crassus o ascultă cu luare-aminte, privind-o tot timpul iscoditor. Când termină de istorisit, o întrebă rar şi cu glas domol:

— Dar dacă toate poveştile astea ale tale nu sunt decât o stratagemă pentru a mă atrage într-o cursă întinsă de Spartacus?... Cine mă asigură de sinceritatea cuvintelor şi intenţiilor tale?

— Eu însămi. Ca să fii încredinţat de sinceritatea şi seriozitatea celor ce făgăduiesc, îmi pun viaţa zălog în mâinile tale.

Crassus rămase parcă pe gânduri o clipă, apoi îi spuse:

— Dar dacă şi asta o fi tot o viclenie?... Dacă cumva te-ai hotărât să-ţi jertfeşti viaţa pentru triumful cauzei sclavilor?

— Pe toţi zeii tăi, Crassus, jur că ai devenit din cale-afară de bănuitor.

— Oare nu găseşti şi tu - obiectă încet pretorul Siciliei - că, decât să te încrezi prea repede în oameni, e mai bine să fii bănuitor?

După o scurtă pauză, în care timp îi aruncă lui Crassus o privire cercetătoare şi ironică, Euthybida spuse:

— Cine ştie?... Poate ai dreptate. Oricum, Marcus Crassus, ascultă ce am să-ţi spun. Cum ţi-am arătat, Spartacus, Crixos şi ceilalţi conducători ai gladiatorilor au deplină încredere în mine. De aceea ştiu ce pune la cale ticălosul de Spartacus pentru a te zdrobi.

— Nu cumva mă minţi? o ispiti Crassus, jumătate în glumă, jumătate în serios. Ei, ce anume plănuieşte?... Să vedem.

— Mâine, pe la amiază, făcând zarvă mare, pentru ca faptul să ajungă la urechile tale cât mai repede, patruzeci de mii de oameni, sub comanda lui Spartacus, vor ieşi din Sipontum, îndreptându-se spre Barletta şi căutând să lase impresia că intenţionează să pornească spre ţinutul Picenilor. Crixos însă, cu corpul său de armată, care numără treizeci de mii de oameni, va rămâne lângă Sipontum şi va răspândi zvonul că s-a despărţit de Spartacus, din pricina unor neînţelegeri de neîmpăcat ivite între ei doi. Îndată ce vei fi aflat de plecarea lui Spartacus, tu te vei arunca desigur asupra lui Crixos. Acesta va începe bătălia cu tine. Atunci, Spartacus, care ascuns cu armata sa prin pădurile

vecine va aştepta acest moment, se va întoarce năprasnic şi se va năpusti prin surprindere asupra ta. Şi aşa, soldaţii tăi, oricât de viteji ar fi, ar urma să fie măcelăriţi în întregime.

— Vai! exclamă Crassus. Ăsta e planul lor?

— Da.

— O să vedem noi dacă am să le cad sau nu în capcană!

— De nu ţi-aş fi spus eu, Crassus, nici vorbă că ai fi căzut. N-ai vrea însă să tragi un folos şi mai mare? Te mulţumeşti numai să te aperi de vicleniile lor, sau poate ai vrea să-i prinzi pe ei în cursa pe care ţi-au întins-o ţie? Nu vrei să-i înfrângi şi să-i nimiceşti cu totul pe cei treizeci de mii de soldaţi ai lui Crixos şi să te arunci apoi asupra lui Spartacus?

— Să presupunem că vreau!... Ce trebuie să fac atunci?

— Mâine în zori de zi s-o porneşti de aici spre Sipontum. Când vei ajunge acolo, Spartacus are să fie la o depărtare de cincisprezece sau douăzeci de mile. Misiunea de a-i raporta mişcările tale îmi va fi încredinţată mie. Eu am să-i raportez lui Spartacus că nu te-ai mişcat din tabără. Mă voi întoarce apoi la Crixos şi îi voi transmite, ca din partea lui Spartacus, ordinul de a porni spre muntele Garganus, iar acolo, în cazul că l-ai ataca, să se apere din răsputeri. Îndată ce Crixos se va depărta mai mult de Spartacus şi va ajunge pe povârnişurile muntelui Garganus, ai să-l ataci şi o să ai vreme destulă să-l nimiceşti cu totul mai înainte ca să-i poată veni în ajutor Spartacus, dacă cumva ştirea despre primejdia în care se afla Crixos ar ajunge până la el.

Crassus ascultase uimit cum infama Euthybida schiţase acest plan de bătălie mai bun, desigur, decât planul pe care l-ar fi putut întocmi el însuşi. După ce o privi îndelung pe curtezană, căreia îi dogorea obrazul ca para focului, izbucni:

— Pe Jupiter Eliberatorul, eşti uluitoare!

— Bărbaţii m-au făcut să fiu aşa - răspunse ea, zâmbind amar. Dar să nu vorbim de asta. Ce părere ai despre planul şi propunerile mele?

— Ceva mai îndrăcit de limpede şi mai îngrozitor nici în fundul Infernului nu s-ar fi putut scorni. Repet, însă, n-am încredere în tine şi...

— Bine, bine, ascultă. Ce-o să pierzi dacă mâine o să ieşi la luptă cam cu trei ore înainte de amiază şi dacă o să-ţi împingi cu băgare de seamă iscoadele spre Sipontum? Dacă te voi fi înşelat, în cel mai rău caz o să te trezeşti faţă în faţă cu toată armata gladiatorilor. Ei şi? N-ai venit aici tocmai pentru asta? Oare nu doreşti să dai o bătălie decisivă cu gladiatorii? Să presupunem că te-am minţit. Ce nenorocire are să fie dacă, în loc să-l găseşti pe Crixos singur, ai să dai acolo şi de Spartacus? Care-i paguba?

După ce mai chibzui puţin, Crassus îi spuse:

— Bine, fie, te cred... Sau, mai exact, prefer să te cred. Dacă totul se va întâmpla aşa cum ai spus, îţi făgăduiesc o generoasă răsplată din partea mea, şi alta şi mai bogată din partea Senatului, căruia am să-i aduc la cunoştinţă importantele servicii pe care le-ai adus poporului roman.

— N-am nevoie de recompensele voastre! Ce-mi pasă mie de poporul roman! sări Euthybida, cu glasul şuierător şi cu ochii fulgerând de răutate şi mânie. N-am venit să-ţi aduc plocon victoria nici de dragul tău, nici de dragul romanilor, ci din setea de a mă răzbuna!... Poţi tu înţelege ce desfătare divină, ce plăcere de nedescris îţi poate oferi răzbunarea? O, de-aş putea numai să-mi înfig genunchiul în pieptul lui Spartacus în agonie, de-aş putea numai să aud horcăitul lui din urmă, în mijlocul unui câmp nesfârşit de leşuri! Ce să fac cu darurile tale! La ce-s bune recompensele Senatului!

Chipul Euthybidei se schimonosise de tot. Devenise atât de hidos, încât Crassus se cutremură de spaimă şi dezgust. Apoi, Euthybida încalecă şi, după ce ieşi la pas din tabăra romană, dădu pinteni calului ei aprig şi, în trap întins, se îndreptă spre tabăra gladiatorilor.

În zori, Crassus dădu dispoziţie să se strângă corturile. Ordonă ca cinci mii de călăreţi să se strecoare cu mare băgare de seamă la trei mile înaintea legiunilor şi să cerceteze împrejurimile, pentru a evita vreo cursă. Puţin după răsăritul soarelui, Crassus părăsi şi el tabăra, pornind spre Sipontum.

Între timp, Spartacus, în fruntea a opt legiuni şi a cavaleriei, înainta către Barletta. Crixos, cu cele şase legiuni ale sale, rămăsese la Sipontum. În ţinutul înconjurător se lăţi zvonul că,

în urma unor adânci neînţelegeri ivite între Spartacus şi Crixos, armata răsculaţilor se rupsese în două, că o parte ar avea de gând să ţină în loc legiunile romane care-şi aveau tabăra lângă Arpi, iar cealaltă parte s-ar fi hotărât s-o pornească prin Beneventum asupra Romei. Îndată, iscoadele aduseră aceste zvonuri la cunoştinţa lui Crassus. „Până aici - reflectă comandantul romanilor - Euthybida nu m-a înşelat. Semn bun."

În noaptea următoare, în vreme ce armata lui Crassus sta ascunsă într-o văgăună împădurită la patru mile de Sipontum, Euthybida gonea pe drumul spre Barletta. Îi ducea lui Spartacus vestea, din partea lui Crixos, că inamicul părăsise Arpi şi căzuse în cursă, aşa că Spartacus trebuia să pornească neîntârziat spre Sipontum. Ajunsă în faţa lui Spartacus, Euthybida răspunse fără şovăire întrebărilor lui pline de nelinişte:

— Crassus încă nu s-a clintit din Arpi. A trimis câteva mii de oameni în recunoaştere spre Sipontum. Dar iscoadele noastre l-au încredinţat pe Crixos că legiunilor romane încă nu li s-a dat nici măcar ordin să se pregătească pentru a părăsi tabăra.

— În numele tuturor zeilor! exclamă tracul. Crassus ăsta e mai ager şi mai viclean decât aş fi crezut-o! După ce se gândi puţin, îi spuse Euthybidei: înapoiază-te la Crixos şi spune-i că, orice s-ar întâmpla, să nu iasă din tabără; iar când are să se apropie Crassus şi are să pornească lupta, să-mi dea de veste, trimiţându-mi din sfert în sfert de ceas trei contubernali, unul după celălalt. Din trei, cel puţin unul are să răzbească până la mine. Îmi pare că nu e semn bun faptul că Crassus nu se grăbeşte să profite de momentul prielnic ca să ne înfrângă separat pe mine şi pe Crixos.

Şi, ca şi cum ar fi vrut să-şi alunge gândurile negre, tracul îşi trecu de câteva ori mâna dreaptă peste frunte. Apoi o întrebă pe Euthybida:

— Cât ai făcut de la tabăra voastră până aici?

— Ceva mai puţin de două ceasuri.

— Ai gonit cât se putea de iute?

— Poţi să judeci după starea în care se găseşte calul meu.

— Bine, înapoiază-te tot aşa, goneşte cât poţi.

Euthybida îşi luă rămas bun de la Spartacus şi o porni în galop în direcţia Sipontumului. Îndată ce ajunse acolo, îi comunică lui

Crixos că Spartacus îi ordonă să iasă din Sipontum şi să pornească spre poalele muntelui Garganus, unde să caute să ocupe o poziţie cât mai bună.

Mai erau două ceasuri până la răsăritul soarelui. Crixos dădu îndată ordin gladiatorilor săi să-şi strângă în linişte corturile şi, mai înainte de a fi răsărit soarele, armata lui era în drum spre Garganus.

După patru ceasuri, armata lui Crixos ajunse la poalele acestui munte foarte înalt, din vârful căruia se deschidea o întinsă privelişte asupra Mării Adriatice. Pe valurile de o limpezime cristalină lunecau pânzele albe ale vaselor pescăreşti.

Crixos atinsese cea mai depărtată muchie din masivul Garganului şi tocmai ordona să se aşeze tabăra într-un loc prielnic şi ferit, chiar lângă mare, când se auziră deodată strigăte:

— Romanii!... Romanii!...

Se apropiau legiunile lui Crassus, care urmaseră întocmai indicaţiile Euthybidei.

În faţa acestui atac neaşteptat, Crixos nu-şi pierdu cumpătul. Cu sângele rece şi hotărârea unui comandant viteaz, aşeză legiunile în ordine de bătaie, folosind accidentele terenului. Puse patru legiuni cu faţa spre inamic şi, pentru a prelungi cât mai mult cu putinţă linia frontului, împinse această linie spre dreapta până la dealul pe care avusese de gând să-şi aşeze tabăra, deal care avea să fie apărat de legiunea a cincea şi a şasea, pe care hotărâse să le ţină în rezervă. În stânga împinse frontul până la stâncile repezi, inaccesibile, de care valurile mării se spărgeau cu un zgomot surd.

Curând, în rânduri compacte, şase legiuni năvăliră asupra gladiatorilor. Liniştea seculară a acestor meleaguri nelocuite, acoperite de păduri, fu sfâşiată de chiotele sălbatice ale soldaţilor şi de zăngănitul asurzitor al săbiilor şi scuturilor, iar ecoul, mirat, repeta aceste sunete neobişnuite din peşteră în peşteră, din stânca în stâncă.

Crixos, de o parte, Crassus, de altă parte, străbăteau rândurile celor două armate pentru a le însufleţi şi a le îndemna la luptă. Se încinsese o bătălie crâncenă, în care amândouă părţile luptau dârz, fără a se clinti cu un pas.

Fiindcă romanii atacaseră în formaţie compactă, extremitatea aripii stângi a legiunilor lui Crixos rămăsese neangajată în luptă. Graţie acestei împrejurări, mai mult de trei mii de oameni din legiunea a patra stăteau inactivi. Observând acest lucru, samnitul Onacius, care comanda legiunea a patra, se puse în grabă în fruntea celor trei mii de ostaşi şi, ordonându-le o „întoarcere spre dreapta”, îi aruncă asupra aripii drepte a romanilor. Contraatacată din front şi ameninţată din flanc, legiunea romană care forma extremitatea aripii drepte a lui Crassus fu în scurt timp complet dezorganizată.

Acest succes se dovedi însă a fi înşelător şi de scurtă durată. Chestorul Scrofa, care comanda aripa dreaptă a romanilor, se năpusti spre locul unde sătea în rezervă cavaleria romană şi-i ordonă lui Cneus Quintus, comandantul ei, să arunce şase mii de călăreţi asupra aripii stângi a gladiatorilor, care rămăsese descoperită. Puţin după aceea, legiunile a treia şi a patra, care formau aripa stângă, fură puternic atacate pe la spate de cavaleria romană, iar rândurile lor fură rupte.

În acelaşi timp, Crassus trimise două legiuni şi şase mii de arcaşi pentru a-l învălui pe Crixos prin aripa dreaptă. Cu un avânt şi o iuţeală nemaivăzută, aceştia se căţărară pe nişte coame situate în spatele dealului pe care se găseau rezervele gladiatorilor. De acolo, romanii urcară peste povârnişul opus al dealului, trecură peste vârf şi, coborând concentric, atacară legiunile a cincea şi a şasea. Întinzându-şi flancul drept până la mare, aceste două legiuni de gladiatori alcătuiră un al doilea front de rezistenţă. Poziţia ocupată de gladiatori căpătă astfel forma unui triunghi, a cărui bază o constituia marea: de aici porneau cele două linii de rezistenţă, care reprezentau laturile, şi acestea se uneau în muchia dealului, oare constituia vârful triunghiului.

Ciocnirea deveni nemaipomenit de înverşunată.

Văzând că încercarea de depăşire şi învăluire a aripii drepte a gladiatorilor nu-i reuşeşte, Crassus hotărî să exploateze mai adânc greşeala săvârşită de Onacius, pe care o exploatase şi Scrofa. Aruncă deci asupra aripii stângi a gladiatorilor, în scopul de a o învălui, nu numai tot restul cavaleriei sale, ci încă două

legiuni, ordonându-le să-i înconjoare pe gladiatori şi să-i atace pe la spate.

În mai puţin de trei ceasuri, în ciuda minunilor de vitejie săvârşite în cursul acestei încleştări în care o armată de treizeci de mii de oameni a înfruntat atacul unei armate care număra optzeci de mii, cele şase legiuni ale lui Crixos, înconjurate din toate părţile, fură măcelărite fără milă.

Până la sfârşit, Crixos continuase să spere că, în cele din urmă, Spartacus va veni. Când văzu însă că cea mai mare parte a fraţilor săi de arme pierise, îşi opri în loc calul - era al treilea pe care îl încălecase în ziua aceea, deoarece alţi doi fuseseră omorâţi sub el - şi cuprinse într-o privire mâhnită şi obidită priveliştea groaznicului prăpăd. Lacrimi grele, fierbinţi, i se prelingeau pe faţă. Apoi, privind ţintă spre acel punct al orizontului de unde ar fi trebuit să apară Spartacus, Crixos exclamă cu glas tremurător şi plin de frăţească dragoste:

— O, Spartacus!... N-ai să mai vii la timp nici ca să ne salvezi, nici ca să ne răzbuni!... Ce-ai să faci când ai să vezi de ce jalnică moarte au pierit treizeci de mii dintre tovarăşii tăi cei mai viteji! Ridică mâna stângă şi, după ce îşi şterse lacrimile, se întoarse cu o mişcare hotărâtă către contubernalii săi - Euthybida nu mai era în rândul lor, se făcuse nevăzută de la începutul bătăliei - şi le spuse liniştit, cu glas energic: Fraţilor!... E timpul să mergem la moarte!...

Roti în aer sabia înroşită în sângele romanilor răpuşi în luptă, dădu pinteni calului şi se năpusti asupra unui manipul de pedestraşi duşmani care împresurase şi încolţise o mână de gladiatori răniţi, care totuşi mai opuneau rezistenţă. Agitând vijelios deasupra capului sabia lui temută, urlă:

— Ei, romanilor, vitejilor! Tare mai sunteţi îndrăzneţi când luptaţi trei împotriva unuia! Acu să vă văd! Suntem hotărâţi să murim!

Pătrunzând călare în rândurile duşmane, Crixos şi cei patru contubernali ai săi începură să-i secere, să-i calce în picioare şi să-i răpună pe romani care abia se puteau apăra de grindină de lovituri ce se abăteau asupra lor. La început, oarecum zăpăciţi, legionarii se traseră înapoi. Pe urmă însă, pe măsură ce li se adăugau forţe noi, strânseră cercul în jurul celor cinci gladiatori

care, deşi fuseseră doborâţi de pe cai, continuau să lupte cu o nemaipomenită înverşunare. Dar, atacându-i din toate părţile, în cele din urmă romanii le-au venit de hac. Crixos, al cărui trup era acoperit de răni din cap până în picioare, se prăbuşi şi el. În cădere, se întoarse către romanul care-l lovise pe la spate şi, străpungându-l cu sabia, îl trase după sine. Dar sabia îi rămase împlântată în pieptul legionarului. Lovit de o săgeată aruncată de la cinci paşi, Crixos nu mai avu putere să mai apuce sabia. Putu doar să şoptească:

— Ţie, Spartacus... fie ca ţie să-ţi surâdă... victoria...

Apoi amuţi. În mijlocul pieptului sfâşiat de răni fu lovit de o suliţă, care i se înfipse adânc în carne. Legionarul care o aruncase strigă:

— Până una alta, plimbă-te pe lumea cealaltă!

— Pe toţi zeii! se minună un veteran. Am luat parte la toate campaniile lui Sulla, dar un om cu o asemenea vitalitate n-am mai văzut!

— Ia te uită - strigă un altul, arătând spre cadavrele romanilor care zăceau în jurul lui Crixos - câţi a mai răpus dintre ai noştri. Înghiţi-i-ar Ereb sufletul!...

Astfel se încheie bătălia de la poalele muntelui Garganus, unde în trei ceasuri şi-au găsit moartea zece mii de romani şi treizeci de mii de gladiatori.

Prizonieri n-au fost luaţi decât vreo opt sute de gladiatori, în cea mai mare parte răniţi. Şi cu toţii au fost condamnaţi, potrivit poruncii lui Crassus, să fie răstigniţi pe cruci de-a lungul drumului parcurs de romani în noaptea precedentă.

După-amiază, Crassus dădu poruncă să se ardă cadavrele romanilor şi apoi să se apuce de organizarea taberei şi de întărirea ei cu şanţuri largi. Tribunilor şi centurionilor le ordonă ca legiunile să fie gata de plecare înainte de miezul nopţii.

Între timp, într-o stare de nelinişte de nedescris, Spartacus aşteptase toată ziua şi toată noaptea sosirea contubernalilbr lui Crixos. În zori, văzând că nu mai vine nimeni, trimise spre Sipontum doi din contubernalii săi, fiecare în fruntea a o sută de ostaşi călări, pentru a strânge informaţii despre Crixos şi despre duşman. Îi mai trimisese, între altele, şi pentru motivul că gladiatorii săi, când părăsiseră tabăra, nu luaseră eu ei alimente

decât pentru trei zile, şi acum nu mai aveau hrană decât până seara.

Acela dintre contubernalii lui Spartacus care ajunse cel dintâi în tabăra de lângă Sipontum, găsind-o părăsită, rămase uimit. Neştiind ce să facă, se hotărî să aştepte sosirea celui de-al doilea contubernal, pentru a chibzui împreună ce era de făcut. Veni şi al doilea contubernal şi, pe când stăteau la îndoială, fără să se poată hotărî, în tabăra părăsită sosiră în galop pe nişte cai prăfuiţi care gâfâiau din greu, cei doi contubernali pe care Crixos îi trimisese la Spartacus de cum îşi făcuseră apariţia romanii lângă Garganus.

Când şi-au dat seama de trădarea Euthybidei şi de situaţia deznădăjduită în care se afla Crixos, cei patru contubernali fură cuprinşi de groază şi o porniră în galop după Spartacus.

Până să ajungă ei cu vestea la Spartacus, bătălia de lângă muntele Garganus era pe isprăvite.

— O, pe toţi zeii Infernului! răcni Spartacus, făcându-se galben ca ceară când primi vestea josnicei trădări, ale cărei nenorocite urmări le desluşea limpede. Înainte! Să pornim neîntârziat în marş spre Sipontum!

Îl chemă pe Granicus şi, sărind pe cal, cu glasul înecat de lacrimi, îi spuse:

— Îţi încredinţez opt legiuni să le duci în marş forţat. Aripi să crească la picioarele soldaţilor… Mai tari ca diamantul să le fie inimile!… Să zburaţi!… Să zburaţi, nu alta!… Crixos e în primejdie de moarte!… Fraţii noştri sunt măcelăriţi cu sălbăticie!… Pornesc înainte cu călărimea… Vă conjur, în numele a tot ce vă e sfânt, grăbiţi-vă, zburaţi!

Apoi, în fruntea a opt mii de gladiatori călări, Spartacus porni ca o vijelie pe drumul ce ducea la Sipontum.

Un ceas şi jumătate mai târziu cu caii istoviţi şi înspumaţi, Spartacus ajunse la Sipontum. În apropierea locului unde Crixos îşi avusese tabăra până în ziua aceea, Spartacus întâlni câţiva gladiatori, care scăpaseră, ca prin minune.

— În numele lui Jupiter Răzbunătorul, spuneţi-mi, ce s-a întâmplat? îi întrebă Spartacus, gâfâind.

— Suntem bătuţi… zdrobiţi… N-a mai rămas decât numele şi amintirea celor şase legiuni ale noastre!…

— O, fraţii mei nefericiţi!… O, Crixos, iubitul meu prieten! izbucni Spartacus, cuprins de deznădejde, acoperindu-şi faţa cu mâinile şi plângând în hohote.

În faţa acestei nemăsurate dureri, comandanţii cavaleriei şi contubernalii lui Spartacus păstrară o tăcere adâncă. Uimirea şi neliniştea ce se puteau citi pe feţele lor, după ce auziseră vestea îngrozitoare a înfrângerii, sporiră când îl văzură plângând pe viteazul lor conducător. Tăcerea se prelungi până ce Mamilius, care era alături de Spartacus, îl îmbărbăta cu glas blajin, vibrând de emoţie:

— Capul sus... vrednice Spartacus! Întâmpină nenorocirea bărbăteşte...

— O, Crixos!... Sărmanul meu Crixos!... gemea Spartacus, îndurerat.

Apoi, după ce cuprinse cu braţul drept gâtul lui Mamilius, îşi ascunse faţa la pieptul lui şi izbucni iarăşi în hohote de plâns. După o clipă, îşi ridică faţa udă de lacrimi şi, cu palma mâinii stângi, începu să-şi şteargă ochii.

Mamilius îl îndemnă din nou:

— Fii tare, Spartacus!... Să chibzuim cum să scăpăm celelalte opt legiuni!

— Aşa-i! Trebuie să găsim mijlocul de a scăpa de primejdia care ne ameninţă. Să facem ceva pentru a evita urmările mârşavei trădări făptuite de această ticăloasă furie a Infernului. Trebuie să ne retragem. După bătălia grea pe care au dat-o legiunile lui Crassus nu vor fi în stare să părăsească regiunea Garganus mai înainte de opt sau zece ceasuri. Neapărat trebuie să folosim acest răgaz pentru a ne îmbunătăţi situaţia.

Şi, întorcându-se către unul dintre contubernali, ordonă:

— Aleargă la Granicus şi transmite-i ordinul să se oprească şi să pornească înapoi cu legiunile.

După ce contubernalul se depărta în galop, Spartacus îi spuse lui Mamilius:

— Să facem zilnic treizeci de mile pe drumuri de munte, şi trecând prin Minervium şi Venusia, în cinci-şase zile o să ajungem în ţinutul Lucanilor, şi acolo noi contingente de sclavi o să vină să ne îngroaşe rândurile. Din Lucania, dacă n-o să fim în măsură să luptăm cu Crassus, putem oricând să ne retragem

spre Puttium, şi apoi de apolo să trecem în Sicilia, ca să reaprindem flacăra răscoalei printre sclavi.

După ce lăsă cailor istoviţi de goană un răgaz de o jumătate de ceas, Spartacus ordonă cavaleriei să se înapoieze şi să-i ia şi pe cei opt gladiatori care supravieţuiseră măcelului de la muntele Garganus.

Iar el cu trei sute de călăreţi hotărî să se furişeze până la la muntele Garganus, pentru a căuta trupul neînsufleţit al lui Crixos.

Granicus se strădui să-l facă pe Spartacus să se răzgândească, să renunţe la acest plan, argumentând că, deşi oamenilor de rând le era îngăduit să dispreţuiască primejdia, conducătorului şi animatorului cauzei lor sfinte nu îi era iertat să caute primejdia şi s-o sfideze.

— Nu, sunt convins că n-o să mi se întâmple nimic, şi peste trei zile o să vă ajung din urmă pe creasta Apeninilor. Şi chiar dacă s-ar întâmpla să pier, tu, Granicus, eşti destul de încercat şi ager, de viteaz şi curajos, şi ai destulă autoritate pentru a duce mai departe, cu energie şi tenacitate lupta împotriva asupritorilor.

Zadarnice fură stăruinţele lui Granicus. Spartacus nu voia cu nici un preţ să renunţe la planul său.

Însoţit de un detaşament călare, porni spre Garganus. Când ajunse în apropierea lui, Spartacus trimise o parte dintre soldaţi înainte, ca să cerceteze regiunea şi să culeagă ştiri despre mişcările inamicului. După ce primi rapoarte liniştitoare, ordonă soldaţilor să descalece şi să-şi ia caii de căpăstru. Mergând pe jos se adânciră în pădurea prin care trecea drumul ce ducea de la Sipontum, peste muntele Garganus, spre mare. Înaintau cu greu, fiind nevoiţi să-şi taie drum cu sabia prin pădurea neumblată. După două ceasuri şi ceva ajunseră într-o mică poiană, înconjurată din toate părţile de stejari şi brazi, unde se aflau bordeiele unor tăietori de lemne, care, cea mai mare parte a anului, munceau în aceste păduri.

Pentru ca tăietorii de lemne să nu poată semnala romanilor prezenţa sa pe acele meleaguri, prima grijă a lui Spartacus fu să-i reţină pe toţi şi să-i pună sub strajă. Apoi le porunci să-şi stingă focurile, care ar fi putut atrage luarea-aminte a

inamicului, iar gladiatorilor le ordonă să păstreze cea mai adâncă linişte şi să fie cât se poate de atenţi.

Întocmai cum prevăzuse Spartacus, Crassus porni în noaptea aceea cu legiunile spre Sipontum. Pe la cântatul cocoşilor, gladiatorii auziră duduind pas cadenţat de pe-destrime, tropot de cai şi zvon de glasuri. Erau romanii, care înaintau fără să le pese de nimic, pentru că se simţeau învingători şi pentru că ştiau că duşmanul era departe.

După ce se îndepărtă şi ultimul manipul de romani, Spartacus cu cei trei sute de gladiatori călări porniră în galop spre câmpia largă pe care avusese loc bătălia şi care se întindea de la poalele muntelui Garganus până la mare.

În faţa privelişti groaznicului măcel, lui Spartacus i se strânse inima şi i se făcu negru în faţa ochilor. Drumul fiind acoperit de mormane de cadavre, descălecă şi, lăsându-şi calul în paza unuia dintre călăreţii care-l însoţeau, începu să colinde deznădăjduit lugubrul câmp de bătălie. La fiecare pas recunoştea alţi prieteni, pe ale căror chipuri schimonosite se aşternuse paloarea morţii. Ochii i se umplură de lacrimi.

Într-un loc văzu cadavrul lui Tesalonius, epicureanul îndrăgostit de viaţă şi plin de distincţie. Zăcea într-o rână şi avea trupul acoperit de sute de răni; în mână mai ţinea încă strâns sabia. Pe Brezovir abia îl putu recunoaşte: capul îi era cu desăvârşire zdrobit de copitele cailor, iar pieptul străpuns în mai multe locuri de lovituri de sabie. Mai încolo zări cadavrul viteazului şi îndrăzneţului Livius Grandenius, comandantul legiunii a şasea, aproape îngropat sub leşurile duşmanilor răpuşi de el. Îl descoperi apoi pe Onacius, iar mai departe pe Castus, comandantul legiunii a treia, rănit în mai multe locuri, dar încă în viaţă, care cerea ajutor cu glas stins. Îl ridicară pe braţe şi-l îngrijiră cu mult devotament.

Copleşit de durere, Spartacus colindă două ceasuri şi mai bine câmpul acoperit de cadavre, până ce, în sfârşit, găsi cadavrul lui Crixos sfârtecat în bucăţi şi sângerând. Doar faţa mai rămăsese întreagă şi păstra întipărită încă şi după moarte pecetea demnităţii şi bărbăţiei deosebite de care dăduse dovadă în viaţă.

Spartacus se aruncă la pământ şi, acoperind cu sărutări faţa prietenului său, izbucni:

— Scumpul meu Crixos, ai căzut pradă trădării celei mai mârşave! Ai pierit singur, fără mine! Eu nici să-ţi vin în ajutor n-am putut! Ai căzut nerăzbunat! O, nobilul şi dragul meu Crixos!...

Luă mâna vitează a gladiatorului ucis şi o strânse la piept. Şi blestemând cu glas tare, făcu următorul legământ:

— Jur pe toate zeităţile Cerului şi Infernului, pe Furiile răzbunătoare, pe Hecate cea aducătoare de rele, jur aici, în faţa trupului tău neînsufleţit, jur, frate, că, pentru moartea ta, pe ticăloasa trădătoare are s-o ajungă pedeapsa nemiloasă, chiar dacă s-ar ascunde îi adâncurile oceanului sau în abisurile nevăzute ale Tartarului!...

După aceea cu ochii injectaţi de mânie se ridică, înălţându-şi spre cer braţele şi faţa. Apoi luă trupul lui Crixos în braţe şi însoţit de câţiva oastaşi, îl duse la malul mării. Acolo, după ce îi scoase platoşa găurită şi-l dezbrăcă de veşmintele însângerate, îl cufundă în valuri şi îl spală cu grijă; lepădă apoi toga sa cea întunecată şi înfăşură cu ea trupul neînsufleţit, poruncind ca să fie purtat la locul unde rămăseseră să aştepte caii şi ceilalţi călăreţi. Cum pe Castus nu-l puteau transporta călare pe poteci abrupte şi prăpăstioase, din pricina stării lui foarte grave, Spartacus îl lăsă la vila unor patricieni din apropiere, în seama administratorului vilei, care era trup şi suflet alături de răsculaţi. După ce cadavrul lui Crixos fu înfăşurat cu grijă şi aşezat pe un cal pe care îl luă de căpăstru însuşi Spartacus, detaşamentul o porni înapoi.

La Arpi, Spartacus află că Crassus cu armata lui se îndreptase spre Canne. De aceea părăsi fără zăbavă Arpi, pornind spre Herdonie. Nu apucase să se depărteze de Arpi nici o milă, când înaintea ochilor i se înfăţişă o privelişte sângeroasă şi înfricoşătoare. De copacii care străjuiau drumul atârnau, legănându-se, cadavrele gladiatorilor pe care Crassus îi luase prizonieri în bătălia de la muntele Garganus. Livid, schimbat la faţă, cu ochii aprinşi, Spartacus parcurse drumul de-a lungul căruia, de fiecare copac, era spânzurat câte un cadavru. Erau cu totul opt sute.

Printre spânzuraţi, Spartacus îl recunoscu pe tracul Mesembrius, viteazul său compatriot, al cărui trup mânjit de sânge era acoperit de răni. Văzându-l, Spartacus îşi acoperi ochii cu mâna şi scrâşni din dinţi:

— Ah, Marcus Crassus, spânzuri prizonierii! Bine, Marcus Crassus! Nu vrei să-ţi fie o povară în cursul campaniei! Ah, jur pe toţi zeii că de la voi, romanii, care sunteţi cei mai vestiţi în treburile militare, trebuie să le înveţe omul pe toate. Şi eu le-am învăţat pe toate de la voi. Nu-mi mai rămânea decât să învăţ şi asta! Apoi adăugă cu glas de tunet: Nouă, gladiatorilor, romanii nu ne recunosc aceleaşi drepturi ca celorlalţi oameni!... A!... Ne socotesc că pe nişte fiare sălbatice, ca pe nişte vite bune de tăiat?... Pe focul mistuitor al Tartarului, fie! O să-i scoatem însă şi noi pe romani de sub scutul dreptului ginţilor. Lacrimi pentru lacrimi, sânge pentru sânge!

Fără a cruţa caii, Spartacus goni toată noaptea pe cărări anevoioase, iar a doua zi la amiază ajunse din urmă legiunile.

Armata gladiatorilor îşi întinsese tabăra lângă Asculum.

Chiar în noaptea aceea, Spartacus îi porni pe soldaţi, ducându-i în marş rapid până la Venusia. În loc să-şi aşeze tabăra în preajma oraşului, îşi duse armata sus pe culmile munţilor. Tabăra, le spuse el, trebuie să fie aşezată în locuri greu accesibile şi o să trebuiască să rabde de frig şi să îndure lipsuri, pentru ca să nu poată Crassus să-i ajungă şi să-i nimicească.

Comandantul romanilor ajunsese între timp în apropiere de Rubi, unde-şi instalase cartierul general. Trimisese patru legiuni, zece mii de auxiliari şi cinci mii de călăreţi, sub comanda chestorului Scrofa, la Andria. De acolo, conform planului lui Crassus, Scrofa urma să pornească spre Venusia pe un drum, în timp ce Crassus însuşi avea să pornească pe altul. Pe de altă parte, Crassus, ordonase ca la Barium Brundisium şi în celelalte oraşe învecinate să se recruteze oameni pentru a se alcătui încă o legiune, care să umple măcar în parte golul lăsat de cei zece mii de oameni pierduţi în bătălia de lângă Garganus.

Pretorul înainta Senatului o dare de seamă în care-l înştiinţa despre izbânda repurtată, exagerând însemnătatea ei, şi arăta că gladiatorii, demoralizaţi se retrag spre ţinutul Lucanilor şi că,

încercuindu-i cu cele două corpuri de armată ale sale, se pregătea să-i strivească.

Spartacus, după două zile de odihnă îşi trimise cavaleria să adune ştiri despre inamic, şi peste alte două zile, primind ştiri precise, părăsi în timpul nopţii împrejurimile Venusiei. Deplasându-se fără oprire, toată ziua şi toată noaptea, ajunse prin surprindere lângă Rubi. Acolo, ascunzându-se cu grijă de inamic, făcu popas, dându-le soldaţilor săi numai şase ceasuri de repaus. Pe la amiază porni împotriva lui Crassus şi, atacându-l pe neaşteptate, îi sfărâmă legiunile într-o bătălie care dură trei ceasuri. Pieriră şase mii de romani în această luptă, iar trei mii fură luaţi prizonieri.

După opt ceasuri de odihnă, Spartacus porni în direcţia Metapontumului şi ordonă ca două mii şase sute dintre romanii luaţi prizonieri în bătălia de la Rubi să fie spânzuraţi de-a lungul drumului. Lăsă în viaţă numai patru sute de prizonieri, care aparţineau aproape toţi familiilor patriciene din Roma.

Pe unul din aceşti patru sute îl puse în libertate şi-l trimise la Crassus, că să-l înştiinţeze ce făcuse Spartacus cu prizonierii, urmând pilda de cruzime dată de comandantul roman, şi ce avea de gând să facă cu ei de aici înainte. În afară de aceasta, tânărul patrician mai primi din partea lui Spartacus misiunea de a-i oferi lui Crassus o sută dintre cei patru sute de prizonieri rămaşi în viaţă, în schimbul Euthybidei, despre care Spartacus era încredinţat că se ascunde în tabăra romană.

Patru zile mai târziu, Spartacus ajunse la Metapontum. De acolo se îndreptă spre oraşul Thurii, pe care-l luă cu asalt, şi se întări înăuntrul lui, hotărât să rămână în oraş pentru a recruta şi a organiza noi legiuni din rândurile sclavilor.

Mai mult de şaisprezece mii de sclavi veniră la el în răstimp de opt zile, şi el se strădui să-i instruiască în grabă. Desprinzând apoi câte două mii de oameni din fiecare din cele opt legiuni ale sale, alcătui cu ei patru legiuni noi, sporind astfel numărul legiunilor la douăsprezece; iar fiecăreia dintre cele douăsprezece legiuni îi repartiză un număr egal de recruţi din aceşti şaisprezece mii. Numărul total al soldaţilor strânşi sub steagul lui Spartacus sporise iarăşi; armata sa număra acum cincizeci şi şase de mii de pedeştri şi opt mii de călăreţi.

CAPITOLUL XXI. SPARTACUS ÎN LUCANIA.

PĂSĂRARUL NIMEREŞTE ÎN LAŢ

Trebuie, Myrtis, trebuie să mi te destăinuieşti în sfârşit. Trebuie să-mi încredinţezi taina amară pe care de doi ani mi-o ascunzi cu atâta încăpăţânare. O, Myrtis! Dacă ţi-ar fi cât de cât milă de mine, dacă ai fi tot atât de bună şi de mărinimoasă pe cât eşti de frumoasă, mi-ai dezvălui acum taina. Myrtis, înţelege că te iubesc din tot sufletul!

Astfel se ruga Artorix de Myrtis. Scena se petrecea în faţa cortului lui Spartacus, la vreo douăzeci de zile după incinerarea lui Crixos.

În acel moment, tabăra gladiatorilor se găsea în Lucania. Datorită unui nou aflux de sclavi răsculaţi care veniseră în tabără, pedestrimea lui Spartacus crescuse până la şaptezeci şi două de mii de oameni. Se auzea însă că Crassus înainta împotriva gladiatorilor în fruntea a optzeci de mii de romani.

Artorix aţinuse calea Myrtidei la ieşirea din cort, când ea dăduse să iasă. Fata purta o cămaşă de zale de oţel, întinsă pe corp şi strălucitoare ca argintul, care-i cobora până la genunchi, pulpare de fier la picioare, iar braţul drept îi era acoperit de o

apărătoare de fier. În mâna stângă ţinea un scut mic, rotund, de bronz. O sabie scurtă îi atârna de cingătoarea frumos lucrată. Pe cap avea un coif de argint cu o creastă scurtă. Acest echipament, care semăna până în cel mai mic amănunt cu cel al Euthybidei, fusese făurit anume pentru ea din ordinul lui Spartacus, în timpul cât tabăra fusese instalată lângă Ravenna.

— Artorix! Ce înseamnă asta? îl mustră Myrtis.

— Ce să însemne? Cum adică nu ţi-am spus destul de limpede? o întâmpină galul, cu glas blând şi privind-o cu adoraţie. Urât nu-ţi sunt, asta ştiu. Că nu iubeşti un altul, mi-ai jurat de o mie de ori. De ce mă respingi atunci cu atâta încăpăţânare? De ce nu vrei să răspunzi dragostei mele înflăcărate?

— Dar tu - întrebă Myrtis, cu tulburare în glas - dar tu de ce vii să mă ispiteşti? De ce mă chinuieşti? Nu pot, nu pot să fiu a ta şi niciodată n-am să fiu a ta...

— Vreau să ştiu de ce! izbucni Artorix, pălind. Cred că am dreptul să ştiu de ce, în loc să mă înalţ pe culmile fericirii, sunt osândit să mă prăvălesc în prăpăstiile disperării.

Aceste cuvinte, izvorâte parcă de-a dreptul din inima lui Artorix, vibrau de atâta pasiune, de atâta putere, încât Myrtis se simţi vrăjită, înfrântă şi zdruncinată în hotărârea ei. Ochii îi străluceau plini de iubire. Întreg chipul ei oglindea o dragoste sinceră.

Rămaseră câteva minute nemişcaţi, înfioraţi, privindu-se ţintă în ochi, fără a scoate o vorbă. În cele din urmă, Artorix rupse tăcerea:

— Myrtis... Nu sunt laş... O ştii... La luptă sunt totdeauna printre cei dintâi şi nu părăsesc câmpul de bătălie decât printre ultimii. Nu-mi precupeţesc viaţa în faţa primejdiei... Vezi, totuşi, că acum plâng ca un băieţandru. O, adorata mea, iubita mea! Spune-mi că mă iubeşti... Mângâie-mă cu privirea ta divină... Îngăduie ca raza asta de fericire să strălucească în faţa ochilor mei totdeauna.

Artorix luă mâna fetei şi, ducând-o la buze, o acoperi de sărutări fierbinţi. Tremurând toată, ea îi şopti:

— Artorix, lasă-mă... pleacă... De-ai şti ce durere... îmi pricinuiesc cuvintele tale... de-ai şti cât chin...

— Dacă duioasele priviri de adineauri au fost înşelătoare, spune-mi atunci... îndrăzneşte... spune-mi: „Artorix, speranţele tale sunt deşarte, iubesc pe altul...”

— Nu... nu iubesc - sări fata - niciodată n-am iubit, niciodată n-am să iubesc pe nimeni afară de tine!

— Ah! strigă Artorix, în culmea fericirii. Mă iubeşti... Pot oare şi zeii să guste o astfel de bucurie?

— Zeii! Ah, zeii! spuse ea, desprinzându-se din braţele lui. Zeii nu numai că gustă bucurii, dar se şi îmbată de ele... pe câtă vreme, noi, muritorii, suntem sortiţi să ne iubim în taină, fără a îndrăzni vreodată să revărsăm în sărutări tot focul dragostei noastre.

— Dar cine, cine ne opreşte?

— Nu-l căuta zadarnic pe cel care ne opreşte - răspunse ea, mâhnită. Nu căuta să-l descoperi... Ursita ne stă împotrivă, nu vrea să ne unim... Grea... crudă soartă... dar nimic n-o poate schimba... Lasă-mă... pleacă... şi nu încerca să afli mai mult.

Şi izbucni în hohote de plâns amarnic. Uluit, Artorix se strădui s-o liniştească. Încercă să-i sărute mâinile. Ea însă apărându-se cu blândeţe, dar şi cu hotărâre îi spuse:

— Fugi, fereşte-te de mine, Artorix! Dacă eşti cinstit şi nobil, fereşte-te de mine!

Ridicându-şi ochii, Myrtis o zări pe Cethul, sclava originară din Numidia, care trecea pe acolo. Cethul venise în tabăra gladiatorilor tocmai de la Tarentum. Fugise de acolo cu vreo douăzeci de zile în urmă, în ziua când, din porunca stăpânei sale, i se retezase limba, drept pedeapsă pentru că trăncănise despre lucruri care ar fi trebuit să nu vorbească. Myrtis o chemă:

— Cethul! Cethul!

Apoi, întorcându-se către Artorix, îi zise:

— Uite, Artorix, vine încoace... Nădăjduiesc că măcar acum ai să pleci..

Galul îi prinse iar mâna, o trase şi o apăsă de buzele sale.

— Totuşi taina asta va trebui să mi-o încredinţezi.

— Niciodată!

În acea clipă, Cethul ajunse în faţa cortului lui Spartacus, şi atunci Artorix părăsi pretorium-ul cu paşi rari, legănat de simţăminte duioase, dar în acelaşi timp chinuit de gânduri triste.

— N-ai vrea să mergem să jertfim oiţa asta lui Mars Lucanus? o întrebă Myrtis pe Cethul, arătând către o oiţă albă, priponită de unul din stâlpii cortului.

Fata, căreia nelegiuita ei stăpâna îi tăiase limba, făcu semn din cap că vrea.

Peste puţin, cele două fete ieşiră din tabără prin porţile decumane, care dădeau spre râul Aciris. Cam la o milă depărtare de tabără era o moviliţă în vârful căreia se înălţa un templu închinat lui Mars Lucanus, spre care începură să urce domol. Aici, potrivit rânduielii greceşti, Myrtis jertfi oiţa, cerând zeului războiului să sprijine armata gladiatorilor.

Myrtis mai era încă în templu, când Spartacus se întoarse valvârtej din recunoaşterea în care pornise dis-de-dimineaţă. Întâlnise un grup de cercetaşi romani şi luase şapte prizonieri, de la care aflase că Crassus cu armata lui se îndreptau spre Grumentum.

Într-adevăr, a treia zi pe la amiază îşi făcu apariţia pretorul, în fruntea legiunilor sale, pe care le aşeză în ordine de bătaie în faţa gladiatorilor. Apoi din amândouă părţile răsunară semnalele.

Armatele se ciocniră şi începu o bătălie crâncenă, care ţinu mai mult de patru ceasuri. Amândouă părţile luptară cu vitejie şi avânt. Către asfinţit însă, aripa stângă a răsculaţilor, de sub conducerea lui Artorix, începu să şovăie şi să cedeze teren. Aceasta din pricină că mulţi dintre recruţii proaspeţi din care erau alcătuite legiunile gladiatorilor nu aveau suficientă experienţă pentru a ţine piept navalei romanilor. În ciuda minunilor de vitejie săvârşite de Artorix, care, deşi rănit la piept şi la cap, se bătea ca un leu, legiunile continuau să se retragă în mare învălmăşeală.

Ca turbat, Spartacus se repezi în mijlocul lor şi, cu glas tunător, strigă:

— Se poate oare? Să fi devenit romanii viteji ca leii, iar voi fricoşi ca iepurii, în urma izbânzilor ce le-aţi repurtat asupra lor? Pentru numele lui Marte Hiperboreanul, nu fugiţi, opriţi-vă!

Luptaţi alături de mine! Luptaţi vitejeşte şi-l vom pune pe fugă şi de astă dată pe duşman, ca totdeauna!

Apoi, după ce îşi zvârli scutul în rândurile duşmanilor care înaintau şi după ce luă în mâna stângă sabia unui gladiator răpus, Spartacus se năpusti asupra romanilor, cu două săbii, aşa cum se obişnuia în şcolile de gladiatori. Se rotea cu o asemenea iuţeală şi lovea cu atâta sete, încât curând locul fu semănat cu trupurile legionarilor răpuşi. Rândurile duşmane se răriră şi începură să se tragă înapoi, încurajaţi de acest succes, gladiatorii se aruncară în luptă cu un nou avânt.

Între timp însă, Crassus, care comanda personal legiunea alcătuită din veteranii lui Marius şi Sulla, îşi concentrase toate eforturile împotriva centrului armatei gladiatorilor, şi aici frontul gladiatorilor, nemaifiind în stare să reziste violentului atac al romanilor, se destramă începând să şovăie, să se clatine şi să se retragă. Spartacus dădu atunci fuga la unităţile sale de cavalerie, care stăteau în rezervă tocmai în spatele centrului şi, rânduindu-le pe douăsprezece coloane, alcătui o a doua linie de bătaie. Intervalele dintre coloane trebuiau să îngăduie legiunilor epuizate să se retragă în tabără.

Aceste măsuri nu putură opri totuşi retragerea dezordonată, cu grele pierderi, a legiunilor care formau centrul şi aripa stângă a dispozitivului. Numai aripa dreaptă, comandată cu fermitate de Granicus, se retrase luptând.

Pentru a stăvili năvala învingătorilor, cavaleria, sub comanda lui Spartacus însuşi, se năpusti asupra cohortelor romane. Şi se năpusti cu atâta înverşunare, încât cohortele lui Crassus se văzură silite să se oprească, şi deşi, pentru a nu fi măcelărite, ele se strânseseră în cercuri, careuri şi triunghiuri compacte, totuşi pierderile suferite de romani de pe urmă acestui atac au fost uriaşe.

Crassus ar fi vrut să-şi arunce în luptă şi cavaleria. Era însă prea târziu. Se lăsa noaptea. Peste puţin trâmbiţele ambelor armate sunară încetarea şi soldaţii se retraseră în tabere.

Bătălia luase sfârşit. Romanii pierduseră cinci mii de oameni, iar gladiatorii opt mii, pe lângă o mie două sute de prizonieri.

Peste noapte, Spartacus cu armata sa părăsi pe furiş tabăra de la Grumentum. Hotărâse să se îndrepte, prin Bruttium, spre Cosentia.

La Pandusia îl ajunse din urmă un sol trimis de Crassus. Acesta, care câtva timp mai înainte refuzase cererea lui Spartacus de a i-o preda pe Euthybida în schimbul a o sută de patricieni romani, propunea acum să-i dea pe cei o mie două sute de gladiatori pe care-i luase prizonieri la Grumentum, în schimbul celor o sută de patricieni.

După ce se sfătui cu Granicus şi cu ceilalţi comandanţi de legiuni, Spartacus primi schimbul şi se înţelese cu solul că schimbul să se facă peste trei zile, la Roscianum.

După plecarea solului, lui Spartacus îi trecu prin minte o bănuială, nu tocmai fără temei, şi anume că Crassus făcuse propunerea de schimb nădăjduind că în acest fel va reuşi să întârzie înaintarea gladiatorilor şi va putea recupera timpul pierdut. De aceea, Spartacus hotărî să trimită la Roscianum o mie două sute de călăreţi, cu cei o sută de prizonieri romani şi cu două mii patru sute de cai. Mamilius, căruia i se încredinţă întreaga răspundere pentru executarea schimbului, primi ordin strict să nu-i predea pe cei o sută de romani decât după ce mai întâi va fi primit în schimb pe cei o mie două sute de gladiatori; de asemenea, ca imediat ce aceştia vor fi încălecat pe caii aduşi pentru ei, s-o pornească cu toţii spre Temesa, unde Spartacus avea să ajungă cu armata sa peste patru zile. În ipoteza că s-ar fi observat cel mai mic indiciu că romanii umblă să le întindă o cursă sau să-i înşele, cei o sută de patricieni urmau să fie măcelăriţi, iar detaşamentul trebuia să se întoarcă la grosul armatei, lăsându-i pe gladiatorii prizonieri în voia sorţii.

Pe drumul de la Pandusia la Temesa, Spartacus întâlni o coloană înarmată. Erau cinci mii de sclavi, recrutaţi şi instruiţi la repezeală de Caius Gannicus. Acesta se căia de neajunsurile ce i le tăcuse nu de mult lui Spartacus. Aducea acum întăriri răsculaţilor, nădăjduind ca prin aceasta să-şi răscumpere în mod onorabil greşeala din trecut, şi jură că de aici înainte va fi disciplinat.

Samnitul şi oamenii săi fură primiţi frăţeşte de Spartacus, care îl numi din nou pe Gannicus comandant de legiune.

Cinci zile mai târziu se întoarse şi Mamilius cu cei o mie două sute de gladiatori scăpaţi din captivitatea romană. În faţa întregii armate, Spartacus îi mustră amarnic pe foştii prizonieri. El le arătă că nu totdeauna se găseau în tabără, cum se întâmplase de astă dată, o sută de prizonieri romani cu care să poată fi răscumpăraţi gladiatorii care se predau de bună voie în mâinile inamicului. De n-ar fi fost această fericită coincidenţă, ei ar fi atârnat acum cu toţii de copaci la marginea drumurilor, ciuguliţi de ciorile şi şoimii Apeninilor. În încheiere le spuse că, decât să cadă în mâinile duşmanului şi să piară spânzuraţi în chip ruşinos, mai bine să cadă luptând pe câmpul de bătălie.

Crassus nu ajunse la Temesa decât peste douăzeci de zile. În acest timp primise însă mereu noi întărituri din Lucania, Apulia, Messapia şi Iapigia.

Armata sa număra acum aproape o sută de mii de oameni.

Între timp, Spartacus începuse tratative cu nişte piraţi de prin părţile Ciliciei, care pe acea vreme bântuiau cu corăbiile lor ţărmul Mării Tireniene. Îi întrebase dacă n-ar primi să-i transporte armata peste mare, în Sicilia, oferindu-le pentru aceasta treizeci de talanţi, adică întreg tezaurul gladiatorilor pentru că, deşi erau învinuiţi că s-ar fi dedat la mari jafuri, asta era tot ce posedau. Piraţii acceptară propunerea lui Spartacus şi luară chiar şi zece talanţi arvună de la Granicus, care dusese tratativele, însă în ajunul zilei hotărâte pentru îmbarcarea gladiatorilor, temându-se pesemne de răzbunarea romanilor, ridicară ancorele pe furiş şi ieşiră noaptea din Temesa.

Pânzele corăbiilor ce se depărtau de mal se mai vedeau încă din tabăra gladiatorilor, când un manipul de cercetaşi sosi în grabă cu vestea că se apropie Marcus Crassus.

Cât ai clipi, gladiatorii puseră mâna pe arme şi se aşezară în ordine de bătaie. Şi, mai înainte ca legiunile inamicului să fi avut vreme să se rânduiască de luptă, linia întâia a oastei lui Spartacus, alcătuită din primele şase legiuni, se aruncă cu înverşunare asupra romanilor, provocând mare învălmăşală în rândurile lor.

Tracul păstrase patru legiuni în linia a doua, iar la extremităţile celor două aripi postase câte patru mii de călăreţi.

Afară de asta mai lăsase două legiuni la Temesa. În caz de înfrângere, hotărâse să se adăpostească acolo cu toată armata, în aşteptarea momentului prielnic pentru revanşă. Cântărise pesemne amănunţit şi mijloacele prin care ar fi putut ieşi dintr-o situaţie atât de dificilă.

Înainte de începerea luptei, Spartacus, dând instrucţiuni comandanţilor celor şase legiuni care alcătuiau eşalonul întâi, le spuse că, în cazul când vor fi siliţi să se retragă să o facă disciplinat, regrupându-se în linia a doua.

Prima ciocnire dură câteva ceasuri. Spre amiază, Crasus aruncă forţe proaspete în luptă şi îşi întinse frontul spre dreapta şi spre stânga. Atunci, pentru a evita învăluirea pe aripi, Granicus, care avea comanda, dădu ordin de retragere. Mulţumită supravegherii şi energiei neobosite a comandanţilor, retragerea fu executată nespus de repede. Prin intervalele anume lăsate în linia a doua, legiunile din linia întâi se strecurară în spatele frontului, fără ca să se destrame sau să se învălmăşească.

Crezând că gladiatorii începuseră s-o ia la fugă, legionarii romani se aruncară să-i urmărească, dar se izbiră de o altă linie de gladiatori, care, năpustindu-se asupra lor într-un iureş turbat, îi sili să se retragă cu pierderi grele.

Marcus Crassus se văzu nevoit să dea semnalul de retragere, pentru a-şi adăuga legiuni noi, şi să reînceapă bătălia cu mai multă îndârjire. După ce aduse încă două legiuni cu care îşi întări aripile, aşezându-le una în stânga şi alta în dreapta, Crassus era sigur că îi va putea învălui pe gladiatori. Ieşind însă la luptă din amândouă flancurile, cavaleria lui Spartacus îi răsturnă cu totul planurile.

Între timp, Granicus regrupase cele şase legiuni care luptaseră în primul eşalon şi le aşezase din nou în ordine de bătaie, aşa că, în clipa când Crassus dădu ordin cavaleriei sale să pornească la atac, Spartacus putu să se retragă într-o ordine desăvârşită înapoia eşalonului comandat de Granicus, care era iarăşi gata să înfrunte legiunile romane.

Astfel, tot luptându-se şi retrăgându-se alternativ cu cele două eşaloane, gladiatorii ajunseră spre seară sub zidurile Temesei, fără ca Marcus Crassus să fi putut trage vreun folos de

pe urma superiorităţii sale numerice. Nu-i mai rămăsese nimic altceva de făcut decât să sune încetarea. Oprindu-se la poalele dealurilor care înconjurau Temesa, Crassus îi spuse chestorului Scrofa:

— Poţi să-i spui cum pofteşti: gladiator nevrednic sau gladiator ticălos... Trebuie să recunoşti însă că blestematul ăsta de Spartacus posedă toate calităţile unui mare comandant de oşti.

— Spune mai bine - răspunse cu regret Scrofa - că Spartacus e viteaz şi iscusit şi că e neîndoielnic un excelent comandant.

Aşa se încheie această bătălie care a durat şapte ceasuri şi mai bine. Gladiatorii pierduseră şase mii, iar romanii şapte mii de oameni.

Având în vedere că Spartacus se retrăsese şi se închisese în Temesa, Crassus nu se sfii să se proclame învingător. El înştiinţa Senatul că nădăjduieşte să isprăvească campania până în douăzeci-treizeci de zile, că gladiatorul e complet împresurat şi că nu va reuşi să-i scape.

Spartacus, care cu mult timp înainte se îngrijise să fie săpate şanţuri largi în jurul zidurilor oraşului, veghea însă cu atenţie încordată şi lua toate măsurile de apărare necesare, urzind în taină un plan cu ajutorul căruia se pregătea să scape din cleştele duşman.

Spartacus interzise cu străşnicie ieşirea locuitorilor din oraş, indiferent pentru ce motiv, şi rândui gladiatori care să păzească porţile şi zidurile oraşului zi şi noapte, fără întrerupere. Această interzicere băgă spaimă în locuitorii Temesei. Ei se aşteptau la un asediu îndelungat şi aveau în faţa ochilor toate primejdiile, lipsurile şi grozăviile foametei pe care un asemenea asediu avea să le aducă asupra cetăţii.

Spartacus profită de panica locuitorilor şi declară autorităţilor oraşului că, pentru a scăpa de grozăviile asediului şi ale foametei, locuitorii aveau un singur mijloc, şi anume: pe de o parte, să adune degrabă toate corăbiile, bărcile de pescari, luntrele şi orice altfel de vase posedau, iar pe de altă parte, să-i pună la dispoziţie toţi meseriaşii constructori de luntre şi corăbii din oraş, precum şi cheresteaua necesară, pentru a înjgheba o mică flotă cu care să-şi poată transporta trupele în Sicilia.

Locuitorii Temesei se învoiră şi, scurt timp după aceea, pe malul mării se adunară sute de lucrători, care, înfrăţiţi cu miile de gladiatori, se apucară să construiască bărcile necesare pentru alcătuirea flotei.

Fără a bănui ceva despre noile planuri ale gladiatorilor, Crassus trimise ştafete la Thuri, Metapontum, Heraclea, Tarentum şi Brundisium cerând să i se trimită neîntârziat o mare cantitate de arme pentru asediu. Socotea că fără berbeci, catapulte şi baliste, asediul s-ar prelungi multă vreme.

***

Câteva zile după bătălia de lângă Temesa, Euthybida hoinărea singură prin tabăra romană. Deodată îi veni în minte să viziteze împrejurimile oraşului şi să se furişeze cât mai aproape de avanposturile duşmane. Ar fi voit să verifice dacă nu există vreo cale de acces la zidurile oraşului şi dacă nu s-ar putea pătrunde prin surprindere în oraş. Porunci celor două sclave pe care le cumpărase la Tarentum să-i prepare o alifie de culoare castanie. Când se unse pe mâini, pe faţă şi pe gât cu ea, Euthybida căpătă înfăţişarea unei etiopiene şi deveni de nerecunoscut. Se îmbrăcă apoi cu rochia uneia dintre sclave, îşi strânse părul arămiu cu o basma lată de culoare închisă şi, câteva ceasuri înainte de răsăritul soarelui, ieşi din tabără cu un urcior de lut în mână şi se îndreptă spre dealul în vârful căruia se înălţau zidurile Temesei. Pe muchia dealului susura un izvor.

Pretinsa etiopiană înainta cu băgare de seamă prin întuneric şi, ajungând în preajma izvorului, prinse un zvon abia perceptibil de glasuri şi zăngănit de scuturi şi de săbii. Însemna că lângă izvor se găsea de bună seamă o cohortă de gladiatori, care făceau de strajă.

Atunci, după ce se abătu binişor spre stânga, o luă de-a lungul dealului, ca să-şi dea seama bine de toate împrejurimile.

La vreo jumătate de milă, Euthybida zări silueta unei clădiri înconjurate de un pâlc de copaci umbroşi. Când se uită mai bine, văzu că era un templu.

După ce chibzui o clipă, se hotărî şi o porni iute în direcţia templului, care, socotea ea, nu putea fi ocupat de gladiatori fiind prea departe de zidurile Temesei.

Clădirea templului era mică, dar foarte armonioasă, zidită în stil doric şi în întregime din marmură. Văzând că templul, care era închinat lui Hercule Olivarius, nu este păzit de gladiatori, Euthybida intră.

Templul era pustiu; se pregătea tocmai să iasă, când deodată zări un bătrân în odăjdii. Cufundat în gândurile sale, stătea lângă altarul în faţa căruia se înălţa, săpată în marmură, o minunată statuie care-l reprezenta pe Hercule, cu măciuca lui de lemn de măslin.

Euthybida se apropie de preot şi, într-o latinească stricată, îi spuse că ar fi vrut să-şi umple urciorul cu apă din bazinul templului. Îi povesti că era sclava unui proprietar de pământ din apropiere, care, de când războiul ajunsese şi pe aceste meleaguri, se ascundea într-o vale învecinată, unde nu era de loc apă de băut.

Conducând-o la bazinul cu apă, preotul începu să-i vorbească Euthybidei despre jalnicele urmări ale acestui război, urmări deosebit de grele, pentru că războiul coincidea cu o slăbire a unicului izvor al înfloririi popoarelor - credinţa şi cultul zeilor, pretindea el, care constituiseră laolaltă o minunată şi străveche trăsătură a caracterului italicilor de odinioară. De aceea fuseseră generoşi zeii cu italicii, dăruindu-le totdeauna bunăvoinţa şi ocrotirea lor. Acum însă se întindea mereu mai mult epicureismul, dispreţul pentru cultul zeilor şi luarea în derâdere a preoţilor. Pentru asemenea sacrilegii, zeii trimit întotdeauna binemeritate şi grele pedepse. Mărturie stau dezbinările, răscoalele şi războaiele care au sfâşiat Italia în cursul ultimilor ani şi care nu erau altceva decât semnele vădite ale urgiei cereşti.

Bătrânul se plânse îndeosebi de amarnicele urmări ale asediului şi ale interzicerii de a ieşi din Temesa. Nu mai venea nimeni să aducă jertfe zeului; chiar să fi vrut, nimeni nu mai putea aduce nici zeciuiala cuvenită, nici daruri de nici un fel. Era lesne de înţeles de ce toate acestea îl mâhneau atât pe bătrânul preot. Orice prinos adus lui Hercule se încheia printr-o petrecere, şi orice jertfe şi daruri ce se aduceau zeului rămâneau preotului.

Într-un cuvânt, ca toţi slujitorii cultelor din toate vremurile, indiferent de religie sau de popor, preotul templului lui Hercule cântărea credinţa bieţilor oameni, prostiţi şi înşelaţi, exclusiv după cantitatea şi calitatea ofrandelor pe care aceştia le aduceau templului.

— De douăzeci de zile, nimeni n-a mai călcat în templul lui Hercule Olivarius, atât de slăvit în toată Lucania şi în Brutium - spuse preotul, oftând.

— Bine, i-oi spune stăpânului să vină să-i aducă jertfe sau, cel puţin, să-i trimită daruri marelui Hercule Olivarius, pentru ca avutul şi casa lui să scape - făgădui sclava, într-o latină pocită, cu o expresie de adâncă şi naivă credinţă.

— Hercule să te aibă în pază pentru inima ta bună - îi mulţumi preotul. Apoi adăugă: Pietatea sălăşiuieşte mai ales în inima femeilor. Tocmai îţi spuneam că de douăzeci de zile n-a mai călcat picior de om pe aici, ca să aducă jertfă zeului nostru. Dar am greşit. A mai fost aici, de vreo două ori, ca să aducă jertfe, o fată din armata gladiatorilor; o fată credincioasă şi pioasă.

Euthybidei i se aprinseră ochii de bucurie şi un fior îi trecu prin tot trupul.

— Ah! exclamă ea, neizbutind să-şi stăpânească tulburarea. Cum? Ai spus că a fost pe aici o fată din tabăra duşmană?

— Da, o fată care poartă platoşă şi sabie la cingătoare. În amândouă rândurile a venit însoţită de o etiopiană ca tine... dar mută, sărmana, căci fosta ei stăpână a poruncit să i se taie limba.

Euthybida se prefăcu a fi cutremurată de groază şi, după o clipă de gândire, jucându-şi mai departe rolul de fată naivă şi bună, spuse:

— Uite, chiar şi la duşmani... există respect faţă de zeii atotputernici... Mâine... am să vin din nou... dar mai înainte ca să se lumineze de ziuă... Mă tem de gladiatori... Dacă n-am să izbutesc să-mi conving stăpânul să trimită daruri neînfrântului Hercule Olivarius, am să aduc eu modestul meu obol.

Preotul o lăudă pentru credinţa ei, îi făgădui încă o dată ocrotirea lui Hercule şi, la plecare, îi arătă o potecă ascunsă, pe care era lesne de coborât şi urcat, fără a fi observat.

Bucuria perfidei Euthybida era de nedescris. Găsise în sfârşit un aliat mult mai bun decât ar fi putut visa. Lăcomia şi venalitatea preotului erau vădite. Era uşor să-l câştige de partea ei şi cu siguranţă că datorită ajutorului lui, avea să găsească mijlocul de a se apropia de zidurile oraşului. Şi, pe deasupra, mulţumită lui, va putea să-i dea lui Spartacus o lovitură crâncenă, sfâşietoare - şi asta era tocmai ceea ce făcea să-i zvâcnească inima de bucurie - îi va ucide sora, o va ucide!

Noaptea următoare, Euthybida ieşi iarăşi din tabăra romană, luând cu ea de astă dată doi purcei de lapte, un miel şi patru porumbei albi ca neaua. Urcă la templul lui Hercule pe poteca ce-i fusese arătată. Poarta Templului i-o deschise chiar preotul, care primi darurile sărmanei sclave.

În următoarele cinci-şase zile, Euthybida repetă vizita la templul lui Hercule, căutând să afle ce fel de om era şi ce gândea Aius Stendidius - acesta era numele preotului - şi în acelaşi timp pregătindu-şi cu îndemânare terenul pentru propunerile ce se hotărâse să-i facă. Îi mărturisi în cele din urmă că nu era sclavă, ci că era în slujba romanilor, şi îl încredinţă că Crassus avea să-i răsplătească cu mărinimie, pe el şi pe ceilalţi preoţi, pentru serviciile ce i-ar putea aduce. Ceea ce li se cerea era numai să indice un punct slab al zidurilor, pe unde s-ar putea dezlănţui un atac prin surprindere asupra oraşului.

Deşi se aştepta la o propunere de acest fel, preotul se prefăcu a fi uimit.

— Cum aşa, nu eşti nici etiopiana, nici sclavă? Eşti grecoaică?... Devotată romanilor? Dar straşnic te-ai mai prefăcut!

— Ce să-i faci, viclenie de război.

— Nu-ţi fac nici o vină. Zeii supremi îi socotesc pe romani cu drept cuvânt vestiţi pentru pietatea lor. Noi, preoţii lui Hercule, trebuie să-i sprijinim pe romani, deoarece ei sunt cei mai zeloşi adoratori ai zeului nostru. Nu i-au înălţat ei în oraşele lor şase temple minunate?

— Deci n-ai să refuzi să sprijini planurile lui Crassus? stărui grecoaică, cu privirea scânteietoare de mulţumire.

— Am să mă străduiesc, pe cât voi putea... cu ce voi putea... - se învoi preotul.

Căzură repede la înţelegere. Preotul făgădui că, deşi avea să se expună la mari primejdii căutând să intre în oraş, sub un oarecare pretext plauzibil, avea să încerce totuşi. Se bizuia pe ajutorul Myrtidei. Îndată ce va veni Myrtis, avea să se ducă cu ea în oraş. Se mai lăudă că ştia el o potecă ce trecea peste nişte râpi repezi şi prăpăstioase şi care ducea într-un loc unde zidurile erau aproape dărâmate, şi că pe acolo, oricât de puternic ar fi întărit gladiatorii locul, tot nu putea fi greu să pătrunzi în oraş. Euthybida făgădui preotului zece talanţi în contul răsplatei generoase ce avea să primească de la Crassus, după ce va fi îndeplinit ceea ce i se cerea.

Noaptea următoare, după ce, cu destulă greutate, reuşi să-şi cureţe alifia cea castanie de pe faţă, Euthybida îşi puse echipamentul militar şi se duse la templul lui Hercule. Pe Aius Stendidius nu-l găsi însă acolo. Află de la ceilalţi preoţi că, în ajun Myrtis venise la templu pentru a aduce jertfe lui Hercule şi că, după aceea, Aius Stendidius plecase cu ea spre oraş.

Cu inima fremătândă şi şovăind între teamă şi nădejde, Euthybida aşteptă întoarcerea preotului stând ziua întreagă ascunsă în templu. Spre seară, acesta se întoarse şi-i aduse la cunoştinţă că zidul dărăpănat fusese zidit din nou de Spartacus, care, ca un comandant destoinic şi prevăzător, cercetase din timp zidurile şi întărise toate punctele slabe.

Vestea adusă de preot o mânie teribil pe Euthybida. Blestemă furioasă spiritul de prevedere a lui Spartacus.

Rămase apoi câtva timp pe gânduri. În cele din urmă îl întrebă pe preot:

— Dar Myrtis, sora gladiatorului, când are să mai vină pe aici, pe la templu?

— Nu ştiu... - răspunse preotul, încurcat. Pesemne că... are să vină poimâine, în ziua Antimachiilor, sărbătoarea închinată lui Hercule. Atunci e obiceiul să se aducă drept jertfă zeului veşminte femeieşti, ştii, în amintirea evadării lui în straie de femeie de pe insula Cos. Sora lui Spartacus spunea că are de gând să vie poimâine la templu cu daruri şi jertfe, pentru a cere zeului să-i ocrotească pe sclavii răsculaţi şi îndeosebi pe fratele ei.

— Ah, Jupiter, ce iubitor de dreptate eşti! La fel şi tu, Hercule! Zeii Olimpului iubesc cu toţii dreptatea! izbucni grecoaica, ridicându-şi ochii către cer cu o expresie de bucurie sălbatică, cumplită. O să mă răzbun pe el mai cumplit decât m-am răzbunat până acum. O să fie o răzbunare cu adevărat sângeroasă.

— Dar de ce răzbunare e vorba? întrebă preotul, mirat. Ştii bine că zeii nu permit şi nu sprijină răzbunarea.

— Ştiu, dar când e vorba să răzbuni o jignire grea, o jignire adusă fără nici un motiv... o, desigur că atunci şi zeii Cerului, nu numai cei ai Infernului, aprobă răzbunarea şi o înlesnesc! obiectă Euthybida.

Apoi îşi scoase de pe umeri lanţul gros, de aur, de care era agăţată sabia ei cea scurtă, cu mânerul presărat cu pietre nestemate, şi le înmână lui Stendidius.

— N-am dreptate, Stendidius? adăugă ea, în vreme ce preotul mângâia darul primit, cu priviri hrăpăreţe. Nu-i aşa că o răzbunare dreaptă e şi pe placul zeilor din cer?

— Fireşte... - încuviinţă el - când răzbunarea e dreaptă... când jignirea a fost întemeiată. Răzbunarea n-a fost poreclită oare bucuria zeilor?

Atunci, Euthybida îşi luă de pe cap coiful de argint, care în loc de creastă avea un mic şarpe de aur cu două rubine enorme în chip de ochi, şi-l întinse şi pe acesta preotului. Cu ochi lacomi, preotul începu să cerceteze noile şi scumpele daruri. Euthybida îi spuse însă:

— Lucrurile astea de nimic le dăruiesc invincibilului Hercule. Mâine însă am să aduc încă zece talanţi... neînvinsului Hercule - şi apăsă asupra ultimelor două cuvinte - pentru ca tu, preotul lui, să-mi dai o mână de ajutor să mă răzbun.

— Pe Castor şi Pollux! exclamă preotul. De vreme ce e o răzbunare dreaptă... desigur că trebuie să te ajut! Pe sceptrul Proserpinei!

— O să trebuiască să ascunzi aici mâine noapte doi soldaţi viteji şi credincioşi.

— Aici?... În templu?... Să profanez sacrul lăcaş al divinului Hercule?... Să risc să fiu spânzurat de gladiatori dacă, din

întâmplare, vor găsi aici pe cei doi soldaţi ai tăi? protestă speriat preotul, dându-se doi paşi înapoi.

— Dar mi-ai făgăduit că ai să mă ajuţi să mă răzbun - stărui Euthybida.

— Vezi, eu... nu pot consimţi ca fata aceea, ca Myrtis, să fie ucisă... tocmai în templul zeului meu... Nu, nu aceasta este chemarea preotului... Dacă ar fi fost vorba doar să fie prinsă... şi să-ţi fie dată pe mână...

O lucire lugubră se ivi în ochii verzi, scânteietori ai Euthybidei şi un surâs straniu îi flutură pe buze.

— Bine, fie! strigă ea. Să fie luată prizonieră... şi să fie dată pe mâna mea. Fiindcă de ucis... vreau s-o ucid eu însumi! Bineînţeles, dacă n-are să vină Spartacus să se arunce la picioarele mele pentru a-şi răscumpăra sora!

— Ce anume ai să faci cu ea... nu vreau să ştiu... Vreau doar să fiu sigur că mâna mea n-are să ia parte la o crimă sângeroasă... că nu mă fac părtaş la o crimă - îngăimă preotul mieros şi prefăcut. Am să le arăt credincioşilor tăi soldaţi unde să se ascundă... aproape de tot de aici... chiar lângă drum... în crângul acela, care parcă tocmai pentru asta a crescut!

— N-are să poată fugi de acolo!

— Dacă-ţi spun că crângul pare anume făcut ca să nimerească graurii în laţ...

— Bine, bine... fie după voia ta... Numai ca să ai conştiinţa împăcată... - spuse Euthybida, cu o fină ironie.

Adăugă însă în dată:

— Mi-a trecut prin minte o idee straşnică.

— Ce anume?

— Iată: fără a mai spune nimic celor doi colegi ai tăi, hai cu mine în vale, să stăm la masă... la o masă îmbelşugată... cu oare vreau să cinstesc în persoana ta nu numai pe slujitorul lui Hercule Olivarius, ci şi pe omul cinstit şi pe adevăratul cetăţean.

— Pe toţi zeii! exclamă preotul, prefăcându-se indignat. Asta înseamnă oare că nu ai încredere în mine?... Mă tem numai de ce pot face mustrările unei conştiinţe încărcate. Nu ştiu însă dacă se cade...

— Dacă se cade să mergi cu mine?!... Da. Trebuie neapărat să-mi ajuţi să car până aici cei cincisprezece talanţi conveniţi... Dar pare-mi-se că spusesem zece mai înainte.

— Ba cincisprezece, cincisprezece ai spus! sări iute preotul cu gura.

— În orice caz, chiar dacă am spus zece... a fost o greşeală... De dragul răzbunării mele, îi hărăzesc zeului cincisprezece talanţi! Să mergem, preacinstite Stendidius, ai să fii mulţumit de ziua de azi.

Preotul ascunse coiful şi sabia Euthybidei într-un loc ştiut numai de el şi plecă cu ea spre tabăra romană.

Marcus Crassus avea acum destulă încredere în Euthybida, pentru a-i îngădui să iasă şi să intre în tabără când dorea, fie singură, fie însoţită de cine voia ea.

În tabără, Euthybida organiză un ospăţ îmbelşugat în cinstea lui Stendidius, iar acesta pentru a-şi îneca durerea pricinuită de neîncrederea curtezanei, turnă pe gât opt sau zece cupe de vin straşnic. În timpul ospăţului, Euthybida îl chemă pe credinciosul ei Xenocrate şi vorbi ceva cu el în şoaptă.

Pe la miezul nopţii, Euthybida îşi puse un coif de oţel, îşi potrivi pe umărul drept, în diagonală, o curea de care era prinsă o sabie mică şi ascuţită şi, însoţită de preotul care, beat turtă, nu prea se ţinea bine pe picioare părăsi tabăra. Cei doi erau urmaţi la o depărtare de câţiva paşi de doi sclavi capadocieni, complet înarmaţi, care aparţineau lui Marcus Crassus.

Să-i lăsăm să meargă înainte, în direcţia templului lui Hercule Olivarius, şi să ne aruncăm privirile pentru o clipă la Temesa.

De trei zile, Spartacus avea gata pregătită o numeroasă flotă. Nu aştepta decât o noapte întunecoasă, ca să poată îmbarca şi transporta primul lot de cincisprezece mii de gladiatori, deoarece vasele pe care izbutise să le strângă nu puteau cuprinde un număr mai mare de oameni.

În ziua aceea, îndată după apusul soarelui, care tot timpul fusese acoperit de norii negrii şi cenuşii ce se adunaseră pe cer, Spartacus ordonase celor trei legiuni ce-şi aveau tabăra pe mal să-şi strângă în linişte corturile şi să se îmbarce. Pe la ceasul întâiei făclii, după ce îi dădu lui Granicus toate instrucţiunile necesare, fu dat semnalul de plecare.

Flotila gladiatorilor se depărta în linişte de ţărm şi, pornind spre larg, ieşi din Temesa.

Siroco sufla însă puternic dinspre malul african şi nu îngădui navigatorilor, în ciuda sforţărilor lor herculane, să ia direcţia Siciliei.

Vâslind cu îndârjire, gladiatorii abia izbutiră să înainteze vreo câteva mile. Dar pe la cântatul cocoşilor, dat fiind că marea devenea din ce în ce mai agitată, Granicus trase la mal şi ordonă celor cincisprezece mii de gladiatori să debarce pe ţărmul pustiu din preajma Nicoterei. De acolo, cu un vas uşor, trimise la Temesa un centurion şi zece soldaţi, care să-l înştiinţeze pe Spartacus de cele întâmplate, iar el porni îndată cu legiunile sale spre munţi.

Între timp, în drum spre templul lui Hercule Olivarius, preotul şi Euthybida îi lăsaseră pe cei doi sclavi capadocieni în crângul de la marginea drumului ce ducea din oraş spre templu. Nu departe de crângul acela era o vilă în care fusese instalat un avanpost al gladiatorilor. Şi, din timp în timp, rafalele vântului năprasnic aduceau până la urechile capadocienilor zgomote de paşi şi murmur de voci de la vilă.

— Deci, Ercidan, trebuie să facem tot ce ne stă în putinţă - spunea în şoaptă, pe limba lui maternă, unul dintre sclavi către celălalt - ca s-o prindem de vie pe amazoana asta tânără.

— Să facem tot, Ascubari - răspunse Ercidan - numai să izbutim...

— Şi eu la fel am spus... numai să putem.

— Drept să-ţi spun, dacă o să văd că vrea să se apere cu sabia sau cu pumnalul, am s-o ucid dintr-o singură lovitură, mai ales că dacă noi auzim, de aici, şoaptele gladiatorilor, de bună seamă că au să audă şi ei, de acolo, ţipetele miorlăitei ăsteia.

— De bună seamă, şi dacă au să le audă, au să vină asupra noastră şi or să ne prăpădească.

— Aşa-i, pe Jupiter, ai dreptate!... Treaba asta începe să nu mai îmi placă.

Cei doi capadocieni rămaseră tăcuţi, munciţi de gânduri sumbre, apăsătoare. Peste foşnetul frunzelor stârnite de vânat, se auzi deodată, lămurit, un zgomot de paşi printre tufişuri.

— Cine-i acolo? întrebă cu glas surd Ascubari, scoţându-şi sabia din teacă.
— Cine-i acolo? repetă Ercidan, ca un ecou al tovarăşului său.
— Tăcere! răspunse un glas de femeie. Eu... Euthybida... Cercetez împrejurimile... Nu vă sinchisiţi de ceea ce se întâmplă îndărătul vostru, păziţi numai drumul.
Apoi dispăru printre tufişuri.
Ascubari şi Ercidan tăcură o bună bucată de vreme, în cele din urmă, Ascubari şopti:
— Ercidan!
— Ce-i!
— Trebuie să chibzuim cum am putea ieşi din beleaua asta cu faţa curată şi cu pielea întreagă.
— Prea bine! Ai găsit vreo cale, vreun mijloc?
— Pare-mi-se că da.
— Ia să vedem!
— Când s-o apropia mica amazoană, ne luăm încet arcurile, şi tu, şi eu, şi de la doisprezece sau cincisprezece paşi tragem în ea două săgeţi bune, una în gât, iar cealaltă în inimă... Pun prinsoare că n-o să mai fie în stare să ţipe. Ce zici?
— Bravo, Ascubari! Nu e rău!
— Celeilalte, o să-i spunem că a încercat să se împotrivească.
— Straşnic!
— Atunci aşa rămâne?
— Aşa rămâne.
Şi cei doi capadocieni rămaseră nemişcaţi şi tăcuţi, cu arcurile pregătite, cu urechea ciulită la orice zgomot.
Între timp, Euthybida rătăcea neliniştită prin apropiere, aşteptând ivirea zorilor cu încordată nerăbdare. Fiecare ceas îi părea o veşnicie. De mai multe ori se aventurase până la marginea crângului, aproape de avanpostul gladiatorilor, şi se întorsese îndărăt. În cele din urmă băgă de seamă că treptat-treptat vântul, care suflase năprasnic toată noaptea, se domolise cu totul. Cercetând linia orizontului şi culmile Apeninilor, băgă de seamă că norii îngrămădiţi deasupra lor prinseseră a se lumina slab, căpătând palide reflexe portocalii. Euthybida suspină uşor văzând aceste semne ce prevesteau aurora.

Ea porni atunci încă o dată pe drumul ce ducea spre vilă şi se apropie binişor de avanpost. Nu făcuse însă nici două sute de paşi, când deodată fu oprită de un glas răguşit şi răstit, care întrebă sec:

— Cine-i acolo?

Era o patrulă de gladiatori care ieşise din avanpost înainte de răsăritul soarelui, pentru a cerceta împrejurimile.

Euthybida nu răspunse. Făcu stânga-mprejur şi o luă repede la fugă spre crâng. Neprimind răspuns, patrula se luă după ea. Curând, grecoaica şi urmăritorii ei se apropiară de marginea crângului, unde cei doi capadocieni aşteptau cu arcurile întinse.

— Auzi zgomot de paşi? îl întrebă Ascubari pe Ercidan.

— Aud.

— Atunci, fii gata!

— Sunt gata!

Deoarece primele licăriri ale zorilor începuseră să risipească întunericul des al nopţii, cei doi sclavi îl putură vedea pe micul soldat care se apropia repede de ei. Faţa lui însă nu se putea deosebi.

— Ea e... - îi şopti Ascubari lui Ercidan.

— Da... uite că poartă cămaşă de zale... coif... şi e atât de mică, încât, fără îndoială, e femeie.

— Ea e... ea...

Şi în aceeaşi clipă după ce ochiră bine, cei doi capadocieni dădură drumul săgeţilor.

Cele două săgeţi zburară şuierând. Se înfipseră una în gâtul, iar a doua, străpungând zalele de argint, în pieptul Euthybidei. Izbucni un strigăt ascuţit şi prelung. Apoi, îndată, Ascubari şi Ercidan auziră tropăitul mai multor oameni ce se apropiau în goană. Un glas răsunător strigă:

— La arme!

Capadocienii o rupseră la fugă spre tabăra romană. Patrula, compusă din patru gladiatori şi un decurion, se opri lângă Euthybida, care zăcea la pământ şi horcăia fără a putea rosti nici un cuvânt.

După ce-l transportară pe muribund la marginea drumului şi după ce-l aşezară cu spatele rezemat de trunchiul unui stejar, îi

scoaseră coiful. Văzând părul arămiu, bogat revărsat pe umeri, gladiatorii izbucniră într-un glas:

— O femeie!

Se aplecară să-i vadă mai de aproape chipul. Deşi lividitatea premergătoare morţii i se aşternuse pe faţă, o recunoscură îndată şi strigară cu toţii deodată:

— Euthybida!...

În acea clipă ajunse la stejari şi un manipul de gladiatori, care făcu cerc în jurul rănitei.

— Dacă e rănită, înseamnă că cineva a tras în ea - se pronunţă centurionul care comanda manipulul. Să pornească îndată cincizeci de oameni să-i prindă pe ucigaşi: prea mult n-au putut să se depărteze încă.

Cincizeci de gladiatori porniră în goană spre templul lui Hercule Olivarius. Întunecaţi la faţă, ceilalţi făcură roată în jurul Euthybidei şi urmăreau în tăcere agonia acestei nenorocite, care adusese atâtea năpaste pe capul lor.

— Euthybida! Trădătoare afurisită! izbucni cu un glas aspru, după un răstimp de tăcere, centurionul. Oare ce căutai tu aici, la ceasul ăsta?... Cine te-o fi rănit? Nu pricep nimic... Bănuiesc însă că la mijloc trebuie să fie vreo nouă uneltire nelegiuită pusă la cale de tine, şi îmi pare că aceste uneltiri, din întâmplare, i-ai căzut jertfă chiar tu.

Un geamăt de durere scăpă printre buzele învineţite ale Euthybidei şi, cu mâna, ea le făcu semn gladiatorilor să se depărteze de ea.

— Nu! strigă centurionul, arătându-i ameninţător pumnul. Ai dus la pieire, prin trădarea ta, treizeci de mii de fraţi de-ai noştri... O să rămânem aici. Vrem să îmbunăm şi să liniştim umbrele lor nerăzbunate, amintindu-ţi toate crimele săvârşite şi înteţind chinurile agoniei tale.

Euthybidei îi căzu capul pe piept şi, dacă n-ar fi continuat să geamă din greu şi sacadat, s-ar fi putut crede că murise.

Cei cincizeci de gladiatori trimişi în urmărirea capadocienilor se întoarseră, aducându-l cu ei pe Ercidan, care, rănit, căzuse în mâinile lor. După ce capadocianul le spuse tot ce ştia, gladiatorii pricepură cele petrecute.

În clipa aceea, un glas de femeie întrebă:

— Ce s-a întâmplat aici?

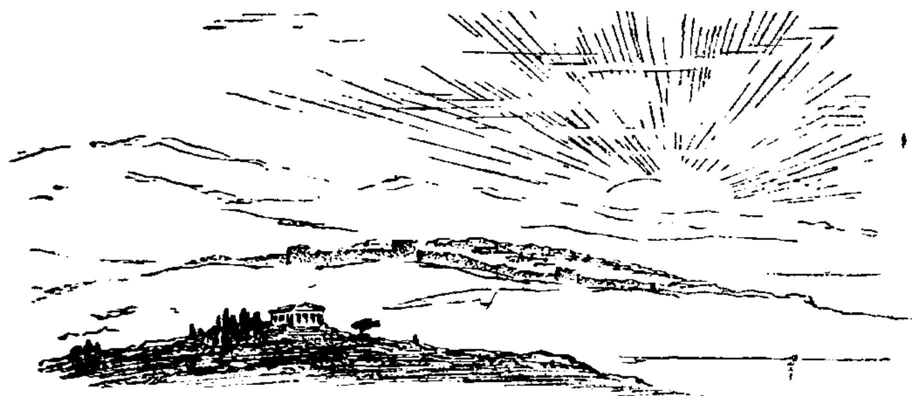
Era Myrtis. Venea la templul lui Hercule.

— Slavă lui Hercule! Săgeţile pe care ticăloasa asta de Euthybida le pregătise pentru tine au străpuns-o pe ea, trădătoarea - o lămuri centurionul, făcându-i loc Myrtidei, ca să poată pătrunde în cercul compact pe care gladiatorii îl formaseră în jurul muribundei.

Recunoscând glasul Myrtidei, Euthybida îşi înălţă capul şi-şi aţinti asupra ei ochii în care sticleau ura şi deznădejdea. Mişcând din buze de parcă ar fi vrut să spună ceva şi întinzând mâinile cu degetele răşchirate, de parcă ar fi vrut s-o înhaţe pe Myrtis, făcu o sforţare supraomenească, încercând să se arunce asupra ei cu tot corpul. Apoi, cu un ultim geamăt, închise ochii, se izbi cu capul de trunchiul copacului şi căzu la pământ fără suflare.

— De astă dată, s-a prins în laţ păsărarul! exclamă centurionul.

Apoi centurionul propuse Myrtidei şi celorlalţi să-l urmeze şi se depărtară tăcuţi de cadavrul odioasei trădătoare.

CAPITOLUL XXII. ULTIMA BĂTĂLIE. ÎNFRÂNGEREA DE LÂNGĂ BRADANUS. MOARTEA

Vasul trimis de Granicus ca să-i aducă veşti lui Spartacus acostă la Temesa exact în momentul când Euthybida murea sub ochii Myrtidiei. Debarcarea lui Granicus în Bruttium încurcă planurile lui Spartacus, care rămase multă vreme pe gânduri, fără să poată lua o hotărâre asupra a ceea ce avea de făcut. În cele din urmă, întorcându-se către Artorix, îi spuse:

— Bine... De vreme ce Granicus cu cincisprezece mii dintre oamenii noştri sunt lângă Nicotera... să transportăm acolo, pe mare, întreaga armată şi, de acolo, să reîncepem operaţiunile militare cu şi mai mare vigoare.

Şi trimise vasul îndărăt la Granicus, cu ordinul ca în noaptea următoare întreaga flotă să se întoarcă la Temesa. Opt nopţi în şir a durat trecerea armatei lui Spartacus la Nicotera. Şi cu excepţia ultimei nopţi, când împreună cu cavaleria părăsi şi el Temesa, Spartacus organiză în fiecare noapte alte ieşiri din cetate, pentru a abate atenţia romanilor.

Flota care îi transporta pe Spartacus, pe Mamilius şi cavaleria lor abia ajunsese la câteva mile de ţărm, când locuitorii Temesei se duseră să-l vestească pe Crassus de cele întâmplate.

Comandantul roman se făcu foc şi pară. Revărsă un şuvoi de blesteme asupra locuitorilor Temesei, pentru că nu îndrăzniseră să-i dea mai din timp de ştire, prin orice mijloc, de evacuarea armatei lui Spartacus. Odată scăpaţi din cleşte, gladiatorii aveau să poată duce iară cu şi mai multă îndârjire războiul pe care Crassus îl socotise terminat, aşa cum de altfel şi raportase la Roma.

A doua zi, după ce, drept pedeapsă pentru laşitatea lor, impuse locuitorilor oraşului o amendă grea, Crassus dădu ordin armatei sale să iasă din tabără şi, în fruntea ei, se îndreptă spre Nicotera.

Spartacus încă, chiar în zorii acelei zile, îndată după ce debarcase la Nicotera, porni în marş cu toate legiunile sale şi merse douăzeci de ceasuri în şir, oprindu-se tocmai lângă Scileum, unde îşi aşeză tabăra.

A doua zi înaintă până la Rhegium, chemând la arme pe toţi sclavii pe care-i întâlnea în calea sa. După ce ocupă o poziţie foarte prielnică, trei zile şi trei nopţi puse gladiatorii să lucreze la săpatul şanţurilor şi la întărirea meterezelor, ca să fie evident şi pentru Crassus că tabăra nu putea fi luată cu asalt.

Văzând locul unde era aşezată tabăra şi întăriturile făcute de gladiatori, Crassus îşi dădu seama că trebuie să-l silească pe Spartacus fie să iasă din tabără pentru a primi lupta, fie să se predea. Şi pentru a atinge acest scop, întreprinse o lucrare uriaşă, caracteristic romană, care, de n-ar exista mărturiile unanime ale lui Plutarh, Apian şi Florus, ar părea de necrezut.

Pentru că însăşi configuraţia terenului părea să ceară acest lucru, Crassus se apucă îndată să ridice un zid de-a curmezişul istmului. Această lucrare, pe de o parte îi scăpa pe soldaţii romani de inactivitate, iar pe de altă parte tăia inamicului orice putinţă de aprovizionare, într-un scurt răstimp, legionarii lui Crassus săpară de-a curmezişul istmului un şanţ lung de trei sute de stadii, a cărui lăţime şi adâncime era de cincisprezece picioare. Pe marginea şanţului înălţară un zid înalt şi puternic.

În vreme ce mii de romani trudeau la această lucrare titanică, Spartacus îşi organiză două noi legiuni din cei unsprezece mii de sclavi originari din Bruttium care i se alăturaseră şi se ocupă de

instruirea lor. În acelaşi timp însă chibzuia cum să scape din capcana clădită de Crassus.

În a douăsprezecea zi după aşezarea taberei gladiatorilor la Rhegium, Artorix întrebă:

— Nu vezi, Spartacus, că ne-au închis în capcană?

— Crezi că ne-au închis?

— Văd că termină de ridicat zidul şi-mi pare că suntem închişi.

— Şi pe Vezuviu a crezut bietul Claudius Glaber că m-a prins într-o cursă de şoareci.

— Peste zece zile o să rămânem însă fără provizii.

— Cine?

— Noi.

— Unde?

— Aici.

— A!… Dar cine ţi-a spus oare, iubitul meu Artorix, că vom mai fi aici peste zece zile?

Artorix tăcu şi lăsă capul în jos, ruşinat că voise să dea sfaturi celui mai perspicace dintre comandanţi. Mişcat de tulburarea lui, Spartacus îl privi însă blajin şi îl bătu prieteneşte pe umăr, spunându-i:

— Bine ai făcut, Artorix, că mi-ai atras luarea-aminte cum stăm cu proviziile. Nu fii neliniştit în privinţa sorţii noastre. O să-i tragem o păcăleală lui Crassus, că are să rămână cu gura căscată în faţa zidului său.

— Totuşi trebuie să recunoaştem că acest Crassus e un comandant încercat!

— Cel mai încercat din câţi au luptat împotriva noastră în aceşti trei ani - răspunse Spartacus.

Şi, după o clipă de gândire, adăugă:

— Totuşi nu ne-a învins încă.

— Şi cât timp ai să fii tu în viaţă, n-are să ne învingă.

— Ah, Artorix, nu sunt altceva decât un biet om şi eu.

— Nu, tu eşti cugetul, puterea, steagul. În tine e întruchipată şi în tine trăieşte ideea: „Jos asuprirea! Fericire pentru cei năpăstuiţi! Libertate sclavilor!” De la tine izvorăşte lumina care îi domoleşte şi pe cei mai sălbatici dintre ostaşii noştri. Cât timp ai să trăieşti tu, au să-ţi împlinească totdeauna voia şi au să reuşească, ca şi până acum, să facă imposibilul. Cât timp ai să

trăieşti tu, au să străbată câte treizeci de mile pe zi, au să îndure toate lipsurile, au să rabde de foame şi au să se bată ca leii. Dacă ai pieri, o dată cu tine ar pieri şi steagul nostru, şi în douăzeci de zile războiul s-ar încheia cu distrugerea noastră totală... Să te ţie zeii ani îndelungaţi, ca să cucerim izbânda finală!

În acea clipă se apropie de ei un centurion cu vestea că la porţile pretoriene se prezentau trei mii de prăştiaşi dalmaţi şi iliri, fugiţi din tabăra romană, care se rugau să fie primiţi în rândurile fraţilor lor. Spartacus stătu un timp în cumpănă dacă să încuviinţeze sau nu cererea celor trei mii de fugari. Apoi, fie că avea îndoieli asupra sincerităţii lor, fie că nu voia să dea o pildă rea soldaţilor săi, se hotărî şi porni spre porţile taberei, unde le spuse fugarilor:

— A părăsi steagul e o faptă de ocară, nevrednică de soldaţi viteji. A ocroti fugarii din tabăra duşmană şi a-i primi în rândurile armatei tale nu e numai nevrednic de un comandant cinstit, dar ar putea fi şi o pildă proastă şi primejdioasă pentru propriii săi soldaţi, care ar fi siliţi să primească în rândurile lor oameni care şi-au trădat cauza şi steagul.

Şi refuză să-i primească.

Trecură şapte zile de la aceste întâmplări. În ziua a şaptea, pe la asfinţit, decurionii şi centurionii merseră din cort în cort ca să comunice gladiatorilor ordinul lui Spartacus ca toată lumea să părăsească tabăra în cea mai mare linişte, fără a aştepta semnalele trâmbiţelor.

În acelaşi timp, potrivit dispoziţiilor conducătorului, călăreţii fură trimişi cu topoare prin pădurile vecine, ca să taie copaci, pe care să-i aducă în tabără la căderea nopţii.

La ceasul primei făclii, Spartacus porunci să se aprindă focuri mari în tabără. Apoi, la adăpostul perdelei de zloată, care cădea neîntrerupt de două zile, legiunile porniră pe întuneric şi fără zgomot spre un punct al şanţului lui Crassus unde încă nu fusese înălţat zidul. Ajungând acolo, Spartacus porunci să fie aruncate în şanţ trunchiurile şi ramurile tăiate şi aduse de călăreţi. Deasupra acestor trunchiuri şi ramuri, şase mii de gladiatori aşezară şase mii de saci cu nisip, care fuseseră pregătiţi din timp. După ce şanţul fu astupat astfel pe o porţiune

destul de lungă, Spartacus porunci gladiatorilor să treacă în linişte pe acest pod şi apoi, în ciuda lapoviţei, să meargă înâinte, fără oprire, până la Caulonia.

Cavaleria, cu Spartacus în frunte, rămase ascunsă într-o pădure, lângă tabăra duşmană. A doua zi pe la amiază, cavaleria gladiatorilor se năpusti asupra celor două legiuni ale lui Crassus care cutreierau ţinutul în căutare de provizii. Peste patru mii de romani fură ucişi într-o jumătate de ceas. Apoi gladiatorii porniră în galop înspre Caulonia.

— O!... Pe toţi zeii Infernului! răcni Marcus Crassus, când i se raportară cele întâmplate. Ce fel de om e ăsta îl împresor cu un cerc de fier, şi-mi scapă. Îl zdrobesc, şi iată că-şi adună trupe noi şi mă atacă mai înverşunat, cu mai multă putere decât înainte; raportez că războiul e pe sfârşite, şi el îl înteţeşte şi mai mult!... Pe sufletele morţilor, e un duh rău! E un strigoi, a cărui sete de sânge creşte ceas de ceas! E un vampir, a cărui hrană şi desfătare sunt măcelurile şi omorurile!

— Nu, nu e altceva decât pur şi simplu un mare comandant - îl contrazise tânărul Cato, care tocmai fusese numit în funcţia de contubernal al lui Crassus, drept răsplată pentru faptul că se distinsese atât prin respectarea strictă a disciplinei, cât şi prin tenacitate şi vitejie.

Turbat de mânie, Marcus Licinius îi aruncă o privire furioasă, voind parcă să-i dea un răspuns tăios, dar se stăpâni şi îi spuse:

— Poate că ai dreptate, tinere îndrănzeţ.

— Dacă obiceiul de a spune totdeauna adevărul înseamnă îndrăzneală, atunci nici Perseu, nici Iason, nici Diomede şi nici un alt om pe lume n-a fost mai îndrăzneţ decât mine - răspunse Cato, mândru.

Crassus tăcu. Tăceau şi Scrofa, şi Quintus, şi Mummius, şi ceilalţi comandanţi. Toţi erau frământaţi de gânduri apăsătoare. În cele din urmă, Crassus începu să vorbească, de parcă şi-ar fi depănat gândurile cu glas tare:

— Îl putem urmări, dar nu-l putem ajunge; goneşte dintr-un loc într-altul ca un ogar, ca un cerb, nu ca un om! Ce ne facem dacă acum se aruncă asupra Romei, cu cei optzeci de mii de oameni ai săi?... Ah, pe toţi zeii! Ce surpriză! Şi ce primejdie! Ce-i de făcut pentru a-l împiedica?... Ce-i de făcut?...

Toţi fură de părere că Crassus ar trebui să scrie Senatului despre toate aceste lucruri, fără a ascunde că războiul luase o întorsătură mai gravă şi mai ameninţătoare; să scrie Senatului că, pentru a termina repede acest război, era neapărat necesar ca, în afară de armata lui Crassus, să mai fie aruncate împotriva gladiatorilor şi armatele lui Cneus Pompeius şi Lucius Licinius Lucullus, care tocmai se întorceau la Roma. Înconjurat de trei armate a câte o sută de mii de oameni fiecare, având în fruntea lor pe cei mai buni generali ai republicii, Spartacus avea să fie strivit în câteva zile. Altfel nu se va putea pune capăt acestui război, care constituia o ruşine pentru Roma.

Deşi nu-i prea venea la îndemâna să scrie asemenea lucruri, Crassus se văzu totuşi constrâns să trimită la Roma un raport în sensul acesta. Apoi ridică tabăra şi porni în urmărirea lui Spartacus.

Tracul hotărâse să treacă munţii. După ce părăsi Caulonia, se îndreptă spre munţii Policastro şi Nicastro, parcurgând zilnic distanţe foarte mari.

Când armata lui Spartacus ajunse lângă Policastro, în tabăra gladiatorilor izbucni o răzmeriţă, stârnită de Caius Gannicus. Acesta, care avea o fire încăpăţânată şi rebelă, câştigase cinci legiuni de partea lui, declarând sus şi tare că întâi de toate trebuia nimicit Crassus, iar abia după aceea să înainteze asupra Romei. Castus i se alătură. Toate ameninţările şi toate îndemnurile lui Spartacus fură zadarnice. Legiunile răzvrătite părăsiră tabăra lui Spartacus şi se instalară la zece mile depărtare de ea.

Spartacus, nevoind să-i lase pradă unei înfrângeri sigure şi totale, aşteptă ca raţiunea să învingă şi ca răzvrătiţii să se întoarcă. Această aşteptare îl făcu să piardă avansul pe care-l avea asupra lui Crassus.

Duşmanul înainta repede. Câteva zile mai târziu, pe o înălţime din apropierea muntelui Policastro, Crassus ajunse din urmă legiunile lui Caius Gannicus şi le atacă năprasnic. Cei treizeci de mii de gladiatori luptară vitejeşte, însă, fără intervenţia imediată a lui Spartacus, ar fi fost desigur zdrobiţi.

De cum interveni tracul, bătălia deveni mai violentă şi mai sălbatică, şi numai căderea nopţii reuşi să-i despartă pe

combatanţi. Nici una din părţi nu cedase nici o palmă de teren. Gladiatorii pierdură însă douăzeci de mii de oameni în această bătălie, în vreme ce romanii nu pierduseră decât zece mii.

În cursul nopţii, armatele gladiatorilor, care erau numericeşte mai slabe decât cele duşmane, părăsiră tabăra şi, după ce izbutiră să-i determine pe răzvrătiţi să li se alăture, porniră spre Besidiarum.

Ca să-i convingă pe Caius Gannicus şi pe Castus să nu se răzleţească de grosul armatei şi să evite deocamdată să dea o nouă luptă, Spartacus le spuse că nădăjduieşte să-l zdrobească pe Crassus, după ce-l va fi obosit bine cu marşurile şi manevrele. Aceste argumente parcă izbutiră să-i potolească întrucâtva pe Castus şi pe Gannicus. De fapt, ei nu numai că nu-l duşmăneau, ci, dimpotrivă, îl respectau şi-l admirau pe Spartacus; le era însă nesuferită rigoarea disciplinei şi, fiind nechibzuiţi, erau nerăbdători să se încaiere cu duşmanul.

Trei zile, Spartacus îşi ascunse armata pe un munte din apropiere de Besidiarum. Apoi, profitând de o noapte vijelioasă, furişându-se în tăcere pe nişte poteci prăpăstioase, scăpă încă o dată din mâna lui Crassus şi, în marş forţat, se îndreptă spre Claromont.

După opt zile, Crassus îi ajunse din nou din urmă pe gladiatori şi îşi alese poziţiile, urmărind iarăşi să-l blocheze pe Spartacus pe muntele unde era aşezată tabăra gladiatorilor. Gannicus şi Castus care din nou se despăr-ţiseră de trac, se instalaseră cu cele două legiuni ale lor la şase mile de locul unde se găsea Spartacus.

În primele două zile, Crassus căută să se familiarizeze cu regiunea şi cu poziţiile inamicului. În noaptea zilei a treia, Crassus dădu ordin unei legiuni să ocupe un deal acoperit cu copaci şi tufişuri şi să stea ascunsă acolo, gata să-i atace pe la spate pe Gannicus şi Castus, în clipa în care Scrofa avea să-i atace din faţă, cu trei legiuni. Crassus socotea că-i va putea măeina pe cei douăsprezece mii de gladiatori ai lui Gannicus şi Castus în vreun ceas, adică înainte că Spartacus să le poată veni în ajutor, şi că apoi va putea începe lupta cu Spartacus. În urma pierderilor suferite în lupta de lângă Poli-castro, armata gladiatorilor nu mai număra decât şaptezeci de mii de oameni.

După ce va fi reuşit să nimicească cele două legiuni ale lui Gannicus, efectivul armatei gladiatorilor avea să fie redus la cincizeci şi opt de mii. Pe baza acestui calcul, Crassus era convins că cei nouăzeci de mii de soldaţi ai săi aveau să izbutească să-l încercuiască pe Spartacus.

Livius Mamercus, comandantul legiunii trimise în pădure, îşi strecură cu atâta băgare de seamă soldaţii pe dealul indicat, încât Gannicus şi Castus nu simţiră nimic. Pentru că se temea că strălucirea armelor în soare ar fi putut trăda inamicului prezenţa romanilor pe acel deal, Mamercus porunci soldaţilor să-şi acopere cu frunziş coifurile şi platoşele. Cu câtă emoţie şi nerăbdare aşteptă Mamercus să treacă noaptea şi să înceapă ziua următoare, care fusese hotărâtă pentru atacarea inamicului!

O întâmplare zădărnici însă planurile romanilor. La poalele dealului ocupat de Mamercus se găsea un mic templu închinat lui Jupiter. Templul era părăsit, dar, aflând de existenţa lui, Myrtis hotărî să-i aducă o jertfă părintelui zeilor. Fiindcă îşi adora fratele şi fiindcă clipă de clipă era îngrijorată de soarta lui, Myrtis nu pierdea nici un prilej de a aduce jertfe zeilor, implorându-i să-l ajute şi să-l ocrotească pe Spartacus.

În ziua aceea, însoţită de credincioasa ei Cethul, Myrtis porni spre micul templu al lui Jupiter, ducând cu ea un ied alb pentru a-l jertfi zeului zeilor. Când ajunse în apropierea templului, ea zări soldaţi romani, unii ghemuiţi, alţii culcaţi în iarbă, pe cealaltă parte a dealului. Se întoarse tiptil şi, străbătând în grabă vâlceaua, se abătu mai întâi pe la tabăra lui Gannicus şi Castus, ca să le dea de veste despre primejdia care-i pândea. Apoi, împreună cu etiopiana, alergă într-un suflet să-l înştiinţeze pe Spartacus.

Cam la un ceas înainte de amiază, Caius Gannicus îşi scoase din tabără cele două legiuni ale sale şi-i atacă pe romani. Mamercus ţinu piept cu bărbăţie acestui atac neaşteptat şi trimise îndată un contubernal la Crassus, pentru a-i cere ajutor.

Peste puţină vreme sosiră, cam în acelaşi timp, la locul de bătălie, cu toate forţele ce le aveau la dispoziţie, atât Spartacus, cât şi Marcus Crassus. Se încinse o bătălie mai crâncenă, neasemuit mai crâncenă decât toate celelalte. Bătălia se

prelungi până ce bezna nopţii se lăsă asupra combatanţilor. Romanii au avut mai bine de unsprezece mii de morţi, iar gladiatorii - douăsprezece mii trei sute, între care trei comandanţi de legiuni Gannicus, Castus şi Indutiomar, care luptaseră vitejeşte.

Patru ceasuri după încetarea bătăliei, Spartacus, după ce-şi regrupă gladiatorii, îşi continuă pe cărări prăpăstioase, prin păduri şi râpi înaintarea spre munţii Petelini.

Rămânând stăpânul cîmpului de bătălie, Crassus porunci să se ardă cadavrele romanilor. Spre marea lui uimire, află că numai doi din cei douăsprezece mii trei sute de gladiatori răpuşi în această luptă fuseseră răniţi în spate, şi că toţi ceilalţi se prăbuşiseră luptând cu faţa la duşman.

După această bătălie, Crassus începu să regrete că scrisese Senatului cerând să-i trimită într-ajutor pe Pompeius şi pe Lucullus.

Gloria victoriei decisive în acest război avea să fie atribuită altor comandanţi, deşi el era acela care măcinase şi istovise forţele gladiatorului. Hotărî de aceea să sfârşească cu răsculaţii înainte de întoarcerea lui Lucullus în Italia, şi mai înainte ca Pompeius, care tocmai sosise la Roma cu armata lui, să pornească spre Lucania.

În acest scop, îi ordonă lui Scrofa, sub a cărui comandă pusese şaizeci de mii de oameni, să-l urmărească de aproape pe Spartacus, fără a-i lăsa o clipă de răgaz, iar el porni cu restul armatei spre Thurii, şi de acolo la Potentia, trimiţând recrutori în toate părţile, care să făgăduiască mari recompese celor ce aveau să intre în armata lui.

Scrofa căută să îngreuneze prin toate mijloacele retragerea lui Spartacus. Îi hărţuia ariergarda, dobândind succese mărunte, şi prindea mici grupuri de gladiatori, pe care apoi îi spânzura de copaci de-a lungul drumurilor.

După plecarea din Claromont, Spartacus se îndreptase spre Heraclea, ocolind dealurile.

Când ajunse la râul Casuentus, constată că, din pricina ploilor din ultimele zile, apele acestuia erau umflate şi că râul se transformase într-un puhoi năvalnic, de netrecut. Cavaleria

romană, care între timp îl ajunsese din urmă, se aruncă năprasnic asupra unităţilor care încheiau coloana gladiatorilor.

Spartacus se înfurie. După ce aşeză legiunile în ordine de bătaie, le spuse că de astă dată trebuiau fie să biruiască, fie să piară până la ultimul om, deoarece de retras nu se mai puteau retrage, fiindcă în spatele frontului era râul, care nu putea fi trecut. Apoi, cu un avânt nemaipomenit, se năpusti asupra duşmanului. Atât de sălbatic a fost iureşul gladiatorilor, încât, după două ceasuri de luptă, romanii fură puşi pe fugă, iar gladiatorii, urmărindu-i cu o extraordinară energie, nimiciră mai bine de zece mii de legionari. Gladiatorii nu pierdură decât vreo opt sute de oameni. Panica romanilor fu atât de mare, încât trecură într-o goană pe lângă Arca şi nu s-au oprit decât când s-au văzut la adăpostul zidurilor oraşului Thurii.

Îndată ce află de înfrângerea suferită de Scrofa, Crassus se grăbi să părăsească Potentia pentru a merge la Thurii cu armata sa, ale cărei rânduri fiind îngroşate de numeroşi recruţi număra acum treizeci şi opt de mii de oameni. El revărsă asupra soldaţilor iui Scrofa un torent de mustrări şi-i ameninţă că, de vor mai fugi încă o dată din faţa inamicului, îi va supune din nou decimării.

După ce poposi la Thurii câteva zile, Crassus o luă pe urmele gladiatorilor, care, după cum îl încredinţau iscoadele, îşi aşezaseră tabăra pe malul râului Bradanus, nu departe de Silvium.

Câteva zile după bătălia cu Scrofa veniră la Spartacus trei gladiatori de la Roma, care-i înmânară o epistolă din partea Valeriei Mesalina.

Spartacus păli şi îşi duse mâna drept la piept, voind parcă să astâmpere bătăile inimii, care zvâcneau cu putere. După ce îi trimise în tabără pe cei trei gladiatori, poruncind să li se dea ospitalitate, desfăcu papirusul şi citi următoarele:

„***INVINCIBILULUI ŞI VITEAZULUI SPARTACUS,***
VALERIA MESALINA
ÎI UREAZĂ GLORIE ŞI SĂNĂTATE

Măreaţa ta luptă, căruia tu, iubitul meu Spartacus, i-ai închinat toate comorile sufletului tău prea ales, nici soarta, nici zeii vrăjmaşi n-au vrut s-o ocrotească. Mulţumită vitejiei şi iscusinţei tale supraomeneşti, timp de trei ani victoria a făcut să fâlfâie steagurile voastre, care sunt simbolul libertăţii. N-ai să poţi înfrânge însă vrăjmăşia sorţii şi atotputernicia romană, pentru că Lucullus a fost chemat din Asia ca să pornească împotriva ta, iar în clipa în care îţi scriu Pompeius Magnus, întors din Spania, se îndreaptă spre Samnium, cu toată armata sa. Cedează, Spartacus, cedează şi cruţă-ţi viaţa! Fă acest lucru pentru dragostea mea înflăcărată şi nepotolită, cruţă-te de dragul mângâierilor iubitei noastre copile, Postumia, care va rămâne orfană dacă te vei încăpăţâna să duci mai departe acest război deznădăjduit.

Femeia pe care Spartacus o iubeşte nu poate, nu trebuie şi nici n-o să-l sfătuiască vreodată să săvârşească vreo faptă nedemnă. Depunând însă armele acum, după ce ai făcut Roma să tremure, după ce te-ai acoperit de slavă şi de laurii atâtor victorii strălucite, nimeni nu va putea spune că te predai vrăjmaşilor de frică. E limpede că, predându-te, nu ai face decât să te înclini în faţa sorţii neînduplecate. Sorţii nu-i poate sta împotrivă nici o putere omenească. Sforţările celor mai puternici oameni pe care i-a cunoscut vreodată istoria - Cirus, Xerxe, Pirus şi Hanibal - s-au sfărâmat totdeauna de hotărârile sorţii.

Predă-te lui Crassus până nu intră Pompeius în luptă. Pentru a nu-i lăsa rivalului său gloria victoriei asupra ta, Crassus are să-ţi acorde, desigur, condiţii onorabile.

Renunţă la această luptă, care acum a devenit zadarnică, vino de te adăposteşte în vila mea de la Tusculum, unde te aşteaptă dragostea cea mai curată, cea mai duioasă, cea mai înflăcărată, cea mai devotată. Acolo ai să-ţi trăieşti viaţa numai în bucurie, ca un soţ şi un părinte iubit, într-o fericire încântătoare, netulburată, necunoscută oamenilor.

O, Spartacus, Spartacus, te imploră o nefericită femeie, te conjură o mamă îndurerată! Fiica ta, auzi tu, Spartacus, sărmana ta fiică, cu mine împreună, la picioarele tale, îţi îmbrăţişează genunchii, îţi acoperă mâinile cu sărutări şi lacrimi şi te imploră să cruţi pentru noi nepreţuita-ţi viaţă, care ne e mai scumpă decât toate comorile din lume!

Scriind aceste rânduri, îmi tremură mâna, mă înăbuşă hohotele de plâns şi, în câteva locuri, lacrimile fierbinţi ce-mi picură din ochi au şters cele ce ţi-am scris.

O, Spartacus, Spartacus, fie-ţi milă de fiica ta, fie-ţi milă de mine, sunt o biată şi nefericită femeie, şi de vei muri tu, voi pieri şi eu de deznădejde şi de mâhnire...

O, Spartacus, fie-ţi milă de mine, care te iubesc, te ador şi te venerez mai mult decât pot fi iubiţi şi adoraţi zeii supremi! O, Spartacus, fie-ţi milă de mine...

VALERIA”

Citind scrisoarea, Spartacus începuse să plângă. Lacrimile îi curgeau şiroaie pe faţă şi se rostogoleau pe papirus, amestecându-se cu lacrimile Valeriei. Când isprăvi de citit, duse scrisoarea la buze şi o acoperi cu sărutări fără număr. Apoi lăsă mâinile în jos şi, împreunându-le, rămase aşa multă vreme, cu ochii înlăcrimaţi pironiţi în pământ, furat de gânduri amare.

Cine ştie unde-i zburau glodurile?... Cine ştie ce arătări încântătoare avea în faţa lui?... Cine ştie ce imagine iubită îl însufleţea în acea clipă?...

Îşi veni însă brusc în fire, îşi şterse ochii, mai sărută o dată papirusul, îl împături şi-l ascunse la piept. Apoi, după ce-şi puse platoşa şi coiful şi după ce se încinse cu sabia şi-şi luă scutul, chemă un contubernal şi-i ordonă să i se pregătească de drum calul şi să se formeze un detaşament de cavalerie.

Un sfert de ceas mai târziu, după ce se sfătuise cu Granicus, părăsi tabăra în galop, în fruntea a trei sute de gladiatori călări.

Câteva minute după plecarea lui Spartacus, însoţită de Artorix, Myrtis se întorcea spre cortul fratelui ei.

Artorix o implora şi o conjura să-i dezvăluie pricina care o împiedica să-i devină soţie.

— Nu mai pot să trăiesc aşa, nu mai pot! Crede-mă, Myrtis - stăruia galul. Iubirea asta, patima asta nu mai are nimic omenesc. A devenit uriaşă, este stăpână tuturor simţurilor mele, tirania sufletului meu. Când am să aflu ce te reţine, cine te opreşte să devii soţia mea, poate că... cine ştie?... o să trebuiască să mă conving că e o piedică de netrecut, poate că o să recunosc această imposibilitate şi o să mă plec în faţa sorţii nemiloase. De vreme ce ştiu însă că mă iubeşti, nu pot să renunţ la fericire de bună voie, nici nu pot să mă resemnez şi să tac.

Zguduită de cuvintele lui, sărmana Myrtis fu covârşită de un sentiment de nemărginită jale.

— Artorix - spuse ea, cu glas înecat în plâns - Artorix, nu mai stărui, nu-mi mai cere nimic! Te implor, în numele zeilor tăi, te conjur în numele dragostei ce-i porţi lui Spartacus! Dacă ţi-ai da seama cum mă chinuieşti, dacă ai şti la ce suferinţă mă supui, crede-mă, Artorix, că n-ai mai insista.

— Atunci - izbucni galul, pe care durerea şi amărăciunea îl scoseseră din fire - ascultă-mă, Myrtis. Deznădăjduit cum sunt, nu pot să mai trăiesc. Dacă nu-mi dezvălui taina, vreau să mor, pentru că nu mai pot, nu mai sunt în stare să îndur acest groaznic chin! Fie ca atotputernicul Taranus să-l trăsnească pe Spartacus cu fulgerele lui, dacă nu-mi iau viaţa aici, în faţa ochilor tăi!

Artorix îşi trase pumnalul de la brâu şi-l ridică gata să şi-l împlânte în inimă.

— Ah, nu... în numele zeilor atotputernici! sări Myrtis, întinzându-şi braţele rugătoare spre Artorix. Nu!... Nu te omorî!... Mai bine să mă acopăr de ruşine... în ochii tăi... decât să te văd mort; prefer să mă dispreţuieşti... Artorix... nu pot fi a ta pentru că nu sunt vrednică de tine...

Începu să plângă cu hohote şi, acoperindu-şi faţa cu mâinile, continuă să vorbească cu vocea înecată de lacrimi:

— Am fost sclavă... Biciul stăpânului... care era proxenet... schingiuirile cu vergile înroşite în foc m-au constrâns să-mi vând trupul. Se opri o clipă, apoi, cu glas stins, abia auzit, şopti: Am fost... curtezană!

O podidi iarăşi un plâns amar şi, înclinându-şi capul, îşi ascunse faţa în mâini. Ochii lui Artorix începură să arunce fulgere de mânie. Ridicând ameninţător spre cer braţul înarmat cu pumnalul, strigă cu glas tunător:

— Afurisiţi fie bestialii negustori de carne vie! Afurisită fie sclavia! Afurisită fie cruzimea oamenilor!

Se aruncă apoi la picioarele Myrtidei şi, după ce îi sărută mâinile, privind-o plin de dragoste, o rugă:

— O, nu plânge... iubita mea... nu plânge! Nu-i nimic! Să nu crezi că din pricina asta ai fi mai puţin curată sau că în ochii mei, tu, jertfă nevinovată a barbariei romanilor, ai fi acum mai puţin minunată! Doar trupul ţi l-au pângărit, dar puritatea sufletului tău n-au putut s-o întineze!

— O, lasă-mă, lasă-mă să mă ascund de mine însămi! se rugă fata, smucindu-şi mâinile din mâinile lui şi ascunzându-şi iar faţa în ele. Lasă-mă să fug de privirea ta, pe care nu o mai pot îndura...

Şi alergă să se ascundă în fundul cortului, unde căzu istovită în braţele sclavei Cethul.

Un răstimp, Artorix rămase pe loc, mângâind-o cu priviri pline de dragoste. Apoi părăsi cortul suspinând uşurat, pentru că ceea ce Myrtis credea că e o piedică de neînvins, lui nu-i părea de loc a fi o piedică.

A doua zi dis-de-dimineaţă, lui Marcus Crassus, care îşi aşezase tabăra la Oppidum, i se înfăţişă un sol din partea lui Spartacus, care îi înmâna o tabula cerată. Pe tabula aceasta, scrisă în greceşte, Crassus citi următoarele:

„LUI MARCUS LICINIUS CRASSUS –

- IMPERATOR –

DIN PARTEA LUI SPARTACUS, SALUT!

Trebuie neapărat să stau de vorbă cu tine. Pe drumul dintre Oppidum şi Silvium, la zece mile de tabăra ta şi la zece mile de tabăra mea, se află o mică vilă, proprietatea lui Titus Ossilius, patrician din Venusia. Mă aflu la această vilă, însoţit de trei sute de soldaţi călări. Primeşti să vii acolo, însoţit de un număr egal de soldaţi?

Am venit cu intenţii cinstite şi mă bizui întru totul pe cinstea ta.
SPARTACUS”

Crassus acceptă îndată propunerea gladiatorului şi ordonă să se dea răspuns solului că, peste patru ceasuri, Crassus va fi la întâlnire, la locul arătat, şi că aşa cum Spartacus are încredere în cinstea sa, aşa şi el se încrede în cinstea lui Spartacus.

Trei ceasuri şi jumătate mai târziu, cam la vreo două ceasuri înainte de amiază, Crassus, în fruntea unui detaşament de cavalerie, ajunse la vila lui Titus Ossilius. La porţile vilei fu întâmpinat de Mamilius, de un centurion şi de zece decurioni din detaşamentul de gladiatori care-l însoţise pe Spartacus. Cu toate onorurile cuvenite, fu condus de aceştia prin vestibulul vilei, prin atrium şi apoi, printr-un coridor, spre o mică galerie cu picturi. La intrarea galeriei se ivi Spartacus, care auzise paşii ce se apropiau. După ce făcu semn alor săi să se depărteze, Spartacus spuse, ducând mâna dreaptă la buze, în semn de salut:

— Salut, slăvite Marcus Crassus!

Apoi se dădu la o parte spre interiorul galeriei, pentru a-i face loc să intre comandantului roman, care, păşind în sală, îi răspunse la salut, spunând:

— Salut, viteazule Spartacus!

Cei doi comandanţi se măsurau în tăcere.

Gladiatorul era mai înalt decât patricianul. Conformaţia zveltă şi virilă a făpturii lui atletice contrasta izbitor cu vădita obezitate a lui Crassus.

În timp ce Spartacus îşi plimbă privirea de la trăsăturile proeminente ale feţei oacheşe, pur romane, a lui Crassus, la gâtul scurt, la umerii laţi şi la picioarele strâmbe, arcuite în afară în dreptul genunchilor, Crassus admira maiestatea, supleţea şi armonia perfectă a înfăţişării herculeene a lui Spartacus, nobleţea frunţii sale înalte, strălucirea ochilor şi sinceritatea care se citea pe toate trăsăturile chipului său frumos. Crasssus nu putea să alunge simţământul de adâncă admiraţie care, fără voie, pusese stăpânire pe el la vederea acestui om.

Spartacus deschise vorba:

— Spune-mi, Crassus, nu ţi se pare că războiul acesta s-a prelungit prea mult?

După ce şovăi o clipă, romanul răspunse:

— Da, s-a prelungit din cale-afară de mult.

— Dar că noi i-am putea pune capăt, nu ţi se pare? stărui gladiatorul.

În ochii gălbui-cenuşii, pe jumătate acoperiţi de pleoape, ai lui Crassus licări o lumină şi el îi răspunse prompt:

— Cum?

— Făcând pace.

— Pace?... întrebă Crassus, uimit.

— De ce nu?

— ... Pentru că... în ce chip s-ar putea încheia pacea ceasta?

— Pe Hercule!... La fel cum se încheie totdeauna o pace între două părţi aflate în război.

— Da?! exclamă Crassus, zâmbind ironie. Întocmai cum s-ar încheia pace cu Hanibal, cu Antioh sau cu Mitridate...

— De ce nu? întrebă Spartacus, cu o ironie fină în glas.

— Pentru că... - răspunse stingherit, dar în acelaşi timp semeţ, comandantul romanilor - pentru că... poţi tu oare să fii socotit parte beligerantă?

— Suntem o coaliţie de popoare, care luptă împotriva tiraniei romane.

— Pe Marte Răzbunătorul! ripostă Crassus, batjocoritor, trecându-şi mâna stângă sub lanţul de aur ce-l purta în eşarfă. Eu socoteam că sunteţi o neruşinată adunătură de sclavi netrebnici, răzvrătiţi împotriva stăpânului vostru legitim.

— Da, am însă de făcut o singură precizare - răspunse liniştit Spartacus. Nu suntem netrebnici, hotărât, nu! Suntem sclavii bunului vostru plac, ai arbitrariului vostru, care calcă în picioare legile. Nu suntem însă netrebnici. Cât despre legitimitatea dreptului vostru asupra noastră, mai bine să nu mai vorbim.

— Într-un cuvânt - spuse Crassus - ai vrea să închei pace cu Roma, de parcă ai fi Hanibal sau Mitridate! Spune, ce provincii doreşti să ţi se dea? Ce despăgubiri de război ceri?

Ochii lui Spartacus scăpărară de indignare şi, dacă nu s-ar fi stăpânit la vreme, cine ştie ce i-ar fi spus lui Crassus. După ce

îşi puse mâna stângă la buze, parcă pentru a-şi închide gura, şi după ce îşi trecu dreapta de câteva ori peste frunte, îi răspunse:

— N-am venit aici nici să mă cert cu tine, nici să te jignesc, nici să ascult jignirile tale.

— Dar nu-ţi pare oare că propunerea de a încheia pace cu sclavii şi gladiatorii răsculaţi jigneşte mândria poporului roman? Numai cine nu e născut pe malurile Tibrului poate să nu înţeleagă ce ocară cuprinde o asemenea propunere. Din nenorocire pentru tine, nu te-ai născut roman, deşi îţi jur, Spartacus, că ai fi fost vrednic de aceasta, şi de aceea nu-ţi poţi da seama destul de bine de gravitatea jignirii ce mi-ai adus.

— Pe tine însă, nemăsurata trufie, caracteristică latinilor, te împiedică să înţelegi ce jignire aduci, dacă nu mie şi fraţilor mei de arme, cel puţin firii şi zeilor, socotind că toate celelalte popoare de pe lume ar fi inferioare şi că ar fi mai aproape de dobitoace decât de oameni.

Urmă un răstimp de tăcere.

După câteva minute de gândire, Crassus îşi înălţă capul şi spuse, privind drept în ochii lui Spartacus:

— Istovit şi nemaiputând să mai rezişti, ceri acum pace. Bine! Care-ţi sunt condiţiile?

— Am şaizeci de mii de oameni şi ştii, cum ştie de altfel şi Roma întreagă, cât sunt de puternici şi de viteji... În toată Italia gem sub lanţurile voastre milioane de sclavi, care întotdeauna vor completă cu ostaşi rândurile legiunilor mele. Războiul durează de trei ani şi are să se prelungească încă zece, şi poate să se transforme într-o văpaie care va mistui Roma întreagă. Sunt ostenit, dar istovit încă nu sunt.

— Uiţi că Pompeius e în marş spre Samnium cu legiunile care l-au înfrânt pe Sertorius? Uiţi că Lucullus trebuie să debarce zilele acestea la Brundisium, în fruntea legiunilor ce au luptat împotriva lui Mitridate?

— Ah, şi Lucullus deci! exclamă Spartacus. O, zei! Câtă cinste le face Roma gladiatorilor! Şi deşi vă vedeţi siliţi să trimiteţi toate armatele republicii împotriva lor, totuşi vă e silă să discutaţi pacea cu ei!

După o pauză adăugă:

— Care sunt condiţiile în care ai accepta să se facă pace?

— Tu, împreună cu o sută dintre ai tăi, aleşi de tine, o să puteţi pleca liberi. Ceilalţi trebuie să se predea necondiţionat. Soarta lor are să fie hotărâtă de Senat.

— Iar ei... - începu Spartacus, dar Crassus îi tăie vorba, spunând mai departe:

— Sau, dacă ai ostenit, părăseşte-i. O să ţi se dea libertatea, cetăţenia şi funcţia de chestor în armata noastră. Fără tine şi fără înţeleaptă ta conducere, au să se destrame şi până în opt zile au să fie cu desăvârşire sfărâmaţi.

Faţa lui Spartacus se făcu roşie ca para focului. Încruntat, cu căutătura ameninţătoare, făcu un pas către Crassus, dar se stăpâni şi, cu glasul tremurând de mânie, îi răspunse:

— Fugă?... Trădare?... Prefer să mor cu fraţii mei de arme pe câmpul de bătălie.

Şi, îndreptându-se spre ieşire, adăugă:

— Adio, Marcus Crassus!

În prag însă se opri şi, întorcându-se către conducătorul roman, îl întrebă:

— Am să te întâlnesc în prima luptă?

— Ai să mă întâlneşti.

— Ai să te lupţi cu mine?

— Da, am să mă lupt cu tine.

— Cu bine, Crassus.

— Cu bine.

Spartacus ieşi în curtea vilei, sări pe cal, ordonă însoţitorilor săi să-l urmeze şi porni apoi în galop spre tabăra sa.

Cum ajunse în tabără, dădu ordin să se strângă corturile şi, după ce trecu prin vad râul Bradanus, se îndreptă spre Petelia. Ajunse acolo spre asfinţit şi îşi aşeză tabăra.

În zorii zilei, iscoadele îi aduseră lui Spartacus un decurion roman, pe care-l prinseseră; venea să-i dea de ştire lui Crassus că armata lui Lucullus debarcase la Brundisium.

Spartacus pierdu orice nădejde de scăpare. Singura ieşire părea să fie o luptă pe viaţă şi pe moarte împotriva lui Crassus şi, dacă era cu putinţă, o victorie asupra acestuia. De aceea atârna acum soarta lui.

Se întoarse din drum şi îşi întinse tabăra pe malul stâng al râului Bradanus, cam la o milă depărtare de râu. Pe celălalt mal,

unde cu o zi înainte se aflase tabăra lui Spartacus, se găsea acum armata lui Crassus.

Peste noapte, Crassus trecu cu legiunile pe malul stâng al râului şi dădu ordin că tabăra să fie aşezată la două mile de tabăra gladiatorilor.

Pe când se îngâna de ziuă, patru cohorte romane săpau de zor, adâncind şanţul taberei. Văzându-le, trei cohorte de gladiatori, care mergeau după lemne în pădure, le atacară năprasnic. Auzind strigătele fraţilor lor de arme, toţi soldaţii legiunii romane instalate în apropiere se năpustiră peste val. Gladiatorii din tabără, auzind zgomot şi zăngănit de arme, se repeziră pe meterezele întărite cu pari şi, văzând că începuse încăierarea, alergară să dea ajutor. Lupta se încinse într-o clipă.

Între timp, Spartacus tocmai isprăvise de împăturit papirusul pe care-l scrisese Valeriei. După ce-l lipi cu ceară şi-i puse pecete cu medalionul, dădu papirusul în mâna unuia dintre cei trei gladiatori trimişi de ea.

— Vă încredinţez această epistolă, adresată stăpânei voastre, pe care o iubiţi atât de mult...

— Şi pe tine te iubim tot atât de mult - protestă gladiatorul care luase scrisoarea.

— Vă mulţumesc, bunii mei fraţi, pentru dragostea voastră - reluă Spartacus. Alegeţi poteci singuratice şi cărări nebătute, mergeţi zi şi noapte cu cea mai mare băgare de seamă şi duceţi-i scrisoarea. Dacă, din nefericire, aceluia ce are scrisoarea i s-ar întâmpla ceva, s-o ia altul. Faceţi tot ce e cu putinţă ca să-i parvină această scrisoare. Acum duceţi-vă, şi zeii să fie cu voi!

Cei trei gladiatori părăsiră cortul însoţiţi de Spartacus, care îi sfătui:

— Ieşiţi mai bine pe porţile Decumane...

În clipa aceea, Spartacus auzi larma luptei ce începuse şi alergă să vadă ce se întâmplase. La fel dădu fuga şi Crassus, care se hotărâse încă din ajun să dea bătălia decisivă cu inamicul. Văzând încăierarea ce se încinsese, cei doi comandanţi rânduiră legiunile pentru luptă.

Trecând în revistă rândurile legiunilor aşezate în front, Spartacus îşi îmbărbătă soldaţii:

— Fraţilor, soarta întregului război atârnă de sfârşitul acestei bătălii; Lucullus, care a debarcat la Brundisium, înaintează spre noi şi se pregăteşte să ne atace prin spate. Pe flancul drept suntem ameninţaţi de Pompeius, care a şi ajuns în Samnium. În faţă îl avem pe Crassus. Astăzi trebuie sau să învingem, sau să murim. Trebuie sau să nimicim armata lui Crassus, pentru ca să ne putem arunca apoi asupra lui Pompeius, sau să murim aşa cum se cuvine să moară nişte viteji care au câştigat atâtea victorii asupra romanilor. Cauza noastră e sfântă şi dreaptă şi nu va pieri o dată cu noi. Calea spre izbândă e o cale stropită cu sânge, ideile măreţe nu izbândesc decât mulţumită jertfelor şi dăruirii de sine. Mai bine o moarte vitejească şi glorioasă, decât o viaţă mârşavă şi umilitoare. De vom pieri, o să le lăsăm urmaşilor drept moştenire răzbunarea şi izbânda şi, înroşit în sângele nostru, steagul libertăţii şi al egalităţii. Fraţilor, nici un pas înapoi! Izbândă sau moarte!

Aşa le vorbi Spartacus. Când îi aduseră minunatul lui cal numid, negru ca abanosul, îşi trase sabia şi, înfigând-o în pieptul calului, strigă:

— Azi n-am nevoie de cal. Dacă o să înving, o să-mi aleg dintre caii duşmanului orice cal o să-mi placă. Iar dacă o să fiu înfrânt, n-o să mai am nevoie de cal niciodată.

Pentru gladiatori, cuvintele acestea şi gestul lui Spartacus erau un semn că această bătălie avea să fie cea din urmă. Aclamându-l, îi cerură să dea semnalul de atac.

Spartacus dădu semnalul. Trâmbiţele şi buciumele răsunară puternic. Gladiatorii se repeziră asupra vrăjmaşului.

Se năpustiră asupra romanilor asemenea unui torent, care, umflat de ploi şi zăpezi, se precipită tumultuos şi năvalnic din munţi, potopind împrejurimile, răsturnând şi nimicind tot ce întâlneşte în cale.

Zdruncinate de această izbitură crâncenă, legiunile lui Crassus şovăiră şi începură să se retragă.

Spartacus lupta cu sabia în rândul întâi, acolo unde lupta era mai aprigă, şi săvârşea minuni de vitejie şi curaj. Văzând ezitarea legiunilor duşmane, ordonă să se sune semnalul convenit cu Mamilius.

Mamilius cu cei opt mii de călăreţi ai săi se găsea înapoia pedestrimii. Când auzi semnalul, porni în goană spre aripa stângă a gladiatorilor. După ce o depăşi cu mai mult de două stadii, îşi desfăşură unităţile şi, executând o jumătate de voltă la dreapta, se aruncă în galop asupra flancului romanilor.

Crassus însă urmărea de aproape operaţiunile şi-şi îmbărbăta legiunile, care începuseră să şovăie. El dădu ordin lui Quintus să iasă în întâmpinarea cavaleriei gladiatorilor. Zece din cele cincisprezece mii de cavalerişti romani se desfăşurară cu iuţeala fulgerului, şi Mamilius, care tocmai era gata să izbească prin surprindere flancul drept al lui Crassus, se văzu oprit de forţele superioare ale cavaleriei inamice, cu care se încleştă într-o luptă crâncenă.

În aceeaşi clipă, Mummius, cu patru legiuni, se năpusti vijelios înainte, ca să încercuiască aripa dreaptă a gladiatorilor. Granicus scoase atunci ultimele două legiuni ce erau în rezervă şi-l contraatacă pe Mummius.

În această disperată bătălie, superioritatea numerică a romanilor era însă prea mare. Legiunile romane care făceau faţă gladiatorilor în centrul câmpului de luptă continuau să se retragă şi erau gata s-o ia la fugă, dar Crassus interveni cu ultimele trei legiuni ţinute în rezervă şi dădu ordin ca legiunile dezorganizate să părăsească terenul. Până într-un sfert de ceas, ele se retraseră spre dreapta şi stânga, lăsând locul cohortelor proaspete, care, conduse personal de Crassus şi de tribunul Mamercus, se aruncară cu furie asupra lui Spartacus.

Şi astfel la centru se încinse o luptă şi mai crâncenă, şi mai aprigă. Între timp, restul de cinci mii de călăreţi romani ocoleau flancul drept al cavaleriei lui Mamilius şi o atacau pe la spate. Cavaleria gladiatorilor fu dezorganizată şi zdrobită.

În ciuda iscusinţei şi energiei lui Granicus şi cu toate eforturile supraomeneşti depuse de vitejii gladiatori, Mummius reuşi să învăluiască aripa dreaptă a lui Spartacus.

Ceea ce îi însufleţea pe gladiatori acum nu era nici nădejdea salvării, nici aceea a izbânzii, ci numai dorinţa de a-şi vinde scump viaţa, setea de răzbunare şi hotărârea cu care luptă omul ajuns în culmea disperării.

Bătălia se transformă astfel într-un măcel cumplit.

Urmărite şi învăluite, cele două aripi ale frontului gladiatorilor se retraseră departe. Numai centrul, unde lupta vitejeşte Spartacus şi, alături de el, Artorix, mai ţinea piept inamicului.

Granicus, văzând că legiunile lui sunt zdrobite, se aruncă acolo unde lupta era mai crâncenă şi, după ce ucise cu mâna lui un tribun, doi decurioni şi opt sau zece soldaţi, căzu sub loviturile a douăzeci de săbii, vărsându-şi sângele până la ultima picătură.

Alături de el căzu ca un viteaz, cu trupul acoperit de răni, macedoneanul Erosthenes, comandantul legiunii a zecea.

Resturile zdrobite ale cavaleriei gladiatorilor îl văzură pe bravul lor Mamilius prăbuşindu-se lovit de zeci de săgeţi.

Începu să se însereze. Deşi sfârşiţi de oboseală şi plini de răni din care curgeau şiroaie de sânge, gladiatorii continuau să reziste duşmanului. Luptau nu ca cei mai îndrăzneţi dintre oameni, ci ca nişte fiare sălbatice.

Spartacus nu se clintise nici măcar cu un pas. Dimpotrivă, în fruntea a o mie de gladiatori, pătrunse ca un cui în rândurile legiunii a şasea romane, care, deşi alcătuită din veterani, nu putu ţine piept atacului său. Tot timpul îl provocă la luptă pe Crassus, care se bătea nu departe de locul unde se afla el.

Pe tribunul Mamercus, care se aruncase asupra sa în fruntea vitejilor veterani ai lui Marius şi Sulla, Spartacus îl răpuse pe dată. În câteva clipe mai căzură sub loviturile lui repezi, de care nu era chip să se ferească cineva, doi centurioni şi opt sau zece decurioni. Aceştia doriseră să le arate soldaţilor lor cum trebuiesc parate asemenea lovituri, dar nu izbutiră să-i înveţe altceva decât cum să primească moartea.

Întunericul se lăsa tot mai negru peste câmpul de bătălie. Romanii câştigaseră victoria decisivă şi totuşi mai erau constrânşi să se bată. Curând răsări luna, luminând cu razele ei palide înfiorătoarea privelişte a crâncenului măcel.

Treizeci de mii de gladiatori şi optsprezece mii de romani zăceau pe întinsul câmpului de luptă. Bătălia luă sfârşit. Pâlcuri, pâlcuri, gladiatorii care supravieţuiseră, istoviţi şi sleiţi de această luptă ce durase opt ceasuri, se târau acum în dezordine către dealurile şi munţii din împrejurimi.

Într-un singur loc, sălbatica şi sângeroasa încăierare continua cu furie. Această încăierare se petrecea în centru; urmând exemplul lui Spartacus, o mie de gladiatori se băteau cu nestrămutată înverşunare.

— Crassus!... Unde eşti?... repeta din când în când Spartacus, cu vocea răguşită şi întretăiată. Mi-ai făgăduit să te măsori cu mine... Unde eşti, Crassus?...

Spartacus ordonase cu vreo două ceasuri mai înainte ca Myrtis să fie dusă la adăpost, cât mai departe de câmpul de bătălie. Ea plecase plângând şi aproape fusese nevoie de forţă pentru a o face să părăsească locul luptei.

Încăierarea se prelungi încă un ceas. Spartacus, al cărui scut era străpuns peste tot de suliţi, îi văzu prăvălindu-se pe ultimii săi tovarăşi de luptă - pe Vibsalt şi Artorix. Cu o săgeată înfiptă în piept, Artorix se prăbuşi, strigându-i prietenului său:

— Spartacus!... Am să te revăd în câmpiile Elisee... printre...

Singur împotriva a şapte sau opt sute de duşmani, care-l încolţeau din toate părţile, acoperit de răni, Spartacus izbea şi dobora, rotindu-şi cu iuţeala fulgerului sabia-i grozavă, lovea şi secera pe toţi cei ce încercau să-l atace. Un pilum zvârlit de la doisprezece paşi i se înfipse în şoldul stâng, rănindu-l grav. Căzând în genunchi, Spartacus, asemenea lui Hercule înconjurat de centauri, cu scutul se apăra de duşmani, iar cu sabia izbea, săvârşind minuni de vitejie supraomenească. În cele din urmă, şapte sau opt suliţi aruncate de la zece paşi îl străpunseră şi el se rostogoli la pământ, şoptind:

— Va... le... ria...

Muţi de uimire, romanii, care-l văzuseră cu ce eroism luptase din prima până în ultima clipă a bătăliei, se îmbulziră în jurul cadavrului lui.

Astfel muri omul acesta fără seamăn, care a întrunit în persoana lui un caracter ales, o minte deosebit de ageră, o tenacitate nestrămutată, o vitejie fără de pereche şi o adâncă înţelepciune - însuşiri pe temeiul cărora a fost trecut în rândul celor mai vestiţi comandanţi pe care-i cunoaşte istoria.

Două ceasuri mai târziu, romanii se retraseră în corturile lor. Doar gemetele răniţilor şi muribunzilor mai tulburau lugubra

tăcere ce pusese stăpânire pe câmpul de luptă, luminat de razele întristate ale lunei.

Pe câmp, printre trupurile fără suflare, rătăcea o umbră.

Încet, umbra se apropia de locul unde lupta fusese mai crâncenă decât oriunde. Părea să fie un ostaş. Coiful şi armele lui străluceau din când în când în bătaia lunei. Merse şi iar merse ostaşul vreme îndelungată, până ce ajunse la locul unde căzuse Spartacus. Aici se opri. Ostaşul era mic de stat şi subţirel la trup. Mersese cu capul plecat asupra cadavrelor, cercetându-le unele după altele, până ce, în sfârşit, recunoscuse rămăşiţele neînsufleţite ale conducătorului gladiatorilor. Îngenunche în faţa lui. Nu fără greutate încercă apoi să ridice puţin capul bălai al lui Spartacus şi să-l proptească de cadavrul unuia dintre centurionii romani, răpuşi de el. Asupra chipului livid al gladiatorului se opri o rază de lună. Plângând amarnic, micul ostaş îşi apropie buzele de obrazul lui fără suflare şi începu să-l sărute cu duioşie.

Aşa cum desigur au ghicit cititorii noştri, ostaşul era Myrtis. După zdrobirea gladiatorilor, Myrtis, părăsindu-i pe furiş pe cei cărora le fusese dată în pază de Spartacus, se întorsese la locul unde se dăduse bătălia. Nu nădăjduia să-i mai găsească în viaţă nici pe Spartacus, nici pe Artorix; pornise însufleţită doar de dorinţa de a săruta pentru ultima dată chipurile lor dragi..

— O, Spartacus!... Fratele meu!... suspină ea, cu glas stins, plângând în hohote şi continuând a-i acoperi obrazul cu sărutări. Cum mi-a fost dat să te găsesc!... Nici o bucăţică nu ţi-a mai rămas întreagă... Câte răni!... Cât sânge!

Deodată tăcu. I se păruse că aude un geamăt mai desluşit, venind parcă mai de aproape decât celelalte gemete care sfâşiau tăcerea lugubră şi străbăteau până la ea.

Myrtis nu se clinti însă de lângă Spartacus, continuând să-i sărute obrazul fără viaţă.

Geamătul se auzi iarăşi, şi de astă dată parcă desluşi un cuvânt.

Încet, Myrtis se concentră şi, trăgând cu urechea, parcă auzi cum glasul unui muribund îi îngână numele.

Sări în picioare. Fu scuturată de un fior, care îi străbătu toată făptura. Simţi pe frunte broboane reci de sudoare. Cu pupilele

dilatate de groază, vorbind fără să-şi dea seama, întrebă cu glas tare, de parcă ar fi fost cineva care s-o audă:

— Pentru numele zeilor!... Cine-i?... Cine mă cheamă?

— Myrtis!... O, Myrtis a mea! pronunţă de astă dată destul de limpede glasul.

— Ce-i asta? strigă ea, brusc înviorată de bucurie. Să fie oare adevărat? Artorix, tu?...

Şi sărind şi ocolind cadavrele, alergă într-un suflet spre locul unde, într-o baltă de sânge, zăcea Artorix, cu faţa rece şi palidă. Din când în când ridica încet pleoapele îngreunate de pecetea morţii şi deschidea ochii.

Myrtis se aruncă la pământ lângă el şi, sărutându-l pe faţă, începu să-l îmbărbăteze:

— Trăieşte... Artorix, iubitul, adoratul meu! Poate am să te pot salva... Am să te încălzesc cu suflarea mea. Am să-ţi leg rănile... Am să te duc într-un loc ferit...

Aceste cuvinte şi focul acestor sărutări înflăcărate îl treziră din toropeală pe muribund. Deschise ochii care se stingeau şi şopti cu glas surd:

— Suntem împreună?... Atât de repede?... Suntem deci în Eliseu... O, Mytris... De ce... de ce e atât de frig în Eliseu?...

— Nu! strigă ea, dând frâu liber pasiunii. Nu! Nu suntem în Eliseu! Eu sunt... eu, Myrtis a ta!... Trăieşti... şi ai să trăieşti... pentru că vreau ca tu să trăieşti... pentru că am nevoie ca tu să trăieşti!...

Cuprinzându-i încet gâtul cu braţele sale fără vlagă, glasul şopti:

— E adevărat va să zică?... Mai trăiesc... şi mi-a fost hărăzită într-adevăr... fericirea... să te sărut... înainte de moarte?

— Da, da, Artorix... n-ai să mori... Sunt a ta... a ta din tot sufletul...

— Mor fericit! Esus mi-a împlinit... rugăciunile...

Glasul lui Artorix slăbea. Emoţia şi bucuria îl istoviseră de tot.

— O, Myrtis! exclamă el, sărutând-o. Simt... că mor...

— Nu, nu muri singur... aşteaptă-mă... să murim împreună şi împreună să facem drumul spre Eliseu.

Dintr-o mişcare smulse pumnalul ce atârna la cingătoarea lui Artorix şi şi-l înfipse în gât, cu o mână hotărâtă. După ce îl îmbrăţişă strâns pe Artorix, strigă:

— Cu tine am să mor, cu tine am să păşesc în lăcaşul sufletelor bune!

— Ce... ce-ai făcut? abia şopti muribundul.

— Iubitul meu... îţi împărtăşesc soarta...

Myrtis, care-şi tăiase carotida, nici nu mai putea vorbi, îl îmbrăţişă şi mai strâns pe Artorix, îşi apropie buzele de buzele lui şi, uniţi în această ultimă sărutare, rămaseră amândoi nemişcaţi.

Între timp, înaintând cu multă grijă printre cadavre, doi gladiatori se strecuraseră până la locul unde căzuse Spartacus. Ridicară trupul lui neînsufleţit, îl înfăşurară într-o pătură mare de lână şi plecară cu el în braţe. La o depărtare de două mile îi aştepta un car cu boi. După ce aşezară în car cadavrul lui Spartacus, grămădiră deasupra lui nişte saci cu grâne ce se aflau lângă car, cu care acoperiră în întregime cadavrul. Carul se urni, iar în urma lui porniră cei doi gladiatori.

Cei doi erau Acilius şi Aquilius, fiii lui Libedius, administratorul vilei pe care o avea Valeria la Tusculum. Duceau rămăşiţele pământeşti ale conducătorului lor la vila femeii pe care o iubise, pentru ca aceste rămăşiţe să nu rămână expuse profanărilor la care, fără îndoială, s-ar fi dedat învingătorii, în trufia şi îngâmfarea lor fără margini.

ÎNCHEIERE

Războiul cu gladiatorii se termină în cele cincisprezece zile următoare bătăliei de lângă râul Bradanus. Risipiţi prin munţi, lipsiţi de conducători, urmăriţi pas cu pas de Crassus, de o parte, şi de Pompeius, de altă parte, cele câteva mii de gladiatori care supravieţuiseră măcelului fură zdrobiţi în câteva zile. N-au fost prinşi decât vreo şase mii, care au fost răstigniţi de-a lungul Viei Appia, între Capua şi Roma.

Zadarnic a fost căutat trupul lui Spartacus printre cadavrele celor ucişi lângă Bradanus. Trupul lui nu a putut fi găsit. Din această pricină, s-au făcut cele mai diferite presupuneri, toate foarte depărtate de adevăr.

Astfel luă sfârşit acest război care a durat aproape patru ani şi în care, prin vitejia lor, gladiatorii au făcut dovada că erau vrednici să fie liberi şi destoinici să săvârşească fapte mari.

Acum încheiem povestirea, conducându-i pe cititori într-un loc unde vor regăsi două din personajele povestirii.

Trecuseră douăzeci de zile de la bătălia de lângă Bradanus. Crassus şi Pompeius, clocotind de ură şi gelozie unul împotriva celuilalt, se apropiau de Roma în fruntea armatelor lor, fiecare revendicând pentru sine gloria de a fi înăbuşit răscoala şi cerând drept răsplată consulatul.

Pe o banchetă în conclavul vilei de la Tusculum şedea frumoasa Valeria, înveşmântată într-o stofă cenuşie, de doliu.

Fiica lui Mesala era foarte palidă şi durerea cruntă ce o lovise de curând îşi lăsase pecetea pe chipul ei. De prea multe lacrimi, pleoapele îi erau roşii şi umflate. Părul ei negru ca pana corbului cădea despletit, moale şi des, pe umerii ei minunaţi, iar în ochii-i întunecaţi şi pe faţă erau întipărite urmele deznădejdii adânci care-i sfâşia inima. Sta cu capul sprijinit într-o mână, în faţa unei frumoase măsuţe de marmură, pe care era aşezată o urnă de bronz aurită, lucrată cu dalta de un meşter grec. În cealaltă

mână strângea un papirus. Ochii ei negri priveau ţintă la urnă. Femeia aceasta, atât de frumoasă în durerea ei adâncă şi mută, aducea aminte de Niobe, deoarece, ca şi Niobe, părea a spune: „Priviţi, există oare suferinţă mai mare ca suferinţa mea?”

Pe o banchetă mică, lângă măsuţa de marmură, şedea, bălaie şi drăgălaşă, Postumia, de asemenea în doliu. Fetiţa mângâia cu degetele figurile, frunzele şi reliefurile ce împodobeau urna mortuară şi, din timp în timp, îşi privea mama, parcă mustrând-o cu privirea ei inteligentă.

Deodată, ca şi cum s-ar fi trezit brusc din somn, Valeria îşi întoarse privirea asupra papirusului pe care-l ţinea în mâna dreaptă şi începu să citească scrisoarea.

Iată cuprinsul ei:

„DIVINEI VALERIA MESALINA,
DE LA SPARTACUS
SALUT ŞI FERICIRE!

Din dragoste pentru tine, divina mea Valeria, m-am întâlnit cu Marcus Crassus. Am consimţit să fac aceasta pentru tine şi pentru scumpa noastră Postumia. Pretorul Siciliei mi-a propus însă viaţa şi libertatea numai cu preţul trădării. Decât să-mi trădez fraţii şi decât să accept ca numele meu să fie în veci acoperit de ruşine, am preferat să fiu ingrat faţă de tine şi faţă de fiica mea.

Când ai să primeşti această scrisoare, probabil nu voi mai fi, deoarece suntem în ajunul unei bătălii mari şi hotărâtoare, în care am să pier vitejeşte. Aşa e voia sorţii vrăjmaşe.

În pragul morţii simt nevoia, adorata mea Valeria, să-ţi cer iertare pentru toate suferinţele ce ţi-am pricinuit.

Fii tare şi trăieşte, trăieşte din dragoste pentru mine, trăieşte pentru nevinovata noastră fetiţă. Aceasta e rugămintea unui om care se pregăteşte să moară.

Plânsul mă îneacă, mă înăbuş şi nu mă mângâie decât un singur gând - gândul că într-o lume mai bună am să pot îmbrăţişa sufletul tău nemuritor. Către tine zboară, cu ultima sărutare şi cu ultimul meu gând, ultimă bătaie a inimii lui Spartacus al tău.”

După ce termină de citit, duse scrisoarea la buze şi izbucni în plâns.

— Mamă, de ce plângi aşa? întrebă mâhnită fetiţa.

— Sărmana mea fetiţă! exclamă Valeria, mângâind capul bălai şi cârlionţat al Postumiei. Nu-i nimic... nu-i nimic, nu fi amărâtă, scumpa mea.

Strânse la piept capul fetiţei şi, acoperindu-l de sărutări, izbucni din nou în plâns.

— Nu ţi s-a întâmplat nimic şi totuşi plângi! o dojeni Postumia. Când plâng eu, tu spui că sunt rea. Acum tu eşti rea...

— O, nu spune aşa! strigă biata femeie, mângâindu-şi şi sărutându-şi fetiţa cu şi mai multă căldură. Dacă ai şti cât mă dor cuvintele tale.

— Când plângi tu, şi pe mine mă doare.

— O, cât eşti de drăgălaşă şi, în acelaşi timp, cât de crudă, tu, care de aici înainte ai să fii singură mea iubire!

Spunând acest lucru, biata femeie sărută din nou scrisoarea şi, după ce o ascunse la piept, îşi întinse braţele spre Postumia. O luă în braţe şi, străduindu-se să-şi stăpânească plânsul, îi spuse:

— Ai dreptate, biată mititică, am fost rea... N-am să mai fiu rea. Am să fiu bună totdeauna şi n-am să mă mai gândesc decât la tine. Ai s-o iubeşti pe sărmana ta mamă?

— O, totdeauna, mult, mult de tot!

Şi, rostind aceste cuvinte, fetiţa îşi săltă capul şi, după ce o luă de gât pe mamă-sa, începu s-o sărute.

Când se desprinse din îmbrăţişarea mamei, fetiţa reîncepu să mângâie urna.

În conclav domni o lungă tăcere.

Deodată, Postumia o întrebă pe mamă-sa:

— Spune-mi, mamă, ce-i acolo înăuntru?

Ochii Valeriei se umplură de lacrimi şi, după ce-i ridică spre cer, strigă îndurerată:

— O, sărmană micuţă!...

Apoi, după o clipă, stăpânindu-şi anevoie hohotele de plâns, îi spuse cu glas tremurând:

— În urna aceasta, sărmana mea fetiţă, se află rămăşiţele pământeşti ale tatălui tău. Şi izbucni iarăşi în plâns.

SFÂRŞIT

GLOSAR

ABOLLA - manta militară.

ACROPOLĂ - cetăţuie înăuntrul oraşelor greceşti, aşezată de obicei pe o stâncă sau pe o înălţime, în care se refugiau locuitorii pentru a se apăra de duşmani.

AHERON - în mitologia greacă, unul din fluviile împărăţiei subpământene a Infernului, peste care sufletele morţilor erau transportate de luntraşul Charon.

AHILE - erou al războiului troian, cântat de Homer în „Iliada”. Cel mai viteaz dintre comandanţii armatei greceşti. Tetis, mama lui Ahile, pentru a-l face invulnerabil, l-a scăldat în apele Stixului, unul din fluviile împărăţiei subpământene. Numai un călcâi, acela de care îl ţinuse, a rămas neatins de apele miraculoase şi deci vulnerabil. În luptele prilejuite de asediul Tiroiei, eroul troian Paris l-a rănit pe Ahile cu o săgeată tocmai în călcâiul vulnerabil, ucigându-l. De aici expresia „călcâiul lui Ahile”, adică punctul slab, fără apărare, al cuiva.

AJAX - erou grec din războiul troian. Legenda spune că, învins de Ulise, Ajax a avut un acces de nebunie şi, strângând de gât vitele grecilor, credea că-şi omoară adversarii. Dându-şi seama de eroarea sa, Ajax s-a sinucis.

ALEXANDRINĂ - limba greacă vorbită în Alexandria, care cuprindea numeroase elemente ebraice şi egiptene. Alexandria (oraş egiptean, întemeiat de Alexandru Macedon în anul 331 înaintea erei noastre) a fost veacuri de-a rândul (până în secolul al VII-lea al erei noastre) un vestit centru de cultură. La Alexandria se afla o bibliotecă uriaşă pentru vremea aceea, care atrăgea numeroşi învăţaţi, filozofi şi scriitori din diferite ţări.

ANDABAT (andabata) - gladiator a cărui cască n-avea deschizături pentru ochi, ceea ce-l obliga să lupte orbeşte, spre hazul spectatorilor.

ANGUSTUS CLAVUS - chenar îngust de purpură pe tunică, semn distinctiv al ordinului ecvestru.

ANTEU - ponsonaj din mitologia greacă - gigant, fiul lui Poseidon şi al zeiţei pământului (Terra). Cât timp era în contact cu pământul, pe Anteu nu-l putea birui nimeni, deoarece prindea puteri de la maică-sa. Dar Hercule a reuşit să-l biruie după o luptă îndelungată, ridicându-l în văzduh.

ANTIOH III, CEL MARE - puternic rege al Siriei (223-187 î.e.n.). A încercat să-şi întindă stăpânirea asupra Europei, dar a fost învins de romani.

APOLO DIN DELFI - la greci şi romani, Apolo era zeul soarelui şi al luminii, ocrotitorul cântului, muzicii şi poeziei. Mitologia greacă îi atribuia lui Apolo întemeierea templului de la Delfi (la poalele muntelui Parnas), unde, prin mijlocirea unui oracol, dezvăluia oamenilor voinţa zeilor.

AQUAE SEXTIAE (Aix en Provence) - locul bătăliei în care, în anul 102 î.e.n., consulul roman Marius i-a înfrânt pe teutoni.

ARELATE - oraş din Galia Narbonensis (actualmente Arles).

AS - monedă romană de bronz (0,975 gr.).

ATTIC - însuşire caracteristică locuitorilor din Atica (ţinut din vechea Grecie, cu capitala Atena). În vechime, Atica era faimoasă pentru dezvoltarea ştiinţelor, filozofiei şi artelor. De aceea se spunea, şi se spune şi azi, despre o manifestare care se distinge prin bun gust sau spirit, că are un caracter attic. De exemplu, despre un spirit bun se spune „spirit attic”.

ATRIUM - încăperea centrală a caselor romane. În jurul căreia erau aşezate camerele de locuit. În atrium se aflau vatra familială şi imaginile venerate ale strămoşilor.

AUGURI (augures) - prezicători romani; romanii credeau că, după zborul păsărilor şi după felul cum cădea trăsnetul, augurii puteau ghici voinţa zeilor şi puteau prezice dacă rezultatele unei acţiuni anumite vor fi favorabile sau nefavorabile. Magistraţii romani se adresau augurilor în toate împrejurările mai însemnate înainte de a întreprinde ceva, de pildă, înainte de a convoca o adunare a poporului ş.a.m.d. Dacă prezicerile erau nefavorabile, nu se întreprindea nimic.

AUREUS - monedă romană de aur.

BAAL - principala divinitate a fenicienilor şi cartaginezilor.

BACCHUS - zeul veseliei şi al vinului, la greci şi la romani.

BALISTĂ (ballista) - maşină de război folosită de popoarele vechi pentru a azvârli pietre, săgeţi şi lănci împotriva cetăţilor asediate.

BAZILICĂ (basilica) - clădire mare, dreptunghiulară, susţinută de şiruri longitudinale de coloane care împărţeau clădirea în mai multe părţi. În oraşele romane, bazilicile serveau de tribune şi pieţe acoperite, unde se întâlneau negustorii pentru a trata afacerile lor ş.a.m.d.

BELENUS - zeul soarelui, la celţi.

BUCINE (bucina) - instrument roman de suflat, asemănător cu cornul de vânătoare de astăzi.

CEZAR, CAIUS IULIUS - vestit general şi om de stat roman, născut în anul 100 î.e.n. Pentru a pune mâna pe puterea de stat, el încheie cu Crassus şi Pompeius o înţelegere secretă, pentru a cârmui împreună. Ales consul, Caesar îşi câştigă mare faimă prin cucerirea Galiei (Galia ocupa teritoriul de astăzi al Franţei şi valea Padului din Italia). Intrând apoi în luptă cu Pompeius, Caesar îl birui şi se proclamă dictator. În anul 44 î.e.n., fruntaşii partidului republican aristocratic urziră un complot împotriva lui şi, în timpul unei şedinţe a Senatului, Caesar fu asasinat. Printre ucigaşii lui Caesar se numără şi Cassius, care este pomenit în romanul „Spartacus”.

CALENDE - prima zi a fiecărei luni, în calendarul roman.

CAMILIUS, MARCUS FURIUS - general roman şi dictator, care s-a acoperit de glorie în războiul cu galii, în secolul al IV-lea î.e.n. Pentru serviciile aduse, Camilius a dobândit de mai multe ori onorurile triumfale şi a căpătat titlul onorific de „al doilea întemeietor al Romei”.

CÂMPUL LUI MARTE (Campus Martius) - câmpie situată în marginea Romei, pe malul stâng al Tibrului, închinată lui Marte. Aici se desfăşurau alergările de cai în cinstea zeului Marte şi se ţineau unele adunări ale poporului. De asemenea, Câmpul lui Marte era locul unde erau înmormântaţi cei mai iluştri romani.

CÂMPUL SESSORIAN (Sessorium) - câmp situat la marginea Romei, dincolo de Poarta Esquilină. Acolo erau răstigniţi sclavii condamnaţi.

CAPENA (Porta) - una din porţile Romei, pe unde, urmând Via Appia, se mergea spre Capua şi sudul Italiei.

CAPITOLIU - colină în Roma antică, care la începuturile oraşului era întărită ca o cetăţuie. Aici se afla un templu al Triadei Capitoline: Jupiter, Juno şi Minerva.

CHARON - luntraş bătrân, despre care grecii antici credeau că ar fi cel care trece sufletele morţilor peste râul Aheron, în împărăţia morţii. De aceea, grecii obişnuiau să pună un bănuţ în gura morţilor, pentru ca aceştia să-i poată plăti vama lui Charon.

CARTAGINA - stat în Africa de Nord, întemeiat de fenicieni. Hotarele lui erau aproximativ aceleaşi cu ale Tunisului de astăzi. Capitala era la Cartagina. Statul cartaginez a dus războaie înverşunate împotriva Romei - cunoscute în istorie sub denumirea de războaie punice. Aceste războaie s-au încheiat cu dărâmarea Cartaginei de către generalul roman Scipio Emilianus, în anul 146 î.e.n.

CASTOR - personaj din mitologia greacă, fiu al lui Zeus şi frate geamăn cu Pollux. Prietenia care îi lega pe Castor şi Pollux a rămas proverbială.

CATAPULTĂ - maşină de război folosită de popoarele din vechime pentru zvârlirea de bolovani şi săgeţi, simple sau aprinse, asupra inamicului.

CATILINA - om politic şi senator roman din secolul I î.e.n., cunoscut prin complotul urzit împotriva consulilor şi Senatului. Catilina plănuise să pună mâna pe putere cu ajutorul maselor populare, cărora voia să le împartă moşiile pe care avea de gând să le confişte de la bogătaşii şi nobilii romani. Întrucât programul său prevedea şi stingerea datoriilor, Catilina câştigase de partea sa şi numeroşi aristocraţi înglodaţi în datorii. În anul 63 î.e.n., complotul fu descoperit de Cicero, iar Catilina îşi găsi moartea într-o ciocnire cu armata trimisă împotriva sa.

CATO CEL BĂTRÂN - om de stat şi scriitor roman (237-149 î.e.n.), vestit pentru cinstea exemplară şi pentru austeritatea moravurilor sale. Fiind ales cenzor, a combătut prin toate mijloacele luxul la care se deda aristocraţia romană. A fost duşmanul neîmpăcat al Cartaginei. În Senat, îşi încheia toate

cuvântările cu cuvintele: „Cartagina trebuie dărâmată” (*Carthago delenda est*).

CATO CEL TÂNĂR - strănepot al lui Cato cel Bătrân (95-46 î.e.n.), membru al partidului republican şi adversar al lui Iulius Caesar. După înfrângerea armatelor partidului republican, Cato s-a sinucis, nevrând să vadă prăbuşirea republicii.

CENTURION - căpetenia unei centurii. Centuria era o subunitate a cohortei romane şi număra o sută de oameni.

CENZOR - magistrat roman care avea îndatorirea de a face recensămîntul cetăţenilor şi al averilor acestora. În grija lui era totodată şi sarcina de a supraveghea moravurile cetăţenilor.

CERES - zeiţa agriculturii, la romani.

CIBELE - fiica Cerului, zeiţa Pământului şi a animalelor, soţia lui Saturn, mama lui Jupiter, Neptun etc.

CICERO, MARCUS TULLIUS - mare orator, om politic şi scriitor roman din secolul I î.e.n. A descoperit complotul lui Catilina împotriva Senatului, fapt pentru care Senatul i-a conferit titlul de „părinte al patriei”. A fost asasinat în anul 43 î.e.n. de ucigaşi plătiţi de triumvirul Marcus Antonius.

CIMBRI - popor germanic, originar de pe ţărmurile Mării Nordului, care şi-a făcut pentru prima oară apariţia în Alpii Răsăriteni, în anul 113 î.e.n. Înfrângându-i pe romani, au pătruns în Galia şi în Peninsulă Iberică (Spania), repurtând peste tot succese împotriva romanilor. În anul 101 î.e.n., ei au năvălit în Italia, dar aici au fost nimiciţi de consulul Marius, lângă Vercelle (astăzi Vercelli).

CINNA, LUCIUS CORNELIUS - consul în anii 87-86 î.e.n., vrăjmaş al lui Sulla şi unul dintre conducătorii partidului popular. A fost asasinat în cursul unei răscoale militare.

CLEPSIDRĂ - ceas cu apă, oare se întrebuinţa în antichitate, asemănător ceasului cu nisip.

COHORTĂ - unitate de infanterie romană, care număra cinci sute de oameni; zece cohorte alcătuiau o legiune.

COMITIUM - partea de est a Forum-ului roman, numită astfel pentru că, până la o vreme, aici se ţineau adunările poporului grupat în „curii” (Comitia curiata).

COMIŢII - adunări populare care votau legile şi alegeau magistraţii în vechea Romă.

CONCLAV - încăpere ce putea fi închisă cu cheia, în care matroanele romane se retrăgeau pentru a-şi primi prietenii apropiaţi. De obicei, conclavul se găsea lângă camera de culcare.

CONSUL – supremul magistrat în republica romană. Consulii erau în număr de doi, până la o vreme aleşi numai din rândul patricienilor, pe termen de un an. Puterile politice şi militare ale consulilor, care la început corespundeau cu prerogativele regale, cu timpul au fost îngrădite.

CONTUBERNAL (contubernalis) - ofiţer aghiotant.

CRASSUS, MARCUS LICINIUS - om politic roman (115/114 î.e.n. - 53 î.e.n.). Partizan al lui Sulla. A strâns o avere uriaşă, însuşindu-şi bunurile celor proscrişi şi exilaţi de Sulla. A reuşit să înăbuşe răscoala lui Spartacus în anul 71. A fost de două ori consul, împreună cu Pompeius şi cu Caesar, a format primul triumvirat în anul 60, urmărind să pună stăpânire şi să împartă între ei puterea de stat. A fost ucis în Asia, în anul 53 î.e.n., în cursul unei expediţii contra părţilor. Tradiţia spune că regele părţilor ar fi poruncit să i se taie capul, iar în gură să i se toarne aur topit: „*Satură-te* - ar fi spus regele - *de acest metal, de care tot timpul vieţii ai fost atât de lacom*”.

CUNUNĂ DE CETĂŢEAN (corona civica) - cunună de frunze de stejar cu ghindă, cu care erau răsplătiţi soldaţii romani care izbuteau să-şi scape din primejdie fraţii de arme şi care răpuneau cu acest prilej pe duşmani.

CURIA - la Roma, încă din epoca regală, toţi patricienii erau grupaţi în ginţi şi curii. Zece ginţi alcătuiau o curie, şi în total erau treizeci de curii. În adunările populare, numite „curiate”, cetăţenii votau pe curii. Fiecare curie trebuia să dea armatei romane un anumit număr de pedestraşi, sau de soldaţi călări. Se mai numea Curie şi clădirea în care aveau loc şedinţele Senatului (Curia Hostilia).

DECURION - căpetenia unui grup de zece soldaţi, în armata romană.

DENARIUS - veche monedă romană de argint. Valora 15 aşi.

DIANA - zeiţa vânătoarei, la romani.

DIONISOS - zeul vinului şi al veseliei, la grecii antici (la romani - Bacchus).

DOLON - iscoadă a troienilor, care a izbutit să pătrundă în tabăra grecilor pe vremea războiului troian. A fost surprins şi ucis de Odiseu şi Diomede.

EDIL - magistrat, în Roma antică. La început, edilii au fost ajutorii tribunilor poporului, apoi li s-au încredinţat atribuţiuni independente, poliţieneşti, sarcina de a inspecta edificiile şi pieţele, de a preveni incendiile şi de a organiza jocurile.

EGERIA - nimfă care, după o legendă romană, se întâlnea în pădurea Aricio cu Numa Pompilius pentru a-l sfătui în anumite împrejurări.

ELISEU (Elysium) - locaş de desfătare, unde, potrivit mitologiei greco-romane, poposeau după moarte sufletele eroilor şi ale oamenilor virtuoşi.

EPICUR - filozof materialist grec, urmaş al lui Democrit (321-270 î.e.n.). El socotea că lumea n-a fost creată de zei, ci prin mişcarea perpetuă a materiei şi împreunarea celor mai mici particule ale acesteia. Mai credea că viaţa omului se sfârşeşte o dată cu moartea trupului şi că dincolo de mormânt nu există viaţă; după el, fericirea consta în a obţine seninătatea şi liniştea sufletească şi eliberarea de durere. Epicur socotea că filozoful nu trebuie să ia parte la viaţa publică. Din numeroasele sale scrieri nu ne-au parvenit decât unele fragmente din principala sa lucrare „Despre natură”. Poetul roman Lucretius, care a îmbrăţişat ideile lui Epicur, a expus filozofia acestuia în poemul său intitulat „Despre natura lucrurilor”.

EPIROT - originar din Epir, ţinut situat la nordul Greciei antice.

ERA ROMANĂ - romanii socoteau anii începând de la întemeierea Romei, care, presupuneau ei, ar fi avut loc la anul 754 î.e.n.

EREB - în mitologia greacă, cea mai întunecată parte a împărăţiei subpământene.

EROUL DE LA THERMOPYLE – suprnume dat lui Leonidas, regele Spartei care, în anul 480 î.e.n., a căzut împreună cu toţi soldaţii săi, apărând trecătoare Themopyle împotriva armatelor mult superioare ale regelui persan Xerxes.

ERYNII – vezi Eumenide.

ESCULAP (Aesculap) - în mitologia greacă, zeul medicinei.

ESCHIL (Aischylos) - unul din cei trei mari tragedieni ai Greciei antice, ceilalţi doi fiind Euripide şi Sofocle. A trăit între anii 525-456 î.e.n. A scris aproape optzeci de tragedii, dar nu ni s-au păstrat decât şapte, printre care „Agamemnon”, „Eumenidele”, „Perşii”. Fiind cel dintâi care a scris tragedii, Eschil a fost supranumit „părintele tragediei”. Subiectele mai tuturor tragediilor sale sunt luate din vechile mituri.

ESUS - zeul războiului, la vechii gali.

EUMENIDE - sau Erinii, zeiţele răzbunării, în mitologia greacă (în mitologia romană, Furii).

EUNOUS - sclav sirian, conducător al răscoalei sclavilor din Sicilia, în anul 136 î.e.n. După ce birui armatele romane, se proclamă rege şi îşi adună o armată de două sute de mii de oameni. După un număr de victorii asupra romanilor, Eunous suferi o înfrângere în anul 132, fu luat prizonier şi muri în închisoare.

EURIPIDE - mare scriitor din antichitate, autorul tragediilor „Ifigenia”, „Medeea”, „Hipolit”, „Troienele”, „Elena” ş.a.

EXEDRĂ - sală de primire în casele romane.

FALERN - vin de Falern. Vin renumit în antichitate pentru calitatea sa superioară, produs în regiunea numită Falernus Ager.

FASCIE - mănunchi de nuiele cu o secure în mijloc.

FAUN - în mitologia romană, zeu al pădurilor şi al câmpiilor şi protector al turmelor. Corespunde zeului Pan din mitologia greacă.

FENRIS – vezi Lupul Fenris

FORTUNA - zeiţa fericirii şi a norocului, la romani. Era reprezentată cu ochii legaţi, înaintând pe o sferă sau pe o roată.

FORUM - piaţa publică în care se ţineau adunările poporului şi se discutau treburile obşteşti.

FREYA - zeiţă din mitologia scandinavă şi germană, soţia lui Wotan (Odin).

FURII - vezi Eumenide.

GAIUS, MEMMIUS GEMELLUS - om de stat roman din secolul I î.e.n. Memmius, plebeu de origină, era un om foarte învăţat, mare orator şi poet.

GALIA CISALPINĂ (adică de la sud de Alpi) - numele acelei părţi a Galiei care se găsea în Italia de Nord. Cealaltă parte a Galiei, Franţa actuală, era denumită Galia Transalpină (de peste Alpi).

GALI - locuitorii din antichitate ai Galiei (Franţa actuală şi Italia de nord).

GANIMEDE - în mitologia greco-romană, paharnicul zeilor.

GEMONIAE (scalae) - scări săpate în coasta abruptă a colinei Capitoliului, unde erau expuse cadavrele celor executaţi, înainte de a fi azvârlite în apele Tibrului.

GIGANŢI sau **TITANI** - uriaşi înzestraţi cu puteri supraomeneşti, fiii Terrei (în greceşte Gea), zeiţa pământului. Giganţii au intrat în război cu Zeus, pentru a cuceri stăpânirea lumii, dar au fost înfrânţi. Potrivit legendei, lupta aceasta dintre giganţi şi Zeus s-a desfăşurat în împrejurimile Vezuviului.

GRACCHI - fraţii Tiberius şi Caius Gracchus, oameni de stat romani din secolul al II-lea î.e.n. În calitate de tribuni ai poporului, Gracchii au luptat pentru a înfăptui reforme în folosul săracilor de la sate şi oraşe, propunând să li se distribuie pământ, pâinea să le fie vândută mai ieftin, să li se reducă obligaţiile militare ş.a.m.d. Aceste măsuri au asmuţit Senatul şi aristocraţia împotriva Gracchilor. Tiberius Gracchus a fost asasinat în anul 133 î.e.n., iar în 121 î.e.n., Caius Gracchus s-a văzut silit să se sinucidă.

HANIBAL - genial comandant militar cartaginez. A trăit de la 246 la 183 î.e.n. Cunoscut prin războiul purtat împotriva romanilor, a câştigat un şir de victorii strălucite asupra acestora chiar pe teritoriul Italiei. Neprimind însă ajutor la vreme, Hanibal a trebuit să se întoarcă în Africa, unde a fost înfrânt de generalul roman Scipio Africanul. Când romanii au cerut să le fie predat Hanibal, el s-a refugiat în Asia, unde s-a alăturat lui Antiochos în lupta împotriva Romei. După înfrângerea lui Antiochos, Hanibal s-a otrăvit.

HERCULE (în latineşte Hercules, iar în greceşte Heracles) - vestit erou al mitologiei greco-romane. Pe când era prunc, a sugrumat doi şerpi trimişi în leagănul său de o zeiţă care îi era vrăjmaşă şi voia să-l ucidă. A săvârşit douăsprezece fapte eroice. A sugrumat cu mâinile sale un leu înfricoşător, a răpus

hidră cu nouă capete, l-a răpit pe Cerber, câinele cu trei capete din împărăţia Infernului, i-a biruit pe gigantul Anteu etc. Gladiatorii îl socoteau pe Hercule zeu al forţei şi al vitejiei şi-l cinsteau ca pe protectorul lor.

HLAMIDĂ - vesmânt bărbătesc, purtat peste tunică de către greci. Hlamida era ca o mantie încheiată la gât.

HORAŢII – ilustră familie romană. Legenda spune că în secolul al VII-lea î.e.n., când Roma se războia cu Alba-Longa, o cetate învecinată, s-a hotărât ca războiul să se termine printr-o luptă dusă între trimişii romanilor şi ai celor din Alba-Longa. Din partea romanilor au ieşit la luptă cei trei fraţi Horatius, iar din partea locuitorilor din Alba-Longa - cei trei fraţi Curiaţi. După ce doi dintre fraţii Horatius au fost ucişi, iar cei trei Curiaţi au fost răniţi, cel de al treilea Horatius, care rămăsese în viaţă, o luă la fugă. Curiaţii au început urmărirea lui. Pe neaşteptate, Horatius s-a întors şi l-a răpus mai întâi pe acela care ajunsese mai aproape de el, după care îi omorî pe rând şi pe ceilalţi doi Curiaţi.

IANUS SUPERIOR - una din cele mai vechi divinităţi din mitologia romană. Era zeul porţilor, al intrărilor şi al ieşirilor, şi ocrotitorul tuturor începuturilor (început de an, de lună, de zi, început de lucrare, de război, de clădire etc).

ILIRI - locuitorii Iliriei (ţinut situat pe ţărmul de nord-est al Mării Adriatice). Iliria a devenit provincie romană în secolul al II-lea î.e.n.

IMPERATOR - titlu onorific care se conferea generalilor romani de către soldaţi sau de către Senat, după repurtarea unei victorii asupra duşmanului (începând din secolul al VI-lea î.e.n.). Imperatorul căpăta drepturi la onoruri triumfale. Lui Caesar i-a fost dat titlul de imperator pe viaţă de către Senat. Mai târziu titlul de imperator a devenit titlu oficial al conducătorului statului român.

IUGURTA - rege al Numidiei (ţară situată în Africa de Nord, actualmente Algeria). A purtat un îndelungat război cu Roma (războiul iugurtin), în care a fost învins de Marius, în anul 105 î.e.n.

ÎNCHISOAREA MAMERTINĂ (Carcer Mamertinus) - închisoare din Roma, rezervată criminalilor care atentau la securitatea statului; era cunoscută şi sub numele de Tullianum.

JUNONA (Juno) - în mitologia romană, zeiţă protectoare a familiei şi soţia lui Jupiter.

JUNO LUCINA - zeiţa naşterilor, la vechii romani.

JUPITER - în mitologia romană, zeul zeilor, stăpânul cerului şi al păimântului. Jupiter era supranumit şi „Tonans”, „Tunătorul”.

JUPITER STATOR - supranume al lui Jupiter, care exprima credinţa că el era acela care dă soldaţilor dârzenia de a lupta şi-i oprea să fugă de pe câmpul de luptă (*stator* - în limba latină, cel care opreşte).

LACVEATOR - gladiator deprins să lupte, în loc de altă armă, cu un soi de arcan sau laţ (laqueus).

LANIST (lanista) - profesor de gladiatori său proprietar de şcoală de gladiatori.

LARII (Lares) - romanii nu credeau că sufletul piere o dată cu trupul omului şi socoteau că sufletele morţilor continuă să trăiască în casă, împărtăşind viaţa şi soarta familiei. Sufletele strămoşilor morţi se numeau lari şi mani (Manes) şi li se mai spunea şi penaţi (Penates), pentru că trăiau în interiorul casei (în latineşte - *penetrallia*). Larii erau socotiţi că nişte spirite ce ocroteau casa şi familia. Ori de câte ori în viaţa familiei se întâmplau evenimente însemnate, de pildă o naştere, o căsătorie, plecare sau înapoiere din călătorie, se aduceau jertfe larilor. Nu numai fiecare familie, ci şi fiecare localitate îşi avea larii săi. Mici sanctuare închinate larilor se înălţau la răspântii.

LATICLAV (Latus clavus) - togă albă cu chenar de purpură, pe care o purtau senatorii romani.

LATIUM - ţinut din Italia de mijloc, locuit de latini. În secolul al IV-lea î.e.n., Roma, care la început fusese doar una din cetăţile Latiumului, izbuti să subjuge întregul ţinut.

LEGIUNE - unitate militară iromană, numărând cinci până la şase mii de oameni. Legiunea era împărţită în zece cohorte şi era cea mai mare dintre unităţile armatei romane.

LICTORI - soldaţi care formau garda de onoare a celor mai înalţi magistraţi romani. Mergeau înaintea acestora pentru a le deschide drumul. La ordinul magistraţilor, lictoirii prindeau şi

pedepseau pe criminali şi pe infractori. Semnul distinctiv al lictorilor era fascia.

LIVIUS DRUSUS - tribun al poporului; a vrut să repună în vigoare legile Gracchilor pentru împroprietărirea ţăranilor şi pentru ieftinirea grâului. De asemenea, a propus să se acorde aliaţilor romanilor dreptul de cetăţenie. Din pricina împotrivirii Senatului, aceste reforme nu au fost adoptate. Drusus a murit asasinat, câteva zile înainte ca propunerile sale să fie discutate de Senat.

LORAR (lorarius, de la *lorum* - în limba latină, curea) - persoană însărcinată cu biciuirea sclavilor condamnaţi. Era de obicei tot un sclav.

LUCRETIUS, CARUS TITUS - vestit poet şi filozof materialist roman din secolul I î.e.n. Autor al marelui poem „De rerum natura” („Despre natura lucrurilor”), în care a expus învăţătura filozofului Epicur, al cărui adept era.

LUCULLUS, LUCIUS LICINIUS - general roman din secolul I î.e.n. A condus cu succes războiul împotriva lui Mitridate, regele Pontului. Ultimii zece ani ai vieţii i-a petrecut în vila lui minunată, risipindu-şi averea în ospeţe deosebit de fastuoase, pentru care i s-a dus faima.

LUPUL FENRIS - monstru mitologic german, care trăia în împărăţia morţilor.

MANIGARMOR - câine înfricoşător din mitologia germană, asemănător cu Cerberul vechilor greci. Trăia în Infern (Niefelheim) şi sfâşia trupurile păcătoşilor.

MANIPUL - subunitate a armatei romane. Legiunea romană, care număra cinci-şase mii de soldaţi, era împărţită în zece cohorte, iar fiecare cohortă în trei manipule.

MAREA TIRENIANĂ - o parte a Mării Mediterane situată între Italia şi insulele Corsica, Sicilia şi Sardinia.

MARIUS, CAIUS - comandant militar roman, fiu de ţăran (156-87 î.e.n.). Mulţumită talentelor sale militare deosebite, Marius, care şi-a început cariera ca simplu legionar, s-a ridicat la funcţiile cele mai înalte. A fost pretor în Iberia (Spania), i-a învins pe Iugurta, regele Numidiei, i-a zdrobit pe cimbri şi pe teutoni. S-a războit cu Sulla pentru stăpânirea Romei şi a fost alungat din Italia. Când s-a întors, Marius s-a răzbunat crunt pe

adversarii săi. A murit la câteva zile după ce fusese ales consul pentru a şaptea oară.

MARTE (Mars) - zeul războiului, la romani. La origină fusese zeul primăverii şi protectorul turmelor şi cirezilor, de la care îşi trage numele întâia lună de primăvară, luna martie. Sărbătorile de primăvară date în cinstea lui Marte erau însoţite de dansuri războinice. Străvechile legende romane îl arată pe Marte ca fiind părintele poporului roman şi tată al lui Romulus şi Remus, legendarii întemeietori ai Romei. Lui Marte i se mai spunea şi Quirinus.

MARTE HIPERBOREANUL - adică nordicul, zeul războiului la traci.

MATROANĂ - femeie măritată, de neam.

MECENA (Maecenas) - personaj de seamă şi scriitor roman din epoca lui August - primul împărat al Romei (secolul I î.e.n.). Mai târziu, numele de Mecena s-a transformat într-un nume comun, indicând pe oamenii bogaţi care sprijină pe artişti. Prin generozitatea sa, Mecena a influenţat opera de creaţie a poeţilor, îndemnându-i să înalţe imnuri de slavă împăratului.

MEDEEA - vrăjitoare, soţia lui Iason, erou din mitologia greacă. Fiind părăsită de Iason, s-a răzbunat ucigându-şi propriii ei copii. Povestea Medeei a servit de subiect multor lucrări dramatice din antichitate.

MEGERA - una dintre cele trei Erinii sau Eumenide, cunoscute în mitologia romană sub numele de Furii.

MERCUR (Mercurius) - zeu roman, despre care mitologia spunea că ar însoţi sufletul morţilor până la lăcaşul lor şi că ar fi protectorul negoţului şi al navigaţiei.

MIDGARD - şarpe uriaş, despre care vechile legende din mitologia germană povestesc că ar fi fost aruncat de zeul Odin în mare. Acolo, acest şarpe a crescut atingând dimensiuni gigantice şi încingând întreg pământul. Midgard era considerat ca o zeitate a Infernului.

MILIŢIE - corp de armată nepermanent, de la începutul republicii romane, care era chemat sub arme numai în timp de război.

MIM (mimus) - la romani, scurtă comedie populară, alcătuită din câteva scene comice, simple, cam grosolane, cu glume

vulgare, bătăi şi palme, al căror subiect era luat din viaţa de toate zilele. În romanul „Spartacus”, cuvântul mim este folosit pentru a desemna pe actorii care jucau în aceste comedii.

MINERVA - la romani, zeiţa înţelepciunii, ştiinţei şi meseriilor, apărătoare a oraşelor şi neînvinsă războinică. Era fiica preferată a lui Jupiter. La greci, ea era cunoscută sub numele de Palas Atena.

MINOS - personaj din mitologia greacă, fiul lui Zeus şi rege al insulei Creta. După moarte, Minos a devenit unul din judecătorii împărăţiei Infernului.

MITRIDATE CEL MARE (al VI-lea, Eupator) - rege al Pontului şi al regatului Bosporani (pe malurile Mării Negre). A trăit în secolele II şi I î.e.n., a cucerit Asia Mică şi Caucazul. Timp de douăzeci şi şapte de ani, aproape fără nici o întrerupere, a purtat războaie cu Roma. În anul 63 î.e.n. a fost înfrânt de Pompeius, în urma trădării fiului său, şi s-a sinucis, repezindu-se în ascuţişul propriei sale săbii.

MIRMILON (myrmillo, murmillo) - gladiator pus să lupte de obicei cu retiarii şi având ca semn distinctiv coiful galic, împodobit cu un peşte în chip de panaş.

MOMUS - zeitate romană, patron al comedianţilor, reprezentat de obicei în veşminte de bufon.

MUCIUS SCAEVOLA (stângaciul) - erou legendar roman. În anul 507 î.e.n., în timpul asediului Romei de către regele etrusc Porsenna, Mucius porni spre tabăra duşmană ca să-l ucidă pe rege. Fiind prins, fu adus în faţa lui Porsenna, dar când acesta îl ameninţă cu moartea, Mucius, pentru a dovedi că nu se teme de nimic, îşi vârî mâna în foc şi o lăsă să ardă. Aflând că treizeci de tineri romani, la fel de hotărâţi că Mucius, s-au jurat să-l ucidă, Porsenna se hotărî să ridice asediul Romei.

NECTAR - băutură rezervată zeilor. Mitologia greacă pretindea că oricine gusta din această băutură devenea nemuritor.

NIEFELHEIM - Infernul, în religia vechilor germani.

NIMFE - fecioare fermecătoare, despre care grecii din antichitate credeau că ar popula mările, fluviile, lacurile, munţii şi peşterile.

NIOBE - legendele grecilor din antichitate povestesc că regina Niobe, care era mama a şapte fete şi a şapte băieţi minunat de frumoşi, ar fi jignit-o cândva pe zeiţa Latona, spunându-i că e stearpă, deoarece nu avea decât doi copii. Cei doi copii ai Latonei - Apolon şi Artemis - pentru a o pedepsi pe Niobe, i-au ucis toţi copiii. Niobe, care a văzut cum i-au fost ucişi copiii, rând pe rând, de săgeţile lui Apolon şi Artemis, s-a transformat de durere într-o stană de piatră.

NUMA POMPILIUS - rege legendar al Romei, care, după unii istorici romani, ar fi domnit între anii 715-672 î.e.n.

OLIGARHIE - formă de guvernământ, în care puterea de stat se află în mâna unui grup restrâns. În timpul dictaturii lui Sulla, guvernarea era oligarhică, Sulla fiind sprijinit doar de un partid puţin numeros, din rândurile aristocraţiei.

OLIMP - cel mai înalt munte din Peninsula Balcanică (2935 metri înălţime). Grecii din antichitate socoteau că Olimpul ar fi reşedinţa zeilor.

OPTION - ofiţer inferior al unei centurii.

OSSA şi **PELION** - munţi din Tesalia.

OSTIAR (ostiarius) - portar.

OVAŢIE (ovatio) - onoruri acordate la romani unui comandant militar pentru o izbândă.

PALATIN (dealul Palatin) - una din cele şapte coline ale Romei antice. Legenda (confirmată de descoperirile arheologice) arată că pe această colină au fost clădite cele dintâi case ale oraşului. Mai târziu, pe colina Palatină s-au construit numai casele şi palatele romanilor de seamă.

PALLA - vesmânt femeiesc, alcătuit dintr-o bucată de pânză dreptunghiulară, purtat peste stofă de romanele de vază. Palla învăluia bustul în falduri frumoase, iar pe vreme rea servea de acoperământ pentru cap.

PAN - zeul pajiştilor, al câmpiilor, al pădurilor şi al turmelor, la grecii din antichitate. Era reprezentat cu coarne în frunte, cu picioare de ţap, cu barbă mică şi în mână cu un fluier ciobănesc, al cărui inventator grecii socoteau că ar fi fost chiar el. Când se auzeau zgomote şi sunete stranii, înfricoşătoare, de prin munţi şi de prin păduri, grecii le atribuiau lui Pan, de unde cuvântul „panică”, care înseamnă spaimă neaşteptată şi fără temei.

PAPIRUS - material de scris sau scrisoare scrisă pe acest material. Papirusul a fost descoperit cu vreo 2500 de ani înaintea erei noastre. Numele acestui material se trage de la planta cu acelaşi nume, din a cărei tulpină se făceau foi pentru scris, ce se lipeau formând fâşii lungi şi se înfăşurau în suluri.

PARCE (Parcae) - potrivit mitologiei romane, trei zeiţe care hotărau soarta oamenilor. Una din Parce începea să toarcă firul vieţii omeneşti, cealaltă îl depăna, iar cea de a treia îl tăia. Parcele erau reprezentate una cu furcă, alta cu fusul, iar a treia cu foarfecele.

PATRICIENII - clasa stăpânitoare în Roma antică. Patricienii au pus mâna pe întreaga putere politică şi au dobândit dominaţia asupra poporului chiar de la formarea republicii romane, în secolul al VI-lea î.e.n.

PATRON - astfel se numeau la Roma patricienii care luau sub ocrotirea lor pe plebei, care nu se bucurau de toate drepturile cetăţeneşti. Locuitorii luaţi sub ocrotire de către patroni se numeau clienţi. În romanul „Spartacus”, Metrobius se referă la zeul Momus ca la patronul său, deoarece, potrivit credinţelor vechi romane, Momus era socotit protectorul comedianţilor.

PEGASSUS - cal înaripat din mitologia greacă.

PEPLUM sau **PEPLOS** - manta femeiască fără mâneci, ce se încheia pe umăr, împrumutată de romani de la greci.

PILUM - suliţă scurtă, de aruncat, măsurând cam 1,20 m, arma obişnuită a infanteriştilor romani.

PIRAŢI CILICIENI - tâlhari originari din Cilicia (o regiune muntoasă din Asia Mică), care cutreierau mările, oprind şi jefuind corăbiile ce le ieşeau în cale.

PIRUS (Pyrrhus) - rege al Epirului (ţară situată la nordul Greciei vechi), care a învins armatele romane la Heraclea şi Asculum în anii 280 şi 279 î.e.n., dar a suferit în aceste bătălii pierderi uriaşe, care i-au slăbit armata. De aceea, victoriile lui Pirus asupra romanilor n-au adus nici un folos pozitiv.

PLEBEI - numele acelor locuitori ai Romei antice care multă vreme nu s-au bucurat de toate drepturile cetăţeneşti. Abia în secolul al III-lea î.e.n., în urma unor lupte dârze cu patricienii, plebeii şi-au câştigat egalitatea deplină în drepturi.

PLUTO, **MERCUR** şi **LORARIU** - slujitori ai circurilor romane. Lorariu lega cu curele cadavrele gladiatorilor şi le târa afară din arenă; Pluto era slujitorul care-l întruchipa pe Pluto, zeul împărăţiei morţilor, iar Mercur era numele unui alt slujitor al circului, care-l întruchipa pe zeul Mercur, zeu care, după unele mituri, însoţea sufletele morţilor până la lăcaşul lor subpământean.

POMPEI - vechi oraş roman, situat lângă Neapole, la poalele Vezuviului; a fost acoperit de un strat gros de cenuşă când a erupt vulcanul, în anul 79 al erei noastre. Săpăturile pentru dezgroparea oraşului Pompei au început în anul 1748. Acum, oraşul e aproape în întregime dezgropat şi curăţat. S-au păstrat numeroase edificii publice, case, statui şi fresce, care dau posibilitatea cunoaşterii felului de viaţă al romanilor de odinioară, Pompeiul fiind un minunat muzeu de antichităţi.

POMPEIUS CEL MARE (Cneus Pompeius Magnus) - general şi om de stat roman din secolul I î.e.n. A fost ales consul, a condus războiul împotriva lui Mitridate, a încheiat cu Crassus şi Iulius Caesar o înţelegere (triumviratul) pentru a împărţi între ei puterea statului. Mai târziu, intrând în conflict cu Caesar pentru putere, Pompeius fu înfrânt de acesta la Farsalia şi se refugie în Egipt, unde pieri asasinat în anul 48 î.e.n.

PONTIFI (pontifices) - membrii unui colegiu sacerdotal, însărcinat cu supravegherea riturilor. Mai marele lor (Pontifex maximus) era în acelaşi timp suprema autoritate religioasă romană.

PORTIC - galerie acoperită, dar deschisă pe lături, al cărei acoperiş este susţinut de coloane. În Grecia şi în Italia se clădeau portice în jurul pieţelor publice şi în faţa intrării caselor bogătaşilor. Pe vreme de ploaie sau arşiţă, lumea se aduna sub portice, pentru a se plimba şi pentru a sta de vorbă.

PREFECT (praefectus) - comandant, căpetenie. La vechii romani, titlul de prefect era dat fără deosebire prefectului unui oraş, guvernatorului unei provincii şi comandantului unei unităţi militare; de pildă, comandantului călărimii i se spunea prefectul cavaleriei.

PREFICE (praeficae) - bocitoare tocmite pentru a plânge morţii şi pentru a le proslăvi însuşirile.

PRETOR (praetor) - cel mai înalt magistrat al Romei antice, după consul. Pretorului îi cădeau în sarcină funcţiunile judecătoreşti, iar când lipsea consulul, îi ţinea locul.

PRETORIU (praetorium) - locul unde, în taberele militare romane, era aşezat statul-major şi cortul comandantului suprem (pretor sau consul).

PROSCRIPŢIE - act prin care unul sau mai mulţi cetăţeni erau declaraţi scoşi de sub scutul legilor şi lipsiţi de toate drepturile lor. Listele cu numele cetăţenilor proscrişi erau afişate, pentru a fi cunoscute de popor. Proscripţia era folosită în Roma antică pentru distrugerea adversarilor politici şi pentru confiscarea averilor lor.

PROSERPINA - la greci şi romani, regina Infernului, soţia lui Pluto şi mama Eriniilor (Furiilor).

QUADRANS - 1/4 din unitatea monetară as sau sestertius.

QUIRINUS - în mitologia romană, veche divinitate războinică, de origină sabină, identificată uneori cu Marte, alteori cu Ianus. El era considerat patronul Romei. Fiii sau fiicele lui Quirinus (quiriţi) erau cetăţenii romani cu drepturi depline.

REGULUS, MARCUS ATILIUS - general roman, căzut prizonier la cartaginezi, în timpul primului război punic, şi omorât.

RETIAR (retiarius) - gladiator care se lupta înarmat cu un trident şi cu o plasă în care căuta să-şi prindă adversarul.

ROMULUS şi **REMUS** - fraţi gemeni, care, potrivit legendelor romane, ar fi pus temelia unui oraş pe colina Palatină. După întemeierea oraşului, Romulus l-ar fi ucis pe Remus şi ar fi devenit regele cetăţii, care s-a numit, după numele lui, Roma. Legendele mai povestesc că cei doi gemeni ar fi fost alăptaţi de o lupoaică.

ROSCIUS, (QUINTUS ROSCIUS GALLUS) - actor, unul din prietenii lui Cicero.

ROSTRA - tribuna oratorilor în Forum-ul roman (numită astfel deoarece era împodobită cu prove de corăbii, capturate în război); (*rostrum* - în limba latină, prova de corabie).

RUDIAR (rudiarius) - gladiator care şi-a redobândit libertatea.

SABINA - ţinut din Italia de mijloc, locuit de neamul sabinilor.

SAMNIŢI - triburi care locuiau în Samnium, ţinut muntos al Italiei de odinioară. La începutul secolului al III-lea î.e.n., în urma unor îndelungate războaie cu romanii (cunoscute în istorie sub numele de războaiele samnite), samniţii au căzut sub stăpânirea Romei. Răsculându-se în secolul I î.e.n., au fost aproape cu totul nimiciţi de către armatele lui Sulla.

SATURN - zeul agriculturii, în mitologia romană. Fiind izgonit din cer de către fiul său Jupiter, Saturn s-a aşezat în Italia, unde i-a învăţat pe locuitori agricultură.

SATURNINUS, LUCIUS APULEIUS - tribun al poporului şi conducător al partidului popular în timpul cârmuirii lui Marius. În anul 100 î.e.n. a întocmit legi pentru ajutorarea populaţiei nevoiaşe, unele prevăzând ieftinirea grâului, iar altele hotărând împroprietărirea soldaţilor cu loturi de pământ în regiunile cucerite. A fost ucis în anul 99 î.e.n., în cursul unei lupte de stradă.

SATIRI - divinităţi care, potrivit mitologiei grecilor şi romanilor populau pădurile şi câmpiile şi-l întovărăşeau pe Bacchus, zeul vinului şi al veseliei. Satirii erau reprezentaţi cu nasul turtit, cu un flaut în mână şi cu corniţe, urechi, picioare şi coadă de ţap.

SCIPIO AFRICANUL (PUBLIUS CORNELIUS) - vestit general roman (235-183 î.e.n.). A luptat împotriva cartaginezilor în cel de al II-lea război punic şi a supus Iberia (Spania), iar în anul 202 a înfrânt armata lui Hanibal lângă Zama (Africa).

SECUTOR - gladiator înarmat numai cu sabie şi scut. Secutorului îi era totdeauna opus un gladiator înarmat cu un trident şi cu o plasă. Dacă acesta din urmă nu reuşea să-l prindă pe secutor în plasă, o lua la fugă, urmărit de secutor (*secutor* - în limba latină, urmăritor).

SENAT - organul suprem al puterii de stat în Roma antică. Senatul îşi trage numele de la cuvântul latinesc *senex*, care înseamnă bătrân, pentru că, la origine, în Senat erau aleşi cei mai bătrâni dintre patricieni. Senatul număra la început numai trei sute de membri, dar pe vremea lui Caesar numărul senatorilor ajunsese la nouă sute.

SERVIUS TULLIUS - al şaselea rege al Romei (secolul al VI-lea î.e.n.). I se atribuie o mare reformă a organizării statului, anume organizarea centuriată.

SESTERŢ (sestertius) - veche monedă romană de argint.

SOFOCLE - mare scriitor grec (495-406 î.e.n.). A scris mai mult de o sută de tragedii. Din ele, şapte s-au păstrat până în zilele noastre, printre care: „Ajax”. „Antigona”, „Electra”, „Oedip Rege”.

STABIAE - oraş al vechii Campanii (Italia), nimicit o dată cu oraşul Pompei de erupţia Vezuviului din anul 79 î.e.n.

STADIUM - măsură de lungime (125 paşi) folosită de greci în vechime.

STIL (stylus sau stihts) - instrument ascuţit din metal sau os, servind la scris pe tăbliţe acoperite cu ceară (tabula cerata).

STIX - fluviu care, potrivit mitologiei grecilor antici, ocolea de şapte ori împărăţia subpământeană a morţilor.

STOICI - adepţi ai învăţăturii lui Zenon, filozof grec din antichitate. Au primit numele de stoici, deoarece pentru discuţiile lor filozofice se adunau sub un portic (pe greceşte - *stoa*). Stoicii socoteau că principalul în viaţa omului este înţelepciunea şi erau nepăsători faţă de bunurile lumeşti. De aci se trage şi adjectivul „stoic”, care e întrebuinţat pentru a desemna pe omul care îndură toate nenorocirile şi toate lipsurile cu tărie şi bărbăţie.

STOLA - vesmânt lung, căzând în falduri şi încins cu două brâuri. Purtat peste tunică de matroanele romane.

SULLA (Sylla), **LUCIUS CORNELIUS** - general şi consul roman, născut în anul 138 î.e.n. În anul 83 î.e.n.. după ce l-a învins pe Mitridate, regele Pontului, Sulla s-a întors în Italia şi, după un an de cumplit război civil, izbuti să pună stăpânire pe întreaga putere de stat romană. Prin prescripţii, îşi lichidă apoi cu oruzime adversarii politici, partizani ai lui Marius, şi deveni dictatorul Romei. Sulla a făcut o serie de legi în folosul aristocraţiei. În anul 79 î.e.n., el renunţă la dictatură şi, un an după aceea, muri.

TALANT - cea mai mare unitate de greutate din vechime, egală cu aproape 26 de kilograme. Se numea talant şi cea mai mare monedă din antichitate.

TALIA - una din cele trei graţii, şi anume muza comediei şi a poeziei de dragoste; este reprezentată ţinând în mâna dreaptă o mască şi în stânga o cunună de lauri.

TARAN - armă folosită de popoarele antice pentru dărâmarea cetăţilor asediate. Taranul era alcătuit dintr-un trunchi de copac lung şi gros, prevăzut la un capăt cu un vârf greu de metal. Taranul era suspendat cu lanţuri sau funii de o schelă mobilă. După ce era legănat, pentru a i se face vânt, era repezit în zid cu vârful de metal.

TARANUS - zeul tunetului şi fulgerului, la celţi.

TARTAR - abis întunecat în împărăţia subpământeană, unde credeau grecii din antichitate că ar fi chinuiţi păcătoşii.

TERME - numele băilor publice în Roma antică (de la grecescul *thermos*, care înseamnă cald). Băile publice la romani se deosebeau prin mărimea şi luxul lor.

TERUNŢIU (teruncius) - mică monedă de aramă (1/4 as, 3 uncii).

TETRARH (etrarcha, tetrarches) - cârmuitor al unui sfert dintr-o ţară, mic domnitor peste ţinuturile situate la frontierele răsăritene ale imperiului roman.

TEUTATES - zeitate a morţii, la vechii gali,

TEUTONI - vechi popor germanic, care a năvălit în sudul Europei (în Galia), dar a fost înfrânt de generalul roman Marius (102 î.e.n.).

THOR - zeul războiului, la vechile popoare germane.

TIESTE - potrivit unei legende greceşti, Tieste l-ar fi ucis pe Crisipos, propriul său frate.

TRACIA - ţinut în Nordul Greciei antice. A devenit provincie romană în secolul I î.e.n. Tracii erau un popor războinic.

TIBRU - fluviu din Italia, care trece prin Roma şi se varsă în Marea Tireniană.

TIRON (tiro) - recrut, soldat tânăr; într-un înţeles mai larg, orice începător într-o îndeletnicire oarecare.

TOGA - veşmântul obişnuit al romanilor. Toga era o bucată lungă de pânză ţesută din lână, care se purta înfăşurată în jurul trupului, pornind de la umărul stâng şi lăsând descoperit braţul drept. Romanii nu aveau dreptul să poarte toga decât după majoratul civil.

TRIB (tribus) - populaţia Romei era împărţită pe districte, populaţia fiecărui district, alcătuind un trib. În adunările poporului, cetăţenii votau pe triburi.

TRIBUN MILITAR - comandantul unei legiuni, în Roma antică. Pe lângă fiecare legiune erau şase tribuni militari, care exercitau comanda pe rând, câte două luni fiecare.

TRIBUNII POPORULUI - erau aleşi de plebei, ale căror interese le reprezentau şi le apărau. Ei aveau dreptul să oprească punerea în aplicare a oricăror măsuri luate de magistraţi care ar fi putut aduce prejudicii plebeilor.

TRICLINIUM - sala de ospăţ în casele din Roma antică. Cuvântul latin *triclinium* înseamnă trei paturi. De obicei, în sălile de ospăţ romane, de cele trei părţi ale mesei erau aşezate trei paturi de ospăţ. Romanii nu şedeau la masă, ci stăteau culcaţi, cu braţul stâng rezemat pe perne.

TRIREMĂ - corabie romană cu trei rânduri de vâsle.

TRIUMFATOR - general roman căruia, drept răsplată pentru o victorie însemnată, i se acordau, în virtutea unei hotărâri a Senatului, onoruri deosebite, denumite onoruri triumfale. Triumfatorul îşi făcea intrarea solemnă în Roma, în picioare, pe un car aurit, îmbrăcat în toga de purpură şi încununat cu laurii victoriei. În urma lui venea cortegiul prizonierilor şi al prăzilor luate în război.

TUNICĂ - cămaşă albă, de lână, cu mâneci scurte sau fără mâneci, purtată de vechii romani.

TUSCULUM - vin de Tusculum, vin produs în viile din împrejurimile vechiului oraş Tusculum, care era alcătuit aproape exclusiv din vile aparţinând celor mai bogaţi patricieni romani. Oraşul Tusculum era situat la 24 kilometri de Roma.

UMBRA OASPETELUI - la romani, în antichitate, fiecare oaspete avea dreptul să aducă cu sine la ospăţ un prieten, iar prietenului astfel adus i se zicea „umbra oaspetelui”.

UTICA - vechi oraş situat pe ţărmul de nord al Africii, lângă Cartagina. La Utica s-a sinucis republicanul Cato cel Tânăr, care din această pricină a rămas cunoscut în istorie sub numele de Cato din Utica (Uticensis).

VAMPIR - potrivit superstiţiilor populare, un mort ce iese din mormânt şi suge sângele oamenilor adormiţi.

VELIŢI (velites) - pedestrimea uşoară a armatei romane. Veliţii erau înarmaţi cu arcuri, săgeţi şi suliţe scurte.

VENUS - zeiţa dragostei şi frumuseţii, la romani; la greci, Afrodita.

VESTALE - preotese oare îngrijeau de întreţinerea focului sacru în templul Vestei. În templul acestei zeiţe, care se găsea în Forum (principala piaţă publică a Romei), ardea un foc nestins, iar vestalele, şase la număr, erau, obligate să vegheze ca focul să nu se stingă niciodată. Vestalele erau recrutate încă din fragedă copilărie din rândul celor mai ilustre familii. Atât cât slujeau zeiţei Vesta, adică treizeci de ani, erau oprite a se căsători. Pe vestalele care călcau această rânduială sacră le aştepta o moarte cumplită, fiind condamnate a fi îngropate de vii.

VIA APPIA - vestită şosea militară de la Roma la Capua (prelungită până la Brundisium), construită în anul 312 î.e.n. de cenzorul roman Appius Claudius. Această şosea a fost atât de trainic construită şi de bine pietruită, încât pe alocuri ea s-a păstrat până în zilele noastre.

VETERAN - soldat care şi-a împlinit anii de serviciu militar.

VULCAN - zeul focului şi al metalurgiei, la romani. Vulcan era totdeauna reprezentat cu un ciocan şi un cleşte.

WALKIRII - fecioare războinice, minunat de frumoase, din mitologia germană. Erau fiicele lui Wotan (Odin) şi hotărau soarta bătăliilor, cauzând moartea unora sau altora dintre combatanţi potrivit voinţei zeilor.

WOTAN sau **ODIN** - zeul suprem al vechilor germani. Corespunde zeului Jupiter al romanilor.